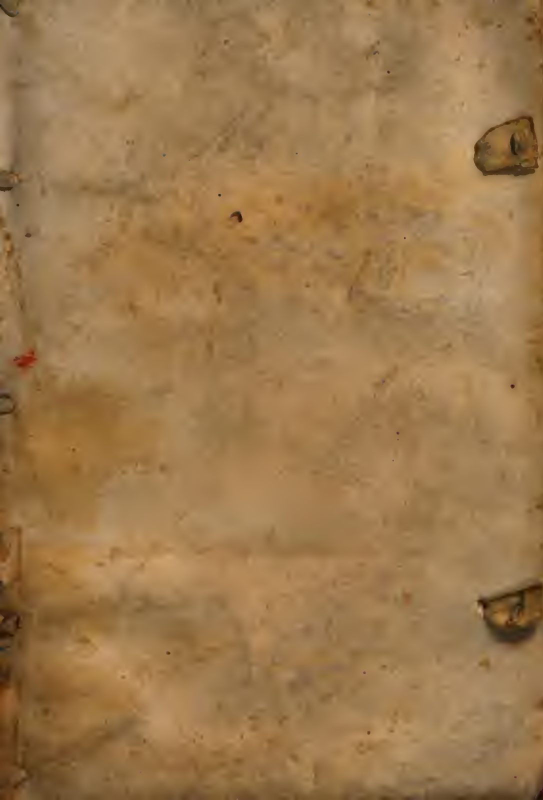

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
15 C
11

CHRISTOPHORI
A VEGA
COMMENTARIA
IN LIBRVM
APHORISMORVM
HIPPOCRATIS.

ex Legato D. Caes: de Rubeis

VENETIIS,
Apud Gratiosum Perchacinum, 1571.

AD CAROLVM HISPANIARVM PRINCIPEM MAXIMVM.

O S T *peractum librum de Arte medendi tribus ferè annis occupatus in curanda quartana, quam tua Celsitudo patiebatur, animo & corpore vehementer afflictus, nihil memoria dignum potui operibus meis adijcere? Verum iam finita quartana decreui librum Apho. Hippo. interpretari, & eundem Commentarijs elucidare. Quod opus multi præter Galenum ag-*

*greßi ſunt, quiſque pro ſuo inge-
nio & eruditione, quibuſcũque an
numerari, non erit indecorum.
Inceperam id elaborare, cùm no-
ſtro omnium infortunio cadens
ab ſcala Celſitudo tua, capite vul
neratus, reuocauit nos ab inſtitu-
to grauis illa neceßitas. Succeßit
ſanè feliciter, diuino præſertim au
xilio, quo ſumma prouidentia ca-
uit mala futura, ſi te ipſum de me
dio tolleret, quem ſingularem præ-
fecit patronum ſeruandæ Chriſtia
næ reipublicæ. Quod & modo
facis, & in poſterum te facturum
ſperamus vigente ætate, ſimul &
poteſtate. Ea enim eſt in te virtus,
is eſt clementiæ, humanitatis, &*

reli-

religionis ſplendor, vt poßis cum tuis prædeceſſoribus Imperatoribus & Regibus ſumme Catholicis & Chriſtianißimis contendere. Trepidant Turcæ, terrentur Saraceni, formidant Apoſtatæ, cum tuum animum ſpectant: Reuerentur, & ſuſpiciunt Hiſpani, Flandri, Itali, & Indi, qui trans Oceanum ſunt, Caroli Principis nomen. Prætermitto modò dicere multa de tui animi præſtantia, virtute, & celſitudine, quòd Hiſtoriæ potius quàm Epiſtolæ debeantur. Tibi igitur Princeps maxime, cuius liberalitatem ex beneficiorum amplitudine quotidie experior, librum hunc dicaui, vt tu-

tus ad Indos vsque tuo fauore munitus peregrinetur, & vbique benigne recipiatur. Vale Christianæ religionis acerrimus propugnator Antigolæ. Kalendis Iunij 1563.

CHRISTOPHORI A VEGA COMMENTARIA IN LIBRVM APHORISMORVM HIPPOCRATIS.

NOVIMVS quàm plurimos disciplinarũ studiosos, quique non paruam in eisdem fecerunt accesſionem, diuersos admodum scopos sequẽtes scripsisse libros: omnes tamen ad unum conati sunt easdem, in quibus uersabantur disciplinas augere, aliis prodesse, & se ipsos honestis titulis condecorare. Cæterum quidam an

tiquorum ſententias expoſuerunt, eaſdem patefacientes, dilatantes, & roborantes : nonnulli cauſas eorum quæ ab autoribus dicebantur apponentes, aduerſarijs contradicentes, & ſapientisſimos uiros omni via & ratione ab imperitorum calumnijs uindicantes. Alij aliorum ſententias collegerunt, quibuſdam mutatis, aut additis. Alii ſuas adinuenere vias, quibus artes docerent, & addiſcentes minori aſſequerentur labore, addentes multa tam in generalibus, quàm in ſingularibus artium documentis. Hos uerò alios maleuolentia motos, ac-

cuſare nouimus, vt rerum noua tores, quibus ea tantum placēt, quæ ab autoribus ſuis, aut præceptoribus probata receperunt, eiſdem ſe totos tradentes, ac mancipantes. Placuit ſane nobis olim librum Prognoſtic. Hippo. exponere Placuit etiam lib. Gal. De diff feb. Commentarijs illuſtrare. Sed tamen viſum eſt mihi aliquando de vrinis propria docere, & rurſus maiorem ſubire prouinciam, & magnam totius artis medicæ partem, vno volumine comprehendere, meliori qua potui via, non ſine commodo eorum, qui deinceps artem ordine docere in-

ſtituerint

ſtituerint, atque eorum, qui eandem adiſcere voluerint. Curaui mehercule id ante quinquageſimum annum peragere, ne morte præuentus fruſtrarer fine, aut morbis correptus ille meus ardor iuuandi ſtudioſos reſtingueretur, Cæterum quinquaginta iam annos natus, adhuc valens & conſtans, ſi Deo placet, neque id reliquum, quod uitæ ſupereſt, in ſilentio tranſigere, æquum duxi. Nec tamen putet aliquis me alioqui à docendi munere exoneratum à laboribus omnino liberum fuiſſe ſuperſtitem, qui Caroli Hiſpaniarum principis

maxi-

maximi ſalutem ſeruandam ſuſcepi, mandato Regis Philippi patris ſui, cuius Maieſtati ſumus ſemper obnoxij. Acceſsit etiam non contemnendus labor in curandis morbis magnatum multorum, & aliorum, qui ſe nobis quotidie committunt, quibus noſtrum auxilium denegare non foret honeſtum, licet tamen interim nonnullas horas ad ſcribendum eligere, quas in exponendis, dilatandis, & vbi opus fuerit defendendis, Hip. aphoriſmis, locare decreui. Cum quòd ſinguli ſingulares contineant ſententias, breues, ac memoria dignas, quas Laconi-

cas

cas esse dixit Plato: tum quòd in diuersis admodum sentẽtijs, diagnosticis, prognosticis, & curatiuis, in quibus tot annos laborauimus, modo uersari, non parum nobis sit allaturum oblectamentum; & animo recreationem. Est libri titulus, Hipocratis aphorismi, hoc est, snĩæ separatæ, à uerbo ἀφορίζω quod est, separo & segrego: sunt etenim huius libri sententiæ seiunctæ, & raro inter se connexæ, quamuis aliquando inuenias nonnullos aphorismos de eadem artis parte scriptos, ut sectione prima de victus iustitutione, & quarta de febribus, & de

Aphorismus.

de vrinis. Sunt præterea aphori-
ſticæ ſententiæ breues paucis
ſummam rei, de qua traduntur,
attingentes, quod ad multorum
dogmatum comprehenſionem,
& memoriam ſumme condu-
cit. Poſſemus pariter eas, quæ
in Prognoſtico ſcribuntur, ſen-
tentias aphoriſticas appellare,
ſicuti & eas, quę in libro de Me
dici officina, & multas earum,
quæ in libris de morbis popula
ribus. Placuit tamen Hippo-
crati, huic tantum libro apho-
riſmorum titulum facere, &
ſentētias ipſas aphoriſticas nos
appellamus. Quòd uero apho
riſmus præter id quod ſeparata
ſen-

ſententia eſt (quod Græca vox indicat.) ſit quoque breuis & conciſa, res ipſa docet. Galenus hanc eſſe rei rationem teſtatur ſectione prima huius libri, Cõmentario 14. & ſectione ſecunda, Commentario vigeſimo octauo, & ſectione quarta, Commentario quadrageſimoſeptimo. Librum hunc ſeptem ſectionibus diuiſum reperimus in Hippocr. codicibus Græcis: an tamen ita diuiſus ab ipſo fuerit, an poſtea ab ſcriptoribus, nondum conſtat: in codicibus præterea Galenianis in eaſdem diuiſus eſt ſectiones, & diuiſionem ſignificauit in præfatione

ad

ad Tertium. Quamobrem eam Galeni diuiſionem, quæ in ipſius codicibus habetur, ſequemur in his Commētarijs, quod in expoſitione libri Prognoſticorum ea de cauſa ſeruabimus, quamuis nulla ratione mentione digna libri Prognoſtici ſeiungi debeant, ſicuti neque ſecunda aphoriſmorum ſectio à prima potius, quàm aphoriſmi, qui antecedunt decimumnonum primæ ſect. à decimonono & reliquis.

APHORISMORVM

SECTIO PRIMA,

CHRISTOPHORO A VEGA

interprete & expositore.

HIPPO. PRAEFATIO.

ITA breuis, ars longa, occasio præceps, experimentum periculosum, & iudicium difficile. Oportet autem non solum se ipsum præstare oportuna facientem, sed & ægrum, & aßistentes, & exteriora.

COMMENT.

Ententia hæc totius operis est pręfatio, qua Hippo. vtitur ad sequentem traditionem, quęadmodum & in prognostico vsus est præfatione. Vult autem in hac ostendere, quam sit ex vsu libros scribere, atque eosdem quoad fieri possit breues, vt inde vnius hominis vita ad artem medicam assequendam sufficiat, quod fiet si librorum scriptores, inutilia omnia resecauerint, solis utilibus, & iis sine quibus addiscentes artem consequi non valeant, relictis. Nemo etenim nostrum est, qui non nouerit, quàm longo sermone quidam disputent de nominibus, quantum temporis alii in pręfationibus, epistolis, & encomiis conterant, quam longe alii diuagentur in propulsandis sectis (quas nouerunt ab aliis sæpius confutatas) ut suas impleant paginas: quasdam uero maleuolentia prosequūtur, quas intelligunt iure à sapientibus receptas, vt easdē ob-

ſcurēt, ſperantes ex aliorum iniuria, ſibi acceſſurum ornamentum. Hos autem omnes deturbat Hippocrat. breui admonens ratione, vitam eſſe breuem, artem verò longam. Deinde adiiciens quibus de cauſis ars longa habeatur, nempe quoniam occaſiones experiundi, & inueniendi, ſunt præcipites, & experimenta non ſine periculo aguntur, & iudicia non facile feruntur de rebus quas arte tractamus, etiam ſi omnia quæ poſſunt iudicia confundere, de medio tollas, ac te ipſum prębeas facientem oportuna, & ægrotum habeas obedientem, & aſſiſtentes omnem diligentiam apponant miniſtrantes, & exteriora omnia concinne reſpondeant. Vitam breuem eſſe dixit ad artis longitudinem facta collatione: breue etenim & longum ad aliquid ſunt. Quin & ſi quis vellet ipſam breuem dicere, quoniam finis actionum eſt, animam uirtutibus & ſcientiis illuſtrare, ad harum uero aſſecutionē perfectam, breuiſſimam eſſe unius uitæ periodum, non falletur. Ceterùm Hippo. breuem uitam dixit, artis longitudini collatam. Breuis ſane eſt humana uita, breuis quoq; ab omni ſuperiori ſeculo fuit, ut nos alibi probabimus, niſi quis ſupra naturæ leges limites octoginta, aut etiam centum annorum ſuperet. Ars rurſus longa eſt, & fere incomparabilis, etiam ſi quis aliorum laboribus & monumētis fruatur, nedum ſine ipſis. Nam pars artis diagnoſtica, quæ in affectuum, cauſarum, & actionum contemplatione uerſatur, prolixa admodum eſt, prognoſtica ſere inacceſſibilis, & quę indefeſſa egeat diligentia. Curatiua præter id ꝙ aliis duabus artis partibus egeat, totam vitam in experimentis conterendam hortatur. Autor tamen tres ſubiungit cauſas, quibus artis longitudinem comprobat, dicens: Occaſionem eſſe pręcipitē, quàm Greci καιρὸν, id eſt oportunitatem appellant: ſiquidem oportunitas, aut occaſio agendorum breui fugit, eā verò ſemel fugientem rurſus aduocare eſt impoſsibile. Eſt hæc veluti articulus quidam temporis ad quippiam agendum idoneus: is verò breuiſsimo durat tempore, quoniam humanum corpus perpetuo diſſoluitur, ac mutatur ab internis & externis cauſis: mutato verò corporis

Vita breuis, quare.

Vita breuis.

Ars medica longa, quare.

Occaſio præceps. καιρὸς

poris affectu, aut humorum ipsius quantitate, aut qualitate, cessat quoque occasio adhibendi remedii, quod affectui congruebat. Decet igitur similem affectum in eo, aut alio ægroto sperare, vt excogitati auxilii vim experiatur medicus. Est quoque præceps occasio agnoscẽdi affectus, & symptomata, quoniam hęc celeriter mutantur, & euanescunt. Experimentum tamen periculosum est, si quidẽ experimenta non sine vitæ discrimine tentantur in humano corpore. in eo autem discrimine hominem constituere, quamuis ob rem immanis est, & carnificis, ac perinde tota vita non erit satis, nisi in tanta rerum varietate, posteriores à prioribus inuenta per libros recipiant, quos scribere, uel hac ratione uidetur necessarium. Iudicium præterea difficile fore dicit, tam in causis, quàm in effectibus dignoscendis: nam morborum & symptomatum causas non facile agnosces, aut agendorum rationem excogitabis, præsertim si internæ fuerint affectiones. Quę verò experimento euenisse vides, vbi id à pluribus causis euenire posset, difficile agnosces, ac iudicabis à qua illarum processit: veluti siquis clysteri admisso dormiuit, atque sudauit, aliàs capitis dolorem passus, leuato dolore, cui sit salus adscribenda, non facile iudicabis. Difficile item est quantitatem auxiliorum definire. In secunda parte huius procœmii ad artis inuentionem & pręceptorum executionem admonet, ut medicus præstet seipsum facientem quę oportet, nullum agendorum per incuriam ommittat, neque ęgroto blandiatur, & in his summum studium ac diligentiam apponat, & ut ęger obediat, neque præceptum aliquod violet. Et assistentes, qui ægro ministrant, idonei sint, quorum prudentia nõ parũ iuuat medicum, quoniam horum officium est, non tantum ministrare quę medicus instituit, sed vt medico pareat suadere, & solari, læta nuncia referre, cibos mundos parare, & splendentia vasa, exteriora quoque nulla ratione obsint, ut malum nuncium, quod tristitiam inferat domicilium illi tantum ingrediantur, qui ægro grati sint; reliqui uerò aut non admittantur, aut medicus honestis uerbis admoneat, ut ipsum dormire permittant in silentio

Occasio.

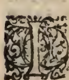
Experimentũ periculosum quare.

Iudicium difficile, quare.

Assistẽtiũ officium.

tio, ut interim omnes à cubiculo exeant, tã amici, quàm reliqui, omnem etiam uitemus strepitum, & tumultum: hæc enim dignotiones & presagia confundunt. Qua propter credi potest Hipp. voluisse suadere iudicii difficultatem ex iis, quæ in hac secunda parte scripsit: nisi enim hęc omnia probè parauerís, nempe teipsum facientem quæ decet, & ægrotum, & assistentes, & exteriora, nullum certum feres iudicium, & omnia perperam euenient. Quòd si artis medicæ hæc est longitudo, & ipsius consequendæ difficultas: illa verò, quæ dicta est, vitę breuitas necessarium erit libros scribere, atque eosdẽ quoad fieri possit aphoristicam seruantes breuitatem, ut posteri à prioribus inuenta suscipiant, & artem intra vitę limites addiscere valeant.

APHORISMVS I.

IN perturbationibus ventris & uomitibus sponte factis, si quidem qualia decet purgari, purgentur, confert, & facilè ferunt: si verò non, contrarium, sic & inanitio vasorum, si quidem qualem fieri oporteat fiat, confert, & facile ferunt: si verò non, contrarium. Inspicere autem oportet regionem, & anni tempus, ætatem, & morbos, in quibus conuenit, aut non.

COMMENT.

Hic est primus libri Aphorismus, in quo Hippo. de iis, quæ à corpore vacuantur, orditur sermonem, in quibus qualitatem, aut quantitatem eius, quod vacuatur considerare licet. In præsenti de qualitate euacuandorum agit: in sequentibus de quantitate. qualitatem si quidem ostendit, cùm qualia de iis quæ vacuantur,

cuantur, dixit. Preterea quoniam vsus est hac voce καθαίρεσθαι, idest purgari. Debetur autem purgatio humoribus infestantibus qualitate, veluti & vacuatio, potius quantitati. Verùm sane est vocem, κένωσις dici de omni vacuatione, siue ea purgatione, siue sanguinis missione fiat, quoniã & quæ purgantur vasa euacuant quemadmodum quę vena scissa fluunt. Cæterùm de euacuatione, quæ fit eorum quæ qualitate molestant, non adeò proprie dicitur κένωσις, id est, vacuatio: sed quoniam interim quantitatem habent, & ipsis eductis reliquũ est quãtitate minus. Purgatio tamen de iis, quę sola quantitate molestant, nullatenus dicitur. Docet itaque agnoscere in euacuationibus, quæ sponte eueniunt, id est, nullo artificio, nullove artis ministerio, quę bona sint, & quę secus. si enim tales sint, quales decet, bonę sunt, si secus, non bonę: tales esse autem agnosces, quia conferunt, & ægri eas facile ferunt: ventris enim vacuationẽ, & vomitionem sponte euenientem, qua natura expellit noxios humores, si tales fuerint, quales esse debent, facile eas feret æger, vacuationes, & conferent ad salutem. Id argumentum à priori tale est, humor qualitate molestans purgatur: ergo facilè fert purgationem ęger, & eidem confert: à posteriori sic, confert & facilè fertur purgatio: ergo talia purgantur, qualia oportet. Ventrẽ hoc in loco κοιλίαν appellat Hippo. qua voce nonnunquam significauit omnem cauitatem, vt cerebri, iecoris, cordis, & ventriculi, vti Apho. 18. sequenti quandoque solum ventriculum, vti Apho. 14. sectionis sextę. Nunc verò totum ventrem intelligit, à thoracis cartilaginibus in os pubis, quam partem peculiari nomine Greci γαστέρα nominãt. Sunt autem turbationes ventris fluxiones, & deiectiones. Cùm autem de iis & vomitibus loquitur, omnem à corpore factam vacuationem peccantium humorũ intellexit hic, & quarta sectione Apho. 2. Si enim talia ducantur à corpore, qualia decet, & confert, & facilè ferunt, siue fluxu ventris, siue vomitu, siue fluxu sanguinis per nares, vterũ, aut hæmorrhoidas, aut vrina, aut sudore, aut insensili vacuatione, aut ea quę ex accidenti per inediam fiat vacuatio. Cùm verò dixit qualia, & talia

Purgatio quibus humoribus debetur.

κένωσις

Euacuatiões quæ sponte ueniunt bonę, & quę malę.

κοιλίαν.

Qualia, quid signi ficent.

non speciem, non qualitatem solam, aut primam, aut alteram intelligere oportet; sed omnem conditionem ad bonam purgationem comprehendit. Nam in tertiana febri non satis est bilem purgari, sed opus est eam esse quæ ægro molesta est, & preterea vt coctio euacuationem præcedat. Propterea libro primo, de rati. vict. acu. cum Hippocrates dixit: Et quę à pulmone excernūtur fuerint qualia oportet: Galenus in Cōmentario, inquit, verba illa Qualia oportet, coctionis habent notas. Adde quòd etiā si prædicta omnia coniungantur in humore, qui à corpore purgatur, non perinde fiet, vt omnem talem vacuationē ęger facilè toleret: nam si cùm malo humore vacuetur etiam bonus, aliter fiet, sic etiā vbi conferta fiat vacuatio. Hanc enim vidimus sępe cum animi deliquio fieri, ex solutis viribus, vti & cum aquam inter cutem patientes, aut empyicos subito euacuaueris. Accedunt ad hæc & vacuationes quæ fiunt per particulā læsam, vt bilis deiectiones vlceratis intestinis. Deinde ab ea quę à natura fit, purgatione, ad eam quę fit ante procedens, similem scribit sententiam, dicens: In vasorum inanitionibus, hoc est, in purgationibus arte factis (quas quoniā vasa vacuant, & inaniunt, vasorū inanitiones appellat) si tales fiant, quales fieri decet, conferunt, & facile feruntur: si verò non fiant tales, quales decet, contrarium. Conuenit enim medicum naturę ministrum, atque eius imitatorem esse. quòd si natura facilè fert euacuationes, quas sponte facit, vbi tales fuerint, quales oportet, feret quoque bene eas, quę arte fiunt, cum eisdem conditionibus. Erit etiam præceptum ad partem pertinēs curatiuam, vt medicus vbi opus fuerit, easdem moliatur vacuationes. In postrema Aphor. parte admonet, vt attente inspiciamus, quis nam sit humor, qui à corpore duci debeat, vt qualem decet, & non alius vacuetur, id fiet cognita regione, anni tēpore, ætate ęgrotantis, & morbo. Hæc enim humoris naturam ostendunt, an bilis, pituita, sanguis, aut melācholia sit. Nam calida regione, ætate iuuenili, æstatis tempore bilis aceruatur, & tertiana, si fuerit febris, à bile fit. Hyeme, regione frigida, ętate senili, pituita: & quotidiana febris ab ea fit.

Vere regione tẽperata, ætate adolescentię, sanguis, à quo & febris continens fit. Autũno ætate subsistẽti, frigida & sicca regione, melãcholia, & hęc quartanam facit. Ex iis itaque, & multis aliis humor peccans agnoscitur. Eundẽ cognoscere docuit li. 10. de Comp. medicamentorum per locos, coloribus, accidentibus, & experimento, ab iis; quę iuuãt: colores etenim corporis, nisi humores intro recesserint, humorem docent, palidus bilem flauam, ater, atram, subalbidus pituitam, ruber sanguinem. Accidentia item docent humores, vti natura doloris, caloris, sitis, humorum motus. Experimenta sumuntur à iuuantibus, & nocentibus. Nos verò solemus procedere à causis, effectibus, similibus & dissimilibus, à iuuantibus & nocentibus. Horum signorum meminimus li. 2. de arte medẽdi. His itaque pręcognitis nos arte curabimus tales facere vacuationes, quales natura rectè operans solet efficere, adhibitis medicamentis, quę humorẽ peccãtem educant, quod euacuationis genus nòn tantum conuenit humore aliquo alio à sanguine peccãte, sed etiam in plethora, vbi aliàs sanguinis missio ob augmentum æquale omnium humorum cõuenit. Si enim medicus alicui præcipiat venæ sectionem, ipse verò non pareat ob metum, aut alia ratione, omnibus humoribus ad portionem auctis non erit abs re eius ventrem leui medicamento large subducere: nam detracta alicuius eorum quantitate, tota sanguinis massa manet minor, & humores melius transpirabunt, & minus putredini erunt obnoxii. Hoc consilio vtitur Gal. li. 4. de sani. tuenda. Reliquas vacuationes à natura factas ipse spõte fieri dicit, hac voce, ἀυτομάτο: vsus, quæ quod spõte, & nullo mouẽte externo fit, significat. Si enim quidpiam ad actionem moueat, quod extra fit, vti causa mouens, aut veluti finis cognitus, minime dicemus id ἀυτομάτος fieri: opus igitur est ad hoc & quidpiã ἀυτομάτος fieri dicatur vt fiat non mouente causa faciente externa, vt in pręsenti apho. cum ἀυτομάτος i dest, sponte fieri dicat vacuationes, quas non mouit ars, aut medicamentum, sed ab ipsa natura processerunt, qua significatione vsus est secti. 4. sequenti aph. 78. cum inquit: Quicunque ἀπὸ ταυτομάτου,

Humoris peccantis cognitio.

ἀυτομάτως.

Sponte.

id est sponte, sanguinem mingũt. & Gal. in commen. inquit, vox hęc, ἀποταυτομάτη, & id ꝙ sine externa causa fit, significat, potest etiam quod repente fit, significare. Apud Aristotelem quoque significat id quod in vanum fit, hoc est nullo proposito fine mouente, quemadmodum quę à casu fiunt. lapis enim aut tegula de super cadens, quoniam à se ipsa, nulloque fine præcognito cecidit, quamuis interim quempiam percutiat cadens, in vanum cecidisse dicetur, veluti si quis per vrbem vagetur nullo proposito fine, eum frustra & in vanum vagari dicemus, quanuis interim quidpiam boni, aut mali eidem eueniat. Quamobrem recte admodum libro 2. de Physicis auscultationibus cap. Aristot. Gręcornm sapientissimus, atque Græcæ eloquentię magister, dixit, vocem hanc ἀυτόματον, idest, casus, de iis, quę non, illius gratia quod euenit fiunt, proferri, ac vocē ipsam id indicare, quæ ex ἀυτὸ, & μάτην, componitur: hoc est, ipsum & vanũ ac frustra: cecidit enim lapis non percutiendi gratia. casu igitur atque in vanum cecidit ipse, quia cadere & aliquo proiiciente, percuciendi gratia posset: casũ itaq; cecidisse ea ratione dicetur, quod ipsum nullo tali proposito fine, sed ex se in vanum cecidit, quod est ἀποταυθόματον. Humores autem quos natura sine ope medici vacuat, sine finis ratione videtur vacuare. Hęc de huius vocis significatione, & aph. expositione sufficiãt.

APHORIS. II.

Eorum qui ad exercitationes parati sunt, bonus habitus in summo periculosus, si in exteremo fuerit. Non enim possunt in eo ipso manere, nec persistere: cum autem non persistant, non item poßint in melius proficere, relinquitur ĩ peius. Horũ igitur causa bonum habitum soluere confert: non cōstāter, vt rursus refectionis initium corpus accipiat. Neque vasorum cōcidentias ad extremum ducere, periculo-

sum

sum enim, sed qualis fuerit natura eius qui ferre debet in id ducere: eodem modo & euacuationes ad extremũ ducentes periculosæ, ac rursus refectiones quæ ad extremum fuerint, periculosæ.

COMMENT.

Erat magnus numerus, Hippocratis & Galeni temporibus, eorum, qui ad ualidas exercitationes parabantur, quos appellabant Athletas, aut luctatores. Hi uerò se totos saginabant, multis ac bonis alimentis, ut inde caro augeretur, sanguis multus ac bonus impleret uasa, & totum corpus nitidum & splendens redderetur. Quòd tum ad uirium robur, tum ad pulchritudinẽ conducebat, quã ipsi ambiebant, cùm nudi in theatris & arenis, ad luctam & alias ualidas exercitationes, sese populo exponebãt. Hunc habitum bonum appellat Hippocrates εὐεξίαν id est, bonũ habitũ, cũ additione, nẽpe eorũ, qui ad exercitationes parãtur, neque enim idem est bonus habitus simpliciter, & bonus habitus exercitatorum, quãuis & his ad summum peruenire possit: erit etenim bonus habitus exercitatorum in summo talis, & ad extremum perductus, necperinde bonus simpliciter, qui culpa uacet, ueluti Gal. inquit, dragma reproba, & cubitus magnus, & statera iniqua, tales sunt, sed non simpliciter, dragma, cubitus, aut statera, sic & bonus exercitatorum habitus. Conueniunt autem ambo in bono simpliciũ temperatura εὐκρασία, idest, bona carne εὐχυμία, idest succorum bonitate, & probitate actionum. Cęterum in commoderatione differunt, & symmetria sanguinis, carnis, & solidarum partium, quæ in bono habitu simpliciter dicto reperies, quales in messoribus quibusdam, & fossoribus, cum cutis raritate, & facili perspiratu, non in athletis summè plenis, obstructis, & conculcatis humoribus. hirsuti namque & rari labores magis tolerant, minus à lassitudine molestantur, vt Gal. docet in com. lib. de ratione uict. priuatorum: eos-

Athletæ.

Bonus habitus.

que

bet,quoniam ab eo magnum imminet periculum. Vasa namque multo sanguine (quamuis bono)plena sunt, caro quàm multa:isti cibos ingurgitant,& ualidè exercentur:qua propter non poterunt in eo statu manere. Alimẽtum enim assumunt,id coquitur, & distribuitur, & uasa rursus implet, & supra extremum distendit, quod nihil aliud est, quàm eadem dirrumpere. Corpora præterea plenissima,percutientia,aut percussa, aut cumque ualidè innitentia facile dirrumpuntur, uasa rursum ualdè plena difficilè transpirant,quæ in ipsis continentur, statim putrescunt, & calor natiuus,ubi non transpiret, extinguitur:hos uerò sępe uidemus subito mortuos, apoplexiam & uasorum interceptiones, patientes, quorum etiam in commentariis nostris in lib.1.de differentia febrium meminimus,cum falsam opinionem de fascinatione confutabimus: vulgus enim cum athletam quendam pinguem, & saginatũ summè conspicit,deinde ipsum repente mortuum audit,aut puerulum speciosiorem aliis uidet: breui autem aut ægrotasse,aut mortuum fuisse ferunt, fascinatos eos affirmant,cùm tamen Hippo. hoc in loco doceat tales non posse in eo statu manere,aut persistere,& ob periculi magnitudinem esse uacuãdos, & Celso autore lib. 2.quicunque speciosior ac coloratior, quàm ante factus est, suspecta bona sua habere debet. Sequuntur enim ad hęc ea quæ diximus mala.Dubitant hoc in loco quidam an athletę cibos appetant,quos coquant,distribuant,sanguificent,& in uenas transponant, ut inde rupturæ uenarum immineat periculum,quoniam fames, quam ueram dicunt,non fit sine membrorum inanitione,naturali appetitu,tractione,quæ ad uentriculum usque perueniat,& sensu suctionis, atque deinde animali sequuta appetentia. Quibus respondemus membra athletarum, à calore & exercitationibus dissolui, quod sibi non adeo naturale est,ut summè impleta esse,hanc dissolutionem, ab ea, quæ ipsis facta est naturalis plenitudo, sequitur adtractio,& suctio,à uentriculo, & uera ac naturalis fames. Iuuat ad hæc quòd magnæ exercitationes, & ualidæ frictiones,quibus utuntur,alimentum à uentriculo & iecore

Fascinatos falso opinatur vulgus.

Athletarũ fames.

re uehementer distrahunt, membra item ipsa præcipua onus alimenti deponere in membra conantur, ad hæc sequitur & uentris inanitio, & ciborum appetentia naturalis. Quoniam itaque ex alimentorum assumptione, sanguificatione, distributione, & uasorum impletione. Hæc athletarum corpora periculis sunt obnoxia, disruptionis uasorum, putredinis humorum, obstructionis natiui caloris ea euacuare conuenit, nec intrepidè, sed consideratis uiribus eius, qui uacuari debet, utrumque enim periculosum est, supra modum impleri, ac supra modum uacuari. Quin & Celsus loco citato, extremam extenuationem magis uituperat, quoniam in his, quę superant, est quod morbus demat: in his, quæ desunt, non est quod morbum ferat. quod etiam in adagium Hispanis uenit, qui dicunt: Mas uale pelear con la enfermedad, que con la flaqueza. Quamuis uulgus sæpe eo intempestiue utatur. similitudine ab his sumpta docet nos Hippo. in his, qui curationis, aut præseruationis gratia uacuantur, qualitatem uacuandorum metiri, ad uires facta collatione. nam si uires eam non ferant, periculosa erit uacuatio, & quæ deinde futura est corporis refectio, nihilo secius.

APHORISMVS III.

Tenues atque exquisitæ uictus rationes, & in longis paßionibus semper, & in acutis, in quibus non conueniunt, periculosæ. Et rursus quæ ad extremum tenuitatis perueniunt, uictus rationes, difficiles: quoniam & repletiones, quæ ad extremum perueniunt, difficiles.

COMMENT.

De quantitate, qualitate, tempore, & modo alimentorum exhibendorum in sequentibus non nul-

los

los scribit aphoris. attinentes ad partem artis diæteticem. In præsenti uerò circa quantitatem alimenti, quę longis morbis & acutis offerri debet, admonet, periculum futurum considerare, quod imminet, nisi hæc cum morbi longitudine conferatur. Quamuis neque hæc sola consideratio ad quantitatem alimenti perscribendam sit satis, ex collatione siquidem facultatis ad morbi longitudinem uictus perscriptio pendet, & ea ratione octauum Apho. sequentem scribit. Morborū autem longitudo agnoscitur, tum ex natura, tum ex motu, tum etiam ex notis coctionis, quibus accedunt anni tempus, regio, & ętas. De motu morbi & coctione circa undecimum apho. dicemus, de natura modo dicamus. Morbos quosdam à natura esse longos, ut quotidiana & quartana: quosdam breues, ut tertiana, & diaria febris: ex breuibus tamen quidam sunt acuti, quidam peracuti: ex acutis quidam sunt exacte tales, quidam non exacte: peracuti exacte terminum habent, quartum diem, non exacte tales septimum. Acuti exacte decimum quartum, non exacte uigesimum: inter hos & longos à natura, sunt acuti ex decidentia, qui pertingunt ad 40. & centesimum uigesimum. Notum autem est in tam uaria morborum longitudine dispares admodum conuenire ciborum quantitates, atque substantias. hæc dixerim, quoniam non tota ratio refectionis pendet ex quantitate oblatorum, sed maior pars respondet substantiæ ipsorum, cum sint multa alimenta paucę quantitatis plurimum alentia. Iam & illud considerandum, morbū omnem ex se solam exposcere curationem, uires autem ægri cum sint secundum naturam, conseruationem: prima indicatio, quę à morbo, ut præter naturam sumitur, curatrix dicitur, secunda quę à natura, & uiribus, conseruatrix. conseruatio autem per alimenta perficitur, curatio in morbis à materia pendentibus, tum aliis, tum ablatione ciborum, ut interim natura in superandis causis morbificis tota occupetur. Hæc probè assequemur, si utrique impartiamur institutum, uires quadam tenus seruantes, & morbi causam, qua fieri possit, minimè augentes. Vires pręterea ad longiores morbos

Alimentorū quantitas ex quibus perscribenda.

Morborū diuisio.

Vires quales ad morbos.

morbos ampliori egent refectione, ad breuiores angustiori. sana item corpora ea egent refectione, quę uires aut seruet, aut augeat, ægra quę paulo minores, aut etiam ęquales eis, quæ erant ad initium seruet, nisi occasione alia languerent, ut opus esset neglecto morbo, ad earum refectionem animum conuertere. de his, ueluti in schemate leges, quę sequuntur, quamuis non consentiant cũ his quę à Gal. traduntur, si quidem ipse cum Hippocrat. rigidus admodum mihi uidetur. Victus quidam est tenuissimus exactè, ut omnimoda abstinentia, aut acetum mulsum, aut aqua mulsa: acetum enim mulsum nullum prębet alimentum, aqua mulsa paucum & imbecillum, horum loco appones hydrozacharum. quod ex 12. partibus aquę, & una zachari fit, & iulep uiolatum. Tenuissimus non exacte, est aqua ordei elixi, donec ordeum rumpatur, colata, non expressa, & ius pulli, tenue amygdalatum. Tenuis cibus exacte est ius gallinę cum ordeo elixę expressis granis, lactuca elixa cum aceto, pyra, aut poma assa, cucurbita elixa cum iure pulli, aut gallinę integra pti sana. Tenuis non exacte ius gallinę cum mica panis, alæ auium elixę, hepata gallinarum, uitelli ouorum. uictus cõseruans uires per morbos longos, caro pulli elixi, aut turturis, aut turdi. uictus augens caro caponis elixi, aut assi, ueruecis & uituli, & alię, quę sunt hominibus assuetę, nã sunt qui aluntur ...uacinis, & porcinis carnibus. Horum quoque quantitatem metiri conuenit perspecta hominis temperatura, ætate, anni tempore, regione, & consuetudine. Morbis peracutis exacte, cõuenit uictus tenuissimus exacte: peracutis nõ exacte, tenuissimus nõ exacte: acutis exacte, tenuis exacte: acutis non exacte: tenuis non exacte: talis conuenit acutis ex decidentia quantitate auctus. Longis morbis uictus conseruans conuenit, sanis augens. Ex his constabit quàm sit uera Hippocra. sententia, quidque significauerit cùm dixit, Tenues atque exquisitas uictus rationes in longis passionibus semper esse periculosas, quoniam per uictum tenuem exquisitæ, non seruantur uires, neque per ipsum poterunt ad summum morbi uigorem perdurare. Dixit semper, siquidem in nul-

Schema morborũ & uictuũ.

lo longo morbo est sine periculo. In acutis autem, in quibus non conuenit, est periculosus, & iure ita loquutus est Hippocrates: nam uictus tenuis, atque exquisita uictus ratio, non in omnibus est periculosa, sed in his acutis morbis, quibus crassior uictus ratio conducit. tales sunt morbi acuti non exacte, & acuti ex deciden tia, quibus non conuenit uictus ratio tenuis exacte, sed ea crassior: morbis autem acutis exacte, qui septimo die finiuntur, uictus ratio tenuis exacte conuenit. Vidimus tamen nonnunquã uires ægri adeo constare, ut perduci po tuerit æger ad uigorem morbi septem diebus, cum uictus ratione tenuissima exactè, nempe aqua mulsa, aut aqua & zacharo. Quosdam etiam uidimus eisdem morbis laborantes, quorum uigor erat ad septimum quij non poterãt eam uictus tenuitatem seruare, sed opus fuit eisdem offerre alas pullorum, & aliis pullos ipsos elixos. Quapropter non parum ad rem erit, si præter uirium considerationem consuetudinem cõsideremus, quæ indicatio eam, quæ à natura & ætate superat. Hac si quidem, nostra tem pestate diuites, & adhuc pauperes, tantum ciborum uariẽ tatem & copiam ingurgitant quotidie, ut lactuca, & ami gdalatum, & pyra assa non possint ægrorum uires ad diẽ quartum seruare, neque sine pullis elixis perduci ualeant ad 7. Quod autem sequitur in apho. Et rursus quæ ad extremum tenuitatis perueniunt uictus rationes, difficiles, quoniam & repletiones, quę ad extremum perueniunt, difficiles. mihi uidetur additum Gal.. si quidem eius nullam habuit mentionem. fere similis autem est finis huius apho. fini pręcedentis, ad cuius similitudinem scriptori placuit similem sententiam ei, quę scripta est in pręcedenti, adnectere fini huius. Vult autem hęc litera, ea ratione damnare extremas uictus tenuitates, quoniam & extremę refectiones difficiles, sunt, omne enim nimis naturę inimicum, ut postea dicet Hippo.

Consuetudo seruanda.

APHORIS. IIII.

In tenuibus uictus rationibus peccant ægrotan

tes

tes, ac perinde magis læduntur: omne enim peccatũ (quodcunque fuerit) maius fit in tenuibus, quam in paulo craßioribus uictus rationibus: Qua de causa & sanis periculosæ sunt ualde tenues, constitutæ, & accuratæ uictus rationes, quoniam peccata molestius ferunt. propterea igitur tenues & constitutæ uictus rationes magis periculosæ paulo craßioribus.

COMMENT.

Galen. mira quadam diligentia & sermonis perspicuitate, hunc enarrauit aphorismo. ita ut nulla alia uideatur egere explicatione, legentibus attente eius scripturam. Nam in prima parte refert quorundam lectionem, qua dixerunt, Hippocratis mentem esse ægros bifariam in uictu tenui peccare, primo quoniam coguntur leges medicorum uiolare, non ferentes tantam alimentorum inopiam, adhuc insciis medicis: secundo quoniam languet eorum facultas, quando uictus institutum non seruant. Cæterum litteram à nobis translatam Gal. in secunda parte commentarii magis laudat, quam dicit de omni peccato ab ægrotante cõmisso, intelligendam: uult siquidem Hippocr. teste Gal. ægrotantes, qui tenui & accurata uictus ratione utuntur, peccata, si quæ committant, ea difficilius ferre, quàm simi lia peccata, ubi uictus ratione crassiori uterentur. In morbis enim acutis, in quibus talis ratio uictus conuenit, uires seruamus paulò quàm accepimus languidiores, uires autem languidæ peccata molestius ferunt. præterea Hipp. hoc idem exemplo sanorum probat, nam sani, qui uictu tenui accurato & constituto utuntur, peccata difficilius ferunt, quàm si crassiore uictu uterentur, summatim colligit, uictus rationem tenuẽ, & accuratam magis peri-

In uictu tenui ęgros delinquere, quę pacto.

periculosam, paulo crassiori. Hęc euidentia sunt, & Caleni expositio perspicua. Non enim confert peccata tenuitatis & crassitudinis, quod inquam horum magis lędere ualeat: dixerat enim libro secũdo, de ratio. vic. acutorum sectione. 37. Hippocrat. Ciborum autem adiectioni intẽdendum est multo minus, subtrahere verò omnino sæpenumero expedit, dum æger sufficere possit, donec morbus maturescat. Docet autem raro conuenire in acutis morbis alimoniam augere, quoniam tenuitate victum peccare, est melius, & summam seruare inediam, quandoque expedit, ubi uires possint ad statum durare. Adiicere autem non adeo tutum est, quoniam noxa ex diminutione emendatur adiecto semel, aut bis alimento, noxa uerò ex adiectione, fere est inemendabilis, si quidem non corrigitur, nisi vacuatione, unde colliges Gal. loquutum de peccato in una, aut altera cibi oblatione commisso, nõ de uictu totius morbi. Non est nostri instituti modo an hoc uerum sit, quodque Gal. ibidem scripsit, docere, sed ostendere illic de collatione peccatorum augmenti, & diminutionis loquutum Hippo. & Gal. Hic tamen non de his, sed de peccatis aliis loquitur. Admonens, quantũ ego existimo, summoperè cauenda esse delicta ab his qui tenui utuntur uictu, & accurato, quoniam uires languidę, ex alimentorum abstinentia tales redditæ, non ferunt delicta sine periculo: qui verò crassiore uictu utũtur, melius eadem, aut similia delicta ferunt, & cum minori periculo, quoniam victus plenior uires seruat, quę peccata ferre, & eadem emendare debet. Hac si quidem causa sana corpora, quæ uictu accurato utuntur, à quocunque peccato grauius, quàm alia, quę utuntur uictu non constituto, offenduntur. Quod nos sępe sæpius uidemus, eos nempe, qui perpetuo seruant in prandio & cœna unicam ciborum mensuram, unicam potus quantitatem, & eundem ordinem, quacunque occasione mutandi modum & ordinem ægrotare, ac mori. Ea de causa admonuit etiam Hippocrates ad inconsueta transire, quoniam consueta minus nocent: qui verò semper unam constitutam rationem viuendi seruat, eam solam habet consuetam, reliquas incõ

Delicta maxime vitẽt qui tenui utuntur uictu.

ſuetas, à quibus deinde occaſione uariandi oblata moleſtius offendetur, quàm ſi in nulla tali accurata ratione uixiſſet. Sanis igitur eſt hoc ſalubre conſilium, non uiuere in conſtituta menſura, rerum non naturalium, quoniam peccata uitare non poſſunt, & mutationes. Aegris autem non eſt ſalubre conſilium, abſtinendi ab accurata ratione, uictus, & tenui, ſi opus fuerit, in extremo. nam talis ſeruari debet, expoſcente morbo abſtinentiam, & conſentientibus uiribus, ſed eſt exhortatio, ut quàm maxime uitēt, & delicta, & delinquendi occaſiones, qui tenui uictu utuntur, magis utique, quàm ſi alio uictu craſſiore uterentur, quoniam noxas, quę ex delictis ſequuntur, uiribus ex inedia diſſolutis, & ex ciborum parcitate debilitatis, moleſte ferent, & parum ad eas emendandas ualebunt. Hæc eſt uera Hippocra. mens, & genuina Gal. interpretatio.

Salubre cō ſilium.

APHORIS. V.

Ad extremos autem morbos, extrema exquiſitæ curationes, optimæ.

COMMENT.

Curatio extremis morbis debita.

Quæ curationis ratio ſit opportuna morbis extremè acutis, ex præſenti apho. conſtabit. Conuenit enim pro morbi uehementia, morbis ſiquidem extremis utilis eſt per extreme exquiſita remedia curatio, atque etiam uictus extreme tenuis, ut ex apho. ſequenti conſtabit. Cæterum quamuis uerum id ſit morbis extremis extrema remedia conuenire, in aliis neque uerum eſt, neque Gal. ſententiis conſonum, ut nos in libro artis medendi abunde probauimus, parte. 3. cùm enim morbus aliquis leuis eſt & ſine periculo, nihil tollit, quo minus per leuiora remedia moliamur curationem: quòd ſi non conſequamur finem, ad maiora accedere erit ex uſu. ſolent autem minora auxilia iuuare, & quandoque ad ſanitatem ægrum perducere:

re: Gal. etenim lib. 5. de metho. med. à minoribus auxiliis inchoandum docet, ubi morbus periculo uacet, dicens: Non enim uti quidam medicorum à paruis inchoandum est auxiliis, neque ut ipsi dicunt, putandum, per ea primū tentandum; deinde si nihil profecerint, admouere maiora, in morbis namque qui sine periculo sunt, uera est hæc opinio, ubi tamen æger moriturus sit, si in tabis principio constituatur, longissimum est à ratione à minoribus auspicari, alia siquidem omnia rectè ab Hippoc. dicta sunt, præsertim cùm ipsis & Aphor. ille, ad extremos autem morbos extremè exquisitæ curationes, optimæ. Et lib. 2. de Comp. med. per locos, capi. de omnium ualentium medicaminum usu, inquit Gal. Quippe ualentissima non statim ab initio admouere conuenit, sed ab imbecillioribus auspicari. De his multa dicere supersedeo, quoniam longius de eisdem disputaui, libro De arte medendi.

APHORIS. VI.

Quando igitur morbus peracutus fuerit, statim extremos labores habeto, & extremè tenuissima uictus ratione necessum est uti. Quando uerò non, sed licet pleniorem uictus rationem adhibere, tantum indulgendum, quanto morbus extremis est mollior.

COMMENT.

Tota uictus ratio ab initio morbi eum habet scopū, ut uires peruenire possint ad summū vigorē, aut constantes, aut non ualde languētes. Quo tēpore de morte, aut uita, cōmissa pugna naturæ, & morbi, decernetur. Tenetur autē medicus per id tēpus summā tenuitatē uictus instituere, ne natura in coquēdis & ppulsandis causis morbificis extremè occupata, ad ciborum recenter assumpto- Scopus institutionis uictus.

rum coctionem distrahatur. Id quoque tempus summi periculi est, siquidem ex accidentibus morbo propriis magnitudo morbi significatur, & ex his & assidentibus & quibusdam mox apparentibus periculum pendet, simul cum ipsa morbi magnitudine & uehementia, à quibus omnibus æger molestatur, & conflictatur. Hæc omnia morbis eueniunt, citius aut tardius, pro natura morbi, & motu, & aliis, quę circa undecimum Apho. dicentur. Acutis sanè morbis cito, dicente Archigene, Accutus morbus est, cuius motus est uelox, & cito pericula adueniunt. In peracutis præterea eo citius eueniunt symptomata, & eorundem magnitudo, quo fuerunt acutiores, siquidem summa symptomata in statu eueniunt, nisi morbi causa fuerit manifeste ante id diminuta, & ea ratione tenuissimus uictus eisdem statim conuenit, αὐτίκα, inquit, qua uoce significat Hippo. nonnunquam id quod statim, & trium dierum spatium, hoc est, primam morbi accessionem, sicuti hoc in loco & in Aphoris. 11. sequenti, vbi dixit: quemadmodū & in laterali morbo, si sputum αὐτίκα, id est, statim appareat, statim uerò idem esse quod spatium trium dierum docet Gal. li. 1. de crisibus, cap. 7. quo in loco ex Hippo. sententia dicit αὐτίκα, id significare, quod ἀμέλει li. 1. de ratione uict. acu. sectione 31. cùm inquit, Quibus cibus αὐτίκα ἐγκατακλεισθαι. hoc est, uidelicet fuerit ex longo tempore inclusus, & li. 1. de mor. pop. par. 3. sectione 10. inquit, αὐτίκα γὰρ συνεχὴς ἐστι. hoc est, uidelicet continua febris est. In pręsenti loco trium dierum spatium significat: trium igitur dierum spatium aliquando significat, statim, & principium, quanuis ad quartum diem extendatur principium, & primus morbi insultus, ac terminus peracutorum morborum exactè, li. 3. Prog. prope initium, Si tamen morbus peracutus exactè non fuerit, crassiori uictus ratione erit ęger alendus, atque eo crassiore, quo morbus extremis fuerit mollior, ac si dixisset, quo morbus longius à primo die habuerit summum uigorem, ac summa symptomata. Singulis itaque morborum generibus proprias uictus rationes conuenire, & quales comm. 3. diximus, docet, De magni-

αὐτίκα.

magnitudine uerò symptomatum per morbi tempora, in commentariis nostris in li. 2. de differ. fe. abunde tractauimus.

APHORIS. VII.

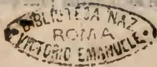
Quando morbus uiget, tunc tenuißima uictus ratione necesse est uti.

COMMENT.

Rursus argumento sumpto à morbi breuitate, & uehementia docet, in summo morbi uigore tenuissimam uictus rationem conuenire, nempe aut nihil dare, aut solum hydrozacharum. Id quam maximè seruandum est, ubi uires eam ferunt ciborum abstinentiam, & status morbi breuis sit, qualis in peracutis morbis, permittentibus nobis interim, ut suprà diximus, naturam coctioni & euacuationi causarum morbi uacare. Quanuis enim coctio per morbi augmentum agatur, & uigor tunc appareat, quando integra coctio se ostendit in excrementis, ut urina, deiectione, & sputo, non omnem naturæ cultum, neque omni ex parte, humores sunt assequuti, cùm primum adest morbi uigor, sed ipso procedente: qua de causa, neque bonę indicationes fiunt, cum primum status adest, sed ad medium, aut finem ipsius.

APHORIS. VIII.

Considerare autem oportet & ęgrotantem, si sufficiat, cum ea uictus ratione, ad morbi uigorem. Et nunquid ille prius succumbat, & non sufficiat cum ea uictus ratione, uel morbus prius succumbat, & hebetetur.

COMMENT.

Ab initio morbi præter eius naturã ac longitudinem, uires quoque cõsiderãdę sunt, quod in præsenti Apho. docet Hipp. ut ex earũ collatione ad morbi summũ uigorem agnoscamus quantus cibus sit ægro adhibendus, nã si plus debito acceperit, morbi causam augebit, & opus naturæ impediet: si minus, non sufficiet ad uigorem usq;. Decet autem ipsas uires non succumbere, priusquam morbus succumbat & hebetetur: hebes autem redditur morbus, cum causæ morbificæ integre coctæ sunt, & aliqua ex parte uacuatæ, quo tempore non habent morbi periculum, nec uehementiam. Id unum sane duorum errorum coguntur incidere, qui non perspectis plane uiribus, uictum tenuiorem debito ab initio instituunt, aut enim ægros ob imbecillitatem cogunt morbis succumbere, aut in statu eosdem crassius alere, quo tempore tenuior esse deberet, aut omnino nullus cibus Hipp. sanè lib. 2. De rat. uic. acu. sect. 40. hac eadem ratione accusat eos, qui primis diebus uasa exinaniunt integrè, deinde quarto ac quinto coguntur cibos adhibere. Eo nãque tempore foret potius abstinendum, & parcius agendum.

Errores in tenui uictu commissi.

APHORIS. IX.

Quibus igitur statim est uigor, statim tenui uictus ratione utendum: quibus autem posterius est uigor, in illo & prope illum, auferendum, & prius uerò moderatiore uictus ratione utendum, ut sufficiat ægrotans.

COMMENT.

Quod ante de peracutis morbis docuerat, modo in omnibus docet, attenuandum esse uictum in uigore. & prope ipsum, si uigor statim adest, statim præcipiens uictum attenuare,

Victum in uigore attenuare &

attenuare, quin & tenuissimum his competere dixit. Quod si morbus non statim uigeat, agnoscere oportet uigorem, eo pacto, quo ipsum futurum agnoscere docuit Hippo.li.3.Prog.à primis diebus per quaternarios procedens, atque coniiciens ex notis coctionis, iam accedentem uigorem, qui non se ostendebat primis diebus morbi, & ita modò in illo, & prope illum cibum auferre præcipit, interim tamen & ab initio ipso morbi uberius agere, & uictus tenuitatem moderari, ut uires ad uigorem usque seruentur, & in ipso, liceat per uires mediam, aut summam quandam uictus tenuitatem seruare. Hæc omnia obseruanda sunt in morbis, in quibus tota fere causa morbifica manet ad uigorem usque: tunc etenim cum summa coctione, symptomatum adest uehementia, in aliis uero non, sed ipsam uehementiam oportet coniicere, & in ipsa tenuiorem, quàm in aliis temporibus, adhibere uictum. Sunt enim tres febrium & morborum omnium differentiæ, apud Hippo.lib.1.De mor.pop.quidã enim statim uigent, qui deinde semper remittunt uehementiam, quidam augentur statim, & ad terminum quẽdam perueniunt, & ante iudicationem remittunt, quidã semper ad uigorem usque augentur. Notum autem est in morbis primi & secundi generis, non conuenire summam uictus tenuitatem, sed ante. postremis uerò ea ratio seruanda est, quæ ab Hippo. traditur in præsenti & sexto Aphoris. Nam in laterali euidens habemus exemplum: cum enim os madescit, autore Hippo. & talia spuuntur, qualia oportet, sorbitionis quantitatem augere conuenit. Est autem id tempus status, non tamen uehementiæ, aut morbi, aut accidentium.

ad ipsum & prope.

Morborũ tres differ.

APHORIS. X.

In acceßionibus subtrahere conuenit, offerre enim nocuum est, & quibuscunque per circuitus acceßiones insunt, in ipsis acceßionibus subtrahere conuenit.

COMMENT.

In præcedentibus Aphoris. de generali totius morbi uictu loquutus, modo ad particulares acceſſiones reſpiciens, docet in ipſis abſtinendum eſſe à cibis, quoniam eoſdem offerre damnum infert, adaucta cauſa morbifica, & diſtracta natura à pugna, quam aduerſus morbum cōmittit, in tempore acceſſionis. Græci παροξυσμὸν, hoc eſt irritationem, uehementiam, ſiue acceſſionem, dicunt. Ex morbis namque quidam continuitatem habent, ſine acceſſionibus, ſed aliquem vnum tenorem ſeruant: aliqui acceſſiones habent, ut continua tertiana: aliqui continui non ſunt, ſed acceſſionibus conſtant, ut tertiana, aut quartana. In his præterea acceſſionibus quemadmodum in toto morbo diuerſa ſunt tempora: in morbo enim principium eſt, augmentum, ſtatus, & declinatio, quæ coctione diſtinguuntur, quanuis alia ſint, & ab his ſæpe ſeiuncta, quæ morbi uehementiam ſequuntur, atque eiuſdem ſymptomata. Intra hęc tempora & totam ipſam morbi longitudinem, ſunt quorūdam acceſſiones, quas uidemus quandoque ad ſolam remiſſionem peruenire, quandoque ad integritatem. Singularum uerò acceſſionum tempora ſex ſunt, principium, quo calor intro colligitur, extrema rigent, ac refrigerantur. Inęqualitas, cùm incipit calor extendi, ſed interim nunc calorem, nunc frigus ſentiūt, aut aliqua parte calorem, & alia frigus diffuſum. Deinde ſequitur augmentum ſiue aſcenſus, dum calor manifeſte ſe oſtendit, ſine frigore, maior tamē multo in intimis, quàm in extremis partibus. Quartum tempus ſtatus eſt, quo calor uniuerſum corpus æqualiter occupat, ita, ut æqualis in thorace & pedibus ſe tactui oſtendat. Quintum tempus eſt declinatio, quo calor uehementius ſe offert in pedibus & manibus, quàm in thorace. Sextum tempus eſt infebricitatio. Hęc ſex tempora unicam periodum cōſtituunt, à principio unius acceſſionis, ad principium ſequentis. in continuis autem febribus acceſſiones, habēt quam appellant ἐπισημασίαν, ſiue inſultum, & ſignifica

tionem

Marginal notes: In acceſſionibus abſtinere. — Acceſſionum tempora. — ἐπισημασία

tionem, augmentum, statum, ac declinationem. Si uelis iuxta insultum appones inęqualitatem. Ex pulsu tamen ita hęc tempora distingues, in principio generatur celeritas constrictionis, in augmento augetur, ad finem augmenti, summam habet magnitudinem: sed adest satis magna celeritas distensionis. In statu minuitur celeritas constrictionis, & distensionis ad summam peruenit magnitudinem, in declinatione utraque celeritas aboletur, sed contractionis prius. Diuides etiam alio modo tempora accessionum, in eam quam appellant accessionem, & inclinationem, ac continet accessio principium, inęqualitatem, augmentum, & statum: inclinatio uerò declinationem, & quietem, siue in febricitationem. lib. de tempo. mor. & comm. Aphoris. sequentis. Cùm itaque Hippocrat. in præsenti sententia pręcipit in accessionibus abstinere à cibis. per accessionem, principium, augmentum, & statum intellexit: in declinatione namque id uicium non est, præterquam ubi integritas esset adeo lõga, ut sine damno posset tota accessione manere ęger sine cibo, & nulla instaret necessitas recedendi à sequenti accessione: Hippocrat. namque lib. 4. de ratione uictus sectione 40. dixit. Cùm autem purgaueris, sorbitionibus quibusdam utitor, obseruatis ita febrium accessionibus, ut nunquam cùm adsunt, neque cũ futuræ sint exhibeas, sed uel cùm cessant, uel quieuerunt, & maximè à principio recesserunt. Scripserat etiam eandem sententiam lib. 1. sect. 45. dicens: Tempus autem dandæ sorbitionis tum per initia, tum per omnem morbi decursum, hoc maximè seruare oportet. Nam si pedes frigidi fuerint, non à sorbitione modò, uerum quoque & maximè à potu temperandum. At cum caliditas ad pedes descenderit, tunc dare expedit, sanè tempus ualere admodum putandum, cùm in morbis omnibus, tum præcipue in acutis, & potissimùm quibus febris uehementior subest, periculumquę summũ. Vbi igitur nulla necessitas urget, in tempore quiętis æger est alendus: ubi urget facultatis imbecillitas, præsertim cum febris oritur ex inedia, aut adest syncope: uel in ipso accessionis initio, uel iuxta ipsum, aut quauis ho-

Pulsus docet tempora accessionum.

Cibum in accessione offerri quãdo conuenit.

ra. Si ea non adsit aut timeatur, in humidis morbis expectare insebricitationem: in siccis autem non, sed solam inclinationem, dicente Gal. lib. 10. De metho. medi. In siccis namque corporis affectibus accessiones nō perueniūt ad integritatem, priusquam ex balneo, aut cibo humectā te, humectatio accesserit. Preterea si interuallum breue fuerit, alemus, aut prope vigorem, precedentis accessionis, aut prope principium sequentis. Si febris multitudine & crassitudine humorum, & cruditate, ac frigore magis opprimendo nocet, à principio sequentis recedentes, cibum prope precedētis statum, aut in ipso adhibebimus. Si tamen calore & inflammatione status magis molestus est, recedemus ab statu, & alemus prope initium sequentis. Vt itaque summatim dicamus, vbi nihil urgeat abstinere docet ab alimentis in accessionibus febrium continuarum, de quibus dixit, in accessionibus subtrahere conuenit. Abstinere etiam oportet in accessionibus intermittentium, de quibus dixit: Et quibuscunque per circuitus accessiones insunt, in ipsis accessionibus subtrahere conuenit. sunt autem primæ febres, continue: secundæ, intermittentes: quoniam in prioribus accessionum meminit, in posterioribus accessionis, & periodi. At uerò periodus, ut diximus, & est Galeni sententia, libro De temporibus morbi, insebricitationem continet, siue quietis tēpus, quod sextum est. Constat enim tota periodus ex sex temporibus, & seruant ordinem, ut in Comment. 18. sequenti docet, ac dixit in accessionibus ordinem non seruantibus, nullam esse certam rationem inueniendi tempus, quo cibus offeratur. de inordinatis igitur accessionibus nihil docet. Si verò quidpiam urgeat, uti inopia alimenti nimia siccitas, imbecillitas, aut syncope, in principio & prope ipsum, & in augmento, & in statu, inclinatione tamen in siccis affectibus, aut interuallo existente breui, licebit alere, id est quod dixit Hippocrates, Cùm calor in pedes descenderit, non utique, cùm descendit, quod est augmenti tempus, sed cùm descenderit, occupauerit inquam extremas partes, & deseruerit internas. Preterea vbi interuallum fuerit breue, cogimur egrum alere in sta

tu præcedentis accessionis, aut in principio sequentis, aut prope hęc. Quantum autem vnumquodque horum fugere conueniat, hinc intelliges. In statu coniicies an calore, an siccitate magis noceat: si siccitate, in ipso ales: si calore, remissionem spectato. In principio ita considera, si extrema perfrigerentur, & magna adsit sanguinis intro reuocatio, aut omnino non premat: hoc secundum contemnendum, si primum, ubi magna extremorum perfrigeratio, cum abundantia succorum, & crassitudine, aut viscerum phlegmone fiat, fugiendum principium, si non ita, non ualde timendum. Quòd si principium cum magna sit refrigeratione, atque hęc cum humorum copia, ac crassitudine, maxime verò, si visceris alicuius phlegmone accesserit, adest quoque imbecillitas, acceditque syncope, dices dispositionem esse letalem, uti & Galenus libro decimo de method. medend.

APHORIS. XI.

Accessiones autem, & constitutiones, morbi ostendunt, & tempora anni, & circuitum successiuæ reciprocationes, siue quotidie, siue alternis diebus, siue per maiora interualla fiant. Quin & post apparentia, ueluti in laterali morbo incipiente, si sputum statim appareat, breuiat: si uerò post appareat, producit, & urinæ, & deiectiones, & sudores cùm post apparent, mali iudicij, aut boni, aut breuem, aut longum morbum ostendunt.

COMMENT.

Cum supra docuisset modum instituendi victum in

in morbis acutis & longis, generali ratione, sic etiam & in singularibus morborum accessionibus, qua uia quis prænoscere possit totius morbi constitutionem uniuersalem, & singulares accessiones antequam eueniant, vt ad ipsa respiciens nullus committatur error, in præsenti docet Aphoris. Quid accessio significet, in præcedenti commentario diximus. Constitutio verò in febribus & aliis morbis, tempus est ab initio in vigorem, atque est simile in continuis, quod appellant constitutionem, ei quod in intermittentibus dicitur accessio in secundo significato, comprehendit enim principium, augmentum, & statum. Cognosces itaque totam morbi constitutionem, & singulares accessiones, ex morbo, ac si diceres, morbi naturam ostendere constitutionem morbi, siue generalia tempora & singulas ipsius accessiones. Si enim morbus terciana febris est, breuem habet totam constitutionem, ac cito futurus est status, & cognita febre tertiana, uel prima accessione medicus prædicet ipsam tertia die redituram, & per tertium futuras accessiones. Rursus in prima accessione inuadente quotidiana, morbi ipsius natura, quia pituitosus est, ostendit longe post futurum statum, & morbi coctionem, singulas verò accessiones quotidie futuras. Quartana verò & his longior est, & per maiora interualla repetit. Quoniam uerò non omnes quartanæ, aut tertianæ, quanuis exquisitę eundem terminum definitum habent: nam tertiana exquisita septem periodis iudicatur, quod longissimum: poterit tamen & quatuor periodis finiri: hanc distinctionem sumere docet ex anni tempore: nam calidis temporibus morbi sunt breuiores, frigidis, longiores. Anni autem tempus includit aerem ambientem, regionem, & cœli statum, quibus adiunges quę ad hæc sequuntur, temperaturam, ętatem, sexum, & uiuendi institutum. Prætereà etiam circuituum successiuę reciprocationes, ostendunt constitutionem, hoc est statum futurum, & tempus, quo accessiones deinceps euenient, non utique quo die, nam id morbi natura, siue species indicat, sed qua hora diei, quod quam maximè ad uictus insti-

Accessiones & constit. morbi unde cognosces.

institutionem conducit: siue enim febris quotidie repe- tat, siue tertio quoque die, siue quarto, si reciprocationes fuerint celeriores, maiores, & uehementiores, citò futurum statum indicabunt, & sequenti die, si quotidiana febris fuerit, accessionem citius præcedenti futuram. Cùm enim morbi uigor, & breuitas, agnoscatur ex morbi natura, & motu, & motus celeritas sumatur ex celeritate repetentiarum, & accessionum: Si hę celeres sunt, cito eueniet status, breuis erit morbus, & accessiones sequentes citò erunt sperandæ. In ipsis itaque accessionibus consideramus repetitiones, siue reciprocationes ad statum prænoscendum, & tempus futurarum accessionum. Tria verò indicia ex eisdem sumit Hippo. li. 2. de mor. pop. par. 1. nempe, si celerius, an non, si longius, an non, si magis, an non, siue quotidie, siue tertiis diebus, siue per maiora interualla eueniant, id enim nihil refert. Si enim celerius repetant, ita ut tertia accessio, magis anticipet secundam, quàm secunda primam, augmenti signum est. Ita & si secunda primę tempus anticipet, si reliqua consentiant, nempe longius tempus durare, & uehementius affligere, ac tria dicta accedant accessioni, celeritas, longitudo, & uehementia: sunt enim nonnullæ febres, quarum accessiones natura sua anticipantes sunt, & anticipatio sola in eis non magis augmentum, quàm declinationem significat. Insigne habemus exemplum Karolum Hispaniarum principem maximum, qui præcedentibus duobus annis, ac ferè dimidio, febre quartana laborauit, & quindecim mensibus posterioribus singulæ quartanę anticipabant, quinque horas, nulla prętermissa, ita ut neque pusillo tempore ab hoc ordine, & anticipatione declinauerit, res admiratione digna, cum ea tamen anticipatione augmentum, statum, & declinationem percurrit. Sic & de postpositione intelligendum, ipsam significare inclinationem, si accesserint breuitas & remissio accessionum. Statum autem ostendet inuasio simili hora facta, & longitudinis ac uehementiæ ęqualitas. Quamuis sæpe fiat, ut unicam tantum habeat accessionem status, & sequens sit declinationis, in quibus status

pręsens

ἐπιδόσεις.

presens non agnoſcetur, ſed dum præceſſit. Dixi reciprocationes, quanuis Galenus in Comment. legat, ἐπιδόσεις, id eſt, incrementa: in Græcis enim Aldinis codicibus legitur, ἀνταποδόσεις, id eſt, reciprocationes, ſiue reflexiones. Sic etiam legitur in codicibus Galenianis Baſilienſibus. Eſt autem ἀνταποδίδωμι reflecto, & reciprocor, & reddo per reciprocationem, ut apud Platonem in Phædro, εἰ γὰρ μὴ ἀεὶ ἀνταποδιδοίη τὰ ἕτερα τοῖς ἑτέροις γινόμενα, ὥσπερ κύκλῳ περιιόντα, hoc eſt, Si enim quæ fiũt, non redderent per reciprocationem, alia poſt alia, tanquam in circulo redeuntia. & Galenus in commentario huius Apho. bis utitur hac uoce, in prędicta ſignificatione. Conſonat autem hęc lectio cum ſequentibus: cùm enim dixiſſet, ſucceſſiuæ reciprocationes, addit, ſiue quotidie, ſiue alternis diebus, ſiue per maiora interualla fiant. Decet præterea ad futurum ſtatum præno ſcendum agnoſcere ſpeciem, magnitudinem, motum, & morem morbi, ex quibus etiam ſalubritas, & inſalubritas conſtabunt. De ſpecie morbi diximus ipſam agnoſci ex ſignis pathognomonicis, ſiue propriis, magnitudinem indicat magnitudo eorundem ſignorum. Motus ex acceſſionum reciprocationibus conſtat, & ſpecies atque motus indicant conſtitutiones & acceſſiones morborum. Mos uerò ex ſignis poſt apparentibus indicatur, poſt apparent uerò ſigna coctionis, ſunt & ſigna aſſidentia dicta, quę non ſemper coapparent morbo, & ſigna ſalutis & mortis, & ſigna criſis. Porrò ex ſignis, ut lib. art. med, docuimus, quędam ſunt propria, quædam poſt apparentia, & ex his quædam ſunt ueluti propria, quædam communia omnibus morbis. Veluti in laterali morbo, dolor pungenti ſimilis in membrana ſubcingente coſtas, febris continua, tuſſis, difficultas reſpirationis, ſunt propria. Veluti proprium, ſputum, communia ſunt deiectiones & urinę. omnia miro quodam modo comprehendit, de ſpecie namque morbi dixit: Acceſſiones & conſtitutiones morbi indicabunt, de motu & magnitudine, cùm dixit, & circuituum reciprocationes. Morbi autem ſpecies ex notis propriis conſtat, & magnitudo ex eiſdem, motus

Statũ futurum quibus præno ſces.

tus ex anticipationibus,& post positionibus. Reliquum est ut de notis mortem ostendentibus non nihil addat: hæ uerò sunt post apparentes, in quibus sunt notæ co-ctionis,ex sputo,in laterali morbo, ex urinis, deiectioni bus, & sudoribus, in omnibus. Ac perinde subiungit, Quin & post apparentia (quæ appellat ἐπιφαινόμενα) ea enim ostendunt accessiones & constitutiones. Exemplo morbi lateralis, si sputum appareat, statim ipso incipien te,morbum breuiat: si uerò non, producit sputum, bonum sputum significat, & coctum, idque cùm signum sit post apparens,ueluti proprium ad morem attinet,& salubritatem significat,ac morbum breuem,siue totam ipsius constitutionem: coctiones enim crisis celeritatem, & securam sanitatem ostendunt, lib. 1. de mor.pop. apud Hippo. cùm enim coctionis signa statim apparent,id est, in trium dierum spatio, nequit morbus longe progredi. Si tamen tardius apparere incipiant,prorogabitur. Veluti in laterali morbo, si sputum statim appareat, id est,in primæ accessionis spatio: nam id significat principium hoc loco, alibi tamen quandoque primum insultum & breuissimum tempus est, & aliàs tempus cruditatis, quo modo diuidimus morbi artificiosa tempora, in principium,augmentum,statum,& declinationem. Sputum autem, bonum sputum, & coctum significat, quod πτύαλον appellauit Hipp.non πτύσμα,quod omnem spuitionem significat,etiam crudam: quamuis igitur sputum crudum educatur, non significabit morbum breuiorem, cum Hippo. hæc eadem Gal. uult lib. 1. de crisibus cap. 5. ubi de sputo loquens inquit: Secundo quidem si educatur,sed non optimum. Est autem & hoc duplex, unum quidem, quod solum caret coctione, alterum quod etiam prauum existit. Ab his uerò omnibus, & quod coctum est separatur, quod etiam proprie sputum appellant. Neque enim quod sanguineum est, ac biliosum & spumosum,ita nominamus, sed potius spuitiones uocamus. Cùm uerò neque sanguini,neque bili pallidæ,uel nigræ commixtum fuerit, id tale iam sputum uocamus. Quando igitur hoc statim apparuerit,morbum facit bre

πτύαλον.
πτύσμα.

uiorem,cum uerò nullo modo educitur,aut crudum,indicat morbum longius produci. Ex hac sententia constat Gal.uelle Hippo.sententiam in hoc apho.esse de cocto & bono sputo intelligendam. constat etiam non sequi si sputum quoduis appareat, morbum reddi breuiorem,ubi uidelicet fuerit sputum crudum. His præterea addit Hipp.signa ex deiectionibus, urinis,& sudoribus: ab his.n.ueluti à post apparētibus sumūtur indicia breuitatis,quæ dicta sunt à coctione desumi, salubritatis similiter.Quemadmodū ex cruditate horum sumuntur indicia longitudinis,& ex malitia horum signorum, ægrotantis pernicies, id est, quod dixit:boni aut mali iudicii (hoc est finis) aut morbum breuem,aut longum.Ex cruditate longitudo,ex coctione breuitas. & bonum iudicium, ex praua excrementorum dispositione,qualis in sputo,liuor,nigredo,uiriditas.Sic in aliis excrementorum generibus,malum iudicium speratur. Quo loco græcè habetur δύσκριτα,nos mali iudicii diximus, quāuis.n. longo tempore iudicantur,& quę male, nempe ad mortem, aut cum prauis symptomatib.δύσκριτα dici possint. Hoc loco de solis malis dicitur,quoniam quę longius iudicium habent,comprehensa sunt in aliis, cùm dixit: longum aut breuem morbum ostendere,neque opus est idē bis significare,ac docere immediatis uerbis.

δύσκριτα.

APHORIS. XII.

Senes facillime ieiunium ferunt, secundo subsistentes, minime adolescentes, omnium præcipue pueri.horum autem ipsorum qui fuerint ex ipsis alacriores.

COMMENT.

Refectionis usus.

Indicatione sumpta ab ętate diuersa uictus ratio instituenda est. Alimentum enim refectionis gratia adhibetur,refectionem autem efficiūt uires;ubi igitur, uel uires non similiter ualent,aut refectionis necessitas non similiter

liter urget; non etiam reficere eodem modo conuenit, sed magis urgente necessitate, & ualentibus uiribus, magis reficere ac celerius, citius commota necessitate reficiendi. Necessitas autem refectionis non similiter per omnes ætates urget. Quibus namque calor ualidior est, ualidiores sunt resolutiones, & refectiones necessitas sequitur præcedétem resolutionem, maximè verò si non tantum dissolutū reficere est in animo, sed etiā quod præfuerat maius facere. Hac de causa recte Hippocrat. dixit. Senes facillimè ferūt ieiuniū, hoc est, tardius incidūt in alimenti defectū, & minus ab eo læduntur: senes enim tardius dissoluuntur, quoniā calidum minus habēt, à quo dissolutio fit, & mēbra, quę dissolui debēt, sunt solidiora. Deinde reliquas ætates ordine prosequitur, secundo loco statuens ętatem καθεστηκότων, idest, subsistentiū, quā ita appellandā esse, lib. de arte med. 1. & in expositionibus lib. Prognostic. abunde docuimus: qui enim iā declinare incipiūt, non recte consistentes dicuntur, sed subsistentes, ac declinantes, quemadmodum & Philotheus καθεστηκότας dixit, τοὺς ἐν παρακμῇ τυγχάνοντας, hoc est, in declinatione existentes. Quibus accedit quod Hippo. Apho. 45. sect. 6. & lib. de crisibus, dicto uerbo in prędicta significatione utitur. Quapropter in præsenti satisfaciet ętatū generalē diuisionē ad memoriā reuocare: sunt autem hæ quinque, pueritia, quæ ad duodecimum & tertiūdecimū annū attingit. Pubertas, quæ adolescētiam cōtinet à tertiodecimo in uigesimumquintū. iuuentus à 25. in 35. subsistētia à 35. in 49. Deinde senectus, & ad finē decrepita. Has oēs ætates ibidē tēperamētis distinximus: nam animalia omnia ab initio calidiora sunt natiuo calore, ut cōstabit apho. sequēti. Sunt ēt humida, nam innatum calidum humidum est. sunt autē corpora eo sicciora, quo magis ab initio discesserint. Hinc totius Aphor. ratio cōstabit. Post senes nāque sequitur subsistētes, tertio loco iuuenes, quorū non meminit Hippo. sed hos sequuntur adolescentes, postremò pueri: nā pueri minimè omnium ferunt ieiunium, quia facillimè dissoluūtur, ob agentem causam, tum ob subiectum, agens est calor, qui

Refectionis per ætates.

Senes quare facilius ferunt ieiunium.

Aetatum ordo inferenda fame.

multus est, patitur humor tenuissimus, ac perinde dissolu tu facillimus. Iuuenum autem calidum ęquale est calori puerorum intensione, atque habet maiorem qualitatem, hoc est acrimoniam, qua ualidius dissoluere, ac minus reficere ualet, cæterum humidum in iuuenibus, quod solidas partes continet, crassius est, & minus dissolubile, subsistentium adhuc minus, minime senum, qui præter membrorum duritiem paruum habent calorem, & ea de causa maximè ferunt ieiunium. sunt autem hi primi senes, nam decrepiti, de quibus Homerus, Vt lauit sumpsit, quæ cibum det membra sopori, paruo tempore ferunt ieiunium. Quoniam & si paucissimus sit eorum calor, & membra siccissima, paruus ille calor à multo cibo extinguetur, atque opus est sæpe eosdem reficere, ut paucissima quantitate sumpta & superata iterum ad refectionem redeant. Posset itaque quis rectè dicere, senes omnes facillimè ferre ieiunium, hoc est ciborum paucitatē, non tamen multam aut longam abstinentiam, quoniam decrepiti eam non ferunt. Addit Hippo. Horum autem ipsorum, qui fuerint ex ipsis alacriores, distinctionem faciens temperaturarum, & iure quidem, si eo minus ieiunium ferunt, qui fuerint in calidioribus ætatibus, intra easdem ætates minus ieiunium ferent, quo fuerint temperatura calidiores. Tales sunt quos ipse uocat, προθυμοτέρας, hoc est promptiores, & alacriores, intellige tùm ad corporis, tum etiam ad animi functiones obeundas, hi enim ob calorem maiorem citius dissoluuntur, & ob corporeas exercitationes maiores, & qui animo sunt alacriores preter caloris abundantiam, humidum habent tenuius. Docet itaque Hippo. in hoc apho. uictum ita instituere per morbos, si duo paribus morbis à materia laborauerint uiribus æquales, ętate diuersi, maiorem tenuitatem uictus instituere, ei, qui ex apho. ordine, maiorem pro ætate inediam ferre ualet.

APHORIS. XIII.

Qui augentur, plurimum innatum calidum habent,

bent, plurimo igitur egent alimento, alioqui corpus absumitur. Senibus uerò paucum est calidum, propterea igitur paucis fomitibus egent, à pluribus enim extinguuntur, propterea etiam febres senibus non similiter acutæ, frigidum enim corpus.

COMMENT.

Calidum innatum substantiam significat duabus qualitatibus præditam, & eis abundantibus, nempe calore & humiditate, est etiam substantia hæc aerea, & aliqua ex parte aquea, qualis prima ipsa generatione in humano corpore reperitur, ex semine & sanguine menstruo orta, manet autem calor is in solidis partibus, sanguine, atque spiritu. Hæc cum dissoluitur à calore, ab eodem reficitur, vt agente, & ex alimento, vt materia. quod uerò reficitur, quandoque prauum est, & à nostra natura alienum, quandoque bonum, nunquam autem tam perfectum, quantum erat, quod fuit dissolutum: qua de causa semper tendunt corpora in siccitatem, & consumptionem, minus natiuum calorem, minusque natiuum humorem, & tandem ad mortem. Quemadmodum etiam innatum calidum tenuem habet substantiam, facilius dissolubilem ob humiditatem aeream & aqueam: ita calidum aliud est terreum, siccius, & magis igneum. Ab humido naturali, quod unum constituit cum natiuo calido, agente calore plurimum euaporat: sed est id suaue, qualis est uapor aquæ, à corporibus tamen siccis & duris, quibus calor non adeo natiuus est, sed qualis actione caloris loco natiui subrogatur, parum spirat, atque id acre ac mordax. De caloribus præterea his quidam dicitur altero maior substantia, siue quantitate substantiæ, aut intensione, alio modo acrimonia, ac mordacitate, quam dicunt qualitatem caloris: De substantia calidi natiui, qui augentur, plurimum habent: de acrimonia, siue qualitate caloris, magis habent iuuenes: qui non augentur, de intensione

Calidum innatum.

Calorum differentiæ.

pares habent calores. Quorum omnium demonstrationem inuenies à nobis traditam lib. de arte medendi, cap. de temperamentis. Vt igitur confirmaret quod in precedenti apho. docuerat, dixit: Qui augentur, plurimum habent innatum calidum: quod si ita est, plurimo egebunt alimento: ac perinde minus omnium ferent ieiunium. Ratio hæc est, qui celerius dissoluuntur, minus ieiunium ferunt: sed qui plurimum habent innatum calidum, celerius resoluuntur. minus igitur ferent ieiunium, quapropter eosdem vberius alere conuenit: senibus uero paucum est calidum, propterea paucis fomitibus egent.

Calidum innatum seipsum absumit.

Calidum innatum, vt libro de arte medendi docuimus, se ipsum absumit, absumpto humido, & procedentibus etatibus ita minuitur, ut paruus sit in senectute, tam in prima, quam in postrema, atque etiam in subsistenti ætate, quàm docuimus locis citatis in præcedenti Comment. esse crudorum senum. Cùm autem paucum est innatum calidum, quin etiam & calor aduentitius, qui à iuuẽtute minui incipit, paucis opus est fomitibus: paucus enim calor parum dissoluit, & paucam refectionem ualet efficere, adde quod ut Hippocrat. dixit à pluribus extinguuntur. Et quamuis proprie, calor extingui dicatur, senes ipsos extingui dixit. Hinc quoque comprobatur sententia aphoris. qua dixit, senes facillimè ferre ieiunium, & secundo loco subsistentes, & constabit aphoris. hunc esse præcedentis comprobationem. Colligit ad finem dicens: Propterea etiam febres senibus non similiter acutæ: frigidum enim corpus. Vbi enim natiuus calor paucus est, febres non accedunt vehementes, fiunt etenim febres natiuo calore in igneum mutato, in pueris sane, & iuuenibus tam calor membrorum, quàm sanguinis & spiritus copiosus est, & commutatus, nempe inflammatus & extraneus factus, febris fit, validus quoque est, ac multus, in senibus paucus, & qui in magnum calorem febrilem inflammari ac mutari nequit, nisi uehementissima accedente causa, & quæ lethalem morbum inferre ualeat. Non igitur putare oportet senes in ualidas febres non incidere, sed id raro fieri. Preterea Hippo. sententia

Senibus febres non similiter acutę.

tentia omnino vera est: non enim affirmat senes non incidere in acutas febres, sed eis non euenire febres similiter acutas, ut aliis ætatibus. quod verum est: nam etsi senes febribus ardentibus aliquando laborent, non sunt hę, quales iuuenibus euenire uidemus, à sanguine ortas, ualidissimas, & quæ se tactui offerant cum ualentissimo calore, & multa flamma. De febribus tamen biliosis nihil refert dicere, ualde siquidem superant uehementia, intensione, & caloris copia febres ardentes iuuenum, eas, quę senibus fiunt, præter id quod febres continentes, ut lib. de arte medendi probauimus, omnium sunt acutissimæ, & in has non incidunt, nisi corpora calida, & multo sanguine referta, non frigida, qualia senum sunt, autore Gal. lib. 9. de metho. med. Hæc ad huius apho. enarrationem sufficiant, qui enim plura desiderauerit, ea lib. primo de arte med. cap. de tempe. reperiet.

Ventres quibus non sebres plurimum.

Anni partes.

APHORIS. XIIII.

Ventres hyeme & uere calidißimi sunt natura, & somni longißimi: in hisce igitur temporibus alimenta plura sunt offerenda, calidi etenim innati plus habent: pluri igitur egent alimento signum, ætates, & athletæ.

Venter qs.

Continui libidi oc cutuus.

COMMENT.

De quantitate alimentorum, quę offerri debent, rursus hunc scripsit aphoris. iacto prius fundamento, Ventres hyeme & uere calidissimi sunt natura, & somni longissimi, dicens. Deinde verò infert, uelut à causa probãs: In hisce igitur tẽporibus alimenta plura sunt offerenda. Et rursus maioris claritatis gratia, quamuis non uideatur aphoristicam breuitatem seruare, eodem argumento usus, inquit: Calidi etenim innati plus habent, pluri igitur egent alimento. unica tandem ratio hæc est. Cum uentres plurimum innatum calidum habent,

Calor innatus qu...

Vẽtres qui bus tempo ribus, egẽt plurialimẽ to.

& longisſimo dormiunt ſomno, plurimo opus eſt alimẽto: ſed hyeme & uere uentres plurimum habent innatum calidum, & longiſsimo ſomno detinentur: hyeme igitur & uere plurimo egent alimento. Hypotheſim probat ſimilitudine, ab ætatibus & athletis, dicens, ſignum, ętates, & athletæ. In his.n. plurimus eſt innatus calor, & ea ratione ad multum alimentum ſufficiũt. De pueris ſupra id docuerat, dicens, Qui augentur, plurimũ hẽnt innatum calidum. Secundum ẽt conſtat ex his, quæ in ſecundo apho. docuimus. Pueros autem, atque athletas plurimo cibo uti, plana res eſt. Ceterum annus ipſe totus quatuor partibus diuiditur ab Aſtrologis & Philoſophis, per æquinoctia, & ſolſtitia; hæ ſunt hyems, uer, æſtas, autumnus.

Anni partes.

Hyemis frigida eſt & humida: uer calidum & humidum, uel ut cum Gal. dicamus, temperatum: æſtas calida & ſicca: autumnus frigidus & ſiccus. Hyeme ob frigiditatem ambientis, calor interius colligitur, per eam, quam appellant antiperiſtaſim: fit enim ut à frigiditate aeris calori cõtraria, meatus, per quos calor ſpirare foras deberet, cõſtringantur, & frigus calorem repellat, & ea de cauſa uentres calidiores eo tempore reddantur. Sunt autem uẽtres hoc loco uentriculi, iecoris, thoracis, & cerebri cauitates. Nec tamen id omnibus euenire aſſerimus: ſed ut Galenus uult, eis tantum, qui calidum natiuum habent abundans. aliorum namque uincitur, ac ſuperatur; ſunt enim ex contrariis oblatis quędam circunſtantia, quæ antiperiſtaſim faciunt, & contrarii augmentum, quædam penetrantia, quæ contrarium inuadentia ipſum minuunt, & corrumpunt. Corpora itaque calida hyemis frigore accedente ualidiora redduntur, collecto calore natiuo, nempe ſanguine, atque ſpiritu ad uiſcera: conſtat autem contra cuiuſdam opinionem hoc loco natiuum calorem, ſanguinem & ſpiritum ſignificare, quemadmodum & in ſuperiori aphoriſ. docuimus, de uno etenim & in eodem calore, in utroque loquitur Hippoc. in præcedenti namque de natiuo calore conficiente alimenta loquutus eſt, cuius gratia pueris præcipit plurimum exhibere alimentum, nunc itidem hyeme pluri alimento opus eſſe di-

Venter qs.

Contraria bifariã occurrunt.

Calor natiuus quid aduerſus falſe opinãtem.

cit

cit,quoniam eo tempore calor est plurimus, qui alimentum conficiat. Rursus aphoris.ueritatem comprobat Hippocrat.dicens:signum ætates,athletæ. quod idem est ac si argumento ab his qui augentur., de quibus in præcedenti aphoris.loquutus est, comprobasset, præsentem aphoris.quod non fecisset si de diuersis esset ei sermo. Præterea Galen.in comment.docet Hippocrat. in hoc aphoris.natiuum calorem intelligere sanguinem & spiritum, dicens: Nam calor eorum ad interiora colligitur, (non per Iouem carnibus ad hæc prima sede relicta refugientibus) sed spiritu & sanguine. Tria autem erãt corpora,quę primæ nostræ naturæ substantiam compleuerant,spiritus,sanguis, & aerea substantia. Quod autem de eisdem dictus sit calor innatus in aphoris.præcedenti, testatur Gal.libro quinto, de simplic.medicamen.fac.capit.nono,cùm de calido innato puerorum loquens, inquit:Sed sunt quos id fugiat,& cum hoc, quod ignorent,Hippocrat accusare non uereantur, quòd dixerit,qui augentur,plurimum habent caloris innati. Sed nos dicta eius haud perperam capere oportet, agnoscentes innatum dixisse calorem,quem in quoque animantiũ spiritum nominamus. De quo & Aristot. scriptum reliquit,uerum nihil prohibet sanguineam substãtiam simulque aeream unà cum spiritu calidum innatum audire. Ex his uerbis aperte constat Galenum uelle Hippocrat. in his duobus aphoris.de eodem loqui calore,& eundem esse natiuum appellatum: uere item dixit calidissimum esse uentrê,non de toto uere id intelligens,sed de prima eius parte, quæ hyemi proxima est, & hyemis naturam seruat. Somno præterea longissimo corripi animalia hiberno tempore, experimentum docet,causam autem non est difficile inuenire. Nam eo tempore sanguis ad uiscera colligitur,alimenta plura sumuntur,coctio calidior est, & inde uapor multus cum sanguine ad caput euolat,qui mentem opprimit,& meatus occludit facultatis animalis,quod somnum naturalem efficit longũ, accedente frigore ambientis nõ permittẽte uapores capitis dissolui,ut post somnũ uigilia sequatur, nisi lõgo tem Somnus lõgior hyeme.

pore id fiat. Gal. ad noctium longitudinem id refert, quæ causa mediata est. Ex his Hippo. colligit eo tempore corpora egere pluri alimento, quo etiam abundante natiuo calore, ualidæ fiunt coctiones, distributiones, & nutritiones. Neque obstat quòd alimentum pro ratione dissoluti offerri debeat, minus autem dissoluitur hyberno tempore occlusis meatibus. Nam dissolutio non parua fit, etiam si sensum effugiat. per urinam quoque multa fit excretio, quoniam hyeme urina mingitur copiosior, & sedimentum continet plus & crassius. Adde quòd hyeme sanguinis copia augetur, & caro accrescit: in his itaque abundè distribuitur alimentum, carni, sanguini, urinę, & halitui. Hæc autem probę per id tempus peraguntur, coctione, sanguificatione, & nutritione. Neque contradicit sententię Hippo. quòd hyeme multa pituita in uentriculo generatur, & euomitur. Hoc namque dubium mouit Gal. in Comment. libri De humana natura, quo loco Hippo. dixit; Ineunte hyeme bilis, quia iam refrigeratur, imminuitur, & pituita de integro augetur, tum à frequentibus pluuiis; tum noctium longitudine. Gal. tamen in Comment. dubitat, qua ratione hæc stare possint cum his, quæ dixit in aphoris. Ventres hyeme & uere calidissimi sunt natura: nam si calidissimus uenter est, optimam efficiet coctionem & sanguificationem, pituita uerò crudus humor est. Quòd itaque Hippo. pituitę generationem ad pluuias retulit, & noctium longitudinem, idem est, ac si dixisset pituitam à frigiditate generari, quæ uiget noctu ob solis absentiam, atque etiam interdiu ob solis recessum, aut si mauis, à perpendiculo declinationem. Pluuiarum quoque multitudo alteram qualitatem adiungit ad pituitæ generationem, nempè humiditatẽ. Sed quare hæc nõ uincũtur à calore innato, quem plurimum hyeme contineri in uentre dixerat in aphoris. Dicemus quamplurimis accrescere pituitam: quoniam quamuis in uentriculo calor multus sit, qui alimentum superat, pituita in ipso genita, in iecore & uenis inconfecta relinquitur, ambientis frigiditate, calore se ad iecur ipsum insinuante. In quibusdam, & non paucis,

Pituita quo modo multas, hyeme generatur.

cis ; frigiditas totum penetrat corpus, ob uestium inopiam,& necessitatem iter agendi sub ualido frigore, & ob alias exercitationes,poros cutis aperientes. Adde his naturalem caloris imbecillitatem, & carnis defectū. Adde etiam ciborum usum: accipiunt enim edulia pituitam generātia,ut rapas,bulbos,cocleas, carnes porcinas, & uina noua,crassa,nondum confecta,quę omnia pituitā aceruant,repugnante calore natiuo,adhuc ualido.Manet itaque Hippocrat.sententia uera,quam in sanis intelligēdam uult Gal.in Comment.& rursus Comment. decimo septimo infra:quo loco dicit hunc aphoris.de sanis intelligendum, quibus hyeme multum alimentum concedit, in illo uerò an multum simul offerre liceat docet. Cæterum mihi uidetur hunc apho. posse de ęgrotis intelligi: quibus ob copiam natiui caloris uidetur plurimum alimentum conducere,siue semel,siue sępe oblatum, ac per uices diuisum, id enim non attinet ad pręsentis sententia comprobationem. Quod enim ad ciborum partitionem per anni tempora pertinet,apho. 17. docebit.

Aphoris. 14. de ęgris quoque intelligitur.

APHORIS. XV.

Omnes uictus rationes humidæ conueniunt febricitantibus, maximè uerò pueris, & alijs, qui tali uictus ratione uti consueuerunt.

COMMENT.

De qualitate alimentorum pręsens scribitur aphor. in quo de febricitantibus loquens, docet omnem uictus rationem humidum offerri ipsis debere: sic enim legitur apho. à Gal. lib. primo, De sanitate tuenda, & lib. octauo, De metho. med. Sic etiam transfertur à Thoma Linacro, Vbi ergo quispiam febre correptus fuerit, omnem uictus rationem ei instituemus humidam: pręsertim si puer fuerit, & consueuerit uti tali uictus ratione. Huius aphoris.

Victus humidus omnis febricitantibus offerendus.

expos

Indicationes curandi.

expositio facilis erit, & sententia perspicua eis, qui legerint, quæ nos lib. tertio, De arte medendi, de generali curandi ratione diximus; quo loco docuimus indicationes curationis sumi ab affectione, corpore affecto, parte affecta, & causis exterioribus. Ab affectione, quæ præter naturam est, indicatio sumitur, de adhibitione uictus contrarii, quia uero affectio calida est, refrigerantem uictum postulat: & quia sicca, uictum humectantem. Est autem febris calida & sicca passio, ut nos in Commentariis in libro primo De differentia febrium probauimus, & quomodo id audire oporteat docuimus. A corpore autem affecto indicationes sumuntur, nempè ab ætate, temperatura, & consuetudine. Hæc tria secundum naturam sunt, temperatura naturalis & ętas, quę naturalem affert temperaturam ętati respondentem, & consuetudo, quæ adscititia quædam natura est. At quemadmodum, quę præter naturam sunt amoueri desiderant, ita quæ secundum naturam seruari. Quapropter unicam præbent indicationem tria, quę ab Hippocrat. traduntur in aphor. febris, ætas puerilis, & similis consuetudo. Nam omnia uictum omnem postulant humidum, febris, quia curatione eget: ætas puerilis, & similis consuetudo, quia humida sunt similium exhibitione seruantur. An tamen repugnante consuetudine, ætas & temperatura aliquid indicent, loco citato nos diuersam à Galeno affirmauimus sententiam. Aphoris. præterea sententia intelligenda uenit, ubi multus affectus febri complicitus fuerit, qui febris curationem impediat, ac contraria his, quæ febri debentur desideret, ut aqua inter cutim, neque etiam simul iungantur febris, & causæ indicationes contrarię: ita ut causa febris sit humor frigidus, crassus, ac lentus, cui extenuantia, & calefacientia, & aliqua ex parte siccantia debeantur. tunc etenim immixta erit curatio, & ad id quod urget magis conuersa, febri tamen qua febris est curatio per omnem uictus rationem humectantem debetur, uti per alimenta, potum, balnea, aerem humidum, quietem, & somnum.

APHO-

APHORIS. XVI.

Et quibus ſemel, aut bis, & plus, aut minus, & per patres, dandum autem eſt aliquid tempori, regioni, ætati, & conſuetudini.

COMMENT.

De partitione ciborum, qui ęgrotantibus offeruntur, pręſens ſcribitur apho. admonet namque conſiderare, an ſemel, an ſępius cibus ſit offerendus, & an plus, an minus, ſed per partes, ad quod probè exercendum docet condonandum eſſe aliquid tempori, regioni, ętati, & conſuetudini: quoniam & hæc non nihil conducunt, atque indicant, ad rectam ciborum partitionem, quin & conſuetudo multum. De temporibus anni dixit aphoriſ. 14. hyeme & uere pluri alimento uti conuenire, & in ſequenti dicet, quibus anni temporibus facilius, aut difficilius uentres ferunt alimenta. Hyeme itaque multum alimentum præbemus, ob caloris abundantiam, & raro, quia non egent qui ægrotant multa adiectione, cum non multa ſit diſſolutio: Aeſtate paucus cibus offerendus eſt ob paucitatem natiui caloris, ſed ſępe ob multam diſſolutionem. Initio ueris, uti hyeme aſſemus, ad finem ferè ut æſtate, minus cibi, quàm hyeme, ſed in plures partes diuiſi prębentes. Medio uere paucus conuenit cibus, ſed raro: periclitantur enim febricitantes in plethoricas incidere diſpoſitiones. Autumno cibus parcus eſt offerendus, ſed ſæpe, neque tamen adeo frequenter ut æſtate. Quin & hyemis frigore accedente quantitatem augere conueniet. Regio autem non alio modo, quàm tempora anni indicat, quando in frigida regione, uti hyeme alere conuenit, calida, ut æſtate, temperata, ut uere medio. Aetas quoque indicat pro ratione temperaturę, quæ ualidum habet, aut imbecillum calorem, ut inde pluri cibo egeat, aut pauciori, & frequentius aut rarius repetito; nam pueri plurimo egent alimento; quoniam ualidum habent

Alimentorum exhibitio per tempora.

Ciborum partitio per ętates.

habēt calorem innatum, sępius verò eisdem exhiberi debet, quoniam facile exhalant eius spiritus, & humores. Iuuenes multo egent cibo, sed raro: quoniam innatus calor eorum est validus, & non dissoluuntur facile: Subsistētes, paulo minori quātitate egēt, nec perinde frequētius, sed rarius. Senes primi, minorem postulant quantitatem, & rarò in quibus calor non est multus, nec dissolutio. Postremi senes frequenti egent ciborum administratione, semper in parua quantitate, vt vires extreme languidę sufficiant ad cibi mutationem, & abunde reficiantur, & reparentur. Hę sunt indicationes, quę sumuntur ab his, quorum Hippocrates meminit. Sed primam omnium indicationem, quę partitionem ciborum admonet, pręte rmisit à nobis considerandam. Quanuis uirium supra meminerit Aphoris. 8. pręcipiens conijcere an cum eo victu ęger sufficiat, ad morbi vigorē, an prius deficiat. Ex quo Aphorismo, & aliis ante ipsum intelleximus, totam victus rationem, ad duo considerantes esse instituendam, nempe ad vires ęgrotantis, & ad morbi longitudinem. Hę sunt quantitatis ciborum verę & perpetuę indicationes, quarum gratia licet ob virium constantiam, & morbi magnam breuitatem, omnino à cibis abstinere toto morbo. Qua propter quę Galenus de hac re sensit referamus, ac deinde ad doctrinę integritatem quędam addemus. Galenus languente facultate cum humorum corruptione, aut defectu, parum cibi, & sępe offerre pręcipit: parum, quia vires non possunt multum superare: sępe, quoniam defectus indigeat adiectione, & corruptio à temperamento. Primum & secundum nota sunt, tertium tamen uidetur dubium: nam si uires langueant cum humorum corruptione, epicrasis debetur, quam ex usu medicorum testatur Gale. lib. 9. de metho. meden. significare, euacuationem cum refectione, quam appellat eius, quod utile est, adiectionem. Hanc autem deberi facultati languidę cum humorum corruptione. Hic tamen epicrasim dicit esse frequentem adiectionem ciborum, quā egent qui patiuntur humorum corruptionem. Pręter id quod qui patiuntur humorum corruptionem non indigent

Ciborum partitio ad uires facta collationes.

digent multis: si quidem ex Aphoris. 10. sectionis 2. non pura corpora, quo magis nutries, magis lædes. Præstaret autem hos purgare sensim, atque ita reficere; atque esset hęc epicrasis in eo significato, quo vtitur libr. 9. Meth. non quo vtitur in pręsenti Commentario. Nonnullos audio dicentes bifariam dici humores corruptos, aut parum, ita vt emendari possint, aut multum, ita vt corrigi nequeant, prioribus deberi epicrasim, idest attemperamentum, per frequentem adiectionem, postremis, epicrasim, idest, purgationem refectioni immixtam. Si tamen facultas languida fuerit cum humorum abundantia, aut mediocritate naturali, raro & pauca præbet Galenus: pauca ob virium languorem: raro, quia non eget multa adiectione, qui humorum bonorum habet abundantiam. Si facultas ualida fuerit cum humorum bonorum abundantia, aut mediocritate, raro pauca conuenire dicit: decet enim pauca offerre eis, qui copiam habent, quamuis facultas multa coquere ualeat. Si tamen cum robusta facultate humorum adsit corruptio, aut defectus, multus cibos, atque multoties offerre pręcipit. Verùm huic sententiæ uidetur pugnare sextus Aphoris. præcedens, ubi Hippocrates docuit, in morbis peracutis, qui statim extremos labores habent, extreme tenuissima victus ratione vti. Sit ergo morbus aliquis acutissimus ex humorum corruptione cum facultatis constantia, in hoc extrema tenuitas uictus conuenit, ad uigorem vsque: non igitur multùs cibus, ac multoties. Adde quòd in febribus, quanto uires sunt ualidiores, tanto possunt maiorem ferre inediam, & cibus nulla alia ratione adhibetur, quàm vt vires seruet, quę etiam cibos exposcunt, ea mensura, quá aut seruentur, aut non multum offendantur, non ea mensura, qua possunt multum alimentum, aut paucum superare. Id enim ad hoc confert, vt definita quãtitate, pro virium & morbi ratione intelligat medicus, an semel totum dare conueniat, an in multas uices id partiri: quia non in vna aut duabus totum assumptum superabit facultas. Dicemus itaque si facultas languida est, cum

Gal. oppugnat Hippo. sententiam.

cum humorum defectu, alimenta sæpe offerenda, sed in parua quantitate, quia parum potest superare natura, & multo cibo eget, quod fit in hecticis febribus,& in reualescentibus ex morbis à materia. Si cum languida facultate adfuerit humorum corruptio, facultatem morbo conferemus, & morbi statum coniiciemus, ex doctrina Aphoris. 11. & ita totam quantitatem offerendi cibi definiemus, deinde eam quantitatem, quę singulis diebus ipsi debetur,ita partiemur,ut singulas partes probe possit superare facultas. At si cum languida facultate adfuerit bonorum succorum mediocritas, aut abundantia,abundantiam primo minuemus ex regulis artis,ne facultate languida existente plethorica dispositio transeat in cacochymiam, id enim perpetuo fit nequeunte natura, quod supra uires est gubernare. Mediocritate tamen manente,uires & morbi longitudinem conferemus, & quantitatem singulis diebus respondentem diuidemus, ita vt singulas partes possit facultas probe superare,quoad fieri possit seruata consuetudine prandendi,& cœnandi,quod non parum conducit, ut contrarium manifeste nocet,teste Hippocr.qui lib.2. De ratione uict. acutorum,scribit noxas,quæ sequuntur,ad mutationes horarum assumendi cibum & dimissionem prandii, aut cœnę.Si tamen facultas ualida fuerit, cum humorum defectu, multum cibum ac sæpe exhibere licet. Si cum humorum corruptione,parum & raro: parum,quoniam robusta facultas paucum cibum exposcit:rarò uerò, quoniam decet naturam correctioni,coctioni,& euacuationi corruptorum humorum uacare permittere. Nec tamen ea ratione multam quantitatem cibi simul offerre robustæ facultati conuenit,quoniam hæc non bene coquit,quod parum est exemplo sumpto à sanis, qui improbe cibos paruos mutant: nam robusta admodum facultate in morbo peracuto alimus ægrum iure pulli aut ptisana,nec propterea male habent,& quod de sanis dicitur,non est ad rem:quoniam ægri non tantum in coctione ciborum sunt occupati,sed multo magis in propugnandis prauis succis. Sed si facultate ualida existente, bonorum succorum adfuerit

redun-

redundantia, hanc primo loco deminuis, & interim aut etiam mediocritate existente bonorum succorum, pro ui rium constantia, & morbi longitudine, quantitatem alimenti singulis diebus perscribemus, deinde ipsam ut in sanitate, diuidemus, quoad fieri possit consuetudine seruata prandii, & cœnæ, consideratis quoque accessionibus, si quæ adfuerint.

APHORIS. XVII.

Aestate, & autumno cibos difficillime ferunt, hyeme facillimè, uere secundo loco.

COMMENT.

Hic Aphorismus de sanis & ægris scribitur, quemadmodum & 14. ut ibidem etiam diximus. differt autem hęc sententia ab illa, quoniam ibi de quantitate tota, quæ offerri debet sanis & ægris, per anni tempora loquutus Hippocrates: modo an tota quantitas simul, uel per uices multas, aut pauca sit diuidenda, definit, indicio sumpto à temporibus anni. Paucam quantitatem singulis uicibus esse offerendam docens æstate, & autumno, quoniam cibos difficillimè ferunt per ea tempora, hyeme multum licere præbere, quoniam eo tempore ferunt cibos facillimè: uere autem medio modo, quoniam ferendi cibos mediam habent facilitatem. Horum causæ sunt, quę à quantitate caloris natiui sumuntur. quo enim tempore natiuus calor ualidior est, maiorem cibi quantitatem sine molestia feret, ac superare ualebit: ubi uero fuerit minor, minorem: maiorem enim difficilè feret, & quandoque difficilimè. Natiuus pręterea calor ex Aphorismo 14. hyeme ualidissimus est, cuius causam ibidem tradidimus: magnam igitur cibi quantitatem simul oblatam facile feret. Aestas contraria hyemi est, & per ipsam natiuus calor imbecillimus, minimè igitur omnium, cibi copiam ferre poterit. Autumnum coniunxit æstati, quoniam & in ipso languet calor, tum quia ex ęstate mansit languidus, tum quia temporis inæqualitas

Ciborum partitio per anni tempora.

non

non permittit ipſum conualeſcere. Ver autem ſecundum locum habere, non eſt dubium, ſiue de toto uere loquatur, ſiue de medio uere. nam ueris prima pars, quæ hyemi proxima eſt, hyemi ſimilem ſeruat calorem, ſed paulo minorem, & qua parte accedit æſtati, ſimiliter reſoluit, & minuit calorem, ſed paulo minus quàm æſtate. de medio uere non eſt dubium, neque adeo robuſtum, ut hyeme: neque adeo languidum eſſe calorem, ut æſtate, quin & temperatus eſt: utcunque igitur ver ſecundum tenet, ſiue medium locum.

APHORIS. XVIII.

His qui per circuitus habent acceßiones, nihil dare, neque cogere, ſed detrahere ab adiectionibus ante iudicationes.

COMMENT.

Quæ in Aphoriſmo 10. dixerat, rurſus cõfirmare uidetur, nẽpe in his febribus, quę ordine quodã acceſſiones hẽnt repetẽtes, in quibus tãtũ exquiſita rõ inueniẽdi tẽpus alẽdi, doceri põt, fugiẽdũ eſſe tẽpus acceſſionis, pręſertim cũ adſunt aut paulò poſt futuræ ſunt, nõ cũ declinãt, aut ceſsãt, ut latius oſtẽdim⁹ id prędicti Aphoriſmi Cõmẽtario. Per id quoque tẽpus ab adiectionib. detrahẽdum eſſe dicit, ante iudicationes, hoc eſt morbo ad ſummum uigorẽ accedente, quo tempore iudicationes fiunt. Si acceſſio aliqua eueniat, tunc maximẽ à cibis abſtinendum, aut ab ea adiectione, quę erat ex uſu toto morbo, cùm ſummus vigor accedit, nonnihil eſſet minuendum.

APHORIS. XIX.

Ea, quæ indicantur, & quæ indicata ſunt, integre, non mouere, neque nouum facere, neque purgantibus medicamentis, neque alijs irritamentis uti, ſed ſinere.

COMMENT.

Præſens Aphoriſ. ad partem artis factiuam pertinet, cuius

cuius munus est: docere an agendum sit aliquid, an non. Hic autem docet occasionem cessandi ab omni medico auxilio.& quamuis hæ multæ sint,unica hic habetur, uidelicet quando indicationes perfectæ fiunt, aut factæ sunt, ἀρτίως,dixit, quæ uox teste Galeno; idem significat, quod ἀπαρτὶ,id est perfecte, ut constat quoniam ea uoce usus est in simili sententia, lib. De humoribus. Verum quoniam non ita habet Græcus Hippo.codex, sed ἀρτίως, loco huius,ἀπαρτὶ scribi dēt, eo loco autore Galéno hoc tempore præcipit abstinendum esse ab omni remedio, ita ut nihil moueamus,neq; nouemus, neque φαρμακεύηισι id est purgantibus medicamentis, neque his, quæ quouis alio modo irritant,sed finere naturā integrè suo fungentem munere. Tempus itaque iudicii, feriatum est, cum natura perfecte iudicat, & finita iam iudicatione perfecta.Perfectè iudicari ea dicuntur,aut iudicata esse, quoties natura humorem noxium uacuat, aut transponit in partem ignobilem; bonas enim iudicationes fieri dicimus per manifestas excretiones, aut perefatu dignos abscessus,sed priores sunt meliores, omnes uerò subitæ, fit etiam in die decretiora perfecta iudicatio, quod ad iudicii securitatem necessarium reputat Galenus; quæ enim talis est,nunquam redit. Decet etiam signa coctionis antecedere,aliàs scimus ex Hippocr. 1. de morbis popu.cruda & incocta,& ad malos abscessus conuersa significare defectus iudicii,uel labores, uel longitudines,uel mortes,uel eorundem reuersiones.Oportet præterea, ut totus humor euacuetur,qui morbum facit: nam quæ relinquuntur in morbis post crisim,faciunt recidiuas,& ut fiat per conuenientem regionem;quod si per aliam fiāt, non sunt cohibendæ uacuationes,sed reuellendæ,aut deriuandæ cum uacuatione. Vbi igitur iudicatio omnibus his numeris fuerit absoluta, & sine prauis symptomatibus fiat, quod est tutam esse, iure ab omni auxilio erit abstinendum, & nullo modo mouere conueniet,aut sudorē aut urinam,aut menses,nec nouum facere medicamentis purgantibus, aut quouis alio irritationis genere,ut clysteribus, glandibus & similibus,sed sinere naturam probe

Occasio cessandi, ab auxiliis.

Iudicata perfecte quæ.

operantem suum munus perficere, ne forte prædictis auxiliis aut natura à munere distrahatur, aut plus iusto operetur. Porrò tardas naturæ actiones, & uacuationes, quæ aliàs bonæ sunt, iuuare licet, quamuis neque id sit necessarium, ubi non immineat aliunde periculum ex mora. uerùm hæ non sunt iudicationes, cùm non sint subitæ uacuationes, aut transpositiones, sed sunt fines morborum per coctionem, aut similes sensim factæ uacuationes.

APHORIS. XX.

Quæ ducere expedit, quo maximè natura uergit, per conferentia loca, eò ducere.

C O M M E N T.

Hic Aphoris. de his scribitur, quæ natura uacuare tentauit. cæterùm eam uacuationem non compleuit, ac seruat ordinem ad præcedentem: cum enim in præcedenti dixisset, nihil agendum esse ubi iudicationes perfectæ fiunt, aut facte sunt, modo ubi perfectæ non fuerint, inquit, ea ducenda esse, quo maximè natura uergit, per conferentia loca, quæ ducere conuenit: ea enim sunt quæ ducere expedit, quæ cùm natura uacuare tentasset, non perfecit uacuationem, & ea est regio conueniens, per quam natura tentauit, ubi ipsa sit de congruentibus uacuationi. Tentat autem natura uacuare, cùm commouet, & nihil uacuat: sic & cum parum quid uacuat, & aliud in corpore relinquit, quod uacuare conuenit ad cõplementum operis naturę: id uerò per quam partem natura impetum facere cœpit. Antecedunt namque crises. signa quædam decretoria, quæ sunt signa tantum, ut nausea, capitis dolor, nigra ob oculos apparentia, labii inferioris tremor, uomitus bilis, & pulsus temporum, oculorũ hebetudo, nasi pruritus, & rubedo ipsius, atq; oculorum, fluxum sanguinis è naribus. Sunt & alia signa decretoria, quę habent rationem signi & causę, cum aliquid uomitu, aut uentris fluxu vacuari incipit, & stillę sanguinis è nari

Quę duoc reconuenit.

bus

bus,& cutis madores. Si præcedunt signa prædicta, notum est quò uergit natura quòd si præcedentibus signis, quæ sunt signa tantum, natura nullam faciat uacuationem, aut præcedant signa, quæ habent rationem causæ, sed imperfecta & pigra fit vacuatio, medicus has actiones perficere debet per ea loca, per quæ natura tentauit, si conferentia sint. Conferentia loca sunt, venter superior, & inferior, meatus urinarii, cutis, uterus, & hæmorrhoides, & venæ, que ad nares sunt, αἱμοῤῥαγίαν, appellauit Galenus, quæ vox ipso autore in Commentariis in libro primo de morbis pop. Fluxum sanguinis narium significat: Purgantur quoque per nares, & palatum capitis excrementa. Preterea etiam ad loci conferentiam conducunt rectitudo, veluti in morbis iecoris, naris dextra: connexio, vt gibę partes iecoris cum renibus, cauę cũ uentre: sic etiam si locus, per quem fit uacuatio, læsus est, & ulceratus, & si membrum in quod repit naturę actio fuerit pręcipuum, omnia hęc uitanda, & in aliam uiam conuertenda: vacuatione. sic & ubi humor sua natura fuerit admodum crassus, aut multus, ita ut sudore, aut urina duci non facile possit. Quod non aduertentes medici, qui mecum curationi quartanę Karoli Hispaniarum principis maximi interfuerunt, ad finem quartanarum primarum cùm sudare incipiebat, non sine strepitu, & clamore pręcipiebant afferri medicamenta sudorifica, quibus bibitis sudores ualidos & copiosos mouerent. bifariam mehercule errantes, tũ q̃d quartana febris raro admodũ uisa est sudore iudicata, ob humoris crassitudinẽ, qui nũquã integre sudore uacuabitur, tũ q morbus ille lõgissimus fuit: inuasit.n. ad initium Augusti, anni millesimi quingentesimi, quinquagesimi noni, & finitus est anno millesimo quingentesimo, sexagesimo primo, ad finẽ Octobris, & ante hunc postremum mensem nullæ norę coctionis sunt uisæ in urina: qua propter euacuationes tentatæ multo ante id tempus non sine manifestã noxa patientis successissent. Huius Aphor. sententiã Gale. exponit de actionibus, quas natura tentat, & ob imbecillitatem perficere nequit, libro aduersus

Loca uacuationi conferentia.

αἱμοῤῥαγία

Sudor non cõuenit in quartana incipiente.

Caroli princips histo.

Erasistra. De uenæ sectione dicens: Quæ ducere expedit, quo maximè natura uergit per conferentia loca, eò ducere, Nam siquidē tū temporis expellere conatur id quod eam infestat: cum autem præ imbecillitate finem operi imponere non possit, nostra auxilia implorat. Hanc medendi meth. seruauit lib. 9. De method. medendi, dicens: Itaque si tempore mittendi sanguinis menses moueri cōtigerit, aut hæmorrhoides aperiantur, si inspecto fluentis impetu ipse satis fore uidebitur, qui solus quod requiris uacuet, naturę rem omnem permittes. Sin minus, tantum ipse detrahes, quo ex coniunctis ambobus perficiatur, quod postulas.

APHORIS. XXI.

Cocta expurgare, & cruda non mouere, neque in principijs, nisi turgeant, plurima uerò non turgent.

COMMENT.

Hic Aphorismus pariter cum superioribus duobus cōnectitur. cùm enim dixisset Aphoris. 19. abstinendum esse ab omni medico auxilio, quando natura perfectas atque integras efficit iudicationes, & in 20. qua uia educenda sint, quæ ducere expedit, non integre iudicata, modo naturam docet eorum, quę ducenda sunt purgāti medicamento, aut enim cocta esse debent, aut turgentia, cocta, inquit, φαρμακεύειν, id est, purgare, cruda non mouere, neq; in principiis, nisi turgeant, & plurima non turgent: præter cocta igitur pauca sunt, quę purgari debeant. Hanc sententiam oraculum esse dixit Galenus libro quarto De sanitate tuenda, & iure quidem, quoniam hęc diuina prope & summopere seruanda sententia est. Quod pręceptum quotidie se nobis offert, quando in omnibus morbis à materia pendentibus: pręsertim

Cocta pur gare.

Oraculū.

in

in uenis copiosa, statim de purgatione consultamus, tum etiam de purgationis occasione, acclamantibus omnibus ferè medicis minoratiuam, quam dicũt purgationem ab initio esse molliendam, & communes, quas ipsi uocant materias esse ducendas pharmaco; deinde totum reliquũ humorẽ ad coctionẽ seruãdũ. Nos uerò perpetuò humores & excrementa, q̃ in prima regione cõtinẽtur, clysteribus primis melle coctis, & iure pulli, aut mercurialis ducimus, citra febrem humoralem quoque si humor in primis uenis contineatur, post attenuationem, & incisionẽ, si opus fuerit humorem purgamus agarico, aut elect. diaphœnicon, cum febre uerò purgans medicamentum cocto humore propinamus, aut ab initio si humor turget, turgentem autem appello cum Gal. ad Hippocr. mentem agitatam de loco in locum, & minimè quietum, aut firmatum in parte quapiam, in Commentario præsenti, & primo sectionis 4. Principium tẽpus cruditatis est: cruda aũt mouenda non uult, neque in principiis, nisi turgeant, quoniã quãuis in principio, & augmento crudus humor sit, si quando conuenit ipsum purgare, maxime in principio, cùm natura coctionẽ nondũ est aggressa, nam in augmento melius est dimittere naturam uacare coctioni. Crudo igitur humore medicamentũ expurgans non conuenit, neque in ipso principio, de quo magis credi posset, conuenit tamen eo tẽpore si turget humor. Vbi uerò nõ turgeant, cocta esse debent, quibus purgantia conueniunt medicamenta, cõueniunt ẽt & crudis, quæ citra febrẽ parata sunt, in cutim, aut locũ alium transfundi, & his qui nullam coctionem admittunt. Addit plurima non turgere, quoniam raro sunt humores per corpus agitati: ut dicemus circa Aphoris. 23. Dixissem tamen multa de coctione, & coctorũ purgatione, nisi fuisset à nobis explanatus hic Apho. lib. 2. De art. med. cap. de purgatione, ex cuius lectione puto abunde patere huius enarrationem. Illud autem hoc loco dicere non prætermittam, medicos eos, qui pharmaca minoratiua exhibent crudo morbo: quamuis assumpto eo medicamẽto æger uigecies deiiciat in mediocri semper quãtitate, eã purgationẽ mino- ratiuam

Minoratiuum.

Aduersus medicos quosdam.

ratiuam appellare;cum uero tentāt erradicatiue, ut aiūt, purgare,ualde copioso adhuc manente humore & morbo uehementi,si quater,aut quinquies moderata quantitate,deiiciant,copiosam & radicatiuam dicunt esse purgationem:tentant enim purgationem per scammonium, & alia calida,simul & ualida medicamenta,ualidissimis adhuc existentibus febribus, quo tempore uniuersum corpus exurūt, & febris medicaminum uires dissipat,& sites uehementes concitantur. Ab initio uero minori existente febre & ualde pleno corpore consequutionis ratione multa ducuntur à medicamento,& omnia cruda, & mala bonis & coctis miscentur, & susque deque aguntur, quę ubi turgent,facile ducuntur, cum non egeant, nisi uelut i manu ducente.

APHORIS. XXII.

Prodeuntia non multitudine conijcienda. Sed si prodeant qualia oportet,& ęger ferat facile,& ubi opus fuerit usque ad animi deliquium ducere, & id facere,si sufficiat ęgrotans.

COMMENT.

Eorum,quę à corpore exeunt,quauis uia,& quouis euacuationis genere quantitatem definire docet in pręsenti Apho.non considerata excretorum quantitate,quoniam hæc nullam habet certam mensuram,si quidem non sunt partes succi uacuandi in diuersis morbis, & diuersis hominibus,& diuersis tēporibus:nullā igitur certā quantitatē poteris animo cōcipere,ad quam euacuatorum facta collatione,intelligas an corpus sit abunde uacuatum. Aliunde tamen ipsam definire docet, nempe à conditione uacuari,& ab ęgri tolerantia.si enim talia uacuantur,qualia oportet, & ęger facile ferat vacuationem, quantitas euacuati nōdum modum excedit, ac perinde decet ipsam

Quantitas eorū quę uacuantur unde definienda.

per-

permittere ulterius procedere, siue à natura, siue ab arte facta sit. Tunc uero ipsam impedire conueniet, cum aut conditiones non seruauerit, quas significant, talia & qualia, & Aphorismo primo huius sectionis sunt à nobis explicite, aut ęger non facile ferat eandem. Ita difficilis, aut utcunque molesta eacuatio, quam non bene ac facile fert ęger, & mutatio conditionis excreti, manifesta indicia erunt complete iam ac perfectę uacuationis. Sed uidetur in Hippocrat. sententia unum duorum abundare. dixit enim: Si prodeunt qualia oportet, & æger facile ferat, fieri etenim nequit ut prodeant qualia oportet, & ęger non facile ferat uacuationem, dicente ipso. Si qualia oportet purgari purgentur, conferre, & facile ferri. At quamuis uerum sit unum horum ad alterum sequi, utrumque considerare pręcepit ad euidentiorem notitiam, conditionem eius, quod prodit à corpore, & ex facultate ęgri tolerantiam. Præterea ad comprobationem suę sententię, multitudinem, nempe excretorum, nullã mensurã euacuandorum nobis prębere, addit: Et ubi opus fuerit animi deliquium ducere, id facere ubi æger sufficiat: ac si diceret, tantam quantitatem ducere aliquando licere, ut nonnunquam conueniat, ad animi deliquium ducere ęgrum, si facultas id ferat. Fert autem uitalis facultas quandoque maximas uacuationes, cum interim dum ęger animo linquit, manu pulsui admota, agnoscimus ipsum aut constare, aut parum languere: cum enim sanguinem mittimus ad animi deliquium id exposcente morbo, manum pulsui admouemus, quem si manifeste minui uideamus, statim uenam claudere iubemus: in aliis namque uacuationibus quę purgatione uentris, sudore, aut fluxu sanguinis narium fiunt, neque tuta res est, neque tale quidpiam facere aliquando tentabimus. Linquunt autem ęgri animo perterriti rei nouitate, aut utcunque timẽtes, sanguinis missionem, aut bile uacuationis tempore ad os uentris confluente, uti & alii surgentes à lecto aut sedentes, non tamen loquimur de his, sed de animi deliquiis, per quę animalis facultas, prę euacuationis quantitate deficit. Hanc autem uacuationem tribus dę Animi deliquii causę.

Euacuatio ad animi deliquium quando cõuenit.

causis conuenire Gal in Comment. docet, ob febres ardentissimas, maximas inflammationes, & dolores ingentissimos. Ob maximas inflammationes euacuationis, & reuulsionis ratione, quam maximè proficimus, tum quòd sanguinis impetum cohibemus, & influxum vacuamus: tum quòd perterrita natura solet ab omni loco distrahere sanguinem ad corpor deliquia animi. In febribus ardentissimis, presertim quibus copia sanguinis efferuescentis, aut simul etiam putrescentis molestat, sanguinis missio ad animi deliquium, corpus uniuersum refrigerat, & sepe sudores, aut alię sequuntur vacuationes, quæ ęgrum liberant, quin & sola ipsa missio sanguinis, sine alia manifesta euacuatione id facere ualet. In ardentissimis uerò, quę à bile fiunt, non ita: nam tutius est in ipsis magnam aliquam bilis facere uacuationem. In doloribus tamen uehementissimis nouimus quantum ualeant maximę sanguinis uacuationes, & ad animi deliquium distracta doloris causa. Pręter quam si dolor uires dissoluerit: tunc enim non licet, ac perinde dixit Hippocr. si ęger sufficere potest. Neque idem est uires dissoluere, ac dissoluisse: dum dissoluuntur enim, adhuc constare possunt, dissolutę non constant. Cęterum de missione sanguinis, ad animi deliquium, non pauca diximus lib. 2. De arte med. cap. De sanguinis missione.

APHORIS. XXIII.

In acutis paßionibus raro & in principijs medicamentis purgantibus uti; & id bona cum pręmeditatione facere.

COMMENT.

Duo docet in presenti sententia, primum docuerat supra eisdem fere uerbis. dixit enim: In acutis passionibus

raro

raro conuenire purgantia medicamenta, idque in principiis faciendum. Dixerat autem supra aphoris. 22. cruda non esse mouenda, neque in ipsis principiis, nisi turgeat, plurima uerò non turgent: idem autem est raro conuenire, & in principiis, & turgentibus conuenire in principiis & plurima non turgere, hoc est raro turgere, ac raro conuenire purgantia medicamenta. Secundo loco admonet ut id cum bona ac diligenti præmeditatione faciamus προεξευκρινήσαντας, inquit, hoc est bene prius diiudicates, aut cum bona præmeditatione. Sed rursus totam Hippo. mentem ita aperiemus. Quod apho. 21. dixit, cruda nõ esse mouenda, nisi turgeant, de omnibus morbis intellexit, in præsenti uero de solis acutis passionibus loquitur. de longis enim notius est quàm ut egeat repetita admonitione: siquidem in eis humores neque turgent, neque cogere uidentur ad intempestiuas purgationes. acutos autem morbos eos appellat, qui intra diem 14. finitum. Quod uero passionibus dixerit, de morbis intelligendum est, quoniam πάθος, permanentem quoque significat dispositionem. Gal. namque lib. De differen. symp. postquam dixerat, affectum de permanentibus dici, passionem uero de his, quæ sunt in motione & alteratione, addit, Nihilominus Græci permanẽtem quoq; affectum uocant pathos. In acutis itaque morbis (inquit) in principiis conueniunt purgantia medicamenta, sed raro, quoniam non conueniunt eo tempore nisi humores turgeant, raro uero turgent: pauci namque sunt per corpus agitati, & qui facile possint ad loca purgationis ui medicamenti duci. Ex eo tamen, quod raro dixit, hoc est, turgentibus tantum conuenire purgantia medicamenta; constat quàm sint reprehensione digni medici nostri seculi, qui nullum non purgant, acuto morbo laborantem, aut in principio non turgente humore, aut in augmento, Omnes uero in statu dum feruentissimus morbus est, cum tamen à principio ubi non turgent sit satius coctionem spectare, & in augmento permittere naturam uacare suo operi, & in uigoris prima parte,

Cruda nõ mouere, quomodo audiẽdum

πάθος

De purgatione aduersus medicos.

parte, ipsam non distrahere à coctione, quæ tunc maximè fit; & in secunda attente inspicere quò uergat natura, & an aliquam tentet iudicationem, ne nos naturæ contrarium motum moliamur, & ipsius impediamus cursum. Nam in postrema iam iam inclinante morbo, cum natura non mouet, aut imperfectè mouet, quamuis hic purgationem subticuerit, ipsam præceperat aphoris.20. dicens: Quę ducere conuenit, quò natura uergit ducere. Duo inde restant tempora purgationi oportuna, principiū cùm turgent morbi, & propè inclinante morbo, aut iā inclinante. Quod sequenti docebit sectione, cùm dicet incipientibus morbis, si quid uidetur mouendum moue, cùm consistunt ac uigent, melius est quietem habere, quoniam circa initia & fines omnia sunt imbecilliora, circa status fortiora: licebit igitur circa principia & fines purgare. Morbo uerò non turgente in principio, & in augmē to instante acuto morbo quid agendum sit, Hipp. docuit lib.4. De ratione uictus. acu. Sect.45. dicens: Corpus quidē ti permittere, ungere, & æqualiter cōtegere oportet, mulsamque aquosam bibendam, & ptisanæ cremorem uespe ri sorbendum dabis, uentrem ab initio clystere duces, sed medicamenta purgantia nō admouebis, nempe si uentrē moueris, urina non maturabitur, febrisque citra tum sudorem, tum iudicationem in longum protrahetur tempus. Quod secundo loco dixit in præsenti sententia. Id cū bona præmeditatione facere, multis de causis protulit, quæ à medicamentis purgantibus, humoribus uacuandis, & corporibus ipsis desumuntur. Medicamenta sanè purgantia, quęque humores familiaritate substantię uacuāt, calida sunt, & acuti morbi continuas febres coniunctas habent, quas medicamenta augent, & irritant. De quibus Gal. lib.2. De ratione uict. acu. commen.12. inquit: Medicamentorum purgantium natura, corporum purgandorum naturis contraria est, & ueluti lethalis ac deleteria. Non sunt de hoc genere rosa, uiola, serum, casia quoque fistularis forte eccoproticum medicamentum est, & quod consequutionis ratione aliquando potius, quàm electione humores uacuet, & parum calida est.

Morbo incipiēte ac non turgē te quid agendum.

Purgare cum bona premeditatione, quare.

est. De hac quidem, & manna, & rhabarbaro, & siropo rosato de nouem infusionibus, & multis compositis medicamentis, quæ quamuis scamonium, turpetum, & colocynthim, recipiunt, ualde moderata sunt, & correcta: dicerem, licere sane cum maiori audacia eis uti, sed non tempestiue, aut extra prædicta tempora. Circa humores purgandos non leuis meditatio præcedere debet, si quidem eos oportet extenuare, & fluidos facere mulsa, aut aceto mulso, solis aut adiunctis medicamentis, easdem uires habentibus, adhuc etiam turgentibus, & ab initio, primisque ipsis diebus purgatione egentibus: nam & præparationem eorum statim aggrediemur, ob morbi breuitatem. Corporum quoque dispositio non parum consideranda: nam ante purgationem decet inspicere, an pars aliqua de nobilioribus inflammatione tentetur, & an sit iecur, aut uētriculus, aut uenter supra modum utatur, aut distentum sit: hos enim purgare non conuenit, & an meatus laxi sint abundè. Quam ob rem corpora, cùm quispiam purgare uoluerit, fluida facere debet, & uti 6. De morb. popu. par. 5. inquit, Elleborum bibentem, citius purgare si uelis, lauare atque comedere: & infra, sect. 5. Ad elleboros, qui non facile supra purgantur, pluri cibo, atque quiete uti oportet. His de causis rarò conueniunt purgationes, si quidem raro hæc simul adsunt. Cæterum quod cum bona præmeditatione dixit, Gal. tria nobis significasse refert: Diligentem examinationem, an conueniat purgare, an non, & an maior noxa sequatur ex usu calidorum medicamentorum adaucta febre, quàm utilitas ex malorum succorum uacuatione: corporis præparamentum, per humorum præparationem ad fluxionem & meatuum laxitatem: & recti iudicii spectationem. Hoc est, ut medicus summa prudentia, & omnibus rectè perpēsis iudicium ferat, de utilitate, aut noxa, de tempore, & medicamenti, tum natura, tum quantitate, & de ęgroti uiribus, ut quoad fieri possit maxime noxam omnem metiatur, prospiciat, ac præcaueat, & ęgrum seruet.

APHORIS. XXIIII.

Si qualia purgare conuenit purgentur, confert, & facile ferunt: contraria verò, difficulter.

COMMENT.

Quoniam de purgationibus loquitur in hac sectionis parte, placuit hanc sententiam repetere, quam aphor. 1. scripserat, quo loco abundè à nobis est exposita.

HIPPOCRATIS APHORISMORVM SECTIO SECVNDA

CHRISTOPHORO A VEGA interprete & expositore.

APHORIS. I.

IN quo morbo somnus laborem facit, lethale: si uerò somnus iuuerit, non lethale.

Somnus quibus morbis lædat.

COMMENT.

Præsens aph. sicuti & nonnulli sequentes ad partem artis prognosticam attinet, lethalem docens dispositionem, per quam somnus in morbis lædit, non lethalem, si iuuat. Somnus quies est animalis facultatis ob uaporem mitem, qui occupat cerebri meatus: colligitur enim calor ad uiscera per somnum; & interim laborat in concoquendis, & superandis cibis, ac siccis: uapor autem, qui ex eisdem eleuatur in caput, somnum cōciliat, donec dissoluatur, & animal à somno excitetur. Colligi quidem calorē ad uiscera per somnum testatur Hippocrat. sexto De morbis popu. parte quarta, dicens: Planè uigilans exterius calidior, interius frigidior. Dormiens contra, & rursus, in somno sanguis ad interiora magis fluit, & lib. eodem, parte tertia. Labor articulis & carnibus, cibus & somnns uisceribus. Vnde manifestum fit, somnum coctiones iuuare, uti & Gal. lib. 3. De causis symp. testatur, quoniam hę per somnum meliores fiunt in uentre & corpore toto. Somnus enim cibos coquit, crassos humores superat, & acres mitigat humecta-

Somnus.

In somno calor intus colligitur.

Sōnus coctiones iuuat.

mectatione:solet autem quandoque laborem,siue læsionem inferre,id enim πόνος,hoc in loco significat,quamuis aliis in locis dolorem significet, ut cùm infra inquit, δύο πόνων,idest,duobus doloribus simul factis:quandoque significat exercitationem,ut lib.6.De morbis pop.par.5. πόνοι ,idest,labores cibos præcedant.Hac de re Cicero secundo Tuscula.quæstionum,Græcos reprehendit , quòd uno nomine multa significent, qui uerbis solent plurimũ abundare: loquens enim de labore & dolore inquit:Hæc duo Græci illi, quorum copiosior est lingua , quàm nostra,uno nomine appellant, (& rursus) O uerborum inops interdum quibus abundare semper putas Græcia, aliud,in quam,est dolere,aliud laborare. Lędit itaque in quibusdam morbis,uti in caro , & lethargicis affectibus, & febribus à catarrho ortis,& in quibusdam morborum temporibus, uti in accessionum principiis semper, & in augmentis earundem magna ex parte, & quandoque in summis uigoribus:præsertim febrium ortarum à pituita: in declinationibus autem semper solet à natura iuuare somnus . Cùm enim in accessionibus humor totus dissolui debeat,in principiis cùm humor colligitur,& facultatem grauat interius,somnus nocet, aut quoniam maiorẽ efficit reclusionem,aut quoniam diffusionem impedit,in augmento simili ratione nocet: in statu aliqua ex parte crassis peccantibus succis impedit dissolutionem, & multitudine opprimitur calor: in declinatione uerò , neque oppressionis caloris, neque reditus humoris ad interiora periculum imminet:dissoluitur autem facile quod reliquum est,& si quid in uisceribus manet, id coquitur & superatur.Quòd si hoc tempore,quo somnus natura iuuare solet,noceat, lethale signum statuit Hippocr.significat enim in uisceribus adesse inflammationem, quæ ex somno eo tempore irritatur. & quamuis non ualde noceat, (neque enim id significare uoluit Hippo.) ualde tamen malum signum est:quoniam deberet natura sua iuuare, & non iuuat,sed pręterea nocet,quę duo mala sunt, alterum priuatiuum,alterum positiuũ.Neque etiam sequitur si lethalis dispositio est, ipsam adeo malam esse, ut necessa-

πόνος.

Somnus quib.mor. lædit.

Somnus quibus nocet temporibus.

ſario mors ſequatur,ſicuti neque ad multas alias, quæ ab Hippocra.lethales cenſentur,ſed ſunt de his,quæ lethales nominantur,& quas cum ſalubribus conferre oportet, & numero,& dignitate,antequam mortis præſagium feramus.Si uerò iuuat,inquit,non lethale:ſomnus enim per prædicta tempora ſuapte natura iuuat:quapropter iuuare non erit ualde bonum,ſed erit non malum,ac non lethale, quamuis aliorum malorum ſignorum ratione ęger mori poſſit. Nos ſanè non tantum non lethale ſignum eſſe dicemus ſomnum iuuare,ſed & bonum: quoniam bona urina in morbis, qui ſunt extra uaſa, in quibus proprium ſignum non eſt, quamuis ſuapte natura bonum ſignificet,ubi talis apparet, bonum ſignum dicimus, non tantum,non malum,& conſtare mente, & bene ſe habere ad oblationes,bonum:ſic & ſomnum iuuare,quod maiorem prædictis habet boni rationem,bonum,quoniam bona urina,uti diximus,& conſtare mente, & bene ſe habere ad oblationes,bona ſunt,ut ſigna tantum:ſomnum autem iuuare,bonum ſignum eſt,& bona cauſa: ſignũ ſiquidem indicat bonum uaporem in cerebrum aſcendere, & calorem non admodum acrem, & naturam humores ac cibos coquere, à quibus uapores ſuſcitat. Et cauſa item bona,quoniam iuuat,& uires reparat animales.Præterea quæ in ægris ſanis ſimilia manent, & perſeuerant, bona ſunt. Ceterúm cùm Hippo.non lethale dixit, non negauit bonum etiam eſſe: ſed ut Gal.inquit, id quod magis tutum eſt pronunciauit,cùm ſomnus iuuat, non lethale: nam & poſſet æger alia ratione mori.

APHORIS. II.

Quando ſomnus delirium ceſſare fecerit, bonum.

COM-

COMMENT.

Somnus symptomata mitigat.

Somnus multa symptomata solet mitigare, ac sedare uti dolorem: (est namque doloris præcipuum remediũ) sitim, ardorem, sedat etiam quam maximè mentis agitationem, quam παραφροσύνην, hoc loco appellauit Hippocrat. quos delirium diximus. Ex his unum hoc tantum, uti exemplum secundæ partis apho. prioris, scripsit, ac si diceret continuata oratione, si uero iuuerit, non lethale, ut quando somnus delirium cessare fecerit, bonum. Nos in præcedenti Commen. diximus, cùm somnus iuuerit, non tantum non lethale signum esse, sed bonum, quod præsens comprobat sententia, in somno delirium sedante, & in aliis nempe doloribus, febribus, & inflammationibus, de quibus Gal. in Com. bonum esse adscripsit.

APHORIS. III.

Somnus, vigilia, utraque supra modum facta, malum.

COMMENT.

Somnus & uigilia supra modũ mala.

In somno & uigilia exempli gratia docet quod sequenti apho. generali doctrina statuit, quod præter naturam est, immoderatum esse, & immoderatum non esse naturale, nec bonum. Cùm igitur somnus, aut vigilia supra modum, aut supra mediocritatem facta fuerint, mala esse notissimum est. Malum sane est supra modum dormire, quoniam significat multam cerebri frigiditatem, aut humiditatem, aut utrumque. cum sola humiditas abundat, somnus longior iusto fit, frigiditate verò abundante sola, aut simul cum humiditate, κώματα fiunt, id est, graues sopores, qui non tantum longi sunt, sed & difficilem habẽt expergefactionem. Significat quoque somnus iusto longior, aut etiam grauior, crassos, multos, frigidos, ac lentos

Somnus lõgus quæ mala affert.

tos humores in cerebro contineri. Malum autem sequitur ad hęc causę ratione: si quidem facultas animalis opprimitur, & consequutionis ratione vitalis, laborantibus respirationis instrumentis: tepescit corpus, & excrementa retinentur. Vigilia rursus moderata, dissolutionem uaporum suauium, somnum naturalem efficiẽtium, significat: cùm verò modum excesserit, calorem, aut siccitatem, aut vtrumque abundare. Pręterea causæ ratione hęc mala affert, uirium dissolutionem, cruditates, & corporis ariditatem, & mentis turbationes, ac deliria. Malũ igitur est alterum horum modum excedere. Gal. in Commen. quorundam refutat opiniones (sed de nominibus fuit disputatio) quantum ad somnum attinet ipsum, de solo moderato dici uolentes, immoderatum esse κῶμα. Cęterum somnus longus, somnus dicitur, sola longitudine peccans κῶμα, tamen difficilem etiam habet expergefactionem. De uigilia rursus dixerunt ἀγρυπνίαν, id est, euigilationem, aut peruigilium, de sola uigilia præter naturam modumve excedente dici: uerùm quod parum modum excedit, pariter moderatum aliorum collatione dici posse, inquit. Nos verò dicemus ὕπνον, id est, somnum, de naturali, & non naturali, ampla uoce, dici, sic & ἀγρυπνία, id est, vigilia, de ea, quæ parum, & quæ multum modum excedit, dicetur, quin & de naturali: nam teste Phauorino ἀγρυπνία, id est, quod, ἀϋπνία additi ς, ν, ρ. ἀϋπνία, uero omnem uigiliam significat. Quapropter somnus & uigilia de naturali & non naturali dicentur. Hippoc. uero in causis non naturalibus, quas appellant, & nos ita eas appellare solemus, mediocritatem commendat. 7. lib. De morb. pop. parte. 6. dicẽs, Labor, cibus, potus, somnus, uenus, omnia moderata.

Vigilia modum excedens quę mala affert.

κῶμα.

ἀγρυπνία.

APHORIS. IIII.

Non facietas, non fames, neque aliud ullum bonum est, quod naturæ modum excedat.

E COM-

COMMENS.

Naturę modū excedētia, bona nō sunt,

Aliud exemplum apponit eorum quæ cùm modum excedunt, mala sunt, ad finem colligens nullum eorum, quæ naturæ modum excedunt, bonum esse. Exemplum est in sacietate, ac fame, quæ, cùm naturæ modum excedunt, malum ostendunt: sunt enim quæ in his aphor. scribuntur signa, uti somnum in morbis lædere, somnum delirium sedare, & sequēti aph. sponte lassitudines euenire. Sic & sacietas, ac fames. Quapropter λιμὸς, hoc loco non significabit annonæ caritatem, neque alimenti indigentiam, de quibus suo loco agemus (hęc enim nihil boni aut mali significant) sed ciborum appetentiam: πλησμονὴ uero, quāuis omnem significet abundantiam, & sacietatem, hoc loco contrarium fami significat, ciborum tamen appetētię inappetentia contraria est: hæc dicta est ab Hippo. sect. 4. sequenti, apho. 17. ἀποσιτίη, est autē idē quod ἀνορεξία, teste Gal. Commen. eiusdem. Eritque apho. sententia, ciborum auersio, & eorundē appetentia, siue quoduis aliud quod naturę modum excesserit, bonum non est. Cum enim naturæ nostræ perfectio, ac sanitas in quadam mediocritate consistat, excessus omnis malum significabit, aphoris. tamen 51. sequens de causis est, hic est de signis. Non potuit tamen λιμὸς, hoc loco famem significare, quę indigentia ciborum est: de qua Hipp. apho. 16. sequenti dixit: ubi fames, laborandum non est: nam ciborum indigentia nihil boni, aut mali significat. Præterea significat ciborum indigentiam ex electione factam, ut Gale. co Comm. testatur. id uerò quid mali docet? Significat igitur ciborum appetentiam. ex iis quoque fiet, ut πλησμονὴ non ciborum abundantiam, sed eorundem auersionem, hoc loco significet, quam nos satietatem diximus.

APHORIS. V.

Laßitudines spontaneæ morbos ostendunt.

COMMENT.

De laſſitudinibus ſponte natis quid ſignificent docet Hipp.in præſenti dicẽs:morbos oſtendere, κόποι αὐτόματοι dixit: κόπος verò corporis laborioſum motum ſignificat,& quod nos laſſitudinem appellamus. Primum tamen non eſt, quoniam id non oſtendit morbos : Tum etiam quoniam addit,ſpontaneæ , quæ uox id quod ſine manifeſta cauſa fit ſignificat, ut nos Com.1.ſect.1.docuimus ; motus uerò corporis manifeſta cauſa eſt . Morbos autem φράζουσι,inquit, id uero hoc loco idẽ eſt,quod δηλοῦσι, id eſt oſtendunt,aut nunciant.Quod tamen laſſitudines factæ abſque manifeſta cauſa morbos oſtendant, non omnino quidem iam præſentes,ſed futuros , Gal.latiſſime docet lib.3.De ſanitate tuenda;laſſitudines ſi quidem ulceroſæ acres ſignificant ſubeſſe ſuccos . Tenſiuæ multos, phlegmonis ſpeciem referentes,utrunque muſculos occupare.Ad hæc uero facile morbi naſcuntur, quos ipſę laſſitudines,uenturos iam oſtenduut, ac nunciant . De his multa diximus lib.De arte med.parte.2.

Laßitudines abſque manifeſta cauſa quid indicant.

APHORIS. VI.

Quicunque dolentes aliqua parte corporis , magna ex parte dolores nõ ſentiunt,ijs mens ægrotat

COMMENT.

Galenus abunde ac perſpicue admodum expoſuit, apho. ſententiam , ita ut non uideatur noſtra opus eſſe enarratione.Cæterum cùm intelligam à quibuſdam perperam euerti, quæ ab ipſo dicta ſunt : iure uiſum eſt mihi Hipp.ſententiam rurſus explanare, & Gal.à calumnia defendere.Sententia Hippo.hæc eſt, ὁκόσοι πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων οὐκ αἰσθάνονται, τουτέοισιν ἡ γνώμη νοσέει, quod eſt ; Quicunque dolentes aliqua parte corporis, magna ex parte dolores non ſentiunt , iis mẽs ægrotat. πόνος, n.ut Com.1.huius ſect.diximus laborẽ læ

 ſionem

mus. Præterea cùm inquit τὰ πολλὰ τῶν πόνων, nemo recte dixerit, plurimos laborum: nam si τὰ πολλὰ, aduerbii significationem, & uicē nō haberet, sed nominis, nullatenus cōueniret cū nomine substantiuo πόνος, masculini generis. At decet Grāmaticos esse interpretes, quos uidebis pro τὰ πολλὰ, trāsferre, nūc quidē magna ex parte, postea, plurimos, quæ maxime dissidēt, & hanc secūdā syntaxim Græca litera non patitur. Solēt tamē Græci nomina neutra sæpissime pro aduerbiis usurpare. Nemo aūt Latinè, aut alia lingua, eū, qui magnā partē doloris nō sentit, diceret, plurimos dolorū nō sentire, & ipsemet Aphoris. 28. sectio. 2. τὰ πολλὰ, plurimum, trāstulit. Optime igitur Gale. sententiam Hippo. exposuit. Nō etiā Hippo. utitur in Aphoris. propria & uulgari acceptione huius uocis πόνος, id est, dolor. Nam utrobique uulgaris est, pro causa doloris, cùm inquit, Quicūque dolētes, hoc est, causam doloris habētes, magna ex parte, causas dolorum non sentiunt, iis mens ęgrotat. Exposuit Galenus hunc Aphoris. lib. 7. De placi. Hippo. & Platonis. De doloris autem essentia, & causis, lib. De arte med. parte 3. diximus.

APHORIS. VII.

Quæ longo tempore extenuantur corpora, lente reficere conuenit: quæ uero breui, breuiter.

COMMENT.

De extenuatione, & refectione corporum presentem scribit sententiam, docens hæc pari proportione fieri debere, ita ut post celerem extenuationem reficiamus celeriter, post tardam, tardè. Tota sententia ad uires reficientes refertur: cum enim extenuatio non labefactat uires, facilis est refectio, & quæ breui fieri potest: uires namque ualidæ multum alimentum euincere possunt, à quo refectio fit, ut à materia. quòd si uires constant, & materia suppetit, breui fiet refectio. Constant autem, vbi breui facta fuerit extenuatio. Quoniam uerò per extenuationes, quæ longo tempore fiunt, uires

tur, deinde laxetur, cõstat, quoniam ex alimẽto prima gñantur sanguis & spiritus: ad quorum gñationem, impletur cutis, postremo ipsa cum reliquis solidis humescit, ac laxatur. Reficies autem sensim corpus, sensim adhibito alimento; breui autem si accumulatum exhibeas, serues autem moderamentum in causis non naturalibus: de quibus dixit, Labor, cibus, potus, somnus, uenus; omnia moderata.

APHORIS. VIII.

Si quis à morbo cibum accipiens non roboratur, significat corpus plurimo cibo uti, si tamen cibum non assumente id fiat, scire oportet, quòd euacuatione indiget?

COMMENT.

De conualescentibus, qui ad sanitatem tardè perueniunt loquens, docet causam inuenire, aut remedio adhibito ad integritatem perducuntur, fit enim sępe, ut post morbum, siue à morbo, ut Hippo. inquit, idem enim est, conualescens non roboretur, non vtique reficiatur, quod euenit ipso multũ cibũ appetente, atq; abundè assumẽte: euenit quoq;, vt nõ roboretur, nõ appetẽs neq; accipiẽs cibos, decenti quantitate ad uires reparandas. Primum, inquit, significat ipsum plurimo cibo uti. Si namque cibũ appetit, & non est malus appetitus, quia ex morbo reualescit; naturales facultates, quæ cibos coquunt, & distribuunt constant; quod si uires constant, & alimentum adest, quod reficere debet uires, reficientur sane, nisi supra uires sit, quod assumitur: recte igitur, inquit, significat, quod plurimo cibo utitur. Plurimum uero ad uires refertur. Quod si cibum non accipiat, quod est non appetere, neque assumere cibos, aliquid reliquum est, quod ex morbo remansit, refectionem

Conualescentiũ tardę refectiones causę.

impediens, quod abundat, id tamen quod abundat, indiget uacuatione. Quoniam non pura corpora, Apho. sequenti, quo magis nutries, eo magis lædes. Suntque non pura corpora, quæ continent quod inutile & nocuũ est. His uerò missio sanguinis debetur, sanguine redundante, aut omnibus succis ad portionem: si uerò unus tantum, purgatio. Galen. in Commentario illam Hippocratis loquutionem, cibos accipiens, & cibos non accipiens, dixit significare accipere cum appetitu, aut non accipere, nec appetere, & esse Assiaticani. Nos etiam Hispani eandem loquutionem seruamus. Nam de ęgrotante qui cum appetitu cibos accipit, dicimus, Este enfermo bien come.

Cibum accipere.

APHORIS. IX.

Non pura corpora quo magis nutries, eo magis lædes.

COMMENT.

Placuit nobis (quoniam teste Galen. Commentario pręcedenti huius & sequentis Aphoris. ordo deprauatus est) debitum ordinem seruare, & hunc nouum ordinem facere, in quo præcedentis rationem adiungit: in secunda namque parte dixerat, si non assumente cibos, accidat, ut non roboretur, indicat euacuatione indigere. Quoniam sine cibi assumptione uires non reficientur: cibum autem assumere non decet, ubi corpus impurum fuerit, nam impura corpora, quo magis nutries, eo magis lędes. Primùm notum est sine cibo non refici corpora: secundum pariter impurum esse corpus, quod reualescit ex morbo, & non appetit cibum. Tertium uerò est Aphoris. præsens, cuius causa ualde nota est: si enim in cœnosum puteum aquam limpidissimam fundas, tota cœnosa & turbida redetur: sic & si prauis succis in corpore existentibus, in uentriculo pręsertim, autore Galeno, aut etiam in toto corpore (nã & id inappetentiã facere potest) quod aduenit,

Impura corpora nutrire non conuenit.

coniunctum priori in malam qualitatem trāsibit, & corrūpetur. At uero quoniam in præcedentis Apho.parte 2. dixit,si non assumenti cibos.accidat ut non reficiatur, & id,ut diximus, euenire possit ob abundantiam bonorum succorum,quibus debetur sanguinis missio,& ob prauitatem corū,quibus debetur purgatio, hic de non appetitibus ob corruptionem loquitur, & uocat impura corpora,in quibus assumpti cibi corrumpuntur,& lædunt.Gal. lib.1.De simpl.medi.fac.c.11.dixit.Nam ut Hipp.inquit, sic etiam ait Plato: Non solum impura corpora quo magis nutries,eo magis lædes,uerum etiam impuris animis si nutrientes sermones obtuleris,modo nihil profis, uerum tamen magnopere officies.Hinc constat tam in corpore,quàm in animo quoduis purum adiectum non puro corrumpi,nisi prius impurum abieceris, & corpus,aut animum purgaueris.Multa signa sunt, quæ ostendunt reualescentium corporum impuritatem, & ea purgatione egere ante nutritionem,ne interim in morbos reincidāt, de quibus Commentario duodecimo sequenti dicemus.

Impura corpora, quę.

APHORIS. X.

Corpora ubi quispiam purgare uoluerit, fluida facere debet.

COMMENT.

Postea quàm rationem adhibuit,quare corpora, quæ cibos non accipiunt,neque conualescunt à morbis, purgari debeant,quid ante purgationem agendum sit docet, nēpe corpora fluida facere. Quod pariter admonet in sequentibus quarta sectione,dicens,Ad elleboros,qui non facilè supra purgantur,pluri cibo,atque quiete uti conuenit.Nam corpora fluida fiunt ubi meatus laxantur, laxitas autem humectatione paratur: tum quoniam omne humidum cedit,& facilè extenditur, tum quoniam humores,qui è corpore ducūtur medicamento, ubi humidi fuerint

Corpora ad purgationes fluidą facere.

fuerint fluent, suapte natura, & tractioni magis obedient. Vtrunque igitur assequemur humectatione, meatuum laxitatem, & humorum fluxibilitatem: atque hæc cibo & quiete: cibus enim humectat omnis, qua cibus est, sed humidus eligendus hoc loco. Quies uerò facultatem habet humectandi, quoniam est priuatio motus, qui dissoluit, & siccat. Lib. præterea 6. De mor. pop. part. 5. inquit: Elleborum bibentem cito purgare si uelis, lauare, atque comedere. secundum horum exposuimus: primum etiam notum est, balneum quam maximè corpus humectare, & laxare, & humores fluidos facere. Cæterùm balneum ante purgationem præparandi ratione tunc adhibemus, cùm corpus non ualde plenum fuerit, aut cum paramus in declinatione purgationem: ante id uerò periculum est ex balneo incidere in magnum aliquem morbum ex fluxione, aut plenitudine dilatatis humoribus ac diffusis, balneo aquę dulcis tepidę: cuius gratia purgationes assumpto medicamento citius fient, & cum minori molestia. Quod nos etiam facimus corpus & humores parantes clysteribus & siropis extenuantibus, & incidentibus, ubi morbus concedit. Præterea humoribus turgentibus adhuc Galen. occasionem arripi docet, Commentario penultimo pręcedentis sectio. prębendi in potu mellicratum ex decocto origani, tragorigiani, aut hyssopi. Curatque perpetuo Hippoc. ante purgationem, fluxiles facere humores incisione, & attenuatione (quamuis tenues aliàs sint.) & humectatione. Quod Arabes imitantes admonuerunt, cùm quempiam purgare uolebant, expectare tempus pluuiæ. Cui rei experimentum subscribit: fiunt enim faciles, & feruntur sine molestia purgationes factę flante Austro, & descendente pluuia. Flante autem Borea, & non pręparato corpore, neque extenuatis humoribus, molestæ, cum angustia, tormini-bus, uertiginibus, nauseis, inquietatione, pulsuum uariatione, & animi deliquio.

Balneum ante purgationem.

Tempus p'uiæ ad purgationem expectare.

Purgationes ante præparationem, quales.

APHORIS. XI.

Facilius est impleri potu, quàm cibo.

COM-

COMMENT.

De refectione conualescentium rursus loquens inquit facilius fiet potu, quàm cibo, & autore ipso libro De alimento, quòd Gal. quoque in Commentario citat, odoribus adhuc facilius corpus reficitur. Natura siquidem nostra sanguine constat, spiritu & solidis particulis, à quibus si quidpiam dissoluatur, refectione est opus. Hanc ita perficimus, si solidas partes reficere uolumus, quod ex humoribus fit, alimenta commoda adhibemus, & ita humores reparamus, & inde mēbra. Quòd si in spiritu facta fuerit resolutio, uel solis odoribus id præstamus, ut cum subito casui uirium subuenire uolumus. Potus autē uini, aut iuris, aut liquidi cuiusuis, quod alendi uires habeat, spiritus quamprimum recreat, deinde humores, & ad finē mēbra. idem faciunt alimenta solida, uaporibus spiritū reficientia: odores autem neque humores, neque membra reficere ualent, cum eam consistentiam assequi nunquā possint (quamuis intelligam uapores cōcretione posse in aquam transire) nam humores in iecore, uentre, & uenis generantur: odores uerò in caput ascendunt, & naribus, aut ore sumuntur. Cæterum, ut lib. 1. de arte med. docuimus, spiritus duas habent generationis materias, alterā ex uapore alimenti, alteram ex aere inspirato: hanc secūdā odores accōmodatissimam præstant. Reficimus itaque corpora sensim per alimenta, celerius per potū, uini præsertim, & odorati citius celerrimè odoribus, hoc unum intelligentes, eo minus refectionem durare, quo celerius facta fuerit, ut infrà Commentario decimo octauo dicemus. Quamobrem tardius uina nigra, crassa, & acerba nutriunt, sed eorū nutrimentū magis durat: alba autem & aquosa urinam magis mouent, celerius subueniūt, & minus alunt aliis, vt Galenus vult, cùm dixit, ἥκιστα δὲ τρέφουσι, id est, quam minimum, ac paucissimum alunt.

Refectio corporis per cibos, potus, & odores.

Spiritus duæ materiæ.

APHORIS. XII.

Quæ relinquuntur ex morbis post crisim, recidiuas facere consueuerunt.

Quod

COMMENT.

Quod Aphó.8. dixerat, eos qui à morbis nõ appetunt cibos,neque conualeſcunt,egere purgatione,hac ratione comprobat:nam ſi non purgentur, rurſus in morbum incident:quæ enim relinquuntur ex morbis, recidiuas facere conſueuerunt:ſiquidem quæ iudicato,ac finito morbo poſt iudicationem imperfectam relinquuntur,putrefieri ac corrumpi ſolent,corrupta uero morbum priori ſimilẽ efficient.merito igitur dictum eſt,ea purgatione egere. Ex morbis dixi,quamuis Græci codices habeant, ἐν τῇσι νούσοισι,id eſt,in morbis: rectius namq; dictũ eſſet ἐκ τῶν νούσων ; id eſt, ex morbis : ac ſic ſcribendum fore puto, & Græcos codices mendoſos : non enim relinquuntur in morbis , quæ ſuperſunt , ſed poſt morbos, & ex morbis. Et Galenus in Commentario coniungere docet hunc Aphoriſmum octauo , & eiuſdem cauſam reddere,nempe quare qui cibum non aſſumentes non roborantur ἐκ νόσου,uel,μετὰ νόσον,id eſt, ex morbo,uel poſt morbum ; purgatione egent , quia quæ ex morbis relinquuntur , faciunt recidiuas. De his itaque loquitur , quæ relinquuntur ex morbo , non in morbo; nam neque poſt iudicationem eſt morbus , neque reliquiæ ſunt cum morbo , ſed à morbo . Per criſim autem hoc loco , morbi finem intellige , ut Hippoc. ſæpe in libro De morb.pop.non ſubitam ad ſalutem, uel mortem , mutationem . Recidiuas facere conſueuerunt , dixi , quamuis in aliis codicibus ὑποστροφώδεα ſcriptum ſit , id eſt , reuerſionis amica ; in aliis tamen ſic ,ὑποστροφὰς ποιέειν εἰώθεν, id eſt, recidiuas facere cõſueuerunt.Nos ſane ex morbis,& cauſis morbos facientibus , partem aliquam relinqui iam finito morbo agnoſcimus multis ſignis,præſertim his , quæ ab Hippocra.ſcribuntur ad ſignificandos futuros abſceſſus,lib. 6.De mor.pop.parte ſecunda,cùm inquit : Ratione eadẽ ſi relinquitur ſitis oris ſiccitas inſuauitaſque, & ciborum faſtidium,quæ indicant talia corpora egere purgatione, ne,in morbos recidant.

Recidiuas aciuntque relinquuntur ex morbis.

Criſis.

APHO-

APHORIS. XLIIII.

Quibuſcunque iudicatio fit, iјs difficilis eſt nox, quæ ante acceßionem: quæ uerò ſequitur, facilior magna ex parte.

COMMENT.

Hoc loco criſis, ſiue iudicatio, ſubitam mutationem ad ſalutem, aut mortem per manifeſtas excretiones, aut eſatu dignos abſceſſus ſignificat. Quæ tribus partibus conſtat, conturbatione, uacuatione, & alteratione. Galenus magis proprie dici uult iudicationem de antecedente conturbatione, quæ agnoſcitur decretoriis ſignis, quæ ſignorum & accidentium rationem habent, uti difficile ſpirare, caput dolere, mente turbari, iactare ſe à capite in pedes lecti, delirare, conuelli hypochondria, lachrymas inuoluntarias fundere, rigores, & uarii pulſus. Vbi ergo iudicatio inſtat, nox antecedens acceſſionem grauis erit, ſi ad ipſam hæc omnia attineant, quæ ſolent iudicationem antecedere. Hoc loco acceſſionem ipſam indicationem appellauit, quoniam iudicatio non fit ſine irritatione, & παροξυσμός, omnem irritationem, ac concitationem ſignificat: dixit autem πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ, i. ante acceſſionem, ſiue concitationem, qualis eſt criſis: quod ſi morbus acceſſionem habuerit, criſis & acceſſio coincident. Meminit autem noctis, quia, ut Galenus inquit, noctu moleſtoria ſunt hęc accidentia (quo tempore æger quieſcere natura & conſuetudine ſolet) quàm interdiu, quo tempore uigilare aliàs debet. Fiet quoque ut accidentibus his euenientibus interdiu, dies antecedens nocturnam euacuationem, moleſtior ſit, ſed non adeò uti ſi noctu eueniſſent. Neque putes hunc fuiſſe loquendi modum, uti cum diximus, tertiana febris tertio quoque die aduenit, quamuis noctu eueniat: nã dies ſpatium uiginti quatuor horarum, aliquando ſignificat, & diem ac noctem comprehendit. uti cum menſem triginta dierũ ſpatiũ dicimus: nox uero à nomine appellať uiginti quatuor

Nox non ſignificat 24 horarum ſpacium.

horarum ſpatium, neque unquam diem ac nocte ſignificauit. Neque etiam uox, criſis, caſu dicta eſt de iudicationibus, aut ſine cauſa inualuit uſus: magnam enim habet cum iudiciis forenſibus ſimilitudinem, iudicium in morbis, & utrũque κρίσις Græcis dicitur. In illo.n. iudicis ſententiam ſperantes, ſpe ac metu laborant: in hoc autem naturæ & morbi pugna fit, ut æger inter ſpem & metũ cõſtitutus, uitæ, aut mortis expectatione detineatur. Quæ uerò ſequitur, inquit, leuior eſt magna ex parte, leuior ſanè, quoniam excreta iam cauſa morbum faciente, æger leuior redditur, qui aliàs ueluti ſarcina à multitudine, ac malitia opprimebatur, ac conflictabatᷓ ante criſim. Quòd uerò magna ex parte ita fiat, hinc conſtat, quòd magna ex parte ad bonum fiunt iudicationes, & quoniam maior pars morborum ſalubris eſt, ſecluſa enim peſtilenti conſtitutione, per quam maior pars ægrotantium moritur, in aliis maior pars liberatur. Quod quam uerum ſit, hinc euidenter conſtabit: nam pauciſſimi ſunt homines, qui uitæ curſu non ægrotent, bis, ter, & pluries, & quamplurimi ſupra decies, & uigeſies, ſemel tamen moriuntur, reliqui igitur morbi ſalubres fuere.

Morbi magna ex parte ſalubres ſunt.

APHORIS. XIIII.

In uentris fluxibus mutationes deiectionum, iuuant, niſi in praua mutentur.

COMMENT.

Huius Aphoriſ. ſententia de uentris fluxibus ſponte factis intelligenda eſt: nam ut Commentario 21. ſectio. 4. dicemus, quamuis medicamenti purgantis ui praui humores uacuentur autore Hippocrat. non eſt malum. De ſponte factis tamen dixit, & quanto dolores magis praui fuerint plures, peius. Hoc eſt, quod modo docet in ſecunda Aphor. parte, eſtque tota ſententia in fluxibus uentris, ſi fiat deiectionum mutatio, iuuat, niſi in mala fiat.

Deiectionum mutatio in fluxu uentris.

Mala

Mala autem tradidit Prog.22. lib.2. dicens: His autem magis lethales erunt, nigræ, uel pingues, uel liuidę, uel eruginosę, uel fœtidę, & Prog.23. inquit: Variegatæ tamen deiectiones, his diuturniores sunt, sed nihilominus lethales: sunt autem tales, ramentosæ, & biliosæ, & cruentæ & porraceę, & nigræ, nonnunquam quidem simul, nõ nunquam uerò uicissim procedentes. Quando itaque deiectiones in has mutantur, morbus longus significabitur, ac lethalis, ut in nostris in eũ locum expositionibus abũdè patefecimus, cum imbecilla facultate, lethalis; cũ robusta, longus, ac perinde non iuuabit talis mutatio. Quãuis neque hoc perpetuum sit, ut citato loco docuimus; nam liuidæ, cruentæ, biliosæ, & fœtidæ deiectiones, si bene exierint, idest, notis coctionis præcedentibus, bonæ esse possunt, non tamen pingues, aut ramentosæ. Quòd si in spontaneis uentris fluxionibus deiectiones mutationem accipiant, & non in aliquam prædictarum, iuuabit; uariegatæ siquidem deiectiones, præsertim ubi seiunctim eueniãt, ueluti si bilis purgatur, deinde pituita sequatur, & ex pallido aut rufo colore, albus eueniat, uel si post, crudas, ac subpallidas deiectiones coctæ sequantur, iuuabũt sane, quoniam corpus integre purgatur, & coctis succedentibus, iuuabit causæ ratione, ac significabit ualidiorẽ factam naturam, & morbum ad finem perduci. Præterea si per fluxum uẽtris intelligere uelis, symptomaticum fluxum diutinnm, aut copia modum excedẽtem, & eum qui uires imbecillitat, notum est mutationes colorum deiectionum, ubi non fiant ad aliquam malarum specierum, iuuare causæ ratione, quoniam leuant, & signi ratione, quoniam ostendunt non adeo stabilem ac perpetuam fluxionis causam.

APHORIS. XV.

Vbi fauces ægrotant, aut tubercula in corpore nascuntur, excretiones considerare oportet: si enim biliosæ fuerint, corpus unà ægrotat: si uerò

sanis

sanis similes fuerint, tutum est corpus nutrire.

COMMENT.

Quadantenus ad partem artis, quę docet corpora reficere, attinet hic Aphoris. sed & partem habet ad diagnosticam attinentem. Docet namque qualis sit totius corporis dispositio agnoscere, deindę aut alere, aut ab alimẽtis abstinere. Vbi fauces ægrotauerint, inquit: φάρυγξ. n. fauces significat, hoc est partem, quæ gutturi, & gulę interiacet, apud Gal. Cõment. Apho. 34. sect. 4. & Comment. 16. lib. 3. Prog. Aut tubercula in corpore nascãtur, φύματα, dixit, quę uox tria significat apud Hippo. & Gale. ut nos lib. 3. Prog. exposi. 19. abundè patefecimus, hic de tumoribus paruis toto corpore erumpentibus intelligenda uenit sententia. Ab his itaque, & fauciũ ulceribus, aut inflammationibus, non magnis, nos procedimus, ex Hippocr. doctrina, atque inquirimus an excretiones sint sanis similes: quòd si tales fuerint, signum est corpus ipsum internis partibus sanum esse, quod attinet ad diagnosticam, deinde decernimus corpus esse probe alendum, neque timendam alimentorum in uisceribus corruptionẽ, quod attinet ad partem artis factiuam: si uerò excretiones, intellige, excrementa quęuis, quę à toto manant, biliosa fuerint, aut quouis alio modo infecta, signum est unà corpus ęgrotare, quod attinet ad diagnosticam, ac non esse tutum, corpus nutrire, quod pertinet ad factiuã, & refectoriam artis partem. Quapropter inde quoque colligimus, si fauces ęgrotant, aut in corpore pullulant tubercula, aut ulcuscula, natura uidelicet ualente in ambitum corporis mittere excrementa calida, aut medio capite distillationis modo in fauces, opus esse aut purgatione, aut refectione. Purgatione, si corpus unà ęgrotat: non refectione, quoniam non pura corpora quo magis nutries, eo magis lędes: si uero non ęgrotat, corpus refectione egere, non purgatione, cùm corpus à redundantia malorum succorum liberum sit.

φάρυγξ.

φῦμα.

Fauces laborantes, quid significat.

APHO-

APHORIS. XVI.

Vbi fames, non oportet laborare.

COMMENT.

Sine fames significet ciborum inopiam, siue uoluntariam à cibis abstinentiam, rectè dictum est: Vbi fames, non oportet laborare: si enim ciborum inopia cogit, ut cibus parce sumatur, vt cunque in ciborum abstinentia, aut parcitate, siue ipsa coacta, siue voluntaria sit, non oportet laborare: dissoluetur etenim corpus, & vires deficient: Labores namque cibos praecedere debent, ita vt labor primum locum habeat tanquam necessarius, & ueluti causa, ad ciborum digestionem, excrementorum discussionem, caloris augmentum, ex spiritus concitatione motu. At quem sequitur, vt excrementa impetu pellantur, & deinde corpus ad exercitationes alias reddatur habilius, articulis quoque redditis durioribus ad labores ferendos. Idem autem significat hoc loco labor, quod exercitatio: est autem exercitatio vehementior corporis motus, ad quem sequitur, ut respiratio fiat maior, celerior, & vehementior. Quòd si quis vellet ab exercitatione cibo iam in corpus digesto, & discusso excremento, & resoluto spiritu ab alimentis abstinere, exciccaretur, dissolueretur, ac liqueret animo. Sanis his rationibus fames, siue ciborum abstinentia post exercitationes non conuenit, sed labores cibos antecedant, & ordinem hunc seruent. Labor, cibus, potus, somnus, uenus, quibus uenere est opus, & omnia moderata. Cęterum ab exercitatione non statim cibus assumendus est, sed prius sedata turbatione, vt vult Gal. lib. 3. De rat. vic. acu. Com. 55. dicens: sedata ea, quae ex balneo est, turbatione, tùm esse, tùm bibere melius est, ueluti & composita ea, quae ab exercitatione oritur. Nam cibum protinus, aut potum sumere, caput replet, deuoratumque interdum superfluitates facit. Aegros autem aut purgare, aut sanguinem eis mittere, aut vomitum

Fames

Exercitatio.

Cibus ad exercitatione sumendus.

mitum ciere, aut sudorem, & deinde famem, aut inediam adiungere malum est. Peius autem febricitantes luctis, deambulationibus, cursibus, & frictionibus fatigare, & fame cruciare, quod Prodicus faciebat, autore Hippo. lib. 6. de mor. pop. parte 3. febricitantes si quidem has motiones corporeas ferre nequeunt, minime uerò ab ipsis inediam, ob quam in febres hecticas, & totius corporis consumptionem facile deducentur sani.

APHORIS. XVII.

Vbicunque alimentum plus prẹter naturam ingrediatur, id morbum faciet; manifestat autem curatio.

COMMENT.

Primum quod asserit Hippoc. est, alimentum plus & præter naturam, si partem quampiam ingrediatur, id alimentum morbum facere: secundum est, curationem ostendere nobis argumento à posteriori, ab effectu, & à iuuantibus & nocentibus desumpto, eam fuisse morbi causam, quoniam eadem sublata, curatur morbus.

Alimentum. Alimentum auctore Hipp. lib. De alimento, quoddam est uere alimentum, quod actu alit, quòdque iam in nostram mutatur substantiam. Et est tanquam alimentum, id quod paratum est alere, uti secundę humiditates, quæ in poris membrorum continentur, & iam agglutinantur. Est & alterum alimentum, quod in uentre, & uenis continetur. Id igitur quauis parte harum ingrediatur, plus, id est, quantitate abundans, morbum facit, quod no n minus faciet, si præter naturam sit, id est, prauæ cuiusuis qualitatis: succi enim & alimenta quęuis, vbi quantitate abundauerint, aut qualitate molesta fuerint, morbos efficiunt: sic etiam vbi præter naturam, non malitiam qualitatis, sed id, quod supra naturam significauerit. Quod enim naturę partis vires superat, id morbum

Alimentum plus partem ingrediens.

bum facit, si quantitas, aut qualitas læsionem sensibilem facere valuerint: id enim semper audiendum. Quapropter tria significasse Hippocra. mihi uidetur duobus uerbis, πλείω, & παρὰ φύσιν.. primum enim quod plus quantitate est significat, secundum uero quod præter naturam: atque id bifariam, aut qualitate naturæ aduersum, aut quod naturę modum quantitate excedit, etiam si id nimium quantitate, simpliciter non sit. quod ad primum membrum reduci posset. Quoduis itaque horum alimentorum si partem quampiam ingrediatur, in ea morbum faciet. ὅκου ἄν, dixit Hippocrat. id est, ubi, aut ubicunque. nam particula ἄν, nonnihil addit: Galenus namque in Comment. explicans Hippocrat. sententiam inquit, Non tantum enim curatio ostendit, alimentum ἵνθα ἂν ἐισέλθῃ, id est, ubicunque ingrediatur, plus, morbum facere, ex qua littera constat ἵνθα ἄν, id significare, quod ὅκου ἄν, & non esse transferendum, cum, sed ubi, locum enim significabit, non tempus, præsertim quoniam qui, cum, transferuut in præcedenti aphorismo, ὅκου, traducunt, ubi, quod aduerbium est loci, quemadmodum & ἵνθα, quod pro ὅκου, usurpauit Galenus. Addit τοῦτο νόσον ποιέει, id est, id morbum facit, quod Latine alimentum probè refert, sed & Græce, τροφὴν, nam apud Græcos neutrum relatiuum, cujusuis generis nomen referre valet. Manifestat autem curatio, inquit: vt enim diximus libro secundo, De arte medend. morborum dignotiones à multis desumuntur, vt à causis, effectibus, similibus, & dissimilibus, à iuuantibus & nocentibus. Hęc etiam tribus temporibus morbos docent: causæ namque quoniam pręcedunt effectus, similia, & dissimilia, quoniam adsunt, iuuantia, & nocentia, ob futurum quod sequitur, nempe aut melior aut deterior status, vt curatio, quę docet meliorem statum sequutum à iuuantibus, vnde & Hippoc. probat alimentum ingrediens partem, morbum ea parte fecisse, quoniam adhibitis iis, quę vacuant, quod morbum faciebat, mansit æger à morbo curatus.

ὅκου ἄν.

Dignotiones à quibus desumuntur.

APHORIS. XVIII.

Eorum, quæ accumulatim, & celeriter alunt, celeres quoque fiunt excretiones.

COMMENT.

In alimentis quæ coniicienda.

Si quis alimētorũ naturã,& alēdi rōnē probe nouerit, verã atq; infallibilē inueniet Hippo. sentētiã. In alimentis cõiicere oportet substãtiã, qualitatē & preparationis modũ. substãtia crassitudinē & tenuitatē, lentorē ac friabilitatē cõprehēdit: qualitas oēs tã primas, quàm secundas: è quibus sunt, calor, frigi. humi. sicci. & in saporibus, acer, & adstringēs. Ex preparationibus sunt, assatio, elixatio, torrefactio, & aliæ preparationis species. modus alēdi est alimētorũ mutatio, in uētre distributio, & cõuersio in substãtiã corporis, & extremētorũ, quæ post sequitur, expulsio. Quęcũq; igit alimēta citò nutriũt, id est, citò alimētũ pręstãt, & ἀθρόως, quod est, uniuersum, quod tribuere debent, celeriter tribuere: celeriter eorum excrementa excernentur, si tarde, & sensim alunt, tarde quoque ac sensim demittũt excrementa: si quidem in alimento, quod alit, & quod eius alere nequit, & excerni debet, con iũcta sunt in unã substãtiã. Hęc uerò ui naturæ separari debent, si citò separētur, citò fiet, vt & alimētũ natura capiat, & excremētũ excernat, si tardè, sic ēt tardè, nisi aut uiæ obsistãt, aut pręparatio, aut qualitas cibi transitũ excremēti per vētrē, aut impediat, aut acceleret, primũ acerbitas facit, secũdũ acrimonia. Ante partiũ tamē separationē, neq; alimētũ capit animal ad nutritionē, neq; excremētũ secernit. Hæc ē gñalis apho. rō. Si uelis ēt collationē facere, dices, eorũ quæ celerius, & affatim nutriũt, celeriores fieri excretiones, & verũ erit in oībus seruata similitudine, vti pręparatione alimētorũ, & corporũ dispositione, & causis aliis similiter accedētibus, quę nō naturales dicũtur, ne videlicet altero eorũ ciborum sumpto, sumēs dormiat, & quiescat, altero uerò uigilet & exerceatur: alter cibus assus assumatur, quod ad retētionē, & tarditatē agit: alter elixus, quod facit ad celeriorē descensum.

Alimenta quæ cito nutriunt.

sum.Præterea si alterũ cũ alliis,& pipere parauеris:sic calor,& humiditas ad celeriorẽ descẽsum,& citã excremẽtorũ discussionẽ faciũt,frigiditas & siccitas ad tardã,& si multo potu,aut pauco misceatur cibus,cũ multo enim citò degeritur,cũ pauco tarde. Decet igitur ad probãdam apho.sñiam experiri in cõsimili ciborũ preparatione,omnẽ alienã qualitatẽ demere,& in corpore cõsimili modo affecto: sic enim fiet, ut quę celerius nutriunt,celerius excremẽta dẽmittãt,& tardius,quęcũque tardius.Pari rõne dices,& alimẽtũ eorũ,q̃ citò & accumulatim nutriũt, pauco tẽpore durare, ꝓpter substãtię alimẽti tenuitatẽ: & q̃ tarde, multo tẽpore durare, quod ad uenas deductũ fuerit,ob crassitudinẽ & lẽtorẽ.Quæ.n.tenuia sunt,vt citò & accumulatè nutriũt, ita minimũ cõstãs alimẽtũ p̃bẽt,& quę substãtiæ sunt crassioris,aut magis uiscidæ,ut tarde & sensim nutriũt,ita cõstãs & tenax pręstãt alimẽtũ,quodq; diutius perseuerat. Quod ad rõnẽ uictus instituẽdã in sanis & ęgris apprime cõducit.De excrementis tamẽ vẽtris diximus cũ Gal.acrimoniã alimẽti facere ad citã excretionẽ. Quapropter quędã sunt,quę quãuis tarde coquãtur,cito uẽtrẽ mordẽtia descẽdũt,uti caro bubula cũ pipere elixa:& quædã quæ quãuis citò coquãtur, tarde descẽdũt , ut pedes hædi elixi:hi enim citius coquũtur carne uerucсis,ob lẽtorẽ tamẽ magis ipsa morantur in descensu:male igitur quidam limitationem hanc,quã Gal. addendam uoluit ad ueritatem aphor. superuacaneam ex parte putant. Quæ etiam de uinis ab eodem in Commenta.dicta sunt, integram obtinent ueritatem,nigra tardius alere, & magis constans prębere alimentum, alba citissimè subuenire , sed parum alere, & citò dissolui,& per urinam descendere, media colore & substantia, ut κιῤῥά,id est,fulua & modice crassa: mediam etiam seruant naturam inter alba aquosa , & nigra crassa , tùm in celeritate alendi, ac præstandi uniuersum alimentum , tùm etiam in dissolutionis celeritate. uina rursus pręstantissima,& quę celerrime dissolutis subueniunt,sunt à sancto Martino fulua odorata, pręsertim quę Abulæ reponuntur duorum,aut plurium annorum.

Alimenta, quædam citò coguntur & tarde descendunt.

APHORIS. XIX.

Acutorum morborum non omnino tutæ sunt prenunciationes salutis, aut mortis.

COMMENT.

Archigenes acutos morbos appellabat, auctore Gal. eos, quorum motus est velox, & citò pericula adueniunt: in horum numero sunt, quos Hippo. lib. primo, De ratio. vict. acut. recensuit. Lethargus, phrenitis, pleuritis, pulmonia, causus, quibus continuę febres coniunctę sunt. His accedunt conuulsio, tetanus, & apoplexia, qui sunt sine febre. Sunt & alii longi, qui lento motu procedunt, & vltra vigesimum diem prorogantur: in acutis docet non esse temere salutis, aut mortis pronunciationes ferendas: solent enim quãdoque fallere ob id, quod οὐ πάμπαν ἀσφαλέες, id est, non omnino tutæ sunt: Nam Galenus in Commenta. inquit: τὸ γὰρ οὐ πάμπαν, τῷ οὐ παντελῶς ταυτὸν σημαίνει, quod est, illud enim, οὐ πάμπαν, idem significat, quod non omnino, idem rursus uoluit libr. primo De humana natura, Comment. primo, quo loco προσαγορεύσεις, id est, pronunciationes appellat, προρρήσεις, id est prędictiones. Ratio uero, quare hæ non omninò tutæ sunt in acutis morbis, est mobilitas humorum, qui calidi sunt, & nulla parte firmati, præter quam in quibus sunt inflammationes partium cum febribus, in quibus paucę quoque iudicationes sperantur, sicuti & paucę mutationes à parte in partem. In aliis uero cùm medicus sperat iudicationem bonam, humor in partem aliquam præcipuam transfertur, & vbi eam non sperat, effunditur per uentrem in salutem ægroti. Quamuis itaque magna ex parte tutę sint huiuscemodi prædictiones, nonnunquam fallunt, idque raro. Neque tamen id quidpiam ab auctoritate artis prędicendi detrahit: nam vt Gal. lib. 3 Prog. Com. penul-

πάμπαν

προσαγορεύσεις.

Prędictiones non omnino tutę.

penultimo dixit. Nunquam aberrare captum humanum excedit:quàm minimè uero,solius est artificis. In longis autem morbis,in quibus humor morbum efficiẽs aliqua parte præfixus est & quietus,magis tutę sunt prenunciationes salutis,aut mortis, neque enim periculum imminet transpositionis subitę,& inopinatæ, quamuis & has longitudine temporis causę externę soleant interturbare,& ęgrotantium,atque assistentium errores: uerum in omnibus ante prenunciationes decet singula probè nosse & accuratè perpendere, in longioribus tamen,auctore Hippo.lib.3.Prog.difficillimum est, primis diebus indicare,quò uertet morbus,sed decet per quaternos annumerantes procedere,donec signa ostendant, quò uertet morbus,quo tempore futura sunt prędicenda.

APHORIS. XX.

Quibus iuuenibus uentres humidi sunt, eisdem senescentibus sicci fiunt. Quibus tamen iuuenibus ventres sicci sunt, eisdem senescentibus humectantur.

COMMENT.

Doctè admodum uti solet, & summa quadam perspicuitate obscuram Hippocratis sentẽtiam patefecit Gal. ita ut nulla alia sit opus enarratione. Cęterùm nos pauca quędam perstringemus,quoniam ad huius operis integritatem uidentur necessaria. Docet autem per ętates, uentris mutationes,ex laxitate in duritiem, & retentionem:& contrarium, eos qui in iuuentute uentres habent humidos .i.laxos & faciles,& deiectionẽ liquidiorem,& humidiorẽ,in senectute ad sicciorẽ, & duriorẽ cõmutari:eos tamen,qui in iuuentute uentres habẽt siccos,& duros,in laxitatem,& mollitudinẽ,atque humiditatẽ in senectute mutari. Id uerò magna ex parte ita fieri intelligẽ- Ventris mutationes per ętates.

dum,ut ipse uult aphor.53.huius sect.& de sanis, qui similiuictus ratione utantur in iuuentute & senectute. Sententia itaque probatur, uenter humidus redditur, quoniam plurimum accipitur alimentum, & plus,quàm distribui possit,quod uentriculi frigiditatem significat; aut quoniam & si non multum assumatur,neque id probè distribuitur,quòd ad iecoris frigiditatē refertur: aut venter humidus est in iuuentute,ob bilis abundantiam, quæ ad excretionem irritat, antequam fæx siccetur, aut ob imbecillitatem retinētis,quæ humiditatem sequitur, aut ob robur expultricis,quæ ante tempus emittit excrementa.Si uenter humidus sit in iuuentute,ob id,quod cibus copiosè accipitur,id fiet ob ventriculi frigiditatem, qua multum appetūt:hæc uerò in senectute aucta, vt par est,appetitum minuet,si quidem omnis immodica intēperies actiones propriæ facultatis destruit: si uerò alimentum non multum accipiatur,verùm nō distribuatur probè,hæc non mutabitur,quoniam senes fient frigidiores.Si ob bilis abundantiam fiat,hæc ætatis processu minuetur,& succedet uentris retentio & fæcum durities in senectute.Cùm enim fæces detinentur,semper aliquis humor trahitur à iecore,& pars dissipatur.Propter retentricis imbecillitatem,quæ à nimia humiditate fit,si hæc adiungat ab initio frigiditatem non mutabitur; sed potius augebitur in senectute aucta humiditate ob cruditates:si fuerit calori iuncta,siccabitur & indurabitur venter.Ob robur expultricis,notissimum est,ita vt nō egeat nostra comprobatione, mutationem in senectute fieri:nam robur expultricis sequitur siccitatem fibrarum transuersarum,hę verò suprà modum siccę in senectute, vires comprimendi remittent:quę cum valētiores sunt, cibum ante tempus pessundare solent, is verò celerius iusto descendens,humidior iusto est.Quod si venter in iuuentute siccus sit,in melius recipiet ad senectutem mutationem,fiet enim humidus: Si quidem ventris siccitas euenit:aut quoniam cibum paucum accipiunt, aut quoniam parum bilis confluit in ventrem, vel quoniam facultas retinēs validior est.Qui nō appetunt cibos, quod calore

Vētris humidi causę.

Ventris sicci causæ.

calore fit abundante,qui laxat ventriculi os , in senectute frigiditate ętatis superueniente, plus cibi assumetur, & venter humectabitur. Idem fiet si calor iecoris humiditatem immodice fugat,& inde fæcem siccet , nam ætate hic calor minuetur.Bilis defectus non mutatur , sed si huius causa fæx tardatur,& inde abduratur, similis dispositio in senectute manebit:nisi defectus bilis eueniat ob iecoris frigiditatem , quę in senectute aucta humorem nõ trahet,ac humida descendet,perinde deiectio. Quibus vero ob robur retentricis dura deiectio fit,nimia siccitas est in causa,qua aucta supra modum in senectute, retentricis vis remittet,& languescet.

APHORIS. XXI.

Famem thorexis soluit.

COMMENT.

Qua ratione fames canina à medicis appellata curari debeat,docet,dicens:Famem thorexi s, id est vini potio,soluit.Fames vero non quæcumque vini potu curatur,si quidem naturalis, & ea , quæ sequitur dissolutionem , ad quam & fames canina quædam sequi solet, & ea , quæ aduenit post fluxum ventris , aut fluxum sanguinis , & summatim ab inopia procedit , vini potu, præsertim meracioris,non curatur,sed vinum neruos lædet,& mentem turbabit.Quod si quis aliquo modo famis ex dictis laborans,sumpto cibo vinum bibat, non ei nocebit, verùm cibus reficiens famem curat , & vinũ post cibum iuuat.Neque est hæc fames,de qua Hippo. loquitur,bulimos,quoniam fames propriè de ciborum appetentia dicitur : qualis non est bulimos , qui incepit quidem cum appetentia , sed deinde sola indigentia cum imbecillitate manet. Famem autem caninam,eam nempe , quę à ventriculi frigiditate nuda , aut simul cum arido humore oritur,vini potio miro modo curat, prę assumptis pinguibus,& oleis , quæ natura sua appeten-

tiam

Fames quā soluit vini potio.

Bulimos.

tiam hebetant id. Quod autem uinum meratius esse debeat, non est dubium, quoniam in fame canina caloris uini potentiam desideramus, & θωρήσσειν, teste Phauorino, Homerus de armatura dicebat, & ab aliis antiquis de ebrietate dicebatur, & θώρηξις, uini potũ, & ἀκρατοποσίαν, id est, uini meratioris potum significat; & θωρήσσω: armo, atque inebrio; nam & ebrii sunt, ueluti thorace armati, calefacto corde, atque thorace. Gale. verò θώρηξιν, uini potum significare explicuit in Comment. & Hippo. sententia ex lib. 2. de natura humana id confirmauit, qui eo loco dixit: Notum autem est, quod uictus singulorum nõ est causa, quare morbus omnes uno nomine comprehendat, iuuenes & senes. fœminas & viros similiter, & τῶν θωρησσομένων, id est, uini potores, & aquæ potores Quo loco Hippocrat. per θωρησσομένων, uini potores significauit, ac posset uini meratioris potores significare: quod tamen Galenus non explicuit, neque probare tentauit. Quapropter non video qua mente possit quis Galeno imponere, ipsum uoluisse θωρησσομένων, significare prędicto loco, vini meratioris potores, quod neque somniauit quidem, quamuis vt diximus, id verum sit, uini meratioris potum fami caninę conuenire, & de ipso Hip. loquutum in hoc apho. credi potest.

θωρήσσειν.

θώρηξις.

Gal. uindicatur.

APHORIS. XXII.

Quoscunque morbos, qui ab impletione fiunt, euacuatio curat, & eos qui ab euacuatione impletio, & aliorum contrarietas.

COMMENT.

Est hęc sententia, axioma maximum, & partis artis curatiuæ primum, Contrariorum per contraria fiunt curationes: cùm enim medicina teste Hippo. lib. De flatibus, sit adiectio & ablatio: adiectio eorum, quę desunt, ablatio eorum

Medicina

eorum quæ ſuperſunt, uerum quoque & perpetuum erit, morbos, qui fiunt impletione, curari vacuatione, & morbos, qui fiunt vacuatione, curari impletione, & alios omnes ſuorum contrariorum oblatione. Quoniam autem plures ſunt morbi, qui fiunt adiectione, & ablatione, (omnes ſi quidem tales ſunt) quàm qui fiunt ex impletione, & vacuatione, adiecit: Et aliorum cōtrarietas. Morbi namque in temperatura facti, ex adiectione, & ablatione fiunt, & non ex impletione, aut vacuatione, ſic & vnitatis ſolutio. Pręterea ex eiſdem quidam ſunt fientes, quidam facti ex his, qui fiunt, quidam impletione fiunt, quidam vacuatione, quidam nullo horum modorum, vti continui ſolutiones. De his tamen, qui impletione, aut vacuatione fiunt, dixit, eos qui impletione fiunt, curari vacuatione: & eos, qui ex euacuatione, impletione. Quod de morbis fientibus quàm verùm ſit, hinc conſtat, quòd qui fiunt, partem habent factam, partem futuram ex Gale. lib. artis medicæ. capit. 88. & libro octauo De metho. med. pars futura præſeruatione eget, quæ fit cauſæ ablatione: quæ verò facta, curatione, contrariorum oblatione, ſed & cauſæ ablatio, quam habent fientes morbi, curatio per contrarium dici poteſt: quoniam nomine curationis, curationem & pręuiſionem, quę morbis debetur, comprehendunt medici, præuidet autem futuris, qui cauſam auſert. Contraria etiam, quęcumque oppoſita ſunt, dicunt: quemadmodum & Ariſtotelis in Prędicamentis: quomodo impletio vacuationi, & vacuatio impletioni contraria eſt. Reliquos verò morbos contrariis curari in vniuerſum dicit. Impletionem tamen conuertimus, quod Hippocra. πλησμονὴν, bis dixit in aphoriſ. quamuis enim πλησμονὴ ſatietatem ſignificet alibi, vt aphoriſ. quarto huius ſect. hic tamen impletionem ſignificat, à verbo πλήθω, quod eſt impleo. Neque cogimur cum aliis huius aphoriſmi enarratoribus, vocem eandem in vno & eodem aphoriſ. breuiſſimaque ſententia, duobus modis conuertere, primo loco repletionem, ſecundo refectionem. ſed eſt ſane vtroque loco impletio, hęc verò quandoque eſt moderata, quando

Morbi ex impletione & uacuatione fientes contrariis curantur.

πλησμονή.

quando uasa uacuata per alimenti assumptionem ad mediocritatem reducuntur: tunc enim quæ uacuata erant, iure impleri dicentur,& impletio ipsa πλησμονὴ. Quòd si hęc modum excedat,& morbum faciat, rectè quoque dicemus hanc πλησμονὴ, id est, impletionem, uacuatione curari. Quemadmodum enim si corpus plus ęquo plenum fuerit, cum demimus quod superabundat, eam uocamus uacuationem,& ubi à mediocritate, rursus uacuetur, euacuationem dicimus: licebit quoque cùm corpus plus æquo vacuatum fuerit, reductionem ad medium impletionem dicere, uti & eam, quę supra medium fit. Hæc aperta est apho. interpretatio.

APHORIS. XXIII.

Acuti morbi quatuordicim diebus iudicantur.

COMMENT.

Acutorum morborum natura, ea est, ut celeriter ad finem percurrant, ac citò magnitudinem adferant & periculum: finis autem ab Hippo. definitus est, quartus decimus dies, intra quem morbi acuti simpliciter finiri, ac iudicari solent, quem etiam non transgrediuntur, nisi dies aliquos interim habuerint, in quibus non ualide affligãt, neque suam ipsorum naturam seruare uideãtur, aut etiã diminutam aliquam euacuationem patiantur, ob quam ad uigesimum prorogentur, quem terminum externum acutorum morborum statuit Hippocr. lib. 3. Prog. Cęterùm, hi acuti morbi sun t, sed non simpliciter tales: ac dicemus eos, qui facta diminuta uacuatione perueniunt ad 20. diem, esse quadamtenus acutos ex decidentia. Intra limites acutorum qui ad 14. diem pertingũt, sunt peracuti exactè, qui finem habent tertium, quartum,& quintum diem: sunt & peracuti non exactè, qui desinunt, in sexto, aut settimo, acuti tamen exactè in nono, aut undecimo, aut decimotertio, aut quartodecimo. Acuti non exactè

Acutorũ terminus.

proro-

protogantur ad decimo septimo, & uigesimo, & uigesimoprimo. Ab his sunt, qui post uigesimoprimo, ad quadraginta, & ad sexaginta & centesimum, & centesimum uigesimum perueniunt, quos omnes acutos ex decidētia appellamus: si tamen ab initio lento motu procedant, longis sunt annumerandi. Causa uerò, ob quā acuti morbi breuem habent iudicationis limitem, est, quoniam qui adeo ualidi sunt, citò mala omnia adferunt, & citò cogitur natura pugnam cum morbo committere, si ualidior sit, & si inualida cogetur succumbere. terminus autē experimento cognitus est 14. dies.

APHORIS. XXIIII.

Septenorum quartus, indicatorius est, alterius septimanæ octauus principium. Contemplatorius quoque undecimus, hic enim quartus est alterius septimanæ, contemplatorius rursus decimus septimus: hic enim quartus est à decimo quarto, & septimus ab undecimo.

COMMENT.

Dies contemplatorios quosdam statuit in præsenti aphorismo, à quibus coniicere liceat, quod in diebus iudicariis futurum sit, utrum bonum an malum euenire debeat. Iudiciarios in 20. usque scripsit lib. 3. Prognosticorum, ad initium, dicens. Simplicissimæ namque febres, & signis firmatę securissimis, quarto die aut citius cessant, pessimę uerò ac cum signis grauissimis factę, quarto die, aut citius interimunt. Primus itaque insultus ipsarum in hunc modum finitur: secundus autem ad septimū perducitur, tertius ad undecimum, quartus ad quartum decimum, quintus ad decimum septimum, sextus ad uigesimū. Igitur ex acutissimis morbis, facta per quatuor adiectione, ad uigesimū finiūtur. Placuit (ut obiter dictū sit) trans-

De diebus iudicialibus & contemplatoriis.

transferre, ex acutissimis, quoniã in codicibus Galenianis, & Hippo. Aldinis ἐκ τῶν ὀξυτάτων legimus; Galenus tamen in hujus Aphor. Cõmentario, ἐκ τῶν ὀξέων i. ex acutis legit, & bene. Docet hoc loco tribus septimanis morborũ acutorũ limitem, & singulas per quaternarios diuidere, ita ut singulæ duos contineant quaternarios, quod fit, si primum secundo copulemus in omnibus septimanis. Cęterũm, secunda septimana à prima separari debet; quoniam primum quaternarium ipsius dicit finiri ad undecimum; & quoniam in præsenti Ahor. dixit. Alterius septimanæ octauus principium. Tertia uerò septimana secundæ coniungenda est, quoniam in Prognostico dixit, quintum quaternarium finiri ad decimum septimum, quod non esset nisi primus eius septimanæ esset quartusdecimus. In hoc tamen Apho. dixit, contemplatorium esse decimumseptimum, quoniam est quartus à quartodecimo, & septimus ab undecimo, quod non minus ostendit, quaternarios in singulis trium septimanarum esse coniungendos, & diem medium bis numerandum. In præsenti tamen Apho. quosdam ex his contemplatorios appellat, siue iudicatorios; sunt ex his, quartus, undecimus, decimus septimus; non equidem quoniã his non inest uis satis magna iudicandi, sed quoniam septimus, quartus decimus, & uigesimus, plures indicanr, quàm quartus, undecimus, & decimus septimus, & quæ futura sunt, in his qui septimanas finiunt, à quartis septimanarum iudicantur. Quartus indicat septimum; vndecimus, quartum decimum; septimus decimus, uigesimum; quo limite tres septimanæ comprehenduntur, in quibus morbi acuti desinunt, tanquam in terminnm externum. internus enim quartus decimus est. Quòd uerò dies prædicti contemplatorii sint, rationem adhibuit Gal. lib. 1. Prorrhe. Comment. 1. quoniam si quid boni aut mali in die contemplatoria se ostendet, id in iudicatoria fiet; si enim in die contemplatoria natura fluxum sanguinis narium tentet, & non perficiat, aut per sudorem, aut uẽtris solutionem, malum futurum in die iudicatoria est sperãdum; sunt enim hæc deiectoria, quæ non decernunt. Bo-

Cont ẽpla torii dies.

num

num etiam speramus septima die futurum, si nebula, aut appendiculum in vrina appareat quarta die. Meminit his duobus locis Hippocr. dierum iudicantium ad uigesimũ, quoniam loquitur de acutis morbis, de quibus modo dicit: Acuti morbi 14. diebus iudicantur. & in lib. Prog. de solis acutis morbis agit: quamuis connexionis ratione, quædam etiam scribat de iis, qui fiunt ex ipsis, & de terminis ipsorum. Non meminit autem omnium, qui iudicant intra vigesimum, sed eorum, qui frequentius iudicant: nam & tertius est iudicatorius, & quintus, & sextus, quãuis ad malum, & nonus, & decimus tertius, & decimus octauus, qui etiam uigesimi primi contemplatorius est, vt decimus septimus uigesimi. Sed sunt prædicti intercidentes, qui nec septimanas, nec quaternarios finiunt. Hos dies esse iudicatorios experimentum docuit, & uigesimum tres septimanas claudere uoluit Hippocr. quoniam ex his, quæ in libris De mor. pop. docuit, experimẽto constat, uigesimum iudicare plus quàm uigesimumprimum. Cuius causam Gal. à lunæ motu inuenire tentauit, in libris De diebus decretoriis: cum autem nihil firmum de ea re inuentum sit à Gal. aut aliis, tutius est experimenta sequi, & prædictos dies, & post uigesimum multos alios, qui non adeò frequenter de morbis decernunt, qui per septimanas ad 40. 60. & 80. & 120. perueniunt, modo priori seruato, experimento comprobare: quorum Galenus meminit in libro De diebus decretoriis, & nos hæc & multa alia, & dierum omnium iudicantium historiam abunde docuimus lib. 3. Prog. expositione prima. A quo loco quæ hic desunt, petenda erunt. Qui uerò dicit dies omnes, iudicatorios esse plus, aut minus, quoniam in omnibus possunt morbi iudicari bene, aut male, fallitur aperte: Gal. enim lib. 1. De diebus decretoriis quosdam dies decretorios probat, quoniam et si in omnibus diebus, iudicationes uisæ sint, non tamen cum subitis mutationibus, neque frequenter, præter id, quod Galen. eo loco testatur, se nunquam in. 12. & 16. vidisse crisim, neque subito de morbis decernere. 19.

Dies intercidentes.

Fallitur qui dicit, dies omnes esse iudiciarios.

APHORIS. XXV.

Aestiuæ quartanæ breues magna ex parte sunt, autumnales verò longæ, præsertim quæ hyemem attingunt.

COMMENT.

Morbi lõgi aut breues quare fiunt.

Quemadmodum calor morbos omnes breues reddit, ita frigus longos. breues autem esse omnes calidos morbos, experimentum docet, & Hippo. lib 6. De mor. pop. dixit: In Cranone dolores antiqui frigidi, noui uerò calidi. Ratio hoc idem confirmat, à calore namque morborum causę attenuantur, & dissoluuntur, frigus autem poros astringit, & humores compingit, qua de causa morbos ipsos producit. Quòd si morbi salubres fuerint à calore ambientis discussa causa finientur: si lethales, simul cum causa dissoluto spiritu morientur, & frigido tempore uti humorum dissolutio cohibetur, & propterea fiunt longi: salubres ita lethales uirium dissolutione impedita prorrogantur. Quartana usus est, ut exemplo, omnes morbos calido tempore factos significare uolens: idque magna ex parte fieri affirmat, dicens: τὰ πολλὰ, quæ uox idem, quod magna ex parte significat, uti & supra Apho. 6. non tamen omnino, ut Philotheus, & Fuchsius, & Leconicenus eo loco sunt interpretati: cum tamen neque id uox ipsa significet, neque ad ueritatem Aphorismi illius, sit necessariũ eiusdẽ significationẽ peruertere.

APHORIS. XXVI.

Febrem conuulsioni superuenire melius est, quàm febri conuulsionem.

COMMENT.

In præcedenti Aphorismo ambientis aeris calorem, morbos curare exemplo æstatis, & quartanę febris docuit: in hoc uerò non tantum hunc, qui in ambiente aere est, nobis non naturalis, nec perinde pręter naturam, sed & eum, qui præter naturam est, & febrilis, morbos frigidos, & qui à crassis humoribus pendent, curare posse conuulsionis exemplo docet. Est etenim conuulsio, quę fit neruis primogenia affectione laborantibus duplex, ex impletione nempe, & ex inanitione, est & tertia species, quæ consensu fit, uti nos alibi abunde probauimus. In omnibus uerò musculi ad originem retrahuntur, eo modo, quo per sanitatem animali facultate operante fiebat. Conuulsio subito nata, & quæ non præcedente febre aliqua ardenti, & uehementi, aut prolixa fit, à crassis & lentis humoribus nascitur. Quæ uerò fit febre aliqua de prædictis præcedente, ex consumptione fit, & hecticam refert. Prior conuulsio curationem admittit, secunda autem nullam, aut difficilem admodum: non enim est admodum difficile, humores crassos & lentos coquere, ac discutere, humorem autem natiuum in conuulsione sicca amissum reparare, ferè impossibile. Ac perinde melius est conuulsione facta, nempe à crassis humoribus, ut fit ab initio (magna ex parte) aduenire febrem, quæ curationi proficiat, coctione, ac discussione facta: quam præsente febre conuulsionem euenire, quę à consumptione fiet, quam reparare ferè impossibile erit. An tamen curationis ratione febrem concitare conueniat diximus libro 3. De arte meden. sectio 3. capit. 21. diariam febrem excitare esse ex usu, & Celsum febrem mouere consuluisse quandoque. Neque obstat quòd quidam obiiciunt, morbum alium esse, & duos difficilius curari, & sæpius pro diaria sequi putridam. Nam cùm febris superuenit, aut ui, medicamentorum excitatur, conuulsio facilius multò curatur, quàm ubi ipsa non adsit, & febris, quam exposcimus non erit difficilis curatu, nec multum molesta; nam & si non sit facile

Conuulsio duplex.

Conuulsio quæ curatur, & à qua causa.

Conuulsis febremmo uere.

mouere febrem, quæ magna non fit, id non tollit, quo minus talem febrem mouere fit ex vſu, & ubi putridam febrem mouerimus, non neceſſum eſt omnem talem eſſe periculoſam, aut periculum afferre conuulſioni æqualé. Prȩter id, quód & quartanam prodeſſe conuulſionibus teſtatur Galenus libro quinto, Aphoriſ.7. ubi à quartana captos, dicit, non admodum capi conuulſionibus, & à conuulſione iam captis quartana ſuperueniente liberari. Quòd ſi quartana ſuperueniens, aut ſimilis febris magnitudine, uehementia, & periculo, à medico excitaretur, conuulſiones quoque curaret. Non diceret autem rectè Hippocrat. à conuulſionibus liberari eum, qui curata conuulſione, vi febris moreretur. Sed ſunt febres multȩ, quȩ conuulſionem curare ualebunt, & non erunt periculoſȩ, uti diaria, & ex leui ſanguinis inflammatione orta, & leuis putrida, aut etiam tertiana, aut quartana, non magnȩ.

APHORIS. XXVII.

His, quæ non ſecundum rationem leuant, non oportet fidem præbere, neque ualde timere praua, quæ præter rationem fiunt, plurima enim alium infirma ſunt, & non multum permanere, aut durare conſueuerunt.

COMMENT.

Quoniam ſermonem habuit de diebus decretoriis, atque inſeruit de iudicatoriis nonnulla, rurſus in præſenti Aph. de ſignis, quȩ iudicationes antecedunt, quique in diebus contemplatoriis apparere ſolent, docet non nullam fidem eſſe eiſdem adhibendam, etiam ſi oſtendant ægrum melius, aut deterius habere, ſi præter rationem talia fiant: bonorum primum, deinde malorum ſignorum mentionem faciens, quȩ ſine ratione talia ſunt; de b[...] dic[...]

Signa inѕta.

dicens : His, quę non secundum rationem leuant, non oportet fidem pręstare: ad finem addens, quoniam talium plurima infirma sunt,& neque multum permanere, aut durare consueuerunt. Leuant autem sine ratione,hoc est, leuatos indicant, multę actiones,quas exercent quidam ueluti à morbo liberi, aut non adeò,ut antè grauati,nulla tamen vacuatione per fluxum uentris,uomitum, sudorem, aut similes alias uias facta. Quod sæpe in morbis euenire subitò uidemus : ęgrum nempe hodie ualde oppressum,& cras ferè liberum,sine aliqua manifesta excretione, aut effatu digno abscessu. Præterea uidebis multos leuatos à morbis perniciosis, & cum manifestis uacuationibus, quibus pariter fidendum non est,nisi ante eam uacuationem in diebus contemplatoriis coctionis notæ apparuerint. Quod Hippo. Prog.22. lib.3. docuit,dicens:Quibus febres desinunt,neque cum signis solutionis,neq; in diebus decretoriis, recidiuam in eis expectare oportet. Et lib.2. Prorrhe.sect.17.inquit: Perniciosa,quæ sine signis leuant, mortem significant. Cùm igitur quis subito,aut breui admodum à morbo liberatur, non paruo, velab eodem melius habet, ut hæc tuta sint à recidiua,oportet,vt signa bona,uti signa coctionis antecedant, & uacuatio sequatur, & ad maiorem securitatem, vt in die decretoria fiat. Secundo loco, inquit; Neque valde timere oportet praua, quę preter rationem fiunt. Plurima enim talium infirma sunt, neque multum permanere,aut durare consueuerunt. Praua tamen signa, ac sine ratione facta sunt, signa decretoria, quę infida omnino sunt, autore Galeno, lib. I. De Crisibus, cap. 14. quorum quędam signi tantum rationem habent, ut difficilis respiratio, capitis dolor, uigilię,inquietudines,deliria, & similia: & quędam habent rationem signi & causæ, ut stillæ sanguinis,urina multa, aut deiectio, quę solent antecedere imminentem iudicationem. Quibus quamuis magnum aliquod malum ostendere videantur, nulla fides adhibenda est; aliunde enim,nempe à signis coctionis pendet salutis vera, ac firma iudicatio. Videmus enim multos cum his signis sal-

uatos,signis coctionis pręcedentibus, & vacuatione, siue crisi sequuta; alios uerò cum similibus signis,non pręcedentibus notis coctionis, mortuos. Quapropter signa hęc, quę malum ostendebant, ac valde malum, infirma fuerunt,neque multum permanserunt,aut durarunt.

APHORIS. XXVIII.

Febricitantium,non omnino leuiter,permanere ac nihil minui corpus, aut extenuari plus quàm postulat ratio,malum.Illud enim morbi longitudinem hoc uerò imbecillitatem significat.

COMMENT.

Corpus permanere plus quàm ratio postulat.

De febricitantibus loquens, qui non omnino leuiter febricitant,duo docet agnoscere,morbi longitudinem,& virium imbecillitatem; longitudinem morbi, si corpus permaneat,ac nihil minuat à mole corporis,quam habebat sanitatis tempore. Indicat enim hęc corporis permanentia cutis densitatem,& humorum crassitudinem,quę duo, impedita & retenta uacuatione & dissolutione humorum, morbum in longum tempus producent. Vbi uerò corpus marcescat, ac extenuetur plusquam ratio postulat, imbecillitatem significare dicit. Hoc autem bifariam fit; nam ob imbecillitatem uirium corpus plus æquo dissoluitur, atque ita dissolutio corporis significat imbecillitatem facultatis,ueluti causam priuatiuam; significat etiam cutis raritatem, & humorum tenuitatem; ad hęc autem facilè sequitur uirium imbecillitas. Quam ut causam significat extenuatio, & ut effectum, qui sequitur ad duas prędictas extenuationis causas. De febricitantibus non omnino leuiter loquitur; prima namque pars Aphorismi uera non esset, si de his qui leuiter febricitant, dicta esset.permanere enim corpus, & nec

nec quiquam minui per paruas febres, non significat eas longas futuras: nam ad id neque humorum crassitudo, neque cutis densitas est necessaria: satis enim est calorem non esse multum, ut nulla manifesta corporis dissolutio sequatur: febres autem non omnino leues, mediocres & magnę dicuntur: in quibus uerum quoque est, si plus, quàm ratio postulat, extenuentur, significari humorum tenuitatem, cutis raritatem, & summatim, ut in Aphoris. imbecillitatem, pręsertim retinentis facultatis: nam & fieri potest, vt in febre uehementi corpus plus æquo extenuetur primis ipsis diebus. Verum quoque id esset, si de paruis febribus diceretur: nam in eisdem plus, quàm ratio postulat extenuari, imbecillam ostenderet facultatem. Neque hoc tollit ueritatem Aphoris. qui enim docet in febribus non omnino leuibus aliquid fieri, non tollit quominus in minoribus & leuibus id fieri possit. Quoniam tamen primæ parti Aphoris. non conueniret, ut de utrisque uerum esset, de non omnino leuiter febricitantibus scriptus est. At uerò plus, quàm ratio postulat, id significat, quod fit maius, quàm pro ratione eorum, quæ solent ęgrum dissoluere, sunt hęc febrilis calor, & is qui in ambiente, & euacuatio quęuis manifesta, inædia, uigilię, curę, & corporei motus, ad quæ respiciens medicus, intelliget an æger plus, quàm pro ratione extenuetur. Diximus autem extenuari, quoniam etsi litera habeat, συντήκεσθαι, id est, colliquari, ut Galenus in Commentario inquit, abutitur Hippocrat. uoce ea, λεπτύνεσθαι, dicturus, id est, extenuari, συντήκω enim in liquidam substantiam conuerto significat propriè, ut libro tertio Prognost. in annotationibus in tertium Galę. Comment. ostendimus. Congruit sane hęc pars, plus quàm ratio postulat, cùm parte, extenuari, non ita cum parte priori, qua dixit, permanere corpus. Nam etsi rectè dictum sit, permanere corpus plus quàm ratio postulat, significare morbi longitudinem: frustra tamen diceretur id fieri in febricitantibus non omnino leuiter: in omnibus enim febribus id uerum est: si enim in leuibus febribus plus quam pro ratione corpus perma-

Plus quam ratio postulat, quid.

συντήκεσθαι.

net,febris erit longior. Præterea neque rectè dicetur, plus quàm ratio postulat,nihil minui: qui enim dixerit nihil minui corpus,significare febris longitudinem,inutiliter & incongrue,addet,si id fiat plus quàm ratio postulet.Pars itaq; non omnino leuiter febricitare,de utrisque dicitur:pars verò,plus quàm ratio postulat, propriè de his qui extenuantur,non proprie de his, qui permanent,vt in Aphoris.sententia & contextu. Neque enim ea additione est opus,simpliciter enim rectè dicetur: In febribus non omnino leuibus permanere corpus, nec quicquam minui,morbi longitudinem significare, neq; opus est addere, plus quàm ratio postulat; nam si corpus in prædicta febre permanet, nec quidquam minuit, id necessario erit plus quam ratio postulat; ratio namque postulat in febre non omninò leui corpus diminui, & non permanere.

APHORIS. XIX.

Incipientibus morbis siquid mouendum uidetur, moue:uigentibus autem,quiescere melius est.

COMMENT.

Video magnum numerum medicorum nostri temporis,improbe seruare huius Aphor.sententiam, & longe aliter,quam par est intelligere Hippo.mentem; putant enim hac ratione conuenire omnibus morbis, qui aut febres sunt,aut febres adiunctas habent; prima aut secunda d e uentrem purgare,ea,quam ipsi appellant minoratiuam purgationem; dementes excrementa primarum uenarum,quę uocant materias communes;utque deinde natura minorata materia reddatur potentior supra residuum. Quod Gal.his verbis dixisse videtur. Vt igitur coctiones citius eueniant,melius est circa principia vacuare,quo minorem iam factam materiam, facilius possit natura concoquere.Verum in his omnibus quam maxime

Minorat iua purgatio.

xime errant, uti Commentario 21. sectio. 1. probauimus. In presenti namq; Aphoris. Hippo. duo docet, primum est, in principiis morborum magis remediis vtendum esse, vbi aliquid mouendum videatur: secundum, in vigoribus ab huiusce modi remediis esse abstinendum. Principium morbi ab aliis coctione & cruditate distinguitur: nam principium est cùm crudus est morbus; augmentum, cùm coctionis notæ apparere incipiunt, sed nondum integre se ostendunt; vigor cùm integre coctus est humor faciens morbum, declinatio, morbi & humoris diminutio est. Mouemus autem sanguinis missione, aut purgatione, quæ magna remedia à Gal. in Commentario huius Aphoris. appellantur. sanguinis missio, vel incipiente morbo, si conueniat, temporis ratione non denegabitur, præterquam quòd medici, quorum meminimus, ante ipsam, minoratiuam suam purgationem exercent. De purgatione verò dicemus Hipp. voluisse ipsam in principio esse exercendam, si quid mouendum videtur, acsi dixisset, si quid turget, tantum enim ea mouenda videntur in principiis, quę turgent, ex Aphorism. 21. sect. 1. Cùm verò morbus viget, quiescere melius est; & ab his abstinere purgationibus, & eas differre in declinationem, & summi vigoris finem expectantes an natura aliquam faciat iudicationem, quam si imperfectam videmus, ipsam arte perficimus. In vigore namque natura coctioni maximè vacat, & quandoque vacuationi, & eo tempore animalis facultas valde languet. In vniuersum autem Aphoris. sequenti, rationem huius adiungit, quoniam circa principia & fines sunt omnia imbecillima, circa uigores fortissima, & cum morbus fortior est, à remediis magnis abstinere erit satius. Hic Aphoris. de salubribus morbis intelligēdus est: qui enim lethales sunt curari non debent, sed solis pręsagiis relinqui, siquidem morituris non oportet adhibere manus, ubi omnino cō stet, id arte prædicendi; ut enim Galen. 11. Method. inquit; In his, quorum salus omnino desperata est, imprudentis consilii fuerit, apud uulgus infamare pręsidia, quę multis fuere saluti.

Principiū morbi

APHORIS. XXX.

Circa initia autem & fines omnia imbecillima, circa uigores uerò fortißima.

COMMENT.

Rationem reddit præcedentis Aphorismi.ea est,quare circa initia mouendum,& circa uigores quiescendum, quoniam morbi omnes incipientes,& declinantes, sunt minores:uigẽtes,maiores ac maximi. Quod ex propriis morborum accidentibus licet cognoscere,quę in summis uigoribus maxima sunt,nempe uigiliæ,dolores, sitis, febrium accessiones nisi morbus sit ex his,qui ante id diminutas aliquas fecerit euacuationes,& imperfectas crises; illi enim coctionem assequuti sunt minores, quos etiã in summis uigoribus purgare non esset à ratione alienum. Voco modo summum uigorem,coctionis completæ primum tempus, & si non adsit summa morbi magnitudo. Preterea quoniam cùm natura quam maximè uacat coctioni malorum humorum,melius est abstinere à purgationibus,quæ ipsam distrahere ab opere debent. Opprimi tamen à multitudine, crassitudine,lentore,& frigiditate causæ, commune quoddam accidens est ferè omnibus morbis incipientibus,quod non ostendit morbi magnitudinem.De qua lib.2.De diffe. feb.in Cõmẽtariis nostris multa docuimus,ab aliis non satis perspecta.

Summus uigor.

APHORIS. XXXI.

Ex languore cibum probè capienti,nihil proficere corpus, prauum.

COMMENT.

De his,qui à morbo conualescunt est Apho. præsens, uti

uti & octauus huius lectionis, malū esse docens, si conualescens cibum probe capiat. i. cum appetitu, & abunde, nec tamen corpus augeatur, quod ἐπιδιδόναι. i. proficere dixit. Malum autem quod sit, modo non apposuit, explicat autem id Aph. 8. unum duorū significare dicens, aut quod conualescens plurimo cibo utitur, quod natura superare non ualet, demendamque esse quantitatem: aut si cibum supra modū non accipit, prauum aliquem succum in corpore fuisse reliquum, atque eius causa egere uacuatione. Ex languore autem diximus, quoniam Græce habetur, ἐξ ἀρρωστίης. Aegrotos autem Græci appellant, autore Gal. lib. 2. De method. meden. νοσοῦντας. i. ægrotantes, & ἀρρωστοῦντας. i. languentes, & ἀσθενοῦντας, idest, minime ualentes, & κάμνοντας, idest, laborantes, ἀρρωστία, igitur languor est, aut morbus.

APHORIS. XXXII.

Vt in plurimum omnes, qui male se habent per initia bene cibum capientes, & nihil proficientes, uersus finem rursus cibos auersantur. Qui uerò per initia cibos ualidè auersantur, postea bene cibos capientes, melius euadunt.

COMMENT.

In præsenti Apho. quemadmodum in præcedenti, & in octauo huius secti. de conualescentibus loquitur, quandoquidem participium ἐπιδιδόντες, id est, proficientes, de solis his, qui conualescunt, dici solet ab Hipp. & aliis Grecis, ut Gale. testatur in Commentario. Quando igitur hi probe cibos appetunt & accipiunt, non tamen proficiunt, sed malè se habent, indicium est firmam esse facultatem uentriculi, qua cibos appetūt, ceterùm in corpore post morbū remāsisse prauū aliquē succū, qui aduenientes corrūpit humores: unde fiet; ut processu tēporis magna copia

copia aceruata, facultas et appetens uires comittat,& uentriculus cibos auersetur. Id uerò ut in plurimum ita fieri constat,quoniam nonnunquam secus accidit, constante enim adhuc concoctrice, quod ex morbo fuit reliquum, & si quid aliud interim fuit additum,superabit,& à ualida expultrice expelletur,firma manente,appetente cibos facultate. Qui uerò à principio conualescentiæ cibos nõ appetunt,aut eosdem ualide auersantur, non ingurgitãt aliquid supra uires:totum igitur cibum assumptum superaut & coquunt,atque interdum natura raboratur, quę coquere ualebit eum succum, qui erat inappetentię causa,quo superato rursus appetent conualescentes cibos, & melius euadent quàm priores.

APHORIS. XXXIII.

In omni morbo mentem firmam esse, & bene se habere ad ea quæ offeruntur, bonum: contrarium uerò, malum.

COMMENT.

Mentis firmitas quid indicat.

Ad partem artis prognosticam pertinet præsens sententia, bonum in morbis omnibus docens prę noscere, ex mentis firmitate: si enim hæc firma est, ac constans, robur cerebri significat, & animalis facultatis, quod in omnibus morbis bonum est indicium, uti & bene se habere ad cibos, qui offerentur significat firmam esse facultatem naturalem uentriculi & uenarum. Non equidem quoniam facultas, quę cibos appetit est natnralis; est enim animalis sequens tristem sensum in ore uentriculi. Sed quoniã dum hæc probe cibos appetit, quod est bene se habere ad ea, quæ offeruntur, bona coctio fit, & coctorum distributio, & suctio membrorum à iecore & uentre. Quòd autem de cibis loquatur, cùm dixit, ad ea quæ offeruntur, constat ex Gal. in Comment. tùm etiam quoniam bene se habere ad ea quæ offeruntur, significat robur naturalis

Fa. cibos appetens non est naturalis.

Ea quę offeruntur, cibo intelligit Hipp.

lis facultatis bene autem accipere medicamenta, vti siro pos,& pharmaca, ad nullam naturalem facultatem atti net. Adde quod dixit Hippocrat. Contrarium uerò, malum, non appetere tamen medicamenta, qua ratione est malum, id dicant? Videmus enim ægros eo magis odio habere medicamenta, quo magis sanitati accedunt. Meminit autem horum duorum signorum, quoniam hæc in omnibus morbis bona sunt, & eorum contraria mala: simpliciter autem bonum & malum dixit, & sine additione, ualde, aut ualde iam, & sine superlatiuo, ut solet: quoniam hæc signorum uires ostendunt, quorum medicum perpendere decet, numerum, & dignitatē antequam quidpiam de salute aut morte prædicat: unum nāque signum bonum sæpissime plurima signa mala uincit, falsum autem est maiorem malitiam habere signa mala, quàm contraria bonitatem, quod affirmat is, qui in huius operis commentariis ualde dissentit à Gal. sentētiis, & ab his quæ à nobis uiua uoce docentibus hauriuit in scholæ, quem frequenter admonuimus ueritatis & bonæ doctrinæ in lib. De arte medendi, & in præcedentibus commentariis: non raro etiam id faciemus in sequentibus. Bonam si quidem respirationem dixit Hippo. ualde magnam uim habere ad salutem in omni morbo acuto, qui cum febre sit, & quadraginta diebus iudicetur, nec tamen dixit optimam: nam hæc cum acuto morbo & febre nunquam aderit. At dicat dogmatis assertor, cuius nomen subticere uisum est mihi. An mala respiratio habeat ualde magnam uim ad mortem in prædictis morbis? non equidem: nam in morbo laterali difficile spirare nihil aliud à morbo significat, & cum iudicatio imminet, mala respiratio signis coctionis præcedentibus salutē nunciat nō lōge futurā, iudicatione interueniēte. Preterea, ut libro de urinis in præfatione probauimus, cum optima urina nullus moritur, sed cū pessima urina multi liberantur. Præterea constare ac firmā esse mētē, bonum est, delirare etiam malum, & non pessimum, neque ualde malum: nam & id dixisset, ut solet Hippo. Cæterum ob solos uapores in caput ascendētes delirāt ægri, quod

Signa mala non habent maiorem malitiam, quā contraria bonitatē.

nihilo maiorem habet malitiam, quàm mente cōstare, bonitatem. Prçterea in febre biliosa siti uacare maiorem bonitatem ostendit, quàm sitire, malitiam.

APHORIS. XXXIIII.

In morbis minus periclitantur, quibus naturæ & habitus, & ætatis, & regionis morbus fuerit magis familiaris, quàm quibus secundum nihil borum fuerit familiaris.

COMMENT.

Minus periculum imminere à morbis similibus, quàm à dissimilibus prçdicere docet in prçsentiarum. Similes autem morbos dicimus cognatos, proportionales, & familiares, similes uero esse decet naturç, hçc est naturalis temperatura, aut habitui. est autem habitus moles corporis crassitudo & macilentia. Aut çtati, aut regioni, continet autem regio aeris temperiem, cçli statum, & anni tempus. Cum uerò alicui horum aut omnibus morbus est familiaris, & similis, minus est periculosus, quàm ubi nulli horum fuerit similis. Exemplum est, febris tertiana quç si æstate fiat, in iuuene macilento, & temperatura calido, minus mala erit, quàm si hyeme, aut seni, aut crasso homini, & pituitoso eueniret. Tota ratio ad causç magnitudinem refertur, deinde ad id, quod maior causa effecit. Maior etenim causa est, quç potuit tertianam in sene, & hyeme generare, quàm quç çstate, & in iuuene, & reliquis. Causæ igitur ratione maius ab illa, quàm ab hac tertiana febre periculum imminet. Maius item ab eo, quod factum relinquit causa, siquidem distemperies, quç frigidum corpus febrire cogit, maior est ea, quç calidum, & quç hyeme maior, quàm quç çstate: nam æstate calor non multus supra temperamentum proprium, adiutus calore ambientis lçsionem manifestam faciet in actionibus, secus in hyeme. Neque

Morbus similis.

Morbi similes minus periculosi.

que obſtat quod morbi calidi hyeme facilius curentur: nam aliud eſt facilius curari, aliud periculoſum eſſe: & ſi enim hyeme tertiana facilius curetur, quàm æſtate, id intelligendum eſt, ubi pares fuerint cauſæ facientes, uerùm causa faciens æſtate tertianam eſt minor, & ea ratione facilius curatur, quam quæ hyeme fit à maiori cauſa; quamuis ſi febris tertiana æſtate fieret, facilius curaretur hyeme, aut frigida conſtitutione aeris, quàm æſtate, difficilius tamen ea curaretur hyeme, quæ hyeme facta foret: Neque etiam obeſt, quod raucedines, & grauedines, in ualde ſenibus non maturantur, autore Hippo.apho.40. ſequenti, qui de ualde ſenibus loquitur, quibus nulli alii conferri debent ob uirium languorem, præter id quod non dixit Hippo. raucedines, & grauedines, quæ ſenibus ſunt familiares, eſſe magis periculoſas, ſed, non perduci ad coctionem, idque citra periculum. Neque etiam obſtat quod lib.1. De mor.pop. dixit, maximè mori eos, quorum natura uergebat ad phthiſim: illis enim familiaris erat morbus, quia natura eorum uergebat in eum morbum. Verum ibi naturam dixit corporis conſtitutionem, & compoſitionem, hic tamen naturæ dicit eſſe familiares morbos, qui ſunt ſimiles naturali temperaturæ. Hanc ſententiam citauit Gal.in Comment. ex lib.1. De morb.popul. quamuis ea non ita ſcripta ſit: citat etenim eam non ut ſcripta eſt, ſed ut ſcribi deberet, ut docet in Com. eius loci. Sed dices, nonne ſicca conuulſio magis periculoſa eſt; quàm humida, & neruus eſt natura ſiccus, & propterea ſicca conuulſio eſt eis familiaris? Bene quidem, cæterum non conuenit diuerſos morbos uni naturæ, aut temperaturæ conferre, quandoquidem neque ipſi parē hēnt malitiā, neque par periculū minantur, ſed ſicca cōuulſio ſemper maius, q̃ humida; decet aūt conferre unum morbum diuerſis ac contrariis naturis, ut Gal.in Cō. facit, ac ita uerā & perpetuā inuenies aphoriſmi ſententiā: cōuulſio etenim ſicca magis mala eſt neruis humidioribus, q̃ ſiccioribus. Qua de re honeſtiſſimis uerbis admonuimus lectores lib.3. Prog. in annotationibus in 36. Gal. Commentariū, ut deinde hac collationis

forma uterentur. Ille uero, cuius antè meminimus, ueritate conuictus admissit expositionem, non potuit tamen se ipsum continere, quominus pręceptori foret contumeliosus.

APHORIS. XXV.

In omnibus morbis partes circum umbilicum, & imum uentrem crassitudinem habere, melius est: ualde tamen tenuis, & contabefactus, malum: periculosum uerò ad infernas purgationes, quod tale est.

COMMENT.

Partes circum umbilicum crassitudinem habere.

Totus uenter, qui abdomine definitur auctore Gal. in Comm. in tres partes diuisus est, in hypochondrium, quę pars infra costas est, & ensiformem cartilaginem à latere in latus, ut lib. Prog. 1. in expositione 23. ostendimus, & in partes, quę sunt circum umbilicum, & hypochondriũ, siue imum uentrem, Gręci ἦτρον dicunt, pars ab umbilico vsque ad pubem. Meminit uerò Hipp. partium circũ umbilicum, & imum uentrem, quamuis & de hypochondrio idem dici possit, & fortè in partibus circum umbilicum comprehendit ipsum hypochondrium: laudat autem eas partes, vbi crassitudinem fuerint nactæ: si quidem dũ tales fuerint coctiones in uentre & iecore probè perficientur, adiuto ab ipsis uentriculo & iecore ad chyli & sanguinis confectionem. Melius igitur erit ita se habere, quàm extenuari vtcunque. Valde tamen extenuari, ac contabescere malum esse dicit, ob contrarias causas, imbecillę siquidem fient in uentre naturales actiones, ob caloris defectum. Estque hęc dispositio ad inferiores purgationes periculosa: nam ad eas opus est uti animali facultate, quę in musculis uentris suum munus exercet compressione. Non meminit autem purgationum quę fiunt per superio

ta,quoniam ex eius sententia notissimum euadit: nam si ad inferiores purgationes periculosus est, uēter extenuatus & tabefactus,in quibus minus laborat,quàm in uomitionibus,multo erit ad uomitiones deterior. Id itaque ut manifestum Hippo. prætermisisse testatur Galen. Ille uerò qui Gal.placita ferre nequit, nedum mea,neminem qui sua scripta intelligat,Gale. sententiam probaturum, dicit,is uerò neminem forte uidit uomentem: nam ita facile intellexisset,quanto maiori labore musculi uentris uomitum,quàm deiectionem exercent.Similem huic sententiam scripsit Hippo.Prog.19.lib.2.dicens: Decet autem in omni morbo uentrem flaccidum ac bonę molis esse:quod enim hoc loco dixit, πάχος ἴσχιν, id est, crassitudinem habere,illic dixerat,decere uētrem esse εὔογκον, id est, bonę molis,quod est crassos esse musculos uētris.

APHORIS. XXXVI.

Qui sana habent corpora per medicamenta purgati, citò exoluuntur, & qui prauo utuntur cibo.

COMMENT.

Admonet Hippo.abstinendum esse à purgantibus medicamentis,quę humores à proprietate ducunt,quorum etiam erat usus apud sui temporis medicos. Id uerò in sanis corporibus,& in his,qui prauo cibo utuntur,adiiciēs causam,quoniam per purgationes prædicta corpora citò exoluuntur. Sana etenim corpora,& quę nullo modo sunt neutra,nulla egent purgatione:ea enim neque membrum aliquod ęgrum habent,neque parata sunt iam iam ęgrotare,neque futuro tempore: quapropter neque succos prauos congesserunt,ut opus habeāt purgatione pręuisiua,qua ubi utantur,bonos succos euacuari, & carnes ipsas liquescere necessum erit, ac perinde dissolui uires. Loquitur autem de sanis etiamsi non sint admodum sani:nam sani qui non admodum tales sunt,non egent eua- Sana corpora purgari nō debent.

cua-

cuatione per purgantia medicamenta, quibus satis faciet ad excrementorum uacuationem exercitatio. Qui uerò prauo utuntur cibo, non sanè qui nunc primum ipso uescuntur, sed qui diu ante, & etiam modo ex arbitrio, aut inopia cogente prauis cibis utebantur, atque adhuc vtũtur, medicamento purgati celeriter exoluuntur: uti enim cibo aliquo dicuntur, qui illi cibo assueuerunt: pręterito namque tempore prauos cibos congesserunt, & paucum bonum sanguinem, & ea de causa uires habent languidas, & quę purgationem non ferent, quin exoluantur.

Cibo uti.

Pręterea qui cum uirium languore abundantiam habet prauorum succorum, leui eget purgatione, ac repetita, & interim bono cibo ad refectionem & epicrasim, ut prima sectione Comment. 16. Galen. docuit: quòd si prauo adhuc cibo utantur, minime reficientur; dissoluętur autem cito. At uerò nulla ratione dici posset cibus, quo quis utitur (vt quidam dixit) de cacochymia, qua nemo vnquam usus est, sed de externo cibo, qui hanc quoque generare valet. Sana igitur corpora purganda non sunt, & quę prauis vtuntur cibis, per epicrasim curanda, & prauo cibo in meliorem mutato; nam si prauo adhuc utantur exoluentur purgatione.

APHORIS. XXXVII.

Qui bene se habent corpore, purgationes moleste ferunt.

COMMENT.

Qui bene se habent corpore, sani sunt, de quibus etiã scriptus est pręcedens apho. teste Gal. in Comm. uerùm unum tantummodo malum atque id magnum eis euenire scripsit in pręcedenti, nempe exolutionem, ubi purgentur, modo generaliter molestũ esse dicit, si sana, aut bene ualentia corpora purgentur medicamentis, uno verbo, multa praua symptomata colligens, fastidium, inquietationem,

tatione uentriculi lancinationem, uertiginem,& deinde exolutionem, sanguine atque carne liquatis. Quod fit vbi medicamentum humorem, quem similitudine substantiæ trahere solet, non inuenerit.

APHORIS. XXXVIII.

Paulo deterior potus & cibus, suauior tamen, melioribus quidem, sed minus suauibus, magis est eligendus.

COMMENT.

Quam plurima concedere debet medicus in gratiam ęgrotantium; quorum Hipp. lib. 6. De mor. pop. par. 4. meminit, dicens: Gratiæ ægrotantibus, vt munde conficiantur tùm potus, tum cibus, & quæcunq; uiderit, mollia sint quęcunq; tangat, aliæ non ualde lędant, uel facile emendentur, vt frigida, vbi ea opus sit. Modo verò in gratiam ægrorum eisdem concedere docet cibos, & potus paulo deteriores eis, qui sibi conueniunt ex arte, vbi fuerint ipsis ægris suauiores reliquis, eosque eligendos magis dicit, melioribus, sed minus suauibus. Duabus rationibus id conuenire notum est, quoniam aliquid est permittendum in ęgrorum gratiam, cùm id non fuerit multo, sed paulo deterius, vt inquit Hippo. ęgri enim quos gratos habemus, magis confidunt, & propensius parent. Tum etiam quoniam quod paulo deterius est, id à ventriculo cùm suauius fuerit, magis amplexatur, & deinde coquitur melius. Pręterea cibi, quos appetimus magis, quique sunt nobis magis familiares, minus à nostra substātia dissidēt, & facilius symbola in nostrā naturam trāseūt, quàm dissymbola: quæ igitur suauia, cōsueta, grata, & amica nobis sunt, etsi paulo deteriora fuerint, magis sunt eligēda, quā meliora minus suauia, minus amica, & minus consueta: nam hęc melius commutata, meliora redduntur. De suauibus tantum loquutus est Hip-

Gratię ægrotantibus.

Paulo deteriores cibos eligendos.

poc. Scimus autem insuauia alimenta, quamuis boni succi, nauseam, & fluctuationes in uentre facere, ut Gal. in Com. docet, cuius uerba hic apponemus, quoniam Græci codices mendosi sunt, & solius aduerbii οὖν, id est, igitur, transpositione corriguntur; sic itaque legendi sunt, ἀποχωρεῖν δὲ ἀπὸ τῶν ἀηδῶν ὡς ἤτοι ναυτίας ἐπιφέρειν, ἢ πνευματώσεις, ἢ κλυδῶνας, ὅπερ ἐπὶ τῶν πλείστων καὶ εὐχυμούντων γίνεται, ὅταν οὖν ᾖ μικρῷ χεῖρον, ἐπὶ τῶν ἡδέως λαμβανόντων οὐ μόνον οὐκέτι χεῖρον, ἀλλ᾽ ἐνίοτε καὶ βέλτιον γίνεται. Quod est, recedere autem ab insuauibus, vnde & nauseæ fiunt, & flatus, & fluctuationes, quod & plurimis boni succi cibis accidit. Quando igitur paulo peior fuerit, in his, qui cum suauitate sumuntur, non modo non peior, uerùm quandoque melior fit.

Alimenta insuauia.

APHORIS. XXXIX.

Seniores iuuenibus magna ex parte ęgrotant minus. Quicunque autem morbi diutini eis eueniunt, magna ex parte eisdem commoriuntur.

COMMENT.

Longe aliter sensisse uidetur Hippocrat. de senum & iuuenum ęgrotatione, hic & libro de uictus ratione, ubi ita scriptum reliquit. Ex ætatibus pueri sanissimi, secundo iuuenes, morbosissimi, qui maxime senes, & eis proximi. Cęterum nulla re dissentiunt hę sententię; nam aliud est quempiam paratum esse ægrotare, aliud actu ægrotare: senes namque magis iuuenibus sunt ęgrotare parati: de qua ęgrotandi ratione & pręparatione loquutus est lib. De uict. ratione: siquidem senes minus ualentem habent calorem, minus natura, & frigida sua temperatura possunt cibos superare, & causis morbos inducentibus obsistere: iuuenes autem actu frequentius ęgrotant; & de hac ęgrotandi ratione modo loquitur: iuuenes enim quamuis ualidi sint, plurimos errores

Iuuenes frequentius ægrotant.

rores committentes in uictu, imprudentes frequentius ægrotant; ut enim tertia sectione sequenti Comm. 29. Gal. scribit iuuenibus plurimæ accidunt ægritudines, non ob imbecillitatem, sed ob incontinentiam: quoniam vulnerantur, franguntur, saliunt, clamant uehementius, refrigerantur, humi cubant & replentur. Id uerò magna ex parte intelligendum est, quoniam iuuenes ob malam uiuendi rationem frequentius ęgrotant, senes ob prudentiam modice uiuentes rarius. cùm uero non omnes idem faciant, sed quidam senes sint incontinentes, ebrii, & luxuriosi, hi frequentius ęgrotabunt iuuenibus: habent enim internam & externam ęgrotandi causam: iuuenes tamen, ubi incontinentes fuerint, externam tantum. Sed dicit aliquis Hipp. sententiam non esse ad uictum referendam, ut uoluit Gal. si enim ita foret, non tantum senes, sed quicunque alterius ętatis, meliori uictu utentes minus ęgrotabunt, neque senes omnes meliori utuntur uictu: neque multum interesset admonere eos salubrius degere, si meliori uictu utantur. Cum autem iuuenes bile multa ac sanguine abundent, in acutos morbos crebro incidunt, crebro quoque ab eis liberantur; senes uero cum frigidiores sunt, acutis morbis non deprehenduntur calidorum succorum copia diminuta; & si in acutos morbos inciderint, non solent ab eis liberari. Hac igitur ratione (inquit ille) præstat senectus iuuentuti, quod in mulieribus experimur, quę cùm toto iuuentutis tempore multis uexarentur morbis, & crebro, mensibus ob senectutem cessantibus, cessare solent. Ego sanè non uideo quibus rationibus conuictus quispiam uel modice eruditus, hanc expositionem acceptet. Gal. verò autoritatem, & pręclaram quam retulimus ipsius interpretationem, deserat. Cùm enim huius nouæ expositionis autor dicit, sententiam Hipp. non esse ad uictum referendam quoniam quicunque alii bono victu vtentes, minus ęgrotarent, quid ad rem, est ne falsa sententia de senibus, quoniam de aliis uera esse potest? Præterea de senibus illud docuit, quoniam de his nō ita credi posset, minus iuuenibus ægrotare. Rursùs quamuis alii à se-

Falsę opinionis refutatio.

nibus moderatè viuere possint, senes tamen ferè omnes modicè viuunt,non alii:cum autem dixit non omnes vti meliori victu, verum est,atque ob id dixit Hippo.magna ex parte.Interest autem non parum, nos admonere eius quod videtur à ratione alienum, non tamen à ueritate. Neque intelligi debet sententia de acutis morbis: nam vt ipse dixit, senes non incidunt in acutos morbos:& si inciderint, non euadunt ab eis, qua propter non opus fuisset magna ex parte dixisse eos minus acutis morbis corripi: nam hoc perpetuum est, & in omnibus senibus ita euenit, vt minus quàm iuuenes acutis morbis corripiantur:atque id est,quod non foret Hippo. dignum admonere,senes minus capi ab acutis morbis, quàm iuuenes.Sed tamen iure dixit seniores iuuenibus minus ęgrotare,vbi senes ad morbos senum, & iuuenes ad iuuenum morbos conferantur. Præterea vbi iuuenis moderata victus ratione vtatur,atq; etiam senex, nemini dubium iuuenem minus frequenter ægrotaturum, acutis morbis, quàm senex longis, aliàs non foret iuueni sanitas melior,nec foret uerum temperata corpora magis obsistere causis morbum inducentibus. Quod vero de fœminis dicit, est falsum, quamuis aliquando id euenisse sit visum: nam quę purgantur saniores sunt,quàm quę non habent connatam aliquam viam expurgationis, & fœminæ, inquit Hippo non laborant podagra,nisi ob defectum mensium, sic & asthmate, & capitis ingentissimis doloribus easdem laborare conspicimus. Addit Hippoc. Senes per morbos diutinos qui eis eueniunt commori, quod est non liberari ab ipsis. ratio est,quoniam morbi diutini à crassis pendent humoribus, hi vero magna ex parte manent incocti, & ipsis manentibus morbus ad mortem usque seruatur. Quoniam tamen nonnunquam à medico & natura, & tempore adiuti liberantur,id magna ex parte fieri dixit.

APHORIS. XL.

Raucedines et grauedines in ualde senibus,non maturescunt.

COM-

COMMENT.

Cùm in præcedenti apho. dixisset per diutinos morbos commori senes, in præsenti exemplum apponit, & causam reddit: Raucedines & grauedines, dicens, in valde senibus non maturescere. Quod de his duobus morbis dixit, de omnibus longis morbis intelligi debet, nempe asthmate, podagra, gibbositate, repanditate, & diuaricatione. Causa autem quare his commoriuntur est, quoniam non maturescunt: morbi autem à materia pendentes non finiuntur ante maturitatem. Raucedo Græcis βράγχος, dicitur, humore à capite in guttur, & asperam pulmonis arteriā delapso: grauedo Grçcis κόρυζα, est delapsus humorū à capite in nares: vbi vero in os, & palatum defertur, κατάῤῥος, id est, distillatio dicetur, harum uocum expositionē libr. 3. Prog. 49. expositione tradidimus, & autorum diuersas sententias explanauimus latè, contra quàm Fuchsius in præsenti Commentario. Raucedines & grauedines.

APHORIS. XLI.

Qui sæpè ac ualidè exoluuntur, absque manifesta occasione, repente moriuntur.

COMMENT.

Ad partem artis prognosticam attinet hæc sententia. Mortem si quidem repente venturam prædicit, si quis exoluatur, sæpe, ualide, & absq; manifesta occasione: vbi enim aliquod horum defuerit, non necessum erit mortem sequi. Quod tamen de causa manifesta dixit, inde constat, quòd causę manifestæ plurimæ possunt animi dissolutionem afferre, quas tollere non erit admodum difficile, ipsis autem sublatis ęger liberabitur: in- Exolui sæpe ac ualide sine occasiōe manifesta.

cidunt enim nonnulli in animi deliquium, ob balnei calorem, aut uaporem, aut ob inędiam, aut iram, aut uehementem motum corporis, aut animi, & fœminæ ob uteri strangulationem, à qua etiam nonnullę citò liberantur. Exolui autem idem est, quod animi deliquium pati: nam autore Gal. lib. 1. De arte cur. ad Glau. ca. De febribus cum accidentibus: consueuere medici de eadem re hæc duo nomina dicere, ἔκλυσις, & λιποθυμία, id est, exolutio, & lipothymia, siue animi deliquium. Cęterū animi deliquium, non est cordis passio, ut quidam existimant: syncope enim ad cor, & uitalem facultatem pertinet, animi deliquium uerò ad animalem: Gal. enim lib. De sang. missione, ubi sanguinem mittere docet ad deliquium animi, manum pulsui admouere, & pulsum diminutionibus animum aduertere præcipit: non igitur deest pulsus in animi deliquio, sed animo deficiente, id est animali facultate, uitales uires constare decet, & aphoris. 22. Hippocrat. præcipit euacuationes ad animi deliquium, si uires possint id ferre: cum igitur animo linquunt, adhuc constant uires, nempè uitales, quia animalis deficit. Quod Gal. in Comment. explicuit, de his qui exoluuntur, dicens: ἤτοι δὲ ἀῤῥωστίαν τῆς ψυχικῆς δυνάμεως τοῦτο πάσχουσιν, hoc est, hi ob imbecillitatem animalis facultatis, hoc patiuntur. & addit, Sicut & ille, cui dum exolueretur, cor fortiter palpitabat, de repente mortuus est, non aliter, quàm illi, qui acutissimas cardiacas syncopas patiuntur. Hinc constat Fuchsium inutiliter emendasse codicem Gręcum, & male pro animali facultate legisse uitalem, quoniam non pertinet ad eam lipothymia: uerum ubi quis repente, ac ualide absque manifesta causa, animo linquat, non longe abest periculum incidendi in defectum uitalis facultatis, & mortem subitam, præsertim superueniente syncope, quod fieri aliquando uidimus: syncopem uerò ex sudore cognosces: qui enim in ipsum incidunt sudant, non tamen deliquium animi patiuntur. Præterea in syncope palpitatio, & saltus cordis frequenter accedunt, & pulsus summus languor, & inæqualitas, sine quibus sæpe et uidemus deliquia

[Margin: ἔκλυσις. λιποθυμία.]

[Margin: Fuchsius notatur.]

deliquia animi. Diximus absque manifesta occasione: Grȩce enim habetur, ἄνευ φανερῆς προφάσιος. Vtitur autē pleonasmo: nam πρόφασις manifestam causam significat, apud Hippocr. Gal. enim libr. 2. Prog. Com. 46. inquit: προφάσεις εἰώθει ὀνομάζειν ὁ Ἱπποκράτης τὰς φανερὰς αἰτίας, quod est, προφάσεις, consueuit Hipp. nominare, manifestas causas.

APHORIS. XLII.

Soluere apoplexiam, fortem quidem impoßibile est: debilem uero, non facile.

COMMENT.

Fieri nequit, quin apoplexia morbus sit maxime periculosus, per eam enim autore Gal. in Commentario, aut cerebrum patitur dispositionē inflammationi similem, aut eius uentres multa implentur pituita, & lib. 3. De lo. pop. cap. 7. de melancholia, mania, resolutione, & aliis loquens, inquit: In omnibus his affectibus, in quorum numero apoplexia quoque cōtinetur, periculi magnitudinem ex respirationis nocumento coniicere oportet. Hac ratione magnam aliquam apoplexiam, siue fortem intelligemus, ubi respiratio fuerit admodum difficilis, inæqualis, & stertorosa: quòd si fiat non admodum difficilis, & aliquem seruet ordinem, erit debilis, in medio harum sunt multȩ differentiȩ, maioris, & minoris, ratione dissidentes. Magna non curatur, quoniam ob respirationis interceptionem cordis calor suffocatur, antequam humor crassus, aut viscidus, qui uentres cerebri affatim implet, autore Gal. loco citato, excutiatur: leuis curari, quamuis difficile, potest. Ex medijs illæ, quȩ magis accedunt ad fortem, non curantur, aliæ cum magna difficultate, & raro. Qua tamen ratione curari debeat, lib. 3. De arte medendi docuimus.

Apoplexia periculosa est.

Magna apoplexia quare non curatur.

cidunt enim nonnulli in animi deliquium, ob balnei calorem, aut uaporem, aut ob inędiam, aut iram, aut uehementem motum corporis, aut animi, & fœminæ ob uteri ſtrangulationem, à qua etiam nonnullę citò liberantur. Exolui autem idem eſt, quod animi deliquium pati: nam autore Gal. lib 1. De arte cur. ad Glau. ca. De febribus cum accidentibus: conſueuere medici de eadem re hæc duo nomina dicere, ἔκλυσις, & λειποθυμία, id eſt, exolutio, & lipothymia, ſiue animi deliquium. Cęterũ animi deliquium, non eſt cordis paſſio, ut quidam exiſtimant: ſyncope enim ad cor, & uitalem facultatem pertinet, animi deliquium verò ad animalem: Gal. enim lib. De ſang. miſſione, ubi ſanguinem mittere docet ad deliquium animi, manum pulſui admouere, & pulſum diminutionibus animum aduertere præcipit: non igitur deeſt pulſus in animi deliquio, ſed animo deficiente, id eſt animali facultate, uitales uires conſtare decet, & aphoriſ. 22. Hippocrat. præcipit euacuationes ad animi deliquium, ſi uires poſſint id ferre: cum igitur animo linquunt, adhuc conſtant uires, nempè uitales, quia animalis deficit. Quod Gal. in Comment. explicuit, de his qui exoluuntur, dicens: οὗτοι δὲ ἀῤῥωστίαν τῆς ψυχικῆς δυνάμεως τοῦτο πάσχουσιν, hoc eſt, hi ob imbecillitatem animalis facultatis, hoc patiuntur. & addit, Sicut & ille, cui dum exolueretur, cor fortiter palpitabat, de repente mortuus eſt, non aliter, quàm illi, qui acutiſſimas cardiacas ſyncopas patiuntur. Hinc conſtat Fuchſium inutiliter emendaſſe codicem Gręcum, & male pro animali facultate legiſſe uitalem, quoniam non pertinet ad eam lipothymia: uerum ubi quis repente, ac ualide abſque manifeſta cauſa, animo linquat, non longe abeſt periculum incidendi in defectum uitalis facultatis, & mortem ſubitam, præſertim ſuperueniente ſyncope, quod fieri aliquando uidimus: ſyncopem uerò ex ſudore cognoſces: qui enim in ipſum incidunt ſudant, non tamen deliquium animi patiuntur. Præterea in ſyncope palpitatio, & ſaltus cordis frequenter accedunt, & pulſus ſummus languor, & inæqualitas, ſine quibus ſæpe et uidemus

ἔκλυσις. λειποθυμία.

Fuchſius notatur.

deliquia animi. Diximus absque manifesta occasione: Grçce enim habetur, ἀνευ φανερῆς προφάσιος. Vtitur autẽ pleonasmo: nam πρόφασις manifestam causam significat, apud Hippocr. Gal. enim libr.2. Prog. Com.46. inquit: προφάσεις ἰωθεν ὀνομάζειν ὁ Ἱπποκράτης τὰς φανερὰς αἰτίας, quod est, προφάσεις, consueuit Hipp. nominare, manifestas causas.

APHORIS. XLII.

Soluere apoplexiam, fortem quidem impoßibile eſt: debilem uero, non facile.

COMMENT.

Fieri nequit, quin apoplexia morbus sit maxime periculosus, per eam enim autore Gal. in Commentario, aut cerebrum patitur dispositionẽ inflammationi similem, aut eius uentres multa implentur pituita, & lib.3. De lo. pop. cap.7. de melancholia, mania, resolutione, & aliis loquens, inquit: In omnibus his affectibus, in quorum numero apoplexia quoque cõtinetur, periculi magnitudinem ex respirationis nocumento coniicere oportet. Hac ratione magnam aliquam apoplexiam, siue fortem intelligemus, ubi respiratio fuerit admodum difficilis, inæqualis, & stertorosa: quòd si fiat non admodum difficilis, & aliquem seruet ordinem, erit debilis, in medio harum sunt multę differentię, maioris, & minoris, ratione dissidentes. Magna non curatur, quoniam ob respirationis interceptionem cordis calor suffocatur, antequam humor crassus, aut viscidus, qui uentres cerebri affatim implet, autore Gal. loco citato, excutiatur: leuis curari, quamuis difficile, potest. Ex mediis illæ, quę magis accedunt ad fortem, non curantur, aliæ cum magna difficultate, & raro. Qua tamen ratione curari debeat, lib.3. De arte medendi docuimus.

Apoplexia periculosa eſt.

Magna apoplexia quare non curatur.

APHORIS. XLIII.

Eorum qui strangulantur, ac moriuntur, nondum tamen mortui sunt, non referuntur, quibus spuma fuerit circa os.

COMMENT.

Pertinet hic Aphoris. ad prædicendi artem, ac docet non referri ad uitam eos, qui cum fuerint strangulati, siue laqueo suspensi, ac demortui, nondum tamen mortui, spumam ore miserint: spuma duas habet generationis causas, ut Galenus docet in Commentario huius Apho. & libro secundo Prognost. Commentario quadragesimo septimo, uehementem motum, & feruentem calorem: materia uerò est flatus humori commixtus, in multas ac paruas bullas dispersus. Eorum, qui strangulantur laqueo suspensi, quidam soluto laqueo celerrime, manent superstites, & parum læsi, quidam tardius soluti, manent demortui, & iam morientes, quos appellat Hippocra. uti & alii, καταλυομένους. De his, qui moriuntur, nondum tamen mortui sunt, docet spumam considerare, ac prædicere, si spumam ore mittunt, liberari non posse, quod est, non referri ad uitam, efferri enim dicuntur mortui ad sepulturam, ἀναφέρειν, uerò, id est, referri, qui à tumulo, aut morte, ad uitam referuntur, aut reducuntur. Ratio tamen quare qui spumam mittunt, non referũtur, aut raro, sic enim intelligenda est sententia, est, quoniam raro uisum est, ut qui ad id mali peruenit præ nimio calore pulmonis, & cordis, & uehementi accedente pulmonis ac thoracis agitatione, spumam mittens, substantia & natiua pulmonis humiditate, liquatis, & partim in flatum uersis, liberetur.

Spumæ causæ.

ἀναφέρειν.

APHORIS. XLIIII.

Craßi admodum à natura, breuioris uitæ sunt quàm graciles.

COMMENT.

De gracilibus & obesis sequens Hippocrat. gracilium habitum ad uiuendum meliorem esse dicit, quàm crassorum admodum, natura. Decet autem crassos, siue obesos, ad corpus moderatum conferre, quod Gale. in Comm. appellat εὔσαρκον, id est, modicæ carnis, aut, uti Cels. li. 2. cap. 1. quadratum. Non est autem bene carnosum appellandum, quoniam ut Grammatici dicũt, nomina in osus significant abundantiam. Bene carnosi igitur dicentur, qui carne abundant. Ad moderatos itaque facta collatione melius, inquit, est ad gracilitatem, quàm ad crassitudinem labi, pari intellecto in ambobus excessu, aliàs nihil referret dicere, ad modum crassorum habitum magis malum esse, quàm gracilium, non admodum. Causam Gale. in Com. ad sanguinis & spiritus copiam refert: crassi enim admodum, angustas habẽt uenas, & arterias, si tales à natura & prima ipsa generatione fuerint, ac perinde calorem, sanguinem, & spiritum paucũ in ipsis continebũt. Cùm uerò ab his uita seruetur, breuis erunt uitæ, crassi admodum à natura. Qui uerò crassi, uictu & quiete, facti sunt, non item pauci sanguinis, & angustorum meatuum erunt. Graciles præterea à natura amplas habent uenas, & arterias, multum sanguinem, copiosum spiritum, & natiuum calorem, à quibus diutius uita seruantur.

εὔσαρκον.

Crassi admodũ, natura.

Graciles natura.

APHORIS. XLV.

Eorum, qui morbo comitiali laborant, pueri, mutatione potißimum ætatis, regionis, & uictus liberantur.

COMMENT.

Comitiali laborãtes.

De pueris morbo comitiali laborantibus præsens sententia docet, salutis spem sitam habere in mutatione potissimum ætatis, regionis, & uictus. Gale. secti. 5. Comment. 7. legit etiam, locorum. Laborant sane comitiali morbo frequenter pueri: hi sunt ante 14. annum, ob temperaturam humidam, & cruditates, quas aceruãt, ob inordinatum uiuendi modum: reliquum igitur est, ut accedentibus his, quæ siccare ipsos possint, sanentur. Explicuit autem Hippo. ætatem, & hanc potissimum eos sanare posse dicit, quoniã etsi alia iuuent, ætas eos sanare solet. Quod ex his maximè constat, quæ ab ipso scribuntur Apho. 7. sectionis 5. ubi pueros morbo comitiali laborantes mutationem dicit accipere posse, post 25. annum uerò, commori, quòd si aliæ mutationes, ut regionis, & uitæ possent eos curare, post 25. annum reciperent mutationem. Vidimus autem non paucos pueros mutatione ætatis liberatos, nullum tamen post 25. Regionis quoque mutatio ab humidiori in sicciorem ualde iuuat. Comprehendit autẽ regio habitationem, aerem ambientem, & anni tempus: ab omnibus enim his iuuatur, sic & à uictus mutatione, quam *Βίος*, id est, uitam appellat Hippo. nam uita est uiuendi norma, & uitam mutare, est mutare modum uiuendi, quod comprehendit, alimenta, potus, exercitationes & artes. Diximus tamen, pueri, quoniam de pueris loquitur Hippo. cùm dixit, τοῖς νεωτέροις, est autẽ νέος, hoc loco puer, nõ iuuenis, quoniam iuuenes sunt à 25. anno in 35. ut supra de ætatibus agentes docuimus. At nulli liberantur post uigesimum quintum annum à comitiali morbo, ex Apho. 7. sect. 5. Quamuis iuuenis, νέος sit appellatus ab Hippoc. Progno. 14. lib. 3. quo loco idem nos apertè docuimus in nostris expositionibus, & infrà hac eadem utitur significatione Apho. 49.

Βίος. Νέος.

APHO

APHORIS. XLVI.

Si duo dolores simul fiant, non in eodem loco, uehementior obscurat alterum.

COMMENT.

Quoties imaginatiua uis animæ in diuersa distrahitur, singula minus bene cognoscit, atque ita phreneticorũ respiratio fit magna & ex longis interuallis, ut inquit Hippoc. li. 1. Prog. Vehementibus etenim imaginationibus distracti abundantiam caloris & respirandi necessitatem non sentiũt, aut tarde: sic & ualidis imaginationibus detenti, delata ob oculos non uidemus. Pariter siquis duos dolores simul patiatur, nõ in eadem parte maior obscurat alterum: quoniam maior animam ad se conuertit, hæc uero dolori maiori uehementius intenta, minus alterum sentit, hoc est, minus sentiet causam, quæ minorem dolorem infert. Dolor item de causis trahẽtibus est, quoniam cõcitat animalem facultatem, hæc uerò ad partem dolentem mittit spiritum & sanguinem, uti auxiliares copias. fiet igitur, ut non tantum, quoniam animum distrahit, maior dolor alterum minorem reddat; sed quoniam spiritus est potissimum animæ instrumentum, quod si aliò uertat, minus alio loco ministrabit sensui. Accedit etiam ꝙ sanguis impetu missus in partem dolentem, continuitatem partis soluit; si uerò in aliã partẽ distrahatur, minus in alteram cõfluet, minus disrumpet, ac minorem dolorem efficiet. His de causis rectè dictum est Hippocr. Si duo dolores simul fiant, non in eadem parte, aut loco, uehementior obscurat alterum: fieri autem nequit, quin minor, quoque aliqua ex parte maiorem minuat, quoniã his quo tempore sentitur, animam distrahet. Si tamen in eadem parte lata, ueluti brachio, aut crure, aut capite, fiant, unus alterum non obscurabit, sed potius eundem augebit, non enim aut animam ipsam, aut fluxionem distrahet in alium locum. Nam & nos arte dolorem tibiæ

Duos dolores non in eadem parte patiẽtes quare minorẽ minus sentiũt iusto.

biæ sedare aut minuere uolentes, non fricamus tibiam ipsam, neque cucurbitulas eidem apponimus, distrahendi ratione, sed brachia fricamus, aut ligamus, aut alteram tibiam. Cùm itaque dixit, non in eodem loco, partes corporis locos appellat, & modo non eandem exquisite intellexit, quoniam ut Galenus inquit, in Commentario, nunquam in eodem loco exquisite fiunt duo dolores, sed in eodem lato loco, in quo fieri non debent, ut ualeat maior minorem obscurare. Sed dices, ponamus partem quampiam secari candenti ferro, eo tempore pars illa simul sentiet continuitatis diuisionem ac calorem subito illarum exurentem: quare duo tristes sensus diuersorum obiectorum, & duo dolores simul eandem partem exquisite occupabunt. Dicimus ueram esse Gale. sententiam, & rationem hanc esse leuissimam; quoties enim duo immutantia sensum adeo ualide, ut dolorem inferant, se offerunt eidem parti, unicus sensus tristis nascitur, non duo. Nam dicas si placet. Si quis ab igne solo secus posito uratur, an sentiat unicum tantum dolorem? ita est sane, uerum duæ distemperantiæ alterant subito & affatim ipsum, calor, & siccitas. Valet autem siccitas dolorem efficere coniuncta calori. Ecce duæ sunt causæ doloris distinctæ specie, unicus tamen dolor; quoniam igitur & calor candetis ferri alterando, & corpus ferri secando, dolorem inferant, non efficient dolores duos, sed unicum; aut oportet ibidem tres adesse dolores. Præterea cùm dolor sit tristis sensus causæ subito mutantis, quamuis duæ causæ simul moueant, si unius tantum, potest sensus rationem reddere, unius quanuis confusæ, erit sensus non duarum, & unicus erit dolor. Is tamen, qui uritur à candenti ferro, qui simul penetret, ignis scindentis tantum sensum habet, qui urendo scindit. Cùm igitur dolor sensus sit, si sensus unum tantum sentit, & unius tantum reddit rationem, unicus erit dolor, non duo, aut tres. Præterea si quis corpora habentia colorem album, & rubeum obscurum, commisceat ualde, colorem roseum efficiet, quẽ si uisus inspexerit, unicam efficiet sensationem, quãuis causæ sint duæ, & specie differen-

Duo dolores nõ fiũt in eodem loco exquisite.

differentes. Quapropter etsi duę causæ dolorum uni parti se offerant, unica tantum erit sensatio confusa, atque unicus dolor. Hinc fiet notum duos colores contrarios, mixtos, & duas qualitates contrarias, ubi simul eidem parti admoueantur, qua mouere possint, efficere motiones contrarias, sed sensum unicum, atque confusum, quo contraria sentiantur.

APHORIS. XLVII.

Circa puris generationem, dolores & febres magis eueniunt, quàm ipso confecto.

COMMENT.

De signis est præsens sententia, & ad partem atris, quę simiotice dicitur, pertinens. Ex signis namque docet agnoscere uigorem, ac declinationem inflammationum: dum enim conficitur pus, hoc est in uigore inflammationis, dolores & febres eueniunt magis, quàm ipso confecto. In generatione inflammationum humor confluit in partem, quam subingreditur à magnis uasis in parua, & ab his in minutissima, & poros membrorum transiens. Est autem principium totum id tempus: dum uero is humor, qui in tumore continetur, efferuescit, & dilatatur, est tumoris augmentum. Deinde pus conficitur in summo uigore, exesa parte, & carne interposita lacerata, & simul cum sanguine in pus transeunte. Interim tamen maiores quàm toto alio tempore inflammationis, concitantur dolores ob calorem, & diruptionem, & consumptionem carnis musculi, & uapore multo in cor transmisso, febres maiores. Hoc est quod uoluit Hip. & præterea pure confeto, hæc duo minora reddi, quoniam uapor puris exalauit, & feruor fuit depressus, & ea rõne febris minor. Dolor aũt in põdus mutatur, & ꝓ dolore, & morsu succedit partis grauitas, hæc uero est morbi declinatio. De puris generatione libro. 9. Progno. in expositione ultima

Inflamma tionum generatio & tempora.

ultima abunde tractauimus, quo loco probauimus uocẽ Græcam ἰχῶρ, male conuerti, saniem, quod Fuchsius in Com. huius Aph. fecit: siquidem sanies de crassa & tenui dicitur, ἰχῶρ verò de sola tenui, ut legentibus constare poterit.

APHORIS. XLVIII.

In omni corporis motu, cum laborare cœperit, quiescere statim, laborem sedat.

COMMENT.

Ad partem, quæ docet ualetudinem bonam tueri, attinet hæc sententia: siquidem docet in exercitationibus, quando quiescendum sit, & quod sit labori, siue lassitudini adhibendum remedium, nempe quies. In omni corporis motu, dixit, hoc est, in omni exercitatione, quoniam hæc solet in laborem ducere corpus, quamuis etsi leuiores motus, quam exercitationes (quæ uehementiores motus sunt) laborem effecerint, nihil minus quies remedium sit, cum cœperit is qui mouetur, πονέειν, id est, laborare, aut fatigari, aut dolere, hæc enim ea uox significat, quiescere statim, ἄκοπον, hoc est, laboris aut fatigationis, aut doloris remedium. Improbe tamen quis dixerit, ἄκοπον, id est, sine lassitudine: nam ἄκοπα medicamenta apud medicos dicta sunt, non quoniam sine dolore, sed quoniam sedant & mitigant dolores: non est autem idẽ sine dolore esse & dolores mitigare, aut sedare, & sine lassitudine esse, & lassitudinis esse remedium. Erit quoq; terminus exercitationem definiens lassitudo, aut defatigatio, aut dolor, & remedium, uti priuatiuum contrariũ, quies. Galenus tamen libro secundo de sanita. tuen. exercitationis terminos statuit, miro modo, dicens: Post hæc exercitetur, dum & corpus intumescit, & color illi floridus apparet, & motus promptè & æqualiter, & concinne edit. Inter hæc vero sudorem cum calido uapore mixtum cernes

ἄκοπον.

Lassitudinis terminus.

cernes. Inhibenda uerò exercitatio tũ primũ eſt, cum aliquod horum fuerit mutatum. Quippe ſi contractior paulò corporis moles uidebitur, deſiſtendum illico eſt. Si enim ultra quid pergat, etiam boni ſucci nonnihil educetur, atque ita tum gracilius corpus fiet, tum aridius, atq; ad incrementum minus habile. Non minus profectò & ſi coloris gratia uaneſcat, ceſſandum eſt, quando ſi exercitationem continues, frigidum corpus efficies, & nimium exhauries. Iam motuum alacritas, æquabilitas, & concinnitas, ſi remitti quippiam, collabique cernitur, utique ſtatim deſinere conueniet. Itidem ſi in ſudore accidat ulla qualitatis eius, quantitatisve mutatio, quippe quem & copioſum magis, & magis incalentem edi par eſt, prout motibus uehementiæ plus acceſſerit. Cùm igitur his aut maior intelligitur, aut frigidior, tum ſcias digeri, exhauririque corpus, præterea refrigerari, ac ſiccari plusiuſto. quo magis ſolicite attendendo, exercitando corpori eſt, ut cum dictarum iam notarum quælibet apparet, protinus ceſſet. Hęc Galenus.

APHORIS. XLIX.

Aſſueti conſuetos labores ferre, & ſi fuerint inualidi, aut ſenes, inſuetis, ualidis, atque iuuenibus, facilius ferunt.

COMMENT.

Quantum ualeat conſuetudo ad labores, ſiue exercitationes ferendas: probe admodum exaggerauit Hippo. dicens: Aſſuetos, inualidos, aut ſenes, facilius ferre labores conſuetos, quàm iuuenes, & ualidos, labores inſuetos. Experimentum id ſane uerum eſſe docet. qui enim aſſuetus eſt à iuuentute arare, aut remigare, aut terram fodere, ſenex factus, facilius id facere fert, quam iuuenis non conſuetus. Id quoque in animi actionibus uerum eſt: nam

Cõſuetudo quantũ ualeat.

nam qui assuetus est legere literas diu, quamuis languidior, facilius id facit, quam robustior non consuetus, & cum minori uisus noxa, & anima actus uirtutis sæpe exercens, in habitu constituitur, cuius gratia similes actus, alias ipsi, aut aliis molestos, facilius exercet, & sine molestia. In his habitus est in causa, qui animam ad similes actus inclinat, & consuetudo in anima generatur, in actionibus ipsis corporeis Quin & in naturalibus actionibus consuetudo nascitur superandi cibos, & quosdam consuetudine familiares facimus, quos facilius mutamus, & athletę ex consuetudine plurimos cibos ingurgitant, & horum sumendi cibum ex consuetudine sequitur natura, & omnia hæc sine noxa. Nam & consuetudo, inquit Galenus lib. 2. De motu musculorum, est accessoria natura, & libro secundo De sanitate tuen. Consuetudo, inquit, ad cititiam naturam generat. Quod si quæ nobis naturalia sunt, ea facilius ferimus, consueta facilius feremus. Itaque ut magnam consuetudinis uim ostenderet, prius sub disiunctione dixit: inualidi, ut significaret debiles quacunque causa, & deinde senes, qui natura debiles sunt. Deinde coniunctim dixit: Validis atque iuuenibus, ut robur ætatis & naturæ consuetudinem superare affirmaret. Causa tamen Apho. scripta est à Gal. lib. 2. De sanitate tuenda, ubi commoda, quæ sequuntur ad exercitationem scribens, dixit: Nam quoniam uehementior motus exercitatio est, necesse quidem est tria hæc ab ea perfici in corpore excitando, membrorum duritiem ex mutuo ipsorum attritu, genuini caloris augmentum, & spiritus concitatiorem motum: sequi uero hæc reliqua omnia priuatim commoda, quæ corpus exercitiis accepta refert, utique ex mẽbrorum duritie, tum ut minus ex labore afficiantur, tum ad labores robur. Ferent igitur labores consueti facilius ob has duas causas, nempe articulorum duritiam, & uirium robur. Idque Hippocrates libro De medici uulnerarii munere docuit, dicens: Quoniam exercitatio roborat, otium autem colliquat. Quod etiam Plato in Teteto scripsit. Galenus quoque in Commentario De omnibus exercitationibus in summa dixit

Affuesiũt naturales fa.

Consuetudo accititia naturę

xit: Hoc tamen omnibus commune existit quod partes exercitatæ fiunt robustiores, atque iccirco labores consuetos facilius ferunt. Perperam autem quidam Gale. reprehendit, dicens: non totam causam facilis tolerantiæ, quæ nascitur à consuetudine, esse in membrorum robur referendam, ut Galenus statuit, alia etenim est causa, nimirum, quod fibræ musculorum ad eam figuram, quam sæpe acceperunt, facile trahuntur, in alias difficile: Galenus enim in hoc Com. atque sequenti, quamuis dixit, partes exercitatas reddi robustiores, non negauit, aliam causam posse accedere ad facile ferendos labores, præter partiũ robur, neque tenetur omni loco omnes causas eorum quæ dixerit recensere. Nam & causam, quæ à fibrarum ex tensione sumitur, libro secundo De motu musculorum tradidit, dicens: Maiori autem ex parte ne deducere omnino ad extremam flexionem eius possumus, nisi manibus cooperati fuerimus, sed ueluti claudum pre insuetudine ad hanc operationem habemus, solisque & saltatoribus & luctatoribus facile flectitur, quibus uel solis perfecte flecti solitum est, Tantum igitur mediæ figuræ ad extensionem progressum est, quod perfectè caret dolore, quantum à diuturna consuetudine membrorum flexum est. Hæc igitur duo considerans in omnibus articulis, naturam uidelicet, & consuetudinem, sic adinueniens medium, ac dolore carens. Hæc Gal. quibus manifeste docet ab extensione facta musculorum per consuetudinem nasci facilem tolerantiam similium flexionum, ita ut sine dolore fiant. Neque illud prætermittendum uidetur, Hippocra. in prima parte Aphoris. admonere, ut non dimittantur assueta exercitia, quoniam inde magna mala sequi solent, & nos ipsi uidimus multos, qui assueta exercitia dimiserunt, breui post in magnos morbos incidisse, & quosdã eorũ mortuos. Id itaque est quod dixit; Assueti consuetos labores ferre, quod est non dimittere, neque fugere, aut detrectare labores assuetos.

Opinio falsa confutatur.

I APHO-

APHORIS. L.

Quę multo tempore consueta sunt, quamuis peiora, non consuetis, minus molestare solent, oportet igitur, & ad insueta permutari.

COMMENT.

Duo docet in præsenti Aphoris. Hippoc. primum in præcedenti docuit speciatim in exercitationibus, modo verò generatim in omnibus causis, quas non naturales dicere solemus, nempe cibis, potibus, somnis, uigiliis, impletionibus, uacuationibus, & animi accidentibus omnia comprehendens, cum dixit: Quæ multo tempore consueta sunt, quanuis peiora, non consuetis minus molestare, intellige, quamuis non consueta minus mala sint. In secunda parte consuluit ad inconsueta permutare, ueluti colligens: si enim consueta minus molestant, omnibus assuefieri erit melius. decet igitur ad insueta permutari. Quod ad primam partem attinet, de exercitationibus dictum est in præcedenti Aphorismo. De cibis & potibus Hippocrates libro secundo De rati. uictus acu. inquit: Cibos quibus uti consueuerunt, facile ferunt, tamet si natura haud quaquam boni fuerint, similiter & potus. Contra grauiter ferunt cibos, quibus vti non assueuerunt, etiam si mali non sint, consimili modo & potus. De somno & uigiliis docent experimento monachi, qui tota uita media nocte à somno resurgunt, sine noxa. Impletionem docent athletæ, qui quotidie quam maxime implentur, & bonum suum habitum seruant ob consuetudinem & qui in aula degunt, singulis diebus cibos ferunt, qui quatuor hominibus forent satis, idque ob consuetudinem lautissimè epulandi. In animi accidentibus nihil refert dicere quantum ualeat consuetudo ad ferenda mala. Causam horum in præsentiarum non referimus, quoniam singula dicta sunt à nobis libro secundo De arte medendi, quid in-

Cibi & potus consueti.

Somni cō suetudo.

quam in singulis faciat consuetudo, & quo pacto contrariis assuescere sit melius: hoc admonet modo Hippocra. quoniam diuersis rerum casibus, & aduersis fortunis subditi, atque obnoxii sumus; vt igitur contrariis fortunis aduenientibus parati simus, omnibus assuescere erit tutius. Qui enim definitam aliquam viuendi regulam perpetuo seruant, quouis casu adueniente moriuntur, aut grauiter ægrotant. Assuescere autem contrariis conuenit robustis & iuuenibus; vt id multo tempore facere liceat, quod dixit Hippo, & sine manifesta noxa, & postea multo tempore valetudine bona, & minime fragili frui. Consuetudinem verò non esse permutandam quo ad ęgrotant homines, in medendi metho. docuit Gal. Quamuis ex medicamentorum vsu frequenti notum sit ægris innasci consuetudinem, ob quam minus ab ipsis mutantur, quę cogit medicos in alia medicamenta transire. Quin & venenis assuefieri posse putarunt antiquiores, qui vetulam ferunt veneno sensim assuefactam, & ex Ruphi sentẽtia puellã nutritã ueneno, vt interficerẽtur per eam Reges & Pręsides, qui cum ea conuenirent, & consequutam esse intemperatura, quodam magni momenti, ita vt saliũa eius interficeret animalia, & non auderet gallina saliuam eius degustare. Gale. verò libr. 3. De simplici. me. fa. cap. 18. cùm de venenis frigidis probat, ea alere posse, inquit: Id quod auus Atheniensis experimento docuit, cuius apud omnes percelebris memoria est. Etenim ea ab exigua cicutę portione auspicata nullo detrimento ad per magnam progressa est copiam; principio enim paucum prę exiguitate, ipsa uictum est, atque consuetudo naturale reddit. Nec enim nunc locus est; ut cui plurimum possit consuetudo, curque uelut altera adcititia natura sit, uti à ueteribus proditum est, causam reddere.

Assuescere contrariis.

Veneno nutritæ.

APHRIS. LI.

Vniuersum & repente euacuare, uel implere

vel calefacere, vel refrigerare, uel utcunque aliter corpus mouere, periculosum. Et omne nimium naturæ inimicum. Quod uerò paulatim fit, tutum est, præsertim si quis ex alio in aliud progrediatur.

COMMENT.

Præceperat ad inconsueta trāsire in præcedēti Apho. quoniam id ad sanitatis securitatem videbatur esse necessarium, modum tamen transeundi definit in præsenti, omnem subitam mutationem vituperans, laudans vero eam, quæ sensim fit. Et inquit, Vniuersim & repente uacuare, aut implere, vel calefacere, vel refrigerare, vel vtcunque aliter corpus mouere, periculosum est. Et rationem adiungens ait: Et omne nimium naturæ inimicum. Huius sententiæ veritas experimento facile constat: si enim vniuersim corpus mutare quouis modo tentaueris, dolorem inferes, non tantum vbi à naturali dispositione, in id, quod præter naturam est, mutetur: verum & si à non naturali dispositione in natiuam & propriam reducatur. Dolorem enim infert omne pathema vniuersim & subito ingruens, inquit Plato in Timæo. Non tantum igitur, quorum manus affatim & subito refrigerantur, dolent: sed si manus ita refrigeratas igni applicuissent prope, ita tamen vt subito, & vniuersim incalescerent, dolorem paterentur. Causam verò inuenire non est difficile: Qui enim calidi aliàs à natura sunt, si subito refrigerentur, symmetriam amittunt, vt Gal. in Comm. inquit, in qua sanitas & propria natura seruatur, & aduenit subito aliena natura, quæ corpori recipienti contraria est: Quod sensim facta mutatione non accidit, tùm quoniam non sentitur, tùm quoniam quod aduenit naturale fit, & consuetum. est autem consuetudo adcititia natura. Cùm vero alteratur quis à dispositione præter naturam versus naturalem, subito dolor accidit ob inæqualem intemperiem, ex præcedente & adueniente compositam. Iure

Subitæ mutationes uituperantur.

Mutatio subita ad naturalem dispositionem dolorem infert.

re igitur ante Apollinis templum, vt inquit Plato, scriptum erat μηδὲν ἄγαν, hoc est, ne quid nimis: quod Hipp. in comprobationem suę sententiæ attulit. Modum autem in omnibus seruandum esse, notissimum est, atque id est, quod in alterationibus & vacuationibus seruare præcipit: nam id, quod paulatim fit, tutum est, prçsertim cum ab alio in aliud mutatio fit, hoc est, cum consuetudinem mutare est in animo. Hanc eandem sententiam approbat lib. 6. De mor. pop. par. 2. dicens: Contraria sensim adhibere conuenit, atque interquiescere. Quod de consuetudinibus intelligendum uenit autore Gal. in Commen. quas sensim mutare conuenit, non vniuersim. Et lib. 2. De rati. vict. acu. sect 22. Hippoc. repentinas mutationes dixit, noxam, atque imbecillitatem parere, tum his, qui bis in die comedunt, tum his qui semel. At noxam, & imbecillitatem parere nihil aliud est, quàm symmetriam, à qua uires pendent, subuertere. Diximus autem vniuersim & repente; non ut alii interpretes, plurimum & repente, quoniam Hippoc. hic non de quantitate eius, quod vacuari debet, agit, sed de modo seruando: de quantitate autem prima secti. egit apho. 2. athletarum exemplo. rursus apho. 22. & aphò. 4. huius sect. nunc autem modum definit, nec vniuersim, nec repentè uacuare docens. Quod etiam ex ipsius uerbis constare posset, qui dixit, τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης. non est autem idem τὸ κατὰ πολὺ & τὸ πολὺ, id est plurimũ: nã κατὰ πολὺ, contrariũ habet in prçsenti loco apud Hipp. τὸ κατ' ὀλίγον, id est sensim: qua propter quẽadmodum κατ' ὀλίγον, & κατὰ μικρὸν, id est, paulatim, modum mutãdi significant, ita, κατὰ πολὺ, id est, vniuersim, siue aceruatim. Accedit ad hæc, quod Gal. lib. 6. De mor. popu. Commen. partis citatæ docet, non esse aspernandas consuetudines, οὔτ' ἀθρόως μετάγειν, ἀλλὰ καὶ κατὰ βραχὺ, hoc est, neque vniuersim transferre, sed sensim, quo loco ἀθρόως, id est, vniuersim, aut aceruatim dixit, quod hic, κατὰ πολὺ, & ei apposuit κατὰ βραχὺ, id est, sensim, quod idem est, κατ' ὀλίγον, id est, paulatim: qua voce vtitur modò. Iure quoque cùm dixisset uniuersim, addit, & repentè; quoniam maiorem

Vniuersim non uacuare.

Interpretes taxantur.

τὸ κατὰ πολύ.

celeritatẽ mutationis significat repẽte, quàm vniuersim.

APHORIS. LII.

Facienti omnia secundum rationem, si non succedant secundum rationem, non transire ad aliud manente quod uisum fuit à principio.

COMMENT.

Longo verborum tractu, & prolixa oratione opus esset, si vellet quis hoc loco reprehendere medicos nostri seculi, quales & Gal. seculo fuere, qui quoties ad uisendos ægrotos accedunt, noua alia, atque alia eis iniungunt medicamenta, non arte quidem, sed techna utentes, ut uideantur aliquid fecisse, & diligentiam accuram quam maximam adhibuisse, neq; possint accusari apud uulgus, & eos, qui ęgrotis assistunt, quòd æger aut mortuus fuerit, aut in periculo constitutus ob medicorum incuriam. Præterea ut iure mercedem reportasse videantur. Prędstaret autem principio omnia probè perpendere, morbos & causas agnoscere, & singula diligenter considerare. deinde remedia admouere, à quibus recedendum non esse præcipit Hippo. etiam si non succedat secundum rationem, vbi maneat ac perseueret, quod à principio uisum est, id est, interim dum immutata manet, indicatio, à qua motus medicus ea specie remediorum est vsus. Vt igitur aliquid secundum rationem factum à nobis existimemus, intelligere decet, in exemplo, aliam esse indicationem in febre, quæ sumitur à morbo, qua morbus est, aliam à morbo huius generis, scilicet caloris: tertiam à caloris quantitate, exempli gratia, quatuor numerorum. Qua morbus est, contrariis eget, atque eis insistendum, quo ad morbus fuerit: qua uerò calidus morbus est, frigidis eget, atque in eisdem persistendum quo ad morbi genus seruetur. quatenus tamen quatuor est numerorum calor, quatuor numeris, aut pluribus, frigidorum

Medici taxantur.

Secūdum rationem factum unde agnoscemus.

vti decet:periculi magnitudine simul cum morbi magnitudine perspecta, ut alibi docuimus, ac seruare remedii quantitatem,& uires,dum seruatur morbi quantitas.Manente igitur morbo contrarium obiiciendũ, & manente specie morbi,maneat species contrarii:singulare uerò remedium,duabus de causis mutamus: aut quoniam morbi quantitas mutata est: tunc enim mutamus ad dictam mensuram pręsidium,aut immutatã morbi quãtitate,mutamus præsidium in aliud eiusdem quantitatis & speciei, quoniam consuetudo,non patiendi causa est: idq; cùm uideris nõ succedere secundum rationem, in aliud tamen, aut alterius generis, aut eiusdem, sed diuersi uigoris, non transibit medicus,manente eo,quod à principio uisum est. Dum tamen id fuerit probè perspectum & ex artis præceptis consideratum, etiam si non eueniat,quod secundum rationem foret sperandum: Nam medicamenta, quę ex ratione & arte morbis conueniunt, sæpe solent longa pugna, & spatio temporis, eadem, aut similia repetita,curationem perficere; id quod Gal. guttæ aquæ exemplo docet lib. 3.De tempe. & lib.3.De simpli. med.fa.& in pręsenti Comment. Quemadmodum enim guttę uis non se ostendit in lapide unico ictu, sed plurimis: nam mollior assiduis saxum cauat ictibus unda; ita medicatmentum pro ratione adhibitum, sæpius repetitum, ac perseuerans suam ostendet actionem, etiam si non statim ueniat pro ratione auxilii manifestum atque effatu dignum iuuamentum, aut forte noxa sequatur non medicamenti, sed alterius causæ ratione, quam rursus disquirere conuenit. Quamuis & hoc secundum,his qui non satis perspectas habent causas, posset esse indicium à posteriori, quos dicimus à iuuantibus & nocentibus, ad morbi dignotionem non paruum, & ei qui non secundum rationem operatur, aut etiam morbum ignoranti, ad mutandum consilium, remedium, & remedii speciem.

APHORIS. LIII.

Quicunque iuuenes aluos humidas habent, melius euadunt, quàm quibus siccæ sunt, in senectute tamen deterius euadunt: exsiccatur enim senescentibus, magna ex parte.

COMMENT.

Ex enarratione aphó. 20. huius sectionis aperta est huius sententia, qua Hippocr. laudat magis aluos humidas, quàm siccas: nam fluxili existente uentre, in ihus congeruntur excrementa, quæ per uentrem facilius, & copiosius purgantur, quàm ad ambitum corporis distracta. Et ea ratione iuuenes melius in iuuentute euadere, aut degere dicit. Quoniam tamen in senectute transeunt in siccitatem, in ea ætate deterius degent, idque magna ex parte, si quidé magna ex parte eam faciunt commutationē, quod ad integram ueritatem uigesimi aphó. fuit addendum.

APHORIS. LIIII.

Magnitudo corporis, iuuentuti quidem, liberalis est, nec indecens: senectuti uerò inutilis, & peior paruitate.

COMMENT.

Non est idem munus traducere, & exponere: qui enim traducit, autorum scripturam omnino seruare debet, quo ad Latina patiatur lingua. Expositoris uerò est dicere quę sunt au mentem autoris aperte & perspicue, etsi uera non sint. Quamobrem Fuchsius & alii, male transferunt in hoc apho. proceritas, ubi Græce habetur, μῆκος, id est,

Fuchsius reprehenditur.

id est, magnitudo, quoniam & si magnitudo hic, pro longitudine nõ satis proprie, ut Gal. inquit, accipiatur, aliud est, quod dixit, & aliud quod ex uerbis intelligere debet lector: nam & inutilis foret discursus in Gal. Comm. quo contendit manifestum facere, per magnitudem Hippocr. intellexisse longitudinem, si ipse longitudinem, aut proceritatem dixisset. Hanc utique dixit iuuenibus liberalẽ, ἐλευθέριον dixit, id est, ad usum facilem & liberam, nõ ut Fuchsius dixit, decoram: nam statim addit, nec indecens, & quoniam ei opposuit, dicens, senibus esse longitudinẽ ἀσχήμων, hoc est, inutilem, siue minime ad usus aptã: ac perinde paruitate, id est, breuitate peiorem, senibus. Erit itaque longitudo, quæ sine crassitudine est, & quadratura, in iuuenibus apta & decora, & in senibus inepta, & deterior breuitate, quoniam hi statim adueniente senectute gibbosi fiunt, & incuruantur.

HIPPOCRATIS APHORISMORVM SECTIO TERTIA

CHRISTOPHORO A VEGA interprete & expositore.

APHORIS. I.

MVtationes temporum maxime pariunt morbos,& in temporibus magnæ mutationes,aut frigoris, aut caloris, & alia pro ratione eodem modo.

COMMENT.

HAec tertia sect.aph.Hipp.circa duo uersatur:nã prima parte docet quantum ualeant tempora, & temporum mutationes ad generationes morborum,& ad seruandas aut mutãdas natu ras,quosque singula anni tempora procreent morbos: secunda per singulas ætates percurrens docet, quæ quibus morbis sint obnoxiæ.In hoc uerò apho.mutationes temporum dicit maxime parere morbos. Porrò non est à ratione aliena Gal. expositio, qua dicit esse intelligendum uarias mutationes, quæ in temporibus euenire solét multæ aliæ post alias, parere morbos, & ea causa dictum est maxime, aliàs pari ratione dixisset, mutationes temporum sanare morbos, ut enim uer hyemi succedens morbos quosdam calidos affert, ita frigidos quosdam sanat: non esset itaque opus addidisse, maxime, si de uarietatibus temporum anni scripta esset sententia.Cæterùm aliã expositionem aphor. quam Gal. recitat, magis probò, singulorum anni temporum mutationes morbos parere. Quorum

Mutationes temporum morbo faciũt.

Quorum in sequentibus apho. mentionem habebit. Maximè verò dixisse, quoniam validissimam uim habent anni tempora adferendi morbos, ob aerē, qui nostra corpora inspiratione, & transpiratu perpetuo alterat. Et in temporibus, inquit, magnæ mutationes frigoris aut caloris morbos afferunt, & alia pro ratione eodem modo. Nam si in quouis temporum anni magnæ mutationes à naturali temporum temperatura fiant, morbos parient: Vbi mutationes sint ad calidum uel frigidum, aut eadem ratione ad humidum, aut siccum, aut simul multis modis, & uentorum successiones, & mutationes diuersæ eueniant. Dixit autem, magnæ, quoniam non quæuis mutationes in temporibus ipsis factæ, maxime pariunt morbos (nam pars illa, maxime, cum secunda quoque apho. parte legi debet) sed illæ, quæ magnæ fuerint, & effatu dignæ.

APHORIS. II.

Naturarum, hæ quidem ad æstatem, illæ uerò, ad hyemem, bene, uel male natura aptæ sunt.

COMMENT.

A uerbo φύω, fit φύσις, vt à nascor natura: quoniam autem omnia mixta corpora à primis elementis nascuntur, constitutionem ex elementis, dicimus, nostram φύσιν id est, naturam. Hæc uerò tunc bene se habet cum seruatur: male uerò, cum alteratur, & corrũpitur. Temperata vere optime degit, uerum modo distemperatarum est aph. ac perinde distemperatorum anni temporum meminit: æstatis & hyemis. Naturarum, dicens, hæc quidem ad ęstatem, ille uero ad hyemem bene uel malæ natura aptæ sunt. Nam calidę bene paratæ sunt ad æstatem, male ad hyemem, siquidem ab æstate seruantur, ab hyeme alterantur. Et naturæ frigidæ bene aptæ sunt ad hyemem, quoniā seruantur ab ipsa, male ad æstatem, à qua mutātur: simile nāque à simili seruatur, mutatur à cōtrario. Quod de nō ualde labētibus naturis intelligi dēt: nā ualde lapsę,

ad calorem, ęstate facile ęgrotant, & ualde lapsę ad frigiditatem hyeme, & contrariis temporum temperaturis pręseruantur. Calidę prętereà naturę ac frigidę, ad media tempora, ut uer, & autumnum modice quodammodò se habent, si quidem quadantenus seruantur, & quadantenus alterantur. Diximus, Natura paratę sunt, quoniam Gręce habetur πεφύκασι, quod est, natura promptę, aut paratę & ex naturali inclinatione.

APHORIS. III.

Aegritudinum aliæ ad alias bene, uel male sunt à natura aptæ, & ætates quædam ad horas, regiones, & uictus rationes.

COMMENT.

Confert modo morbos, & ętates, ad tempora, regiones, & uictus, dicens, quędam horum quibusdam esse magis apta, quędam minus. Tota autem oratio ita texendã est, ut à Gal. in Commentario, simul coniunctis in oratione morbis, & ętatibus, deinde ad tempora, regiones, & uictus collatis. Atque erit hęc Hippocra. littera à Galeno tradita τῶν νούσων καὶ τῶν ἡλικιῶν, ἄλλαι πρὸς ἄλλας, ὥρας, καὶ χώρας, καὶ δίαιτας, εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι, hoc est ęgritudinum & ętatum, alię ad alias horas, regiones, & uictus rationes bene, uel male natura aptę sunt. Est hęc uera sententia, atque concinna, & probe cõtexta oratio. Sed decet intelligere νόσοι, esse fœminei generi, sic & ὥραν, quę significat anni tempus, & ita nihil mali inuenies in aphor. contextu. Ille tamen, qui Galen. placita moleste fert, nostra uerò molestissime, ita transtulit aphoris. morborum alii ad alios bene, uel male habẽt, & ętates quędam ad tempora, loca, & uictus. & postea dicit hanc orationem ineptissimam esse. Et sane hęc oratio inepta; sed nõ est hęc Hip. Verum fac, morbũ fœminei generis, & pro νόσος, dic, ęgritudo, & fac tempus fœminei quoque generis, & tempora, dic, horas, ut & Gręci, & facies

Quorundam male dictorũ reprehensio.

cies

cies orationem non incongruam,quam nos in apho.damus,& eam cum Gal.ordinabis,ut fecimus. Prębuit nobis non paruam,tum ridendi,tum male dicendi occasionem,pręsertim cum iam translato aph addit;Constat uero hanc orationem ineptissimam esse ad significandum morbos quosdam ad quędam loca & tempora. Verum dicāt modo nobis Grammatici,an recepta sit hęc locutio apud ipsos. Ego significo morbos ad loca & tempora. Sed iam aphor.sententiam à Gale.ordinatam exponamus.Quemadmodum in pręcedenti aphor.naturas anni temporibus contulit,ita modo ęgritudines, & ętates bene,aut male aptas esse dicit,ad tempora, loca, & uictus: Morbi si quidem calidi, calidis temporibus facile eueniunt,& frigidi frigidis, humidi humidis: & sicci siccis. Male uero morbi calidi frigidis temporibus eueniunt,& frigidi calidis,facile quidem in similibus eueniunt, sed à contrariis facile curantur:ubi postquam à similibus generantur,contraria tempora succedant.Idem de regionibus,& uictus rationibus intelligendum: Calidi siquidem morbi his, qui uictu calido utuntur, facile eueniunt, & uictu contrario curātur:uti & uictui frigido difficile succedunt,& difficile curantur, similes collationes in morbis frigidis,humidis,& siccis faciemus. Aetates deinceps ad tempora,loca,& uictus bene, aut male paratas esse dicit:Nam ętas calida,ut iuuentus ad regiones & tempora frigida bene natura apta est:siquidem in eis bene degit,& ętas frigida,ut senum in regionibus, & temporibus calidis,in similibus tamen regionibus, & temporibus male: quoniam ab ipsis facile in morbosos lapsus ducuntur.lapsę temperaturæ. Adolescentium ętas temperata cum sit,in omnibus modicè se habet. Idem quoque de uictus rationibus dicendum à similibus irritari lapsas ætates, à contrariis moderari,ac seruari,pręter pueritiam,cuius lapsus ad humiditatem,adeò est ad extensionem corporis, & uitæ prorogationem necessarius,ut similibus omnimodo seruari debeat. Lacte quoque humidissimos infantes alimus, mel tamen caue putes humidum esse, aut infantibus alimenti ratione prębendum.

Aetas temperata in omnibus tēporibus modicè se habet.

APHORIS. IIII.

In anni temporibus, si eadem die, modo quidem calor, modo uero frigus fit, autumnales morbos expectare oportet.

COMMENT.

Morbos autumnalibus similes dicit sperandos esse quocunque tẽpore tales fiant mutationes, quales autumno fieri uidemus singulis ipsis diebus: nam mane frigus fit, meridie calor, rursus uespere frigus. Quod si similes fiant intra diem mutationes aliis anni tẽporibus, autumnales morbi sunt sperandi: ut enim Gale. in com. inquit, temporum temperaturæ, non ipsorũ appellationes, morborum causæ sunt. Cæterum aduertendum, quod autumno fiunt morbi quidam, qui sequuntur totam ipsam constitutionem, quæ frigida est, & sicca, qui frigidi & sicci sunt. Autumnum namque frigidum & siccum dixit Hippo. lib. De humana natura. Siccus, inquit, est autumnus, & hominem iam frigefacere incipit. Quidam sequuntur, autumni constitutionem, ut æstatem sequitur, non propriã ipsam autumni naturam, ueluti in apho. 11. sequenti, cum inquit: Si hyems sicca, & aquilonia, uer uero pluuiosum, & australe, necesse est æstate febres acutas fieri, & lippitudines. Hoc loco febres acutas, & lippitudines fieri dicit æstate, non tantum æstatis ratione, sed præcedentium tẽporum. Ita aphor. 9. dixit, Autumno morbi acutissimi atque exitiosissimi omnino. Gal. uero id refert ad æstatem præcedentem, & autumnum sequentem ipsam. In præsenti uero non refert morbos totius autumnalis constitutionis, neque eos, quos facit, quoniam æstatem sequitur, sed eos, qui sequuntur singulas dierum uarietates, per calorẽ & frigiditatem. Sunt autem morbi hi inconstantes, uarii, & mali iudicii, quales in inconstantibus temporibus fieri dixit infra aphoris. 8. & autumno ob partium dierũ uarieta-

Autumnales morbi quãdo sperandi.

Autumnales morbi.

Autumnales morbi inconstantes.

uarietatem fieri necesse est, nunc quidem calefactis, ac dilatatis humoribus, nunc uero refrigeratis, ac constrictis, tales etiam fiunt, quoties eadem die calor & frigus fit; uarijs concitatis humoribus, & imbecillitata natura: uarii, inconstãtes & mali iudicii, siue non firmi. Horum meminit aphor. 22. sequenti. Sunt autem quartanę febres erraticę, lienes, aqua inter cutem, urinę stillicidia, quę omnia temporis inęqualitatem sequuntur.

APHORIS. V.

Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pigritiam adferentes, ac dissoluentes, quando constitutio hæc præualuerit, talia in morbis patiuntur: si uero aquilonia fuerit, tusses, fauces, alui duræ, urinę difficultates, horores, costarum dolores & pectorum, quando hęc constitutio pręualuerit, talia in morbis sperare oportet.

COMMENT.

Temporum constitutiones, quam maximę uariant uẽti flantes; quoties enim media hyeme flat auster, tepescunt omnia, & frigora coercentur. Media item ęstate flante borea, calor temporis in frigus uertitur. Quamobrem nos alibi admonuimus habitationum & ciuitatum temperaturas, nihil minus locorum situ, quàm climatum differentia distingui: uidemus enim in quinto climate loca boreę exposita & sublimia, frigida admodum, & alia infima, & austro patentia ualde calida. Est enim boreas, aut sibi lateralis aquilo, frigidus & siccus, uti auster, aut notus calidus & humidus: flat siquidem auster ab Oceano in hoc nostro hemispherio, & à meridionali plaga: Primum efficit humidum ipsum, quoniam inde uapores ac nubes

Locorum situs.

Borę temperatura & austri.

APHORIS. L.

Quæ multo tempore consueta sunt, quamuis peiora, non consuetis, minus molestare solent, oportet igitur, & ad insueta permutari.

COMMENT.

Duo docet in præsenti Aphoris. Hippoc. primum in præcedenti docuit speciatim in exercitationibus, modo verò generatim in omnibus causis, quas non naturales dicere solemus, nempe cibis, potibus, somnis, uigiliis, impletionibus, uacuationibus, & animi accidentibus omnia comprehendens, cum dixit: Quæ multo tempore consueta sunt, quanuis peiora, non consuetis minus molestare, intellige, quamuis non consueta minus mala sint. In secunda parte consuluit ad inconsueta permutare, ueluti colligens: si enim consueta minus molestant, omnibus assuefieri erit melius. decet igitur ad insueta permutari. Quod ad primam partem attinet, de exercitationibus dictum est in præcedenti Aphorismo. De cibis & potibus Hippocrates libro secundo De rati. uictus acu. inquit: Cibos quibus uti consueuerunt, facile ferunt, tamets si natura haud quaquam boni fuerint, similiter & potus. Contra grauiter ferunt cibos, quibus vti non assueuerunt, etiam si mali non sint, consimili modo & potus. De somno & uigiliis docent experimento monachi, qui tota uita media nocte à somno resurgunt, sine noxa. Impletionem docent athletæ, qui quotidie quam maxime implentur, & bonum suum habitum seruant ob consuetudinem & qui in aula degunt, singulis diebus cibos ferunt, qui quatuor hominibus forent satis, idque ob consuetudinem lautissimè epulandi. In animi accidentibus nihil refert dicere, quantum ualeat consuetudo ad ferenda mala. Causam horum in præsentiarum non referimus, quoniam singula dicta sunt à nobis libro secundo De arte medendi, quid in-

Cibi & potus consueti.

Somni cõsuetudo.

quam in singulis faciat consuetudo, & quo pacto contrariis assuescere sit melius: hoc admonet modo Hippocra. quoniam diuersis rerum casibus, & aduersis fortunis subditi, atque obnoxii sumus; vt igitur contrariis fortunis aduenientibus parati simus, omnibus assuescere erit tutius. Qui enim definitam aliquam viuendi regulam perpetuo seruant, quouis casu adueniente moriuntur, aut grauiter ægrotant. Assuescere autem contrariis conuenit robustis & iuuenibus; vt id multo tempore facere liceat, quod dixit Hippo, & sine manifesta noxa, & postea multo tempore valetudine bona, & minime fragili frui. Consuetudinem verò non esse permutandam quo ad ęgrotant homines, in medendi metho. docuit Gal. Quamuis ex medicamentorum vsu frequenti notum sit ægris innasci consuetudinem, ob quam minus ab ipsis mutantur, quę cogit medicos in alia medicamenta transire. Quin & venenis assuefieri posse putarunt antiquiores, qui vetulam ferunt veneno sensim assuefactam, & ex Ruphi sentētia puellā nutritā ueneno, vt interficerētur per eam Reges & Pręsides, qui cum ea conuenirent, & consequutam esse intemperatura, quodam magni momenti, ita vt saliua eius interficeret animalia, & non auderet gallina saliuam eius degustare. Gale. verò libr. 3. De simplici. me. fa. cap. 18. cùm de venenis frigidis probat, ea alere posse, inquit: Id quod auus Atheniensis experimento docuit, cuius apud omnes percelebris memoria est. Etenim ea ab exigua cicutę portione auspicata nullo detrimento ad per magnam progressa est copiam; principio enim paucum prę exiguitate, ipsa uictum est, atque consuetudo naturale reddit. Nec enim nunc locus est; ut cui plurimum possit consuetudo, curque uelut altera adcititia natura sit, uti à ueteribus proditum est, causam reddere.

Assuescere contrariis.

Veneno nutritæ.

APHRIS. LI.

Vniuersum & repente euacuare, uel implere

vel calefacere, vel refrigerare, uel utcunque aliter corpus mouere, periculosum. Et omne nimium naturæ inimicum. Quod uerò paulatim fit, tutum est, præsertim si quis ex alio in aliud progrediatur.

COMMENT.

Subitæ mutationes uituperantur.

Præceperat ad inconsueta trāsire in præcedēti Apho. quoniam id ad sanitatis securitatem videbatur esse necessarium, modum tamen transeundi definit in præsenti, omnem subitam mutationem vituperans, laudans vero eam, quæ sensim fit. Et inquit, Vniuersim & repente uacuare, aut implere, vel calefacere, vel refrigerare, vel vtcunque aliter corpus mouere, periculosum est. Et rationem adiungens ait: Et omne nimium naturæ inimicum. Huius sententiæ veritas experimento facile constat: si enim vniuersim corpus mutare quouis modo tentaueris, dolorem inferes, non tantum vbi à naturali dispositione, in id, quod præter naturam est, mutetur: verum & si à non naturali dispositione in natiuam & propriam reducatur. Dolorem enim infert omne pathema vniuersim & subito ingruens, inquit Plato in Timæo. Non tantum igitur, quorum manus affatim & subito refrigerantur, dolent: sed si manus ita refrigeratas igni applicuissent prope, ita tamen vt subito, & vniuersim incalescerent, dolorem paterentur. Causam verò inuenire non est difficile: Qui enim calidi aliàs à natura sunt, si subito refrigerentur, symmetriam amittunt, vt Gal. in Comm. inquit, in qua sanitas & propria natura seruatur, & aduenit subito aliena natura, quæ corpori recipienti contraria est. Quod sensim facta mutatione non accidit, tùm quoniam non sentitur, tùm quoniam quod aduenit naturale fit, & consuetum. est autem consuetudo adcititia natura. Cùm vero alteratur quis à dispositione præter naturam versus naturalem, subito dolor accidit ob inequalem intemperiem, ex præcedente & adueniente compositam. Iu-

Mutatio subita ad naturalem dispositionem dolorem infert.

re igitur ante Apollinis templum, vt inquit Plato, scriptum erat μηδὲν ἄγαν, hoc est, ne quid nimis: quod Hipp. in comprobationem suę sententiæ attulit. Modum autem in omnibus seruandum esse, notissimum est, atque id est, quod in alterationibus & vacuationibus seruare præcipit: nam id, quod paulatim fit, tutum est, pręsertim cum ab alio in aliud mutatio fit, hoc est, cum consuetudinem mutare est in animo. Hanc eandem sententiam approbat lib. 6. De mor. pop. par. 2. dicens: Contraria sensim adhibere conuenit, atque interquiescere. Quod de consuetudinibus intelligendum uenit autore Gal. in Commen. quas sensim mutare conuenit, non vniuersim. Et lib. 2. De rati. vict. acu. sect. 22. Hippoc. repentinas mutationes dixit, noxam, atque imbecillitatem parere, tum his, qui bis in die comedunt, tum his qui semel. At noxam, & imbecillitatem parere nihil aliud est, quàm symmetriam, à qua uires pendent, subuertere. Diximus autem vniuersim & repente, non ut alii interpretes, plurimum & repente, quoniam Hippoc. hic non de quantitate eius, quod vacuari debet, agit, sed de modo seruando: de quantitate autem prima secti. egit apho. 2. athletarum exemplo. rursus apho. 22. & apho. 4. huius sect. nunc autem modum definit, nec vniuersim, nec repentè uacuare docens. Quod etiam ex ipsius uerbis constare posset, qui dixit, τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης. non est autem idem τὸ κατὰ πολὺ & τὸ πολὺ, id est plurimũ: nã κατὰ πολὺ, contrariũ habet in pręsenti loco apud Hipp. τὸ κατ' ὀλίγον, id est sensim: qua propter quéadmodum κατ' ὀλίγον, & κατὰ μικρὸν, id est, paulatim, modum mutãdi significant, ita, κατὰ πολὺ, id est, vniuersim, siue aceruatim. Accedit ad hæc, quod Gal. lib. 6. De mor. popu. Commen. partis citatæ docet, non esse aspernandas consuetudines, οὔτ' ἀθρόως μεταγειν, ἀλλὰ καὶ κατὰ βραχὺ, hoc est, neque vniuersim transferre, sed sensim, quo loco ἀθρόως, id est, vniuersim, aut aceruatim dixit, quod hic, κατὰ πολὺ, & ei apposuit κατὰ βραχὺ, id est, sensim, quod idem est, κατ' ὀλίγον, id est, paulatim: qua voce vtitur modo. Iure quoque cùm dixisset uniuersim, addit, & repente; quoniam maiorem

Vniuersim non uacuare.

Interpretes taxantur.

τὸ κατὰ πολύ.

celeritatē mutationis significat repēte, quàm vniuersim.

APHORIS. LII.

Facienti omnia secundum rationem, si non succedant secundum rationem, non transire ad aliud manente quod uisum fuit à principio.

COMMENT.

Longo verborum tractu, & prolixa oratione opus esset, si vellet quis hoc loco reprehendere medicos nostri seculi, quales & Gal. seculo fuere, qui quoties ad uisendos ægrotos accedunt, noua alia, atque alia eis iniungunt medicamenta, non arte quidem, sed techna utentes, ut uideantur aliquid fecisse, & diligentiam accuram quam maximam adhibuisse, neq; possint accusari apud uulgus, & eos, qui ęgrotis assistunt, quòd æger aut mortuus fuerit, aut in periculo constitutus ob medicorum incuriam. Præterea ut iure mercedem reportasse videantur. Pręstaret autem principio omnia probè perpendere, morbos & causas agnoscere, & singula diligenter considerare. deinde remedia admouere, à quibus recedendum non esse præcipit Hippo. etiam si non succedat secundum rationem, vbi maneat ac perseueret, quod à principio uisum est, id est, interim dum immutata manet, indicatio, à qua motus medicus ea specie remediorum est vsus. Vt igitur aliquid secundum rationem factum à nobis existimemus, intelligere decet, in exemplo, aliam esse indicationem in febre, quæ sumitur à morbo, qua morbus est, aliam à morbo huius generis, scilicet caloris: tertiam à caloris quantitate, exempli gratia, quatuor numerorum. Qua morbus est, contrariis eget, atque eis insistendum, quo ad morbus fuerit: qua uerò calidus morbus est, frigidis eget, atque in eisdem persistendum, quo ad morbi genus seruetur. quatenus tamen quatuor est numerorum calor, quatuor numeris, aut pluribus, frigidorum

Medici taxantur. (margin)

Secūdum rationem factum unde agnoscemus. (margin)

vti decet: periculi magnitudine simul cum morbi magnitudine perspecta, ut alibi docuimus, ac seruare remedii quantitatem, & uires, dum seruatur morbi quantitas. Manente igitur morbo contrarium obiiciendũ, & manente specie morbi, maneat species contrarii: singulare uerò remedium, duabus de causis mutamus: aut quoniam morbi quantitas mutata est: tunc enim mutamus ad dictam mensuram præsidium, aut immutata morbi quãtitate, mutamus præsidium in aliud eiusdem quantitatis & speciei, quoniam consuetudo, non patiendi causa est: idq; cùm uideris nõ succedere secundum rationem, in aliud tamen, aut alterius generis, aut eiusdem, sed diuersi uigoris, non transibit medicus, manente eo, quod à principio uisum est. Dum tamen id fuerit probè perspectum & ex artis præceptis consideratum, etiam si non eueniat, quod secundum rationem foret sperandum: Nam medicamenta, quę ex ratione & arte morbis conueniunt, sæpe solent longa pugna, & spatio temporis, eadem, aut similia repetita, curationem perficere; id quod Gal. guttæ aquæ exemplo docet lib. 3. De tempe. & lib. 3. De simpli. med. fa. & in pręsenti Comment. Quemadmodum enim guttę uis non se ostendit in lapide unico ictu, sed plurimis: nam mollior assiduis saxum cauat ictibus unda; ita medicamentum pro ratione adhibitum, sæpius repetitum, ac perseuerans suam ostendet actionem, etiam si non statim ueniat pro ratione auxilii manifestum atque effatu dignum iuuamentum, aut forte noxa sequatur non medicamenti, sed alterius causæ ratione, quam rursus disquirere conuenit. Quamuis & hoc secundum, his qui non satis perspectas habent causas, posset esse indicium à posteriori, quos dicimus à iuuantibus & nocentibus, ad morbi dignotionem non paruum, & ei qui non secundum rationem operatur, aut etiam morbum ignoranti, ad mutandum consilium, remedium, & remedii speciem.

APHORIS. LIII.

Quicunque iuuenes aluos humidas habent, melius euadunt, quàm quibus siccæ sunt, in senectute tamen deterius euadunt: exsiccatur enim senescentibus, magna ex parte.

COMMENT.

Ex enarratione aphó. 20. huius sectionis aperta est huius sententia, qua Hippocr. laudat magis aluos humidas, quàm siccas: nam fluxili existente uentre, in sinus congeruntur excrementa, quæ per uentrem facilius, & copiosius purgantur, quàm ad ambitum corporis distracta. Et ea ratione iuuenes melius in iuuentute euadere, aut degere dicit. Quoniam tamen in senectute transeunt in siccitatem, in ea ætate deterius degent, idque magna ex parte, si quidē magna ex parte eam faciunt commutationē, quod ad integram ueritatem uigesimi aphó. fuit addendum.

APHORIS. LIIII.

Magnitudo corporis, iuuentuti quidem, liberalis est, nec indecens: senectuti uerò inutilis, & peior paruitate.

COMMENT.

Non est idem munus traducere, & exponere: qui enim traducit, autorum scripturam omnino seruare debet, quo ad Latina patiatur lingua. Expositoris uerò est dicere quę sunt ad mentem autoris aperte & perspicue, etsi uera non sint. Quamobrem Fuchsius & alii, male transferunt in hoc apho. proceritas, ubi Græce habetur, μεγέθει, id est,

Fuchsius reprehenditur.

id est, magnitudo, quoniam & si magnitudo hic, pro longitudine nõ satis proprie, ut Gal. inquit, accipiatur, aliud est, quod dixit, & aliud quod ex uerbis intelligere debet lector: nam & inutilis foret discursus in Gal. Comm. quo contendit manifestum facere, per magnitudem Hippocr. intellexisse longitudinem, si ipse longitudinem, aut proceritatem dixisset. Hanc utique dixit iuuenibus liberalẽ, ἐλευθέριον dixit, id est, ad usum facilem & liberam, nõ ut Fuchsius dixit, decoram: nam statim addit, nec indecens, & quoniam ei opposuit, dicens, senibus esse longitudinẽ δύσχρηστον, hoc est, inutilem, siue minime ad usus aptã: ac perinde paruitate, id est, breuitate peiorem, senibus. Erit itaque longitudo, quæ sine crassitudine est, & quadratura, in iuuenibus apta & decora, & in senibus inepta, & deterior breuitate, quoniam hi statim adueniente senectute gibbosi fiunt, & incuruantur.

HIPPOCRATIS APHORISMORVM SECTIO TERTIA

CHRISTOPHORO A VEGA interprete & expositore.

APHORIS. I.

Vtationes temporum maxime pariunt morbos, & in temporibus magnæ mutationes, aut frigoris, aut caloris, & alia pro ratione eodem modo.

COMMENT.

Aec tertia sect. aph. Hipp. circa duo uersatur: nã prima parte docet quantum ualeant tempora, & temporum mutationes ad generationes morborum, & ad seruandas aut mutãdas naturas, quosque singula anni tempora procreent morbos: secunda per singulas ætates percurrens docet, quæ quibus morbis sint obnoxiæ. In hoc uerò apho. mutationes temporum dicit maxime parere morbos. Porrò non est à ratione aliena Gal. expositio, qua dicit esse intelligendum uarias mutationes, quæ in temporibus euenire solẽt multæ aliæ post alias, parere morbos, & ea causa dictum est maxime, aliàs pari ratione dixisset, mutationes temporum sanare morbos, ut enim uer hyemi succedens morbos quosdam calidos affert, ita frigidos quosdam sanat: non esset itaque opus addidisse, maxime, si de uarietatibus temporum anni scripta esset sententia. Cæterùm aliã expositionem aphor. quam Gal. recitat, magis probo, singulorum anni temporum mutationes morbos parere. Quorum

Mutationes temporum morbo faciũt.

Quorum in sequentibus apho.mentionem habebit. Maximè verò dixisse, quoniam validissimam uim habent anni tempora adferendi morbos, ob aerē, qui nostra corpora inspiratione, & transpiratu perpetuo alterat. Et in temporibus, inquit, magnæ mutationes frigoris aut caloris morbos afferunt, & alia pro ratione eodem modo. Nam si in quouis temporum anni magnæ mutationes à naturali temporum temperatura fiant, morbos parient. Vbi mutationes fint ad calidum uel frigidum, aut eadem ratione ad humidum, aut siccum, aut simul multis modis, & uentorum successiones, & mutationes diuersæ eueniant. Dixit autem, magnæ, quoniam non quæuis mutationes in temporibus ipsis factæ, maxime pariunt morbos (nam pars illa, maxime, cum secunda quoque apho. parte legi debet) sed ille, quæ magnæ fuerint, & effatu dignæ.

APHORIS. II.

Naturarum, hæ quidem ad æstatem, illæ uerò, ad hyemem, bene, uel male natura aptæ sunt.

COMMENT.

A uerbo φύω, fit φύσις, vt à nascor natura: quoniam autem omnia mixta corpora à primis elementis nascuntur, constitutionem ex elementis, dicimus, nostram φύσιν id est, naturam. Hæc uerò tunc bene se habet cum seruatur: male uerò, cum alteratur, & corrūpitur. Temperata vere optime degit, uerum modo distemperatarum est aph. ac perinde distemperatorum anni temporum meminit æstatis & hyemis. Naturarum, dicens, hæc quidem ad ęstatem, ille uero ad hyemem bene uel malæ natura aptæ sunt. Nam calidę bene paratæ sunt ad æstatem, male ad hyemem, siquidem ab æstate seruantur, ab hyeme alterantur. Et naturæ frigidæ bene aptæ sunt ad hyemem, quoniā seruantur ab ipsa, male ad æstatem, à qua mutātur: simile nāque à simili seruatur, mutatur à cōtrario. Quod de nō ualde labētibus naturis intelligi dēt; nā ualde lapsę

ad

ad calorem, ęstate facile ęgrotant, & ualde lapsę ad frigiditatem hyeme, & contrariis temporum temperaturis pręseruantur. Calidę preterea naturę ac frigidę, ad media tempora, ut uer, & autumnum modice quodammodo se habent, si quidem quadantenus seruantur, & quadantenus alterantur. Diximus, Natura paratę sunt, quoniam Gręce habetur πεφύκασι, quod est, natura promptę, aut paratę & ex naturali inclinatione.

APHORIS. III.

Aegritudinum aliæ ad alias bene, uel male sunt à natura aptæ, & ætates quædam ad horas, regiones, & victus rationes.

COMMENT.

Confert modo morbos, & ętates, ad tempora, regiones, & uictus, dicens, quędam horum quibusdam esse magis apta, quędam minus. Tota autem oratio ita texenda est, ut à Gal. in Commentario, simul coniunctis in oratione morbis, & ętatibus, deinde ad tempora, regiones, & uictus collatis. Atque erit hęc Hippocra. littera à Galeno tradita, τῶν νούσων καὶ τῶν ἡλικιῶν, ἄλλαι πρὸς ἄλλας ὥρας, καὶ χώρας, καὶ δίαιτας, εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι, hoc est ęgritudinum & ętatum, alię ad alias horas, regiones, & uictus rationes bene, uel male natura aptę sunt. Est hęc uera sententia, atque concinna, & probe cōtexta oratio. Sed decet intelligere νόσους esse fœminei generi, sic & ὥραν, quę significat anni tempus, & ita nihil mali inuenies in aphor. contextu. Ille tamen, qui Galen. placita moleste fert, nostra uerò molestissime, ita transtulit aphoris. morborum alii ad alios bene, uel male habēt, & ętates quędam ad tempora, loca, & uictus. & postea dicit hanc orationem ineptissimam esse. Et sane hęc oratio inepta, sed nō est hęc Hip. Verum fac, morbū fœminei generis, & pro νόσος, dic, ęgritudo, & fac tempus fœminei quoque generis, & tempora, dic, horas, ut & Gręci, & facies

Quorumdam male dictorū reprehensio.

cies orationem non incongruam, quam nos in apho. damus, & eam cum Gal. ordinabis, ut fecimus. Prebuit nobis non paruam, tum ridendi, tum male dicendi occasionem, presertim cum iam translato aph addit; Constat uero hanc orationem ineptissimam esse ad significandum, morbos quosdam ad quędam loca & tempora. Verum dicāt modo nobis Grammatici, an recepta sit hęc locutio apud ipsos. Ego significo morbos ad loca & tempora. Sed iam aphor. sententiam à Gale. ordinatam exponamus. Quemadmodum in precedenti aphor. naturas anni temporibus contulit, ita modo ęgritudines, & ętates bene, aut male aptas esse dicit, ad tempora, loca, & uictus: Morbi si quidem calidi, calidis temporibus facile eueniunt, & frigidi frigidis, humidi humidis: & sicci siccis. Male uero morbi calidi frigidis temporibus eueniunt, & frigidi calidis, facile quidem in similibus eueniunt, sed à contrariis facile curantur: ubi postquam à similibus generantur, contraria tempora succedant. Idem de regionibus, & uictus rationibus intelligendum: Calidi siquidem morbi his, qui uictu calido utuntur, facile eueniunt, & uictu contrario curātur: uti & uictui frigido difficile succedunt, & difficile curantur, similes collationes in morbis frigidis, humidis, & siccis faciemus. Aetates deinceps ad tempora, loca, & uictus bene, aut male paratas esse dicit: Nam ętas calida, ut iuuentus ad regiones & tempora frigida bene natura apta est: siquidem in eis bene degit, & ętas frigida, ut senum in regionibus, & temporibus calidis, in similibus tamen regionibus, & temporibus male: quoniam ab ipsis facile in morbosos lapsus ducuntur lapsę temperaturæ. Adolescentium ętas temperata cum sit, in omnibus modicè se habet. Idem quoque de uictus rationibus dicendum à similibus irritari lapsas ætates, à contrariis moderari, ac seruari, preter pueritiam, cuius lapsus ad humiditatem, adeo est ad extensionem corporis, & uitæ prorogationem necessarius, ut similibus omnimo do seruari debeat. Lacte quoque humidissimos infantes alimus, mel tamen caue putes humidum esse, aut infantibus alimenti ratione prębendum.

Aetas temperata in omnibus tēporibus modice se habet.

APHO.

uarietatem fieri necesse est,nunc quidem calefactis,ac dilatatis humoribus,nunc uero refrigeratis, ac constrictis, tales etiam fiunt,quoties eadem die calor & frigus fit;uariis concitatis humoribus,& imbecillitata natura : uarii, inconstãtes & mali iudicii,siue non firmi. Horum meminit aphor.22.sequenti.Sunt autem quartanę febres erraticę,lienes,aqua inter cutem,urinę stillicidia,quę omnia temporis inęqualitatem sequuntur.

APHORIS. V.

Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pigritiam adferentes, ac dissoluentes, quando constitutio hæc præualuerit, talia in morbis patiuntur: si uero aquilonia fuerit, tusses, fauces, alui duræ, urinę difficultates, horores, costarum dolores & pectorum, quando hęc constitutio pręualuerit, talia in morbis sperare oportet.

COMMENT.

Temporum constitutiones, quam maximę uariant uenti flantes; quoties enim media hyeme flat auster, tepescunt omnia, & frigora coercentur. Media item ęstate flante borea,calor temporis in frigus uertitur.Quamobrem nos alibi admonuimus habitationum & ciuitatum temperaturas,nihil minus locorum situ,quàm climatum differentia distingui:uidemus enim in quinto climate loca boreę exposita & sublimia,frigida admodum,& alia infima, & austro patentia ualde calida. Est enim boreas, aut sibi lateralis aquilo,frigidus & siccus, uti auster, aut notus calidus & humidus:flat siquidem auster ab Oceano in hoc nostro hemisphęrio,& à meridionali plaga. Primum efficit humidum ipsum,quoniam inde uapores ac nubes

Locorum situs.

Boreę temperatura & austri.

nubes defert: secundum calidum, quia à calidis flat locis. Ita boreas frigidus est, ob absentiam solis à parte qua flat, nempe Septentrione:& siccus, quoniam non tantum uapores, aut nubes non defert, sed delatas ab Austro euertit. Subsolanus ab Oriente flat & siccus est: Zephyrus ab Occidente, atque humidus. De his plura diximus lib.2. De arte medendi. Hippo. tamen hoc loco multa refert symptomata, quę sequuntur constitutiones, per quas flant, & prędominantur duo hi contrarii uenti, locis, & qualitatibus, boreas, siue aquilo, qui duo flant à Septentrione;& auster, qui à Meridie, aliis duobus prçcipuis uentis pretermissis, qui non adeo magnam uim alterandi habent, flante austro fieri dicit auditus hebetudinem humectato sane cerebro, & aere, per quem permaneant sonitus. Caliginosus item est, non quòd aerem caligine impleat, sed quoniam oculos caligine obtundat, autore Gal. lib. 1. De mor. pop. in prima consti, com. 9. dicente, Et caliginosum dictum esse, quod aceruatum in nobis ob ipsum indicat caliginem, non aeris. Sic etiam & caput grauat, & neruos laxans pigritiam adfert, & totius corporis dissolutionem, dum prçualet hæc constitutio: uti & prçualente aquilone fiunt tusses ob frigidam intemperiem, fauces exasperantur. sic enim Celsus habet lib. 2. cap. 1. sunt autẽ asperę inæqualiter refrigeratę, ac siccatę, fauces tantum dixit, intelligendum autem patiuntur, uti & lienes dixit aph. 22. aut fauces, & alui durę legendum: nam fauces siccatæ ac refrigeratę durę redduntur. aluus autem comprimitur à frigore & siccatur, ac perinde fęcem retinet, quę ut uenter ipse obduratur. Difficultas urinę fit compressis & oblęsis musculis claudentibus uesicam. Horores à frigore cutem alterante. Dolores pectorum & laterum, ob frigiditatem lędentem partes exangues, ad quas inspiratus aer prope accedit, & extra alterando manet, & corporibus plenis distillationes exprimit ad eas partes, etiam si humida constitutio non prçcesserit, quod Fuchsius necessarium putauit. Atque hęc accidunt dum aquilo perualet, alios uentos omnes superans, ac diu flans.

Fuchsius notatur.

APHO-

APHORIS. VI.

Quando æstas ueri similis fuerit, sudores multos in febribus spectare oportet.

COMMENT.

Quouis anni tempore sudores fieri videmus, vbi calor humiditati coniunctus superabundet, abundant autem verno tempore magis, ac propterea dixit sudores fieri multos, vbi æstas veri similis fuerit. vt enim dixerat, si eadem die calor & frigus fit, autumnales morbos expectare oportet: sic modo. Si ęstas veri similis fuerit, talia exspectare conuenit, qualia vere solent euenire. Sudores autem eueniunt vere multi: calor namq; ipsius effundit humiditates ex hyeme concretas, & eas ad cutem euocat. Et vti Gal. in Com. inquit, ęstate adest calor ambientis, hyeme humiditas, vere vtrunq;. Neque tamen inde sequitur ver esse calidum & humidum. Nam Gal. non loquitur de ambientis humiditate, sed de calore ambiẽtis, & humiditate corporis cum inquit, Neq; enim sine aeris ambientis calore multi sudores fieri possunt, neq; absque eo, quòd aliqua humiditas superuacua in corpore contineatur. Horum uero alterum in æstate, alterum in hyeme, autumno neutrum, veri vtrunque adest. hoc est vere adest humiditas in corpore à hyeme contracta, & calor, qui valeat ipsam liquare, pręsertim in postrema eius parte. De temperatura ueris, & qua ratione temperatum cum sit, calidum & humidum dici possit, diximus libr. 2. De arte medendi. Vere sudore multi.

APHORIS. VII.

In siccitatibus febres acutæ fiunt: & si talis fuerit annus magna ex parte, qualem fecerit constitu-

tionem, tales morbos vt in plurimum oportet expectare.

COMMENT.

αὐχμοῖς. Febres acutas dixit fieri ἐν τοῖς αὐχμοῖσι, hoc eſt, in ſiccitatibus. ſunt autem ſiccitates, conſtitutiones temporum plus iuſto ſiccæ non quæ extreme ſiccæ ſunt. Nam vt inquit Gal. lib. 1. De morbis popu. par. 1. comm. 4. conſtitutionem plus iuſto ſicciorem αὐχμὸν nominauit, non ualde conſueta voce: conſueuimus enim non ſimpliciter ſicciorem, ſed extremè ſiccam, ita nominare. Hippo. igitur aliter quàm alii vtitur eius uocis ſignificatione. Iure tamen eo tempore febres dixit fieri accutas, nam hæ à bile fiunt, & bilis ſiccitate accreſcit, & ſanguis acrior redditur. Quòd ſi talis fuerit annus magna ex parte, ſic etiam magna ex parte tales fient morbi, nec perinde multi. quoniam ut dicet in apho. 15. ſiccitates imbribus ſunt ſalubriores, & minus mortiferæ.

APHORIS. VIII.

In temporibus conſtantibus, ſi tempeſtiue tempeſtiua reddantur, morbi conſtantes, & boni iudicij fiunt: in inconſtantibus uerò, inconſtantes & mali iudicij.

COMMENT.

Tempora conſtantia. Conſtantia tempora ea dicuntur apud Gal. in com. quæ propriam ſeruant naturam. eſt autem temporum natura propria, ubi hyems fuerit frigida, neque ualde clemens, neque modum excedens frigiditate, qualis regionibus ſingulis debetur, & acceſſerint nonnullæ pluuiæ, ita vt humida potius, quàm ſicca ſit; uer temperatum, ſed pluuię deſcendant copioſæ, non immodicæ. Aeſtas calida &

da & sicca, neque omnino sine pluuiis: Quas in hac nostra regione abundare & utiles esse uidemus autumno, qui frigidus, non ualde siccus est. Nam fere naturalem temporum differentiam tradidit Hippo. lib. de aere, aquis & locis. Quando tales fuerint constitutiones, morbi fient constantes, quoniam tempestiue tempestiua redduntur, sunt autem morbi constantes, stabiles, firmi, & sedati: nam à uerbo καθίστημι, quod ut diximus lib. i. De arte medendi cap. de temperamentis, significat, compono, & placidum reddo, & sedo, fit καθιστῶσι, id est, constantibus, placatis, siue compositis, & sedatis. In talibus igitur temporibus morbi fient sedati, & minime turbati, ac boni iudicii. Bonę siquidem fieri solent iudicationes, quoties humores morbos facientes, quieti sunt, & placati, quos interim natura coquit, ac superat, deinde excernit. In temporibus uerò inconstantibus & turbatis, humores turbantur, neque seruant unam naturam, neque unum locum, sed variè cocti, aut naturæ opus fugientes, instabiles morbos faciunt, & turbatos, ἀκαταστάτοι, dixit, qua voce usus est libr. 4. De rat. victus acu. sect. 52. & Gal. eandem exponit in Com. dicens: ἀκαταστάτως, febres dixit, quæ nihil habent stabile, id est, firmum, sunt autem firma, quæ apparent in circuitibus, & urinis, & exquisitis febrium formis. Circuitus igitur principio non apparét primis diebus, cætera verò apparent alias, alia, & sæpe ter, ac quater mingere contingit per diem ac noctem, & inuicem dissimiles apparent, hanc febris formam, ἀκατάστατον esse dicunt, quod idem significat, ac non seruans vnam exacte formam. hęc Gal. Ex quibus manifestum fit in his febribus inconstantibus vrinas & accessiones uarias esse, ac turbatas, & causas easdem facientes confusas, & minime placatas, ob temporum inconstantiam & varietatem. Inde ueto fient mala iudicia, hæc sunt cum prauis symptomatibus, & solét recidiuare: quoniam vbi causæ, quæ morbos efficiũt, dispares sunt, pars cocta excernitur, & cruda à iudicatione manens repetere facit morbum. Id uerò est mali iudicii esse. Quamobrẽ per ea tempora, præsertim si ad calorẽ & humiditatem magis

καθίστημι.

ἀκατάστατος.

inclinauerint, pestem futuram recte prędicemus nihil boni sperantes in febribus, & earum iudicationibus.

APHORIS. IX.

Autumno morbi acutißimi & exitiosißimi magna ex parte: uer autem saluberrimum, & minime mortiferum.

COMMENT.

Vt diximus supra Com.4. morbi autumnales quidam sequuntur naturalem temporis anni constitutionem; quorum meminit apho. 22. quidam dierum ipsius inæqualitatem, de qua loquutus est, apho.4. quidam eius ad æstatem, sequelam, de quibus modo dicit, autumno fieri morbos acutissimos, & exitiosissimos, ὡς ἐπίπαν, hoc est, vt in plurimum, siue magna ex parte. Est sane autumnus omnium temporum pessimus, frigidus & siccus, si quis totam ipsam trium mensium constitutionem commensuretur, autore Hippo. lib. De humana natura, cùm inquit, Siccus est autumnus, & hominem iam frigefacere incipit: fallitur autem Fuchsius contrarium sentiens aduersus Musam. Nam etsi in calore & frigore sit inæqualis, solum ad meridiem est calidus, toto reliquo tempore frigidus, siccus quoque & ea ratione naturæ nostræ contrarius, & est inæqualis calore & frigore in singulis ipsis diebus, quod naturæ affert imbecillitatem. Præterea excipit æstatem, in qua natura fuit à calore dissoluta: & humores assati, quorum dissolutionem frigus autumni reuocatione ad interna impedit. Ad quę omnia sequitur vt morbi acutissimi, id est, breuissimi cum periculo fiant, & exitiosissimi. Hæc vero magna ex parte: nam & quidam eorum sunt minus acuti, neque etiam exitiosi. Gal. his causam aliam addit, malum quorundam regimen, qui immodice vtuntur fructibus, mollis corticis, quos vocant, ὀπώρας, quoniam eo tempore maturescunt: id

Autũnus pessimus.

Fuchsius taxatur.

πα'ρ α.

id uerò eſt autore Gal. com. 14. ſequenti, ſecunda pars æſtatis, à qua facti ſunt cacochymi prędicti. Ver autem cùm temperatiſſimum ſit, ſaluberrimum erit, & minime mortiferum.

APHORIS. X.

Autumnus tabidis malus.

COMMENT.

Autumnum malum eſſe tabidis teſtatur Hippo. & experimentum, quoniam tabidi omnes languidi ſunt, & aridi, & ab autumno utroque nomine læduntur: nam quoniam ſiccus eſt, ſiccos lædit: quoniam uero inæqualis languorem affert, atque ipſi languent. Tabidos autem hic φθίνοντας appellat, infra tamen apho. 16. & libro 1. de mor. pop. par. 2. ſectio. 13. φθινώδεις: Gal. tamen illo com. atque præſentis apho. tabidos dicit appellare Hippo. eos, qui quomodolibet conſumpti ſunt, ſiue ulcus pulmonis patiantur, ſiue non; nouimus autem aduerſiſſimum eſſe utriſque autumnum.

Tabidi ab autumno læduntur. φθίνοντας.

APHORIS. XI.

De temporibus autem anni, ſi quidem hyems fuerit ſicca, & borealis, uer autem pluuioſum, & auſtrinum, neceſſum eſt æſtate fieri acutas febres, lippitudines, difficultates inteſtinorum, pręſertim mulieribus, & his qui humidas naturas habent.

COMMENT.

Diuerſa ſunt morborum genera, quę ſequuntur,

simplices temporum mutationes, ab his quæ sequuntur multas ac uarias diuersorum temporum successiones. Alia item sunt morborum genera quæ debentur temporibus suam naturam seruantibus, ab his, quæ in ipsis fiunt cum suam naturam seruant: præcedentia uerò suam ipsorum non seruauerunt. De hoc mutationes genere agit Hippocr. modo, & in Aphoris. 13. sequenti. De temporibus, inquit, si hyems sicca fuerit, & aquilonia, ac si diceret frigida, ver autem australe & pluuiosum, humidum ac calidum statuit, necesse est æstate fieri febres acutas, lippitudines, & intestinorum difficultates. Sequuntur hi morbi æstate naturam suam seruante, ob præcedentis hyemis & ueris mutationes, quanuis neque hæ magnę fuerint, neque propriis naturis temporum contrariæ. Si quidem hyems natura sua frigida est, & Boreas sæpius per ipsam flare solet, teste Galen. lib. 1. De mor. popu. in prima constitutione, vbi exponens Hippocrat. partem, qua dixit: parui flatus aquilonii, inquit, flauerunt, siquidem paucis diebus aquilonii, & non uehementes, cum aquilonium magnum habere hyems consueuerit, & longo tempore. Quod uero siccam dixit, contraria est naturali, quæ frigida & humida esse debet, antore Galen. Commen. 13. sequenti. Humidam quoque significauit ueris constitutionem, dicens: Ver austrinum & pluuiosum: scimus autem uer natura sua pluuias adferre non paucas, & austrum eo tempore flare: cæterum cùm pluuiosum dixit, Grçcæ ἐπομβρον, redundantiam pluuiarum significauit, non tamen contrariam ueri temperaturam. Fuchsius hyemis & ueris constitutiones, naturalibus contrarias esse dicit, quas Hippocrat. modo depingit: fallitur tamen, ut ex dictis constat. Præterea cum constitutio præsens ueris, constitutionem hyemis corrigat, siquidem prior fuit siccior iusto, & sequens iusto humidior, reliquum fuit, ut non essent sperandi morbi uere, sed sequenti ęstate. Humiditate quidem perseuerante, & ad æstatem seruata, hac uerò ęstatis calore liquata, atque ebulliente, sequuntur putredines, quoniam calor, & humiditas putredinis

Hyeme Boreas flat.

Ver austrinum & pluuiosum. ἐπομβρον.

Fuchsius notatur.

dinis principia sunt:fiũt etiam morbi ab Hippocrate traditi.Febres acutæ in humoribus incalescentibus & putre factis intra vasa. Lippitudines, distillantibus humoribus à capite in oculos,quemadmodum vbi defluxerint ad intestina,dysenteria.Vera quidem vbi acres fuerint humores,& erodentes:vbi verò tales non fuerint, non vera fiet decumbente sanguine ad intestina,& per eadem vacuato erunt hæ cruentę deiectiones,sed sine vlcere. Necessario tamen hæc sequi dixit,quoniam id non tantum experimento comprobauit, sed horum causas firmas esse agnouit ad prædictos morbos generandos. Quod constat ex his,quæ ab ipso tradita sunt libro De aere,aquis & locis cùm inquit:Si verò hyems quidem sicca sit, ac borealis, ver autem pluuiosum & australe, necesse est æstate febres fieri,& lippitudines:cùm enim æstas de repente accedat, terra humida existente à vernis imbribus, & ab austro, necesse est æstum duplicatum esse, à terra irrigua & calida, & à sole urente,cum uentres in hominibus nondum constricti sunt,neque cerebrum resiccatum. Non enim fieri potest cum ver tale existat,vt corpus & caro non fiant humore fluida, adeo vt febres acutissimæ in omnes irruant,maxime autem in pituitosos. At dysenterias par est fieri,& mulieribus & uiris humidioribus,& siquidem circa canis ortum accedat aqua, & tempestas, & etesiæ spirauerint, spes est cessationis, & ut autumnus salubris fiat:sin minus,periculum est ne pueri & mulieres moriātur.Minime verò senes,& qui superstites euaserint, in quartanas desinant,& ex quartanis in hydropas. Hæc Hipp.quibus docet horum temporum prædictas mutationes,prædictos borbos de necessitate afferre, vt causas, & præsertim euenire mulieribus,& viris (sic enim legitur in quibusdam codicibus apho.)qui naturas humidas habēt, & modo addit,pueros.Adiunxit etiam ex mutatione tēporis remedium, in pręsenti si circa canis ortum etesiæ flauerint. Sunt autem hæ,vēti quidam anniuersarii,quod vox ipsa docet,qui singulis annis post canis ortum flare solent,quos frigidos & aquilonios esse scies ex Aristo. lib.2.Metheorologicorum cap.5.Aquilonii autem vēti

Etesiæ

flantes facile possunt malitiam ortam à calore & humiditate emendare, fuitque id à natura datum remedium aduersus canis feruorem, ventus frigidus & anniuersarius flans.

APHORIS. XII

Si tamen hyems fuerit austrina, pluuiosa & clemens, ver autem siccum & boreale, mulieres quarum partus ad ver spectant, ob quamuis causam manifestam abortiunt, si vero pepererint, languidos ac morbosos infantes parient, ita vt statim moriantur, aut tenues & morbosi viuant: alijs autem difficultates intestinorum, & lippitudines siccæ fiunt, senioribus verò defluxiones statim interimentes.

COMMENT.

Duabus constitutionibus descriptis in præcedenti Aphoris. duas alias in præsenti opponit, vbi enim hyemem statuit siccam borealem: modo scribit, austrinã, pluuiosam. quod uerò ἠπίως, etiam dixit nihil refert, quamuis nihil ei respondeat, in præcedenti Aphoris. nam vox hæc ἤπιος, vt Cornarius transfert, clementem significat, nemo tamen negauit, hyemem austrinam & pluuiosam esse clementem: quam partem Gal. quoque in Commentario legit, & eandem Hippocrat. scripsit libro de aere & aquis. Ver autem, inquit, siccum ac boreale, quod opponitur australi & pluuioso præcedentis Aphorismi. Mulieres quarum partus ad uer spectãt, ob quamuis causam manifestam abortiunt. Morbos & symptomata quædam narrat, quæ vere eueniunt, de quibus est aborsus: ver enim frigidum & aquilonium humiditates à hyeme contractas intus conuertit, & ad vterũ deductę acetabula dis-

ἤπιος

Aborsus, quaret.

soluunt,

soluunt,ad quod sequitur aborsus, quauis occasione accedente, vt motu,labore,dolore, malo victu. Præterea cùm frigiditas ambientis poros inueniat patētes ob hyemis calorem,& humiditatem,penetrat ad vterum usque. Quòd si ea de causa abortiant, sin minus parient infantes, qui statim morientur, aut languidos ac morbosos, hoc est,ęgros simpliciter ad incidendum in morbos abortu,naturæ aptos: id enim potuit frigus humori iūctus, penetrans facere. Aliis autem euenient difficultates intestinorum,à falsa pituita,quæ hyeme genita à calore,frigore superueniente comprimetur ad intestina: vbi erodens dysenteriam efficiet. Aliter etiam à calore & humore hyemis acescit sanguis,ac dulcis pituita, quæ rursus, coctione fiet sanguis,adueniente tamen vere frigido, sanguis ad intestina expressus dysenteriam efficiet. Lippitudines quoque dixit siccas,fluentibus namque expressione humoribus à capite in oculos,lippitudo fiet, à qua ob ambientis frigiditatem & siccitatem clausis poris nihil effluet.Senioribus fient in hac constitutione defluxiones: sic enim vertimus κατάῤῥοι, à quibus statim moriuntur, quod verum est vbi acres humores ad pulmonem abūde defluant.Suffocantur etiam nihil minus, vbi ad cor per arterias descendant,aut easdem soporiferas oppleuerint. Sed quare cùm Hippocrat.aphori.præcedenti statuit hyemis & veris constitutionem, morbos ad æstatem distulit ennarrare:in præsenti vero dispositis hyeme & vere morbos narrauit vere factos,non eos,qui æstate sequenti fieri possent,æstate naturam suam seruante, quemadmodum & seruauit in aphoris.præcedentis dispositione, præsertim quoniam neque morbi,quos narrat in præcedenti apho.euenissent, nisi veris humiditas prorogata fuisset ad finem vsque,& æstas corpora inuasisset humida sic,& si ver siccum tale ad æstatem perseuerasset,vt in præsenti disposuit aphor.fierent sane multi morbi æstate, nempe febres ardentes,vlcera in cute,& corporis cōsumptiones.Rursus vt veris humiditas, & calor potuerūt in cōstitutione præcedēti emēdare hyemis frigiditatē ac siccitatē,& proinde nō euenere morbi eo tēpore,sed æstate

Difficul. intest. causæ.

Lippitudinis siccæ causæ.

Dubium

sequenti:ita in præsenti siccitas ueris,ac frigiditas, ualebunt emendare caliditatem & humiditatem hyemis, fouentque morbi in æstatem differendi. Dicemus,in præcedenti aphori.constitutionem non fuisse longe diuersam à naturali,cum hyems aquilonia fuerit & sicca, sola siccitate contraria naturali, & uer australe humidum. Quapropter non sequentur ad eas constitutiones morbi,aut symptomata essatu digna,æstas autem eadem afferre potuit,superfluam humiditatem excipiens. Præsens uerò constitutio longe à naturali dissidet,per quam hyems australis pluuiosa disponitur,ac propterea calida. Ver autem boreale,ac proinde frigidum,& siccum, vt uult Hippo. Hæc uero constitutio longe differt à naturali utriusque temporis. Et quamuis temperatura sequens posset præcedentem corrigere,ambæ à natura nostra essent alienæ, & frigiditas cum siccitate ueris non emendasset humores collectos hyeme, cum impediret eorum dissolutionem, & prætereà apertis poris per hyemem, corpora ipsa peruaderet,ac dictos ab Hippocr.morbos efficeret. Quod uero meminerit horum morborum uere euenientium, non tollit, quominus sequenti æstate perseuerante siccitate morbi à nobis dicti fierent. Libro De aere,aquis,& locis hunc apho.ita scripsit, Si uero hyems fuerit austrina,& pluuiosa,& clemens, uer autem boreale & siccum, & tempestuosum primum quidem mulieres, quæ utero gerunt,& partus ipsis ad uer instat,abortum facturas uerisimile est. Quæ uero pepererint, inualidos ac morbosos pueros parere, ita ut statim pereant, aut tenues ac debiles,& morbosi uiuant. Atq; hæc quidē mulieribus,reliquis uero dysenterias, & lippitudines siccas,& aliquibus defluxiones à capite in pulmonem. Pituitosis igitur dysenterias fieri uerisimile est, & mulieribus,pituita de cerebro defluente propter naturæ humiditatem. Biliosis tamen lippitudines siccas, propter carnis caliditatem & siccitatem. Valde autem senibus defluxiones,propter raritatem ac eliquationem uenarum, adeo ut aliqui quidem de repente pereant,aliqui uero semisiderati,dextra aut sinistra parte fiant.

APHO-

APHORIS. XIII.

Si uero æstas sicca fuerit, & borealis, autumnus autem pluuiosus & australis, capitis dolores ad hyemem fient, & tusses, & raucedines, & grauedines, quibusdam etiam & tabes.

COMMENT.

In illa anni constitutione, quæ descripta est Aphoris. 11. hyems fuit aquilonia sicca, uer australe pluuiosum: neque attulerũt morbos hæc duo tempora, quoniam unius distemperies alterius præcedentis emendauit; uerum perseuerante humiditate ueris ad æstatem usque æstas morbos intulit, quos dixit Hippocr. Modo pariter cum æstatem disponat frigidam & siccam, autumnum humidum ac calidum, secunda tempestas distemperiem primæ emendat, ac proinde non in ipsa, sed in sequenti hyemali morbi fient. Adhuc hyeme suam seruante naturam, ut in Aphoris. 11. seruauit æstas. Cæterum, ut ibi ad morbos procreandos æstate opus fuit humiditatem ueris perdurare ad æstatem usque; ita ad procreandos morbos hyeme in hac constitutione opus fuit, ut autumni humiditas ad hyemem prorogaretur. Quemadmodum etiam in illa constitutione æstate suam naturam seruante morbi euenerunt, ita modo post siccam constitutionem æstatis & humidam autumni, hyeme suam naturam seruante, morbi fiunt, siue symptomata dicta in hoc Apho. Ea sunt, capitis dolores, aceruata in cerebro humiditate multa, & impedita ob hyemis frigiditatem transpiratione, & dissolutione. Quod si humiditas in capite abundans non retineatur, dolorem non efficiet. Sed expressa descendẽs in thoracem & guttur tusses concitat, in asperam pulmonis arteriam, raucitatem, in nares grauedinem. Præterea ubi acres humores & biliosi in pulmonem descendant, aut salsa pituita, tabes fiet ex ulcerato pulmo- Cap. dolores.

pulmone, maximè verò in paratis ad phthisim, quorum pectus angustum est, & humeri alati. Illud etiam mihi addendum videtur, quod cum Hippo. Apho. 11. disposuit triũm temporum cõstitutionem. hyemis siccã & frigidã, veris calidã & humidã, morbos sequi dixit æstate respondentes humiditati veris, quã in corporibus redundantẽ reperit. Et propterea ad morborũ dictorum in eo apho. generationem nihil fecit constitutio hyemalis, sed potius obfuit: quoniam constitutio veris sequẽs multo humidior fuisset, magisque ad morbos ęstatis parasset, nisi tẽpus præcessisset siccum, quod attemperauit veris humiditas, fuissetque multo morbosior ęstas, si solam veris humidam constitutionẽ sequeretur, & prędita symptomata adhuc maiora euenissent. Quod in præsenti apho. pariter notandum est; nam vbi Hippo. statuit æstatem frigidam & siccam, autumnum deinde calidum & humidum, morbos scripsit, qui sequuntur hyeme suam naturam seruante, propter abundantiam humiditatis, quam reperit ex autumno præcedenti. Hæc vero humiditas fuisset multo maior, si non pręcessisset ęstas immodice sicca, qualis ab Hipp. statuitur. Quapropter & morbi, atque symptomata, quæ tradita sunt in hoc apho. fierent, & adhuc vehementiora, vbi vnica tantum autumni constitutio à natura varia processisset, nulla in ęstate facta à naturali temperatura mutatione.

APHORIS. XIIII.

Si verò borealis & siccus, ijs qui natura humidi sunt, & mulieribus confert, reliquis autem lippitudines siccæ futuræ sunt, & febres acutæ & longæ, quibusdam etiam & melancholiæ.

COMMENT.

Continuata oratione prosequitur quod ceperat in præcedenti

precedenti aphori. dicens, Si uero estas sicca fuerit & borealis, autũn⁹ aũt pluuiosus & australis, capitis dolores ad hyemẽ fient, & tusses, & raucedines & grauedines, quibusdam ẽt & tabes: si uero borealis & siccus (autumnus nempe fuerit) iis, qui natura humidi sunt, & mulieribus confert, reliquis uero lippitudines siccę futurę sunt, & febres acutę & longę, quibusdam etiam & melancholię. Quod de autumno intelligenda sit sententia, docet ipse sermo, & attestatur Gal. in Commentario, & Cel. lib. 2. cap. 1. ubi ita transtulit apho. Si autem autumnus quoq; ęque siccus, iisdem aquilonibus perflatur, omnibus quidem mollioribus corporibus, inter quę muliebria esse proposui, secunda ualetudo contingit. Durioribus uero instare possunt & aridę lippitudines & febres partim acute, partim longę, & hi morbi, qui ex atrabile nascuntur. Hinc duo constare poterunt, de autumno esse apho. ac uoluisse Hippocra. hęc symptomata euenire, ubi ęstas sicca fuerit, & borealis, sic etiam & autumnus, nec opus spectare hyemem: in autumno etenim notum est iuuari mulieres, & quęcunque corpora humida ac mollia fuerint, quoniam attemperantur. Aliis autem, quorum naturę siccę sunt, siue durioribus, lippitudines siccas uenturas, quoniam bilis arefacta, & acrior reddita à cerebro in oculos transfusa lippitudines efficiet, à quibus ob cutis ariditatem nihil effluet, febres quoque acutę succedent, absumpta serosa humiditate bilis, & ipsa intra uenas acriori reddita. Hęc autem febres efficit ardentes, quę syncera bilis appellatur. Notum etiam euadet, quod cum bilis arescat, & pars eius crassior reddatur, tenui absumpta, tum etiam sanguis, ita ut plurimum transeat in melancholiam, futuras quoque febres longas, & quibusdam melancholias, id est, mentis turbationes ab humore melancholico in capite, idque citra febrem. Legimus autem febres acutę & longæ, quoniam ita legit Cel. in citato loco, & ita Hip. habet, lib. De aere, aquis & locis. cum inquit: Quod si borealis sit ac siccus, & usque in arcturum, pituitosis confert, & pręsertim eis qui natura humidi sunt, & mulieribus. Biliosis aũt inimicissimum
est

& iure quidem: nam magna pars morborum habet ortum ex abundantia excrementorum: hæc verò pluuiarum copia augetur, & siccitatibus absumitur. Quin & excrementa vacuare non est facile, quando purgantia medicamenta non conueniunt ad vacuanda ea, quæ quotidie congeruntur, & frequens purgatio facta singulis mensibus, præter id, quod nocet, homines ducit in prauam consuetudinem. Si vero balneis tentaueris vacuare quotidiana excrementa, cutem solam mundabis, sed carnem relinques excrementis scatentem. sola restat exercitatio, qua si quis tempestiue, & multis præceptis seruatis vtatur, magis quàm ipsa temporis siccitas proficiet: sed siccitas temporis secundum locum habebit ad seruandam sanitatem. Quod si adhuc sicca existente constitutione morbi euenerint, minus erunt lethales, vbi tempori respondeant. Aut dicemus minus lethalem esse constitutionem, per quam rarius eueniunt morbi.

Sicca consti. laudatur, humida damnatur.

APHORIS. XVI.

Morbi autem in pluuiarum copia fiũt magna ex parte febres longæ, ventris fluxiones, putredines comitiales, atoniti, & anginæ. In siccitatibus vero tabes, lippitudines, morbi articulares, vrinæ stillicidia, & difficultates intestinorum.

COMMENT.

Cum in apho. præcedenti siccam constitutionem humidæ contulisset, in hoc morbos utriusque recitat. In cõstitutione humida, dicens, fieri febres longas, quoniam aucta humiditate diutius prorogantur humorum coctiones, & morborum fines Venter quoque laxior redditur, & inde dixit ventris fluxiones, fiunt etiam putredines, tum in humoribus, tum etiam in membris ipsis, quoniã

Morbi cõsti. humidę.

est:ualde enim exsiccantur, accidūtque eis lippitudines sic cæ & febres acutę, καὶ πολυχρόνιοι, id est, ac diuturnę, & aliquibus melancholiæ: si quidem quod liquidissimum est in bile & aquosissimum, absumitur, densissimum verò & acerrimum relinquitur, quod idem accidit secundum eandem rationem circa sanguinem, vnde & hi morbi his accidunt, pituitosis autem hæc omnia commoda sunt, & in hyemem perducuntur ab alio in aliud exsiccati. Adiecit itaque Hippo. causam eorum, quæ habentur in Apho. & præterea constat, legi debere, febres longæ, & vbi in codicibus Galenianis legitur, κόρυζαι, id est, grauedines, legendum potius, tum in Apho. tum in Gal. Com. καὶ πολυχρόνιοι, hoc est, & longæ. Falsum autem est, quod alter Hippo. imposuit dicens, libro De aere, & aquis, scripsisse; & grauedines longæ, cum ex adducta scriptura nihil tale cōstet, quam tamen ad literam transtulimus ex Greco Aldino codice. Prętor hęc non foret difficile, multas alias temporum cōstitutiones componere, ac morbos in ipsis euēturos prędicere, intellecta singulorum natura, & à naturali temperamento, variatione, in calore, frigore, humiditate, ac siccitate, & compositis eisdem, atque tum qualitatibus, tum etiam temporibus diuersimode mutatis. Cæterum in aphō. hæc tantum scripsit Hippo. aliis alia relinquens.

Codex Græcus corrigendus. Quidā taxatur.

APHORIS. XV.

Ex anni tamen constitutionibus in summa, siccitates pluuijs sunt salubriores, & minus lethales.

COMMENT.

Si quis hunc apho. ordine statuere vellet, vt Gal. docet in Comm. primo, scriberet, quintum ab eo 17. ab eo hunc, 15. atque foret. 7. ordine inter omnes. Laudat autem in hoc siccam constitutionem, uituperat humidam, &

& iure quidem:nam magná pars morborum habet ortum ex abundantia excrementorum:hæc verò pluuiarum copia augetur,& ſiccitatibus abſumitur.Quin & excrementa vacuare non eſt facile,quando purgantia medicamenta non conueniunt ad vacuanda ea,quæ quoti die congeruntur,& frequens purgatio facta ſingulis menſibus, præter id,quod nocet,hómines ducit in prauam conſuetudinem.Si vero balneis tentaueris vacuare quotidiana excrementa,cutem ſolam mundabis,ſed carnem rélinqués excrementis ſcatentem.ſola reſtat exercitatio,qua ſi quis tempeſtiue , & multis præceptis ſeruatis vtatur , magis quàm ipſa temporis ſiccitas proficiet:ſed ſiccitas temporis ſecundum locum habebit ad ſeruandam ſanitatem. Quod ſi adhuc ſicca exiſtente conſtitutione morbi euenerint,minus erunt lethales,vbi tempori reſpondeant.Aut dicemus minus lethalem eſſe conſtitutionem , per quam rarius eueniunt morbi.

Sicca conſti. laudatur,humida damnatur.

APHORIS. XVI.

Morbi autem in pluuiarum copia fiũt magna ex parte febres longæ,ventris fluxiones, putredines comitiales,atoniti,& anginæ.In ſiccitatibus vero tabes,lippitudines,morbi articulares,vrinæ ſtillicidia,& difficultates inteſtinorum.

COMMENT

Cum in apho.præcedenti ſiccam conſtitutionem humidæ contuliſſet,in hoc morbos vtriuſque recitat.In cõſtitutione humida,dicens,fieri febres longas,quoniam aucta humiditate diutius prorogantur humorum coctiones,& morborum fines Venter quoque laxior redditur, & inde dixit ventris fluxiones , fiunt etiam putredines, tum in humoribus,tum etiam in membris ipſis, quoniã

Morbi cõſti. humidę.

humiditas

humiditas est alterum putredinis principium Comitiales morbi aucta in cerebro pituita, uti & apoplexię, ubi substantia cerebri multa irrigetur. Anginę tamen si à capite in fauces delinauerit humor, aut aliunde defluxerit. Hęc de humidis constitutionibus & morbis dicta facilia sunt. Sed quę de sicca constitutione dixit non plane distincta, ut inquit Gal. egent. n. distinctione, ad ueritatē. nam dixit. Tabes fiunt, lippitudines, morbi articulares, urinę stillicidia, & difficultates inestinorum. Tabes sane proprie dicta non fit à sola siccitate, sed à frigore nimio, aut calore & humiditate: est enim consumptio cum ulcere pulmonis, ulcus autem fit à frigore dirruptis uasis, aut calore humore distillante in pulmonem, ut Gal. uult: Erit igitur uera sententia de tabe, id est, consumptione, sine ulcere, quomodo accipi nonnunquam Commento. 11. docuit supra: Cum igitur id non explanauerit Hipp. recte etiam lippitudines siccę fient, aut tabes cum lippitudine ac legendū tabidę lippitudines, à quibus prę siccitate nihil manat, & per quos oculi tabescunt. Articulorum dolores non adeo notum est quomodo fiant in sicca constitutione, nisi arthriticos appelles eos, qui quomodolibet laborant articulorum morbo, siue ob intemperiem, siue ob acrem aliquem humorem, ibidē arefactum. Vrinę stillicidia fiunt ob nimiam siccitatem, laborante uesica, & imbecilla reddita. Difficultas intestinorum, accidit, ubi ob calorem siccitati coniunctum humores acres generentur, qui ad intestina confluant, quales & urinę stillicidium ad uesicam conuersi efficere possint. Hęc cum nouisset Gal. inquit: Indistincte loquutus est Hippo. Modeste admodum dissentiens ab ipso, & obscuritatis, non falsitatis eundem notans. Multo aliter sane, quàm is, cuius alias meminimus, qui Gal. taxans dixit, ipsum non satis intellexisse Hippo. & ob inopiam consilii confugisse ad friuolas enarrationes, qui modestior esse posset erga magistros. Gal. namque aphor. Hippocrat. indistinctum, clarissimis expositionibus illustrauit, uerum, & quoad fieri potuit, distinctum reliquit, si bene aduerteris, hęc uera inuenies.

Notatur quidam.

APHO-

APHORIS. XVII.

Quotidianæ uerò constitutiones boreales corpora confirmant, valida, agilia, bene colorata, melius audientia efficiunt, uentres exsiccant, oculos mordent, & si dolor quispiam in thorace præfuit, affligit magis. Australes tamen corpora dissoluunt, & humectant, capitis grauitates, auditus hebetudines, & uertigines faciunt, in oculis & corporibus difficilem motum, & uentres humectant.

COMMENT.

Commentario] 15. cum Gal. diximus hunc aph. post quintum ordine sequi, ibi enim austri, & boreæ cum preualuerint, potentiam ostendit, & symptomata, quę ad eos sequuntur. Modo vero quid faciant in quotidianis constitutionibus, etiam si non diu durauerint, & preualuerint per anni tempora, à boreali initium faciens, dicit: corpora confirmare: si quidem ea densat frigiditas cum siccitate, valida etiam reddit, quoniam calorem intrò reuocat, ad quod sequitur, vt omnes actiones, tā animales quàm naturales melius fiant: inde agilitas oritur, bonus calor, bonus auditus: nam & ariditas ad bene audiendum commōda est. Mala tamen nonnulla refert, quę ad boream sequuntur, parua quidem & quę malis ab austro ortis conferri non debeant. Hęc sunt ventris siccitas, arefactis fęcibus, aut calore interius reuocato, consumpto humore. Morsus oculorum, quem à frigore fieri Gal. testatur lib 4. De simpl. med. fac. cap. 1. & id demonstratione confirmat. Et dolores thoracis, si qui præfuerint, auget. notum autem est frigidos ventos thoracem subire, & mēbraneas atque exāgues partes offendere. Hęc mala sunt, sed parua: quę verò sequuntur austrum, plura &

Boreales constitu. quotidianæ.

Australes costi. quotidianę.

peiora, quibus bona nulla fere addidit Hippocra. ut fecit cum boreę facultates tradidit. Auster itaque corpora humectat, ad quod fere omnia alia mala sequuntur: nam ea de causa corpora dissoluit, laxatis neruis & musculis, capitis grauitates, & auditus hebetudines, Com. 5. exposuimus, uertigines oppleto capite, humore deinde in flatū ex parte uerso, & difficiles motus, tum oculorum, tum etiam totius corporis, ob causam dictam. Hoc tamen atque unum bonum ad austrum sequi adiecit, nempe uentres humectari, melius enim est excrementa facile descēdere per uentrem, quàm cohiberi, quod apho. 53. sectionis secundæ Hippo. docuit. Totius uero aphoris. ratio ad apho. 15. referenda, in quo dixit, in summa siccitates pluuiis esse salubriores: ibi enim uniuersaliter docuit ueritatem, quam hic exemplis firmauit.

APHORIS. XVIII.

At uero per anni tempora, uere quidem atque ęstatis initio, pueri & qui hos ętatibus sequuntur immediate, optimè degunt, & maxime sani sunt, ęstate autem, & autumno usque ad aliquid, senes. Quod uero reliquum est, hyeme qui medias tenent ętates.

COMMENT.

Pueri ęstatis initio & uero.

Quibus anni temporibus singulę ætates optimè degant, in hoc docet aphor. à uere initium sumens, in quo atque in ęstatis initio pueros optimè degere dicit, & eos, qui pueros ętatibus sequuntur immediate, siue per ætates sequuntur immediate. Sunt autem, hi adolescentes: dixit enim, Pueri, καὶ οἱ τούτων ἐχόμενοι τῇσι ἡλικίῃσι. Significat autem, ἔχομαι, sequor immediate ut apud Lucianū reperies, in uaticinio mortuorum, & ita

Celsus

Celsus transtulit. Pueri proximique his uere optime ualent, & ęstate prima tutissimi sunt. Huius rei ratio est, quoniam adolescentes temperatissimi sunt. Est enim hęc omnium ętatum optima, autore Gale. in Comm.& lib.6. De sani .tu.inquit, Optimam namque temperiem in adolescentia corpus obtinet. Optima uero temperatu ta seruari debet simili tempore, id antem uer est, tempus temperatissimum. Prima autem ęstatis pars, quam pau cissimum à ueris natura dissidet: nam unumquodque anni tempus tribus partibus naturâ diuisum est, prima pręcedenti est similis, postrema sequenti, media exquisitè seruat temporis illius naturã. Itaque ueris prima pars non longe distat, natura, à postrema hyemis, neque postrema pars ueris longe abest ab æstatis initio, sicuti neque ęstatis initium à fine ueris. Quapropter recte Hipp. dixit uere & ęstatis initio optimè degere pueros & adolescentes: ętates enim, ut & tempora ipsa, parum natura distant, & uti adolescentes, ita & pueri per ea tempora optime degent. Gal. uero in Com. magis exquisitum sermonem fuisse dixit, si ita scriberetur; Adolescentes uere, pueri ęstatis in itio optime degunt; sunt etenim pueri paulo humidiores iusto, quapropter tempore paululum siccio re melius, quam temperatissimo degent. Ille uero, qui solet obesse, his uerbis Gale. taxat: Non enim profecto probo quod Gal. dicit, fuisse ita scribendum, ut distinctus sermo euaderet, Vere quidem adolescentes, & in principio ęstatis pueri. Quasi pueri melius habeant in principio æstatis, quam in uere. Nam est hoc aperte falsum: nihil enim adeo seruari in pueris debet, quam humiditas, neque à causa quapiam deterius afficiuntur quàm à sicca, & calida causa: quia ob naturalem mollitiem, & raritatem partium facile dissoluuntur: hęc ille. Cęterum meo iudicio facile constabit quam aperte fallatur, qui Gal. sententiam dixit aperte falsam: si namque pueri & adolescentes non omnino eandem sortiuntur temperaturam ut cõstat, nõ ẽt idẽ oĩno tẽpus ad conseruationẽ desiderabũt, ac pinde falsum erit citra distinctionẽ uere & ęstate incipiẽte, pueros & adolescẽtes optime degere.

Notatur quidam.

Gal. ab iniuria tuetur.

Quod si pueri vere optime degũt, quãdo dies adolescentes optime degere? Rursus si pueri nõ degunt optime initio ęstatis, quoniã à calore & siccitate dissoluuntur, quo seruari poterunt adolescentes, qui calidi & sicci non sunt, ac dicat, qui sunt qui optime degunt ęstatis initio; & eos ab aliis distinguet, & egebit distinctione, qua non est vsus Hipp. Deinde pueri parem habent calorem cum adolescentibus & iuuenibus, nam pueri & adolescentes augentur, & eos conferens iuuenibus parem habere calorem probat Gal. lib. 2. De temperamentis, & nos in eius expositionem multa diximus lib. 1. De arte medendi ca. 4. quo loco adolescentium optimam probauimus temperaturam, puerorum item, adolescentium, & iuuenum calorem parem: falletur igitur ille cum dicat puerorũ tẽperiẽ calidã & humidã, nã quãuis plus habeant caloris innati, quę augentur corpora, ille calor temperatus est, & qualis in adolescentia. Habent sanè pueri redundantem humiditatem, quę etiam seruari natura debet, ad incrementum, & vitę prorogationem, sed non seruatur (ut inquit) prima æstate; bene est: verum cum Galenus dixit, pueros initio æstatis optime degere, id tantum voluit magis securos esse à morbis, nihil de augmento curans, quod ætatis processu speratur, idem enim est optime degere, & minime ęgrotare, ac securissimos esse. Hoc est quod Hippocrates voluit, dicens: Et maxime sani sunt. at vero sunt pueri initio ęstatis securissimi; quoniam in tẽpore paulo iusto sicciori, ętas paulo iusto humidior à lapsu & morbis, qui ab ea humiditate euenire possent, seruatur, & securissima est. Et propterea Celsus dixit cum Hippoc. Et æstate prima tutissimi sunt. Diuersum esset, si quis quæreret, quod tempus ad conseruandum humorem puerorum, qui ad extensionem est necessarius, erit melius, ac diceremus ueris initium: Hippocrates tamen de sanitate præsenti & securitate à morbis loquitur, de qua optimam distinctionem adhibuit Galenus, cùm dixit, Adolescentes vere, & pueros initio ęstatis optime degere. Neque resolui pueros ęstatis initio putandum, sed eorum cruditates coqui, & eorum humiditatem

tatem parum mutari versus temperamentum, uti & parũ à veris natura distat æstatis initium. Inquit deinde Hipp. Aestate & autumno, usque ad aliquid, senes. Pars illa, vsque ad aliquid, Græce habet μέχρι μέντινος, quam quidam vertunt, ut Fuchsius, aliquantisper, referentes eam ad senes, ac si Hippo. vellet senes quadantenus bene habere æstate, & autumno, quod significare videtur, cùm transfert sequentem orationem dicens: Reliquo hyemis tempore, qui inter has ætates medij sunt: quasi totius autumni meminerit, quamuis in Com. diuersum ab eo, quod in apho. scribit, videatur sentire. Nos tamen partem illam, μέχρι μέντινος, ad autumnum referimus: senes namque æstate bene valent, quoniam hæc ætas frigida est, & calore æstatis corrigitur, & idem fit initio autumni, quod diximus, vsque ad aliquid. interim enim calor æstatis perseuerat. Postremo dixit, τὸ δὲ λοιπὸν, τοῦ χειμῶνος τοῖς μέσοις τῇσιν ἡλικίῃσι, quod est, Quod verò reliquum est, hyeme, qui medias tenent ætates. Sunt autem hi iuuenes, atque subsistentes à 25. anno, in 35. iuuenes, à 35. in 49. subsistentes, siue crudi senes. Iuuenes enim hyemẽ bene admodum valent, quoniam calor eorum non superatur, sed ad ventrem se conferens validior redditur, & in vniuersum attemperatur ipsius qualitas, quę siccitati coniuncta est. Autumno autem post primam partem, quam senibus commodam dixerat, crudi senes attemperantur ab ea autumni parte, quę iam hyemem refert: est enim, vt libr. 1. De arte medendi, cap. 4. docuimus, eorum temperies parum admodum declinans à iuuentute, & vtraque calida est, & sicca, sed minus calida subsistentium, paulo item siccior, ita vt ab humiditate postremæ partis autumni iuuetur. Aut dices iuuenes & subsistentes, hyeme bene degere, dixisse; & prætermisisse reliquum autumni: iuuenes autem, & subsistentes, qui à iuuenibus, insensibili lapsu labuntur, hyeme optime degunt, quoniam fere eandem habent temperaturam, & hyemi aduersam. Quod Celsus ita dixit: Iuuenes hyeme, quique inter iuuentutem senectutemq; sunt. Vbi duarum meminit ætatum. Nam duæ sunt ętates medię

Fuchsius notatur.

L 3 inter

APHORIS. XX.

Vere quidem furores, melancholię, morbi comitiales, sanguinis fluxus, anginæ, grauedines, raucedines, tusses, lepræ, impetigines, alphi, pustulæ, vlcerosæ multę, tubercula, & articulorum dolores fiunt.

COMMENT.

Quamuis omnium anni temporum ver optimum sit, & temperatissimum, quam plurima morborum genera in eo fieri testatur Hipp. quę nos quoque euenire conspicimus. Non equidem sua ratione, sed quatenus vires roborat, & calor ipsius hyemi succedens humores in ipsa, aut etiam ante ipsam congestos, agitat, & dilatat. vis autem valida excreméta superat, & à corpore pellit: aut vbi id facere nequeat, in partes ignobiles transponit: fit tamen nonnunquam, vt neque abundantiam vincere, neque ipsam ad partes dictas transponere valeat, eam tamen diffundat, & in partem aliquam pręcipuam impetu pellat. His suppositis notum est, etiam si vere morbi plurimi fiant, non esse causam in ipsum reiiciendam: quemadmodum enim Gal. in Comm. dixit, quamuis exercitatio mala quędam afferat corporibus, ipsa ex se vtilissima est. Quod Hippo. lib. 6. De mor. pop. parte. 5. scripsit, dicens: Vlcera erumpent, si impurgatus quis laborauerit. Morbi igitur vere fiunt nonnulli, qui aliis temporibus magis debentur, vt licet videre conferenti morbos ab Hippocrate scriptos, cum temporibus anni sequentibus, in quibus eosdem repetit. Sed nos modo singulos ordine persequamur. Furores sunt anni turbationes, & deliria ab humore melancholicò assato, vti & melancholiæ ab ipso naturali frigido, ac sicco humore fiunt, sanguinis & aliorum fæce similiter cerebrum occupante. Morbi comitiales fiunt à pituita, sed & quãdoque à melancholia.

Morbi veris.

Furores.

Comitiales.

Angina. Sanguinis fluxus ueri proprius. Grauedines. Lepra. Impetigo.

Angina à pituita in guttur delapsa. Sanguinis fluxus ueri proprius est, dilatato sanguine: is enim aut per nares, aut uterum, aut uenas ani manat. Grauedines, raucędines, & tusses, lęsis & occupatis ab humorum copia naribus, aspera pulmonis arteria, faucibus aut thorace eueniunt ueris ratione, qui tamen perniciosi non sunt. Lepra apud Paulum lib. 4. cutis asprêdo est, cum pruritu, orta ab humore melancholico, altam cutim orbiculatim depascẽs, à qua squamulæ decidunt. Impetigo uerò à tenuibus, serosis, & acribus humoribus fit, crassioribus aliis mixtis. In hoc malo uidemus scalpta cute manare ichores

ἄλφοι.

ἄλφοι, uitiligines Latinis sunt sed sunt albæ quædã, alię nigrę, in cũte, quæ & pilorum colorem mutãt: & ab albis, albos pilos uidemus ortos. Albę ab humore fiunt pituitoso, nigræ à melancholico. Hispani albirazos appellant. Pustulæ etiam fiunt ulcerosæ multę, quas appellat ἐξανθήσιες, & sexta sect. apho. 9. ἐξανθήματα. & lib. 3. De morb. pop. par 3. secti. 51. ἐκθύματα, dixit, & Gal. in Commentario appellationem de sponte in cute efflorescentibus factam asserit. Sunt autem ex his puerorum uariolę dictæ, & morbili, Hispanis uiruelas y sarãpione. Nam & lib. 6. De morbis pop. parte 1. Com. 20. morbum hunc infantibus molestum esse dixit. At uerò ad finem ulcerantur serosa cute hæc exanthemata. Tubercula etiam fiunt, id est, paruę inflammationes, quas appellamus nascentias, & in articulis dolores ad eosdem humore traducto, ut ad ignobiles particulas.

ἐξανθήματα. ἐκθύματα. Tuberculus.

APHORIS. XXI.

Aestate autem ex his quidam, atque febres continuæ, & ardentes, & tertianæ plurimæ, & quartanæ, & uomitus, & diarrhϾ, & lippitudines, & aurium dolores, & oris vlcerationes, & pudendorum putredines, & sudamina fiunt.

COMMENT.

Antequam ęstatis morbos proprios narret, quosdam alios fieri in ipsa dicit ex his qui fiunt uere; uti sanguinis fluxus, furores, pustullę ulcerosę: quũ ęstate ob humorũ assatione hęc mala fieri pñt, aut ob eorũ afferuescentiã. Verũ principium ęstatis simile ueri est, ac proinde mor bos ueris afferet. Fiunt autem æstate morbi peculiares, febres cõtinuę, & ardentes, & tertianę, bile abundante ac putrefacta in uasis aut ab eisdẽ extramissa: fiunt etiam uomitus, & uentris fluxiones, quas diarrhæas uocant, decumbente bile ad uentrem: lippitudines etiam, sed non siccę, ut Musa uoluit: quoniam humores acres, mordentes oculorum membranas, non possunt non proritare lacrymas, ubi non adfuerit magna cutis adstrictio: ea uero ęstate non adest, sed magna pororum apertio. Aurium item dolores, oris ulcerationes, & pudendorũ putredines, humore bilioso ad has partes fluente, & mordente, ac putrefacto. Sudamina item fiũt, quę cutis asperdines sunt, quales infantibus fieri uidemus, & quibusdã aliis natura humidis, & fœminis quarum cutis est mollior, ęstatis tempore iuxta meridiem, & parum durant Accidunt ex sanguinis ebullitione serosa parte & acri ad cutis poros deducta, nec discussa, nec in sudorem manante, sed retenta ad speciem pustularum multarum, & minutissimarum. Hispani dicunt, sarpullido. Quartanarum etiam meminit. Hippo. quæ ustione bilis fieri possunt. Sed partem hanc quidam non legunt, nec Gal. in Comm. eius meminit, nec Celsus, & apho. sequenti dicit, Autumno fieri plurimos, æstiuas morbos, & febres quartanas, ab æstiuis morbis separans. ipsas eam tamen partem libro octauo de placi. Hippo. & Plato legit.

Aestatis morbi.

APHORIS. VI.

Autumno uero plurimi morbi æstiui fiunt,

& febres quartanæ, & erraticæ, & lienes, & hydropes, & tabes, & stillicidia urinę, & leuitates intestinorum, & difficultates intestinorum, & coxendicum dolores, & anginę, & asthmata, & ilei, & comitiales, & furores, & melancholiæ.

COMMENT.

Autumnus sua natura frigidus & siccus est, & inæqualis, ex frigore & calore, quæ duo singulis diebus fiunt, mane & uespere frigus, ad meridiem calor, ob frigiditatem cohibet effluxum & transpirationem humorum, qui æstate aucti sunt, & quidam assati, ob inæqualitatem frigoris & caloris, totã ipsam naturã languidã reddit, & partes corporis lãguẽtes arguit. Quapropter non tantum ut de æstate dixit morbos quosdam ueris facere, ita modo autumnum, quosdam ęstatis, sed plurimos, quoniam æstas ad cutem uti uer deducit quosdam humores, & morbos ueris. Verum autumnus omnem fere effluxum humorum ęstate genitorum cohibens, plurimos æstatis morbos affert: sed sunt autumno propr.ij quartanæ à melancholia, quæ à frigore & siccitate habuit generationẽ, aut assatione genita fuit ęstate, hęc uero autumno retinetur, donec putrescat: fiunt quoque febres erraticæ, tum ob temporis inæqualitatem, tum ob humorum crassitiẽ, ob quam febres quæ errabili modo apprehendunt, quartanæ sunt futuræ. Lienes intumescũt delatã ad ipsos melãcholia, & inde consentiente iecore, hydropes succedunt tabes, quoniam temporis inæqualitas languori, & extenuationi paratos arguit statim. Vrinæ stillicidia expressabile ad uesicam, aut ipsa à frigore offensa, quod fit cũ calor poros aperit, deinde frigus subito inuadit. Leuitates & difficultates intestinorum, expressis humoribus ad intestina, qui summam cutem eorum exulcerantes ante coctionem cogunt expelli cibos, aut eosdem ob languorem non continent uenter, & intestina: Si uero profundius

Morbi autumni.

Autũnus cohibet humorũ efflu xum.

dius īteſtina exeſerint, difficultates inteſtinorū pariēt, coxendicum; dolores fiunt craſſo ſanguine truſo ad eos articulos, maxime pituitę mixto. Sic & angina & fauces, & aſthma ad pulmonem, compreſſo ſanguine, qui æſtate efferueſcebat, & ad cutem euellebatur, atque eo pituitoſo. Ileus fit tenui inteſtino inflammato, retentis ſęcibus. Morbus etiam comitialis detegitur in his, qui eo ſolent alias laborare, pręſertim quos melancholia facit. Manię item & melancholię ad caput tranſmiſſa melancholia calida aſſata, & efferueſcente, aut fęce ſanguinis craſſa frigida & ſicca fiunt. Ileus.

APHORIS. XXIII.

Hyeme, uero pleuritides, peripneumoniæ, grauedines, lethargi, raucedines, tuſſes, dolores pectorum, laterum, lumborum, & capitis uertigines, apoplexiæ.

COMMENT.

Ad finem morbos refert, qui hyeme fiunt, ſuam naturam ſeruāte. Eſt autem hyems natura frigida & humida: morbos igitur pariet à frigore & humiditate ortos, & partes frigidas facile lędet, & morbos ex deſluxione concitabit, capite repleto. Hinc facile cauſas morborum traditorum ab Hippocrate reperies. Pleuritides enim fiunt ſanguine expreſſo, aut à capite defluente in membranas thoracem ſubcingentes. Quod ſi in pulmonem decumbat, pulmoniam faciet: lethargum uero, ſi in cerebro pituitoſus ſanguis aceruetur, atque putreſcat. Hanc partem non omnes codices habēt. cæterum legitur à Galen. lib. 8. De placitis Hipp. & Pla. quo loco hunc aphoriſ. citat, Grauedines, raucedines, & tuſſes ex defluxione omnes naſcuntur, quas frigus cum humore facit. Dolores pectorum, & laterū, ſiue coſtarum, fiunt à frigida intēperie, aut ab aere frigido, qui flatus modo ingrediens ſolet Morbi hyemis.

eos dolores afferre. Dolores etiam lumborum ob eandē causam: sunt autem lumbi spacia vtrinque à vertebris quinque, quæ à thoracis uertebris ad os sacrum ordine procedunt, caput à frigore dolet, & ab humore crasso grauatur, is vero inflatum uersus, & agitatus vertiginem, occupans autem cerebri substantiam apoplexiam facit.

APHORIS. XXIIII.

Per ætates vero talia eueniunt paruis quidem, ac nuper natis puerulis, aphthæ, vomitus, tusses, uigiliæ, timores vmbilici inflammationes, aurium humiditates.

COMMENT.

Lumbi.

In hac secunda parte huius sectionis morbos singulis ætatibus familiares narrat, à primo ortu infantium auspicatus. Puerulis nuper natis, & paruis, hoc est iis, qui quamuis nuper nati non sunt, nondum tamē ueniunt annumerandi iis, quorum mentionem habebit in sequenti apho. qui propè iam dentes edere debēt. Sunt igitur hi à primo ortu usq; ad mēsem septimū, & vltra ipsum, autore Paulo li. 1. c. 9. nam non omnibus est; idem terminus desinitus. De paruis igitur, ac de nuper natis puerulis loquēs, inquit, Aphthę eueniunt. Referuntur sane morbi eorum omnes aut ad temperaturam, aut ad uictum, Puerulī humidissimi sunt, & eorū cibus est lac, quod cum exugitur, sua serosa parte palatum detergendo exulcerat, cōcedēte mēbranæ ipsius mollitie. Vomunt etiam frequenter, quoniam plurimum lac, & supra modum accipiunt, quod aut copia grauat uentriculum, aut corrumpitur, mordet, & vtcunque pellitur: quoniam & retentricem habent imbecillam. Tusses, distillante à capite in thoracem humiditate multa & serosa, multa quidem natura, serosa uerò

Puerulorū morbi.

Aphthę.

Vomitus puerulorū.

Tusses puerulorum:

ex alimento. hanc partem non legit Galen. in Com. legit tamen ipsam li. 8. De placitis Hippo. & Plat. Vigilant item infantes, quamuis natura somnolenti sint, quoniam lac corrumpitur in eorum ventribus, & fumus caput tentat, & eos à somno excitat. Accedit ad id, quod cùm tenerrimam habeant cutem, ab urina & excrementis mordetur, & inde vigilant & clamant. Timent in somnis, & pauidi excitantur, ob fumos lactis corrupti in caput ascendentes, qui imaginem prębent rei terribilis, quę ipsis talis appareat. Quod verò eosdem maxime terret, est imaginatio casus ab alto: nam & id uigilantes timent, quoniam se destitutos putant, qui ante id omni ex parte ab utero amplexabantur. Id agnosces ex tremultis motibus brachiorum, & crurum, cum à nutricibus nudi sublevantur. Vmbilici fiunt inflammationes, sanguine ad partem vulneratam & dolentem transmisso. Per aures humiditates purgantur, quæ in capite abundant. Quod uerò & per nares purgentur, natura fit, & sine morbo. Narrat uerò Hippo. modo morbos: non meminit tamen comitialis, quoniam non est iis tantum familiaris, sed magis euenit iis qui dentes edunt, quod constat ex apho. sequenti: nam conuulsiones motus conuulsiuos comprehendunt, & comitialem morbum. Numerat autem conuulsiones inter morbos eorum, qui dentes edunt, & Prognostico 34. libri 3. conuulsiones, dixit, promptissimè euenire pueris quam primum editis, usque ad septimum annum: non igitur est familiaris nuper natis, qui adultioribus etiam euenit, & eis magis, ut in apho. significat sequenti: hoc est, quod Commentario 29. dicit ex Hippocratis sententia abundare in pueris comitialem, & quod ea ratione morbus puerilis nominatur.

Vigilię infantium.

Timor in somnis puerulorum.

Vmbilici inflammationes.

APHORIS. XXV.

Cum uerò prope iam sunt, vt dentes edant, gingiuarum pruritus, febres, conuulsiones, & alui profluuia fiunt, præsertim cum caninos den-

tes edunt, & ijs, qui craßißimi sunt, & aluos duras habent.

COMMENT.

Morbi puerorum cũ prope sunt ut dentes edant.

Iis, quibus dentes pullulare incipiunt, à septimo & octauo mense, & ultra hos, morbi quidam accidunt ex defluxione, à morsu, & irritatione, quam dentes cum oriuntur efficiunt. Pruriunt namque gingiuæ diuidente ipsas dente, ex pruritu concitatur dolor, & uigilia, & fluxus humorum ad cor & thoracem, inde febres. Ad febres conuulsiones, liquatis humoribus implentibus neruos sequuntur: ad quod accedit neruorum puerorum imbecillitas. Quod si in capite concitatus humor, obstructionem fecerit, morbi comitiales fient, quibus conuulsiones coniunctę sunt, symptomata ipsum scribit Hippocr. Venter quoque fluit, quoniam in uentriculum & intestina delabitur humor, irritatione gingiuarum commotus. Accidunt hæc maxime cum caninos dentes edunt, qui alijs anterioribus maiores sunt, & interim gingiuę duriores. Tum etiam crassiores hæc patiuntur, quia plenio res sunt, & magis comprimunt sanguinem, unde putrescit magis ad febres generandas, & conuelluntur, & comitiali laborant: sic etiam ubi aluos duras habuerint, quoniam excrementa uentris retenta, in caput assumant, & neruos implent.

APHORIS. XVI.

Grandioribus tamen, tonsillæ, uertebræ, quæ ad occipitium ad interiora luxationes, asthmata, lapides, lumbrici rotundi, ascarides, uerrucæ pensiles, satyriasis, strumæ, & alia tubercula, præsertim ante dicta.

COM-

COMMENT.

Cum uero pueri magis ætate processerunt, à dentitione in undecimum annum, post quem sequuntur pubertate proximi; de quibus apho. sequenti aget, morbi eis eueniunt, quos hic refert, qui omnes ab humorum abundantia, & crassitudine materiam accipiunt, & accedente calore generationem. Tonsillæ Græcis παρίσθμια, hoc est, iuxta isthmum, est autem isthmus, angustus locus inter duo maria, qua parte tamen cibos & potus deglutimus angustia est, à lateribus tamen sunt glandulę duę, quæ iuxta isthmum siue angustiam sunt. Hę in pueris inflammatur, & nomen partis, ipsę inflammationes sortiuntur & παρίσθμια, id est, tonsillæ dicuntur, alias etiam antiades, Barbaris, amigdalarum inflammationes, Hispanis, agallas. Luxantur etiam uertebrę, quę in occipitio; prę sertim secunda ordine ad anteriora, siue ad interiora: idem enim est. Habet morbus ortum ab inflammatione ad anteriora euellente uertebras ipsas, sed euellitur, quandoque tertia, & ab his anginæ fiunt, compresso guture: in pueris ab humoribus relaxantibus uertebrarum ligamenta fiunt: prę sertim ubi partes anteriores inflammant, quæ easdem ad se trahant. Harum luxationum meminit Hippocrates libro secundo De mor. pop. Asthma fit oppleto pulmõe crassis humoribus, unde celeriter ob angustiam respirare coguntur, tanquam a celeri cursu. Lapides in uesica fiunt, uti senibus in renibus, quoniam puerorum humores magis fusi sunt, & a renibus in uesicam delabuntur, ubi accedente calore concrescunt. Lumbrici teretes in intestinis fiunt, & ascarides, in recto prę sertim, a corruptis cibis in pituitosam naturam, accedente calore uiuificante: sed de his libro tertio De arte medendi diximus. Verrucę pensiles, quas Gręci ἀκροχορδόνας dicunt, quia chordarum nexui uideantur similes, ob angustiam basis. Sunt paruę quędam cutis eminentię, callosę, rotundę, sine dolore, angustæ basis, ita ut suspensę uideantur, ac proinde pensiles dictę. Satyriasis, pudendi significat erectionem, & ossium capitis prominentiam, & quan-

παρίσθμια. Luxatio uertebrę. Asthma. Lapides. Lumbrici. ἀκροχορδόνες.

quandoque lepram. Sed libro De antiquis dictionibus Hippo. significat, σατυριασμὸς, tumores prominentes in glandulis, quæ sunt circa aures. Partem hanc Fuchsius optime enarrauit. Strumæ sunt duri tumores circa aures & maxillas inferiores, quas Græci χοιράδας, dicunt, quoniã χοῖρος, porcus est, & hoc morbo porci frequenter laborant, appellant quoque has scrofulas, quoniam scrofæ hoc malo affliguntur. Hoc loco Gal. libro 8. de placitis Hippo. & Pla. legit στραγγουρίαι, id est, urinæ stillicidia, quæ eis eueniunt ab humore, uesicæ musculos relaxante, aut uesicam implente, ut à lapide uesicę, qui de familiaribus morbis ipsorum est. Fiunt etiam & alia tubercula, sed præsertim dicta. Tubercula Grecis φύματα, sunt autem hęc inflammationes adenarum, quę celeriter tendunt in suppurationem.

Strumę.
χοιράδες.
στραγγουρίαι.
φύματα.

APHORIS. XXVII

His tamen, qui adhuc grandiores sunt, & ad pubertatem accedunt, horum plurimi, & febres diuturnæ magis, & ex naribus sanguinis fluxiones.

COMMENT.

Pubescunt homines tredecimo, & quartodecimo anno, & pubertas ad 18. extenditur. Adolescentia uero à 18. in 25. ut Gal. uult. com. 9. sectionis 5. inde sequitur iuuentus. Cum igitur pueri iam 14. annum attingunt, & pubertatem ipsam, quę antecedit adolescentiam, plurimos morbos ex dictis patiuntur, uti lapides, lumbricos, & tonsillarum inflammationes, ob causas dictas in Commentario pręcedenti. Pręter hos tamen febres diuturnas magis, quoniam magis aliis sanguine abundant, nam & si non plus aliis generent, minus tamen absumunt, quia minus augentur. Ante hanc tamen ętatem febres sunt acutę magis, ut Galenus in Commentario propter corporis

Morbi eorum qui ad puberta tem acce dunt.

corporis humiditatem, & facultatis naturalis ἀῤῥωστίαν, id est imbecillitatem, sed Laurentianus, & antiquus interpres legunt ῥώμην, id est robur: & bene, quoniam eorum naturalis facultas robustissima est, & cito morbos finit. Ea de causa patiuntur sanguinis è naribus fluxiones: sed mares præsertim. nam eo tempore fœminis erumpunt menses, qui eas à fluxu sanguinis liberant, & à multis aliis morbis. Sanguis igitur in ea ætate magis abundat, & inde prædicti morbi oriuntur. Hæc aphorism. expositio plana est, & Galeni Commentarius facilis, & perspicuus, & ętatum diuisio ad Galeni & Hippocratis mentem integerrima habetur à nobis libro. 1. Progn. in expositione 29. & libr. 1. De arte medendi, capi. De temperamentis. Quamobrem in vanum seipsum discruciat ille, qui nouas alias ætatum diuisiones inueni re contendit, & Galenum reprehendere, & deinde asserit, semen viris, & menses fœminis in adolescentia erumpere, quæ duo fieri uidemus 13. & 14. anno, & adolescentia incipit à 18. ut diximus ibidem. Nam & diuisiones aliæ, ab his quibus vtitur Hippocrates atque Galenus, inutiles erunt ad libros eorum legendos, & agnoscendam sententiarum ueritatem.

Taxatur ille.

APHORIS. XXVIII.

Plurimæ autem paßiones pueris iudicantur, hęc quidem in quadraginta diebus, illæ uerò in septem mensibus, illæ in septem annis, quædam cùm ad pubertatem perueniunt. Quæ verò in pueris perseuerant, & in pubertate non desinunt, uel fœminis cum menses erumpunt, ad multum tempus durare consueuerunt.

COMMENT.

Fines morborum puerorum, qui diutini ſunt, ſiue iudicationes eorum, perſcribit dicens: eos iudicari 40. die: hic enim eſt primus terminus longorum morborum: ſed ſunt alii, qui ſeptem menſibus iudicantur, quemadmodum acuti ſeptem diebus. Alii morbi ſeptem annis iudicantur. Alii ſunt, qui quouis anno ante ęperint, ad pubertatem uſque prorogantur, & ibidem finiuntur: viris quidem, quia humidi minus ſunt, & excrementa quædã in pilos abſumunt, & ſemen mittunt: fœminis, quoniam menſes erumpunt. Quod ſi eo tempore & ætatis mutatione, & quarto decimo anno accedente non ſanantur, commoriuntur, ſiue vt Hippo. modo dixit. χρονίζειν εἰώθειν quam partem Gale. ita exponit, μέχρι πολλῦ χρόνυ παραμένειν εἰώθειν, id eſt multo tempore permanere conſueuerunt. Cùm uerò Hippo. dixit morbos quoſdam finiri quadraginta diebus, aut ſeptem menſibus, aut ſeptem annis: Dicet, qui ſolet, Hip. voluiſſe morbos puerorum finiri quadrageſimo die ab ortu, aut ſeptimo menſe, aut ſeptimo anno, aut etiam decimo quarto, quoniam hiſce temporibus non paruas ſuſcipiunt pueri mutationes. Cęterùm præter id, quod Gal. contradixit, non conſonat literæ Hipp. qui dixit. τὰ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ μησὶ, τὰ δὲ ἑπτὰ ἔτεσι, quod eſt, hæc quidem in quadraginta diebus, illæ verò in ſeptem menſibus, illę in ſeptem annis. Modo qui ad finem quadraginta dierum ab ortu vti 35. laborans, ipſo quadrageſimo liberatus eſt, non dicetur liberatus quadraginta diebus, ſed quadrageſima die: & qui ſexto ætatis menſe ægrotauit, ſanatus ſeptimo menſe ętatis, minus benedicetur, ſeptem menſibus liberatus, ſed ſeptimo menſe. Dixiſſet autem Hippo. de eo qui liberatus eſt die quadrageſima ab ortu, non ab ægrotatione, iudicatũ fuiſſe, ἐν τεσσαρακοστῇ ἡμέρῃ, id eſt, in quadrageſima die: non ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, id eſt, in quadraginta diebus, ut dixit, quoniam neque quadraginta diebus ægrotauit.

Fines longorũ morborum.

Taxatur ille.

APHO-

APHORIS. XXIX.

Iuuenibus autem sanguinis spuitiones, tabes, febres acutæ, morbi comitiales, & alij morbi, præsertim prius dicti.

COMMENT.

Quare Hippo. prætermiserit adolescentium ætatem Gale. in Comment. existimat factum, quoniam ex dictis de puberibus aphoris. 27. constare poterit: nam in adolescentia, vti in pubertate, sanguis abundat, & fluxus sanguinis narium, eis ætatis ratione eueniunt. Est quoque ætas hæc temperatissima, & in qua paucissimi sperantur morbi familiares. Hæc est à decimo octauo in uigesimum quintum annum, vt quinta sectio. Commenta. 9. qui verò aliter diuidit ætates, præter id quod fallitur, confundit omnino Hippocrat. & Galen. doctrinam, qui illis ætatum nominibus illos homines intellexerunt, quos intra eas comprehenderunt. Iuuenibus itaque fiunt sanguinis spuitiones quoniam sanguis adhuc abundat in iuuentute, atque is biliosus, qui ad pulmonem ductus ipsum exedet, vnde & tabes sequetur, qua laborare adolescentes, & iuuenes aphoris. 9. sectionis 5. docuit, dicens: Tabes fiunt maxime ætatibus à decimo octauo in trigesimum quintum: febres item acutæ eis eueniunt, ob bilis redundantiam, quæ si intra uenas putrescat, efficiet ardentem: si extra, tertianam, vtraque tamen est acuta breuitatis ratione, quamuis tertiana periculo uacet, libr. 1. De mor. pop. parte. 3. Commenta. 1. & Hippoc. ibidem sect. 8. inquit: Tertiana exquisita celeriter iudicatur, & lethalis non est. Morbus comitialis per consensum à uentriculo ob bilis abundantiam fieri potest, sed primo genia affectione, à pituitoso humore, aut melancholico cerebrum occupante, non fiet iuuenibus, nisi ob malam uictus rationem, quemadmodum & supra dixerat

Morbi iuuenum.

sectio. 2. Senes iuuenibus ut plurimum ægrotant minus, quod ad uiuendi rationem retulimus. Atque ita modo, cum iuuenes indistincte cibos crassos capiant, humi cubent, ueneri indulgeant, soli & imbribus se exponant, nihil mirum si comitialibus capiantur. Gale. uero miratur, quod Hippocrat. comitialem scripserit iuuenibus euenire, prætermiserit autem cum de pueris loquutus est: cum tamen alibi dixerit ipsum pueris abundare, & ea ratione dictum morbum puerilem. Notū autem est hic Gal. loqui de morbo comitiali per essentiam in capite. Quapropter inutilis mihi uidetur expositio, qua quidam machinatur, cuius meminimus (nam est ille sane ingeniosus) Hippocr. non tantum narrare morbos, qui singulis ætatibus fiunt, sed etiam qui in eisdem proritantur: uti & supra apho. 19. cum dixit: Morbi omnes in omnibus temporibus fiunt, sed quidam in quibusdam magis & fiunt, & proritantur; atque in ætatibus quidam magis fiunt & proritantur, uti comitialis, qui post uigesimum quintum annum proritatur magis, & repetit frequentius: licet enim in iuuentute minus fiat, tamen factus in pueritia, si ad iuuuetutem perueniat, in ipsa exaceruabitur. Sed deceret prius considerare, an uelit ipse loqui de morbo comitiali per consensum facto ab humore bilioso in uentriculo, an de facto ob crassos humores in cerebro: si de primo, non opus est distinguere morbos, qui fiunt in aliqua ætate, a bhis, qui in ea proritantur, & dicere Hippo. hic annumerare eos, qui proritantur, aut exaceruantur: nam comitialis qui à bile fit per consensum, iuuenibus, & fit, & aceruatur. Si tamen loquitur de comitiali afficiente ipsum cerebrum primaria affectione, à crassis humoribus, is neque crebro fit, nec crebro aceraatur: ut enim iuuentus propter siccitatem solet quosdam sanare aphor. 45. section. 2. ut uult quoque Gal. in Comment. poterit semper magnitudinem supprimere eorum qui non sanantur, eadem omnino exiccādi facultate. Præter id qđ ualde alienū à rōne est alios intellexisse Hip. morbos, qui fiūt, & alios qui in temporibus proritantur, dixit enim: Quidam uero

Taxatur ille.

rò magis in quibusdam & fiunt, & proritantur. Tertiana enim æstate ut magis fit, ita magis proritatur: & quotidiana ut magis fit hyeme, ita magis proritatur: & è conuerso; ut magis prędicti morbi eis temporibus proritantur, ita & fiunt magis. Addę quòd morbus comitialis, qui à crassis succis fit, quamuis non sanctur post 25. annum, tamen non proritantur magis, quia ex ętate prædicti succi non abundant.

APHORIS. XXX.

Illis uerò, qui hanc ætatem prætergreßi sunt, asthmata, pleuritides, pulmoniæ, lethargi, phreniti des, febres ardentes, cholerę diutinæ, uentris fluxiones, læuitates, & difficultates intestinorum, & hæmorrhoides.

COMMENT.

De ętate, quæ iuuentutem sequitur, pręsens est aph. ea uerò à 35. anno in 46. prorogatur, quã nós subsistétiam appellauimus, & subsistẽtes eosdem cũ crudis senibus esse, tum in ex positionibus li. Prog. tũ lib. 1. De arte medẽdi abũdc probauimus. Hæc ætas eam fere rationem seruare uidetur ad iuuentutem, quam autumnus ad ęstatem: & quemadmodum autumnus frigore cõtinet bilem ęstate genitam ne dissoluatur, ita subsistentium ætas quæ paulo frigidior est quàm iuuenum, bilem in iuuentute genitam retinet. Sunt sane subsistentes iuuenibus frigidiores, verũtamen non admodum manifeste, quoniam & si non adeo labores ferre, vt ipsi possint, ad ciuilia negocia adhuc valent. Bilis uerò ea parte morbos facit in quam redundans transfunditur. Præter id quod vt autumnus morbos quosdam à melancholia facit, ita & ætas hęc hæmorrhoides & ipsam melancholiam cuius mentionem fecisse Hippocra. ob quædam exemplaria in Subsistentium temperies.

quibus reperiebatur credendum est,autore Gal.Cum ita que bilis mixta cruditatibus, quas etiam congerunt ob malum victum,& quoniam non ita bene coquunt,in pul monem effluxerit asthma, aut peripneumoniam efficiet, si in caput lethargum,vbi bilis ipsa sincerior efficiet phre nitidem:si in membranam subcingentem costas,pleuriti dem:si in venis contenta putrescat,febrem affert ardētē: vbi ad intestina transferatur,diuturnos alui fluores:si mi sceatur bilis cruditatibus: sine ipsis intestinorum abrasio nes,& dysenterias.Lyenteriç,non habetur in quibusdam codicibus. Legitur tamen in aliis hęc pars, & à Gale.in Com. ac fit ob malum victum non trahentibus membris tantam cibi copiam,quanta assumitur.qua ratione crudi cibi per ventrem descendent,aut intestinis & ventriculo à bile derasis fiet ante tempus ciborum excretio, minus etiam constantę retentricę in eis.Cholera verò fit humo re biloso, impetu delato ad partes vētris,atque ita excre to vomitu,& ventris secessu

APHORIS. XXXI.

Senibus autem difficultates respirandi, distilla tiones cum tussi, vrinæ stillicidia, & difficultates, articulorum dolores, nephritides, uertigines, apo plexię,mali habitus.pruritus totius corporis, vigi liæ, uentris oculorum & narium humiditates, ui-sus hebetudines, glaucedines, & graues auditus.

COMMENT.

De senibus est præsens sententia,qui ætatem vltimam tenent, eam videlicet quæ 49. anno incipit, quamuis & hanc diuidant medici in senectutem & decrepitam.Hippo. itaque cùm de aliis ætatibus egisset, senes qui post subsistentes sequuntur, de quibus apho. præcedenti scri-psit,vnà omnes comprehendit,& eorum morbos narrat.

Hi

Hi sunt respirandi difficultates, ob frigiditatem thoracis & ob pituitę abundantiam, quę distillatione à capite descendit, & pariter tussim affert. Abundant enim multis cruditatibus & pituita, quapropter quibusdam uisi sunt senes frigidi & humidi, qui tamen frigidi & sicci natura sunt ob ætatem. Vrinę stillicidia ob intemperiem frigidā uesicę, & difficultates urinę ob multam pituitam impędientem urinæ transitum fiunt. Articuli dolent, quoniam ad eos transfundit natura humores crassos. Adde quod in senectute non exercentur, neque dissoluunt excrementa, quæ natura ex consuetudine à iuuentute mittit ad articulos. Solent enim articulorum humiditates impedire quominus ossa attritione incalescant ualde, quæ interim dum exercentur absumuntur, quiete uerò seruantur. Nephritides renum morbi sunt, obstructiones quidem à crassis humoribus senibus fiunt. Lapides uerò accedente calore eos assante, uertigines à crassis uaporib⁹ agitatis, qui in cerebro generantur, aut aliunde in ipsum ascendunt. Apoplexia à crassa pituita senibus accidit, cum aut supra modum augetur, aut à causa aliqua dilatatur. Malus habitus refrigerato iecore & crudo sanguine, aut eius uapore cum sanguine in ambitum corporis delato. Totius corporis pruritus ob salsam pituitam quę senibus est molesta, & eius transpiratus ob cutis siccitatē cohibetur, quæ eiusdem generationis est magna causa, pituita enim cohibita putrescit, & à siccitate membrorum alterata in salsam trāsit quæ pruritum efficit. Vigilant ob cerebri siccitatē, ubi humiditates uia aliqua expurgentur, sic & quia curis uexantur, quidam etiam à uapore salsę pituitę morsum in cerebro patientes excitantur. Humiditas præterea abundans si in uentrem aut oculos, aut nares mittatur, easdē partes humidas efficiet. ἀμβλυωπίαι. sunt uisus hebetudines, absque manifesta causa. Graues item auditus à redūdantia humiditatis in meatu aurium interno. Glaucedines Græci γλαυκώσεις, & γλαυκώματα uocant, fiūt hæc ob immodicam instrumentorum siccitatem, & quia speciem habent suffusionis autore Gal. in Com. & li. Artis medicinalis cap. 27. Glaucum colorem, inter reliqua, retu-

Articuli quare senibus dolēt.

ἀμβλυωπίαι

γλαυκώματα.

lit ad puritatem & paucitatem humoris aquei, qui in pupilla continetur. Et li. 10. De usu partium. Siccitatem nimiam esse adstruit atque concretionem cristallini humoris. Paulus tamen li. 3. ueteres dixit unum uoluisse, glaucedines esse & suffusiones: posteriores tamen existimasse glaucedines humoris crystallini passiones, ὑπὸ ὑγρότητος μεταβαλλομένης, ἐπὶ τὸ γλαυκὸν, id est, ab humiditate mutari in glaucum colorem. Cum autem constet crystallinum ab humiditate non mutari in glaucum colorem, sed à siccitate, legendum erit, ὑπὸ ξηρότητος, id est à siccitate.

Pauli locus emendatur.

HIPPOCRATIS APHORISMORVM SECTIO QVARTA CHRISTOPHORO A VEGA

interprete & expositore.

APHORIS. I.

Vtero gerentes purgare si turget humor, quadrimestres, & usque ad septimum mensem: sed minus has; iuniores autem & seniores uitare oportet.

COMMENT.

IN quarta hac aphorismorum sectione de rebus non parum diuersis scribit Hipp. aphorismos principio de purgationibus quæ arte fiunt, & purgantium medicamentorum facultate, deinde de purgationibus sponte factis, deinde de febribus, vltimo loco de vrinis. In præsenti vero de utero gerentibus docet, quibus earum liceat purgantia adhibere medicamenta, ac quibus temporibus. Quatuor tamen partes continet apho. prima est. Vtero gerentes purgare oportet quadrimestres, & vsque ad septimum mensem. Secunda est id, facere conuenit si humor turgeat. Tertia docet minus cõuenire purgatiõe his quę sunt ad septimũ mẽsem. Quarta iuniores & seniores vitare oportere. Singulas partes seorsum examinemus. Medicamẽta purgãtia sunt ea quę humorẽ aliquẽ, aut plures, familiaritate substãtię trahunt, quorum quædam valida sunt, quædam debilia, & quędam mediocria. valida sunt elleborus, colocyn- Medicamẽta purg.

this;

this,turpetum, scamonium, & multa quorum compositionem hæc eadem ingrediuntur. Sed sunt his multo moderatiora,quoniam ab his quę eisdem miscentur attemperantur,& eorum malitia supprimitur. Nam est purgantium medicamentorum natura corporum purgandorũ naturis contraria,& ueluti deleteria ac pestilens. Compositorum sunt electuarium rosatum Mesues,& elect.de succo rosarum Nicolai, & hiera diacolocynthidos, & elect.diaphœnicon. hæc exempli loco sint satis. Sunt imbecilla,mana,casia fistularis,uiola,succus & infusio rosarum,senæ,epithymum.Media sunt rhabarbarum,agaricus,& sirupus rosatus de nouem infusionibus, sed hic iam est de arte factis. Hippo.purgare docet utero gerentes à 4.mense usque ad 7.includens.4.& excludẽs.7.cum enim dixit τετράμηνα, id est quadrimestres, manifeste significauit, licere purgare eas quæ intra quartum mẽsem sunt. Deinde uero non ἑπτάμηνα, id est septimestres, sed ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν id est usque ad septimum mensem dixit: unde fit tres menses primos prætermisisse, & tres postremos,tres autem medios significasse, quartum, quintum & sextum esse ad purgationem aptos. Ratio à Gal. in Com.traditur: quoniam purgantia medicamenta corpus turbant,& agitant, eos tamen motus atque uentris compressiones non ferret fœtus primis mensibus, dum tenerrima sunt eorum in utero acetabula: neque postremis,in quibus sola grauitas fere potest eadem dirrumpere,& solet abortus afferre, & septimo tentare partum solet natura,& quandoque perficere. Adde quod fœtus exitum tentat postremis mensibus, ob alimenti inopiam. Sed neque hoc tempore intermedio purgantia conueniunt nisi materia turgeat,id est agitata sit & commota, ita vt periculum immineat raptus eiusdem in partem aliquam nobilem,aut in fœtum ipsum.Tunc etiam maioris mali vitandi gratia eas purgabimus. Quiescentibus humoribus, non: Cæterum mihi non minus videtur conuenire coctis humoribus atq; quietis,purgatio, quã turgẽtibus nondũ coctis,& vt Hip. turgentes humores vtero gerentiũ purgare cõcedit,nihil vetat in febribus,aut aliis morbis,

Coctos humores pręgnantium purgare.

morbis, vbi humor coctus fuerit, ipsum medicamento ducere, cum morbus minor iam sit in fine status, aut in ipsa declinatione. Neque Hip. qui primum statuit, turgētes videlicet esse purgandos, tollit purgationem coctorū nō turgentium. Præter id quod neque quo tempore Hip. eos purgare præcipit opus est medicamenta præbere quæ Hipp. prębuisset, neque ex eisdem composita, quę vti valida recensuimus, sed lenia, aut mediocria, quorum vsum neque ipse denegasset coctis humoribus, minime vero vbi turgentes forent, de quibus Gal. in Com. dixit, non egere nisi veluti manu ducente, & perducente ad locum vacuationis. Non igitur opus esset validis medicamētis, neque alia denegare à quarto in septimum mensem, quā uis non turgeant humores. Dixit præterea. Sed minus has, hoc est minus decet purgare eas, quę sunt ad septimum mensem, nempe sexto iam finiente, quàm quadrimestres. Cum enim quadrimestrium tantum meminisset, & earum quæ sunt ad septimum, hoc est vsque ad ipsum, has non ad alias conferet quàm ad dictas quadrimestres. Et verum est minus conuenire purgationem iuxta septimum, cum iam accedit septimus, in quo motiones naturæ & partes non naturales euenire solent, quàm quartò, in quo nihil tale timetur. Ex his igitur quæ in apho. habentur, nemo existimabit collationem hanc fieri earum quæ in vtero gerunt à quarto in septimum mensem, ad illas quæ non conceperunt, quarum nulla est mentio. Iuniora uerò & seniora quę sunt trium primorum mensium & trium postremorum, uitare oportet, id enim uerbum εὐλαβεῖσθαι. significat, idem autem est ac si dixisset eas purgandas non esse nisi maximo urgente usu, & ipsis in summo constitutis periculo. Tunc etenim purgare utero gerentes primis tribus aut postremis mēsibus melius erit, quàm ipsas auxilio destitutas relinquere. Quibus parum nocere poterit ubi casus exposcat, māna, aut casiafistularis, aut siropus rosatus de nouē infusionibus rosarum persicarum, aut etiā rhabarbarum. Illud tamen non paruam ingerit dubitationem quod Hippoc. lib. 1. de morb. pop. par. 3. in histo. mulieris, quę in

εὐλαβεῖσθαι.

Fœtus trimestres an magis resistant.

tes edunt, & ijs, qui craßißimi sunt, & aluos duras habent.

COMMENT.

Morbi puerorum cũ prope sunt ut dentes edant.

Iis, quibus dentes pullulare incipiunt, à septimo & octauo mense, & ultra hos, morbi quidam accidunt ex defluxione, à morsu, & irritatione, quam dentes cum oriuntur efficiunt. Pruriunt namque gingiuæ diuidente ipsas dente, ex pruritu concitatur dolor, & uigilia, & fluxus humorum ad cor & thoracem, inde febres. Ad febres conuulsiones, liquatis humoribus implentibus neruos sequuntur: ad quod accedit neruorum puerorum imbecillitas. Quod si in capite concitatus humor, obstructionem fecerit, morbi comitiales fient, quibus conuulsiones coniunctę sunt, symptomata ipsum scribit Hippocr. Venter quoque fluit, quoniam in uentriculum & intestina delabitur humor, irritatione gingiuarum commotus. Accidunt hæc maxime cum caninos dentes edunt, qui alijs anterioribus maiores sunt, & interim gingiuę duriores. Tum etiam crassiores hæc patiuntur, quia pleniores sunt, & magis comprimunt sanguinem, unde putrescit magis ad febres generandas, & conuelluntur, & comitiali laborant: sic etiam ubi aluos duras habuerint, quoniam excrementa uentris retenta, in caput assumant, & neruos implent.

APHORIS. XVI.

Grandioribus tamen, tonsillæ, uertebræ, quæ ad occipitium ad interiora luxationes, asthmata, lapides, lumbrici rotundi, ascarides, uerrucæ pensiles, satyriasis, strumæ, & alia tubercula, præsertim ante dicta.

COM-

Cum uero pueri magis ætate processerunt, à dentitione in undecimum annum, post quem sequuntur pubertate proximi; de quibus apho. sequenti aget, morbi eis eueniunt, quos hic refert, qui omnes ab humorum abundantia, & crassitudine materiam accipiunt, & accedente calore generationem. Tonsillæ Græcis παρίσθμια, hoc est, iuxta isthmum, est autem isthmus, angustus locus inter duo maria, qua parte tamen cibos & potus deglutimus angustia est, à lateribus tamen sunt glandulę duę, quæ iuxta isthmum siue angustiam sunt. Hę in pueris inflammãtur, & nomen partis, ipsę inflammationes sortiuntur & παρίσθμια, id est, tonsillæ dicuntur, alias etiam antiades, Barbaris, amigdalarum inflammationes, Hispanis, agallas. Luxantur etiam uertebrę, quę in occipitio; prępsertim secunda ordine ad anteriora, siue ad interiora: idem enim est. Habet morbus ortum ab inflammatione ad anteriora euellente uertebras ipsas, sed euellitur, quãdoque tertia, & ab his anginæ fiunt, compresso gutture: in pueris ab humoribus relaxantibus uertebrarum ligamẽta fiunt: prępsertim ubi partes anteriores inflammant, quæ easdem ad se trahant. Harum luxationum meminit Hippocrates libro secundo De mor. pop. Asthma fit oppleto pulmõe crassis humoribus, unde celeriter ob angustiam respirare coguntur, tanquam a celeri cursu. Lapides in uesica fiunt, uti senibus in renibus, quoniam puerorum humores magis fusi sunt, & a renibus in uesicam delabuntur, ubi accedente calore concrescunt. Lumbrici teretes in intestinis fiunt, & ascarides, in recto prępsertim, a corruptis cibis in pituitosam naturam, accedente calore uiuificante: sed de his libro tertio De arte medendi diximus. Verrucę pensiles, quas Gręci ἀκροχορδόνας dicunt, quia chordarum nexui uideantur similes, ob angustiam basis. Sunt paruę quędam cutis eminentię, callosę, rotundę, sine dolore, angustæ basis, ita ut suspensę uideantur; ac proinde pensiles dictę. Satyriasis, pudendi significat erectionem, & ossium capitis prominentiam, & quan-

παρίσθμια.

Luxatio uertebrę.

Asthma.

Lapides.

Lumbrici.

ἀκροχορδόνες.

quandoque lepram. Sed libro De antiquis dictionibus Hippo. significat, σατυριασμὸς, tumores prominentes in glandulis, quæ sunt circa aures. Partem hanc Fuchsius optime enarrauit. Strumæ sunt duri tumores circa aures & maxillas inferiores, quas Græci χοιράδας, dicunt, quoniã χοῖρος, porcus est, & hoc morbo porci frequenter laborant, appellant quoque has scrofulas, quoniam scrofæ hoc malo affliguntur. Hoc loco Gal. libro 8. de placitis Hippo. & Pla. legit στραγγουρίαι, id est, urinæ stillicidia, quæ eis eueniunt ab humore, uesicæ musculos relaxante, aut uesicam implente, ut à lapide uesicę, qui de familiaribus morbis ipsorum est. Fiunt etiam & alia tubercula, sed præsertim dicta. Tubercula Gręcis φύματα, sunt autem hęc inflammationes adenarum, quę celeriter tendunt in suppurationem.

Strumę. χοιράδες. στραγγουρία. φύματα.

APHORIS. XXVII

His tamen, qui adhuc grandiores sunt, & ad pubertatem accedunt, horum plurimi, & febres diuturnæ magis, & ex naribus sanguinis fluxiones.

COMMENT.

Morbi eorum qui ad puberta tem acce dunt.

Pubescunt homines tredecimo, & quartodecimo anno, & pubertas ad 18. extenditur. Adolescentia uero a 18. in 25. ut Gal. uult. com. 9. sectionis 5. inde sequitur iuuentus. Cum igitur pueri iam 14. annum attingunt, & pubertatem ipsam, quę antecedit adolescentiam, plurimos morbos ex dictis patiuntur, uti lapides, lumbricos, & tonsillarum inflammationes, ob causas dictas in Commentario precedenti. Pręter hos tamen febres diuturnas magis, quoniam magis aliis sanguine abundant, nam & si non plus aliis generent, minus tamen absumunt, quia minus augentur. Ante hanc tamen ętatem febres sunt acutę magis, ut Galenus in Commentario propter

corporis

corporis humiditatem, & facultatis naturalis ἀῤῥωστίαν, id est imbecillitatem, sed Laurentianus,& antiquus interpres legunt ῥώμην, id est robur: & bene, quoniam eorum naturalis facultas robustissima est, & cito morbos finit. Ea de causa patiuntur sanguinis è naribus fluxiones: sed mares præsertim. nam eo tempore fœminis erumpunt menses,qui eas à fluxu sanguinis liberant, & à multis aliis morbis. Sanguis igitur in ea ætate magis abundat, & inde prædicti morbi oriuntur. Hæc aphorism.expositio plana est,& Galeni Commentarius facilis,& perspicuus, & ętatum diuisio ad Galeni & Hippocratis mentem integerrima habetur à nobis libro.1. Progn.in expositione 29. & libr.1.De arte medendi,capi.De temperamentis. Quamobrem in vanum seipsum discruciat ille,qui nouas alias ætatum diuisiones inuenire contendit,& Galenum reprehendere, & deinde asserit,semen viris,& menses fœminis in adolescentia erumpere,quæ duo fieri uidemus 13.& 14.anno,& adolescentia incipit à 18. ut diximus ibidem. Nam & diuisiones aliæ, ab his quibus vtitur Hippocrates atque Galenus, inutiles erunt ad libros eorum legendos, & agnoscendam sententiarum ueritatem. Taxatur ille.

APHORIS. XXVIII.

Plurimæ autem paßiones pueris iudicantur, hęc quidem in quadraginta diebus,illæ uerò in septem mensibus, illæ in septem annis, quædam cùm ad pubertatem perueniunt. Quæ verò in pueris perseuerant, & in pubertate non desinunt,uel fœminis cum menses erumpunt, ad multum tempus durare consueuerunt.

COMMENT.

Fines morborum puerorum, qui diutini sunt, siue iudicationes eorum, perscribit dicens: eos iudicari 40. die: hic enim est primus terminus longorum morborum: sed sunt alii, qui septem mensibus iudicantur, quemadmodum acuti septem diebus. Alii morbi septem annis iudicantur. Alii sunt, qui quouis anno ante ę perint, ad pubertatem usque prorogantur, & ibidem finiuntur: viris quidem, quia humidi minus sunt, & excrementa quædā in pilos absumunt, & semen mittunt: fœminis, quoniam menses erumpunt. Quod si eo tempore & ætatis mutatione, & quarto decimo anno accedente non sanantur, commoriuntur, siue vt Hippo. modo dixit: χρονίζειν εἰώθειν quam partem Gale. ita exponit, μὴ χρι πολλῦ χρόνυ παραμένειν εἰώθειν, id est multo tempore permanere consueuerunt. Cùm uerò Hippo. dixit morbos quosdam finiri quadraginta diebus, aut septem mensibus, aut septem annis: Dicet, qui solet, Hip. voluisse morbos puerorum finiri quadragesimo die ab ortu, aut septimo mense, aut septimo anno, aut etiam decimo quarto, quoniam hisce temporibus non paruas suscipiunt pueri mutationes. Cęterùm præter id, quod Gal. contradixit, non consonat literæ Hipp. qui dixit. τὰ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ μησὶ, τὰ δὲ ἑπτὰ ἔτεσι, quod est, hæc quidem in quadraginta diebus, illæ verò in septem mensibus, illę in septem annis. Modo qui ad finem quadraginta dierum ab ortu vti 35. laborans, ipso quadragesimo liberatus est, non dicetur liberatus quadraginta diebus, sed quadragesima die: & qui sexto ætatis mense ægrotauit, sanatus septimo mense ętatis, minus benedicetur, septem mensibus liberatus, sed septimo mense. Dixisset autem Hippo. de eo qui liberatus est die quadragesima ab ortu, non ab ægrotatione, iudicatũ fuisse, ἐν τεσσαρακοστῇ ἡμέρῃ, id est, in quadragesima die: non ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, id est, in quadraginta diebus, ut dixit, quoniam neque quadraginta diebus ægrotauit.

Fines longorũ morborum.

Taxatur ille.

APHO-

APHORIS. XXIX.

Iuuenibus autem sanguinis spuitiones, tabes, febres acutæ, morbi comitiales, & alij morbi, præsertim prius dicti.

COMMENT.

Quare Hippo. prætermiserit adolescentium ætatem Gale. in Comment. existimat factum, quoniam ex dictis de puberibus aphoris. 27. constare poterit: nam in adolescentia, vti in pubertate, sanguis abundat, & fluxus sanguinis narium, eis ætatis ratione eueniunt. Est quoque ætas hæc temperatissima, & in qua paucissimi sperantur morbi familiares. Hæc est à decimo octauo in uigesimum quintum annum, vt quinta sectio. Commenta. 9. qui verò aliter diuidit ętates, præter id quod fallitur, confundit omnino Hippocrat. & Galen. doctrinam, qui illis ętatum nominibus illos homines intellexerunt, quos intra eas comprehenderunt. Iuuenibus itaque fiunt sanguinis spuitiones, quoniam sanguis adhuc abundat in iuuentute, atque is biliosus, qui ad pulmonem ductus ipsum excedet, vnde & tabes sequetur, qua laborare adolescentes, & iuuenes aphoris. 9. sectionis 5. docuit, dicens: Tabes fiunt maxime ætatibus à decimo octauo in trigesimum quintum: febres item acutæ eis eueniunt, ob bilis redundantiam, quæ si intra uenas putrescat, efficiet ardentem: si extra, tertianam, vtraque tamen est acuta breuitatis ratione, quamuis tertiana periculo uacet, libr. 1. De mor. pop. parte. 3. Commenta. 1. & Hippoc. ibidem sect. 8. inquit: Tertiana exquisita celeriter iudicatur, & lethalis non est. Morbus comitialis per consensum à uentriculo ob bilis abundantiam fieri potest, sed primogenia affectione, à pituitoso humore, aut melancholico cerebrum occupante, non fiet iuuenibus, nisi ob malam uictus rationem, quemadmodum & supra dixerat Morbi iuuenum.

fectio. 2. Senes iuuenibus ut plurimum ægrotant minus, quod ad uiuendi rationem retulimus. Atque ita modo, cum iuuenes indistincte cibos crassos capiant, humi cubent, ueneri indulgeant, soli & imbribus se exponant, nihil mirum si comitialibus capiantur. Gale. uero miratur, quod Hippocrat. comitialem scripserit iuuenibus euenire, prætermiserit autem cum de pueris loquutus est: cum tamen alibi dixerit ipsum pueris abundare, & ea ratione dictum morbum puerilem. Notũ autem est hic Gal. loqui de morbo comitiali per essentiam in capite. Quapropter inutilis mihi uidetur expositio, qua quidam machinatur, cuius meminimus (nam est ille sane ingeniosus) Hippocr. non tantum narrare morbos, qui singulis ætatibus fiunt, sed etiam qui in eisdem proritantur: uti & supra apho. 19. cum dixit: Morbi omnes in omnibus temporibus fiunt, sed quidam in quibusdam magis & fiunt, & proritantur; atque in ętatibus quidam magis fiunt & proritantur, uti comitialis, qui post uigesimum quintum annum proritatur magis, & repetit frequentius: licet enim in iuuentute minus fiat, tamen factus in pueritia, si ad iuuuctutem perueniat, in ipsa exaceruabitur. Sed deceret prius considerare, an uelit ipse loqui de morbo comitiali per consensum facto ab humore bilioso in uentriculo, an de facto ob crassos humores in cerebro: si de primo, non opus est distinguere morbos, qui fiunt in aliqua ætate, a bhis, qui in ea proritantur, & dicere Hippo. hic annumerare eos, qui proritantur, aut exaceruantur: nam comitialis qui à bile fit per consensum, iuuenibus, & fit, & aceruatur. Si tamen loquitur de comitiali afficiente ipsum cerebrum primaria affectione, à crassis humoribus, is neque crebro fit, nec crebro aceraatur: ut enim iuuentus propter siccitatem solet quosdam sanare aphor. 45. section. 2. ut uult quoque Gal. in Comment. poterit semper magnitudinem supprimere eorum qui non sanantur, eadem omnino exiccãdi facultate, Præter id qđ ualde alienũ à rõne est alios intellexisse Hip. morbos, qui fiũt, & alios qui in temporibus proritantur. dixit enim: Quidam uero

Taxatur ille.

rò magis in quibusdam & fiunt, & proritantur. Tertiana enim æstate ut magis fit, ita magis proritatur: & quotidiana ut magis fit hyeme, ita magis proritatur: & è conuerso, ut magis prędicti morbi eis temporibus proritantur, ita & fiunt magis. Adde quòd morbus comitialis, qui à crassis succis fit, quamuis non sanetur post 25. annum, tamen non proritantur magis, quia ex ętate prædicti succi non abundant.

APHORIS. XXX.

Illis uerò, qui hanc ætatem prætergreßi sunt, asthmata, pleuritides, pulmoniæ, lethargi, phreniti des, febres ardentes, cholerę diutinæ, uentris fluxiones, læuitates, & difficultates intestinorum, & hæmorrhoides.

COMMENT.

De ętate, quæ iuuentutem sequitur, pręsens est aph. ea verò à 35. anno in 46. prorogatur, quã nós subsistẽtiam appellauimus, & subsistẽtes eosdem cũ crudis senibus esse, tum in expositionibus li. Prog. tũ lib. 1. De arte medẽdi abũde probauimus. Hæc ætas eam ferę rationem serua re uidetur ad iuuentutem, quam autumnus ad ęstatem: & quemadmodum autumnus frigore continet bilem ęstate genitam ne dissoluatur, ita subsistentium ætas quæ paulo frigidior est quàm iuuenum, bilem in iuuentute genitam retinet. Sunt sane subsistentes iuuenibus frigidiores, verũtamen non admodum manifeste, quoniam & si non adeo labores ferre, vt ipsi possint, ad ciuilia negocia adhuc valent. Bilis uerò ea parte morbos facit in quam redundans transfunditur. Præter id quod vt autumnus morbos quosdam à melancholia facit, ita & ætas hęc hæmorrhoides & ipsam melancholiam cuius mentionem fecisse Hippocra. ob quædam exemplaria in

Subsistentium temperies.

quibus reperiebatur credendum est, autore Gal. Cum ita que bilis mixta cruditatibus, quas etiam congerunt ob malum victum, & quoniam non ita bene coquunt, in pul monem effluxerit asthma, aut peripneumoniam efficiet, si in caput lethargum, vbi bilis ipsa sincerior efficiet phre nitidem: si in membranam subcingentem costas, pleuriti dem: si in venis contenta putrescat, febrem affert ardētē: vbi ad intestina transferatur, diuturnos alui fluores: si mi sceatur bilis cruditatibus: sine ipsis intestinorum abrasio nes, & dysenterias. Lyenteriæ, non habetur in quibusdam codicibus. Legitur tamen in aliis hęc pars, & à Gale. in Com. ac fit ob malum victum non trahentibus membris tantam cibi copiam, quanta assumitur. qua ratione crudi cibi per ventrem descendent, aut intestinis & ventriculo à bile derasis fiet ante tempus ciborum excretio, minus etiam constantę retentricę in eis. Cholera verò fit humo re biloso, impetu delato ad partes vētris, atque ita excre to vomitu, & ventris secessu

APHORIS. XXXI.

Senibus autem difficultates respirandi, distilla tiones cum tußi, vrinæ stillicidia, & difficultates, articulorum dolores, nephritides, uertigines, apo plexię, mali habitus. pruritus totius corporis, vigi liæ, uentris oculorum & narium humiditates, ui sus hebetudines, glaucedines, & graues auditus.

COMMENT.

De senibus est præsens sententia, qui ætatem vltimam tenent, eam videlicet quæ 49. anno incipit, quamuis & hanc diuidant medici in senectutem & decrepitam. Hippo. itaque cùm de aliis ætatibus egisset, senes qui post subsistentes sequuntur, de quibus apho. præcedenti scri psit, vnà omnes comprehendit, & eorum morbos narrat.

Hi

Hi sunt respirandi difficultates,ob frigiditatem thoracis & ob pituitę abundantiam,quę distillatione à capite descendit,& pariter tussim affert. Abundant enim multis cruditatibus & pituita,quapropter quibusdam uisi sunt senes frigidi & humidi,qui tamen frigidi & sicci natura sunt ob ætatem. Vrinę stillicidia ob intemperiem frigidā uesicę,& difficultates urinę ob multam pituitam impedientem urinæ transitum fiunt. Articuli dolent,quoniam ad eos transfundit natura humores crassos. Adde quod in senectute non exercentur, neque dissoluunt excrementa,quæ natura ex consuetudine à iuuentute mittit ad articulos. Solent enim articulorum humiditates impedire quominus ossa attritione incalescant ualde,quæ interim dum exercentur absumuntur,quiete uerò seruantur. Nephritides renum morbi sunt,obstructiones quidem à crassis humoribus senibus fiunt. Lapides uerò accedente calore eos assante,uertigines à crassis uaporib⁹ agitatis,qui in cerebro generantur , aut aliunde in ipsum ascendunt. Apoplexia à crassa pituita senibus accidit,cum aut supra modum augetur,aut à causa aliqua dilatatur. Malus habitus refrigerato iecore & crudo sanguine, aut eius uapore cum sanguine in ambitum corporis delato. Totius corporis pruritus ob salsam pituitam quę senibus est molesta, & eius transpiratus ob cutis siccitatē cohibetur, quæ eiusdem generationis est magna causa,pituita enim cohibita putrescit,& à siccitate membrorum alterata in salsam trāsit quæ pruritum efficit. Vigilant ob cerebri siccitatē, ubi humiditates uia aliqua expurgentur,sic & quia curis uexantur,quidam etiam à uapore salsę pituitę morsum in cerebro patientes excitantur. Humiditas præterea abundans si in uentrem aut oculos,aut nares mittatur, easdē partes humidas efficiet. ἀμβλυωπίαι. sunt uisus hebetudines,absque manifesta causa. Graues item auditus à redūdantia humiditatis in meatu auriúm interno . Glaucedines Græci γλαυκώσεις,& γλαυκώματα uocant,fiūt hæc ob immodicam instrumentorum siccitatem,& quia speciem habent suffusionis autore Gal. in Com. & li. Artis medicinalis cap.27. Glaucum colorem,inter reliqua,retu

Articuli quare senbus dolēt.

ἀμβλυωπίαι

γλαυκώματα.

dit ad puritatem & paucitatem humoris aquei, qui in pupilla continetur. Et li. 10. De usu partium. Siccitatem nimiam esse adstruit atque concretionem cristallini humoris. Paulus tamen li. 3. ueteres dixit unum uoluisse, glaucedines esse & suffusiones: posteriores tamen existimasse glaucedines humoris crystallini passiones, ὑπὸ ὑγρότητος μεταβαλλομένου, ἐπὶ τὸ γλαυκὸν, id est, ab humiditate mutati in glaucum colorem. Cum autem constet crystallinum ab humiditate non mutari in glaucum colorem, sed à siccitate, legendum erit, ὑπὸ ξηρότητος, id est à siccitate.

Pauli locus emendatur.

HIPPOCRATIS APHORISMORVM SECTIO QVARTA

CHRISTOPHORO A VEGA

interprete & expositore.

APHORIS. I.

VTero gerentes purgare si turget humor, quadrimestres, & usque ad septimum mensem: sed minus has; iuniores autem & seniores uitare oportet.

COMMENT.

IN quarta hac aphorismorum sectione de rebus non parum diuersis scribit Hipp. aphorismos principio de purgationibus quæ arte fiunt, & purgantium medicamentorum facultate, deinde de purgationibus sponte factis, deinde de febribus, vltimo loco de vrinis. In præsenti vero de utero gerentibus docet, quibus earum liceat purgantia adhibere medicamenta, ac quibus temporibus. Quatuor tamen partes continet apho. prima est. Vtero gerentes purgare oportet quadrimestres, & vsque ad septimum mensem. Secunda est id, facere conuenit si humor turgeat. Tertia docet minus cõuenire purgationẽ his quę sunt ad septimũ mẽsem. Quarta iuniores & seniores vitare oportere. Singulas partes seorsum examinemus. Medicamẽta purgãtia sunt ea quę humorẽ aliquẽ, aut plures, familiaritate substãtię trahunt, quorum quædam valida sunt, quædam debilia, & quędam mediocria. valida sunt elleborus, colocynthis,

Medicamẽta purg.

morbis, vbi humor coctus fuerit, ipsum medicamento ducere, cum morbus minor iam sit in fine status, aut in ipsa declinatione. Neque Hip. qui primum statuit, turgētes videlicet esse purgandos, tollit purgationem coctorū nō turgentium. Præter id quod neque quo tempore Hip. eos purgare præcipit opus est medicamenta præbere quæ Hipp. prębuisset, neque ex eisdem composita, quę vti valida recensuimus, sed lenia, aut mediocria, quorum vsum neque ipse denegasset coctis humoribus, minime vero vbi turgentes forent, de quibus Gal. in Com. dixit, non egere nisi veluti manu ducente, & perducente ad locum vacuationis. Non igitur opus esset validis medicamētis, neque alia denegare à quarto in septimum mensem, quā uis non turgeant humores. Dixit præterea. Sed minus has, hoc est minus decet purgare eas, quę sunt ad septimum mensem, nempe sexto iam finiente, quàm quadrimestres. Cum enim quadrimestrium tantum meminisset, & earum quæ sunt ad septimum, hoc est vsque ad ipsum, has non ad alias conferet quàm ad dictas quadrimestres. Et verum est minus conuenire purgationem iuxta septimum, cum iam accedit septimus, in quo motiones naturæ & partes non naturales euenire solent, quàm quartò, in quo nihil tale timetur. Ex his igitur quæ in apho. habentur, nemo existimabit collationem hanc fieri earum quæ in vtero gerunt à quarto in septimum mensem, ad illas quæ non conceperunt, quarum nulla est mentio. Iuniora uerò & seniora quę sunt trium primorum mensium & trium postremorum, uitare oportet, id enim uerbum εὐλαβέεσθαι. significat, idem autem est ac si dixisset eas purgandas non esse nisi maximo urgente usu, & ipsis in summo constitutis periculo. Tunc etenim purgare utero gerentes primis tribus aut postremis mēsibus melius erit, quàm ipsas auxilio destitutas relinquere. Quibus parum nocere poterit ubi casus exposcat, māna, aut casia fistularis, aut siropus rosatus de nouē infusionibus rosarum persicarum, aut etiā rhabarbarum. Illud tamen non paruam ingerit dubitationem quòd Hippoc. lib. 1. de morb. pop. par. 3. in histo. mulieris, quę in

εὐλαβέεσθαι.

Fœtus trimestres an magis resistant.

in littore habitabat, cum trimestrem fœtum gestaret, ipsam à morbo acuto & prauis accidentibus liberatam dixit. Gal. uero in Commen. inquit: Iam illud quoque meminisse conuenit fœtum trium uel quatuor mensiū præ aliis maxime resistere: quod non ignorans Hipp. ipse in apho. inquit: Vtero gerentes purgare si materia turget quadrimestres & usque ad septimum mensem, minus uero has iuniores & seniores uitare oportet. Et parum infra inquit: Ob hæc trimestres & quadrimestres præ aliis magis seruantur. In his uerbis notum est, Gale. uelle ex Hippo. sententia trimestres fœtus esse de his qui magis seruantur, cum tamen in aph. tres primos menses excludat, & tres postremos. Quod si trimestres seruantur magis, ferent etiam facilius absque aborsu purgationem. Præterea dubium uidetur, quare Gal. cum dixisset trimestres & quadrimestres fœtus magis aliis resistere, illud approbauit ex apho. sententia, in quo Hipp. nullam habuit tertii mensis mentionem. qua de re multa inuenio ab aliis dicta, quæ non satis placent. Quidam enim dixerunt Hippo. in libris De mor. pop. ea scripsisse quę experimento conuenit, In apho. tamen reiecisse quæ non constant rōne, atque ita exclusum tertiū mēsem. Verum quid ad Gal. dicta respondebimus? qui non tantum approbat uim tertii mensis ad seruandos fœtus, sed aliis præstare ea in re dicit, generale quoddam ac firmum statuens quod de tertio mense dixit Hippocr. Alii dicunt diuersam esse rationem sumptam ex sexu, & mares, quoniam citius formantur, tertio iam mense seruari, fœminas uero non ante quartum, & credunt mulierem, de qua lib. 3. De mor. popu. concepisse marem. Sed quoniam nullam adhibent rationem ad id credendum, uana est eorum opinio. Alii dixerunt uim totam consistere & dubii solutionem in illis uerbis Hippocr. Sed minus has. quibus uerbis significauit minus purgandas esse quę sunt ad septimum mensem, quam quæ ad quartum. Sunt autem ad septimum mensem, quæ sunt in sexto, & ita cum potius purgationem ferant, quæ sunt in quarto, quàm quæ in sexto, illæ quæ ad quartum proxime accedunt,

cum

cum in tertio ſint, ferent item purgationes, fere uti & quæ ſunt in ſexto. Atque ea ratione Gal. in Com. citato ex lib. 3. De mor. pop. cum Hipp. tertium mensem ad firmitatem fœtuum laudauit. Et ita Galen. comprobat quod habetur in hiſtoria per aphor. quoniam putat ibi poteſtate contineri menſem tertium, cum dixit, Sed minus has. Præterea quod Hip. non meminerit tertii menſis expreſſe in aph. eam dicunt cām, quoniam ibi in uniuerſum loquitur, & ſine cōditione: lib. tñ de mor. pop. ut conſtat ex Gal. in Com. loquitur de muliere robuſta, & ualida, quoniam miratur quare non meminerit ætatis Hip. eam. n. putauit neceſſariā ad liberandam mulierē, credit igitur ipſam fuiſſe florentem ætate, & ualidam. alias nō euaſiſſet à morbo acuto. Verū neq; hęc placent, quod enim primo loco dicunt, tertium menſem poteſtate contineri, cum dixit Hippoc. Sed minus has, quod ſi minus purgare conuenit eas, quę ſunt ad ſeptimum, (dicunt) quam eas, quæ ſunt in 4. licebit etiam purgare eas, quæ ſunt prope quartum, id non colligitur, præter id quod Gale. tertium menſem non tantum uoluit fœtus ſeruare. Sed magis aliis, cum dixit: iam illud quoque meminiſſe conuenit fœtum trium uel quatuor menſium præ aliis maxime reſiſtere, & infra dicit: Ob hæc trimeſtres & quadrimeſtres præ aliis magis ſeruantur. Quam ob rem nobis aliter reſpondendū uidetur. Principio in Hippo. ſententiis nihil eſt quod dubium uideatur. quamuis enim in lib. De mor. pop. hiſtoriam narrauerit mulieris quæ trimeſtrem fœtum ſeruauit in morbo acuto, non tollit ueritatem aphori. in quo tribus primis menſibus & tribus poſtremis ſignificauit non eſſe tritas purgationes. Neque enim illud ſingulare potuit generalem efficere diſciplinam, neque de purgatione loquitur, aut eius meminit ibidem. Quod tamen uidetur dubium ex Galen. uerbis manat, qui tertium & quartum menſem aliis præfert, & illud ex aphoriſ. comprobat. Verum primum horum hac ratione uerum uidetur, quod cum ibi loquatur de muliere morbum acutum patiente, id tantum probat ad

rendos morbos acutos præ ferendos tertium & quartum mensem. Quod uerum est & rationi consonum, nam morbi acuti aborsum afferunt ob id quod febres continuas fere habent adiunctas, qualis etiam erat morbus mulieris prædictæ. Per morbos autem febriles utero gerentes periclitantur ob febrem quæ fœtum interimit, & quoniam alimentum commode adhibere est difficile, & pene impossibile. Hæc autem mala trimestres & quadrimestres facilius ferunt, cum enim adeo magni non sint ut à calore & angustia loci febricitantes suffocentur, aut ob alimenti inopiam deficiant, uti magni, melius maioribus seruari poterunt. Minoribus uero melius quoque, nam ob tenerrimam eorum substantiam qui ante tertiũ mensem sunt, à febribus, & alimenti inopia citissime dissoluuntur & pereunt. Hac igitur ratione dixit, Gal. trimestres & quadrimestres magis aliis seruari, peracutos intellige morbos. Id quoque palam docuit Gal. infrà sect. 5. Com. 30. ubi Hippoc. dixit: mulierem utero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lethale: Galen. uero causas prædictas reddit, dicens: In hoc duplex est periculum, unum quidem propter febrem fœtum occidentem. Alterum uero, quod ex longo interuallo cibum dantes ex alimenti defectu fœtum destruimus. Constat igitur ex his quare trimestres & quadrimestres fœtus per morbos acutos magis seruantur, quia minus ab his causis offenduntur: Præterea in Comm. loci citati ex 3. lib. De mor. popu. postquam dixit fœtus minores imbecilla habere ligamenta, quibus utero hærent, & corpus totum molle esse. Maiores uero ob alimenti defectum periclitari: addit, ob hæc trimestres & quadrimestres magis seruantur. Ratio itaque est, quoniam fœtus quadrimestribus maiores alimenti inopiam minus eis ferunt, & minores sunt tenerrimi. Ad ferendas tamen commotiones quæ per medicamenta purgantia fiunt, fœtus trimestres adhuc sunt inepti ob mollitudinem acetabulorum. Et ea de causa in apho. excluduntur. Trimestres itaque licet minus aliis molestentur à febribus, & alimenti inopia: motionibus minus resistunt quàm qui sunt à quar-

to

to,& usq; ad septimum. Sed quare Galen. tertii & quarti mensis uim comprobat ex apho. in quo nulla tertii mensis habetur mentio? Dicemus Galen. nunquam putasse quod neque uulgaris homo putaret, aphor. comprobare mensis tertii uim. At uero citauit apho. ut docet Hippocr. agnouisse causas ob quas minime ferunt purgationes fœtus ante 4. mensem, & post sextum. E quibus nonnullæ accommodantur comprobationi tertii mensis. Causæ sunt acetabulorum mollitudo, & substantiæ fœtus ipsius in minoribus, in maioribus grauitas maior ui retinente eos, & per morbos acutos alimentorum inopia, atque febris. Ob primas duas causas non ferunt fœtus commotionem quam faciunt medicamenta purgantia, quibus trimestres non resistunt, neque commotioné ferunt. Ob tertiam tamen & quartam trimestres magis aliis seruantur. Siquidem maiorem inediam ferunt quã minores qui dissoluuntur facilius, nihil minus & à febrium uehementia. Quod agnouit Hippo. cum dixit, minores non ferre commotiones medicamentorum purgantium, & ita ex aphor. sententia comprobatur Hipp. non ignorasse causam quare tertius mensis, pariter & quartus sunt ualidi ad seruandos fœtus. Agnouit enim teneritatem. hæc uero facit ut ante tertium non ferant colorem febrilem dissoluentem, neque alimenti inopiã, ob eandem causam, ob quam neque maiores quadrimestribus ita bene seruari poterunt. Licet & hi usque ad septimum mensem commotiones ferre ualeant præ cæteris. Quia itaque Hippo. scribens hunc apho. agnouit, fœtus in primis mensibus ob mollitudinem, & in postremis ob magnitudinem & grauitatem, non ferre medicamentorum purgantium commotiones, necessario etiam agnouit trimestres, & quadrimestes cum minus molles sint minoribus. minus dissolui à febribus acutis, & minus suffocari a febribus quam maiores, & minus eisdem lædi ab alimenti inopia, ac perinde magis aliis morbis acutis liberari.

APHO.

APHORIS. II.

In purgationibus per medicamenta talia ducere conuenit è corpore, qualia sponte uenientia utilia sunt: quę uero contrario modo ueniunt, retinere oportet.

COMMENT.

Sponte quid.

Naturam probe operantem ars imitari perpetuo debet, ad cuius imitationem medici inuenire medicamenta purgantia, ut instante usu talia a corpore ducerent, qualia natura sponte, id est nulla artis ope accedente, solet excernere. Sed id bifariam fit, aut uti naturæ opus, aut uti symptoma naturа intempestiue excernēte quod grauat, aut mordet, aut irritat. Medicum igitur decet talia per medicamenta purgantia ducere, qualia sponte uenientia utilia sunt, talia etenim conferunt, & bene ferūt euacuationem: ut lib. I. apho. I. late docuimus in expositione. Primum a priori docet coniicere Hippocra. in eo apho. multis etiam additis a Galen. in Com. illo, atque præsenti. Secundum æger referet, talia itaque per medicamenta purgantia ducere conuenit, qualia sponte natura pellente sunt utilia, hæc enim conferunt & bene fert æger: quæ uero cōtraria sunt, id est nō coueniunt, cohibere ac retinere refert. Minus generalis est hic aphor. quam. I. sectionis primæ. nam is loquitur de solis purgationibus, ille vero de omni uasorum inanitione. Sed aduertendum, quod apho. I. sect. I. non docuit aliquam facere vacuationem, sed agnoscere bonas & malas a natura, aut arte factas, quod ad partem artis diagnosticam attinet. Hic tamen apho. ad partem pertinet curatiuam, In quo purgare docet talia, qualia sponte uenientia sunt utilia: & quæ cum sponte ueniunt, utilia non sunt, retinere, ἴσχειν, dixit, hoc est retinere, aut cessare cōuenit. Sed dices,

dices, multa eueniunt in ratione ſymptomatis,quæ tamen iuuant,ergo non ſunt tales cohibendæ vacuationes. nihil ad rem: nam de his quæ cum eueniunt non iuuant, loquitur Hippoc. An tamen omnia quę ſymptomatice procedunt noceant, aut non iuuent, dubium videtur,ob non parum diſſidentes ſententias, quas diuerſis in locis Gal.ſcripſit.Nam lib.1. de criſibus cap.8. inquit:Sanguinis autem profluuium, & ſudores,& tumores qui iuxta aures fiunt,& reliqui defluxus, ſi in tempore fiant opportuno,prodeſſe poſſunt,intempeſtiua autem nihil iuuant. Vocat intempeſtiua quę ſine notis coctionis eueniunt. Præterea com.22. huius ſectionis inquit: Quando aliquis incipit morbus,ſi quid excernitur,nihil tunc excernitur naturæ ratione, ſed ſunt omnia hęc ſymptomata, præter naturam earum quæ ſunt in corpore diſpoſitionum. Quo enim tempore, à cauſis quidem morbum facientibus natura grauatur, adeſt autem cruditas humorum, tunc aliquid bene uacuari eſt impoſſibile: & in præſenti Com. ex euacuationibus factis ſymptomatis ratione inquit: Nulla utilitas inde prouenit,& talis euacuatio prauę diſpoſitionis eſt ſignum. Verum,contrarium experimento conſtat,cùm enim humores turgent,& qui agitati ſunt aliqua parte excernuntur incipiente morbo,natura exoneratur,& confert,& æger melius habet,& Hip.lib.1.De mor.po. par.3. in hiſto.Metonis,inquit,Is mingebat urinam tenuem & ſubnigram, & quinta die ſanguis ex ſiniſtra nare fluxit merus, ſudauit,& iudicatus eſt: Ex quibus conſtat Metonem liberatum ſine notis coctionis cum tamen prędictæ uacuationes ſymptomatis ratione factæ ſint. Præterea Hippoc. ſupra ſect. ſecunda apho.27. dixit. His quæ non ſecundum rationem leuant, non oportet fidem præbere. Non leuant autem ſecundum rationem euacuationis ſine ſignis coctionis.Quomodo & illud dictũ eſt ab Hipp.lib.3.Prog. quibus febres deſinũt, neque cum ſignis coctionis,neque in diebus decretoriis, recidiuã in eis expectare oportet. Quòd ſi febres deſinunt & ſine notis coctionis,euacuationes in ratione ſymptomatis aliquando iuuant.Pręterea

Vacuationes ſymptomaticæ an noceãt.

sectio. 2. Senes iuuenibus ut plurimum ægrotant minus, quod ad uiuendi rationem retulimus. Atque ita modo, cum iuuenes indistincte cibos crassos capiant, humi cubent, ueneri indulgeant, soli & imbribus se exponant, nihil mirum si comitialibus capiantur. Gale. uero miratur, quod Hippocrat. comitialem scripserit iuuenibus euenire, prætermiserit autem cum de pueris loquutus est: cum tamen alibi dixerit ipsum pueris abundare, & ea ratione dictum morbum puerilem. Notũ autem est hic Gal. loqui de morbo comitiali per essentiam in capite. Quapropter inutilis mihi uidetur expositio, qua quidam machinatur, cuius meminimus (nam est ille sane ingeniosus) Hippocr. non tantum narrare morbos, qui singulis ætatibus fiunt, sed etiam qui in eisdem proritantur: uti & supra apho. 19. cum dixit: Morbi omnes in omnibus temporibus fiunt, sed quidam in quibusdam magis & fiunt, & proritantur; atque in ętatibus quidam magis fiunt & proritantur, uti comitialis, qui post uigesimum quintum annum proritatur magis, & repetit frequentius: licet enim in iuuentute minus fiat, tamen factus in pueritia, si ad iuuuetutem perueniat, in ipsa exaceruabitur. Sed deceret prius considerare, an uelit ipse loqui de morbo comitiali per consensum facto ab humore bilioso in uentriculo, an de facto ob crassos humores in cerebro: si de primo, non opus est distinguere morbos, qui fiunt in aliqua ætate, à bhis, qui in ea proritantur, & dicere Hippo. hic annumerare eos, qui proritantur, aut exaceruantur: nam comitialis qui à bile fit per consensum, iuuenibus, & fit, & aceruatur. Si tamen loquitur de comitiali afficiente ipsum cerebrum primaria affectione, à crassis humoribus, is neque crebro fit, nec crebro aceraatur: ut enim iuuentus propter siccitatem solet quosdam sanare aphor. 45. section. 2. ut uult quoque Gal. in Comment. poterit semper magnitudinem supprimere eorum qui non sanantur, eadem omnino exiccãdi facultate, Præter id qđ ualde alienũ à rõne est alios intellexisse Hip. morbos, qui fiũt, & alios qui in temporibus proritantur, dixit enim: Quidam ue-

Taxatur ille.

ro

rò magis in quibusdam & fiunt, & proritantur. Tertiana enim æstate ut magis fit, ita magis proritatur: & quotidiana ut magis fit hyeme, ita magis proritatur: & è conuerso, ut magis prędicti morbi eis temporibus proritantur, ita & fiunt magis. Addę quòd morbus comitialis, qui à crassis succis fit, quamuis non sanetur post 25. annum, tamen non proritantur magis, quia ex ętate prædicti succi non abundant.

APHORIS. XXX.

Illis uerò, qui hanc ætatem prætergreßi sunt, asthmata, pleuritides, pulmoniæ, lethargi, phreniti des, febres ardentes, cholerę diutinæ, uentris fluxiones, læuitates, & difficultates intestinorum, & hæmorrhoides.

COMMENT.

De ętate, quæ iuuentutem sequitur, pręsens est aph. ea verò à 35. anno in 46. prorogatur, quā nos subsistētiam appellauimus, & subsistētes eosdem cū crudis senibus esse, tum in expositionibus li. Prog. tū lib. 1. De arte medēdi abūde probauimus. Hæc ætas eam ferę rationem seruare uidetur ad iuuentutem, quam autumnus ad ęstatem: & quemadmodum autumnus frigore continet bilem ęstate genitam ne dissoluatur, ita subsistentium ætas quæ paulo frigidior est quàm iuuenum, bilem in iuuentute genitam retinet. Sunt sane subsistentes iuuenibus frigidiores, verūtamen non admodum manifeste, quoniam & si non adeo labores ferre, vt ipsi possint, ad ciuilia negocia adhuc valent. Bilis uerò ea parte morbos facit in quam redundans transfunditur. Præter id quod vt autumnus morbos quosdam à melancholia facit, ita & ætas hęc hæmorrhoides & ipsam melancholiam cuius mentionem fecisse Hippocra. ob quædam exemplaria in

Subsistentium temperies.

quibus reperiebatur credendum est, autore Gal. Cum itaque bilis mixta cruditatibus, quas etiam congerunt ob malum victum, & quoniam non ita bene coquunt, in pulmonem effluxerit asthma, aut peripneumoniam efficiet, si in caput lethargum, vbi bilis ipsa sincerior efficiet phrenitidem: si in membranam subcingentem costas, pleuritidem: si in venis contenta putrescat, febrem affert ardētē: vbi ad intestina transferatur, diuturnos alui fluores: si misceatur bilis cruditatibus: sine ipsis intestinorum abrasiones, & dysenterias. Lyenterię, non habetur in quibusdam codicibus. Legitur tamen in aliis hęc pars, & à Gale. in Com. ac fit ob malum victum non trahentibus membris tantam cibi copiam, quanta assumitur. qua ratione crudi cibi per ventrem descendent, aut intestinis & ventriculo à bile derasis fiet ante tempus ciborum excretio, minus etiam constantę retentricę in eis. Cholera verò fit humore biloso, impetu delato ad partes vētris, atque ita excreto vomitu, & ventris secessu

APHORIS. XXXI.

Senibus autem difficultates respirandi, distillationes cum tussi, vrinæ stillicidia, & difficultates, articulorum dolores, nephritides, uertigines, apoplexię, mali habitus, pruritus totius corporis, vigiliæ, uentris oculorum & narium humiditates, uisus hebetudines, glaucedines, & graues auditus.

COMMENT.

De senibus est præsens sententia, qui ætatem vltimam tenent, eam videlicet quæ 49. anno incipit, quamuis & hanc diuidant medici in senectutem & decrepitam. Hippo. itaque cùm de aliis ætatibus egisset, senes qui post subsistentes sequuntur, de quibus apho. præcedenti scripsit, vnà omnes comprehendit, & eorum morbos narrat.

Hi sunt respirandi difficultates, ob frigiditatem thoracis & ob pituitę abundantiam, quę distillatione à capite descendit, & pariter tussim affert. Abundant enim multis cruditatibus & pituita, quapropter quibusdam uisi sunt senes frigidi & humidi, qui tamen frigidi & sicci natura sunt ob ætatem. Vrinę stillicidia ob intemperiem frigidã uesicę, & difficultates urinę ob multam pituitam impedientem urinæ transitum fiunt. Articuli dolent, quoniam ad eos transfundit natura humores crassos. Adde quod in senectute non exercentur, neque dissoluunt excrementa, quæ natura ex consuetudine à iuuentute mittit ad articulos. Solent enim articulorum humiditates impedire quominus ossa attritione incalescant ualde, quæ interim dum exercentur absumuntur, quiete uerò seruantur. Nephritides renum morbi sunt, obstructiones quidem à crassis humoribus senibus fiunt. Lapides uerò accedente calore eos assante, uertigines à crassis uaporib⁹ agitatis, qui in cerebro generantur, aut aliunde in ipsum ascendunt. Apoplexia à crassa pituita senibus accidit, cum aut supra modum augetur, aut à causa aliqua dilatatur. Malus habitus refrigerato iecore & crudo sanguine, aut eius uapore cum sanguine in ambitum corporis delato. Totius corporis pruritus ob salsam pituitam quę senibus est molesta, & eius transpiratus ob cutis siccitatẽ cohibetur, quæ eiusdem generationis est magna causa, pituita enim cohibita putrescit, & à siccitate membrorum alterata in salsam trãsit quæ pruritum efficit. Vigilant ob cerebri siccitatẽ, ubi humiditates uia aliqua expurgentur, sic & quia curis uexantur, quidam etiam à uapore salsę pituitę morsum in cerebro patientes excitantur. Humiditas præterea abundans si in uentrem aut oculos, aut nares mittatur, easdẽ partes humidas efficiet. ἀμβλυωπίαι. sunt uisus hebetudines, absque manifesta causa. Graues item auditus à redũdantia humiditatis in meatu aurium interno. Glaucedines Græci γλαυκώσεις, & γλαυκώματα uocant, fiũt hæc ob immodicam instrumentorum siccitatem, & quia speciem habent suffusionis autore Gal. in Com. & li. Artis medicinalis cap. 27. Glaucum colorem, inter reliqua, retu

Articuli quare senibus dolẽt.

ἀμβλυωπίαι

γλαυκώματα.

lit ad puritatem & paucitatem humoris aquei, qui in pupilla continetur. Et li. 10. De usu partium: Siccitatem nimiam esse adstruit atque concretionem cristallini humoris. Paulus tamen li. 3. ueteres dixit unum uoluisse, glaucedines esse & suffusiones: posteriores tamen existimasse glaucedines humoris crystallini passiones, ὑπὸ ὑγρότητος μεταβαλλομένου, ἐπὶ τὸ γλαυκὸν; id est, ab humiditate mutati in glaucum colorem. Cum autem constet crystallinum ab humiditate non mutari in glaucum colorem, sed à siccitate, legendum erit, ὑπὸ ξηρότητος, id est à siccitate.

Pauli locus emendatur.

HIPPOCRATIS APHORISMORVM SECTIO QVARTA

CHRISTOPHORO A VEGA interprete & expositore.

APHORIS. I.

Vtero gerentes purgare si turget humor, quadrimestres, & usque ad septimum mensem: sed minus has; iuniores autem & seniores uitare oportet.

COMMENT.

IN quarta hac aphorismorum sectione de rebus non parum diuersis scribit Hipp. aphorismos principio de purgationibus quæ arte fiunt, & purgantium medicamentorum facultate, deinde de purgationibus sponte factis, deinde de febribus, vltimo loco de vrinis. In præsenti vero de utero gerentibus docet, quibus earum liceat purgantia adhibere medicamenta, ac quibus temporibus. Quatuor tamen partes continet apho. prima est. Vtero gerentes purgare oportet quadrimestres, & vsque ad septimum mensem. Secunda est id, facere conuenit si humor turgeat. Tertia docet minus cõuenire purgationẽ his quę sunt ad septimũ mẽsem. Quarta iuniores & seniores vitare oportere. Singulas partes seorsum examinemus. Medicamẽta purgãtia sunt ea quę humorẽ aliquẽ, aut plures, familiaritate substãtię trahunt, quorum quædam valida sunt, quædam debilia, & quędam mediocria. valida sunt elleborus, colocynthis, Medicamẽta purg.

morbis, vbi humor coctus fuerit, ipsum medicamento ducere, cum morbus minor iam sit in fine status, aut in ipsa declinatione. Neque Hip. qui primum statuit, turgẽtes videlicet esse purgandos, tollit purgationem coctorũ nõ turgentium. Præter id quod neque quo tempore Hip. eos purgare præcipit opus est medicamenta præbere quæ Hipp. præbuisset, neque ex eisdem composita, quę vti valida recensuimus, sed lenia, aut mediocria, quorum vsum neque ipse denegasset coctis humoribus, minime vero vbi turgentes forent, de quibus Gal. in Com. dixit, non egere nisi veluti manu ducente, & perducente ad locum vacuationis. Non igitur opus esset validis medicamẽtis, neque alia denegare à quarto in septimum mensem, quã uis non turgeant humores. Dixit præterea. Sed minus has, hoc est minus decet purgare eas, quę sunt ad septimum mensem, nempe sexto iam finiente, quàm quadrimestres. Cum enim quadrimestrium tantum meminisset, & earum quæ sunt ad septimum, hoc est vsque ad ipsum, has non ad alias conferet quàm ad dictas quadrimestres. Et verum est minus conuenire purgationem iuxta septimum, cum iam accedit septimus, in quo motiones naturæ & partes non naturales euenire solent, quàm quartò, in quo nihil tale timetur. Ex his igitur quæ in apho. habentur, nemo existimabit collationem hanc fieri earum quæ in vtero gerunt à quarto in septimum mensem, ad illas quæ non conceperunt, quarum nulla est mentio. Iuniora uerò & seniora quę sunt trium primorum mensium & trium postremorum, uitare oportet, id enim uerbum εὐλαβεῖσθαι. significat, idem autem est ac si dixisset eas purgandas non esse nisi maximo urgente usu, & ipsis in summo constitutis periculo. Tunc etenim purgare utero gerentes primis tribus aut postremis mẽsibus melius erit, quàm ipsas auxilio destitutas relinquere. Quibus parum nocere poterit ubi casus exposcat, mãna, aut casiafistularis, aut siropus rosatus de nouẽ infusionibus rosarum persicarum, aut etiã rhabarbarum. Illud tamen non paruam ingerit dubitationem quod Hippoc. lib. 1. de morb. pop. par. 3. in histo. mulieris, quę in

εὐλαβεῖσθαι.

Fœtus trimestres an magis resistant.

in littore habitabat, cum trimestrem fœtum gestaret, ipsam à morbo acuto & prauis accidentibus liberatam dixit. Gal. uero in Commen. inquit: Iam illud quoque meminisse conuenit fœtum trium uel quatuor mensiũ præ alijs maxime resistere: quod non ignorans Hipp. ipse in apho. inquit: Vtero gerentes purgare si materia turget quadrimestres & usque ad septimum mensem, minus uero has iuniores & seniores uitare oportet. Et parum infra inquit: Ob hæc trimestres & quadrimestres præ aliis magis seruantur. In his uerbis notum est, Gale. uelle ex Hippo. sententia trimestres fœtus esse de his qui magis seruantur, cum tamen in aph. tres primos menses excludat, & tres postremos. Quod si trimestres seruantur magis, ferent etiam facilius absque aborsu purgationem. Præterea dubium uidetur, quare Gal. cum dixisset trimestres & quadrimestres fœtus magis aliis resistere, illud approbauit ex apho. sententia, in quo Hipp. nullam habuit tertii mensis mentionem. qua de re multa inuenio ab aliis dicta, quæ non satis placent. Quidam enim dixerunt Hippo. in libris De mor. pop. ea scripsisse quę experimento conuenit, In apho. tamen reiecisse quæ non constant rõne, atque ita exclusum tertiũ mẽsem. Verum quid ad Gal. dicta respondebimus? qui non tantum approbat uim tertii mensis ad seruandos fœtus, sed aliis præstare ea in re dicit, generale quoddam ac firmum statuens quod de tertio mense dixit Hippocr. Alii dicunt diuersam esse rationem sumptam ex sexu, & mares, quoniam citius formantur, tertio iam mense seruari, fœminas uero non ante quartum, & credunt mulierem, de qua lib. 3. De mor. popu. concepisse marem. Sed quoniam nullam adhibent rationem ad id credendum, uana est eorum opinio. Alii dixerunt uim totam consistere & dubii solutionem in illis uerbis Hippocr. Sed minus has. quibus uerbis significauit minus purgandas esse quę sunt ad septimum mensem, quam quæ ad quartum. Sunt autem ad septimum mensem, quæ sunt in sexto, & ita cum potius purgationem ferant, quæ sunt in quarto, quàm quæ in sexto, illæ quæ ad quartum proxime accedunt,
cum

cum in tertio sint, ferent item purgationes, fere uti & quæ sunt in sexto. Atque ea ratione Gal in Com.citato ex lib.3.De mor.pop.cum Hipp.tertium mensem ad firmitatem fœtuum laudauit. Et ita Galen.comprobat quod habetur in historia per aphor.quoniam putat ibi potestate contineri mensem tertium, cum dixit, Sed minus has. Præterea quòd Hip.non meminerit tertii mensis expresse in aph.eam dicunt cām, quoniam ibi in uniuersum loquitur, & sine cōditione: lib.tñ de mor.pop.ut constat ex Gal.in Com.loquitur de muliere robusta, & ualida, quoniam miratur quare non meminerit ætatis Hip.eam.n.putauit necessariā ad liberandam mulierē, credit igitur ipsam fuisse florentem ætate, & ualidam. alias nō euasisset à morbo acuto. Verū neq; hęc placent, quod enim primo loco dicunt, tertium mensem potestate contineri, cum dixit Hippoc.Sed. minus has, quod si minus purgare conuenit eas, quę sunt ad septimum, (dicunt) quam eas, quæ sunt in 4.licebit etiam purgare eas, quæ sunt prope quartum, id non colligitur, præter id quod Gale.tertium mensem non tantum uoluit fœtus seruare. Sed magis aliis, cum dixit: iam illud quoque meminisse conuenit fœtum trium uel quatuor mensium præ aliis maxime resistere, & infra dicit: Ob hæc trimestres & quadrimestres præ aliis magis seruantur. Quam ob rem nobis aliter respondendū uidetur. Principio in Hippo.sententiis nihil est quod dubium uideatur. quamuis enim in lib.De mor.pop.historiam narrauerit mulieris quæ trimestrem fœtum seruauit in morbo acuto, non tollit ueritatem aphori.in quo tribus primis mensibus & tribus postremis significauit non esse tritas purgationes. Neque enim illud singulare potuit generalem efficere disciplinam, neque de purgatione loquitur, aut eius meminit ibidem. Quod tamen uidetur dubium ex Galen.uerbis manat, qui tertium & quartum mensem aliis præfert, & illud ex aphoris. comprobat. Verum primum horum hac ratione uerum uidetur, quod cum ibi loquatur de muliere, morbum acutum patiente, id tantum probat ad

rendos morbos acutos præ ferendos tertium & quartum mensem. Quod uerum est & rationi consonum, nam morbi acuti aborsum afferunt ob id quod febres continuas fere habent adiunctas, qualis etiam erat morbus mulieris prædictæ. Per morbos autem febriles utero gerentes periclitantur ob febrem quæ fœtum interimit, & quoniam alimentum commode adhibere est difficile, & pene impossibile. Hæc autem mala trimestres & quadrimestres facilius ferunt, cum enim adeo magni non sint ut à calore & angustia loci febricitantes suffocentur, aut ob alimenti inopiam deficiant, uti magni, melius maioribus seruari poterunt. Minoribus uero melius quoque, nam ob tenerrimam eorum substantiam, qui ante tertiũ mensem sunt, à febribus, & alimenti inopia citissime dissoluuntur & pereunt. Hac igitur ratione dixit, Gal. trimestres & quadrimestres magis aliis seruari, peracutos intellige morbos. Id quoque palam docuit Gal. infrà sect. 5. Com. 30. ubi Hippoc. dixit: mulierem utero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lethale: Galen. uero causas prædictas reddit, dicens: In hoc duplex est periculum, unum quidem propter febrem fœtum occidentem. Alterum uero, quod ex longo interuallo cibum dantes ex alimenti defectu fœtum destruimus. Constat igitur ex his quare trimestres & quadrimestres fœtus per morbos acutos magis seruantur, quia minus ab his causis offenduntur: Præterea in Comm. loci citati ex 3. lib. De mor. popu. postquam dixit fœtus minores imbecilia habere ligamenta, quibus utero hærent, & corpus totum molle esse. Maiores uero ob alimenti defectum periclitari: addit, ob hæc trimestres & quadrimestres magis seruantur. Ratio itaque est, quoniam fœtus quadrimestribus maiores alimenti inopiam minus eis ferunt, & minores sunt tenerrimi. Ad ferendas tamen commotiones quæ per medicamenta purgantia fiunt, fœtus trimestres adhuc sunt inepti ob mollitudinem acetabulorum. Et ea de causa in apho. excluduntur. Trimestres itaque licet minus aliis molestentur à febribus, & alimenti inopia: motionibus minus resistunt quàm qui sunt à quarto

to,& usq; ad septimum. Sed quare Galen. tertii & quarti mensis uim comprobat ex apho. in quo nulla tertii mensis habetur mentio? Dicemus Galen. nunquam putasse quod neque uulgaris homo putaret, aphor. comprobare mensis tertii uim. At uero citauit apho. ut docet Hippocr. agnouisse causas ob quas minime ferunt purgationes fœtus ante 4. mensem, & post sextum. E quibus nonnullæ accommodantur comprobationi tertii mensis. Causæ sunt acetabulorum mollitudo, & substantiæ fœtus ipsius in minoribus, in maioribus grauitas maior ui retinente eos, & per morbos acutos alimentorum inopia, atque febris. Ob primas duas causas non ferunt fœtus commotionem quam faciunt medicamenta purgantia, quibus trimestres non resistunt, neque commotioné ferunt. Ob tertiam tamen & quartam trimestres magis aliis seruantur. Siquidem maiorem inediam ferunt quã minores qui dissoluuntur facilius, nihil minus & à febrium uehementia. Quod agnouit Hippo. cum dixit, minores non ferre commotiones medicamentorum purgantium, & ita ex aphor. sententia comprobatur Hipp. non ignorasse causam quare tertius mensis, pariter & quartus sunt ualidi ad seruandos fœtus. Agnouit enim teneritatem. hæc uero facit ut ante tertium non ferant colorem febrilem dissoluentem, neque alimenti inopiã, ob eandem causam, ob quam neque maiores quadrimestribus ita bene seruari poterunt. Licet & hi usque ad septimum mensem commotiones ferre ualeant præ cæteris. Quia itaque Hippo. scribens hunc apho. agnouit, fœtus in primis mensibus ob mollitudinem, & in postremis ob magnitudinem & grauitatem, non ferre medicamentorum purgantium commotiones, necessario etiam agnouit trimestres, & quadrimestes cum minus molles sint minoribus. minus dissolui à febribus acutis, & minus suffocari a febribus quam maiores, & minus eisdem lædi ab alimenti inopia, ac perinde magis aliis morbis acutis liberari.

APHO.

dices, multa eueniunt in ratione symptomatis,quæ tamen iuuant,ergo non sunt tales cohibendæ vacuationes. nihil ad rem: nam de his quæ cum eueniunt non iuuant, loquitur Hippoc. An tamen omnia quę symptomatice procedunt noceant, aut non iuuent, dubium videtur,ob non parum dissidentes sententias, quas diuersis in locis Gal.scripsit.Nam lib.1. de crisibus cap.8. inquit:Sanguinis autem profluuium, & sudores,& tumores qui iuxta aures fiunt,& reliqui defluxus, si in tempore fiant oportuno,prodesse possunt,intempestina autem nihil iuuant. Vocat intempestiua quę sine notis coctionis eueniunt. Præterea com.22. huius sectionis inquit: Quando aliquis incipit morbus,si quid excernitur,nihil tunc excernitur naturæ ratione, sed sunt omnia hęc symptomata, præter naturam earum quæ sunt in corpore dispositionum. Quo enim tempore, à causis quidem morbum facientibus natura grauatur, adest autem cruditas humorum, tunc aliquid bene uacuari est impossibile: & in præsenti Com.ex euacuationibus factis symptomatis ratione inquit: Nulla utilitas inde prouenit,& talis euacuatio prauę dispositionis est signum. Verum,contrarium experimento constat,cùm enim humores turgent,& qui agitati sunt aliqua parte excernuntur incipiente morbo,natura exoneratur,& confert,& æger melius habet,& Hip.lib.1.De mor.po. par.3. in histo.Metonis,inquit,Is mingebat urinam tenuem & subnigram, & quinta die sanguis ex sinistra nare fluxit merus, sudauit,& iudicatus est: Ex quibus constat Metonem liberatum sine notis coctionis cum tamen prędictæ uacuationes symptomatis ratione factæ sint. Præterea Hippoc. supra sect. secunda apho.27. dixit. His quæ non secundum rationem leuant, non oportet fidem præbere. Non leuant autem secundum rationem euacuationis sine signis coctionis.Quomodo & illud dictū est ab Hipp.lib.3.Prog. quibus febres desinūt, neque cum signis coctionis,neque in diebus decretoriis, recidiuā in eis expectare oportet. Quòd si febres desinunt & sine notis coctionis,euacuationes in ratione symptomatis aliquando iuuant. Prętérea

Vacuationes symptomaticæ an noceāt.

cum humores in principiis morborum turgent, natura eos euacuat, non sine commodo ęgrotantis, atque Hippo. 1. sect. aph. 21. docuit crudos humores non purgare nisi turgeant. eos igitur qui turgent adhuc crudos purgare licebit, sed non licet purgare eos quorum purgatio non iuuat ex apho. præsenti. iuuat igitur crudorum & turgentium vacuatio. Nos sane his de causis non possumus satis probare Gale. sententiam, qua in præsenti Com. dicit, nullam vtilitatem sequi ex symptomaticis vacuationibus, aut, vti Com. 22. sequēti, crudis humoribus nullā fieri posse vacuationē in cōmodū ægrotantis, vt enim probauimus, multas tales videmus, & Gal. ipse cōprobans quod dixit Com. 23. sequenti adducit Hipp. sententiā, qua docuit coctiones crisis celeritatem & securam sanitatem ostendere, cruda vero & incocta, & in malos abscessus conuersa, crisium defectus, labores, diuturnitates, mortes, & eorundem reuersiones. Modo si reuersiones significant crudorum vacuationes, colligitur easdem profuisse cum hominem persanarunt. Quid igitur dicemus? si namque talia in purgationibus ducere conuenit, qualia sponte venientia sunt vtilia, & crudorum uacuatio à natura facta vtilis est, ipsam imitari licebit, & crudos succos purgare. Bifariam vtique aliquis succus in ratione symptomatis excernitur, aut coagente natura, aut non coagente. Humores namque praui cum cocti sunt à natura, vacuantur per se, crudi tamen ante tempus aut mordent, aut grauant, ita vt cogant naturam eos mouere ad excretionem, aut quamuis grauent in parte continentur. Quando humor irritat aut grauat naturam, ita vt ipsum agitet & expulsioni paret, opus naturę est, quamuis non nisi irritata natura, ac perinde symptoma. quòd si inde vacuatio sequatur, symptoma est, & naturæ irritatę opus: si tamen crudi fuerint & grauantes quos natura non mouet, fieri poterit vt vacuentur, quoniam non retinentur, & si natura ad hanc symptomaticam vacuationem non coagat. Quòd si natura mouente vacuatio sequatur, ad eam vacuationem vtilitas sequi solet, & hanc vacuationem imitari licet.

Sympto-matica vacuatio bifariam.

Quando

Quando vero non commouetur humor à natura, sed suapte natura labitur ob retentricis imbecillitatem, aut per accidens mouetur, quoniam alterum ei commixtum tentat natura pellere, vtrumque non expedit quidpiam simile tentare, neque enim talia vacuata iuuant. Quòd si priora iuuant cùm sponte à natura pelluntur, & agitata sunt, talia quoque ducere conueniet, nam habet medicus in his quæ commota sunt naturam adminiculantem. Posteriora tamen neque sponte vacuantur, neque ea mouere tentat natura: neque si arte ea vacuare tentaret medicus aliquo pacto, prodesset. Adde quòd si natura tentante aliquem humorem vacuare, alius eum sequatur cuius uacuatio noceat (quod fit cum mordente bile vasa excernitur sanguis bonus qui aliàs retentus iuuat) non tantum non iuuat, neque id medicus imitari debet, sed potius tales vacuationes cohibere tenetur. Præter id quod quę fluunt, non tamen à natura pellente, sed ob imbecillitatem retentricis, aut consequutione ad id quod vacuatur, nemo rectè dicet sponte vacuari, vt diximus in expositione apho. 1. sect. 1. De quibus Hipp. modo dixit: Quæ vero contrario modo veniunt, retinere oportet, quoniam non iuuant.

APHORIS. III.

Si qualia oportet purgari, purgentur, confert & facile ferunt: contraria uerò, difficile.

COMMENT.

Hic apho. non eget expositione, siquidem abunde expositus est in superiori Com. & in Com. 1. sect. 1.

APHORIS. IIII.

Purgare quidem æstate superiores magis, hye-

me uero inferiores.

COMMENT.

Purgare æstate uentres superiores.

Cum de his quæ à corpore purgari debent, mentionem habuisset, quas partes corporis purgare conueniat per anni contraria tempora, diffinit, ęstate partes superiores, hyeme inferiores purgandas esse docens, atque inquit: Purgare quidem æstate τὰς ἄνω, id est superiores, nempe, κοιλίας hoc est ventres ad κοιλίας enim referri vult Gal. in Comment. quod dixit, τὰς ἄνω: hyemè vero inferiores, sic etiam ventres intelligemus. Qua propter iure mihi videtur, in hoc apho. Hippocra. non docuisse per quas partes sint vacuandi humores æstate & hyeme, sed quæ partes èis temporibus sint purgandę. Neque etiam idem est docēdi modus in hoc, & sexto & septimo apho. Sequentibus, in quibus φαρμακεύειν ἄνω, aut κάτω, dixit, id est supra, aut infra, non τὰς ἄνω, aut τὰς κάτω, id est superiores aut inferiores, vt in præsenti. Sunt autem superiores ventres omnes cauitates quę supra septum transuersum sunt, & renum regionem, ac iecur, qua parte corpus in superiores & inferiores partes diuiditur, ita vt venæ omnes & cauitates supra iecur superiores dicantur: inferiores vero sunt iecoris partes, & venæ ac cauitates omnes quæ infra ipsum sunt. In qua significatione κοιλίη id est uenter accipitur apho. 20. sectio. 6. Superiores sane æstate purgare conuenit antequam in morbos incidant, præuisionis ratione, & postquam inciderit curationis gratia. Si quidem hę partes sunt quæ ęstate implentur bile, & aliis humoribus si qui abundauerint, temporis caliditate eos sursum leuante, & ad supernas partes ducente, Hyeme uero ob frigiditatem ad inferiores partes descendunt succi, qui eo tempore abundant, eas igitur pręuisioni s aut curationis ratione purgabimus; hę sane partes hyeme, & ęstate purgandę sunt, quæ malis succis premuntur, æstate tamen superiores, hyeme inferiores premuntur magis siue magna ex parte, sic enim suam affirmaui sententiam

ſententiam Hippocr. quoniam contrarium quandoque ſed raro euenire videmus, vt hyeme laborent ſuperiores, ęſtate inferiores, quas etiam his temporibus purgare conueniet. Neque huic ſententiæ contradicit quod Hippo. lib. I. De rat. vict. priuatorum in hũc modum ſcripſit, Sex hybernis menſibus vomere utile eſt: nam & pituitæ plus, & capitis morbi fiunt, & circa regionem hanc quę ſupra ſeptum tranſuerſum eſt. Quando vero fuerit ęſtus, clyſmatis vtemur: hoc etenim loco Hippo. de locis per quę purgari debeant ſucci qui abundant, loqnitur, non de locis quæ ſunt purganda, de quibus in præſenti. Neque ignoro, Gal. uelle aphor. eſſe de locis purgationis, & æſtate purganda uoluiſſe corpora, per ſuperiores partes & hyeme per inferiores, nam ut uidebis lib. De rat. uict. pri. Com. loci citati, ubi Hipp. in apho. pręſenti dixit, τὰς ἄνω, ipſe dicit uoluiſſe Hipp. in apho. æſtate quidem purgare, διὰ τῆς ἄνω, hyeme uero διὰ τῆς κάτω κοιλίας, id eſt, ęſtate per ſuperiorem, hyeme uero per inferiorem uentrem, cum tamen Hipp. in aph. loquutus fuerit plurali numero, dicens, ſuperiores uentres, non ſuperiorē uentrē, neq; dixit, διὰ, id eſt per: neq; ſi ita dixiſſet, bonum ſenſum habere potuiſſet, loquens de pluribus, nemo enim rectè diceret ęſtate conuenire purgationem per ſuperiores ventres, non enim ſunt plures ſuperiores uentres per quos purgamus, ſed vnus, nempe ventriculi ſuperior pars. His itaque de cauſis mihi magis arridet planus & genuinus ſenſus aphoriſ. traditus, quo diximus, ęſtate conuenire purgare ventres ſuperiores. Sunt autem hi venę & cauitates omnes ſupra ſeptum tranſuerſum, & hyeme inferiores, id eſt infra ſeptum, nam & venæ atque arteriæ ventres ab Hipp. appellantur, cùm dixit: Si in uentrem ſanguis pręter naturam effunditur, neceſſum eſt ſuppurari. Has appellat modo, τὰς ἄνω, καὶ τὰς κάτω κοιλίας: his ipſis uerbis, non vti Gal. expoſuit, ac tranſmutauit libro De rat. uict. priua. διὰ τῆς ἄνω κοιλίας, addens, prępoſitionem, διὰ, & mutans pluralem in ſingularem numerum.

APHORIS. V.

Sub cane & ante canem difficiles sunt purgationes.

COMMENT.

Canis maior & minor.

προκύνα.

Astronomi nos docent duo astra siue duas in cœlo constellationes, quarum alteram canem maiorem, alteram minorem appellant. maior stellam habet in ore, aut lingua, quam Sirium dicũt, sumpta voce à uerbo, σειριάω, quod idem significat, quod ξηραίνω, apud Phauorinum. ξηραίνω verò est ex sicco, quoniam hac oriente stella, omnia exsiccantur, quæ intra cęlum sunt. Inde Latini serenitatem dixerunt, cum tempestas sicca est pluuiis & nubibus vacua, à verbo Græco mutuata uoce. Gal. lib. 1. De mor. pop. dicit nõnullos hanc stellam appellasse canem, totius constellationis nomine abutentes, ad vnam eius stellam significandam, rectius tamen appellari debere προκύνα, id est, ante canem: siquidem ante ipsam constellationem oritur, siue ab ipsius initio. Astronomi verò, vt diximus, Sirium ipsam nominant & caniculam, & ab ea dies caniculares. Quorum initium diuersum est in diuersis regionibus à 18. Iulii, in 24. diem, & tempus totum est intra triginta dies. Est etiam canis minor, qui ante canem maiorem & Sirium, quę vna est stella ipsius primæ magnitudinis, oritur, atque ea ratione προκύων, id est, antè canis dictus. Plinius lib. 18. cap. 28. Procyoni dixit non esse Romanum nomen, nisi ipsum velimus caniculam, id est, canem minorem appellare. Verum Cicero in Arati Phœnomenis inquit: Anticanem Graio Procyon qui nomine fertur. Modo Hippocra. molestas dicit esse purgationes quæ fiunt sub cane, & ante canem, quoniam quo tempore canis oritur, aut procyon, qui ante canem oritur, siue antequam canis ipse oriatur, uel prope canem, uehementer ęstuant,

Dies caniculares.

humana

humana corpora,cum tamen medicamenta purgantia calida admodum ſint,& calorem corporis augentia. Rurſus calor ambientis corpora inflammat, & in ambitum corporis ducit humores,contra medicamenti purgantis opus,quo ad intima eoſdem ducit. Diſſoluuntur prætere a corpora tum calore aeris,tum etiam medicamenti. rectè igitur dixit hoc tempore purgationes ἐργώδεις, id eſt,difficiles & moleſtas eſſe.

APHORIS. VI.

Graciles & facile vomentes purgare, timentes hyemem.

COMMENT.

Quos ſurſum purgare conueniat,atque quo tempore docet conuenire dicens purgare graciles & facile uomentes ἄνω, idem autem eſt ſurſum purgare,& uomitu purgare.decet autem hos eſſe graciles, quoniam hi hirſuti ſunt & paucæ carnis, quorum uenę prominent quidem, & bilioſi ſunt magna ex parte,ſic enim intelligendus eſt aphor.ut Gal.in Comment.docet, ſunt enim nonnulli graciles,ſed melancholici, de quibus non eſt aphoriſ. præſens,ſed nonus,Quod ſi graciles fuerint, noſſe oportet an facile uomant, nam qui anguſto ſunt thorace & longo collo,quique ad tabem parati ſunt, non facile uomunt,& ſi graciles ſint.neque etiam qui ui morbi extenuati fuere,in hoc ſenſu habentur,ſed ſani & natura graciles. Hos igitur ſi facile uomant, ſupra purgabimus, nam magna ui ad uomitum corpora mouere,periculum eſt ruptionis uenarum.Conuenit autem eas ſupra purgare,quoniam bilis ſurſum agitur à natura, & decet humores eò quò uergunt ducere:conſentit tamen corporis habitus,aut conſuetudo uomendi,quæ duo ad uomitum facilitant.Idque facere conſulit timentes hyemem,autum-

Graciles qui uomere debent.

no ſane, nam uernis menſibus ſi quem purgamus, non id facimus timentes hyemem, ſed æſtatem. Timemus autem ne hyeme ſuperueniente his qui bilem habet abundantem purgari non poſſit incraſſata bile & inepta ad uomitum facta. Nihil minus conueniet hos purgare uere, ne æſtas ſuperueniens eos in morbos bilioſos ducat, ſic etiã æſtate ubi id periculi immineat

APHORIS. VII.

Eos verò qui difficile vomunt, & modice carnoſos, deorſum purgare, timentes æſtatem.

COMMENT.

Quamuis uox hęc, εὔσαρκος, uti Commentar. 44. ſectio 2. cum ſignificet qui moderatæ carnis eſt, & quadratum: hoc loco eum qui carne abundat ſignificare uidetur, hac prę ſertim ratione, quòd non eſt uſus Hippo. ea ſola uoce, ſed dixit, μέσως εὐσάρκους, hoc eſt modice carnoſos, quod ſi εὐσάρκους, eos ſignificaſſet, qui modicam ſiue moderatam carnem habent, abundaret particula μέσως, id eſt, modice. uoluit igitur ſignificare eos qui moderate abundant carne non tamen multum, tales ſunt pituitoſi, non in extremo, ita ut timeri non debeat aliquando (ut ęſtate) bilem ſuperabundare poſſe in eis, quo tempore conueniret uomitione eos purgare, id uero ex hypotheſi. Hippocratis erit admodum moleſtum: quoniam ſuppoſuit eos difficile uomere. Quando igitur in corpore p tuita abundat, & difficilis eſt homo ad uomendum, ante æſtatem prope purgabimus ipſum deorſum, ne æſtas aduenіens & augens bilem ipſum in uitę diſcrimine conſtituat, bilis enim & ęſtas expoſcunt uomitionem, quam ipſe moleſte ferret, quia difficile uomit.

APHORIS. VIII.

Tabidos cauens, ad ſupernas purgationes nulla tenus duces.

COMMENT.

Sunt ſane Græci codices deprauati ac mutilati, vt ex Gal.Comment.conſtat, qui addit, φαρμακείας οὐδέποτ' ἄξεις.. Eritque totus contextus, τοὺς δὲ φθινώδεας ὑποστελλόμενος ἐπὶ τὰς ἄνω φαρμακείας, οὐδέποτ' ἄξεις, quam litteram tranſtulimus. Docet autem Hippocrat. hac oratione tabidos non eſſe purgandos vomitione, nã ſi tabidi fuerint proprie tales, qui vlcus in pulmone patiũtur periclitantur ne vlcera maiora multo fiant, ex thoracis & pulmonis commotione vehementi; ſi verò fuerint ad tabem parati, quorum meminit libro 1. De mor.pop. qui humeros habent alatos, & collum longum, & thoracem anguſtum, notum eſt eos difficile vomere, & rupturę vaſorum pulmonis periculum impendere.

APHORIS. VIIII.

Melancholicorum ualidius purgare inferiores, ſimili ratione contraria opponens.

COMMENT.

Quemadmodum aphor. 4. docuit æſtatis tempore cum bilis abundat ac ſurſum vergit, ſuperiores ventres purgare: ita modo abundante melancholia purgat ventres inferiores. nam vt bilis ſuperiores occupat partes, ita melancholia inferiores, & ita bilis & ſuperiorum purgatio, ſimili ratione opponitur melancholię, & purgatio ni inferiorum. Diximus melancholicorum, quoniam

incodi-

in codicibus Grecis habetur, τοὺς δὲ μελαγχολικοὺς ἀδροτέρως τὰς κάτω, vſitata dicendi forma, apud Iones, ſed nos legimus, vti in Com. τῶν μελαγχολικῶν ἀδροτέρως τὰς κάτω. id eſt, melancholicorum inferiores validius purgare. Hippocrat. namque accuſatiuum pro genitiuo de more vſurpauit. verumtamen, φαρμακεύειν, & τὰς κοιλίας, ſubintelligit Hippo. in oratione autore Galen. in Comment. præſenti, & ſupra apho. 4. verbum appoſuit, & Galenus in Comment. nomen κοιλίας, intelligi vult, inde tota conficitur integra oratio: Melancholicorum validius purgare uentres inferiores, ſimili ratione contraria opponens.

APHORIS. X.

Purgare in ualde acutis, ſi materia turget, eadem die: differre enim in talibus, malum.

COMMENT.

Ex Gal. Comment. omnia quæ ad hunc aphor. attinẽt, adeo nota ſunt, vt non videantur egere noua expoſitione. Sunt ſane morbi valde acuti, qui intra ſeptimum diẽ natura ſua iudicantur, hos appellat modo λίαν ὀξέα, & apho. 7. ſect. 1. κατοξέα, in quibus ſi materia turget, eadẽ die purgare conueniet, turgentes ſuccos diximus cõmotos Cõ. 21. ſect. 1. Eadem autem die purgare manifeſte cõuenit, id eſt prima die. Quid enim opus eſt differre in craſtinum, quod hodie facere conuenit? Vbi verò coctio ſperanda nõ eſt, quoniam crudos humores turgentes purgare licet, nihil boni afferet cunctatio. malum autem timendum: nam uires interim languent, febris uiget, & humor præcipitabitur in partem quampiam nobilem: ac perinde tutius eſt eadem die tales purgare. Quamuis conſentiente morbi uehementia liceat ſemel aut bis attenuans aliquod medicamentum præaſſumere.

APHO-

APHORIS. XI.

Quibus tormina,& circum umbilicum labores, & lumbi dolor,qui non soluitur, aut purgatione, aut aliter,in siccam hydropam firmabitur.

COMMENT.

Siccam hydropam futuram notis præsentibus docet coniicere,ex doloribus,& eorundem perseuerantia: dolores autem sunt,tormina,id est intestinorũ dolores deuoluti,quos στρόφους uocat: tales vero à flatu intercluso fiunt,qui per intestina deuoluitur. Sic & dolores circum umbilicum ab eadem causa orti,& circa lumbum. Quod uerò non curentur purgatione,neque aliis auxiliis quæ solent prodesse ad flatus discutiendos,uacuandos,& concoquendos humores frigidos (nam & hi solent dolores diu perseuerantes harum partium efficere) indicat permanentem ac factam aliquam intemperiem quæ imbecillum reddit natiuum calorem iecoris,aut uentriculi. is uerò ubi non admodum à frigore uincatur, flatum generat,unde & siccam hydropam futuram sperare merito docet. Sicca etenim hydrops,siue tympania, flatum habet causam immediatam,& deinde calorem languidum, qui ex humore subiecto flatum generare ualet , non tamen discutere. Quoties igitur dolores partem mutant, & deuoluuntur,ita ut modo intestina,deinde lumbos occupent,& circum umbilicum uagentur, flatus est causa: quoties tamen non curantur humoris uacuatione, qui solet materiam flatui præstare , neque dissoluentibus flatum medicamentis signum est causam esse factam à qua siccam hydropam futuram prædicemus. Nam sunt præter hanc aliæ tres hydropum species , ut lib. 3. De arte med. docuimus.

Hidrops sicca.

Tympaniæ causa.

APHORIS. XII.

Quorum ventres intestinorum lævitate laborant, hyeme per superiora purgare, malum.

COMMENT.

Leuoris intest. causæ.

Leuor intestinorum multas habet causas, quasdam cũ materia, & quasdam sine ipsa: nam fit ob quamuis intemperiem, quæ possit coquentem, aut retinentem facultatem ventris & intestinorum labefactare, ob quam alimẽta cruda, aut parum cocta intempestiue excernantur deorsum. Quando ob nudam intemperiem fit, non est opus purgatione: veluti & cum vlcerato ventre, aut intestinis fiat, absente causa, quę vlcus procreauit: humor autem faciens lyenteriam est, aut bilis irritans ad excretionem, aut acida pituita, aut crassa ac lenta hęrens intestinis. Si bilis causa sit, non est opus eam hyeme purgare per superiora, nam etsi ipsum purgare cogamur, aut aliud tempus eligemus, aut hyeme purgabimus eam per inferiora, si quidem bilis, quamuis tenuis & calidus humor sit, & fluitare soleat, non ita supernatabit in ventre hyeme ob temporis frigiditatem. Ad quod accedit, quod bilis ipsa facile per inferiora purgatur. Gal. in Comment. hyeme eam purgationem per superiora fieri non debere dicit, ac si diceret tempus ad id faciendum non esse aptũ. Acida verò pituita melius per inferiora purgatur, & crassa hęrens intestinis pari ratione. Gal. verò addit. Quoniam quę in intestinis continentur, non possunt uomitu uacuari, intellige vt dixit, si ipsis adhęserit, nulla vi impelli posse sursum. Quamuis alia multa vel ab ipso ano impetum assumentia, sursum pelli possint, quod libro 3. De causis sympt. palam docuit.

APHORIS. XIII.

Ad elleboros qui non facile supra purgantur, ante potionem prehumectare corpora conuenit pluri cibo atque quiete.

COMMENT.

Quamuis Hippoc. non ignorauerit frequentem usum uomendi, non parum conducere ad facile uomendum, id tamen uti notum prætermisit, ut Gal. uult in Com. Cæterum duo magni momenti præcepit ante potionem facere eos qui elleborum bibere debent, præsertim si non facile uomant, hæc sunt: multo cibo uti, & quiescere, ac si dixisset: Corpora purganda uomitu, præhumectanda sunt. Cibus enim, qua cibus est, humectandi uires habet, quoniam sanguinem auget, & bilis acrimoniam ac siccitatem attemperat, & mitigat. Quies tamen ex accidenti humectat, quoniam non dissoluit, uti exercitatio: hoc in uniuersum docuerat apho. 6. sectio. 2. dicens: Corpora ubi quispiam purgare uoluerit, fluida facere debet, & speciatim de ellebori potu id scripsit lib. 6. De mor. pop. parte. 5. dicens: Elleborum bibentem, citius purgare si uelis, lauare, uel comedere, quo loco balneum pro quiete, cuius hic meminit, subrogauit, omnia tamen unà humectant, & humores fluxioni parant: quod ad omnem purgationem est necessarium. maxime uero ad uomitionē & ellebori usum, qui acrimonia sua neruos & partes sensu præditas ualide mordet, & ad conuulsiones siccando, & mordendo, præsertim uentriculi os, ducit. Quod tamen de balneo dicit Galenus, ipsum non humectare solidas corporis partes, non nobis contra dicit, qui solam in humoribus & membris laxitatem & fluxionem exposcimus. Quod uero quidam dixit, Hippocrat. hoc loco per cibum intelligere siropos, falsum est, & à ratione alienum. nullus enim siropus magis fuit in usu apud Hippo. quam acetum mulsum, is tamen nullatenus alit, ac

Corpora ellebora purgandi.

Siropos non appellat cibos Hip.

ac perinde nunquam ipsum appellaret cibum.quod uero non alat,testis est Galenus libro 1.De rati.uict.acut. Com.43.dicens: Cùm igitur uirtus ad morbi vsque iudicationem, sine ptisanę sorbitione suffecerit, oxymeli & aqua mulsa satis sunt, oxymeli quidem vim medicamentosam solam habens, aqua mulsa verò,cibi pauci & imbecilli. Prętereа pluri cibo liquido, qui facile coquatur, vt iuribus & herbis natura humidis vti, nihil vetat, pręsertim in morbis aliis à febribus, in quibus per elleborum purgationes fiebant, atque in ipsis quoque febribus eadem accipere, nihil prohibet,sed & siropum acidum simplicem, aut compositum,nullus vnquam cibum appellasset, quibus nulla alimentitia uis inest. Quòd verò is ipse dicit, per balnea Hippo. intellexisse fomenta hypochondriorum, non totius corporis balnea, pariter est ab Hippo.mente alienum: qui nunquam fomentum, balneum aut lotionem appellauit,ut constat ex aphor.31.sect. 6.ubi fomenti & balnei seiunctim meminit, & Galenus in Commentario partis supra citatę de balneo aquę dulcis dicit esse Hippo. sententiam, & de tali qualis debetur iis qui crasso sanguine abundant,illi uerò totius corporis balneo ægent. Quamuis temporibus Hippocra. non fuerint illi balnei artificiales, qui temporibus Galeni,sed corporis lotiones, nam lauare dixit. Pręter id quod balneare eos qui crassos habent humores, non nocet, & ut Galenus ibidem inquit, balneum fundit humores, atque laxat, si quid in corpore intentum aut concretum fuerit. Quapropter nondum purgato corpore balneum conueniet ad hos vsus, & Galen. uult in illius loci Com. de balneis esse sententiam Hippo. Fomentum autem hypochondriis tantum adhibitum, humores elleboro purgandos, qui in toto corpore sunt,neque effundet,neque fluxioni parabit.

Balneum apud Hippo.

APHORIS. XLIII.

Quum biberit aliquis elleborum, ad motiones quidem

quidem corporis magis ducere, ad somnos uero & quietes minus. manifestat autem nauigatio motionem corpora turbare.

COMMENT.

Ante potum ellebori docuit corpora humectatione parare in præcedenti apho. in præsenti vero, bibito elleboro præcipit, ad motionem corpora conuertere magis, ad somnum & quietem minus, idque argumento à nauigatione sumpto: nam nauigantes commotione corporum ad uomitum coguntur. Sic etiam cum animus sit uomendi per elleborum bibitum, magis motu quàm somno & quiete vtemur. Nos de Aphorismi obseruatione primum dicemus, deinde de ui nauigationis & motus ad uomitum, & alias purgationes. Aphoris. docet motum conuenire à medicamenti purgantis potu (quod enim de elleboro dixit, de omni purganti medicamento intelligendum est) somnus enim omnes validas vacuationes cohibet, præter sudorem, & sanguinis fluxiones, quæ per nares, uterum, & hęmorrhoides atque venę cuiusuis scissionem fiunt. Prǽterea somnus uires debilitat medicamenti, humectatione: tum etiam somnus medicamenta leuia dissoluit, & natura inter dormiendum eadem coquit, & ualida dissoluit, & uires eorum frangit: quapropter dormire non conuenit assumpto purganti medicamento, prætérquam si in forma pilulari sumatur, docente experimento quotidiano, probe admodum pilulas suum munus perficere, si à cœna finita cibi coctione & descensu, sumantur, deinde somnus sequatur, dum tamen incipiente purgatione, à somno abstineant. Quod si medicamentum uomitum mouere debeat, adhuc magis uigilia est opus, quoniam maior agitatio corporis ad uomitum quam ad uentris fluxum est necessaria. Magis autem mouere corpora, dixit, quoniam non semper mouenda sunt, nam languentia, quieta seruamus, & dum uomitum

Eleboro bibito corpora mouere.

tum medicamenti timemus. Ad somnum item minus ducimus: nam & aliquando ducimus, & dormire, languidos admodum præcipimus, ut medicamenta in actum ducant, & ad purgationem, ferendam roborentur purgandi. Exemplum autem ab Hippocr. adductum de nauigatione, uerè probat quod uult, omnis enim motus agitat corporis humores, quamuis non omnes simili modo. Mouemur enim à nobis ipsis, & aliquando ducimur in naui, equo, aut lectica, aut curru, aut in humeris famulorum. hæc est uectio quæ minus turbat corpora, quoniã magis æqualis est is motus reliquis, minus æqualis & & magis commouens est equitatio, magis commouet corpus gestatio in lectica, quamuis equitatio sit labor maior musculorum, magis quàm lectica commouet currus, & eo magis quo plures rotas habuerit, nisi uia fuerit admodum plana. in dispari uero & lapidosa, quo rotæ fuerint plures, eo frequentius concutitur currus. Nauigatio plurimum commouet corpora & humores, præcipuè ubi mare ualidioribus procellis agitetur, inde uomunt fere omnes qui mare subeunt. Mouetur autem qui nauigat multis motibus, antrorsum, retrorsum, dextrorsum, sinistrorsum, sursum, & deorsum, & quandoque in gyrum. Motus ante & retro non mouet uomitum, quod docet motus progressiuus, aut in equo, aut curru, & uibratio in lecto pensili, in quo dextrorsum & sinistrorsum fit impulsio, neque propterea uomunt, nisi forte pauci, & cibo pleni. Motus autem quibus corpora subleuantur cum naui, & fere subito deprimuntur, aut in gyrum circumferuntur, sunt uomitus manifestæ causæ. Motus itaque nauigantium, quamuis omnes ut reliqui corporis motus, humores & corpora commoueant, & ad purgationem parent, ad uomendum tamen prædictæ duæ motus species accommodatiores sunt. Admonuit nos hæc aduertere dominus Didacus à Mendoza uir illustris admodum genere, maximus Philosophus & linguarum peritia nemini secundus.

Nauigatio nis uis.

Didacus à Médoza.

APHO-

APHORIS. XV.

Quum volueris elleborum magis purgare, moue corpus: quum verò cessare, somnum concilia, & non moue.

COMMENT.

In apho. 13. docuit parare corpora ante purgationem per elleborum. In 14. bibito elleboro, quid agere debeant ad probè purgandum. In hoc 15. hoc idem, atque quid agere conueniat, vbi corpus fuerit abunde purgatum. Primùm quodque in apho. præcedenti dixit est, corporis motum ad purgandum conuenire, quam partem in præcedenti exposuimus. Secundum addit: Quum verò cessare, somnum concilia, & non moue. Vbi namque purgatio abunde processit, vti non est opus purgatione, ita nec motu ad purgationem instituto. Opponimus autem quietem motui, & multo magis somnum. Per quem non tantùm non commouentur corpus & humores, uerum & animalis ipsa facultas ociatur, quæ in ventris purgationibus operari debet. Cohibet item somnus quas supradiximus vacuationes. Solet autem somnus sponte succedere à purgatione, qui causæ, & signi boni rationem habet. Causæ, quoniam retinet uacuationem, ne plus iusto procedat: & significat ipsam integram iam esse atque perfectam.

APHORIS. XVI.

Elleborus periculosus est ijs qui sanas carnes habent: conuulsiones enim affert.

COMMENT.

*A*pho. 36. & 37. sect. 2. damnauit Hippoc. purgatione

Sanas carnes habentibus purgat. peric.

ſanis corporis adhibitas in uniuerſum, modo verò ſpeciatim in iis quæ per elleborum ſunt, periculoſas eſſe dicit iis qui ſanas carnes habent: quoniam purgationes conuulſionem afferunt, tum quoniam cum non inuenit elleborus prauos ſuccos, trahit bonos, & colliquat corpus, & diſſoluit humores bonos, ſpiritum & carnem, tum etiam calore & acrimonia neruos mordet, præſertim oris uentriculi, atq; conuulſiones excitantur, partim exinanitione, partim per conſenſum. Sed tales potius motus conuulſiui, quàm verè conuulſiones ſunt.

APHORIS. XVII.

Non febricitanti, ciborum faſtidium, cordis morbus, vertigo tenebricoſa, & oris amaritudo, purgatione per ſuperiora egere ſignificant.

COMMENT.

Notas plures ſcribit, quæ cogunt ad ſupernas purgationes. Omnes autem ſignificant bilem in ore ventriculi abundare. Non febricitanti, inquit, ciborum faſtidium: nam ſolent febricitantes cibos faſtidire ob vaſorum plenitudinem, cachochymiam & putredinem, ob quæ nihil ſugunt membra à ventriculo, etiam ſi ad ipſum non repat humor. Sine febre verò, ipſum ad ventriculum impetum facere ſignificat. Bilis verò tum calore, tum malitia, appetitum deiicit. calor enim appetitum deiicit, vti & ipſum frigus auget, vt docuit Gale. lib. De arte med. & libr. 1. De cauſis ſympto. cap. 7. Cùm autem humores purgandi ſint, quò vergunt, prędicti purgatione per ſuperiora egebunt. Secundum ſymptoma eſt cordis morſus. Hunc appellat καρδιωγμὸν, eſt autem idem quod καρδιαλγία; id eſt cordis dolor. Verùm non omnem καρδιαλγίαν vult Galenus eſſe appellandam καρ-

καρδιωγμός.

διωγμὸν, ſed eam tantùm quæ ab acribus, ſeu mordentibus ſuccis oritur, ut conſtat libro ſecundo De placit. Hippocrat. & Plat. quo loco Thucydidis teſtimonio, & Nicandri, & Hippo. probat os ventriculi à ueteribus cor appellari. De his non pauca diximus libro.3. Prog. in expo. 30. Cùm igitur acres ſucci ad os uentriculi confluunt, purgationes per ſuperiora conuenient. Vertigo quoque tenebricoſa, indicat bilem ab ore uentriculi mittere vapores in caput, qui in gyrum moti: uertiginem faciunt, & in oculis tenebras, atque ita σκοτώδινον, dixit. Oris amaritudo manifeſtè indicat bilis abundantiam in ore ventriculi, quæ ad os vſque fumos mittens, & per communem membranam, amaritudinem traducit ori. Benè autem colliges: ſi hæc aut omnia, aut plura ex iis adſunt, corpus vomitione egere.

APHORIS. XVIII.

Dolores ſupra ſeptum tranſuerſum quicunque purgatione opus habent, purgatione per ſuperiora indigere ſignificant: quicunque uerò infra, per inferiora.

COMMENT.

Generali præcepto docet purgare per ſuperiora humores qui dolores efficiunt ſupra ſeptum tranſuerſum, & purgare per inferiora eos qui dolores afferunt intra ipſum. Duarum partium Apho. exempla ſcripſit, nam dolorum, qui fiunt ſupra ſeptum tranſuerſum, exemplum ſcripſit apho. 17. exemplum dolorum partium infra ſeptum tranſuerſum, ſcribit apho. 20. Addit autem, ſi purgatione egeant, nam dolores flatuoſi quique à ſanguinis abundantia fiunt, uti laſſitudines phlegmonidis,

Humores uomitu egentes.

quamuis supra septum transuersum sint, purgari supra non debent, quia non egent purgatione. Reliqui tamen dolores qui ab humoribus acribus & biliosis orti, occupant os uentriculi,& partes thoracis solicitant,nondum parte quapiam firmati,sed ab humoribus turgentibus orti,vomitione curantur. Neque noxa inde sequetur parti alicui, siquidem purgantia medicamenta,ad uentrem ex partibus thoracis ducent humores, quos vomitu pellet æger. Si tamen ad caput ascendant melius est eos quomodolibet uentris fluxu uacuare: neque enim per partes supra septum transuersum intellexit caput,& collum,sed eas tantum partes quæ sunt in thorace. Nullus enim laborante capite, aut collo uomitum mouit, quoniam is caput quam maxime lædit, præsertim ubi caput iam laboret,aut sit laborare paratum. Hinc constat quàm aperte falsum sit quod ille dixit, uomitum conuenire, laborante capite, ubi præcedant clysteria, & deiectiones, reuulsionis gratia, & præcedat totius corporis curatio. Tunc enim curatio propriæ gratia ad deriuationem vomitu factam (inquit) ueniendum est,& ad errhina,sternutatoria, & masticatoria. Præuacuato enim corpore, sine omni periculo cedit his euacuationibus humor impactus in parte. Cui illud opponere placet, quòd uomitus est uacuatio toti corpori communis,quam etiam per elleborum procurat in præcedentibus apho. Hippo.non igitur instituet ipsam ad membrum unum purgandum, aut ad euacuandum humorem qui iam fixus est in capite. Neque enim existimo fuisse ad hæc usque tempora medicum,aut sapientem,aut summe ignarum, qui uomitu purgauerit eum, qui iam purgato corpore ob capitis morbum,mansit capite laborans ob humorem parti præfixum,quem omnes uacuant per nares, aut palatum,aut insensilem discussionem:aut si de sanguinis natura fuerit,sectis uenis ad frontem, & nasum. Præter id, quòd humores qui partem quampiam obsederunt, per ipsam uacuandi sunt,aut per quàm proximam.

Notatur ille.

APHORIS. XIX.

Quicumque in medicametorum potionibus pur gati,non sitiunt,non quiescunt priusquam sitiant.

COMMENT.

Ad partem artis diagnosticam attinet præsens sententia,quę docet cognoscere, medicamentum purgans nondum perfecisse suam actionem,ex siti. Si enim bibito purganti medicamento,dum purgatur homo,nondum sitit,nondum est abunde purgatus, non enim quiescit donec sitiat. Quam ob rem in uanum quis opponeret aduersus apho. sententiam,quòd multi sitiunt ob siccam & calidam uentriculi intemperiem ante integram purgationem, alii ob medicamenti purgantis uim,ob quam sitim excitat, alii ob bilis purgationem,quæ ad uentrem delata sitim efficit. Nam Hippo. non probat ex siti purgationis integritatem, sed ex sitis defectu,imperfectam purgationem. Quod hac ratione uerum est,atque perpetuum quòd humore purgato, quamuis frigidus sit,iam nonnihil,de natiua uentriculi humiditate absumitur,& medicamentum sua acredine mordet uentris os,unde sitis accedit. Rectè igitur dixit, οὐ παύονται, hoc est non cessant, donec sitiant, quoniam medicamentum in debita quantitate assumptum, quòdque purgare sua ui abunde solet, tamdiu aget, donec sitim afferat. Posset quoque doctrina concludere ad uictus institutionem. Dum enim sitis non adest, cibos offerre non expedit, non enim dare conuenit cibos media, aut non finita purgatione: est autem media,aut nondum perfecta, dum sitis non adest. Nec tamen putare licet, Hippoc. hoc loco quidpiam pręcepisse quod ad partem artis factiuam pertineat. quidam enim nihil referre dixit, si cessant, aut cessent, legatur: non cessent enim, significat conuenire, ut ducatur magis purgatio, aut repetatur,

Medicamentum purgans an perfecerit opus.

Siti uacantes dum purgantur cibos accipere non debent.

verùm cùm Hippo. πάνονται, dixiſſet, non patietur littera, vt ſit in modo imperandi. Preterea nihil docet agendum, ſed agnoſcendum, non eſſe integram purgationem. At quę nondum integra eſt, poterit integra eſſe non multo poſt, etiam ſi medicus nihil agat eorum quæ pręſenti loco nec præcipit Hippocr. nec ſomniauit quidem.

APHORIS. XX.

Si ijs qui febre uacant tormina eueniant, genuum grauitas, & lumbi dolor, purgatione per inferiora egere ſignificat.

COMMENT.

Aphoriſmo 17. ſigna ſcripſit, quibus præſentibus conuenit, eos qui non febricitant, per ſuperiora purgare: modo vero ea ſigna ſcribit, quibus præſentibus conueniet, eoſdem, nempe non febricitantes, deorſum purgare. Signa tamen ſunt tormina, hoc eſt dolores torquentes, quos στρόφους Greci vocant. Tales ſunt qui inteſtina torquent, & uexant, & per eadem deuoluuntur. Genuum grauitas ſecundum eſt: ac ſignificat humores craſſos abundare, qui ad genua deſcendunt, tales enim ſunt qui ea moleſtant, & grauant, ſiue grauatiuum dolorem efficiunt. Lumbi quoque dolor, (nam ſingulari numero loquitur Hippoc.) Decet autem dolorem eſſe grauantem, quia à craſſis pendet humoribus. Hos autem eo ducere conuenit, quò uergunt per conuenientia loca, uergunt tamen ad inferiora.

στρόφος.

APHORIS. XXI.

Deiectiones nigræ, qualis ſanguis, ſponte uenientes cum febre, aut ſine febre, peſſima, et quan-

to

to colores plures deteriores fuerunt, magis malũ, cum medicamento uerò melius, & quanto colores plures fuerint, non malum.

COMMENT.

De nigris deiectionibus, ſponte vomentibus, & de his quæ medicamento dicuntur, quædam habẽtur in præſenti, quæ facile conſtabunt, vbi prius intelligamus, trifariam nigra deiici. Aut enim deiicitur ſanguis ipſe, qui è iecore per meſereicas transfunditur in inteſtina, & ibidem concreſcit, & denigratur: Aut deiicitur ſanguinis fæx, quę in ſanguinis generatione ſubſidet, cuius magna pars ad lienem defertur, cum ſanguine ad ipſius alitionem, ſoletque is ſuccus niger retentus putreſcere, & in atram bilem exquiſitam tranſire. Verùm non ex hoc tantum ſucco nigro, ſiue ſanguinis fæce, atra bilis exquiſite generatur, ſed ex putredine ſanguinis, aut bilis, atque eſt hæc deterrima. Agnoſcatur tamen hæc bilis atræ ſpecies, quoniam non concreſcit, ſplendet, ſaporem & odorem aceti refert, terram fermentat, & animalia bruta ipſam guſtare non audent. Cùm hæc per inteſtina deiicitur, nos tertiam hanc dicimus nigratum deiectionum ſpeciem. Hipp. de nigris deiectionibus ſanguinis ſimilibus loquitur, quæ ſanguinis fæces ſunt, & melancholia ipſa, quæ non concreſcunt vti ſanguis, vt dicit Gal. Cõm. 23. ſequenti. Cum autem euenire poſſint ſponte, & vi medicamenti purgantis duci: de ſponte venientibus primo loco inquit, ſi ſponte veniant ſiue cum febre, ſiue ſine ipſa, peſſima: veniunt enim languente iecore, quoniam ἰόντα dixit, id eſt, venientes, quod non vno tantum atque optimo morbi tempore veniſſe indicat, ſed toto fere morbo, aut magna morbi parti, principio videlicet, & augmento, in quibus temporibus nondum coctionis adſunt notæ, ſi namque notis coctionis apparẽtibus, ſiue in ipſo morbi vigore eueniſſent, nihil mali oſtendiſſent, ſed

Nigrę deiectiones trifariam

Atrę bilis notę.

malorum ſuccorum euacuationem decretoriam. Sine his tamen notis, languorem ſignificant facultatis, ac perinde erunt peſſimæ, ſiue cum febre, ſiue ſine febre fiant. Diximus tamen qualis ſanguis, & non uti alii omnes fere interpretes, qui qualis ſanguis, niger, legunt. Vbi enim in Grȩcis codicibus habetur, ὁκοῖον αἷμα μέλαν, pars μέλαν, abundat. quod ex Gal. Comment. conſtat, cum inquit, Adiecit autem ſuo ſermoni, qualis ſanguis, tale quoddā oſtendens, qualis ſit ſanguis denigratus dum per inteſtina defertur. Tales ſunt nigrȩ deiectiones, nam extremæ dementiæ fuerit exiſtimare ſanguini ſecundum naturam ſe habenti tales deiectiones aſſimilari. Ex quibus uerbis notum euadit Gal. non legiſſe eam partem, ſed intelligendam uoluiſſe. Atque ita legit antiquus huius libri interpres, & in Commentar. 23. ſequenti, inquit Gale. oſtendit tamen in hoc apho. manifeſtè quod & in priore, quum dixit: Deiectiones nigræ, qualis ſanguis, ſubaudire oportet, niger, ut tale ſit integrum, Deiectiones, qualis ſanguis niger. Sunt itaque nigrȩ deiectiones, qualis ſanguis niger, à fȩce uidelicet ſanguinis ſponte uenientes, cum febre, aut ſine ipſa, peſſimȩ. Nec tamen, ut quidam putauit, nigrȩ diectiones ſanguinis nigri bonȩ erũt, aut ab Hippocrat. tales cenſentur aphoriſ. 25. ſequenti, ſed uult ibidem, ut ex Comment. Gal. conſtat, minus malas eſſe quàm ſanguinis per os excretiones. Quanto tamen colores plures deteriores fuerint, magis malum erit, ut in Prog. 23. li. 2. cùm Hippo. dixit: Variegatæ tamen deiectiones iis diuturniores ſunt, ſed nihilominus lethales. ſunt autem tales ramentoſæ, & biliosȩ, & cruentȩ & porraceȩ, & nigrȩ, nonnunquam quidem ſimul, nonnunquam uero uiciſſim procedentes. Quo loco prauas deiectiones ac diuerſorum colorum damnauit, ac de ſponte uenientibus eſt ſententia. Significant autem multæ, & praue deiectionum ſpecies, quòd cum plurimis eſt pugnandum. Cum medicamento uero, inquit, melius: ſiquidem cum ui medicamenti ſucci praui ducuntur, indicant naturam probè purgari, & eam eſſe vim medicamenti quȩ ſanguinis fȩcem euacuat.

Texatur quidam.

Melius

Melius igitur est sanguinis fæcem medicamenti ui purgari, quàm sponte ob languorem euenire. Et quanto colores fuerint plures, non malum. Quoniam nihil aliud indicat, quàm medicamenti uim, quæ ualet plures humores uacuare, & ita compleri ex diuersorum humorum uacuatione purgationem.

APHORIS. XXII.

Morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis sursum aut deorsum exierit lethale.

COMMENT.

Malum est quemuis humorem à corpore uacuari ante coctionis notas, hoc est incipiente morbo, idq; in ratione signi. Indicat enim causam ualde mordere, aut grauare, aut omnino facultatẽ languere. In uia & ratione causæ nõ semper malum est, sed quandoque iuuat. Cuius rei distinctionem apertam tradidimus in Comment. 2. huius sectionis. Cæterum ubi humor excernitur prauus, & in principio, lethalis est dispositio, quoniam præter cruditatem, perniciem ostendit. Talis est atra bilis in principio morbi, sursum aut deorsum excreta, quę magnam significat ustionem sanguinis, aut bilis flauæ, aut atræ, quæ fæx sanguinis est, & coctricis facultatis languorem. quòd si bilis hæc quantumuis perniciosa, notis coctionis apparẽtibus excerneretur, bonum esset: ut enim Hipp. inquit, Excreationes liuidę, cruentę, fœtidæ, & biliosæ, si bene exeunt bonæ sunt.

APHORIS. XXIII.

Quibuscunque ex morbis acutis, vel diutinis,

uel

vel uulneribus, uel quomodolibet aliter extenuatis, nigrabilis, uel qualis sanguis niger exierit, postridie moriuntur.

COMMENT.

De nigris deiectionibus duarũ specierum loquitur in presenti sententia: quarum altera est nigra à fece sanguinis: altera ab atra bile exquisita. De nigris autem deiectionibus à sanguine concreto quædam dicet apho. 25. Modo vero duarum prædictarum specierum deiectiones nigras dicit lethales esse, si eueniant extenuatis ex morbis acutis, aut longis, aut ex uulneribus. Significat enim imbecillitatem facultatis egri, quæ nequit humores superare. Cum autem languente facultate, tales eueniunt excretiones siue sursum, siue deorsum eueniant (utrãq; enim vacuationẽ per verbũ, ἐπίελθῃ, id est exierit significauit) non tantum mortem indicat, sed ipsam breui futuram, & vti inquit, sequenti die, quod idem est, & quod in Prog. dicere solet, valde lethale iam est. nam & modo cùm postridie dixit, mortem ad sequentem diem distulit, neque tamen eadem die euenire posse negauit.

Extenuatis nigræ deiectiones lethales.

APHORIS. XXIIII.

Difficultas intestinorum si ab atra bile inceperit, lethale.

COMMENT.

Dysenteria.

Omnem sanguinis deiectionem solent medici dysenteriam appellare: Proprie tamen ea est, quę cum ulcere intestinorum fit, de qua lib. 3. De arte medẽdi plura diximus. Hęc fit humore acri, qualis est bilis, aut salsa pituita descen

descendente per intestina, ac primum detergente, deinde abradente & vlcerante, inde quoque manante sanguine, Si à flaua bile morbus fit, mala est dysenteria; si à salsa pituita, peior: si ab atra bile exquisita, pessima, & quæ auctore Gal. aut difficile, aut omnino impossibile curatur, ueluti & alii exulcerati cancri: presertim quoniam medicamenta non facile admouentur parti, & admota non retinentur, & quoniam fæx perpetuo descendens tāgit, & exasperat intestina.

APHORIS. XXV.

Sanguis qualiscumque fuerit sursum, malum: deorsum uero nigra deiecta, bonum.

COMMENT.

Quemadmodū à nobis translatus est aph. ita habetur in quibusdam codicibus, atque ita legitur à Gal. in Com. Est autem tota sententia de sanguinis excretionibus, aut enim sanguis superius excernitur, hoc est uomitu. (non enim loquitur de profluuio sanguinis narium, quoniam id sæpe bonum est.) Aut excernitur sanguis inferius: atque id sensim, ita vt in via concrescat, ac denigretur. Primum malum est, cuiusuis coloris, aut naturę fuerit sanguis. quum enim superius per os reiicitur, siue ex pulmone spumosus, siue ex thorace concretus, siue ex ventriculo, malum est. Quum verò deorsum mittitur, non equidem subitò, ita vt facultatem pessumdet, sed sensim. quod indicauit, cum dixit: Nigra deiecta, bonum erit. Nigra autem deiiciuntur, cùm sanguis sensim manat, ita vt antequàm sanguis excernatur, concrescat atque denigretur. Erit autem bonum, quoniam erit minus malum, quàm si per os excernatur. Minus malum enim est, sanguinem abundantem ex venis in ventrem effundi,

Sanguinis excretione bonæ & malæ.

effundi,& inde excerni,quàm pulmonem lædi, aut thorace m,aut in ventriculo coagulari, & cibos corrumpere.Sed dices,ut quidam,qua ratione Hippocr.ita abutetur hac uoce,bonum,ut significet minus malum ,uolens, minus malas dicere deiectiones, quas aphoris.21.dixit pessimas? Sed falsum est,ipsum loquutum fuisse in hoc, & 21.aphor.de eisdem deiectionibus, nam hic loquitur de nigris à concreto sanguine: illic verò de nigris à fęce sanguinis,siue humore melancholico .Gale.vnam aliam adhibet huic secundæ parti aphoris.expositionem , per nigra deiecta,intelligens sanguinem nigrum per hęmorrhoidas manantem,is enim bonus est , & à melancholicis liberat morbis.Eritq; sensus: Sanguis qualiscumque, sursum malus:infra uero nigra,per hęmorrhoidas deiecta bonum, si in corpore succi nigri abūdauerint. In qua lectione,bonum,id quod uere bonum est,significabit,non quod melius,ut in priore.Sed oppones, ut ille, si supra, quod in aphorismo habetur, significat euacuationem per os,infra significabit eam quæ per anum , quod si infra significat quamcumqne uiam inferñam, & ipsam per hæmorrhoidas uacuationem, supra significabit omnem supernam uacuationem,ac periude falsum erit, sanguinem qualemcuuque supra,malum, siquidem fluxus sanguinis narium malus non est.Sed hæc futilia sunt, nam ori,ut supernę parti,anus ut inferna opponitur & de his duabus loquitur:& de ipsis uerus est aph.sanguinem per os excerni,malum esse, & per anum , bonum , siue sit excretio sanguinis concreti ab intestinis , quoniam is est bonus,id est minus malus,siue sit sanguis hęmorrhoidalis in corpore melancholico , quoniam is absolutè est bonus. . Aliam inuenio huius aphoris. lectionem in Gręcis Aldinis codicibus , quę sic habet, Αἷμα ἄνω μὲν ὁκοῖον ἂν ᾖ, κακόν· κάτω δὲ, ἀγαθόν· καὶ τὰ μέλανα ὑποχωρέοντα, κακόν. quod est , Sanguis sursum quidem qualiscunque fuerit,malum:deorsum uero,bonum & nigra deiecta,malum . In qua lectione pręter ea quę in nostra lectione expofuimus , sanguinis uidelicet excretiones per os,malas esse,& per anum bonas, nigras deie-

deiectiones, quarum meminit aph. 21. quasque diximus esse sanguinis fæces, iterum vituperat. Nos primam sequimur lectionem, quamuis secundam non damnemus.

APHORIS. XXVI.

Si à difficultate intestinorum molestatus, quales carnes excernantur deorsum, lethale.

COMMENT.

In difficultatibus intestinorum primum pituita detergitur, deinde pinguedo excernitur, deinde summa cuticula interna abraditur, & postremo substantia intestini crassa deiicitur. Hæc sanè carni similis est: quam difficultatem intestinornm curare est funditus impossibile, quoniam non reficitur solidorum pars amissa, minime uero intestinorum, quibus paucus est sanguis, paucus calor natiuus, & fæcum perpetuus transitus, ita vt nec cicatricem obducere fas sit. Molestato diximus, quoniam id significat uox ἐχόμενο apud Gal. in Comm. 16. sectionis quintę.

APHORIS. XXVII.

Quibus in febribus sanguinis efluxerit multitudo quacunque ex parte, ijs quum reficiuntur, ventres inferius humectantur.

COMMENT

Libro 3. Prorrheticorum similem huic sentētiā scripsit Hip. dicens: Quibus sanguinis effluxerit multitudo, procedente tēpore ventres male afficiūtur, nisi vrinæ maturentur.

turentur.In præsenti uero, in febribus dixit,quoniam in iis solent sanguinis fluxiones euenire, aut iudicatoriæ, aut secus,quãuis in omnibus magnis fluxionibus uerum sit quod dicitur,ubi sanguinis multitudo effluxerit,in refectionibus uentres desubtus humescere:Quoniam post magnas sanguinis vacuationes languet natiuus calor.in refectionibus uero,siue procedente tempore, ut dixit in Prorrh.assumpto alimento cruditates fiunt, nequeunte calore cibos superare, neque coctos succos digerere in habitum corporis,ac proinde p lurimum,& crudum atque humidum per intestina delabitur, & uentres deorsum humescunt . Dixit enim , καθ' ὑγραίνονται, & lib. Prorrh. πονηρεύονται, quod est,malè afficiuntur.Malè autem affici autore Galeno in eius partis Com.est humectari,aut morderi,aut inflari, aut ructus acidos perpeti. Notum autem est hæc sæpe aduenire iis qui magnas sanguinis uacuationes sunt passi,nam per paruas id non est necessarium , sicuti neque calorem natiuum uentris & membrorum languere. Quod etiam dixit, Quacunque ex parte,notissimum est, nam & per hæmorrhoidas , & per vterum,& per sedem,aut per nares in febribus , sæpius veniens, ubi modum excesserit , imbecillitatem affert , ad quam quæ dicuntur in aphorismo sequuntur. Apparet quoque interim urina aquosa & cruda . Quapropter rectè admodum Hip.addit: Nisi urina maturetur . Si nanque medicus ita cibos ægro ministret ut sensim accipiat quod superare ualeat , concoquentur cibi pauci & coctionis facilis, & urinæ coctæ apparebunt , & uenter non humectabitur.Conducet quoque hæc sententia ad uictum instituendum simili cognita ratione ei quæ tradita est in illo apho. Quæ longo tempore extenuantur corpora,lentè reficere conuenit . Nam paucus calor non potest multum superare alimentum . Ducuntur autem ægri sæpius in hunc errorem uel inscijs medicis,qm̃ cũ ex morbis reualescunt,fame uexantur ob uetriculi frigiditatem, & cibos accipiunt magna copia, quos seruare nequeunt,& uentres inde humectantur, aut praue afficiuntur,quod non fieret , si ad mensuram caloris cos

Ventres quibus humescunt.

Conualescentes uerè fame torquêtur.

eos acciperent. Nam tum & cibos superassent, & urina cocta apparuisset, & uentres nihil mali paterentur.

APHORIS. XXVIII.

Quibus biliosæ sunt deiectiones, surditate facta, cessant, & quibus surditas, biliosis deiectionibus factis cessat.

COMMENT.

Quoties humor morbum aliquem efficiens in partẽ aliam transfunditur, siue intra corpus, siue extra ipsum pars laborans à morbo fiente qui ab humore pendebat liberatur. Maxime uero id fit ubi per distantissimas partes uacuatio fiat, quam reuulsionem in contrarium factam dicimus. Hoc euenit quum humor biliosus surditatem efficiens per intestina uacuatur, fiuntque biliosæ deiectiones. Quod si biliosæ deiectiones præcedunt, surditate ueniente, cessant, rursus ad superiora conuerso humore, qui per uentrem uacuabatur. Loquutus est Hip. de biliosis deiectionibus & surditate à bile orta, quoniã hęc permutatio humoris à capite in uentrem, aut rursus à uentre in caput, frequentius fit ab humore bilioso, rarò à pituitoso, siquidem is ob crassitudinem non facilè sursum ac deorsum agitur. Tota præterea aph. sententia, de iis quę magna ex parte eueniunt intelligi debet. Nã non raro fieri uidebis, adeo magnam bilis copiam in corpore abundare, ut possit simul & per uentrem descendere, & caput occupare, ac surditatem efficere, sicuti & phreneticos quandoque uides semel atque iterum purgata bile, aut sponte, aut arte, nec tamen à phrenitide liberari. Sed Hip. scribit quod sępius euenit, quodque medicum imitari conuenit in morbis capitis, uidelicet humores caput infestantes uentris purgatione ducere deorsum, & humores deorsum facientes impetum, ad su-

Surditas per biliosas deiectiones curatur.

perna reuocare, veluti vomitu, Nam ad caput, aut nobiles alias particulas prauos humores ducere non expedit. Lib. de iudicationibus Hippoc. ita scriptum reliquit. Quibus in febribus aures obsurdescunt, his non soluta ebre insanire necesse est. Soluit autem sanguis è naribus ferumpens, aut aluus biliosa egerens, aut dysenteria accedens, aut coxarum, aut genuum dolor.

APHORIS. XXIX.

Quibus in febribus sexta die rigores fiunt, difficile iudicantur.

COMMENT.

Febres iudicatę sine notis coctionis redeunt.

Hipp. Proh. 22. lib. 3. inquit: Quibus febres desinũt, neque cum signis solutionis, neque in diebus decretoriis, recidiuam in eis expectare oportet: Quod namque in aphor. præsenti dixit, Difficile iudicari: idem est quod male iudicari. Mala autem iudicia sunt, cum prauis accidentibus, & ad malum, nempe mortem, aut deteriorem statum, aut cum periculo recidiuæ. Talia eueniunt iis qui iudicantur, non cum signis concoctionis, aut non in die decretoria. Sine notis coctionis nullus morbus probè iudicatur, quoniam coctio excretionem præcedere debet, tum ad citam iudicationem, tum ad securitatem. Dicente Hippo. lib. 1. De morbis popu. Coctiones crisis celeritatem, & securam sanitatem ostendunt. Præsens aphor. unam tantum prognostici partem continet, quæ ad diem decretorium spectat, ac docet sexta die malas fieri iudicationes. Quod enim de rigore dixit, de iudicatione intelligi voluit. Nam solent rigores iudicationes ipsas antecedere, quoniam rigor est totius corporis inæqualis concussio, ac conquassatio. Hanc uero concussionẽ sequuntur vacuationes & iudicia, nunquam tamẽ ad bonum in sexta die. Sextus nanque tyranno confertur, uti & septimus regi. Rex enim aut supplicii partem adimit,

Rigor.

adimit, aut victoriam illustrat. Tyrannus verò, de salute dolet, de pernicie gaudet, & quęrit vbi animum expleat, & ægrum male tractet, aut longa punitione exerceat: Talis est sexti diei natura, qui aut ægrum iudicat ad mortem, aut cum prauis accidentibus, & deinde cum periculo recidiuæ. Neque obstat quòd lib. 3. De morb. pop. par. 3. In Larissa virginem, mulier hęc liberata fuerit ac iudicata sexta die, ac dixisse Hippo. non redijsse morbum, Nam à iudicio menses fluxerunt, potuit tamen hæc vacuatio à recidiua mulierem liberare. In febribus itaque, præsertim continuis, aut quæ non habent quotidianas accessiones, rigores in sexta die facti mali sunt, & qui difficiles, afferant iudicationes, hoc est ad mortem, aut cum prauis accidentibus, parum tutas, & quæ redire solent.

Diei sexti natura.

APHORIS. XXX.

Quibus accesiones fiunt, si quacunque hora febris dimiserit, eadem hora cras assumpserit, difficile iudicantur.

COMMENT.

Verus sensus huius apho. est de horis inuasionum accessionum, de quibus inquit: Si eadem hora febris inuadat sequenti die, qua hodie inuasit, & tertia die eadem hora qua secunda, & quarta die eadem qua tertia, & secunda, & prima, difficile iudicabitur, quasi dicat, prorogabitur morbus. Longus etenim futurus est morbus qui causam habet firmam & immutatam, ac permanentem; talis est febris quę eisdem repetit horis. Neque licet statim morbi longitudinem pędicere, vbi semel, aut bis, eum ordinem inuadendi seruet febris, sed ubi sæpius eueniat, febre quotidie, aut per tertium, aut per quartum repetente. Quod non sine magno suæ salutis dispendio expertus est Carolus Hispaniarum Princeps maxi-

Longus morbus futurus.

Caroli principis historia.

maximus, triginta mensibus quartanam febrem passus. Cuius curationi semper inter fui simul cum meis sodalibus viris in arte medica præstantissimis, summaque prudentia præditis, doctissimo Sacta Cara, & sapientissimo Iacobo Oliuares. Cœpit quartana suam celsitudinem molestare anno 1559. Sexta die Augusti, erat is suæ ętatis 14. habuitque initium ab humore melancholico vstione genito, qui accessiones inferebat inordinatas, sed paulo post quartanarium ordinē seruarunt, & cum signis cruditatis quę toto ferè morbo perseuerarunt in vrinis & deiectionibus. Nam singulis mensibus, aut paulo maiori interuallo sponte fluebat aluus, multa vero cruda ac subnigra deiiciebat, à quibus nihilo melius habebat, sed accessiones suā seruabant lōgitudinem & uehementiam, & toto ferè morbo ualida siti premebatur. Transacto verò anno primo febres quandam figuram inuadendi cęperunt, quam supra quatuordecim menses seruarunt. Anticipabant enim horas quinque perpetuò, nulla facta temporis differentia, quę sentiri posset. Quantum autem quęuis accessio præcedentis accessionis horam præueniebat, tantum ante dimittebat, atque erant eiusdem spatii accessiones omnes. Itaque quamuis morbus crudus esset, accessionum anticipationibus consideratis, & earundē longitudine & vehementia, videbatur status rationem habere. Euenit autem post secundum annum, vt accessiones eandem quinque horarum anticipationem seruauerunt multis diebus, non tamen æqualem longitudinem, sed semper in diminutionem procedentem, simul cum vomitibus crudæ pituitæ, quæ ex longis cruditatibus aceruabatur in ventriculo, ita ad finem fuit perducta ac fine notis coctionis. Quapropter post duos rediit menses, & intra alios duos cum coctionibus in totum euasit. Vidimus etiam non paucos qui longas febres repetentes per accessiones sunt passi. Quorum accessiones non repetebant eadem hora, sed seruabant eundem anticipationis ordinem, aut postpositionis. Vnde colliges nihil referre, siue eadem hora febres inuadant

uadant sequenti, aut tertia, aut quarta die: siue anticipationis, aut postpositionis eundem limitem seruent. quoduis enim horum satisfacit ad causæ firmitatem & pertinaciam, proinde ad morbi longitudinem, siue eadē, siue diuersa hora febris dimiserit, (id enim est, quod dixit: Quacunque hora febris dimiserrit) si eadem occupauerit accessio sequens, qua precedens, id erit satis.

APHORIS. XXXI.

In febribus cum laßitudine, ad articulos & circa buccas præsertim, abceßus fiunt.

COMMENT.

Lassitudines quædam sunt spontaneæ, quædam sequuntur exercitationes. vbi verò quispiam febricitauerit cum lassitudine, qualiscunque ipsa fuerit, abcessus solent sperari, atque tales febres finire. Si enim lassitudo validas sequatur exercitationes, sperandum est naturam transmissuram abundantiam ad articulos, qui ab initio ob exercitationem incaluerunt, vnde etiam initium morbus habuit. Nam articuli incalescentes in exercitatione calorem musculis immittunt, & inde toti corpori: calor vero in articulis manens abundantiam ad se trahet, siquidem calor est tractionis initium, vt libro De arte med. & in Commentariis libro 2. De differentiis febri. docuimus. Dolor etiam in musculis & prope articulos manens quomodo fluxionem mouere possit, ibidem ostendimus. Quòd si lassitudo sponte euenerit, abundantiam mittet natura in articulos nferiores, si febris longa fuerit, quoniam crassi humores ad inferiores articulos mittuntur: si uerò tenues fuerint ad caput ascendentes prope buccas, id est, post aures, & in mento fient. Quamuis tamen Hippocr. docet modo in quam partem sunt abcessus futuri,

Abcessus in febribus cum lassitudine.

non tamen an futuri sint. Id verò docuit in Prog. dicens: Quæcunque febris prorogatur salubriter affecto homine, nec ob inflammationem, nec ob quamuis aliam causam manifestam dolore detinente, huic spectandus est abscessus cum tumore ac dolore ad aliquem articulorum, maximè eorum qui sunt in parte inferiori. In articulis autem aut superioribus, aut inferioribus fient abcessus vna communi ratione, qua laxæ partes facilè admittunt fluxiones.

APHORIS. XXXII.

Quibuscunque resurgentibus ex morbis pars quæpiam laborauerit, ibidem abcessus fiunt.

COMMENT.

Abceßus in conualescêtibus

Docuit in præcedenti prædicere in his qui febricitant, qua parte sint abcessus sperandi, modo in his qui è morbo conualescunt idem docet. Si namque pars quæpiam doluerit, aut ægrotauerit, aut languida fuerit, ibi abcessus speratur. Causa nota est. Nam si is qui è morbo resurgit, hoc est, conualescit, nondum sanus omnino est, prius coniicere debes an aliqua ratione abcessus sit sperandus: quòd si fuerit, tunc prędices eum futurum in dolentem partem, quia dolor aduocat fluxionem. Si verò non doleat, sed ægrotet quouis morbo, aut languida sit, ibidem fiet abcessus, quoniam pręcipuæ partes mittunt secundum naturam excrementa in ignobiles, & ualidę ad imbecillas. Præsagia itaque futurorum abcessuum ex Hippoc. accipies in Prognost. & ex imperfecta conualescentia, & ex notis reliquiarum morbi. Præsagia uero partis in quam futurę sunt, tum ex Prognostico in præcedenti Commentario citato, tum ex pręcedentibus aphorismis.

APHORIS. XXXIII.

Veruntamen si pars quępiam ante morbum laborauerit, ibi morbus firmabitur.

COMMENT.

Continuata oratione hunc scribit aphorismum de abcessibus sperandis. Nam aphor. 31. docuit in ægrotantibus cum lassitudine abcessus esse sperandos, & in quem locum, in 32. de conualescentibus dixit, abcessus esse sperandos in partem dolentem, si quę doluerit, aut laborauerit: modò vero de his qui nōdum ęgrotantes dolent, aut partis lassitudinem patiuntur. Cúm enim ægrotauerint, in parte qua pręfuit labor, erit abcessus sperandus, propter supradictas causas. Quamuis an sit futurus abcessus, an non, adhuc indistinctum maneat. Nam si aliqua uia humor qui abcessum committere debet purgetur, laborabitur æger ab abcessu, uti infra aphoris. 34. cùm inquit: Quibus speratur abcessum ad articulos futurum, liberat ab abcessu urina multa crassa & alba facta, qualis in febribus cum lassitudine, quarto die quibusdam fieri incipit. Quòd si è naribus sanguis effluxerit, valde celeriter liberatur. Præterea Prog. 65. lib. 2. in hunc modum scripsit: Considerare autem oportet talia hunc in modum. Si febris detinet, & dolor non cessauerit, & sputum non excernatur secundum rationem, neque biliosæ fuerint alui deiectiones, neque dissolutæ atque synceræ, neque vrina valde multa & crassa, & plurimum continens sedimentum, paratur autem salubris ab omnibus aliis salutiferis signis. In his oportet huiusmodi abcessus futuros sperare. Hęc Hippo. sententia integra definitio est futurorum abcessuum, quemadmodum in his aphor. tribus, partem in quam sint sperandi, definit.

Abcessuũ futurorũ definitio.

APHORIS. XXXIIII.

Si à febre habito tumore non existente in fauci bus strangulatio repente instauerit, lethale.

COMMENT.

A d partem artis prognosticam pertinet hic aphoris. Nam Prog. 16. lib. 3. eandem ferè sententiam scripsit, ubi de anginarum generibus agens, de pessima atque grauis sima, & quę ei de qua modo scribit confertur, inquit: An ginæ autem grauissimæ sunt, ac celerrimè interimunt, quæcunque nihil conspicuum faciunt in faucibus, neque in ceruice, plurimum uerò dolorem inferunt, atque or thopnæam. Hæ enim eodem die strangulant, & secundo, & tertio, & quarto. Verum quoniam in huius Prog. ex positione nos plura diximus ad hunc apho. attinentia, placet ad eum locum remittere lecto res, & huic apho. breuem adiungere Commentarium. Si à febre habito, dixit, idest, à febre molestato (de eo enim loquitur qui à febre molestatur & opprimitur, siue à magna febre deti netur) repentè euenerit strangulatio, non apparente in faucibus tumore, lethalis est affectus. Quamuis si cum fe bre non admodum magna id eueniat, adhuc verus est aphorismus. Nam cùm hi qui febricitant non magna fe bre, maiori quàm vbi secundum naturam habent, egeant respiratione, & naturalem efficere non valeant, nedum maiorem, quoniam strangulantur: mortis imminebit pe riculum. Tumore non existente in faucibus, dixit, per fau ces intelligens eam partem, quæ aperto ore se ostendit, interiacens gutturi & gulæ, ita vt aperto ore nihil tume scere videatur. Quod in Prog. dixit: Quæcunque nihil conspicuum faciunt in faucibus, neque in ceruice. Addit tamen, in ceruice, quoniam sæpe fit vt homo ab angina molestetur, & magna humoris pars in ceruicem trans-

Anginę lethales.

Fauces.

feratur, οἰδήματος μὴ ὄντος, id eſt, tumore non exiſtente. Nam οἴδημα, Latine œdema, apud Hip. omnem tumorem ſignificat, vt explicuimus in annot. in Com. 25. li. 1. Prog. lib. tamen Prorrh. par. 2. ſe. 54. hanc ſententiam ita ſcripſit: Fauces dolentes tenues, cum quadam difficultate ſtrangulantes, velociter exitum afferentes. Tenues tamẽ dixit, quaſi ſine tumore. Velociter vero exitium afferentes, eſt quod in Prog. dixit, celerrimé interimunt. quodque in eodem loco definiuit dicens: Eodem die ſtrangulant, ſecũdo, tertio, & quarto. In præſenti præterea apho. dixit: Si ſtrangulatio repẽte inſtiterit, vt excluderet alias ſtrangulationis ſpecies, quæ ſenſim fiunt, vt in pulmonia, abceſſu, aut tuberculo in pulmone, aut thorace, aut thoracis inflammatione, aut membranæ coſtas ſubcingentis. Nam inflammatio membranæ internæ gutturis nunquã adeo magna fit, vt ſtrãgulet, quoniam eſt & valde tenuis, & ſine carne, aut etiam pauci ſanguinis. Reliquum eſt vt de inflammatione gutturis & præſertim internę ipſius membranæ loquatur. Quæ omnia excludit in Prog. de angina loquens, & rurſus adiiciens, plurimum dolorem inferens, partem oſtendit patientem. Cum vero lethale dixit modo, in Prog. mortem celerrimã, & diem mortis explicuit. Sed in aphoriſ. ſpeciem difficilis ſpirationis, dixit, ſtrangulationem, & in Prog. ipſam dixit orthopnęã. Nihil autem refert, nam in aphor. πνὶξ dixit, id eſt ſtrangulatio, & in Prog. orthopnæa, quam Galenus per ſtrangulationem difiniuit lib. 2. Prorrh. Comment. 54. dicens: Nominat autem ipſe, atque alii omnes, orthopnæam, illã difficilis ſpirationis ſpeciem, per quam πνίγονται, hoc eſt, ſuffocantur, ſiue ſtrangulantur, decumbentes. Hoc loco eadem voce vſus eſt Gal. ad explicandam orthopnęã, qua Hippocrat. in aphoriſ. πνὶξ itaque nihil aliud ſignificat niſi ſtrangulationem, ad quam recta ceruice ſpirare eſt neceſſum, & orthopnæa ſpirationem, quæ recta ceruice exercetur, quoniam ſtrangulantur ægri, & ita coguntur ſpirare.

APHORIS. XXXV.

Si à febre habito, collum repentè peruertatur,

& uix deuorare potest tumore non existente, lethale.

COMMENT.

Pertinet quoque is aphor. ad partem prędicendi, in quo de quadam anginę specie agit, quę ex uertebrarum ceruicis luxatione oritur. Luxatur autem secunda frequentius ob inflammationem musculorum qui sunt ad fauces, aut guttur, qui ad se trahunt, & conuellunt uertebram, quo fiet ut deuorare non possint, aut difficile. Quod si unà omnes ipsam conuellant, ad anteriora ducetur, & postrema pars cum dolore caua manebit. Si uerò uehementius musculi unius lateris conuelluntur, in id latus inclinabit uertebra, fietque difficultas deglutiendi, & quandoque per nares reiicient potum. Quòd si à febre habito, inquit, collum repentè peruertatur modo dicto & uix deuorare possit, non tamen existente tumore, ac si dixisset non apparente, nam dixit μὴ ἐόντος, hoc est, non existente, existit tamen nonnunquam, sed intus ubi non apparet, sæpe in gutture, atque lethale est. Hip. li. 2. De mor. pop. parte 2. harum meminit anginarum, dicens: Erant autem anginosorum affectiones hæ, colli uerticula intro uergebat: quibusdam amplius, quibusdam minus. Et collum forinsecus conspicuam cauitatem introhabebat, & hac parte ad contactum dolebat. Erat autem & cuidam infra os dentis appellatum non similiter acuta. Quibusdam uerò etiam ualde conspicua, maiore circunferentia. Legimus conspicua, licet enim Grecè περιφερὴς, legatur, id est, rotunda, cum de angina loquatur, legendum potius περιφανὴς; id est, conspicua. hoc loco Hipp. harum anginarum que fiunt ex uertebrarum luxatione meminit, ac dixit, per eas quæ fiebant luxata uertebra ad interiora, paralysim non superuenire, neque mortem: per eas uerò quæ fiebant ex luxatione in latus, paralysim sequutam, & omnes quos uidit mortuos. Quamobrem cum Hippocr. lethale dicat, credendum est, ipsum loquutum de his quæ fiebāt

Anginæ ex uertebræ luxatione

ex luxatione in latus. Paralysis enim sequitur has luxationes uertebrarum, quas σκολιώσεις uocant, & eas quę anteriora, λορδώσεις, & eas quę ad posteriora, κυφώσεις quas post remas species raro sequitur paralysis, quia nerui per eas non comprimuntur, uti per primam, quamuis aliquando fiant relaxationes, & mouendi impotentiæ una uertebra sola ante aut retro laxata, compressa spina & medulla, ut in angulosa quam uocant luxatione. Opus etiam est dolorem adesse in his anginis, ut Hippocratis lib. 2. De mor. pop. dixit quamuis modo non meminerit eius. Aut forte loquitur de anginis ob uertebrarum luxationem factam a siccitate, ut uult Galen. in Commentar. nam hæc uidetur magis conuenire cum apho. sententia. Primùm quoniam doloris non meminit, & quę à siccitate fit, dolore uacat. Deinde quoniam lethale dixit, & hęc immedicabilis est, præsertim cum febre. Aliæ uerò nisi ad latus fiant, ut diximus, lethales non sunt, & uix posse deuotare, lethale non est. Quare si de his, quę à siccitate fiunt intelligi potest aphoris. pars illa, repente, omnino abundare uidetur. Nam quæ à siccitate fiunt, sensim fiunt, & Galenus eam partem non legit in Commentar. neque Leonicenus ipsam legit in sua translatione, neque lectio hęc Galeni de siccis anginis, fert eam particulam. Aphorismi lectio.

APHORIS. XXXVI.

Sudores febricitantibus si incęperint, boni sunt tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & undecimo, & quartodecimo, & decimo septimo, & uigesimo primo, & uigesimo septimo, & trigesimo quarto. Hi enim sudores morbos iudicant. Qui uerò tales non sunt, laborem significant, & morbi longitudinem, & recidiuam.

COM-

COMMENT.

Decretoriorum dierum uis.

Quantam uim habeant dies decretorii in decernendis morbis, præsertim acutis, docuit Galenus li. 1. De diebus decretoriis. Nam iudicantur in ipsis sæpe morbi acuti: & tuto, & fine periculo redditus, atque hoc vltimum quã maximè debetur diei naturæ. Liberant præterea à morbis prædicti dies, manifestis factis vacuationibus, aut effatu di gnis abcessibus, quæ omnes iudicationes appellantur. Ex cretiones autem sunt fluxus ventris, vomitus, vrina, sanguis ab vtero manans, aut naribus, aut etiam ab ani uenis, & sudor. Is verò, excrementa serosa quæ in venis & arteriis, & carne ipsa continentur vacuat, ducitur quoque cũ ipso nonnihil humoris vitiosi, aut abundantis per morbos, ita vt ostendat, cuius naturæ sit, quod in uasis continetur. Quod docent, color, & odor sudoris, atque sapor, indicantque non parum sudores qualitate atque substantia. In præsenti aphor. de sudoribus loquitur qui febricitantibus accidunt, præsertim per acutas febres, quoniam febres sunt, in quibus iudicationes per sudorem speramus. Sunt enim morbi qui occupant venas & arterias, à quibus sudores manant. At vero in morbis qui acuti non sunt, iudicia raro sperantur. Laudauit ea ratione sudores qui fiunt in diebus vsque ad trigesimum quartum, si quidem deinceps pauci iudicantur, & minus per sudorem, tum quod longi morbi sunt, tum qnod à crassis pendent humoribus. Quia longi, raro iudicantur: quia crassi humores eos efficiunt, non habent sudorem peculiarem vacuationem. Præterea nosse oportet, acutos morbos habere per dies impares vehementiores accessiones, & eò magis quo fuerint acutiores, & iudicationes semper fieri in diebus accessionum, in quibus sunt humorum motus, tunc enim facilius excernuntur, cum commoti iam sunt. Hippocrates sane modo quamuis ex multis aliis posset docere sudorem bonitatem, quod. Prog. 22. lib. 1. fecit, ex sola dierum iudicantium natura, id considerare instituit, dicens: Sudores febricitãtibus

Sudores unde euacuant.

Sudores ex quibus iudicant.

Iudicationes in quibus diebus & quare.

tibus si inceperint,boni sunt tertio die, & quinto.in his enim quāplurimi acutissimi morbi iudicantur sudore.

Non meminit tamē quarti,quoniā tertius arripit quarti iudicationem,in morbis adeo acutis, quique habent per impares motus,aut differtur iudicatio in quintum eadē de cā. Sed de iis non pauca diximus, & de dierum omniū iudicantium natura & potestate, in expositione Prog.primi libri 3. Cæterum non oīno fuit immemor Hip.iudicationis per sudorē in quarto die. Nam lib.3. De mor.pop.par.3.in historia Periclis,dixit:Quarto circa meridiē sudauit multum calidū, per totū corpus,sine febre iudicatus est,nec rediit febris.Deinde meminit septimi,vndecimi,decimi quarti,decimi septimi, vigesimi primi,vigesimi septimi, & trigesimi quarti. In quibusdā legitur.& vigesimo primo. Quadragesimi non meminit,quoniā per sudorē raro iudicātur morbi die quadragesimo,paulò frequentius 27.31.& 34. Hos sudores bonos esse dicit, non ꝙ boni sint omnes qui in his diebus eueniunt, siquidem malos plures videmus in eis diebus factos.Sed voluit ex diei natura eos esse bonos, si aliis rationibus boni fuerint. Nā præter coctionē quæ omnē bonā iudicationē præcedere dēt,ab effectu alia cōsiderare docet,nō tm̄ diē, cū optimū sudorē, ac deinde bonū, definiuit Hip.in Prog.dicēs,Sudores optimi quidē sunt, in oībus acutis morbis,quicunq; in diebus decretoriis fiunt,& integrè febrē sedāt.boni verò quicunq; ex toto corpore ꝓcedētes fecere,vt homo facilius morbū ferret. De bono igitur loquutus (vti & in aph.ꝑsenti) ex toto corpore ꝓdire dēre dicit,ac facere vt hō facilius morbū ferat.Quapropter & hæc ad bonū sudorem,quāuis optimus non sit,necessaria sunt. Quod tamē ad diem attinet decretoriū,de quo aph.tantummodo scribitur,Gal.quoque necessarium esse uult in Com.prædicti Prognostici, cum dixit,In bonis vero non tamen optimis prodire ex toto corpore, & aliquid morbi tollere ,scribens . Nihil præterea adiicit de diebus decretoriis,tanquam id quoque bonū rursus sudorem necessario comitetur. Si uero sudores tales non sint,laborē significat,aut morbi lōgitudinem.

Sudor in quarto.

Sudores boni, qui.

Iudicationes in diebus accessionum.

turentur. In præsenti uero, in febribus dixit, quoniam in iis solent sanguinis fluxiones euenire, aut iudicatoriæ, aut secus, quãuis in omnibus magnis fluxionibus uerum sit quod dicitur, ubi sanguinis multitudo effluxerit, in refectionibus uentres desubtus humescere: Quoniam post magnas sanguinis uacuationes languet natiuus calor. in refectionibus uero, siue procedente tempore, ut dixit in Prorrh. assumpto alimento cruditates fiunt, nequeunte calore cibos superare, neque coctos succos digerere in habitum corporis, ac proinde plurimum, & crudum atque humidum per intestina delabitur, & uentres deorsum humescunt. Dixit enim, καθ᾽ ὑγραίονται, & lib. Prorrh. πονηρεύονται, quod est, malè afficiuntur. Malè autem affici autore Galeno in eius partis Com. est humectari, aut morderi, aut inflari, aut ructus acidos perpeti. Notum autem est hæc sæpe aduenire iis qui magnas sanguinis uacuationes sunt passi, nam per paruas id non est necessarium, sicuti neque calorem natiuum uentris & membrorum languere. Quod etiam dixit, Quacunque ex parte, notissimum est, nam & per hæmorrhoidas, & per vterum, & per sedem, aut per nares in febribus, sæpius veniens, ubi modum excesserit, imbecillitatem affert, ad quam quæ dicuntur in aphorismo sequuntur. Apparet quoque interim urina aquosa & cruda. Quapropter rectè admodum Hip. addit; Nisi urina maturetur. Si nanque medicus ita cibos ægro ministret ut sensim accipiat quod superare ualeat, concoquentur cibi pauci & coctionis facilis, & urinæ coctæ apparebunt, & uenter non humectabitur. Conducet quoque hæc sententia ad uictum instituendum simili cognita ratione ei quæ tradita est in illo apho. Quæ longo tempore extenuantur corpora, lentè reficere conuenit. Nam paucus calor non potest multum superare alimentum. Ducuntur autem ægri sæpius in hunc errorem uel inscii medicis, quoniam cũ ex morbis reualescunt, fame uexantur ob uentriculi frigiditatem, & cibos accipiunt magna copia, quos seruare nequeunt, & uentres inde humectantur, aut praue afficiuntur, quod non fieret, si ad mensuram caloris

Ventres quibus humescunt.

Conualescentes uerè fame torquẽtur.

eos acciperent.Nam tum & cibos superassent, & urina cocta apparuisset,& uentres nihil mali paterentur.

APHORIS. XXVIII.

Quibus biliosæ sunt deiectiones, surditate facta, cessant, & quibus surditas, biliosis deiectionibus factis cessat.

COMMENT.

Quoties humor morbum aliquem efficiens in partē aliam transfunditur, siue intra corpus, siue extra ipsum pars laborans à morbo fiente qui ab humore pendebat liberatur. Maxime uero id fit ubi per distantissimas partes uacuatio fiat, quam reuulsionem in contrarium factam dicimus. Hoc euenit quum humor biliosus surditatem efficiens per intestina uacuatur, fiuntque biliosæ deiectiones. Quod si biliosæ deiectiones præcedunt, sur ditate ueniente, cessant, rursus ad superiora conuerso humore, qui per uentrem uacuabatur. Loquutus est Hip. de biliosis deiectionibus & surditate à bile orta, quoniā hęc permutatio humoris à capite in uentrem, aut rursus à uentre in caput, frequentius fit ab humore bilioso, rarò à pituitoso, siquidem is ob crassitudinem non facilè sursum ac deorsum agitur. Tota præterea aph. sententia, de iis quę magna ex parte eueniunt intelligi debet. Nā non raro fieri uidebis, adeo magnam bilis copiam in corpore abundare, ut possit simul & per uentrem descen dere, & caput occupare, ac surditatem efficere, sicuti & phreneticos quandoque uides semel atque iterum purgata bile, aut sponte, aut arte, nec tamen à phrenitide liberari. Sed Hip. scribit quod sępius euenit, quodque medicum imitari conuenit in morbis capitis, uidelicet humores caput infestantes uentris purgatione ducere deorsum, & humores deorsum facientes impetum, ad su-

Surditas per biliosas deiectiones curatur.

perna reuocare, veluti vomitu, Nam ad caput, aut nobiles alias particulas prauos humores ducere non expedit. Lib. de iudicationibus Hippoc. ita scriptum reliquit. Quibus in febribus aures obsurdescunt, his non soluta febre insanire necesse est. Soluit autem sanguis è naribus erumpens, aut aluus biliosa egerens, aut dysenteria accedens, aut coxarum, aut genuum dolor.

APHORIS. XXIX.

Quibus in febribus sexta die rigores fiunt, difficile iudicantur.

COMMENT.

Febres iudicatę sine notis coctionis redeunt.

Hipp. Proh. 22. lib. 3. inquit: Quibus febres desinūt, neque cum signis solutionis, neque in diebus decretoriis, recidiuam in eis expectare oportet: Quod namque in aphor. præsenti dixit, Difficile iudicari: idem est quod male iudicari. Mala autem iudicia sunt, cum prauis accidentibus, & ad malum, nempe mortem, aut deteriorem statum, aut cum periculo recidiuæ. Talia eueniunt iis qui iudicantur, non cum signis concoctionis, aut non in die decretoria. Sine notis coctionis nullus morbus probè iudicatur, quoniam coctio excretionem præcedere debet, tum ad citam iudicationem, tum ad securitatem. Dicente Hippo. lib. 1. De morbis popu. Coctiones crisis celeritatem, & securam sanitatem ostendunt. Præsens aphor. unam tantum prognostici partem continet, quæ ad diem decretorium spectat, ac docet sexta die malas fieri iudicationes. Quod enim de rigore dixit, de iudicatione intelligi voluit. Nam solent rigores iudicationes ipsas antecedere, quoniam rigor est totius corporis inæqualis concussio, ac conquassatio. Hanc uero concussionē sequuntur vacuationes & iudicia, nunquam tamē ad bonum in sexta die. Sextus nanque tyranno confertur, uti & septimus regi. Rex enim aut supplicii partem

Rigor.

adimit,

adimit, aut victoriam illustrat. Tyrannus verò, de salute dolet, de pernicie gaudet, & quęrit vbi animum expleat, & ęgrum male tractet, aut longa punitione exerceat. Talis est sexti diei natura, qui aut ægrum iudicat ad mortem, aut cum prauis accidentibus, & deinde cum periculo recidiuæ. Neque obstat quòd lib. 3. De morb. pop. par. 3. In Larissa virginem, mulier hęc liberata fuerit ac iudicata sexta die, ac dixisse Hippo. non rediisse morbum, Nam à iudicio menses fluxerunt, potuit tamen hæc vacuatio à recidiua mulierem liberare. In febribus itaque, præsertim continuis, aut quæ non habent quotidianas accessiones, rigores in sexta die facti mali sunt, & qui difficiles, afferant iudicationes, hoc est ad mortem, aut cum prauis accidentibus, parum tutas, & quæ redire solent.

Diei sexti natura.

APHORIS. XXX.

Quibus accessiones fiunt, si quacunque hora febris dimiserit, eadem hora cras assumpserit, difficile iudicantur.

COMMENT.

Verus sensus huius apho. est de horis inuasionum accessionum, de quibus inquit: Si eadem hora febris inuadat sequenti die, qua hodie inuasit, & tertia die eadem hora qua secunda, & quarta die eadem qua tertia, & secunda, & prima, difficile iudicabitur, quasi dicat, prorogabitur morbus. Longus etenim futurus est morbus qui caussam habet firmam & immutatam, ac permanentem, talis est febris quę eisdem repetit horis. Neque licet statim morbi longitudinem pędicere, vbi semel, aut bis, eum ordinem inuadendi seruet febris, sed ubi sæpius eueniat, febre quotidie, aut per tertium, aut per quartum repetente. Quod non sine magno suæ salutis dispendio expertus est Carolus Hispaniarum Princeps

Longus morbus futurus.

Caroli principis historia.

maximus, triginta mensibus quartanam febrem passus. Cuius curationi semper interfui simul cum meis sodalibus viris in arte medica præstantissimis, summaque prudentia præditis, doctissimo Sacta Cara, & sapientissimo Iacobo Oliuares. Cœpit quartana suam celsitudinem molestare anno 1559. Sexta die Augusti, erat is suæ ętatis 14. habuitqu initium ab humore melancholico vstione genito, cui accessiones inferebat inordinatas, sed paulo post quartanarium ordinē seruarunt, & cum signis cruditatis quę toto ferè morbo perseuerarunt in vrinis & deiectionibus. Nam singulis mensibus, aut paulo maiori interuallo sponte fluebat aluus, multa vero cruda ac subnigra deiiciebat, à quibus nihilo melius habebat, sed accessiones suā seruabant lōgitudinem & uehementiam, & toto ferè morbo ualida siti premebatur. Transacto verò anno primo febres quandam figuram inuadendi cęperunt, quam supra quatuordecim menses seruarunt. Anticipabant enim horas quinque perpetuò, nulla facta temporis differentia, quę sentiri posset. Quantum autem quęuis accessio præcedentis accessionis horam præueniebat, tantum ante dimittebat, atque erant eiusdem spatii accessiones omnes. Itaque quamuis morbus crudus esset, accessionum anticipationibus consideratis, & earundē longitudine & vehementia, videbatur status rationem habere. Euenit autem post secundum annum, vt accessiones eandem quinquę horarum anticipationem seruauerunt multis diebus, non tamen æqualem longitudinem, sed semper in diminutionem procedentem, simul cum vomitibus crudæ pituitæ, quæ ex longis cruditatibus aceruabatur in ventriculo, ita ad finem fuit perducta ac fine notis coctionis. Quapropter post duos rediit menses, & intra alios duos cum coctionibus in totum euasit. Vidimus etiam non paucos qui longas febres repetentes per accessiones sunt passi. Quorum accessiones non repetebant eadem hora, sed seruabant eundem anticipationis ordinem, aut postpositionis. Vnde colliges nihil referre, siue eadem hora febres inuadant

uadant sequenti, aut tertia, aut quarta die: siue anticipationis, aut postpositionis eundem limitem seruent. quoduis enim horum satisfacit ad causæ firmitatem & pertinaciam, proinde ad morbi longitudinem, siue eadē, siue diuersa hora febris dimiserit, (id enim est, quod dixit: Quacunque hora febris dimiserrit) si eadem occupauerit accessio sequens, qua pręcedens, id erit satis.

APHORIS. XXXI.

In febribus cum laßitudine, ad articulos & circa buccas præsertim, abcessus fiunt.

COMMENT.

Lassitudines quædam sunt spontaneæ, quædam sequuntur exercitationes. vbi verò quispiam febricitauerit cum lassitudine, qualiscunque ipsa fuerit, abcessus solent sperari, atque tales febres finire. Si enim lassitudo validas sequatur exercitationes, sperandum est naturam transmissuram abundantiam ad articulos, qui ab initio ob exercitationem incaluerunt, vnde etiam initium morbus habuit. Nam articuli incalescentes in exercitatione calorem musculis immittunt, & inde toti corpori: calor vero in articulis manens abundantiam ad se trahet, siquidem calor est tractionis initium, vt libro De arte med. & in Commentariis libro 2. De differentiis febri. docuimus. Dolor etiam in musculis & prope articulos manens quomodo fluxionem mouere possit, ibidem ostendimus. Quòd si lassitudo sponte euenerit, abundantiam mittet natura in articulos inferiores, si febris longa fuerit, quoniam crassi humores ad inferiores articulos mittuntur: si uerò tenues fuerint ad caput ascendentes prope buccas, id est, post aures, & in mento fient. Quamuis tamen Hippocr. docet modo in quam partem sunt abcessus futuri, Abcessus in febribus cum lassitudine.

non tamen an futuri sint. Id verò docuit in Prog. dicens: Quæcunque febris prorogatur salubriter affecto homine, nec ob inflammationem, nec ob quamuis aliam causam manifestam dolore detinente, huic spectandus est abscessus cum tumore ac dolore ad aliquem articulorum, maximè eorum qui sunt in parte inferiori. In articulis autem aut superioribus, aut inferioribus fient abscessus vna communi ratione, qua laxæ partes facilè admittunt fluxiones.

APHORIS. XXXII.

Quibuscunque resurgentibus ex morbis pars quæpiam laborauerit, ibidem abcessus fiunt.

COMMENT.

Abcessus in conualescẽtibus

Docuit in præcedenti prædicere in his qui febricitant, qua parte sint abcessus sperandi, modo in his qui è morbo conualescunt idem docet. Si namque pars quæpiam doluerit, aut ægrotauerit, aut languida fuerit, ibi abcessus speratur. Causa nota est. Nam si is qui è morbo resurgit, hoc est, conualescit, nondum sanus omnino est, prius coniicere debes an aliqua ratione abcessus sit sperandus: quòd si fuerit, tunc prędices eum futurum in dolentem partem, quia dolor aduocat fluxionem. Si verò non doleat, sed ægrotet quouis morbo, aut languida sit, ibidem fiet abcessus; quoniam pręcipuæ partes mittunt secundum naturam excrementa in ignobiles, & ualidę ad imbecillas. Præsagia itaque futurorum abcessuum ex Hippoc. accipies in Prognost. & ex imperfecta conualescentia, & ex notis reliquiarum morbi. Præsagia uero partis in quam futurę sunt, tum ex Prognostico in præcedenti Commentario citato, tum ex pręcedentibus aphorismis.

APHORIS. XXXIII.

Verumtamen si pars quępiam ante morbum laborauerit, ibi morbus firmabitur.

COMMENT.

Continuata oratione hunc scribit aphorismum de abcessibus sperandis. Nam aphor. 31. docuit in ægrotantibus cum lassitudine abcessus esse sperandos, & in quem locum, in 32. de conualescentibus dixit, abcessus esse sperandos in partem dolentem, si quę doluerit, aut laborauerit: modò vero de his qui nõdum ęgrotantes dolent, aut partis lassitudinem patiuntur. Cúm enim ægrotauerint, in parte qua pręfuit labor, erit abcessus sperandus, propter supradictas causas. Quamuis an sit futurus abcessus, an non, adhuc indistinctum maneat. Nam si aliqua uia humor qui abcessum committere debet purgetur, laborabitur æger ab abcessu, uti infra aphoris. 34. cùm inquit: Quibus speratur abcessum ad articulos futurum, liberat ab abcessu urina multa crassa & alba facta, qualis in febribus cum lassitudine, quarto die quibusdam fieri incipit. Quòd si è naribus sanguis effluxerit, valde celeriter liberatur. Præterea Prog. 65. lib. 2. in hunc modum scripsit: Considerare autem oportet talia hunc in modum. Si febris detinet, & dolor non cessauerit, & sputum non excernatur secundum rationem, neque biliosæ fuerint alui deiectiones, neque dissolutæ atque synceræ, neque vrina valde multa & crassa, & plurimum continens sedimentum, paratur autem salubris ab omnibus aliis salutiferis signis. In his oportet huiusmodi abcessus futuros sperare. Hęc Hippo. sententia integra definitio est futurorum abcessuum, quemadmodum in his aphor. tribus, partem in quam sint sperandi, definit.

Abcessuũ futurorũ definitio.

APHORIS. XXXIIII.

Si à febre habito tumore non existente in fauci bus strangulatio repente instauerit, lethale.

COMMENT.

Ad partem artis prognosticam pertinet hic aphoris. Nam Prog. 16. lib. 3. eandem ferè sententiam scripsit, ubi de anginarum generibus agens, de pessima atque grauissima, & quę ei de qua modo scribit confertur, inquit: Anginæ autem grauissimæ sunt, ac celerrimè interimunt, quæcunque nihil conspicuum faciunt in faucibus, neque in ceruice, plurimum uerò dolorem inferunt, atque orthopnæam. Hæ enim eodem die strangulant, & secundo, & tertio, & quarto. Verum quoniam in huius Prog. expositione nos plura diximus ad hunc apho. attinentia, placet ad eum locum remittere lecto res, & huic apho. breuem adiungere Commentarium. Si à febre habito, dixit, idest, à febre molestato (de eo enim loquitur qui à febre molestatur & opprimitur, siue à magna febre detinetur) repentè euenerit strangulatio, non apparente in faucibus tumore, lethalis est affectus. Quamuis si cum febre non admodum magna id eueniat, adhuc verus est aphorismus. Nam cùm hi qui febricitant non magna febre, maiori quàm vbi secundum naturam habent, egeant respiratione, & naturalem efficere non valeant, nedum maiorem, quoniam strangulantur: mortis imminebit periculum. Tumore non existente in faucibus, dixit, per fauces intelligens eam partem, quæ aperto ore se ostendit, interiacens gutturi & gulæ, ita vt aperto ore nihil tumescere videatur. Quod in Prog. dixit: Quæcunque nihil conspicuum faciunt in faucibus, neque in ceruice. Addit tamen, in ceruice, quoniam sæpe fit vt homo ab angina molestetur, & magna humoris pars in ceruicem transferatur,

Anginę lethales.

Fauces.

feratur, οἰδήματος μὴ ὄντος, id eſt, tumore non exiſtente. Nam οἴδημα, Latine œdema, apud Hip. omnem tumorem ſignificat, vt explicuimus in annot. in Com. 25. li. 1. Prog. lib. tamen Prorrh. par. 2. ſe. 54. hanc ſententiam ita ſcripſit: Fauces dolentes tenues, cum quadam difficultate ſtrangulantes, velociter exitum afferentes. Tenues tamē dixit, quaſi ſine tumore. Velociter vero exitium afferentes, eſt quod in Prog. dixit, celerrimé interimunt. quodque in eodem loco definiuit dicens: Eodem die ſtrangulant, ſecūdo, tertio, & quarto. In præſenti præterea apho.. dixit: Si ſtrangulatio repēte inſtiterit, vt excluderet alias ſtrangulationis ſpecies, quæ ſenſim fiunt, vt in pulmonia, abceſſu, aut tuberculo in pulmone, aut thorace, aut thoracis inflammatione, aut membranæ coſtas ſubcingentis. Nam inflammatio membranæ internæ gutturis nunquā adeo magna fit, vt ſtrāgulet, quoniam eſt & valde tenuis, & ſine carne, aut etiam pauci ſanguinis. Reliquum eſt vt de inflammatione gutturis & prȩſertim internȩ ipſius membranæ loquatur. Quæ omnia excludit in Prog. de angina loquens, & rurſus adiiciens, plurimum dolorem inferens, partem oſtendit patientem. Cum vero lethale dixit modo, in Prog. mortem celerrimā, & diem mortis explicuit. Sed in aphoriſ. ſpeciem difficilis ſpirationis, dixit, ſtrangulationem, & in Prog. ipſam dixit orthopnȩā. Nihil autem refert, nam in aphor. πνὶξ dixit, id eſt ſtrangulatio, & in Prog. orthopnæa, quam Galenus per ſtrangulationem difiniuit lib. 2. Prorrh. Comment. 54. dicens: Nominat autem ipſe, atque alii omnes, orthopnæam, illā difficilis ſpirationis ſpeciem, per quam πνίγονται, hoc eſt, ſuffocantur, ſiue ſtrangulantur, decumbentes. Hoc loco eadem voce vſus eſt Gal. ad explicandam orthopnȩā, qua Hippocrat. in aphoriſ. πνὶξ itaque nihil aliud ſignificat niſi ſtrangulationem, ad quam recta ceruice ſpirare eſt neceſſum, & orthopnæa ſpirationem, quæ recta ceruice exercetur, quoniam ſtrangulantur ægri, & ita coguntur ſpirare.

APHORIS. XXXV.

Si à febre habito, collum repentè peruertatur,

& uix deuorare potest tumore non existente, lethale.

COMMENT.

Pertinet quoque is aphor. ad partem prędicendi, in quo de quadam anginę specie agit, quę ex uertebrarum ceruicis luxatione oritur. Luxatur autem secunda frequētius ob inflammationem musculorum qui sunt ad fauces, aut guttur, qui ad se trahunt, & conuellunt uertebram, quo fiet ut deuorare non possint, aut difficile. Quod si unà omnes ipsam conuellant, ad anteriora ducetur, & postrema pars cum dolore caua manebit. Si uerò uehementius musculi unius lateris conuelluntur, in id latus inclinabit uertebra, fietque difficultas deglutiendi, & quandoque per nares reiicient potum. Quòd si à febre habito, inquit, collum repentè peruertatur modo dicto & uix deuorare possit, non tamen existente tumore, ac si dixisset non apparente, nam dixit μὴ ἐόντος, hoc est, non existente, existit tamen nonnunquam, sed intus ubi non apparet, sępe in gutture, atque lethale est. Hip. li. 2. De mor. pop. parte 2. harum meminit anginarum, dicens: Erant autem anginosorum affectiones hæ, colli uerticula intro uergebat: quibusdam amplius, quibusdam minus. Et collum forinsecus conspicuam cauitatem introhabebat, & hac parte ad contactum dolebat. Erat autem & cuidam infra os dentis appellatum non similiter acuta. Quibusdam uerò etiam ualde conspicua, maiore circunferentia. Legimus conspicua, licet enim Gręcè περιφερὴς, legatur, id est, rotunda, cum de angina loquatur, legendum potius περιφανὴς; id est, conspicua. hoc loco Hipp. harum anginarum quę fiunt ex uertebrarum luxatione meminit, ac dixit, per eas quæ fiebant luxata uertebra ad interiora, paralysim non superuenire, neque mortem: per eas uerò quæ fiebant ex luxatione in latus, paralysim sequutam, & omnes quos uidit mortuos. Quamobrem cum Hippocr. lethale dicat, credendum est, ipsum loquutum de his quæ fiebat

Anginæ ex uertebræ luxatione

ex luxatione in latus. Paralysis enim sequitur has luxationes uertebrarum, quas σκολιώσεις uocant, & eas quę anteriora, λορδώσεις, & eas quę ad posteriora, κυφώσεις quas post remas species raro sequitur paralysis, quia nerui per eas non comprimuntur, uti per primam, quamuis aliquando fiant relaxationes, & mouendi impotentiæ una uertebra sola ante aut retro laxata, compressa spina & medulla, ut in angulosa quam uocant luxatione. Opus etiam est dolorem adesse in his anginis, ut Hippocratis lib. 2. De mor. pop. dixit quamuis modo non meminerit eius. Aut forte loquitur de anginis ob uertebrarum luxationem factam a siccitate, ut uult Galen. in Commentar. nam hæc uidetur magis conuenire cum apho. sententia. Primùm quoniam doloris non meminit, & quę à siccitate fit, dolore uacat Deinde quoniam lethale dixit, & hęc immedicabilis est, præsertim cum febre. Aliæ uerò nisi ad latus fiant, ut diximus, lethales non sunt, & uix posse deuorare, lethale non est. Quare si de his, quę à siccitate fiunt intelligi potest aphoris pars illa, repente, omnino abundare uidetur. Nam quæ à siccitate fiunt, sensim fiunt, & Galenus eam partem non legit in Commentar. neque Leonicenus ipsam legit in sua translatione, neque lectio hęc Galeni de siccis anginis, fert eam particulam.

Aphorismi lectio.

APHORIS. XXXVI.

Sudores febricitantibus si incęperint, boni sunt tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & undecimo, & quartodecimo, & decimo septimo, & uigesimo primo, & uigesimo septimo, & trigesimo quarto. Hi enim sudores morbos iudicant. Qui uerò tales non sunt, laborem significant, & morbi longitudinem, & recidiuam.

COM-

tibus si inceperint, boni sunt tertio die, & quinto. in his enim quāplurimi acutissimi morbi iudicantur sudore. Non meminit tamē quarti, quoniā tertius arripit quarti iudicationem, in morbis adeo acutis, quique habent per impares motus, aut differtur iudicatio in quintum eadē de cā. Sed de iis non pauca diximus, & de dierum omniū iudicantium natura & potestate, in expositione Prog. primi libri 3. Cæterum non oīno fuit immemor Hip. iudicationis per sudorē in quarto die. Nam lib. 3. De mor. pop. par. 3. in historia Periclis, dixit: Quarto circa meridiē sudauit multum calidū, per totū corpus, sine febre iudicatus est, nec rediit febris. Deinde meminit septimi, vndecimi, decimi quarti, decimi septimi, vigesimi primi, vigesimi septimi, & trigesimi quarti. In quibusdā legitur. & vigesimo primo. Quadragesimi non meminit, quoniā per sudorē raro iudicātur morbi die quadragesimo, paulò frequentius 27. 31. & 34. Hos sudores bonos esse dicit, non q̃ boni sint omnes qui in his diebus eueniunt, siquidem malos plures videmus in eis diebus factos. Sed voluit ex diei natura eos esse bonos, si aliis rationibus boni fuerint. Nā præter coctionē quæ omnē bonā iudicationē præcedere dēt, ab effectu alia cōsiderare docet, nō tm̄ diē, cū optimū sudorē, ac deinde bonū, definiuit Hip. in Prog. dicēs, Sudores optimi quidē sunt, in oībus acutis morbis, quicunq; in diebus decretoriis fiunt, & integrè febrē sedāt. boni verò quicunq; ex toto corpore ꝓcedētes fecere, vt homó facilius morbū ferret. De bono igitur loquutus (vti & in aph. p̃senti) ex toto corpore ꝓdire dēre dicit, ac facere vt hō facilius morbū ferat. Quapropter & hæc ad bonū sudorem, quāuis optimus non sit, necessaria sunt. Quod tamē ad diem attinet decretoriū, de quo aph. tantummodo scribitur, Gal. quoque necessarium esse uult in Com. prædicti Prognostici, cum dixit, In bonis vero non tamen optimis prodire ex toto corpore, & aliquid morbi tollere, scribens. Nihil præterea adiicit de diebus decretoriis, tanquam id quoque bonū rursus sudorem necessario comitetur. Si uero sudores tales non sint, laborē significat, aut morbi lōgitudinem.

Sudor in quarto.

Sudores boni, qui.

Iudicationes in diebus accessionum.

tudinem,aut recidiuam. Diximus eam esse causam ob quam in diebus accessionum fiunt bonę iudicationes,de quibus sunt sudores, quoniam iudicationes bonę fiunt motis humoribus, mouentur tamen in diebus accessionum,& humores moti facilius excernuntur. Quòd si in aliis diebus natura tentasset iudicationem facere, qui non forent de his qui recensentur ab Hippoc.& qui iudiciarii non sunt,labores fierent,hoc est,cum lęsione,& prauis accidentibus fiet iudicium,quatenus quieti humores cum labore agitantur & uacuantur, & uacuationes quę in aliis diebus fiunt,causam præter naturam, ut multitudinem,aut acrimoniam habent commouentem, significant etiam longitudinem,ubi à multitudine humoris iudicatio concitetur,& ante concoctionem, aut tempus à natura destinatum. Aut etiam recidiuam significabit, non enim alia ratione fidę sunt iudicationes, hoc est, quæ nunquam redeunt,nisi quoniam in diebus decretoriis fiunt,Aut dies ipsa hoc unum ostendit.

APHORIS. XXXVII.

Frigidi sudores cum acuta quidem febre facti, mortem significant:cum mitiori uero morbi longitudinem.

COMMENT.

Frigidum sudorem duas habere significationes scribit,mortem,& morbi longitudinem.Nam aut febris cui superuenit,acuta est; aut mitior:si acuta,mortem significat: si mitior, longitudinem. Causam distinctionis, quare etiam fiat ut in acuta febre frigidi maneat sudores, apertam dedit Galenus in Commentario. Humores enim putrescere possunt, & uehementem calorem præter naturam concipere, calore natiuo languente in solidis ipsis particulis. Nihil autem prohibet calidissimis existentibus humoribus in uasis, natiuum

uum calorem remissum esse, & à vasis manent ein sudorem in cute refrigerari, ac manare frigidum. Inde fiet ut cum acuta febre adeo languente calore natiuo, sit speranda mors. Cum mitiori verò febre non item, sed longitudo speratur, quoniam mitior febris non ita calefacit humores, vt necessum sit natiuum calorem ualde languere, quando frigidi sudores manant ab ambitu corporis. Crassi enim & frigidi succi, qui mitem febrem facere solent, difficile coquuntur, & longos morbos faciunt, sed solent quandoque ad bonum peruenire finem. Præterea frigidus sudor cum acuta febre, signum est mortis, quoniam adeo breui non poterunt frigidi ac multi humores superari. Causa item est mala, febris acuta, quæ ante id hominem interimet, præsertim languente natiuo calore. Cum miti tamen febre natura longo tempore ualebit crassos coquere succos. Hanc sententiam in Prognostico ita scripsit. Pessimi verò sunt frigidi, & circa caput tantum, & vultum, & ceruicem facti. Hi enim cum acuta febre mortem prænunciant, cum leuiore verò, morbi lõgitudinem. Quo loco de frigido sudore loquitur, siue à toto corpore manet, siue à solo vultu & ceruice, intelligi voluit idem quoque de calido à sola facie & ceruice manante. Est sane pessimus si frigidus simul sit, & à uultu tantum & ceruice manet. Est autem malus, si calidus manauerit à capite, vultu, & ceruice tantum, & item qui frigidus à toto corpore manat. De his duobus intelligẽdum quod dixit: Cum acuta febre mortem, & cum mitiore morbi longitudinem significare. Illud uero quod Fuchsius in Comment. huius aphorismi dixit, falsum est, Hippocratem uidelicet in hoc loco per febrem acutam intellexisse eam quam dicunt συνεχῆ, id est, continuam. Ad quod comprobandum citat Gal. libro 1. De morb. pop. const. 1. Com. 23. cum inquit, Quæcumque febres manifestam habent remissionem, nunquam tamen febre prorsus uacant, acutæ & continuæ vocantur Hippocrati. Verũ nos in expositione Prog. citati abunde consutauimus eius mentem nonnullis rationibus. Quibus addes, quod Hippocra. postquam dixit: Sudorem frigidum

Fuchsius notatur.

tiones morborum tradidimus, quarum plures ante nos Gal. docuerat. De iis tamen sunt quę sumuntur ab iis, quæ sunt substantialiter sanitas, aut morbus. & quæ sumuntur ab actionibus, & quę à corporis affectibus. Præcedens aph. scriptus est de actionibus quas ostendunt excrementa, naturales vtique actiones ostendit sudor. Præsens est de iis quę sunt substantialiter morbus. Sequens autem de corporis affectibus, de quibus sunt colores corporis. In pręsenti itaque ex calore partis, aut frigore docet agnoscere quę pars ægrotet, & qua parte morbus fit. Quod verum est, vbi modum ita excedant, vt actiones vitient. In caloris namque frigoris, humiditatis, & siccitatis moderamento sita est substantialiter sanitas, vti ametria & recessu à debito modo consistit morbus. Tactus autem hæc dignoscit, si tangi possunt: sin minus, ex multis aliis cognitio fiet.

Morbus ex calore aut frigore cõstat.

APHORIS. XL.

Et ubi in toto corpore mutationes: etsi corpus infrigidetur, ac rursus calefiat, aut calor alter ex altero fiat, morbi longitudinem significat.

COMMENT.

Ex mutationibus à contrario in contrarium, aut ex vno in aliud diuersæ naturæ, docet, modò prędicere morbum futurum longum, veluti si in calore & frigore totũ corpus mutationem accipiat, & nunc incalescat, ac deinde refrigeretur, aut contrà morbus significatur longus. Rursus ex colorum mutationibus, ita vt modo albus, deinde rubeus, aut liuidus color in cute emergat, ex talibus corporis affectibus morbi longitudo significatur, si morbus salubris futurus est, nam plures colores & mutationes qualitatũ, sequuntur causarũ multitudinẽ, quibus variatis, variãtur prædictę qualitates. Nã occurrẽte calida causa incalescit corpus, & occurrẽte & cõmota

Morbi longi signa.

frigida

frigida, corpus infrigidatur. Tum etiam bile ad cutim commota pallidum redditur corpus, transfusa ad eas partes pituita redditur subalbidum, & rubrum sanguine moto, liuidum, transmisso sanguine melancholio, aut refrigerato. Quapropter si color alter ex altero fiat, multę causæ significantur. hæ uero difficile ad perfectionem ducuntur, & tempore est opus, si homo saluari debet, quod faciet ualida existente facultate naturali, hac tamen languente breuis erit morbus, atque lethalis.

APHORIS. XLI.

Sudor plurimus ex somno factus absq; emanifesta causa, significat corpus plurimo cibo uti: si uero cibum non assumens id patiatur, significat quod uacuatione indiget.

COMMENT.

Plurimæ causæ sunt, ob quas sudor è corpore manat quę omnes ad tres reducuntur, quales sunt in omnibus uacuationibus, facultas, instrumentum & obiectum. Facultas, naturalis duplex est, quę in hac actione locum habet, retinens, & expellens. Sudant enim, aut quoniam retinens languet, aut quoniam excernens irritata expellit. Ex instrumentis sunt uenę, arterię, & membrorum pori, quorum laxitas ad sudorem facit non parum. Ex obiecto constat humoris naturam, & copiam, sudoris quantitatem non parum uariare. Nam tenuis succus facilè per meatus discurrit, & crassus difficile. Acrimonia uero irritat ad expulsionem, copia item humoris grauat facultatem retinentem. Hę omnes causæ internę sunt, quamuis ab externis augeri, & minus possint. De sudore plurimo inquit: Sudor plurimus ex somno factus absque manifesta

Sudor plurimus

manifesta causa:cùm dixit,plurimus, eum exclusit,qui ab imbecillitate retentricis fit, qui paucus est. Excludit etiam eum qui fieret ex corporis raritate, non tamen cum qui fieret irritata facultate expultrice, à succorum acrimonia. Ex somno dixit. nam somnus ab initio humores intra mouet, ad finem extra,quo tempore sudare videmus eos qui sudandi causas habent, magna ex parte. Absque causa manifesta,dixit, hoc est,absque causa quæ sit extra corpus. Nam cibus plurimus,qui ab ea dispositione significatur, causa manifesta est, quæ tamen non est extra corpus, dum sudorem efficit,sed prius alteratur,& per venas discurrit interueniente somno,quàm sudorem efficiat plurimum. probe igitur legitur, ἄνευ φανερῆς αἰτίης, id est, sine manifesta causa, quamuis legi posset, ut in aliis codicibus ἄνευ τινὸς αἰτίης ἑτέρης, id est,absq; causa altera. Quum igitur sudor plurimus prædicto modo euenerit, significat aut corpus plurimo cibo vti,aut egere vacuatione,vbi constiterit non esse in causa cibi copiam. Causa etenim autore Galeno in Com. cibus est, quoniam ab imbecilla facultate,aut pororum raritate,plurimus sudor non fiet.Cibus autem si recens assumptus fuerit,eget diminutione,& parciori cœna opus est.Si vero ante assumptus fuit,(quod notum erit si non sumatur modo supra modum) necessum erit vti purgatione, quoniam malum iam in uasis residet,nempe succi tenues, & acres facultatem irritantes,aut retinentem fugientes, quod copia quoque facere potest grauans. Hæc probe dicta sunt, sed illud dubium videtur.non enim sequitur,sudor plurimus adest ex somno,absque manifesta causa,ergo qui sudat,plurimo cibo vtitur,aut purgatione eget: nam plurimus potus sudorem multum adfert in somno, vt docet experimentum,sed dices cibum,potum & cibum significare modo. Cęterum id quoque obstare videtur,quòd potus acrimonia sua potest sudorem mouere, & cibus qui fuerit tenuis substantię atque acredinis particeps, fietque sudor plurimus, ex somno absque manifesta causa, ac non significabit cibum plurimum, aut potum plurimum, sed cibum & po-

tum acrem ac calidum, qui irritat naturalem facultatem expultricem, & poros facile peruadit.

APHORIS. XLII.

Sudor plurimus frigidus, aut calidus semper fluens, frigidus maiorem, calidus minorem morbum significat.

COMMENT.

De sudore, qui toto morbo durat, quem semper fluere dicit, quoniam omnibus morbi temporibus fluit, vbi plurimus fuerit, morbum significare maiorem aut minorē, pro causę ratione testatur. Nam calidus sudor à causa calida fit, & frigidus à frigida. Suntque morbi calidi breuiores, frigidi longiores, sic & lib.6. De mor. pop. parte prima dixit: In cranone dolores antiqui frigidi, noui vero calidi. Causæ namq; calidæ breuius superantur, frigidæ tardius. Estque morbus longior maior, & breuior minor, cum magnitudo de longitudine, vti & de vehementia & magis proprie dicatur. Plurimum autem dixit ac semper fluentem, nam paucus non potest longum significare morbum etiam si frigidus sit, semper autem fluere voluit, vt non tantum in summo morbi vigore fluat, quo tempore iudicantur morbi, sed in aliis, vt in principio & augmento, vt copiam & redundantiam significet.

Magnitudo.

Sudor plurimus semper fluens.

APHORIS. XLIII.

Febres quęcunq; non intermittentes per tertium fortiores fiunt, magis periculosæ, quouis tamen modo intermiserint, significat quòd periculo uacant.

COM-

COMMENT.

Ex his quæ Galenus docet lib. 2. De diff. fe. cap. 2. & nos in nostris commentariis in eum locum patefecimus, aperte constat, febres quasdam dici continuas, quasdam intermittētes, continuas, lib. 1. De mor. pop. par. 3. Com. 2. Gal. bifariam dici testatur, aut enim continuæ sunt quæ ad infebricitationem non desinunt, aut sunt illę quę ad judicium vsque nullam habent manifestam mutationem. Has nos appellamus ex Gal. pręceptis continentes: illas vero quę cum continuitate habent accessiones, continuas. Intermittentes vero sunt aut quæ remittunt, aut quę ad infebricitationem perueniunt, & hoc secundo modo medici vtuntur appellatione intermittentis febris. Sunt autem in vniuersum continuæ intermittentibus magis periculosæ, tum quòd perpetuo affligant, tum quòd nullum alendi tempus oportunum relinquant. Cōtinuarum tamen quę accessiones habent, quædam sunt tertianæ continuę, quędam quartanę continuæ, quędam quotidianæ continuę: & præter has simplices est hemitritæus, febris continua, sed quæ habeat tertio quoque die incrementa. Præsertim coniunctis in idem tempus quotidianę continuę & tertianæ intermittentis accessionibus. De omnibus quæ cum continuitate habent tertianas accessiones, inquit: Febres quæcunque non intermittentes per tertium fortiores fiunt, magis periculosæ, comprehendens continuam tertianam, quam in causo contineri, lib. 2. De differen. feb. probauimus, & febrem hemitritęum dictam, quę simili modo cum continuitate, habet per tertium incrementa. Fuchsius in Commen. huius apho. contendit Hippo. sententiam in prima par. apho. esse de hemitritæo, cum dixit febres non intermittentes, quæ per tertium fortiores fiunt. Id vero probare nititur ex Hip. qui lib. 1. De mor. pop. in 1. aeris constitutione dixit. Exercebant autem plurimos ipsorum pathemata talia: febres horridæ, continuæ, acutæ in totum quidem, non intermittentes, sed modus erat tertianus. Hoc loco, inquit Fuchsius, hemitritęos dicit esse febres con-

Febres cōtinuę bifa.

Fuchsius notatur.

tum acrem ac calidum, qui irritat naturalem facultatem expultricem, & poros facile peruadit.

APHORIS. XLII.

Sudor plurimus frigidus, aut calidus semper fluens, frigidus maiorem, calidus minorem morbum significat.

COMMENT.

De sudore, qui toto morbo durat, quem semper fluere dicit, quoniam omnibus morbi temporibus fluit, vbi plurimus fuerit, morbum significare maiorem aut minorē, pro causę ratione testatur. Nam calidus sudor à causa calida fit, & frigidus à frigida. Suntque morbi calidi breuiores, frigidi longiores, sic & lib. 6. De mor. pop. parte prima dixit: In cranone dolores antiqui frigidi, noui vero calidi. Causæ namq; calidæ breuius superantur, frigidæ tardius. Estque morbus longior maior, & breuior minor, cum magnitudo de longitudine, vti & de vehementia & magis proprie dicatur. Plurimum autem dixit ac semper fluentem, nam paucus non potest longum significare morbum etiam si frigidus sit, semper autem fluere voluit, vt non tantum in summo morbi vigore fluat, quo tempore iudicantur morbi, sed in aliis, vt in principio & augmento, vt copiam & redundantiam significet.

Magnitudo.

Sudor plurimus semper fluens.

APHORIS. XLIII.

Febres quęcunq; non intermittentes per tertium fortiores fiunt, magis periculosæ, quouis tamen modo intermiserint, significat quòd periculo uacant.

COM-

COMMENT.

Ex his quæ Galenus docet lib. 2. De diff. fe. cap. 2. & nos in nostris commentariis in eum locum patefecimus, aperte constat, febres quasdam dici continuas, quasdam intermittẽtes, continuas, lib. 1. De mor. pop. par. 3. Com. 2. Gal. bifariam dici testatur, aut enim continuæ sunt quæ ad infebricitationem non desinunt, aut sunt illę quę ad iudicium vsque nullam habent manifestam mutationem. Has nos appellamus ex Gal. pręceptis continentes: illas vero quę cum continuitate habent accessiones, continuas. Intermittentes vero sunt aut quæ remittunt, aut quę ad infebricitationem perueniunt, & hoc secundo modo medici vtuntur appellatione intermittentis febris. Sunt autem in vniuersum continuæ intermittentibus magis periculosæ, tum quòd perpetuo affligant, tum quòd nullum alendi tempus oportunum relinquant. Cõtinuarum tamen quę accessiones habent, quædam sunt tertianæ continuę, quędam quartanę continuæ, quędam quotidianæ continuę: & præter has simplices est hemitritæus, febris continua, sed quæ habeat tertio quoque die incrementa. Præsertim coniunctis in idem tempus quotidianę continuę & tertianæ intermittentis accessionibus. De omnibus quæ cum continuitate habent tertianas accessiones, inquit: Febres quæcunque non intermittentes per tertium fortiores fiunt, magis periculosæ, comprehendens continuam tertianam, quam in causo contineri, lib. 2. De differen. feb. probauimus, & febrem hemitritęum dictam, quę simili modo cum continuitate, habet per tertium incrementa. Fuchsius in Commen. huius apho. contendit Hippo. sententiam in prima par. apho. esse de hemitritæo, cum dixit febres non intermittentes, quæ per tertium fortiores fiunt. Id vero probare nititur ex Hip. qui lib. 1. De mor. pop. in 1. aeris constitutione dixit. Exercebant autem plurimos ipsorum pathemata talia: febres horridæ, continuæ, acutæ in totum quidem, non intermittentes, sed modus erat tertianus. Hoc loco, inquit Fuchsius, hemitritęos dicit esse febres con-

Febres cõtinuę bifa.

Fuchsius notatur.

tinuas acutas, tertio die grauius affligentes. Si igitur hę ontinuę sunt & tertio die affligunt magis, de eis erit aph. Rursus inquit: Periculosam dixit in aph. febrem, de qua loquitur, & lib. 1. De mor. pop. par. 3. dixit: In semi tertiana appellata fiunt quidem & morbi acuti, & est in ter cęteras hæc maxime lethalis. de hac igitur vtrobique loquitur. Cæterum si dictas sententias Fuchsius probe considerasset, facile inuenisset eas non aliud probare quàm quòd febres semitertianæ habent eam naturam quam voluit Hip. in aph. quia sunt continuæ increscentes per tertium, & periculosæ. Sed id non tollit quominus easdem conditiones habeant febres tertianæ continuę, nam continuæ sunt, & per tertium fortiores fiunt, & periculosæ sunt. Non enim sunt continuę febres absque periculo, teste Hip. lib. 1. De mor. pop. par. 3. cum inquit: Sunt autem in febre continua morbi acutissimi, & maximi, & grauissimi, & maxime lethales. Et Gal. in Com. inquit: Acutissimi siquidem morbi & maximi, & grauissimi in proprie dictis synochis fiunt, atque in aliis nihilominus quę per particulares incidunt accessiones, initia, incrementa, vigores, & declinationes manifestas facientes, nec tamen ad integritatem desinentes, de quibus hoc lo co intelligere satius erit. Ex his notum euadet Hippo. in prima aph. parte de omnibus continuis habuisse sermonem, quæ per tertium augentur, præsertim cum dixerit, febres quęcumque non intermittentes, quascumque colligens quę habuerint dictas ab ipso conditiones, ut non intermittant, & per tertium fortiores fiant in secunda parte apho. de his quę habent tertianas accessiones, sed intermittunt, inquit: Quocumque autem modo intermiserint, significat quòd periculo vacant, siue enim multis siue paucis horis intermittunt, non fient ab inflammatione viscerum, neque à maligna intra vasa putredine, licebit quoque citra febrem eosdem alere. In summa tertianam periculo vacare Hipp. affirmat lib. 1. De mor. pop. par. 3. dicens: Tertiana exquisita celeriter iudicatur, & non lethalis existit.

APHO-

APHORIS. XLIIII.

Quibus febres longę, his uel tumores uel ad articulos dolores fiunt.

COMMENT.

De longis febribus atque salubribus apho. scribitur, pertinetque ad artem prędicendi, futuros abcessus, aut dolores articulorum indicans in longis febribus. Quod vnica ratione comprobatur, qua febres longę crassis pēdent succis, hi uero non nisi longo tempore superantur, solent autem crassi humores ad articulos transmitti iudicationis ratione: solent etiam & tumores alij, uti qui post aures fiunt, febres has iudicare. Hac de causa dixit, vel tumores, uel ad articulos dolores fiūt. Gręca etenim littera sic legenda, τούτοισι ἢ φύματα, ἢ ἐς ἄρθρα πόνοι ἐγγίνονται. id est his uel tumores, uel ad articulos dolores fiunt. φῦμα enim quamuis proprię significet tumorem in carnibus adenosis, qui celeriter tendit in suppurationem, hic omnem tumorē significat, uti & lib 6. De mor. pop. par. 1. sect. 14. quo loco Gal. uocis significationem explicuit, dicens, Ab his quæ ex terra nascuntur φύματα, homines appellauerunt preter naturam tumores, qui prorsus absque causa externa fiūt. Diximus dolores, quāuis vt Gal. in Com. vult, vox πόνοι, læsionem, aut dolorē significare possit, lib. tamen Prog. 3. sect. 23. ὀδύνης, dixit, quo loco hanc eandem fere scripsit sententiam, dicens: Quibus febres prorogantur salubriter affecto homine, neque ob inflammationem, neque ob quamuis aliam causam manifestam dolore detinente, huic spectandus est abscessus cum tumore ac dolore ad aliquem articulorum, maxime eorum qui sunt in parte inferiori. Quo loco ut ex nostris quoq; expositionibus constare poterit, de febribus longis & salubribus loquitur, de quibus apho. pariter est intelligendus. Et abscessus dicit

φῦμα

πόνοι

esse sperandos, si inflammatio non vexauerit partem, cuius gratia febris prorogetur. Neque etiam causa manifesta adfuerit, vt error ægri, aut tempus, aut habitatio, sperabitur autē abscessus cum tumore, aut abscessus cum dolore in aliquem articulorum: erit quoque abcessus is cum tumore. Sed tamen & locum exposuit ibidem dicens, Maxime eorum qui sunt in parte inferiori. Nosse etiam oportet apho. ac Prog. sententiam esse de his quæ magna ex parte eueniunt. nam & tales quandoque uidemus coctione finiri, testis etiam est Gal. in Com. citati Prognostici.

APHORIS. XLV.

Quibus tumores uel dolores in articulis ex longis febribus fiunt, hi cibis pluribus utuntur.

COMMENT.

Conualescentium tumores.

De conualescentibus ex longis febribus loquitur, in quibus si aut tumores in quauis corporis parte fiant, aut in articulis dolores, prędicere licet causam esse vsum ciborum immoderatum. Cum enim quis liberatur à morbo, & verè conualescit, non relinquitur in corpore causa, quæ possit recidiuam facere, aut tumores & abcessus procreare. Quòd si in hoc corpore tumores tales eueniant, signum est abundantiam ciborum fuisse in causa. Est enim frequentissimum id, nam conualescentes ex longis morbis calorem natiuum partium pręcipuarum habent languidum, & ventriculum frigidum, qui magnę appetentiæ est causa. Quapropter cùm multi ex conualescentibus suæ appetentię obsequantur, plurimos cibos accipientes, & ob languorem paucos superare valentes multitudinem aceruabunt, qua transmissa aut tumores patientur, aut in articulis dolores. Tumores conuertimus, ratione tradita in Com. pręcedenti. Quidam vero contendit partem illam, ex lōgis febribus, demendā esse

Quidam refutatur.

ab Hip.contextu.Nā verba illa: Ex lōgis febribus, inepte posita sunt. Quòd enim febres longæ antecesserint, non solum non auget suspicionem tumores à cibis multis euenisse, sed potius minuit. Solent enim post febres longas tubercula euenire, ac perinde nihil tale est ad ciborum multitudinem referendum. Melius itaque diceretur si post febres non diuturnas, tubercula fierent, cibus erit in causa. docet itaque Hippo. modo (inquit ille) nihil aliud quam multis quibus febres quæ præcesserunt fieri cate sunt perfectæ, ita vt nullos afferant abcessus, iudicatis eisdem abcessus ob cibos multos. Cognosces tamen tubercula non sequi iudicationem, sed cibos multos, si febre iudicata, perfecte & inclinante optime, & elapso tempore quo solent ex febribus abcessus fieri: vtentibus præcipue multo cibo, fiant. Non vt Gal. voluit, si conualescentibus ex febribus fiant. Nam vt ipse Hippoc. testatur apho. 32. supra, conualescentibus fiunt abcessus, etiam sine errore in cibis. hęc ille. Quę omnia facile dilues, si noueris Hip. mentem, qui in hoc aph. de conualescentibus vere loquitur, qui nullam habent internam causam ægrotandi, aut reincidendi in morbum. In apho. tamen 32. de conualescentibus loquitur, qui non sunt in totum liberati à causa morbi, quoniam dixit: Si pars quæpiam laborauerit, qui uero talis est vt partem habeat laborantem, non conualescit vere ex morbo. In hoc igitur abcessus sunt sperandi ex reliquiis morbi. In eo tamen de quo loquitur in pręsenti apho. cui nihil tale reliquum est ex morbo, cibum multum in causa fuisse putandum est. Cum vero dicit in febribus longis non augeri, ob id quòd longæ sunt, suspicionem ciborum multorum, quoniam in illis solent aliàs abcessus fieri, falsum est; si longę febres fuerint integre finitę, & nihil ad recidiuam parans, sit reliquum. In Gal. autem Com. nihil est quod veritati repugnet. sed est aph. perpetuo verus, de iis qui vere conualescunt ex febribus longis, qui languente ventriculo ob frigiditatem, multos cibos accipiunt, quos superare non valent, ac deinde abcessus patiuntur. Auget itaque hac de causa suspicionem multorum ciborum post febres lon-

gas probe finitas. solent autem hæ abcessus afferre; sed antequam perfecte finiantur.

APHORIS. XLVI.

Si rigor incidat febre non dimittente, iam debili existenti, lethale.

COMMENT.

Rigor incidens.

Tota aphor. ratio ex unius verbi significatione pendet, test Gal. in Com. dixit enim Hippo. Si rigor ἐμπίπτῃ, id est, incidat, non tamen dixit, ἐμπέσῃ, id est inciderit, incidat enim, frequenter incidere significat, inciderit vero, vel semel incidere indicat, Est autem lethale, inquit, si rigor sæpe incidat, & febris non dimittat, & æger debilis sit. Magna etenim imbecillitas facultatis causa est, ut sæpe natura tentet humoris noxii vacuationem, eamq; nunquam assequatur. Rigor siquidem est totius corporis inæqualis concussio ac conquassatio. hanc solent manifeste aliquæ excretiones sequi, & ægros à morbis liberare, ut infra apho. 58. A febre ardenti habito rigore superueniente solutio fit. At uero ubi facultas languet commouet causam morbi, non tamen ipsam euacuat: & ita rigores multi succedunt manente adhuc causa, & febre, & imbecillitate, quę simul iuncta morbum significant lethalem. Nam autore Hipp. lib. 2. De mor. pop. decretoria quæ non decernunt, quædam difficulter decernunt, quædam vero lethalia sunt. Hoc secundum cum imbecilla facultate euenit, ut vult Gal. Cum igitur rigores quidam eueniant incipientibus accessionibus, ut in febribus tertianis, quandoq; in statu morbi, quando vacuatione aliqua sequenti morbus solui solet, quandoque sæpius repetit medio ipso morbo, neq; perinde soluto, aut vacuatione morbificæ causę sequuta. De hoc tertio rigoris genere præsens scribitur sententia. Non tamen oportet eidem quippiam addere, ut ille uult, dicens subaudiendum, cum dixit febre non desinente, aut subleuata. Nam posset me-

lius

lius habere:neque id est lethale signum.Id vero non opus est addere.nam Hipp.non dixit si rigor incidat, quod est vel semel incidere,sed si rigor inciderit,hoc est sæpius repetat.Diuersum est de rigore in ardente febre superueniete,qui secuto sudore aut liberat, aut alleuiat febrem: is enim semel incidit,aut forte bis,non tamen sæpe incidit ac repetit.nam qui talis est,nullam habet sequentem euacuationem,quę sit effatu digna, quæve aut sanare,aut leuare ægrum possit.

APHORIS. XLVII.

Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ,cruentæ,fętidæ, & biliosæ, omnes malæ:si uero bene processerint,bonæ,aut per deiectiones, aut per urinas:si uerò nihil eorum quæ conferunt excernitur per hæc loca,malum.

COMMENT.

Trium generum euacuationum mentionem habet in præsenti apho. nempe sputi, deiectionis, & vrinę:nam ἀποχρέμψεις, sputa sunt, autore Phauorino, hęc verò â faucibus & arteria aspera excernuntur.Solent autem hæ excerni praui coloris liuidę,& cruentæ,& fœtidę,& biliosæ.Hæ autē omnes prauę sunt:nā liuidę natiui caloris extinctionem significant. Cruentæ, sanguinis cōmixtionē, qui resudatione aut venæ alicuius apertione cū sputo miscetur.Fœtidę putridę sunt,& biliosæ synceram significant bilē,aut parū saliuæ mixtam.Has vero notū est longe à coctis sputis & bonis distare, ac perinde malas esse, præsertim in febribus non intermittentibus, quales sunt quæ morbos acutos comitantur,aut morbi acuti sunt.In aliis nāque aut non fiunt,aut tēporis processu emēdari poterūt.Quoniā tamē in uniuersum omnes uacuationes quæ fiūt cum notis coctionis,bonæ sunt, quamuis nigrę Sputa uaria.

fiant & fœtide, addit: Si bene processerint, bonæ. bene autem procedere nihil est aliud quam vacuari cum notis coctionis. Tunc enim prauos succos à corpore vacuari contingit, & naturam valere, & morbificas causas superare. Quod si tales vacuationes per deiectionem fiant, aut per vrinam simili modo notis coctionis præcedentibus, bonæ erunt, & per crisim aut coctionem ægrotum liberantes. Quòd si nihil eorum quæ conferunt excernatur, erit malum. Mala sane sunt quæ cum excernuntur non conferunt. Cognoscimus enim bonam vacuationem ex iis, quæ antecedunt, de quibus sunt coctionis notę, ætas, regio, anni tempus, & euacuati species. Deinde vero ex conferentia & bona tolerantia.

APHORIS. XLVIII.

In febribus non intermittentibus si exteriora frigida fuerint, interiora verò vrantur, & sitim habeant, lethale.

COMMENT.

Febrium cōtinuarū lethalis nota.

In febribus non intermittentibus ex insigni quodam symptomate docet prædicere lethalem affectum. Symptoma vero est, interioribus exustis exteriora refrigerari. Addit tamen, & sitim habeant, quod accidens necessario sequitur ad partium internarum exustionē, ac propterea ea pars videtur abundare, & Gal. eius partis nullam habuit in Com. mentionem. Si vero fieri posset vt interioribus exustis sitis nō adesset, nihil etiam referret ad aph. veritatem: lethalis namque foret febris in qua extremis refrigeratis interiora vrerentur, etiam sine siti. Dixit tamen, in febribus non intermittentibus, quamuis vt Gale.

in Comm inquit, neque uidit, neque animo concipi potest, id accidens euenire in aliis quàm in febribus non intermittentibus, dicetur tamen per pleonasmum, ut & ipse li. 3. De articulis dixit: Vertebræ quæ in spina, quamuis alibi non sint uertebræ. Fallitur igitur ille qui putat febribus intermittentibus id accidens euenire, ac sine periculo. licet enim in febribus intermittentibus, incipientibus accessionibus extrema refrigerentur, interiora nō uruntur. Accenditur tamen calor deinde, ac prius in interioribus, sed nondum urens, antequam externę partes incalescant. Causa uerò accidentis est, teste Gal. quoniā partes internæ per ardentes malignas inflammationem patiuntur. hęc uero calorem ad se conuellit instar cucurbitulæ, simul & sanguinem, partibus externis frigidis & exanguibus relictis. An tamen lipyriæ febres sint illæ quæ fiunt ex internis inflammationibus, cum refrigeratione externarum partium: an illæ quę sine inflammatione fiunt cum prædicto symptomate, an omnes in quibus internis exustis extrema refrigerantur, quamuis ex natiui caloris imbecillitate eueniat: Nos in Com. c. 6. li. 2. De diffe. feb. aperte docuimus nominū significationē apud Hipp. & apud ipsos posteriores, sectione septima sequenti apho. 1. similis habetur sententia, cùm dixit; In morbis acutis frigus partium extremarum, malum. Morbos acutos dixit, quos hic, febres non intermittentes; nam acuti morbi tales febres adiunctas habent. Verùm in his apho. non explicuit quas partes exteriores appellet, neque qua ratione agnosci possint internæ exustæ. Prog. tamen 4. li. 2. integerrimam scripsit sententiam, cui nihil addendum, aut detrahendum est, in hunc modum: si caput manus ac pedes frigidi sunt, uentre costisque calentibus, malum est. Frigidas sane explicauit, & uentrem ac costas tangi pręcepit, ut partes internas exustas significaret uentrem & thoracem. Posset autem id symptoma non tantum uiscerum inflammationem significare, sed natiui caloris defectum, aut uehementem aliquem dolorem citra inflammationem, à talibus enim rigere, & extremas partes refrigerari uidemus: Fit etiam ut calor natiuus

Refrigerari extrema externis exustis unde fit.

tiuus non ualde deficiat, sed opprimatur, & inde dictum symptoma sequatur: per febres in quibus interiora uruntur.

APHORIS. XLIX.

Refrigerati extremis exteriis exstitis unde &c.

In febre non intermittente si labrum, aut palpebra, aut supercilium, aut oculus, aut nasus peruertatur: si non uideat, si non audiat, iam debili existente, quodcumque horum fiat, mors proxima est.

COMMENT.

Præsagia mortis proximæ.

Ad artem prędicendi spectat hęc sentētia, qua docet lethalem dispositionem, ac prope mortem futuram, si in febre non intermittente peruertatur labrum, aut palpebra, aut supercilium, aut oculus, aut nasus: si prēter hęc non uideat, aut non audiat, ęgro debili existente. Ab animali facultate, quę à cerebro oritur, indicia hæc desumuntur. Facultas autem animalis quędam est sentiens, quędam loco mouēs, utriusque læsionem significauit. Peruersio enim conuulsione fit, aut resolutione, conuulsio ab inflammatione, aut tumore scirrhoso, aut à frigiditate, aut siccitate, scirrhus non affert hæc in acutis morbis, & febribus non intermittentibus. Inflammatio in origine neruorum, ac prope cerebrum, lethalis est. Nimia frigiditas demortuam significat vitalem facultatem. Nimia siccitas immedicabilis est, atque conuulsio inde orta: resolutio impotentiam significat. si verò præter hæc animalis facultas sentiens ita laboret, vt non uideat, uel non audiat, & debilis æger sit, quodcunque fiat mors proxima est. Cùm dicit, iam debili, intellige ęgro aut corpore, vt in quibusdam legitur, Id tamen necessarium puto vt præsagium verum sequatur mortis proximę

mę:sine languore etenim ęgri mors significatur, sed non proxima. Tum etiam quoniam ęgro non debili non esset mors necessaria, vbi quodcunque eorum accidisset, quæ ab Hipp. scribuntur, nempe palpebræ resolutio, aut conuulsio. Quamuis & illa pars: Quodcunque horum fiat, posset partem illam referre, si non videat, aut non audiat, ac si dixisset. Si ei cuius palpebra, oculus, labrum, aut nasus peruersa sunt; quoduis horum acciderit, videlicet vt non videat, aut non audiat, imbecillo existente, mors proxima. Atque erit sensus verus. Si enim laborante animali facultate mouente, superueniat labor animalis facultatis sentientis mors proxima est. Maior enim labor, maiorq; imbecillitas partis necessaria est, vt animal sensum amittat, quam ad amissionem motus: nam ad motum maior exigitur facultas, quàm ad sensum. Dixit in febre non intermittente, aut quoniam hæc raro admodum fiunt in febribus intermittentibus, aut quoniam in eis, etiam si fiant, non afferunt mortem: aut quoniam hęc desumpta sunt ex Progno. 8. li. 1. vbi sic scriptum reliquit. Si tamen retorta fiat, vel liuida, vel pallida palpebra, vel labrum, vel nasus, cum aliquo ex aliis signis: nosse oportet morti proximum esse. In Prognost. tamen de morbis acutis loquitur. Quod dixit: Cum aliquo ex aliis signis, idem est, & quod in aphoris. dixit: Iam debili existente. Ad huius apho. intelligentiam non parum conducent quæ à nobis in Prognostici expositione dicta sunt.

APHORIS. L.

Vbi in febre non intermittente difficultas respirandi, & delirium fiat, lethale.

COMMENT.

Diffi. respi. & deli. cũ febre letha le.

Difficultatem spirandi cum delirio signum lethale esse dicit, in febre cõtinua, quãuis raro sine ipsa, hæc symptomata

mata eueniant,ac uideatur pleonasmus, vti & in apho. 43. supra. Hæc tamen duo symptomata in vera phreniti- de adsunt, atque in ea quæ oritur à septi transuersi inflam matione, sed sunt diuersi generis. In phrenitide namque quæ sine thoracis & partium respirationi seruientium læ sione fit, species difficilis respirationis est magna, & ex longis interuallis quam magnam ex longo tempore di- xit lib. 1. Prog. & li. 6. De mor. pop. parte 2. appellauit eandem μέγα ἀραιὸν, id est magnam raram. Cum enim delirantes sui muneris obliuiscuntur, raram faciunt re- spirationem, deinde tamen coacti vrgente vsu non pos- sunt non efficere eandem magnam: de hac respirandi dif ficultate credendum est loquutum Hippocrat. quoniam in phrenitide adest, de qua aphorismo scribitur. cerebri autem inflammatio lethalis est. Posset etiam significa- re septi trāsuersi inflammationem, in qua delirium adest perpetuum & difficultas respirandi, sed hæc parua fre- quens est, nisi forte vincente delirio immixta sit, hęc inspirandi difficultas, cū ea quæ sequitur delirium, ut do- cet Galenus libro secundo De diffi. respirationis, exem- plis, de quibus est Dealcis vxor, lib. 3. De mor. pop. par. 3. de qua inquit: Decimoquarto spiritus magnus, rarus, & rursus breuis pyra. Possent quoque prædicta symptoma- ta fieri simul euenientibus duabus inflammationibus, al- tera in cerebro, altera in partibus respirationi seruienti bus, essétque species respirationis modo dicto mixta. Cęterū qui de respirationis difficilis generibus integrā notitiam habere voluerit, pręterea quæ à Gal. dicta sunt, libro De diffi. respi. legat quę scripsimus in expositio ne 20. lib. 2. Prognosticorum.

Phrenit. respiratio.

APHORIS. LI.

In febribus abscessus qui non soluunt ad primas iudicationes, longitudinem morbi significant.

COM-

COMMENT.

Planum est, quod Galenus in Commentario dixit sententiam hanc non indigere Hippo. admonitore. Nulli si quidem dubiũ est, si febris aliqua iudicetur per abcessus, & non liberent ęgrum à febre, morbum longum futurũ, signum etenim est aut imbecillam esse facultatem quæ non valuit humorem peccantem excernere, aut ipsum esse adeo multum, vt non superetur à facultate valenti, aut vtrunque. Cùm igitur abscessus fiant aut à tenuibus humoribus & facultate languida: aut à crassis, sed valente facultate, & aliquando ab vtrisque, si mediocris fuerit facultas, vt libro 3. Prog. in annotatione in 24. Comment. docuimus. Si tenues sunt & facultas non valida solet per abscessus morbos tales finire, si eos non finit, plurimum languida erit, & ita longo tempore egebit ad finiendum morbũ, siue coctione, siue iudicatione. Si facultas aut mediocris est aut ualida, & abscessus imperfecti fiunt, aut ob multitudinem causæ, aut crassitudinem, aut frigiditatem, longo tempore opus erit, ut quod crassum & frigidum, aut quod multum fuerit uincatur. Nam & lib. 2. De mor. pop. dictum est: Decretoria quę non decernunt, quędam difficulter decernunt, quędam vero lethalia sunt. Difficulter autem excerni, id est longo tempore egere, & multo negocio. Hinc palam fiet non esse opus ad aphori. ueritatem addere, ut quidam uoluit, aut magnopere se dant, ubi dixit, non soluunt. Nam si abscessus non soluũt febrem, quamuis ipsam minuãt ualde, id ad facultatem, morbi causam referendum, quorum utrunque, ut diximus, morbum afferet longum. Præterea si quod reliquum est post abscessus, est multum, multo eget tempore ut superetur, si paucum, cum facultas quę tentauit iudicationem non uoluerit id reliquum transmittere ad locum abscessum patientem, languida erit, hæc uero longo tempore eget ad superandum quod reliquum est. Nemini quoque dubium, legi debere, non soluunt, ubi

Taxatur quidam.

Grçce legitur, μὴ λυόμενα. nam si, non soluuntur, legatur, inepta admodum foret sententia, qua Hippo. dixisset, In febribus abscessus qui non soluuntur ad primas iudicationes: non enim solui solent abscessus in iudicationibus, sed ipsi vt iudicationes morbos soluere. Quid autem significet per primas iudicationes, non est dubium: nam solent morbi multas facere iudicationes in multis diebus, & de prima loquitur, in qua si ęgrum abscessus non liberant, morbus longus erit futurus. Quod experimentum docet, ac ferè nunquam fallit sententia.

APHORIS. LII.

Quicunque in febribus, aut aliis languoribus sponte illachrymant, nihil absurdum: quicunque uerò non sponte, absurdius.

COMMENT.

Lachrymę sponte uenientes.

De his quę in febribus eueniunt pręsagia prosequitur, lachrymas sponte venientes dicens, nihil absurdum significare, non sponte verò si euenerint, absurdius esse, hoc est absurdum aut malum esse. In febribus dixit, aut aliis, ἀῤῥωστίῃσι, id est, languoribus. Sic enim morbos appellant Græci, & Latini languentes, appellãt ęgrotos, & morbos languores, κατὰ προαίρεσιν, id est sponte & voluntarie, cui opposuit, μὴ κατὰ προαίρεσιν, quod Prog. 6. libr. 1. dixit: ἀπροαιρέτως, id est inuoluntarie, aut sine electione. Quando igitur quispiam volens, aut in febribus, aut in aliis morbis lachrymas fundit, nihil malũ indicat, sed causam quę ipsum ad fundendas lachrymas mouit. Quando verò nolens id facit, malum est, si non eueniat ob aliquam causam prægressam, vt fumum, ventum frigidum, aut simile quid, quod oculos mordeat, aut ob causam quę fit oculi morbus, vt lippitudo, aut palpebrarum asperedo. Quamuis neque id semper malum sit,

vt

vti cum lachrymæ manant in morbis acutis post coctionis signa, iudicantes fluxum sanguinis narium apud Hippoc. lib. 1. De mor. pop. parte prima in tertia aeris constitutione, cùm inquit: Quibus in febribus acutis, ac magis ardentibus spontaneæ erumpunt lachrymæ, his è naribus spectare oportet sanguinis eruptionem, si in cęteris perniciose non habuerit. Nam qui vitiose habent, his non sanguinis eruptionem, sed mortem significant. Perniciose non habere est bene habere, atque signa coctionis antecedere. Vitiose tamen habere malum est, vt li. 6. De mor. pop. par. 1. cùm inquit: Lachrymę si in acutis morbis cum æger incommode habuerit, sponte manent, bonum: non sponte uero si pręterfluant, malum. Huius causa est imbecillitas facul. retentricis & calor in cerebro colliquans. Nos in expositione 33. li. 3. Prog. significationes omnes quæ ex lachrymarũ effluxu sumũtur, abũde percurrimus, ad quē locum legẽtes remittimus, ea nanque de causa multa quę ibidem diximus prætermittimus.

APHORIS. LIII.

Quibus supra dentes per febres mucores fiunt, ijs uehementiores sunt febres.

COMMENT.

In febribus validioribus calor vehemens solet exsiccando facere glutinosam, ac viscidam pituitam dentibus adcrescere, & supra dentes agglutinari, ita vt opus sit aceto, aut vino os diluere, vt dentes mundentur, & ideo vt signum scribit febris vehementioris, si dentibus mucores hęserint. Solent autem huiusmodi mucores non tantum hęrere per febres vehementiores, sed paulò post denigrari. Diximus vehementiores, quoniã Græce legitur ἰσχυρότεροι, legitur tamẽ in quibusdã ἰσχυροὶ, id est fortes aut vehemẽtes, ac nihil refert hoc

Mucores dentium in fe.

aut illo modo legas,idem enim significat,pituitam uide licet à calore ualido siccatam.

APHORIS. LIIII.

Quibus diu tusses siccæ leuiter irritantes in febribus ardentibus fiunt, non admodum siticulosi sunt.

COMMENT.

Tusses parùm durantes nō possunt extinguere,aut admodum minuere sitim,quæ in febribus ardentibus adest, siquidem hęc uehemens est autore Hippocr.qui lib.4.De rat. uict. acutorum explicans signa febris ardentis dixit: Vrgetque sitis uehemens,tusses preterea siccę sunt per quas nihil effatu dignum spuitur. Leuiter irritantes dixit,propter ualidas tusses, quę à thoracis & pulmonis morbis excitantur, & à fluxionibus biliosis à capite in fauces,à quibus nihil effatu dignum quandoque excernitur.hę namque non mitigant sitim,sed eam ualidiorē efficiunt,& partes thoracis, pulmonis.& asperæ arteriæ, labore calfaciunt,& exasperant magis.Tussis tamen sicca leuiter irritans,ac diutius perseuerans in febribus ardentibus,sitim mitigat,ac minuit.quoniā per eam a partibus proximis exprimitur pauca quædam humiditas, quę lenit oris,faucium,& asperæ arteriæ aspredinem & inęqualitatem.Libro tamen sexto De mor.po.par.2. dixit.Tusses siccę leuiter irritātes nō ualde siticulosæ existunt, neque linguę arefactę non à ferino, sed à uento, quod liquet.Quod dixit,non ualde,in hoc loco,& in apho. pręsenti,Gal.explicat in Com.eius loci dicens: οὐ πάνυ τι, & idem est quod οὐ κατὰ λόγον, id est, non ualde,idem est quod,non secundum rationem,ac si diceret,non omnino siti priuantur,sed non habent eam pro febris ardentis ratione.Sed in pręsenti sententia explicuit quam tussim

Tusses siccę.

ſim intelligat, non enim à ferino, id eſt malignam, & quę ob malos morbos eueniat, ſed eam quę ab aere frigido, quoniam inſpirantes ipſum ſtatim tuſſiunt, & partes aſperæ redditę à frigore leniuntur, & ita ſitis minuitur. Hipp. itaque, atque Gal. in Comm. loci citati, de ea tuſſi tantum ſententiam illam, & hunc aph. exponunt, quę ab aere frigido commouetur. Ego ſane uerum inuenio quod ipſi uolunt, tuſſes illas ab aere frigido motas facere quod in ſententia dixit, hoc eſt ſitim mitigare. Verùm pari modo euenire uideo quotidie in ardentibus febribus tuſſim moueri à nimia faucium & aſperę arterię ſiccitate exaſperante, & inęqualiter afficiente partes illas, & tuſſim eam paruam eſſe, & durare, & humiditatem ex partibus adiacentibus & capite traherę & ſitim imminuere. Quod experientur ęgri clauſo ore, neque ea parte tracto frigido aere, nam & tunc ob ſiccitatem inęqualem tuſſient, & quod diximus eueniet. Simplices namque intemperies inęquales & ſientes triſtem concitant ſenſum, & inde tuſſim, quę dicto modo ſitim mitigat, & tuſſis hęc non commouetur à frigido uento. Tuſſes non à ferino.

APHORIS. LV.

In adenum inflammationibus febres omnes malæ, præter diarias.

COMMENT.

Dixi in adenum inflammationibus, quoniam Gal. li. 2. De arte cu. ad Glauc. cap. 1. dixit: Bubo carniū adenoſarum inflammatio eſt. Dixit autem Hipp. ἐπὶ βουβῶσι, id eſt, in bubonibus. Improprie igitur uertunt quidam, ex inguinum tumoribus, quoniam bubo non tantum in inguinibus, ſed etiam in alis fit. Pręter id quod nō ſemper fiunt febres ex tumoribus, aut inflammationibus adenum, ſed ſępius inflammationes adenum ſequuntur febres. Non recte etiam uertūt, In adenum tumoribus, quo- Bubo.

niam bubo nō significat omnem adenum tumorem, sed calidum, quem inflammationem dixit Gal. Cum huiusce modi inflammationibus fiũt quædam febres diariæ, quædam putridę. Malas autem dicit omnes, pręter diarias. Diariæ namque causam habent manifestam, dolorem cum vlcere in extremo aliquo membro. Quę enim absque eo fiunt, malę sunt, inquit enim Gal. lib. 1. De arte cu. ad Glauc. cap. 2. de diariis loquens, Et quæ ex adenum inflammationibus febres ortum habent, ex hoc genere sunt, præterquam si absque vlcere fiant manifesto, tunc enim suspitionem afferunt, & nullo modo mites sunt. Ratio manifesta est, nam quę fiunt bubonibus febres, vbi non fuerint diariæ à nimia redundantia fient, quæ in vasis febres putridas facit. Tanta autem est ut & in vasis permaneat quod febrem efficiat, & ad adenas mittatur quod inflammationem generet, quandoque verò nō tantum cum putredine magna intra vasa hæc fiunt, sed etiam cum viscerum inflammatione, & ob id malæ.

Febres ex adenum inflam.

APHORIS. LVI.

Febricitanti sudor superueniens febre non deficiente, malum prorogatur enim morbus, & multam significat humiditatem.

C. O M M E N T.

Solent febres iudicari sudore perfecte, qualis sudor est is cuius meminit Hippo. lib. 1. Prog. atque est primus eo loco, cùm inquit, Sudores optimi quidem sunt in omnibus acutis morbis, quicunque in diebus decretoriis fiunt, & integre febrem sedant. Sunt autem secundo loco qui quamuis febrem non sedent, ipsam in meliorem statum mutant, de quibus secundo loco dixit: Boni vero quicunque ex toto corpore præcedentes fecere vt homo facilius morbum ferret, est quoque is sudor autore Galenus

Sudor optimus.

Sudor bonus.

in die decretorio factus. Sed dices: hęc duo non stare, nam in Prog. hunc sudorem bonum dixit, in apho. tamē in vniuersum malum dixit. Si sudor superueniat non deficiente febre, non deficit tamen quamuis in melius faciat mutationem. erit igitur malus sudor, is quem tamen bonum in Progn. statuit. Cæterum aliud est sudorem esse bonum in ratione causæ, aliud in ratione signi, sudor enim qui à toto corpore procedens non liberat ægrum, sed in melius mutat, bonus est in ratione causæ, quoniam bene facit, & id voluit in Progno. In ratione tamen signi malus, quoniam morbum longum futurum significat, quod dixit in aphoris. Nam cum dixit malum non absolute malum pronunciauit, sed statim quàm malum sit explicuit, morbi longitudinem significare docens. quamuis per ipsum eger melius habeat. Quapropter nihil deficiet in apho. Nam sudor talis multam significat humiditatem. Erit igitur malum, quia significat morbum futurum longum, & significat morbum longum, quoniam multam significat humiditatem, quam natura tentauit vacuare, non tamen potuit. Sunt autē huiuscemodi sudores veluti decretoria, quę nō decernūt, quorū quædam difficulter decernūt, & quædā lethalia sunt, autore Hip. li. 2. De mor. po. Sed quare hic lōgitudinē morbi significare dixit tātummodo, nō autē addidit, quosdā esse lethales? Copia nāque humorū cū imbecilla facultate, nō lōgitudinē sed mortē significat. At vero Hip. cū morbū lōgū significare dicit, signū aliquod, id vbi morbus salutaris futurus sit, est audiēdū. Docet enim significare morbū lōgū ex copia materiæ. Copia tamē nō efficit lōgū morbū eū qui lethalis est, sed salubrem. Si quidem humor multus qui prauus est, quique superari non debet, ob multitudinem, citius interimet. Si tamen superari debeat, vt saluetur, eget longo tempore. Ita aphoris. 40. supra dictum est, & vbi in toto corpore mutationes, etsi corpus infrigidetur ac rursus caleñat, aut color alter ex altero fiat, morbi longitudinem significat. Gal. in Comment. de salubri morbo intelligendam vult sententiam, quoniam, inquit: Variæ dispositio-

nes diuturniores semper sunt, quàm quę sunt vnius modi, cum non possit natura in paruo tempore multas conficere dispositiones. Sic etiam & Prog. 23. lib. 2. dixit: Variegatę deiectiones his diuturniores sunt, sed nihilominus lethales. Sunt enim lethales, vbi prauę admodum à natura fuerint, & vbi facultati languenti occurrant; si tamen valida fuerit & salus speretur, longus futurus erit morbus, vt Gal. in Com. eius loci docet, dicens: Deiectio variegata multas indicat affectiones, & ob eam rem tractu temporis eget ad coctionem. Pręsens quoq; apho. docet vbi sudor superueniens febrem non sedauerit, longitudinem prædicere in salubribus febribus, quas materię copia longas perpetuo fecit. In his enim si æger ad salutem perducendus est; copia humorum superari debet, & longo eget tempore. Erit quoque hinc cognitum, apud Hippo. signum id quod lōgum morbum significare dicit, in salubibus morbis uim habere, quamuis ipsum in diuersis dispositionibus longitudinem significet, aut mortem, uti decretoria quæ non decernunt, & in Prog. citato deiectiones uariegatæ, quas dixit diuturniores aliis, & nihilominus lethales, pro corporum & affectuum differentia.

Signa longorū morborum in salubribus uim habēt

APHORIS. LVII.

Vbi quis conuulsione, aut distentione molestetur, febris superueniens soluit morbum.

COMMENT.

Quoniam in Com. apho. 26. sect. 2. hic abundè à nobis expositus est, breui hunc com. absoluemus. Hip. in hac sententia omnē cōuulsionis speciem comprehendit, sunt enim omnes tres, retractio musculorum ad anteriora, appellatur emprosthonos, ad posteriora opisthotonos, & hæ duæ comprehenduntur in conuulsione, atque vt tertiam significaret dixit a ut distēsione, quæ appellatur tetanus, siue utrinque retractio, aut conuulsio. Docet tamen

Conuulsionis tres species.

his

his omnibus febre superueniente, morbum solui. Loquitur enim de conuulsionibus quę fiunt ab humore, non de his quæ sequuntur magnas ac uehementes febres, quæ & siccæ sunt, & curari nequeunt. Constat autem id, siquidē superueniente febre dixit, quam non oportet pręfuisse, aliàs non superuenisset. Quando igitur superuenit, non autem pręfuit conuulsio, ab humore pendet, & febre superueniente morbus curatur. Nam febris discutit humiditatem, & coquit frigiditaté, vt Gal. vult in Com. Quamuis non rectè dicatur frigiditatem coqui, sed potius humorem frigidum. Atque id est memoria dignum, febrem humores coquere. frigidi etenim humores à calore, natiuo sensim coquuntur, iuuatur autem non parum à calore febrili ad eam coctionem, quæ est naturę superamentum, per quam humor qui coquitur à natura superatur, & coctus deinde excernitur. Hæc uerò præter coctionē admixtam habet putredinem. Ad eam tamen qua boni succi generantur, aut ex ipsis corpus alitur, & ad eam qua fit in bonū humorē mutatio ex prauo, quā dicimus correctionē, aut ad benignam reductionē, nullatenus calor febrilis eo adiuuat, sed totum opus natiui caloris est.

APHORIS. LVIII.

A febre ardenti habito, rigore superueniente solutio.

COMMENT.

Sunt ex rigoribus quos nulla sequitur vacuatio, etiam si adfuerit totius corporis cōquassatio: Ex his tamē quos manifesta vacuatio sequitur, quidam fiunt in die decretoria & notis coctionis præcedentibus: quidam sine his illi quos nulla sequitur vacuatio, non liberant à febre, quamuis superueniant febri, quoniam morbi materiales causæ uacuatione curantur. Si tamen rigores uacuatio aliqua sequatur, non tamen in die decretoria, non

Rigorum differētię.

non solet morbum curare, ut aphoris. 29. supra dixit. Quę verò uacuationes sunt sine coctionis notis, inutiles sunt, aut non liberantes, aut cum periculo recidiuæ. Quum verò rigor superuenit febri ardenti, eum tamen sequitur sudor, aut vomitus bilis, aut eiusdem deiectio, aut ex his plura, febris ardens quæ à bile originem trahit soluitur.

APHORIS. LIX.

Tertiana exquisita septem periodis iudicatur, quo ad longissimum.

COMMENT.

Quam rationem habet febris quotidiana intermittens ad quotidianam continuam, eam habet febris tertiana intermittens ad febrem ardentem. nam hæc est vere tertiana continua, vt in commentariis nostris in li. 2. De diff. fe. abunde monstrauimus. Est autem exquisita tertiana quæ à bile putrescente oritur, cui nullus alter humor est mixtus. Hæc si intra vasa putrescat, tertianam continuã, siue causum efficiet: si verò putrescere incipiens extra vasa pellatur, intermittentem. Exquisita præter hæc dignotiones habet, quę sumuntur à temperatura, ætate, anni tempore, & regione. Quæ non sunt huius instituti: sed id tantum monstrare tertianam exquisitam septem circuitibus finiri, quoad longissimum. Habet enim febris omnis biliosa breues accessiones & paucas. Breues, nam non solet febris tertianę exquisitæ accessio duodecim horarum spatium prætergredi: Paucas, quoniam vltra septem accessiones non prorogatur. Habentque febres tertianę tantum impuritatis, quantum aut accessiones sunt quam duodecim horarum longiores, aut quàm septem, plures. Causa ad humoris biliosi tenuitatem, paucitatem, & calorem refertur. Tenuis etenim est bilis

Tertiana exquisita.

Tertianæ exquisitę terminus.

bilis ac calida valde,pauca vero colligitur antequam à vasis pellatur, irritat enim breui ad excretionem naturam. Simile euenit in febribus ardentibus exquisitis, nã hæ septem diebus iudicantur, quoniam sunt de morbis per acutis. Qualis tamen est numerus dierum in febribus continuis,talis est numerus accessionum in febribus intermittentibus,& vt illæ in septem diebus, ita hæ cum fuerint,& biliosę,& exquisite,in septem periodis absoluuntur. Est autem periodus tempus accessionis & interualli,quæ sex continet tempora,principium,inæqualitã tem,augmentnm,vigorem,inclinationem, & interuallũ, siue infebricitationem. Dixit autem, quo ad longissimũ limitem postremum: statuens. Quamuis nihil vetet ante id finiri febres tertianas exquisitas ob humoris tenuitatem,paucitatem,& calorem,accedente ægri naturali facultate robusta,& meatuum apertione. Quemadmodum & cum Hippo. dixit acutos morbos finiri die quarta decima,quos ante ipsam sæpius finiri nihil prohibet: ita modo de tertianis exquisitis dixit, septimam accessionem esse finem:& veluti postremum limitem,quamuis ante ipsum finiri sępe videantur. Periodi tẽpus.

APHORIS. LX.

Quibus in febribus aures obsurduerint, ijs sanguis è naribus fluens, aut aluus perturbata soluit morbum

COMMENT.

Supra aph. 28. de biliosis surditatibus voluit hanc sententiam veram esse, non autem de omnibus, vera est, sed de illis quæ per consensum fiunt, quare in febribus, modo dixit,& quoniã sępe in ipsis surditates cõsensu totius corporis, intermedio capite fiunt. Iudicantur autem causa vacuata, aut reuulsa, ea videlicet quę nondum pręfixa Surditatũ iudicia.

fixa & firmata est, sed firmari parata, aut vacuatione, aut deriuatione, quę fit fluxu sanguinis narium, siue ventris perturbatione: vtriusque meminit Hipp. dicens, per hæc à surditate liberari.

APHORIS. LXI.

Febricitatem nisi in diebus imparibus febris dimiserit, solet recidiuare.

COMMENT.

Iudicia in diebus pari

Gal. in Com. putat hunc apho. esse adscriptum, quoniã non tantum in diebus imparibus videmus multos febricitantes iudicatos, sed in paribus veluti quarto, quamuis raro. 14. tamen, 20. & 40. frequenter. Pręterea Hippo. hos dies inter iudicatorios annumerat in Prog. & in li. De mor. pop. Quam ob rem, recte ad modum Gal. in Comm. præsentis aphor. unum duorum affirmat, aut adscriptum esse apho. aut pro imparibus legendũ, decretoriis, ita vt velit febricitantẽ nisi in diebus iudicatoriis febris dimisserit, solere recidiuare, lib. verò 4. de rati. vict. acut. dierum imparium naturam considerare præcepit, dicens: Maxime vero numerus impar est obseruandus, quoniam hi dies in hanc aut illam partem conuertere faciunt ægrotantes. Verũ sane dixit Hippoc. dies impares vim habere iudicandi in hanc, aut illam partem, ægrotantes, præsertim in acutis morbis, sed hoc loco non abstulit vim iudicandi à diebus paribus, vti in præsenti apho. neque aph. sententiam confirmat. In quo nullo pacto per impares iudicatorios intelligere debes, vt quidam. nam si per impares voluisset significare iudicatorios, male Gal. exclusisset aphor. nam vera est in vniuersum sententia, morbos qui non iudicantur in diebus iudicatoriis, facere recidiuam. & li. Prog. idem docuerat. Præterea si idem esset dixisse impares & iudicatorios, male Gal. dixisset. Melius itaque est pro imparibus scribere iudicatoriis, vt quibusdã

ui sum

visum est. Sed dices, qua ratione Gal. li. 4. de rati. vict. in Com. loci citati, inter impares annumerauit in acutis. 3. & 5. & 7. & 9. & 11. & 14. & 17. & in longis. 60. & 80. in mediis 20. & 34. & 40. verę Gal. eo loco nō annumerauit hos imparibus, sed eis qui in hanc aut illā partem faciunt mutationem. Quamuis enim impares dixerit, ἑτεροῤῥομίας, non omnes ἑτεροῤῥοπίας, id est in hanc aut illam partem vertentes, vult esse impares, sed multos pares; Dixit enim. Dies impares multa pollere virtute, non simpliciter, sed in acutis morbis est intelligendū, quòd insignes in vtranque tum salutem tum mortem faciant mutationes, id enim significat vox, ἑτεροῤῥοπίας, id est in hanc aut illam partem mutationem facientes. In acutis quidem hi sunt. Hæc pars hi, non impares, sed quos dixit, ἑτεροῤῥοπίας,, refert, vt exemplum docet, in quo multos pares dies annumerat. Sed dices rursus. quare Gal. postquam dies omnes prædictos in eo Com. annumerauit, addit, impares autem & hi, cum tamen inter eos, sint 14. & 20. & reliqui. Dicemus, quod Gal. de Hipp. apho. dixit modo; aut literam eam additam esse, quod existimo. aut pro, περιτταὶ δὲ καὶ αὗται, legendum, κριτικαὶ δὲ καὶ αὗται, hoc est, iudicatorii autem & hi.

APHORIS. LXII.

Quibus in febribus morbi regij superueniunt ante septimum diem, malum.

COMMENT.

Ad partem artis prognosticam pertinet pręsens sententia, qua docet in febribus malum esse morbum regium ante septimū diem euenire. Icterus Latinis regius morbus dicitur, & auriginosus, per eum namque morbum velut rectius dixerim, eius symptomatis ratione, cutis color vitiatur & oculorum album, degenerant tamen in palidum colorem, bile ad cutem, ex vasis trans- Icterus.

fusa. Transfunditur autem in febribus & quandoque sine ipsis. Præterea in febribus nõnunquã coctione præcedẽte ac iudicationis rõne, nõnũquã uero ratione symptomatis, quod fit iecore laborante scirrho, inflammatione, aut obstructione. Iam igitur quoties icterus aduenit in febribus, si coctio biliosi humoris antecedat bonum erit: si uero non, malum. Erit enim indicium non equidem scirrhi, si ante septimum fiat, quia scirrhus sine febre fit, longo tempore transacto. Eueniet igitur aut ratione inflammationis, aut obstructionis: & vtrunque malum est. Quoniam tamen Hip. intellexit ante septimum diem non fieri coctionem bilis pallidæ, quę morbum regium efficit, malum esse dixit si per id tempus euenerit. significabit enim in symptomatis ratione euenisse, & inflammationem adesse iecoris, aut obstructionem, præter id etiam & naturam tentasse iudicationem ante tempus, ob humoris copiam irritatam. Duo tamen ex Hippocrat. sententia colliges, alterum generale, nempe iudicationes à natura tentatas, ante coctionis tempus, malas esse. Alterum particulare, humorem regium morbum facientem ante septimum diem non esse coctum. Gal. enim eandem approbans sententiam in Comment. dicit, non posse bilem iudicatorie ante septimum diem efferri. Septimo autem, aut nono, aut reliquis deinceps iudicatoriis, iudicatorie efferri potest, vt in aphoris. 64. sequenti. Quamuis neque id semper bonum sit, vti cum vitio iecoris euenerit. Huius aphoris. exemplum habetur apud Hippocr. lib. 3. De mor. pop. par. 1. in historia Hermocratis, qui febre laborabat, & sexto die icteriosus factus, non tantum iudicatus non est, sed vt dixit, omnia proritata sunt, mente non constabat. Gale. vero in Comment. inquit: Sis autem memor te prius quam morbus concoqueretur, sępius audiuisse, neque alium quendam abscessum fieri commode, neque icteriosum. Talis enim abscessus, bilem ne ex viscere expurgetur & per ventrem vacuetur impediri significat, vel propter obstructionem ipsius, vel inflammationem, ex quibus omnibus manifestum euadet, ex Hippo. & Gal. doctrina. icterum ante diem septimum

Icterus qnãdo malus.

mum

mum in febribus,esse malum, quoniam ante septimum non coquitur morbi causa,vt Gal.quoque affirmat. Nec putes eandem esse dierum ante septimum & aliorum rationem. nam ante septimum non putat Hippocrat. post se coctionem euenire,ante nonum autem potest. nam septimo ipso cocta esse potest bilis morbum regium faciens,vt aphor.64.docet. Sic etiam septimo & reliquis bene euenire potest icterus,atque etiam male si dextrum hypochondrium obduruerit,ante septimum tamen male euenire potest,ob eandem causam,bene vero nunquam. Nam quæ sexto die eueniunt iudicia,mala sunt; quarto raro admodum fiunt,& non sunt eo die bilis motus, tertio autem & quinto nondum bilis cocta est, ea nempe quæ icterum facit,quæ ob crassitudinem cutem non permeat,neque sudore,neque in sensibili vacuatione educta.Huic sententiæ contradixit Plinius lib.26. capit. 12. dicens: Hippocrat.ante septimum diem. (sic enim legi debet) in febre morbum regium mortiferum esse signum docuit.Nos scimus vixisse aliquos ab hac desperatione. Auerrous præterea li.4.collectionum.capit.43.inquit:Quod dicit Hippocrat.icterus veniens ante septimum diem in acutis febribus, malum, reprobatum est experientia in omibus nostris terris,& si veniat in quintam diem,laudabile multum est viua ratione, & maxime in temporibus calidis,& hæc est sententia collegiorum medicorum omnium Persarum,& Indiæ maioris,& pro maiori parte illorum de Vandalisi, & possibile est quod illud quod dixit in Græcia locum habet. At vero Plinii sententia nihil probat contra Hippo. quamuis enim visi sint nonnulli superstites,quibus in febribus morbus regius superuenit ante septimum, id non tollit quominus verum sit malum esse, non enim semper ad malum signum,sequitur malum quod significatur: Neque Hippocrat.dixit mortiferum signum esse,quod imposuit Plinius,sed malum,neque parum interest in Hippocrat.libris hoc aut illud dixisse. Auerrous tamen dixit se experimento contrarium inuenisse in regionibus quarum meminit,quoniam calidæ sunt,& quæ possunt biliosum

Plinius côtra Hippocr.

Gręce legitur, μὴ λυόμενα. nam ſi, non ſoluuntur, legatur, inepta admodum foret ſententia, qua Hippo. dixiſſet, In febribus abſceſſus qui non ſoluuntur ad primas iudicationes: non enim ſolui ſolent abſceſſus in iudicationibus, ſed ipſi vt iudicationes morbos ſoluere. Quid autem ſignificet per primas iudicationes, non eſt dubium: nam ſolent morbi multas facere iudicationes in multis diebus, & de prima loquitur, in qua ſi ęgrum abſceſſus non liberant, morbus longus erit futurus. Quod experimentum docet, ac ferè nunquam fallit ſententia.

APHORIS. LII.

Quicunque in febribus, aut alijs languoribus ſponte illachrymant, nihil abſurdum: quicunque uerò non ſponte, abſurdius.

COMMENT.

Lachrymę ſponte uenientes.

De his quę in febribus eueniunt pręſagia proſequitur, lachrymas ſponte venientes dicens, nihil abſurdum ſignificare, non ſponte verò ſi euenerint, abſurdius eſſe, hoc eſt abſurdum aut malum eſſe. In febribus dixit, aut aliis, ἀῤῥωστίῃσι, id eſt, languoribus. Sic enim morbos appellant Græci, & Latini languentes, appellãt ęgrotos, & morbos languores, κατὰ προαίρεσιν, id eſt ſponte & voluntarie, cui oppoſuit, μὴ κατὰ προαίρεσιν, quod Prog. 6. libr. 1. dixit: ἀπροαιρέτως, id eſt inuoluntarie, aut ſine electione. Quando igitur quiſpiam volens, aut in febribus, aut in aliis morbis lachrymas fundit, nihil malũ indicat, ſed cauſam quę ipſum ad fundendas lachrymas mouit. Quando verò nolens id facit, malum eſt, ſi non eueniat ob aliquam cauſam prægreſſam, vt fumum, ventum frigidum, aut ſimile quid, quod oculos mordeat, aut ob cauſam quę ſit oculi morbus, vt lippitudo, aut palpebrarum aſpredo. Quamuis neque id ſemper malum ſit,

vti cum lachrymæ manant in morbis acutis post coctionis signa, iudicantes fluxum sanguinis narium apud Hippoc. lib. I. De mor. pop. parte prima in tertia aeris constitutione, cùm inquit: Quibus in febribus acutis, ac magis ardentibus spontaneæ erumpunt lachrymæ, his è naribus spectare oportet sanguinis eruptionem, si in cęteris perniciose non habuerit. Nam qui vitiose habent, his non sanguinis eruptionem, sed mortem significant. Perniciose non habere est bene habere, atque signa coctionis antecedere. Vitiose tamen habere malum est, vt li. 6. De mor. pop. par. I. cùm inquit: Lachrymę si in acutis morbis cum æger incommode habuerit, sponte manent, bonum: non sponte uero si pręterfluant, malum. Huius causa est imbecillitas facul. retentricis & calor in cerebro colliquans. Nos in expositione 33. li. 3. Prog. significationes omnes quæ ex lachrymarũ effluxu sumũtur, abũde percurrimus, ad quẽ locum legẽtes remittimus, ea nanque de causa multa quę ibidem diximus prætermittimus.

APHORIS. LIII.

Quibus supra dentes per febres mucores fiunt, ijs uehementiores sunt febres.

COMMENT.

In febribus validioribus calor vehemens solet exsiccando facere glutinosam, ac viscidam pituitam dentibus adcrescere, & supra dentes agglutinari, ita vt opus sit aceto, aut vino os diluere, vt dentes mundentur, & ideo vt signum scribit febris vehementioris, si dentibus mucores hęserint. Solent autem huiusmodi mucores non tantum hęrere per febres vehementiores, sed paulò post denigrari. Diximus vehementiores, quoniã Græce legitur ἰσχυρότεροι, legitur tamẽ in quibusdã ἰσχυροί, id est fortes aut vehemẽtes, ac nihil refert hoc

Mucores dentium in fe.

R aut

aut illo modo legas, idem enim significat, pituitam uidelicet à calore ualido siccatam.

APHORIS. LIIII.

Quibus diu tusses siccæ leuiter irritantes in febribus ardentibus fiunt, non admodum siticulosi sunt.

COMMENT.

Tusses parùm durantes nō possunt extinguere, aut admodum minuere sitim, quæ in febribus ardentibus adest, siquidem hęc uehemens est autore Hippocr. qui lib. 4. De rat. uict. acutorum explicans signa febris ardentis dixit: Vrgetque sitis uehemens, tusses preterea siccę sunt per quas nihil effatu dignum spuitur. Leuiter irritantes dixit, propter ualidas tusses, quę à thoracis & pulmonis morbis excitantur, & à fluxionibus biliosis à capite in fauces, à quibus nihil effatu dignum quandoque excernitur. hę namque non mitigant sitim, sed eam ualidiorē efficiunt, & partes thoracis, pulmonis, & asperæ arteriæ, labore calfaciunt, & exasperant magis. Tussis tamen sicca leuiter irritans, ac diutius perseuerans in febribus ardentibus, sitim mitigat, ac minuit. quoniā per eam a partibus proximis exprimitur pauca quædam humiditas, quę lenit oris, faucium, & asperæ arteriæ aspredinem & inęqualitatem. Libro tamen sexto De mor. po. par. 2. dixit. Tusses siccę leuiter irritātes nō ualde siticulosæ existunt, neque linguę arefactę non à ferino, sed à uento, quod liquet. Quod dixit, non ualde, in hoc loco, & in apho. pręsenti, Gal. explicat in Com. eius loci dicens: οὐ πάνυ τι, & idem est quod οὐ κατὰ λόγον, id est, non ualde, idem est quod, non secundum rationem, ac si diceret, non omnino siti priuantur, sed non habent eam pro febris ardentis ratione. Sed in pręsenti sententia explicuit quam tussim

Tusses siccę.

sim intelligat, non enim à ferino, id est malignam, & quę ob malos morbos eueniat, sed eam quę ab aere frigido, quoniam inspirantes ipsum statim tussiunt, & partes asperæ redditę à frigore leniuntur, & ita sitis minuitur. Hipp. itaque, atque Gal. in Comm. loci citati, de ea tussi tantum sententiam illam, & hunc aph. exponunt, quę ab aere frigido commouetur. Ego sane uerum inuenio quod ipsi uolunt, tusses illas ab aere frigido motas facere quod in sententia dixit, hoc est sitim mitigare. Verùm pari modo euenire uideo quotidie in ardentibus febribus tussim moueri à nimia faucium & asperę arterię siccitate exasperante, & inęqualiter afficiente partes illas, & tussim eam paruam esse, & durare, & humiditatem ex partibus adiacentibus & capite traherę & sitim imminuere. Quod experientur ęgri clauso ore, neque ea parte tracto frigido aere, nam & tunc ob siccitatem inęqualem tussient, & quod diximus eueniet. Simplices namque intemperies inęquales & fientes tristem concitant sensum, & inde tussim, quę dicto modo sitim mitigat, & tussis hęc non commouetur à frigido uento. Tusses non à ferino.

APHORIS. LV.

In adenum inflammationibus febres omnes malæ, præter diarias.

COMMENT.

Dixi in adenum inflammationibus, quoniam Gal. li. 2. De arte cu. ad Glauc. cap. 1. dixit: Bubo carniũ adenosarum inflammatio est. Dixit autem Hipp. ἐπὶ βουβῶσι, id est, in bubonibus. Improprie igitur uertunt quidam, ex inguinum tumoribus, quoniam bubo non tantum in inguinibus, sed etiam in alis fit. Pręter id quod nõ semper fiunt febres ex tumoribus, aut inflammationibus adenum, sed sępius inflammationes adenum sequuntur febres. Non recte etiam uertũt, In adenum tumoribus, quo- Bubo.

niam bubo nõ significat omnem adenum tumorem, sed calidum, quem inflammationem dixit Gal. Cum huiusce modi inflammationibus fiũt quædam febres diariæ, quædam putridę. Malas autem dicit omnes, pręter diarias. Diariæ namque causam habent manifestam, dolorem cum vlcere in extremo aliquo membro. Quę enim absque eo fiunt, malę sunt, inquit enim Gal. lib. 1. De arte cu. ad Glauc. cap. 2. de diariis loquens, Et quæ ex adenum inflammationibus febres ortum habent, ex hoc genere sunt, præterquam si absque vlcere fiant manifesto, tunc enim suspitionem afferunt, & nullo modo mites sunt. Ratio manifesta est, nam quę fiunt bubonibus febres, vbi non fuerint diariæ à nimia redundantia fient, quæ in vasis febres putridas facit. Tanta autem est ut & in vasis permaneat quod febrem efficiat, & ad adenas mittatur quod inflammationem generet, quandoque verò nõ tantum cum putredine magna intra vasa hæc fiunt, sed etiam cum viscerum inflammatione, & ob id malæ.

Febres ex adenum inflam.

APHORIS. LVI.

Febricitanti sudor superueniens febre non deficiente, malum prorogatur enim morbus, & multam significat humiditatem.

COMMENT.

Solent febres iudicari sudore perfecte, qualis sudor est is cuius meminit Hippo. lib. 1. Prog. atque est primus eo loco, cùm inquit, Sudores optimi quidem sunt in omnibus acutis morbis, quicunque in diebus decretoriis fiunt, & integre febrem sedant. Sunt autem secundo loco qui quamuis febrem non sedent, ipsam in meliorem statum mutant, de quibus secundo loco dixit: Boni vero quicunque ex toto corpore præcedentes fecere vt homo facilius morbum ferret, est quoque is sudor autore Galenus

Sudor optimus.

Sudor bonus.

in die decretorio factus. Sed dices hęc duo non stare, nam in Prog. hunc sudorem bonum dixit, in apho. tamē in vniuersum malum dixit, Si sudor superueniat non deficiente febre, non deficit tamen quamuis in melius faciat mutationem, erit igitur malus sudor, is quem tamen bonum in Progn. statuit. Cæterum aliud est sudorem esse bonum in ratione causæ, aliud in ratione signi, sudor enim qui à toto corpore procedens non liberat ægrum, sed in melius mutat, bonus est in ratione causæ, quoniam bene facit, & id voluit in Progno. In ratione tamen signi malus, quoniam morbum longum futurum significat, quod dixit in aphoris. Nam cum dixit malum non absolute malum pronunciauit, sed statim quàm malum sit explicuit, morbi longitudinem significare docens. quamuis per ipsum ęger melius habeat. Quapropter nihil deficiet in apho. Nam sudor talis multam significat humiditatem. Erit igitur malum, quia significat morbum futurum longum, & significat morbum longum, quoniam multam significat humiditatem, quam natura tentauit vacuare, non tamen potuit. Sunt autē huiuscemodi sudores veluti decretoria, quę nō decernūt, quorū quædam difficulter decernūt, & quædā lethalia sunt, autore Hip. li. 2. De mor. po. Sed quare hic lōgitudinē morbi significare dixit tātummodo, nō autē addidit, quosdā esse lethales? Copia nāque humorū cū imbecilla facultate, nō lōgitudinē sed mortē significat. At vero Hip. cū morbū lōgū significare dicit, signū aliquod, id vbi morbus salutaris futurus sit, est audiēdū. Docet enim significare morbū lōgū ex copia materiæ. Copia tamē nō efficit lōgū morbū eū qui lethalis est, sed salubrem. Si quidem humor multus qui prauus est, quique superari non debet, ob multitudinem, citius interimet. Si tamen superari debeat, vt saluetur, eget longo tempore. Ita aphoris. 40. supra dictum est, & vbi in toto corpore mutationes, etsi corpus infrigidetur ac rursus caleflat, aut color alter ex altero fiat, morbi longitudinem significat. Gal. in Comment. de salubri morbo intelligendam vult sententiam, quoniam, inquit: Variæ dispositio-

nes diuturniores semper sunt, quàm quę sunt vnius modi, cùm non possit natura in paruo tempore multas conficere dispositiones. Sic etiam & Prog. 23. lib. 2. dixit: Variegatę deiectiones his diuturniores sunt, sed nihilominus lethales. Sunt enim lethales, vbi prauę admodum à natura fuerint, & vbi facultati languenti occurrant; si tamen valida fuerit & salus speretur, longus futurus erit morbus, vt Gal. in Com. eius loci docet, dicens: Deiectio variegata multas indicat affectiones, & ob eam rem tractu temporis eget ad coctionem. Pręsens quoq; apho. docet vbi sudor superueniens febrem non sedauerit, longitudinem prædicere in salubribus febribus, quas materię copia longas perpetuo fecit. In his enim si æger ad salutem perducendus est, copia humorum superari debet, & longo eget tempore. Erit quoque hinc cognitum, apud Hippo. signum id quod lōgum morbum significare dicit, in salubibus morbis uim habere, quamuis ipsum in diuersis dispositionibus longitudinem significet, aut mortem, uti decretoria quæ non decernunt, & in Prog. citato deiectiones uariegatæ, quas dixit diuturniores aliis, & nihilominus lethales, pro corporum & affectuum differentia.

Signa longorū morborum in salubribus uim habēt

APHORIS. LVII.

Vbi quis conuulsione, aut distentione molestetur, febris superueniens soluit morbum.

COMMENT.

Quoniam in Com. apho. 26. sect 2. hic abundè à nobis expositus est, breui hunc com. absoluemus. Hip. in hac sententia omnē cōuulsionis speciem comprehendit, sunt enim omnes tres, retractio musculorum ad anteriora, appellatur emprosthonos, ad posteriora opisthotonos, & hæ duæ comprehenduntur in conuulsione, atque vt tertiam significaret dixit à ut distēsione, quæ appellatur tetanus, siue utrinque retractio, aut conuulsio. Docet tamen

Conuulsionis tres species.

his omnibus febre superueniente, morbum solui. Loquitur enim de conuulsionibus quę fiunt ab humore, non de his quæ sequuntur magnas ac uehementes febres, quæ & siccæ sunt, & curari nequeunt. Constat autem id, siquidẽ superueniente febre dixit, quam non oportet pręfuisse, aliàs non superuenisset. Quando igitur superuenit, non autem pręfuit conuulsio, ab humore pendet, & febre superueniente morbus curatur. Nam febris discutit humiditatem, & coquit frigiditatẽ, vt Gal. vult in Com. Quamuis non recte dicatur frigiditatem coqui, sed potius humorem frigidum. Atque id est memoria dignum, febrem humores coquere. frigidi etenim humores à calore, natiuo sensim coquuntur, iuuatur autem non parum à calore febrili ad eam coctionem, quæ est naturę superamentum, per quam humor qui coquitur à natura superatur, & coctus deinde excernitur. Hæc uerò præter coctionẽ admixtam habet putredinem. Ad eam tamen qua boni succi generantur, aut ex ipsis corpus alitur, & ad eam qua fit in bonũ humorẽ mutatio ex prauo, quã dicimus correctionẽ, aut ad benignam reductionẽ, nullatenus calor febrilis eo adiuuat, sed totum opus natiui caloris est.

APHORIS. LVIII.

A febre ardenti habito, rigore superueniente solutio.

COMMENT.

Sunt ex rigoribus quos nulla sequitur vacuatio, etiam si adfuerit totius corporis cõquassatio: Ex his tamẽ quos manifesta vacuatio sequitur, quidam fiunt in die decretoria & notis coctionis præcedentibus: quidam sine his illi quos nulla sequitur vacuatio, non liberant à febre, quamuis superueniant febri, quoniam morbi materiales causæ uacuatione curantur. Si tamen rigores uacuatio aliqua sequatur, non tamen in die decretoria, Rigorum differẽtię.

non solet morbum curare, ut aphoris. 29. suprà dixit. Quę verò uacuationes sunt sine coctionis notis, inutiles sunt, aut non liberantes, aut cum periculo recidiuæ. Quum verò rigor superuenit febri ardenti, eum tamen sequitur sudor, aut vomitus bilis, aut eiusdem deiectio, aut ex his plura, febris ardens quæ à bile originem trahit soluitur.

APHORIS. LIX.

Tertiana exquisita septem periodis iudicatur, quo ad longissimum.

COMMENT.

Quam rationem habet febris quotidiana intermittens ad quotidianam continuam, eam habet febris tertiana intermittens ad febrem ardentem. nam hæc est vere tertiana continua, vt in commentariis nostris in li. 2. De diff. fe. abunde monstrauimus. Est autem exquisita tertiana quæ à bile putrescente oritur, cui nullus alter humor est mixtus. Hæc si intra vasa putrescat, tertianam continuã, siue causum efficiet: si verò putrescere incipiens extra vasa pellatur, intermittentem. Exquisita præter hæc dignotiones habet, quę sumuntur à temperatura, ætate, anni tempore, & regione. Quæ non sunt huius instituti: sed id tantum monstrare tertianam exquisitam septem circuitibus finiri, quoad longissimum. Habet enim febris omnis biliosa breues accessiones & paucas. Breues, nam non solet febris tertianę exquisitæ accessio duodecim horarum spatium prætergredi: Paucas, quoniam vltra septem accessiones non prorogatur. Habentque febres tertianę tantum impuritatis, quantum aut accessiones sunt quam duodecim horarum longiores, aut quàm septem, plures. Causa ad humoris biliosi tenuitatem, paucitatem, & calorem refertur. Tenuis etenim est

Tertiana exquisita.

Tertianæ exquisitę terminus.

bilis

bilis ac calida valde,pauca vero colligitur antequam à vasis pellatur, irritat enim breui ad excretionem naturam. Simile euenit in febribus ardentibus exquisitis, nā hæ septem diebus iudicantur, quoniam sunt de morbis per acutis. Qualis tamen est numerus dierum in febribus continuis,talis est numerus accessionum in febribus intermittentibus,& vt illæ in septem diebus, ita hæ cum fuerint,& biliosę,& exquisite,in septem periodis absoluuntur. Est autem periodus tempus accessionis & interualli,quæ sex continet tempora,principium,inæqualitā tem,augmentum,vigorem,inclinationem, & interuallū, siue infebricitationem. Dixit autem, quo ad longissimū limitem postremum: statuens. Quamuis nihil vetet ante id finiri febres tertianas exquisitas ob humoris tenuitatem,paucitatem,& calorem,accedente ægri naturali facultate robusta,& meatuum apertione. Quemadmodum & cum Hippo. dixit acutos morbos finiri die quarta decima,quos ante ipsam sæpius finiri nihil prohibet:ita modo de tertianis exquisitis dixit, septimam accessionem esse finem:& veluti postremum limitem,quamuis ante ipsum finiri sępe videantur.

Periodi tēpus.

APHORIS. LX.

Quibus in febribus aures obsurduerint, ijs sanguis è naribus fluens,aut aluus perturbata soluit morbum

COMMENT.

Supra aph. 28. de biliosis surditatibus voluit hanc sententiam veram esse,non autem de omnibus, vera est,sed de illis quæ per consensum fiunt,quare in febribus, modo dixit,& quoniā sępe in ipsis surditates cōsensū totius corporis,intermedio capite fiunt. Iudicantur autem causa vacuata, aut reuulsa, ea videlicet quę nondum prę-

Surditatū iudicia.

fixa & firmata est, sed firmari parata, aut vacuatione, aut deriuatione, quę fit fluxu sanguinis narium, siue ventris perturbatione: vtriusque meminit Hipp. dicens, per hæc a surditate liberari.

APHORIS. LXI.

Febricitatem nisi in diebus imparibus febris dimiserit, solet recidiuare.

COMMENT.

Iudicia in diebus pari[bus]. Gal. in Com. putat hunc apho. esse adscriptum, quoniã non tantum in diebus imparibus videmus multos febricitantes iudicatos, sed in paribus veluti quarto, quamuis raro. 14. tamen, 20. & 40. frequenter. Pręterea Hippo. hos dies inter iudicatorios annumerat in Prog. & in li. De mor. pop. Quam ob rem, recte ad modum Gal. in Comm. præsentis aphor. unum duorum affirmat, aut adscriptum esse apho. aut pro imparibus legendũ, decretoriis, ita vt velit febricitantẽ nisi in diebus iudicatoriis febris dimisserit, solere recidiuare, lib. verò 4. de rati. vict. acut. dierum imparium naturam considerare præcepit, dicens: Maxime vero numerus impar est obseruandus, quoniam hi dies in hanc aut illam partem conuertere faciunt ægrotantes. Verũ sane dixit Hippoc. dies impares vim habere iudicandi in hanc, aut illam partem, ægrotantes, præsertim in acutis morbis, sed hoc loco non abstulit vim iudicandi à diebus paribus, vti in præsenti apho. neque aph. sententiam confirmat. In quo nullo pacto per impares iudicatorios intelligere debes, vt quidam. nam si per impares voluisset significare iudicatorios, male Gal. exclusisset aphor. nam vera est in vniuersum sententia, morbos qui non iudicantur in diebus iudicatoriis, facere recidiuam. & li. Prog. idem docuerat. Præterea si idem esset dixisse impares & iudicatorios, male Gal. dixisset. Melius itaque est pro imparibus scribere iudicatoriis, vt quibusdã

ui sum

visum est. Sed dices, qua ratione Gal. li. 4. de rati. vict. in Com. loci citati; inter impares annumerauit in acutis. 3. & 5. & 7. & 9. & 11. & 14. & 17. & in longis. 60. & 80. in mediis 20. & 34. & 40. verę Gal. eo loco nō annumerauit hos imparibus, sed eis qui in hanc aut illā partem faciunt mutationem. Quamuis enim impares dixerit, ἑτεροῤῥόπους, non omnes ἑτεροῤῥόπους, id est in hanc aut illam partem vertentes, vult esse impares, sed multos pares; Dixit enim. Dies impares multa pollere virtute, non simpliciter, sed in acutis morbis est intelligendū, quòd insignes in vtranque tum salutem tum mortem faciant mutationes, id enim significat vox, ἑτεροῤῥόπους, id est in hanc aut illam partem mutationem facientes. In acutis quidem hi sunt. Hæc pars hi, non impares, sed quos dixit, ἑτεροῤῥόπους, refert, vt exemplum docet, in quo multos pares dies annumerat. Sed dices rursus. quare Gal. postquam dies omnes prædictos in eo Com. annumerauit, addit, impares autem & hi, cum tamen inter eos, sint 14. & 20. & reliqui. Dicemus, quod Gal. de Hipp. apho. dixit modo, aut literam eam additam esse, quod existimo. aut pro, περιτταὶ δὲ καὶ αὗται, legendum, κριτικαὶ δὲ καὶ αὗται, hoc est, iudicatorii autem & hi.

APHORIS. LXII.

Quibus in febribus morbi regij superueniunt ante septimum diem, malum.

COMMENT.

Ad partem artis prognosticam pertinet pręsens sententia, qua docet in febribus malum esse morbum regium ante septimū diem euenire. Icterus Latinis regius morbus dicitur, & auriginosus, per eum namque morbum velut rectius dixerim, eius symptomatis ratione, cutis color vitiatur & oculorum album, degenerant tamen in palidum colorem, bile ad cutem, ex vasis transfusa Icterus.

mum in febribus,esse malum, quoniam ante septimum non coquitur morbi causa,vt Gal.quoque affirmat. Nec putes eandem esse dierum ante septimum & aliorum rationem. nam ante septimum non putat Hippocrat. posse coctionem euenire,ante nonum autem potest. nam septimo ipso cocta esse potest bilis morbum regium faciens,vt aphor.64.docet. Sic etiam septimo & reliquis bene euenire potest icterus,atque etiam male si dextrum hypochondrium obduruerit,ante septimum tamen male euenire potest,ob eandem causam,bene vero nunquam. Nam quæ sexto die eueniunt iudicia,mala sunt; quarto raro admodum fiunt,& non sunt eo die bilis motus, tertio autem & quinto nondum bilis cocta est, ea nempe quæ icterum facit,quæ ob crassitudinem cutem non permeat,neque sudore,neque in sensibili vacuatione educta.Huic sententiæ contradixit Plinius lib.26. capit. 12. dicens: Hippocrat.ante septimum diem. (sic enim legi debet) in febre morbum regium mortiferum esse signum docuit.Nos scimus vixisse aliquos ab hac desperatione. Auerrous præterea li.4.collectionum.capit.43.inquit:Quod dicit Hippocrat.icterus veniens ante septimum diem in acutis febribus, malum, reprobatum est experientia in omibus nostris terris,& si veniat in quintam diem,laudabile multum est viua ratione, & maxime in temporibus calidis,& hæc est sententia collegiorum medicorum omnium Persarum,& Indiæ maioris,& pro maiori parte illorum de Vandalisi, & possibile est quod illud quod dixit in Græcia locum habet. At vero Plinii sententia nihil probat contra Hippo. quamuis enim visi sint nonnulli superstites,quibus in febribus morbus regius superuenit ante septimum, id non tollit quominus verum sit malum esse, non enim semper ad malum signum,sequitur malum quod significatur: Neque Hippocrat.dixit mortiferum signum esse,quod imposuit Plinius,sed malum,neque parum interest in Hippocrat.libris hoc aut illud dixisse. Auerrous tamen dixit se experimento contrarium inuenisse in regionibus quarum meminit,quoniam calidæ sunt,& quæ possunt bilio

Plinius côtra Hippocr.

ſum humorem, uel quinto die coctum facere. Cui pariter reſpondemus. Hip. negare id euenire poſſe caloris ratione, ut bilioſus humor ante ſeptimum coquatur, & malum ſignum dixit icterum ante ſeptimum, in febribus, quoniam eo tempore coctus non eſt, ſed euenit ab inflammatione, aut obſtructione iecoris, non iudicationis ratione, Gal. item impoſſibile reputat, ut is humor ante ſeptimũ coquatur, quoniã craſſus eſt qui morbum regium efficit. Plinius igitur & Auerrous, tam Gal. quam Hipp. contra dicunt, nam Hip. malum eſſe dixit, Gal. tamen nunquam iudicatorie efferri. Quamuis cum Hipp. & Gal. ſententia ſtare poſſit, quod experimento Plinius & Auerrous inuenerunt, fieri etenim poteſt quod nos ipſi in non paucis ægrotis inſpeximus, regium morbum ante ſeptimũ in febribus eueniſſe ſymptomatis ratione, neque apparente coctione in urina, ægros tamen liberatos ope noſtra, natura ualente, quibus obſtructio erat in cauſa. In his igitur uerum eſt quod uoluit Gal. non fuiſſe transfuſam bilem iudicationis ratione, ſed experientia docuit eoſdem liberatos. Vera quoque eſt in eiſdem Hipp. ſententia, malum fuiſſe iudicium, quamuis mortui non fuerint. Hęc mihi uidentur antiquorum diſcordiam facile componere, experimentum enim non obuiat ſententiæ Hip. & Gal. Quoniam etſi malum ſignum ſit, liberari poſſunt, & ſine coctione proceſſu temporis euadunt, quorum primum uoluit Hippo. dicens: malum, & ſecundum Gal. cũ dixit, bilem ante ſeptimum non efferri iudicatorie. Neque opus eſt, ut quidam, affirmare. Hipp. per diem ſeptimum intellexiſſe diem decretorium, ac perinde eſſe, Quibus in febribus morbus regius ante ſeptimum diem, malum, ac dixiſſe, Quibus in febribus morbus regius ante diem iudicantem morbum, malum, & Hipp. in exemplo ſingulari inſtituiſſe uniuerſalem doctrinam. Quod ab autorum mentibus eſt alieniſſimum. Hipp. enim cum ante ſeptimum regium morbum damnaſſet, ſeptimo & nono & reliquis bonum eſſe, dixit, niſi dextrum hypochondrium obduruerit. Si tamen ſeptimus ibi idem decretorius ſignificaſſet, nulla opus eſt dierum diſtinctione, nam

&

& morbus regius ueniens ante nonum, id est ante iudicatorium, est malum, & pari ratione ante undecimum. Habet itaq; aliquid quod significet dies septimus: aut quod dixit ante septimum, & aliquid fieri contingit post septimũ, quod nõ fit ante septimũ Gal. ité in Cõ. ante septimũ efferri nõ posse putat bilẽ iudicatorie. quòd si per diẽ septimũ uoluit idem quod iudicẽ dicere, dixisset Gal. ita Ante diem iudicem non effertur bilis iudicatorie, loquutio sané Gal. indigna. preterea Plinius & Auerrous experimento confutare conantur Hipp. sententiam, quòd si diem septimum, iudicem uoluit dicere, neque ipsam scripturam intellexissent, quę alias planissima est, qualem Gal. interpretatur, neque aliud patitur sequens 64. aph. in quo dies nominatim percurrit, distinguens ipsos à præcedentibus, qui ante septimum. Sed sunt quędam quæ Deus abscondit à sapientibus, quę tamen illi patefecit. Cum autem dicit in particulari exemplo instituisse generalem doctrinam, uerum sane est, ex particularibus nos colligere uniuersalia, sed sunt particularia exẽpla uera, uti cum Hipp. dixit: Quę iudicantur in 7. quarta die nebulam rubeam habet urina. Inde enim colligimus dies contemplatorios significare coctionem in decretoriis futuram, sed tamen quod de quarta & septima exempli ratione dictum est, ueritatem habet, ille uero exempli traditi in aph. negat ueritatem. Verùm quid respondebimus, nam Hippo. li. 4. de rat. uict. acut. sect. 82. inquit, In biliosa febre morbus regius cum rigore ante septimũ diem superueniens morbum soluit: si uerò absque rigore extra tempora superuenit, pestiferum. hęc Hippo. & Gal. (inquit ille) in Comm. neutrum dicit esse perpetuum, ut scilicet bonus sit, aut malus, ante septimum, aut post septimum, sed quodcunque posse contingere. Dicemus profectò hęc fuisse Gal. imposita, & libros horum non esse incaute legendos, Gal. namque nunquam uoluit euenire posse morbum regium bene ante septimum, aut nihil referre ante septimum, aut post septimum euenire, cuius contrarium in huius aphoris. Comment. dixerat: neque probat quod illo loco dixit libri autor, siue

Hippo.siue alter fuerit,quod magis credimus.Sunt enim verba Gal.quę sequuntur:Neque proculdubio ante septimum diem cum rigore superueniens morbus regius febrem soluit,neque post septimum,sed sane ita distinguere oportet:febrientibus morbus regius superuenit interdum quidem tanquam affectionis iecoris symptoma interdum quidem & natura bilem per cutem excernere contendente:sed nequeunte, veluti in abscessibus omnibus fieri consueuit. Verùm in aph.de huiusmodi morbis regiis dictum est.In hoc loco nihil est quod Galen. affirmet de bono euentu morbi regii ante septimum, sed distinctionem ex naturæ operibus esse sumendam. Qui vero talia dicit non proinde affirmat, ante septimũ vt naturę opus euenire posse,præter id quod rem totam ad ea quæ in aphor. dicta sunt remittit, quę à nobis iam sunt explicata. quo etiam loco nempe huis apho. Com.id fieri posse negauit. Decet autem & vera docere & nihil autoribus imponere:quod video quosdam sæpe facere, vt quæ sibi placent aliorum placitis confirment, quamuis aliis non placeant,

APHORIS. LXIII.

Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quo die febres soluuntur.

COMMENT.

Rigor. Rigor in propria significatione apud Gal. habetur totius corporis inæqualis concussio ac conquassatio. hic tamen tertianis incipientibus aduenit, & quartanis nó omnibus.Quotidianis tamen de quibus Hippocrat.modo non aduenit rigor,sed horror,& ferè omnibus extremorum refrigeratio.Sed rigor hoc loco quoduis trium significat.Vult autem in præsenti apho.Quibus quotidie in febribus aduenit rigor,frigus,aut horror,quotidie febres solui.In tertianis & quartanis item, quibus tertio &

& quarto febres soluuntur. Quotidianę etiam febres singulis diebus cum horrore inuadentes, soluuntur singulis diebus, quamuis hodie incipiant, & cras soluantur. nihil enim agit ad aph. veritatem, sicuti neque illud, si febris aliqua quotidiana cũ cõtinua misceatur, nã nõ videtur febris solui, sed adhuc manere, quamuis cum rigore in dicta significatione inceperit. Verum Hip. non dixit ęgrum sine febre manere, sed febrem solui, eam nempe quæ quotidie cum rigore inuadit. Atque id verum est, nam prçecedentem finiri necesse est, si altera cum rigore incipere debet, quę hanc ordine accessionum sequitur.

APHORIS. LXIIII.

Quibus in febribus septimo die, aut nono, aut undecimo, aut quarto decimo morbi regij superueniunt, bonum, nisi dextrum hypochondrium obduruerit: si uero non, malum, & non bonum.

COMMENT.

Immerito scriptores librorum Hip. pręcedentẽ apho. huic prępo suerunt, qui ordine sequitur ad 61. Cũ enim ibidem dixisset, morbum regium febribus superuenientem ante diem septimum, malum esse, modo quibus diebus eueniens bonus sit, docet, videlicet, septimo, nono, vndecimo, & quarto decimo. Ratio prompta est: nam hi dies iudicatorii sunt, & ab initio febris, tanto tempore dissiti, vt interim biliosus humor coqui possit. Cũ igitur ob breuitatem temporis coqui ante septimum non possit, septimo vero & reliquis possit, ante septimum dixit, malum, septimo reliquis bonũ. Nec tamen id citra distinctionem accipi voluit, sed nisi dextrum hypochondrium obduretur, significat enim ibidem adesse inflammationem. Durus etenim tumor aut cum dolore fit, & est phlegmone: aut sine dolore, atq ue est scirrhus. Cum autem intra prędictos dies non adsit scirrhus, erit

durities in iecore, phlegmone. Iecur verò inflammatione tentari quàm sit malum, notum est. Galen. in Commentar. modum tradit, quo icterus fit, ob inflammationem; aut obstructionem, aut scirrhum: dicens καθαιρομένου γὰρ ὀν αὐτῷ τοῦ αἵματος, καὶ τῆς χολῆς μεταλαμβανομένης ἐκ τῶν φλεβῶν εἰς τοὺς χολοδόχους πόρους. ἐάν τ' ἔμφραξις τὶς γένηται κατά τι τῶν μεταλαμβανόντων χωρίων· ἐάν τε φλεγμονή τὶς ἢ σκίρρος, ἀνάγκη πᾶσα, μήτε καθαίρεσθαι τὸ αἷμα, καὶ συναφέρεσθαι τὴν χολὴν αὐτῷ πάντη τοῦ σώματος. quod est, Cum enim sanguis in ipso expurgetur, & bilis ex venis in poros bilem suscipientes transferatur; (intellige secundum naturam,) siue obstructio fiat, al qua earum regionum, quæ ipsam recipiunt, siue phlegmone siue scirrhus, omnino necessum est sanguinem non purgari, & bilem in totum corpus cum ipso deferri. Placuit litteram hanc transferre, vt integram ostenderem, quam Fuchsius dicit esse deprauatam, est enim vera & perspicua. Cogitur autem addere duas negationes dicens: μὴ καθαιρομένου; & μὴ μεταλαμβανομένης: Cogitur quoque in toto contextu Comment. committere nugationem, dicés, non purgato enim sanguine, & ad finem addens, necessum omnino est sanguinem non purgari. Recte igitur habet, neque quidquam addendum est litterę Gal. Quemadmodum etiam in diebus decretoriis quędam bonæ iudicationes fiunt, & quædam ob prauas causas, male: ita & in his, quamuis dies decretorii sint, ob prauas occasiones, vti phlegmone iecoris, fieri potest vt malæ sint. Et quamuis hanc causam morbi regii, vt prauam scripserit Hippo. & cuius gratia fit, vt regius morbus, qui alias bonum iudicium futurum esset non sit bonum, non tollit quin ob alias causas fieri possit malum, vti cum obstructio fuerit in causa, aut nimia bilis acrimonia, quę expul

Fuchsius notatur.

tricem

tricem facultatem irritet ad excretionem ante tempus. Cum itaque dixit morbum regium septimo die, & reliquis, bonum, & vbi dextrum hypochondrium durum fuerit, malum, addere licet, & vbi obstructionis causa, aut irritationis euenerit ante coctionem, malum. Si verò non euenerit in his diebus, qui morbos acutos & biliosos iudicant, inquit, malum, & non bonum.

APHORIS. LXV.

In febribus circa ventriculum vehemens ardor, & cordis morsus, malum.

COMMENT.

De febribus continuato sermone dicit, si adfuerit ventriculi vehemens æstus, aut ardor, & morsus cordis, malũ esse. Vẽtriculũ diximus, quoniã id significat κοιλία, hoc loco quod indicat sequens littera, quę dixit, & cordis morsus. Appellat autem Hipp. cor, sicuti & alii Græci nonnulli, os ventriculi, vt vult Gal. in Com. apho. pręsentis, & decimi septimi huius sectionis. In febribus autem id non immerito dixit, nam vehemens ardor ventriculi, & ipsius oris morsus calidissimam bilem nondum coctã significat, vbi perseueret, & quandoque erysipelas ibidem fieri. Alias vomitum futurum prope significat, præsertim si labri inferioris tremor accedat, & oculorum tenebrositas, & saliua ab ore manans. Sine febribus tamen euenire, vehementem æstum & oris ventriculi morsum palã nobis ostendunt multi ex his qui in choleram morbum incidunt, qui & æstuant ualidè, & acerrimum morsum oris ventriculi sentiunt, absque febre. Ventriculi æstus vehemens, & morsus, malum.

APHORIS. LXVI.

In febribus acutis conuulsiones & circa viscera dolores validi, malum.

COMMENT.

In febribus ardentibus conuulsiones fiunt, quæ à sic citate & consumptione trahunt originem, quas constat immedicabiles esse: sic etiam & mali sunt validi dolores iuxta viscera. sunt autem hæc iecur, lien, pulmo, & cor, quibus renes annumerat Gal. lib. 3. De facul. alimen. Nã hi dolores non nisi à magno calore, & vehementi intemperie oriuntur, fiunt etiam vehementes dolores ob inflammationem, aut erysipelas in aliquo viscerum exortum. Gal. in Comm. reiicit hanc causam, quoniam cum Hipp. dicit, in febribus, de morbis febrilibus loquitur, siue de febribus quę morbi sunt, non symptomata morborum, quales forent si fierent ab inflammatione, aut erysipelate. Vsus autem apud Hippo. constat hinc, & septima sect. apho. 43. vbi similiter Gal. in Comment. testatur febrem dici ab Hippocrat. eam quę nullam particulam læsam sequitur. Nos sanè per validos viscerum dolores non tantum intelligimus eos, qui ab intemperie fiunt sine partis læsione, sed & eos qui fiunt ab erysipelatibus, aut inflammationibus eorundem. Quamuis enim Hippocrat. nunquam febres appellasset eas quę sequuntur partium passiones, non perinde non appellabit febres eas quę vbi ab humorum putredine oriantur, deinde sibi adiungunt inflammationem partis alicuius. Cum autem Hippocratis loquatur in hoc aph. de superuenientibus accidentibus, dolores validi cum inflammatione superueniente oborti, tales erunt, & in eis verus erit aphorismus. Conuulsiones præterea quas malas esse dicit, illę sunt, quæ post febrem aduenıunt, arefacto corpore. Dolores ergo validi, similiter de his erunt, qui post febrem aduenıunt, quamuis cum ipsis adsit partis dolentis inflammatio, aut erysipelas. Notum etiam euadet interiora exuri, extremis refrigeratis, in febribus quæ ab inflammatione oriuntur in aliquo viscerum consistente, & in illis quæ fiũt sine inflãmatione, sed deinde oritur: accidit id etiam in febribus ardentibus cũ

Febres quas appellat Hippo.

Lypiria quibus eueniit.

magna

magna caloris natiui imbecillitate, & licere has omnes febres lypirias appellare. vsum autem huius vocis lypiria apud antiquos in nostris Commentariis in lib. 2. De diff. fe. exposuimus, nam nulla in re sibi ipsi obuiat Gale.

APHORIS. LXVII.

In febribus à somno timores uel conuulsiones, malæ.

COMMENT.

Dormientibus in acutis febribus de quibus loquitur, hęc duo symptomata eueniunt, malum indicantia, timores, & conuulsiones. Timor humores supra modum assari & degenerare in melancholiam indicat. Hi enim, pręsertim vbi in ore ventriculi contineantur, adueniente somno, in caput effumant, & timores efficiunt. Id verò quàm malum sit constat: nam bilis quæ assatur, per somnum coqui, ac mitigari secundùm naturam deberet. Maximè si somnus opportunè recipiatur, de eo enim intelligendus est Hipp. Conuulsiones quoque per id tempus fiunt ab humorum & vaporum acrimonia, qui caput impetunt, & neruos, qui potius moderari deberent per somnum. Vbi legitur φόβοι, id est timores, quidam legebant πόνοι, id est, noxæ, ac nihil refert. Nam timores & conuulsiones in somno fieri, qui aliàs iuuare deberet, malum est, sicuti & noxa quam supra damnauerat, apho. 1. sectionis 2.

Conuulsiones, & timores in febribus

APHORIS. LXVIII.

In febribus spiritus offendens, malum, conuulsiones enim significat.

COMMENT.

Spiritus offendens.

Spiritus respirationem significat hoc loco, & sæpe alibi, vti in expositione Prog. 20. libro 1. patefecimus latè. Cum autem spiratio, aut respiratio, contineat inspiranem & expirationem, vtriusque illisio, aut offensio, aut interceptio, malum est. significat enim conuulsionem, cuius gratia musculi thoracis non cedunt, sed animalis facultatis opus interrumpunt, cogente autem usu, quod in febribus fit, rursus intercidentem motum conatur perficere natura, posset item interrumpi respiratio à frigore, concretis musculis, sed non in febribus. Erunt igitur huiuscemodi interceptiones siccitatis effectus, & febris vehementiæ, aut forte imbecillitatis facul. nequeuntis motũ unico conatu finire, & usum implere, aut dispositio est cõuulsioni similis. Inspirationis interruptę meminit, li. 6. de mor. pop. & infra aphoris. 54. sect. sexta. Expirationis autem interruptæ lib. 2. De rat. uict. acuto: sectio. 44. cum dixit: spiritus offendens in ea quæ fit sursum aeris latione.

APHORIS. LXIX.

Quibus urinæ crassæ, grumosæ, paucæ, non sine febre, ex his copia tenuis superueniens, iuuat. Præsertim tales eueniunt, quibus ab initio, aut breui, sedimentum habent.

COMMENT.

Cum de febribus multos scripsisset aph. de urinis aliqua dicturus, ab eis orditur, quę aliquam peculiarem prębent indicationem in febribus. Sunt hæ urinæ crassæ, grumosæ, paucę, sed non sine febre, cum mutantur in tenues ac multas, iuuat enim, inquit, talis mutatio. Vrinæ

crassę

crassę illę sunt quæ mediocres crassitudine excedunt, quas contingit turbatas esse, sed grumosę crassæ paruàm habent turbationem, quàm fere in totum deponunt cum grumosæ fiunt, siquidem grumi sunt contenti crassi partes, quæ in grumos congeruntur inæqualiter. verum quando id contingit, manifesta fit contenti separatio ab vrinæ fusione, manetque vrina clara, aut parum turbata, quamuis statim micta turbata esset, manet item vrinæ fusio crassa, aut plus, aut minus, pro secretionis ratione. Est autem vrina hæc pauca, quoniam crassa, & quę crassum ac copiosum contentum commixtum defert, necessario retinebitur, & pauca descendet. crassitudo ad substantiã attinet, grumi ad contentum, paucitas ad quantitatem. Hanc vrinam sæpius vidimus in febribus pituitosis ab initio, quæ tamen temporis processu naturæ actione attenuatur cocta crassa pituita. Humor etenim pituitosus cum coquitur, & attenuatur mixtione aquei excrementi & actione caloris, & flatus commixtione, quo tempore quod subsidebat, in eneorema transit, quamuis ad finem morbi rursus subsideat, idque coctionem ostendit. Sed interest, quoniam ab initio crassitudine, frigiditate, & cruditate subsidebat, eratque non ęqualis, & fæcem referebat, & vrinæ fusio erat decolorata: ad finem verò vrina meliorem colorem assequitur, & contentum, ęqualitatem, & conuenientem sedimento locum, & figuram pinealē. Iuuat autem, inquit, hæc mutatio, quoniam tenues, & multę vrinæ superuenientes crassis paucis, coctionem ostendunt tenuitate, quoniam hic tenuitas mediocritatem dicit. nam tenues dicuntur, quæ mediocres sunt, vbi crassis conferantur, significant etiam iudicationem multitudine. nam quæ ante retinebantur ob crassitudinem, attenuatæ fluunt copiosè, & retentum vacuant, ac iuuāt. Accidit autem hoc, inquit, pręsertim eis quæ ab initio, id est prima ipsa die, aut breui, hoc est, in primis morbi diebus, cũ nondũ coctus esse solet pituitosus morbus, sedimētum habent, quod non esse verum sedimentum diximus, sed crassam pituitam residentem. Nos lib. De vrinis, cap. De contentis vrinarum hæc eadem dilucidauimus.

Crassæ vrinæ, quę.

Vrinæ crassæ, grumosæ, à pituita.

Vrinę pitosæ coctio.

APHORIS. LXX.

Quibus autem in febribus urinæ conturbatæ sunt, vti iumentorum, ijs capitis dolores aut adsunt, aut aderunt.

COMMENT.

Nisi multa à nobis dicta essent de conturbatarum vrinarũ differentiis & causis, li. de vrinis, cogeremur sane ea ipsa modo percurrere. Cęterum quoniã legenti quæ ibidem scripsimus omnia nota euadent, illa eadẽ hic repetere non erit opus, sed breui quæ Hip. in hoc loco docet, patefacere. Sunt autem, vti diximus, in illo loco tres vrinarũ conturbatarum diff. nã quædã minguntur claræ, & extra turbantur, quę ostendunt naturã nondũ aggressam coctionẽ, sed aggressurã. Verùm si paulò postquã mictę sint turbentur, naturã coctionẽ incipere putãdũ est. Quæ verò turbidæ mictæ etiã clarificantur, ostendunt naturã iã perficere coctionẽ: quod si turbidæ mictæ tales permaneant, cõturbationẽ, agitationẽ humorũ, & naturę laborẽ significãt, atque principiũ morbi, & humorũ cruditatẽ. Id enim musto efferuescente fieri videmus, vt agitatum à calore nõ subsideat, sed flatu eleuato, leuetur quoque vini fęx, & iam discusso flatu, vinum coctum maneat, atque subsideat: sic etiã humoribus agitatis turbida fit vrina, coctis autem & flatu discusso, subsidẽt, & vrina clara mingitur, aut breui admodũ subsidet, & clarificatur. Quoniã verò dũ coquuntur humores, vapor flatui mixtus caput petit, capitis dolorẽ efficit, idque in febribus, præsertim in quibus humores magis à calore agitantur. Sed si capitis dolor nondũ adest, paulò post adueniet, perseuerante turbatione, & agitatione humorũ. Id est quod dixit, aut adest, aut aderit. Vult autem id euenire, vbi vrinę fuerint conturbatę, veluti iumentorũ: exemplo vtens earum quæ summe turbatę sunt, & quæ turbationem nõ deponunt. Quę enim parum turbatę sunt, aut quæ turbationẽ deponũt, quãuis nõnumquã cũ capitis dolore fiãt

Vrinarum conturbatarũ diffe.

Vrinę turbatę cap. dolorẽ sig.

ipsum

ipsum non necessario adducunt, ita vt adsit, aut futurus speretur. Falsum autem est quod quidam dixit, vrinas cō turbatas, quę tales permanent, cū diu apparent plus quàm pro morbi principio vniuersali, aut vbi finito principio intempestiuè appareāt, aut aliquot diebus ante quam homo febricitet, non esse principii notam. Constat enim manifestè, repugnare vrinam turbatam, apparere diutius quàm morbi principium. nam totū id morbi principium est, quo notę coctionis nondum apparent. Vrina autem turbata manente, notę coctionis non apparent in febribus. Cum autem finita coctione rursus repetit vrinæ turbatio, id etiam erit illius humoris, qui de nouo mouetur tempus cruditatis, & vbi perseueret erit alterum principium cruditatis. Atque cùm vrina turbata mingitur aliquandiu, antequam homo febricitet, non significat morbi principiū quis dubitat? significat tamē cruditatē illius humoris, qui in venis agitatur, & ad coctionē mouetur.

APHORIS. LXXI.

Quibus in die septima iudicatio fit, iis nebulam rubeam habet vrina in quarta, & reliqua secundum rationem.

COMMENT.

Quod de virtute dierum iudicantium aphoris. 24. sectio. 2. docuerat, dicens, quarum esse septimi contemplatorium, & vndecimum quarti decimi, & decimum septimum esse etiam contemplatorium. Id modo in vrinis vnico exemplo confirmat, ea quę iudicantur in septimo, docens, habere in die quarta nebulam rubeam in vrina, & reliqua secundum rationem. Contemplatoria etenim est quarta dies, vt bonam vel malam iudicationem in septima futuram ostendat, non ipsam iudicationem, vti nos alibi docuimus. Est quoque argumentum à septima in quartam diem, non à quarta in septimam. Si enim septima iudicare debet morbum

Nebula in die 4. quid indicat.

de

(de bono intellige iudicio) vrina in quarta notas coctionis habebit, non tamen si quarta notas coctionis habet septima iudicium fiet. sæpe enim morbi tales coctione finiuntur, cùm non habent coniunctam magnitudinem, & motus celeritatem. Preterea de omni contemplatoria die Hippo. suam vult sententiam citato apho. quę tamen vera non esset, non enim si vndecima coctionis habet notas, quarta decima iudicabit. Galen. in Comm. huius aph. dicit, dubium videri, an quod de quarta die dixit, verum sit in aliis contemplatoriis, & colligit in quarta die id fieri posse, vt septimam ostendat, in vndecima non, nisi celeriter admodum morbus moueatur. Ratio est, quoniam ad finiendam coctionem satisfacere videtur tempus æquale ei quod potuit coctionis manifesta signa præbere, cum autem morbus ante vndecimam non habuit coctionis notas, sed in ipsa primum quod reliquum est vsque in quartam decimam, ad perfectionem coctionis non videtur satis, nisi valde celerem motum assumeret morbus. Aliter quamuis notę coctionis appareant in vndecima, non fiet bona crisis in quarta decima. Idem de decima septima, & vigesima dicemus. Verũ si quis attentè inspexerit quę à nobis dicta sunt, inueniet facile Hipp. sententiam in omnibus diebus contemplatoriis veram esse. Diximus argumentum à die iudicatoria in contemplatoriam esse transferendum, non contrà, atque sequi, si iudicatio bona futura est in septima, signa coctionis manifesta apparebunt in quarta, non tamen omnino sequitur, vt coctionis notis in quarta apparentibus, septima iudicium eueniat. Quam rationem ita in omnibus firmam inuenies: si iudicatio in quarta decima futura est ad bonum, in vndecima notę manifestæ coctionis apparebunt, non tamen si apparent prædictæ notæ in vndecima, in die quarta decima futurum est iudicium. Maxime quoniam notę quę in die contemplatoria apparent, salutis aut mortis signa sunt, non crisis. Quod si non iudicationem, sed morbi finem prænoscere velis, pari modo incedes, vt diximus. Quarta etenim dies ita septimum ostendit, vt si septima bene morbum finire de-

beat, quarta id prǫindicet, sicuti & si malum finem sit ea die morbus habiturus, quarta malum in diebus iudicatoriis, ita & deiectio & sputum. In quem modum dictum est ab Hippocrat. Si sputum statim appareat, morbum reddit breuiorem. Falsum autem est quod quidam dixit, per reliqua intellexisse motus celeritatem, ita vt ad veritatem sententię & vt iudicationem in septima speremus, vbi quarta nebulam rubeam habuerit vrina, opus sit vt per motus celeritas ad finem vsque seruetur Gal. etenim reliqua ad coctionis notas refert dicens, Nam quum quarta dies sit index, quemadmodum ipse docuit, & qualis sit futura septima nunciet, omne quod effatu dignum coctionis signum apparuerit, futuram septima die iudicationem ostendit. Prǽterea vbi vndecima appareant coctionis notę, quarta decima nullatenus iudicabitur morbus si motus celeritas pro ratione eueniat, non enim debet secundum rationem, aut morbi ipsius, aut celeritatis prǽcedentis fieri motus celeritas, sed multo maior, si coctio quæ se primum ostendit vndecim diebus, quatuor aliis finiri debeat.

APHORIS. LXXII.

Quibus vrinæ perspicuę albæ, malæ, maxime vero in phreniticis apparent.

COMMENT.

Prima huius aph. pars nota est. qui librum de vrinis legerunt, in quo docuimus vrinę albæ & per spicuæ malitiam, significat etenim hęc summam cruditatem, tū ex substantia, tum ex colore. Talem appellat Gal. aquosam, quoniam aquę similis est. Substantia namque tenuis atque perinde perspicua, aqua ipsa est, colore tamen priuatas, & nos vrinas ei similes appellamus albas. Malam autem Vrina alba perspicua.

tẽ dixit hãc urinam, quoniã summã ostendit cruditatẽ, & nullã prębet coctionis spẽ. Mala quoque est, quoniã perniciosa, & quę mortem ante coctionem promittat, nisi valde constet facultas ad longitudinem ferendam, & neminem cum tali urina saluatum vidit Gale. Quod verò in secunda parte dixit: Maxime in phreneticis apparent, sic in omnibus codicibus Aldinis, & in libris Gale. Basiliensibus legitur, quamuis Galenus non tantum hãc, sed & aliam referat lectionem, sine verbo, ἐπιφαίνεται, id est apparent. Hãc lectionem dicit esse manifestam, maximè in phreneticis, quoniam vrina alba perspicua est utcũque mala, & maxime in phreneticis, significat enim bilem vniuersam in caput rapi. Quod si cũ uerbo, appareãt legatur, de phreneticis qui perniciosè habent est intelligẽda scriptura. Vrinę perspicuę albę malę, maxime autem apparent in phreneticis, cum perniciose habent. tunc enim bilis tota confluit in caput, & ea ratione urina manet decolorata, & bile priuata, & ęger in magno periculo. inuenio quosdam legentes: Maxime vero in delirantibus ἢν ἐπιφαίνηται, id est si apparent, uolentes non equidem maxime apparere in phreneticis, sed malas esse si in ipsis apparuerint, & quamuis verum sit quod significat, id in melioribus codicibus non habetur, neque Gal. eam habuit lectionem, sed alias duas quas retulit, & nos secundam earum sumus sequuti.

APHORIS. LXXIII.

Quibus hypochondria sublata murmurantia lumborum dolore superueniente uentres eisdem humectantur, nisi flatus erumpant, vel urinæ multitudo subeat, hæc autem in febribus.

COMMENT.

Hypochondrium partem eam uentris significat quæ subrecta est costis à latere in latus, quamuis & intimas parts ventris, uti iecur, lienem, & uentriculum aliquãdo

significet, apud Hippocr. qui appellat μετέωρα, hypochõdria, quæ afflatu sunt tumida, aut eleuata, addit enim murmurantia, ac constat hypochondria sublimia ob inflammationem non esse murmurantia, neque illa quæ flatum continent interclusum, ob antiquum, aut grauem aliquem affectum, iam factum, vt qui tympaniam patiuntur. Sublata itaque dixit, & διαβορβορίζοντα est autem βορβορυγμὸς sonitus, qui coniunctam habet humiditatem, teste Gale. lib. 3. De causis symp. cum inquit: Quod si humiditas aliqua in intestinis contineatur, ab hac quoque prodibit quædam bombi species, quam βορβορυγμὸν, id est, murmurium appellant, futuram nuntians humidi excrementi deiectionem. Huic ventris dispositioni sæpe videmus superuenire lumborum dolorem flatu commoto & deuoluto per intestina ad posteriora, ac dolent lumbi compressione, nonnunquam humore, per iecur in venas quæ lumbos perrepant translato. Hoc quidem superueniente, inquit, ventres eisdem humectantur, nisi flatus erumpant, aut vrinæ multitudo subeat. Ratio nota est, nam si humor qui cum flatu miscetur, cuius gratia flatus murmurium efficit exernatur, venter humidus fiet: si verò transferatur in iecur & renes, lumbi quoque grauitatem sentient, tunc verò flatus erumpet, solo flatu in ventre relicto, atque discusso, & vrinæ copia descendet, ea via humore vacuato: Id tamen in febribus intelligi vult, hoc est in his quę fiunt sine loci passione, in quibus febris morbus est non accidẽs, quod partis cuiuspiam affectum sequatur. In eis namque non eueniunt prędicta accidentia, quoniam venter inflammationis iecoris, aut lienis ratione sublatus, aut tumens, non transmittit humorem in renes & flatum per intestina, neque sonitum cum murmure reddit flatus, etiam si in ventre contineatur per dictos effectus.

Βορβορυγμὸς

APHORIS. LXXIIII.

Quibus abscessus ad articulos speratur, liberat ab abscessu, vrina multa, crassa, & alba fa-

cta, qualis in laboriosis febribus quarto die, quibusdam fieri incipit. Si vero & ex naribus sanguis effluxerit, valde celeriter soluetur.

COMMENT.

Euacuationes ab absceff. liberantes.

Multi sunt euacuationum modi qui possunt ægrotantes ab abscessibus, si qui sperantur, liberare: vti fluxus ventris, vrina multa crassa, & fluxus sanguinis. Quorundam meminit Prog. 65. lib. 2. dicens: Considerare autem oportet talia hunc in modum, si febris detinet, & dolor non cessauerit, & sputum non excernatur secundum rationem, neque biliosę fuerint alui deiectiones, neque dissolutę atque syncerę; neque vrina valde multa & crassa, ac plurimum continens sedimentum, paratur autem salubris ab omnibus aliis salutiferis signis, in his oportet huiusmodi abscessus sperare. Docuit hoc loco abscessus sperare in febribus salubribus cum prorogantur, nisi fluxu ventris, aut vrina multa crassa veniente liberentur ab ipsis: Id in præsenti docet de vrina multa, crassa, alba; & de sanguinis fluxu, ex naribus videlicet. Quibus abscessus sperantur futuri ad articulos liberare ab ipsis vrinam multam, crassam, & albam, & recte quidem. Nam abscessus sperantur in morbis, qui pendent à crassis humoribus & pituitosis, quod si hi purgentur per vrinam, hæc duo fient, vt vrina sit multa, crassa, & alba, & vt abscessus non eueniant pręuacuato humore per vrinam. Breuior autem solutio adhuc erit, inquit, si fluxerit sanguis è naribus, aut quoniam duæ vacuationes citius quàm vna liberant à futuris abscessibus, & ab ipsa febre: aut quoniam fluxus sanguinis narium celerius soluit morbum, quàm vrina multa, crassa, alba. Addit etiam: Qualis in laboriosis febribus quarto die quibusdam fieri incipit. Exemplũ est ab ipso traditum, li. 6. de mor. pop. par. 4. cum inquit: Vrina crassa, alba, vt seruo Archigenis, in laboriosis quarto die interdum fit, & ab abscessu vindicat, quòd si preter hoc

hoc & sanguis abunde ex naribus eruperit, valde citò liberat. Refert etiam in præsenti apho. in quibusdam dictas vrinas quarto die incipere in febribus ortis à lassitudine. Gal. in commentario eius loci de lassitudinibus sponte venientibus, dicit intelligendam sententiam, quæ à multis & crassis humoribus originē trahūt. Quas quarto die vidit incipere per vrinam purgationem facere: & quoniam id videbatur esse admodum citò, addit in Cō. huius apho. His enim laboriosis hoc inest, quòd citò abscessus faciant, non expectantibus, vt aliæ tempus prolixius. Quæ vero febres possunt adeo breui abscessus facere, poterunt & per vrinam finiri, eodem quarto incipiente vacuatione. Nos hanc euacuationis speciem in pueris cum lassitudine febricitantibus aliquando obseruabimus à quarto die morbi, vbi diximus, quarto die, Græce habetur, τεταρταίοισι, & Gal. in Comm. exponit id de quarto die, & aliis contemplatoriis, non de quartanis febribus, vt quidam voluerunt.

APHORIS. LXXV.

Si sanguinem aut pus mingat, renum aut uesicæ ulcerationem significat.

COMMENT.

Cum intellexissent Gale. & nonnulli ex his qui ipsum ætate præcesserunt, hanc Hip. sententiam non continere in vniuersum veritatem, duas vias inuenerunt ad eam saluandam, quas Gal. in Comm. refert. Non est sane in vniuersum verum, si sanguis aut pus mingatur, in renibus aut vesica existere vlcerationem, si quidem aliunde quàm à renibus aut vesica, aut meatibus ipsis vrinariis videmus quotidie pus mictum, aut sanguinem, veluti in abscessibus ruptis in iecore, aut etiam in pulmone, vt fit, Gal. teste li. 6. De locis patientibus. Sanguis item mingitur laxatis meatibus ad renes sanguinē ducentibus, ac

Mictus sang. aut puris non docēt locū vlceris.

mingitur urina perrùbra, & menſibus retentis idem fit. Quamobrem quidam dixerunt cum copulatione legendum ſi ſanguinem & pus mingat.renum,aut ueſicæ exulcerationem ſignificat. In abſceſſibus tamen ruptis ſolum pus manat,& in uenarum laxitate, & menſium retentione ſolus ſanguis. Aliam lectionem quam tranſtulimus cum diſiunctione ſcribit,cum enim dixit: Si ſanguinem aut pus mingat,vſus eſt uerbo οὐρέῃ,non dixit, οὐρήσῃ, id eſt minxerit,quod ſignificat aliquibus,ſed paucis diebus minxerit,quod fieri videmus in abſceſſibus & iudicationibus,quæ fiunt ſanguine aut pure mictis.Mingat autem dixit,vt multo tempore mingi ſignificet. Multo autem tempore mingi pus,aut ſanguinem non contingit, niſi veſica,aut renibus,aut meatibus vrinariis vlceratis. Ex duabus tamen lectionibus,eam quæ eſt cum copulatione,magis laudo,quoniam minime fallit. Iuuant autẽ maxime ad loci patientes dignotionem locorum dolor, & puris,aut ſanguinis cum vrina commixtio, quod furfures mingantur,veſicam:quòd vero carunculæ,renes ulcerari indicat, & quòd pus aut ſanguis ſine urina ſponte defluunt,oſtendunt in oſculo ueſicę,aut in pene ulcus cõſiſtere.Gal.lib.9.De lo.pa.cap.4.inquit, Sępe uero ſolũ pus ſine urina mingitur,& hoc quidem aperte indicat in ueſica conſiſtere exulcerationem.Quamuis in com. huius aph.dicat,ulcera autem ſi in pene fiant etiã ſine urinis, & pus & ſanguis erit. huic ſententię ſubſcribit Pau.lib.3.

APHORIS. LXXVI.

Quibus in vrina craſſa exiſtente carunculę paruæ aut veluti capilli concedunt,ijs à renibus excernuntur

COMMENT.

Duo ſigna ſcribit,quę cum urina exeuntia quoduis eorum

eorum significat à renibus fieri excretionem. Alterum est carunculæ paruæ, illæ enim ostendunt à renibus partes excelas excerni, vti tales cum urina crassa, id est cocta, συνέρχωνται, id est, concedant, aut simul cum ipsa procedāt. Quod si quedam, veluti capilli simul cum vrina exeant, simili modo à renibus fiet excretio. Per crassam autem urinam mediam intelligere conuenit, quæ, vbi ad tenuē conferatur, merito crassa dicetur, vt Gal. quoque exponit. Nam cum vrina tenui possent veluti carunculę paruæ exire simul cum vrina, vbi sanguis crassior afietur, uerum hæc mediocris vrina non erit, sed tenuis, & cruda; cum qua à renibus quoque excerni carunculas dictas nihil vetat. Quòd si aliquid capillorum speciem referens simul cum urina exeat, quod secundo loco docet Hippo. pariter à renibus fit excretio. Estque vrina talis crassa, quoniam capilli à crassis humoribus generationem accipiant præcedente uictu, qui crassam generet pituitam. An tamen in renibus ipsis quorum meatus angusti & inuersi sunt, an in venis habeant dicti capilli consistentiā, diuersa in diuersis locis habetur Gal. sententia. Quo pacto singula intelligi debeant, in li. De vrinis, cap. De contentis vrinarum, abunde monstrauimus. quo loco Fuchsii expositionem quam in annotatione circa Gal. com. scribit, refutauimus.

Carunculæ micte quid docent.

Vrina crassa.

APHORIS. LXXVII.

Quibus in urina crassa existenti furfurea concedunt, ijs vesica scabie laborat.

COMMENT.

Quemadmodum in præcedenti, ita & in præsenti aph. per crassam urinam mediocrem intelligere oportet; cū enim furfurea cū urina exire possint à uenis, & à uesica, & meatibus urinariis, nulla uia melius potuit Hip. distinctioné accipere, quàm ex urinæ coctione & cruditate, &

T hanc

hãc à mediocritate ſubſtãtiæ. Nã ſi vrina cocta eſt, & ſubſtantia mediocris, ſignũ eſt vaſorũ facultatẽ natiuam conſtare, ac firmam eſſe, neque adeo ualidum eſſe febrilem calorem, ut ſurfurea, detrahat ab internis uenarum membranis, aut craſſos humores ibidem aſſet. Quòd ſi talia excernãtur cum urina, in ueſica erit labor, ſiuè ſcabies. Quoties enim interna ſuperficies uenarum, aut ueſicæ, tali affectu laborant, quali cutis ipſa extima dum ſcabie affligitur, ſurfurea quædam à uenis & ueſica exilient, uti & acute ſcabie fœdata. Quando igitur cum urina mediocri ſurfurea exeunt, ueſica ſcabie laborat, neque uetat aliquid quominus cum urina tenui, ſurfures à ueſica mittantur, ubi ſimul & membra calore prẹter naturam afficiantur, & ueſica ſcabie laboret.

Scabies ueſicæ agnoſcitur quibus.

APHORIS. LXXVIII.

Quicumque ſponte ſanguinem mingunt, ijs in renibus uenulæ rupturam ſignificat.

COMMENT.

Sangui mictus ſpõte.

Euenire ſæpius uidimus ſanguinis mictum ſponte, id eſt abſque cauſa manifeſta, ſed à ſola interna cauſa, vt uenæ ruptura, aut uaſorum anaſtomoſi, fit etiam quandoque à cauſa cognita, ut ſaltu, ictu, aut medicamenti acrioris potu, aut etiam rupto in ſuperioribus abſceſſu, & ſimul cum pure excreto ſanguine. Significat autem uox ἀποταυτομάτου, idem quod ſponte, id eſt ſine cauſa manifeſta, & idem quod ἐξαίφνης, id eſt repente. Quapropter cum mictus ſanguinis poſſit à renibus euenire rupta uena ob cauſam cognitam, & ſine ipſa, cum Hippo. dixit: Quicumque ſponte ſanguinem mingunt, iis in renibus uenulæ rupturam ſignificat, ſponte non ſignificabit abſque manifeſta cauſa, ſed id quod repente. Si enim quis repente ſanguinem mingat, uenula rupta eſt in eius renibus: ab aliis etenim partibus non eue-

ἀποταυτομάτου

niet

niet repente, sed sensim, & a liis precedentibus malis, atque non erit à superioribus sanguinis mictus, sed cruenta urina. nam interest sanguinem mingere, aut urinam sanguineam. Sed dices, nonne ex anastomosi uasorum renum sanguis manans, mingetur, atque erit sanguis mictus sponte siue repente, & sine uenæ ruptura? Gal. respondet ora uenarum aperta, præsertim quę parua sunt, non effundere sanguinem copiosum, sed paucum, & tenuem, & non efficere vrinam sanguineam, sed subsanguineam. Satius autem mihi uidetur dicere cum Galeno, has & similes urinas nô esse sanguinis mictus, sed urinas subsanguineas, quàm affirmare cum Philotheo, & aliis quibusdam; sponte quod Hippocrat. dixit, significare id. quod subito, & quod affatim. Nam iam etsi non mingatur sanguis affatim, vera erit sententia Hippocrat. Si sanguis subito mingatur, venulam in renibus esse ruptam vbi sanguis mingatur, non vrina sanguinea, cum vrina etenim sanguinem sensim manentem, misceri necesse est: & vrinam sanguineam fieri.

APHORIS. LXXIX.

Quibus in vrina arenosa subsident, ijs uesica calculo laborat.

COMMENT.

Non videtur integer præsens aphoris. vt Gal. in Comment. scribit, aut quoniam ab Hippocrat. totius aphoris. media pars fuit neglecta, aut quoniam fuit à librariis prætermissa. Vtcumque tamen ad integritatem sic foret scribendus: Quibus in vrina arenosa subsident, iis vesica, aut renes calculo laborant. Arenulę enim mictæ à vesica & à renibus emitti solent. Et Hippocrat. ipse lib. 6. De mor. pop: parte 1. cùm inquit: In renem dolor grauis, arenularum à renibus emissarum meminit. Quin & integer apho. non est omnino verus, quandoquidem sępe

videmus arenulas mingi,& hominem non laborare calculo renum,neque vesicæ,neque vnquam laborasse. Sed videmus multos arenulas mingere,atque cum cohibentur prædicimus calculum futurum. cum enim semel excretæ fuere,maiorem mouent calculi suspitionem, cum retinentur,quàm cum minguntur.Vbi vero mingantur, an à renibus,an à uesica descendant, nos in lib. De arte medendi parte tertia docuimus, ad illum enim locum spectat hæc distinctio.

APHORIS. LXXX.

Si sanguinem minxerit & grumos,& urinæ stillicidium patiatur, & dolor incidat in imum uentrem,& pubem,& interfæmineum,quæ circa uesicam sunt laborant.

COMMENT.

Quibus signis agnoscere possimus malum circa vesicam consistere docet dicens:Si sanguinem minxerit, & grumos,& urinæ stillicidium patiatur.Hæc in omnibus codicibus simili modo habentur. Quæ uero sequuntur, quidam codices habent ita,καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ ὑπογάστριον καὶ τὸ περιτόναιον. in aliis vero legitur aliter ac melius.καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ ὑπογάστριον καὶ τὸν κτένα καὶ περίναιον, ita quam lectionem transtulimus, ad quam sequi colligit Hippo.ea quæ circa uesicam sunt laborare.Ac iure quidem, quoniam ut Gal.in Comment. docet,non tantum uesicam ipsam laborare sequitur ad hæc symptomatas,sed partes quæ circa ipsam sunt, nempe renes,& meatus urinarios.Nam ab iis fieri potest ut sanguis manet,& in vesicam delapsus grumosus & concretus excernatur,& vrinæ stillicidium eueniat,& dolor partes dictas modestet.Quamobrē male quidam à Gal. sententia

Signa uesicę lesæ.

sententia discedit, dicens Hippocrat. Per ea quæ circa vesicam sunt intelligere, uesicam & eius ceruicem. Non tamen, vt Gal. intelligit renes etiam & vrinarios meatus. Non enim possunt hæc omnia quæ in præsenti aphoris. dicuntur, significare vlcera renum, sed vesicæ solius. At Gal. miro modo dixit non vesicam solam, sed quæ circa uesicam sunt laborare. Nam sanguis copiose descendens ulceratis renibus potest in uesica colligi in grumos, & urinæ stillicidium efficere, & dolorem in imo uentre, & pectine & interfœmineo: non igitur solum in uesica labor est: sed etiam in renibus & circa uesicam. Considerare igitur debet, aliud esse uesicam laborare, & solam uesicam laborare. Quando enim omnia symptomata prędicta apparent, uesica necessario laborat, non tamen necessario illa sola, quod Gal. dixit. Illud tamen maius ingerit dubium quod Gal. in com. dicit, errare scripturam si solam uesicam laborare dixerit, id est ipsam solam. Melius etenim est (inquit) quæ circa uesicam sunt accipere, non tanquam sola uesica significetur, Sed & partes quę illi annectuntur. Ego sane non uideo quo pacto cum Hippo. dixit τὰ περὶ τὴν κύστιν ἐπονέει, id est, quæ ad uesicam, aut circa uesicam, sunt laborãt qua ratione potuit solam uesicam significare. Ac perinde existimo in Hipp. aph. & in Gal. Com. legendum ἢν τὴν κύστιν ἐπονέῃ, id est, circa uesicam laborat. id uero potest utrumque significare, circa uesicam laborare, id est uesicam ipsam, atque eam solam aut circa uesicam laborare, id est laborem pati, aut morbum in partibus quę sunt circa uesicam, nempe renibus, & urinariis meatibus.

Dubium.

Græci codices corrigendi.

APHORIS. LXXXI.

Si sanguinem, & pus mingat, & squamulas, & grauis odor adfuerit, uesicæ significat exulcerationem.

COMMENT.

Squamulę à vesica.

Rursus in pręsenti aphoris. vesicæ vlceratæ notas scribit. Hę sunt, si sanguis & pus mingatur, quibus ad distinctionem addit, squamulas, & grauem vrinæ odorem. Diximus mictum sanguinis & puris communes notas esse vlcerum renum & vesicæ. Squamulæ vero non excernuntur à renibus, sed à vesica, aut vasis sanguinem conficientibus, quod de furfuribus dictum est aphor 77. Quo loco distinctionis gratia adiecit crassam vrinam, ad significandum malum non esse in venis, quod in præsenti loco foret satis, verum eo additamento non est opus; quoniam addit grauem odorem, qui puri vesicæ est peculiaris. squamę à furfuribus latitudine differunt, ac crassitudine, dicente Gal. lib. 1. De crisibus, de furfureo sedimento loquens: Quantam vero furfures cum crassitudine habent paruitatem, tantam squamis similes latitudinem ac tenuitatem obtinent. odor itaque grauis pus quod à vesica excernitur, quamuis bonum, ab aliis separat. Cum enim vesica membrum exangue sit, pus non gubernatur vti in aliis partibus, sed facile fœtorem assequitur. Ac proinde Hippo. lib. 2. Prog. de vesicę inflammationibus loquens, dixit: Soluit vero morbum vrina quę purulenta mingitur, album ac leue habens sedimentum, duas cōditiones scribens boni puris. à vesica excreti, cum tamen lib. 1. Prog. 38. quatuor scripserit, dicens: Pus optimum album esse debet, æquale, ac leue, & quam minime fœtidum. Hoc postremum intellexit in vesicę vlceribus non esse sperandum, quoniam odor grauis vesicam vlceratam significat, etiam si pus bonum sit. Neque putes pus vesicæ fœtere, quia coniuncta est vesica recto intestino, nam rectum intestinum non fœtet, fæx vero non continetur in recto intestino, sed transit per ipsum. fit autem sæpe vt plures vrinæ mingantur antequam fæx aliqua per intestinum rectum descendat.

Squamę à furfuribus quo differunt.

Pus vesicę quare fœtet.

APHORIS. LXXXII.

Quibus in urinario meatu tuberculum fit ijs, suppurato, & rupto, solutio.

COMMENT.

Ad partem artis curatiuam pertinet præsens sententia, non enim docet agnoscere tantum tuberculourm in fistula vrinaria generatorum solutionem suppuratione & ruptura, cum id notissimum sit, & non egeat Hippo. admonitore, sed docet id medium statim aggredi, quoties in fistula vrinaria tuberculum (φῦμα dixit) nascatur, quod & vrinam supprimit, & dolorem infert, vt citissime suppuret prædictum tumorem, & aperiat ipsum. inde enim malum soluetur, ischuria sane, ac dolor. Dixit autem, ἐν τῇ οὐρήθρῃ, vt meatum ad penem significaret, & ipsum à meatibus vrinariis qui supra vesicam sunt, distingueret, quos οὐρητῆρας appellat.

APHORIS. LXXXIII.

Mictio plurima noctu facta, paucam deiectionem significat.

COMMENT.

Vbi vnica substantia duobus impartiri debeat, si vni plurimum tribuatur, alteri parum superesse necessarium est. Humor autem qui in potibus & alimentis continetur totus in vnam coit substantiam, cuius partem magis liquidam & magis aquosam iecur sugit, ac trahitur à renibus, qui vrinam percolant: quod vero non trahitur à iecore, per ventrem delabitur, & quo plus fuerit, eo copiosiorem ac humidiorem reddit deiectionem. Cum Vrina noctu micta.

igitur vrina multa mingitur, fęx minor, ac durior reddetur, ac contra, si pauca mingitur vrina, parum ad eas vias trahitur, ac multum in ventre relictum humidam, & multam efficiet deiectionem. Et quamuis id omni tempore verum sit, noctu magis patet, quoniam vrina diutius retinetur in somno, & deiectio mane cum vrina subit, & vtriusque quantitas se magis ostendit.

HIPPOCRATIS APHORISMORVM

SECTIO QVINTA

CHRISTOPHORO A VEGA

interprete & expositore.

APHORIS. I.

Conuulsio ex elleboro lethalis.

COMMENT.

NVllum certum ordinem aut statutum scopum seruat Hippocrat. in hac quinta sect. quemadmodum neque in aliis, preterquam quod ad initium nonnullos scribit aphoris. de conuulsionibus, quorum primus est de conuulsione ab elleboro facta, quam lethalem esse dicit. Conuulsio motus est & contractio membrorum ad originem nobis nolentibus, qualis volentibus nobis fieri solet. Hęc trifariam, fit vti nos alias docuimus, ab inanitione, à repletione, & per consensum. primę duę species fiunt neruis primogenia affectione laborantibus, tertia compassione fit. Conuulsio à repletione, frequens est, & inuadere ab initio solet neruis & musculis humore plenis. Secunda inanitis fit eisdem neruis, ac contractis, sicuti & multa contrahi videmus à siccitate, vt coria & citharę fides. Tertia fit puncto aut morso neruo aut neruosa quapiam particula. Iam igitur bibito elleboro albo, de quo sententia intelligenda est, (alium enim non sine additione nominasset, elleborum

Cóuulsio.

Conuulsio trifariam.

borum nigrum dicens, vomitus commouetur, & inde conuulsiones quandoque. Nam conuulsio per consensum fieri potest, quoniam elleborus ipse mordet neruos ventriculi, inde vero compatiente cerebro per sextam neruorum coniugationem corpus contingit. Quod fieri quoque solet tracto bilioso humore, qui pari modo mordeat & inde conuulsionem concitet. Est utraque conuulsio per consensum. Quandoque fit conuulsio elleboro bibito ex inanitione, aut siccatis neruis à calore & siccitate ellebori, aut tracta & sucta humiditate neruorum à medicamento, vt purgante. His duobus modis fit conuulsio à siccitate, atque de hac specie loquutus est, cum dixit, conuulsionem ab elleboro lethalem. Nam quæ compassione fit, lethalis non est: quę vero repletione fit, neque ab elleboro fiet, neque si fieret, lethalis foret. Quod de elleboro dixit, de omni purganti medicamento est intelligendum. Lethale autem quod magna ex parte mortem affert significat, vt Gal. in Com. sequentis aph. & sæpe alibi, & in Prognostico sępius exposuimus.

APHORIS. II.

In uulnere conuulsio superueniens, lethalis.

COMMENT.

Cōuulsio. Non omnino lethalis dispositio est conuulsio sequēs vulnus, sed mala admodum & quæ mortem minetur. fit autem conuulsio ex vulnere inflammato ipso, & neruosa quapiam particula, cui cerebrum consentiat, vnde conuulsio excitatur. significat igitur malum ad id peruenisse, vt cerebrum & neruosum genus consentiant vulneratę parti.

Conuulsio irritatam.

APHORIS. III.

Sanguine multo fluente, conuulsio vel singultus superueniens, malum.

COMMENT.

Quemadmodum conuulſiones fiunt tribus modis, ita & ſingultus. nam quidam fiunt ex repletione; quidam ex inanitione, tertia ſpecies fit propter morbi à cauſis acredine ſua mouentibus os ventriculi ad ſingultiendum. In omni tamen ſingultus ſpecie ventriculus commouetur ad excutiendum quod nocet, ſiue quod implet humor, aut flatus, aut ſimili modo à ſicca intemperie quadamtenus corrugato ventriculo, aut tentante ipſo cauſam mordentem propellere. Quando igitur ſanguis multus effluxerit inanitis venis atque neruis & neruoſis particulis præ alimenti inopia ſiccatis, talis fit in neruis & in ventriculi ore affectus, quales conuulſiones ab inanitione, quas immedicabiles alias diximus. Ea de cauſa ſingultus qui immodicas ſequuntur vacuationes, de quibus eſſe fluxus ſanguinis, malos eſſe dicit, atque ſimiles conuulſiones, malas vero lethales intelligere non erit à ratione alienum, quãuis à Gal. lethales paulo magis malæ cenſeantur diſpoſitiones, quam ſi malas ipſas Hippo. dixiſſet. Singultus ſpecies.

APHORIS. IIII.

Inſuper purgatione conuulſio, aut ſingultus ſuperueniens, malum.

COMMENT.

Quando aliquis bibit medicamentum expurgans, ſæpe euenit vt effremitet, & fit vt nõ tantùm euacuet eum quẽ nos intendimus humorem & eã quantitate: ſed alium ſimul cum illo, & illum maiori copia. Inde uero conuulſiones ſequi & in ſtomacho ſingultus eſt notiſſimum. tum re ipſa, tum ex iis quæ diximus in Comment. apho. 1. huius ſectionis. Id verò dicit fieri in ὑπερκαθάρσει, id Super purgatio.

eſt

est in superpurgatione. lib. verò. 3. de simplic. me. fac. cap. 27. quas appellet, ὑπερκαθάρσεις explicuit dicens: Præsti terit autem fortassis nonnihil dicere de iis quas, ὑπερκαθάρσεις, id est, superpurgationes appellant. Euenire igitur hæ solent cum purgans medicamentum vsque adeo inualuit, vt in vasorum ad ventrem pertinentium osculis mordicationem apertionemque multam relinquat, assidueque irritans conuellensque corpora quę in vasis sunt, vires dissoluat atque deiiciat. Quando itaque (inquit Hippo.) ad superpurgationes cóuulsio sequitur, aut singultus, malum est, quoniam ad id mors sequi solet, qua propter in apho. 1. lethale dixit.

APHORIS. V.

Si ebrius quispiam repente obmutuerit, conuulsus moritur, nisi febris ipsum prehendat, uel ad horam perueniens in qua crapulæ soluuntur, loquatur.

COMMENT.

Ebrii periculosi qui. — Non omnes ebrii sunt in mortis periculo, sed illi tantum quorum ebrietas adeo neruos & neruorum origines occupauit, vt ducat ad sensus & motus priuationem de qua dispositione Hippocrat. modo loquitur, dicens: Si ebrius quispiam repente obmutuerit, hoc est sensum & motum amiserit, sine manifesta aliqua causa alia à vino, vt enim Gal. in hoc Comm. & 59. sectionis 6. docet, vno symptomate, nempe vocis amissione omnem motus priuationem atque sensus significabit, neruis autem vino plenis: vnum trium fieri solet, vt calor natiuus uino quoque adiutus, vinum ipsum à neruis discutiat, & vox redeat sano homine, ad horam qua solent crapulæ solui. Quæ non est una in omnibus, sed pro uini, & caloris copia, & meatuum amplitudine & angustia, & aeris ambientis

Obmutescere.

bientis caliditate diuersa. Aut uinum dissoluetur superueniente febre, quę sole t succos in corpore redundantes coquere, & discutere, uti & multas conuulsiones sanare, & stupores. Aut si nullum horum ebrio accidat, ut moriatur conuulsus, à multitudine uini, & excrementorum crassorum, qui simul cum uino neruos inuaserunt, contractis musculis ad originem, patiente quoque cerebro.

APHORIS. VI.

Quicumque à distensione capiuntur, quatuor diebus pereunt: si tamen hos effugerint, sani fiunt.

COMMENT.

Tetanus, tensio Latinis est, aut totius corporis, aut alicuius particulæ, per quam ante & retro membrum aut totum ipsum corpus contrahitur. Videmus quoque non raro ceruicem utrinque conuulsam. Quandoque tamen membrum patitur dispositionem tensioni similem, quæ tensio nō est ueluti cum musculi externi brachij schirro laborant, ea enim de causa membrum ante aut retro trahi non potest, neque tamen aliunde conuellitur, quare non ob id quod membrum immotum maneat tendi dicetur. Vera igitur tensio morbus est peracutus exacte, habetque terminum diem quartum. Est autem morborum omnium idem terminus ad salutem, & ad mortem, autore Hippocrat. lib. 3. Prog. Quapropter qui tensionem patitur exitiosam, morietur intra quartum: & qui salubrem, intra quartum liberabitur. Id vero cōsiderandum, quod de omnibus acutis morbis alias diximus, morbos uidelicet acutos terminum habere diem quartum decimum, nonnunquam tamen terminum hunc per transire, & de labi in uigesimum, aut propter diminutam aliquā iudicationem

Tetanus.

Acutorum terminus.

iudicationem, aut quoniam aliquem diem, aut plures habuit, qui non fuerunt eius afflictionis quæ morbo responderet. Quod in morbis peracutis exacte verum quoque est, nam etsi quarto finiri debeant: quandoque cum spe salutis, & in melius facta commutatione decidunt in quintum, aut in septimum, propter dictas causas. Exemplum est apud Hip. li. 1. De mor. pop. par. 3. Erasinus, qui morbo acutissimo laborabat, & quinto iudicatus est, quoniam diem vnum mediocriter habuit.

APHORIS. VII.

Morbi comitiales quibus ante pubertatem fiunt, mutationem accipiunt: Quibus tamen vigesimo quinto anno fiunt, ij magna ex parte commoriuntur.

COMMEN.

Loquitur Hippocrat. de morbo comitiali per essentiam quique à crassis ac frigidis humoribus fit, is enim mutatione ætatis à pubertate in iuuentutē curari solet, non ille qui fit per consensum bile occupante ventriculum atque effumante in caput, nam hic nullam recipit mutationem, siue curationem, cum ab ętate minus sicca in magis siccam fit mutatio, & ab ea in qua minus abundat bilis, in eam qua magis. Cæterum comitialis morbus à pituita ortus multas habet curationis vias, vti & multa sunt causarum genera, quæ possunt humores crassos ac frigidos concoquere, & dissipare. Sunt autem hæc, victus exicans ex alimentis, exercitationibus, aeris temperatura sicca, & ętas talis. Hæc eadem retulit Hipp. supra sect. 2. aph. 45. dicens: Eorum qui morbo comitiali laborant, pueri mutatione potissimū ætatis, regionis, & uictus liberantur. In præsenti tamen Com. Gal. locorum mutationem addit, aph. Dixit aūt potissimum, quoniam non per hæc tantum, sed ę̄t conuenientiū medicamentorum

Comitialis quibus curatur.

rum usu curantur comitialem patientes. Quod cum ita sit, ubi fiant ante pubertatem, & durent tota ipsa pubertate: si ita contingat, mutatione ætatis speranda salus est. quoniam siccior ætas humiditatem abundantem, quæ comitialem efficit poterit emēdare. Neque tamen ipsam semper emendat, aut comitiales saluat. Quod si in pueritia aut pubertate facti ad iuuentutem perueniant, & perseuerent, aut etiam si in ipsa iuuentute fiant, quæ à uigesimo quinto anno incipit, magna ex parte comoriuntur, id est hominem ad mortem vsque comitantur. Magna ex parte tamen dixit, quoniam non habent comitiali laborātes unicam tantū salutis spem, eā uidelicet quę sequitur ętatis mutationem, sed & alias ex uictu, regione, & medicamentis, quas diximus. Cum autem dixit magna ex parte commori, aperte significauit maximam omnium caussarum quæ possunt mutationem efficere à morbo in sanitatem, esse ętatem: & iure quidem, quoniam hæc sensim mutatur, & sensim mutat, & ad finem totum corpus & singula eius membra, ad solidas usque particulas in diuersam mutat naturam. Adde quod regio, uictus, & medicamenta, non aliter iuuant quam quod corporis temperaturam mutant. unde non tantum ęger a comitialis accessione liberetur, sed tutus a futuris maneat. id uero non sine temperamenti mutatione faciunt. Hanc autem palam ostendit ętatum mutatio, quę non aliunde quam ex temperaturarum mutatione desumitur. Potissima igitur salutis spes comitialibus in ętatis mutatione sita est, & si aliarum caussarum mutatione eosdem liberari contingat, sed raro.

Pleuritici in 14. die. bus purgātur.

Anacxion non iuuč 14. suppurantur.

APHORIS. VIII.

Quicumque pleuritici facti in quatuordecim diebus non suprapurgantur, ijs in suppurationem transmutantur.

COM-

COMMENT.

Pleuritici in 14.diebus purgātur.

Quemadmodum supra aphoris.23.sect.2. diem 14.statuit morborum acutorum limitem, ita modo de morbo laterali loquens, quem pleuritim Graeci uocant, si in 14. diebus non purgetur (inquit) in suppurationem transmutatur. Nam aut finitur ad salutem, aut ad mortem, aut mediam quandam recipit mutationem. Si purgetur sputo reiecto, sanatur: si morbus ingrauescat, & uires ipsum nō ferant, cū signis malis morietur. Si medio modo processerit febre perseuerante, & dolore uexante, neque purgatione per sputum, aut purgante medicamento bibito aut sanguinis missióne, & reliqua uictus ratione cessantibus, scias quòd suppuratur, inquit Prog.52.li.2. Suppurari autem est humorem in inflammatione collectum in pus transire: ἐμπύημα enim, teste Gal. in huius aphoris. Comment. quamuis aliquando puris eruptionem in cauitates thoracis significet, modó eam quae fit in pus mutationem significat. Sed obiiciet aliquis Anaxionis historiam, ex libro tertio De mor. pop. nam is morbum lateralem passus 34. die iudicatus est, neque tamen 14. transiuit morbus in suppurationem. Quidam respondet, raro id euenire & morbum Anaxionis fuisse pituitosum, ut signa indicabant. Verum hic non soluit recte dubium. Quoniam signa ipsius non sunt pituitosi morbi, cum Hippo. dicat ipsum inuasisse febrem acutam, & infra, sitibundus, peruigil. Haec signa bilem ostendunt manifeste, non pituitam. Praeter id quod cum Hippocrat. dixit diem 14. esse limitem acutorum, & modo si non supra purgentur suppurari intra 14. diem, citra distinctionem dictum est, & de morbo quocumque acuto erit verum, de quorum numero est pleuritis. Fuchsius dixit, Anaxionem non fuisse suppuratum, quoniam per sputum fuit purgatus quatuordecim diebus, à die qua spuere cœpit, ita uero computationem facere conuenit, non quidem à die qua cœpit laborare, sed à qua cœpit spuere. cœpit autem spuere 17. & finitus est 34. mediant autem

Anaxion non fuit 14. suppuratus.

tem

tem inquit;inter 17.& 34.dies 14.Fallitur tamen quam maxime,nam pleuritis,lib.1.De rati.uict.acu. inter morbos proprie acutos recensetur,sed acuti morbi 14. diebus terminantur,à prima die facta computatione, siue æger spuat,siue non.Præterea Anaxion die vndecima cœpit spuere,quoniam,inquit,vndecimo febris remisit modicum,circum caput sudauit, tusses adhuc & quæ à pulmone educebantur,humidiora erant. Male igitur facit computationem à 17.Quin & Gal.lib.1.de crisibus cap. 18.inquit,de Anaxione loquens:Dies enim vndecimus optime,sed debilis coctionis initium fecit. Præterea, 17.dies media est inter primam & 34.vel primæ medietatis finis.Qua igitur computatione potuit Fuchsius inuenire ab initio in diem decimam septimam, dies decem & septem,& à die 17.in diem 34. dies quatuordecim. Cæterum quamuis Hippo.supra diem 14. statuit limitem acutorum,Progno.3.lib.3.diem 20. scripsit acutorum terminum.quoniam is est ipsorum terminus externus,aut quoniam in ipsum delabuntur nonnulli eorum qui diminutam aliquam iudicationem sunt passi, aut quoniam sunt aliqui acuti morbi, sed non seruant exacte eorum naturam.Sic etiam modo quamuis dixerit morbum lateralem,qui non purgatur,sputo, transire in suppurationem in diebus 14. nihil obstat aliquos acutos passos diminutas vacuationes, declinare in 20. diem limitem externum acutorum. Primis namque diebus erant vrinæ multæ,& vndecimo circa caput sudauit. Quoniam itaque acuti morbi 14. diebus finiuntur, decidunt tamen aliqui in 20. ita lateris dolor Anaxionis qui deberet finiri aut suppurari 14. die, delapsus est in 20 atque ibidem finitus. Nam vt inquit Hippocratis vigesimo sudauit, à febre liber, à iudicatione vero leuatus. Mansit utrique iudicatus, & liber 20.die, quoniam etsi 27. rediit, fuit recidiua,& contigit ei quod multis aliis,quibus iam sanitati restitutis, reliquiis tamen morbi manentibus,morbus rediit,& recidiuam passi sunt.quâ in Anaxione cum priori morbo annumerauit Hip.Quod tamẽ recidiua fuerit,docet Gal.

lib. 1. de cri. cap. citato, de iudicatione Anaxionis in die 20. dicens: Non tamen integra crisis subsequuta est, quoniam neque exquisita coctio vrinarum, aut sputorum. propterea igitur inquit: Erat autem siticulosus, atque ex pulmone non ęrant optimę expurgationes. Hic igitur nobis ad memoriam reuocans, quod recte dictum est: Quæ relinquuntur ex morbis post crisim, recidiuam facere consueuerunt, ita enim legi debet apho. vt docuimus ibidem, appellat itaque hanc recidiuam, &. vigesimi diei crisim qua facta, & finito morbo reliquiis manentibus, rursus 34. iudicatus est, sed quoniam vigesimo fuit iudicatus, non transiuit in suppurationem, si quidem 20. est etiã acutorum alter terminus ad salutem.

APHORIS. IX.

Tabes fiunt maxime in ætatibus quæ sunt à decimo octauo anno in trigesimum quintum.

COMMENT.

φθίσις φθίσις, quæ tabes Latinis dicitur, quandoque omnẽ consumptionem, modo verò ea quæ cum pulmonis vlcere fit, significat. Hanc maximè fieri dicit ętatibus quę sunt à 18. in 35. annum. Sunt autem hæ duæ, adolescentia à 18. in 25. & iuuentus à 25. in 35. vti nos ad Hipphocr. mentem & nominum vsum patefecimus aliàs. Euenit autem idem malum in illis ętatibus, quæ & sanissimę sunt, & minime morbis obnoxię. Verum vt Galen. docet in Commentar. 29. sectionis. 3. non ratione ætatis, sed ex accidenti ob malam victus rationem talia eis eueniunt, & vt Hippo. dixerat, senes iuuenibus vt plurimum ægrotant minus, temere enim viuunt luctantes, saliẽtes, vociferantes, humi cubantes, & veneri indulgentes, & immodice edentes, ac bibentes, iam vinum meracius, iam vero aquam frigidissimam, atque ex niue. Quibus adiunge cum Philotheo adolescentes multo sanguine abundare,

re, qui poteſt accedente valido quopiam motu, aut labore, venas pulmonis rumpere: vti & iuuenibus copiam bilis, quæ valeat eaſdem erodere.

APHORIS. X.

Quicumque anginam effugiunt, ijs in pulmonē vertitur, & ſeptem diebus moriuntur: ſi vero hos effugerint, ſuppurantur.

COMMENT.

Anginarum diuerſæ ſunt ſpecies, quarum meminit Hippo. lib. 3. Prog. ex quibus ſaluberrima eſt ea per quā inflammatio, aut eryſipelas relinquens partes gutturis in thorace & ceruice ſe oſtendit, & ab hac magna ex parte liberantur, niſi inflammatio aut eryſipelas intro recurrat. Tunc enim humor à thorace & partibus extimis transfertur in intimas, & ipſum pulmonem. Nam ſi tumor ab eis partibus recurrat & euaneſcat, in pulmonēm potiſſimum tranſmutatur, tum quoniam pulmo laxa admodum pars eſt, tum quoniam perpetuo motu agitatus ad ſe trahit ex proximis partibus ſuccos abūdantes. Quādo ergo ex angina liberatur, & fit vt in pulmonem mutetur humor, vti dixi, morietur æger intra ſeptimum: quoniam tranſit angina in pulmoniam, quæ breues habet limites, & intra ſeptimum ſolet occidere, aut finiri ad ſalutem, ob loci calorem & cordis propinquitatem. Sed fit quandoque vt morbus alium habeat exitum & ſuppuretur. At vero quemadmodum in morbo laterali vbi nō purgetur per ſputum, eſt ſperanda ſuppuratio poſt diem 14. ita in pulmonia poſt. 7. quoniam acutior eſt pleuritide. Hic aphoriſ. in omnibus meis codicibus legitur ita, ὁκόσοι συνάγχην διαφεύγουσι, ἐς τὸν πνεύμονα ἀντέοισι τρέπεται, καὶ ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀποθνήσκουσιν, vti nos tranſtulimus. Significat autem eos qui anginam

Angina ſaluberrima.

3. prog.

Angiua in pulmoniā.

Greci codicis lectio.

ginam effugiunt, debere in pulmoniam incidere, quod neque necessarium est, neque frequentius accidit. Quapropter coniunctionem, καὶ, ego transferrem, vt talis esset scriptura, ὁκόσοι συνάγχην διαφεύγουσι, καὶ ἐς τὸν πνεύμονη αὐτέοισι τρέπεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀποθνήσκουσι. quod est. Quicumque anginam effugiunt, & in pulmonem ipsis vertitur, in septem diebus moriuntur. Estque hæc sententia cum toto ipso apho. vera, & ferè perpetua. vbi enim in pulmonem transferatur causa anginam efficiens, necessum est aut mori in 7. diebus, aut deinde suppurationem euenire.

APHORIS. XI.

A tabe molestatis si sputum quod tussi excernunt graue olet, carbonibus superfusum, & capilli à capite defluunt, lethale.

COMMENT.

Sputũ carbonibus superfusum probatur.

Duo signa lethalia tabidis superuenientia scribit in præsenti. Alterum est fœtor sputi. fœtor enim malam putredinem, & sputi purulentiam docet. Vult autem id experiri si carbonibus ignitis superfundatur, tunc enim grauem mittit odorem. Quod vero quidam putat esse id vehementis odoris indicium, quoniam mediocres fętores ignis solet extinguere, falsum est. Nam eius contrarium vel mulierculę norunt, quę aromata igni admouent, vt totum cubiculum flagret odore, quæ tamen ante neque naribus admota sentiebantur. Idem in prauis odoribus, vt pilorum & lanæ, constat, quoniam cum odorata ab igne in exhalationem transeunt, maiorem odorem ostendunt, quamuis ad finem ignis omnia dissipet. Quod puri aut sputo tabidi euenit. nam quam primum igni admouentur, suum fœtorem pandent, & deinde absumpta nullum vaporem à se mittunt, aut vt rectius dixerim, totum in vaporem expirat. Alterum indicium à capillis capitis

pitis desumitur,nam si hi defluunt,lethale signum habetur. Ratio est quoniam ostendit defluxus capillorum quod in aliis depilationibus solet esse in causa, aut succorum prauitatem,aut alimenti inopiam:succorum prauitas corruptionem ostendit magnam,cum ad pilorum defluuium deducit. Alimenti vero inopia,summam consumptionem indicat.

APHORIS. XII.

Quibuscumque tabe laborantibus capilli capitis defluunt, ij fluxu ventris superueniente moriuntur.

COMMENT.

Gale.summa quadam breuitate & sermonis perspicuitate,hunc enarrauit apho.dicens : Fluxum ventris non tantum lethalem esse,cum capillorum defluuio, sed ipsam mortem vicinam ostendere, vt signum, quoniam ostendit magnam naturalium facultatum imbecillitatem, & vt causam, quoniam fluxus ipsas amplius imbecillitat. Præterea fluxus ventris ex se quamuis capillorum defluuio non coniungatur, lethalis nota est, ex aphoris. 14. sequenti: & pauci sunt qui fluxum ventris passi liberentur,siquidem febris, quam ipsi patiuntur, hectica est, & quæ egeat refectione & attemperamento,non humorum de venis vacuatione. Verum cum post tantam inopiam & humorum ac vaporum malitiam euenit vt capilli de capite defluant, mortem proximam ostendet.

APHORIS. XIII.

Quicumque sanguinem spumosum expuunt, ijs ex pulmone talis reiectio fit.

COMMENT.

Si quis pulmonis substantiam consideraverit, ipsam carnem spumosam esse dicet.& Gal.supra sect. 2. Com. 43 .sanguinem spumosum pulmoni similem dicit, modo vero sanguinem spumosum tussi reiectum dicit significare à pulmone educi, quoniam excrementa substantia sua locum patientem ostendũt, ipso autore.lib.1. De locis patientibus.Neque tamen oportet semper sanguinem à pulmone reiectum esse spumosum, nam subito rupta vena in pulmone ex ictu,aut vulnere sanguis spuitur,qui spumosus non est,sed ille tantum qui vlcerata pulmonis carne educitur.

APHORI[S]M. XIIII.

A tabe habito fluxu ventris superueniente, lethale.

COMMENT.

Hic aph.non eget alia enarratione ab ea quæ in Comment. 12.scripta est à nobis.

APHORIS. XV.

Quicumque ex morbo laterali suppurati sunt, si in quadraginta diebus suprapurgentur, à die qua facta est eruptio,cessant:si vero non,in tabem transmutantur.

COMMENT.

Prog. 53. & 54. lib. 2. meminit quarumdam suppura-

tionum

tionum quæ rumpuntur die septima. Sed quoniam id rarum est,ideo Prog.57.dixit,alias rumpi 20. alias 30.aut 40.aut 60.die.Quod intelligi debet computatione facta ab initio suppurationis,vti docet Prog.58.dicens:Considerare autem oportet principium suppurationis fore, ratiocinantes,à primo die quo homo febricitauit, si quando primum rigor ipsum prehendit,& si dixerit, in parte quæ dolore vexabatur,pro dolore pondere ipsum grauari. Hæc enim in principiis fiunt suppurationum.Ex his igitur temporibus rupturam suppurationum fore sperãdum est,prædictis temporibus.Quòd si morbus lateralis 14.die suppurari incipit,in quibusdam deinde in 20. 40. aut 60.die rumpuntur suppurationes,& rursus à tempore rupturę facienda est cõputatio purgationis, si 40.diebus à ruptura non fiat puris purgatio,iam tabes speranda est,inquit Hip.in pręsenti aph.Cęterum vt non est vnus terminus rupturę omnibus suppurationibus, sed distinctio sumẽda est à natura humoris peccãtis,à loco patiẽte, ab ętate,tẽperatura,& anni tẽpore,ita distinctio est adhibẽda ad definiẽdũ tempus futurę tabis,neque vnus debet omnibus statui.Si enim tabes futura est,id fiet exulcerato pulmone,à pure quod non excernitur:sed sed ibidem retentum ac putrefactum erodit pulmonem . cum autem pus non habeat in omnibus parem calorem, acredinem & erodendi vim,neque in omnibus temporibus, & ętatibus:hæc ante omnia sunt distinguenda,& diuersis dispositionibus diuersus terminus assignandus. Quod tamen Hippo.autem statuerit 40.terminum medium definisse putandum est,atque quibusdam citius , quibusdam tardius,tabem euenire post ruptam suppurationem,voluisse vbi pus non ante purgetur.Quidam enim ante 40.incidunt in tabem,non repurgato pure,quidam in ipso 40. quidam post ipsum.

Supparationum terminus rupturę.

APHORIS. XVI.

Calidum ijs qui sæpius ipso utuntur, hæc affert

incommoda, carnium effœminationem, neruorũ imbecillitatem, mentis torporem, sanguinis profluuia animi deliquia, hæc ad quę mors.

COMMENT.

Calidæ aquæ incõmoda.

Aqua tem perata calida dicitur.

Aquæ calidæ & frigidæ vires quasdã docet Hip. in pręsenti, & quibusdã sequẽtibus aph. vt Cõ. 24. declarat dicens: Hactenus de aqua calida & frigida sermonẽ habuit, præter id quod , τὸ θερμὸν, habet substantiuũ . hoc loco, ὕδωρ . calida itaq; aqua, si qs ea sæpius, vtatur , hæc affert incõmoda, carniũ effœminationẽ, qui enim molles sunt, effœminati dicũtur. quoniã & fœminæ sunt viris molliores. Aqua tamẽ calida, qualis aqua balnei est, cutẽ mollit, neruos autẽ reddit inualidos, quãdo ad motũ robur, atq; cõtẽtio exigũtur, quę siccitas adiuuat. Mẽtis efficit torporẽ, quoniã cerebrũ ipsum laxat calida aqua , cõiunctã habens humiditatẽ. Profluuia sanguinis sequũtur nimiũ vsum aquæ calidæ, tũ laxatis venarũ osculis, tũ dilatato humore qui in vasis cõtinetur, ita vt cõtineri nõ possit. Animi deliquia sequũtur ad sanguinis profusiones & spiritus dissolutionẽ, & vacuationẽ. Ad hæc vero mortẽ sequi notissimũ est. scire autẽ patet calidã aquã esse temperatã, quoniã per abusum, & non admodũ propriè, quæ temperata sunt, calida dicimus, vt balneũ aquæ calidę dicimus aquã balnei tẽperatã, de aqua aph. iste intelligendus est autore, Gal. lib. 4. de simp. medi. fa. ca. 2. quo loco vtrũque approbat, de calido & frigido, qua ratione mordacia sunt dicens, A nobis autem distractiones ipsorum exacte addiscere licebit, vbi prius cõmonefecerimus poculũ, aut balneũ cũ tẽperata sunt, calida à nobis dici, non numquã appellationis abusu, quandoquidẽ tẽperata dici debeant, & symmetra, potius quã calida. Ergo quæ sic calida sunt, grata amicaque sunt , funditur enim quod in corporibus nostris constiterat, atque concretum fuerat, quo maxime affectu voluntas animantibus constat. At si moram etiam trahant , iure quoque & ipsa molesta euadunt. Ad tantam enim fusionis immoderationem sic reci

dunt,

dunt, vt substantiam etiam nostram digerant, dissoluant, ac dispergant. Verum neque sic quidem mordicatione infestãt, sed animi afferunt deliquium, viresque deiiciũt, vt mors quoque tandẽ sequatur. At quæ his magis calida sunt, secant, distrahunt, diuiduntque substantiam, quare necessario mordaces videntur, velut aqua feruens, atque ipse ignis. Hæc omnia transponere placuit, quoniam in his verbis duo vult. Gal. ad hunc locum apprime necessaria, nempe temperatam aquam dici calidam, & hãc facere quæ Hippo. dicit in aphoris. vsque ad animi deliquia, & mortes, Calidior autem moderata, non laxat aut mollit, aut humectat, sed constringit, autore Gal. lib. 3. de sani. tuenda, vbi de balneis loquens inquit: Dulciũ calefactarum aquarum, si media temperie sint, vis calida & humida est: sin tepidiores sint, frigida & humida: quod si iusto calidiores fiant, calida quidem, sed non perinde humida. Quippe horrere corpora, contrahique exiles eorum meatus subigunt, ita vt neque madescere ab extrinsecus accedente humore possint, neque excrementi quod intus latet quicquam emittere. Ecce quo loco aquã temperatã, calidiorẽ dicit, horrorem inferre, & contractionem, & pororum constrictionem, vt neque humorẽ alienũ admittant, neque propriũ amittant. Nõ igitur efficit hæc aqua effœminationẽ carniũ, & reliqua quæ calor cũ humiditate efficiet, qualis est aquę tẽperatę. Quidã vero, Antoniũ Musam sequutus, putat, id quod Hip. dixit de aqua calida, verũ esse vno duorũ modorum, aut vbi balneum nimis calidum est, aut vbi balneum moderatum sit, sed eo frequentius quis vtatur. nam vtrouis horum modorum balneum faciet dictas noxas. Quòd si quis contendat aquam nimis calidam non laxare, neque humectare, sed vrere cum Gal. lib. 3. de sani. tuenda, Si Gal. intelligit (inquit) aquam feruentissimam non humectare ea quæ continet, sibi ipsi repugnat, qui aquam vim refrigerandi posse deponere, non humectandi, affirmat lib. 1. de simp. med. fa. Et si quid infunditur in aquam feruentem, elixatur, non vritur, aut siccescit, sed humescit. At vero, si quis recte nouerit Gale. dicta

nihil

nihil immorabitur in adeo leuibus calumniis, li. etenim 3. de sani. tuen. de balneis loquitur aquarũ dulcium, quas vbi fuerint calidiores, dicit horrorem inducere, & contrahere non humectare. Verum neque vrere dixit, vt ille imponit Gal. neque eo loco meminit aquæ feruentis, de qua cum Gal. disputans vult probare humiditatem non deponere, & elixa humida fieri. sed quid ad rem, quoniã ipse de balneis loquitur, & aqua feruens non est balneum. Aqua autem iusto calidior vere obdurat, & contrahit cutem, & impedit transpiratum, vt videmus manus in ipsa immersas corrugari. Neque tamen ob id humectandi vim deposuisse dicemus, nam summa corporis superficies, humida aquę contractu redditur. Sed cutis horrescens humiditatem propriam exprimit, & alienam humiditatem non admittit. Quod uero ad aquam feruentem attinet (quamuis id non sit pręsentis instituit) ita fit, quæ in ipsa elixantur, ab initio duriora fiunt, vti & humana cutis cum irrigatur aqua iusto calidiori. Quod constat: quoniam si carnes quæ elixantur, media elixatione extraxeris, multo duriores inuenies quàm ante immersionem in aqua feruenti. ad finem vero quæ probe elixa sunt, ab aquę humiditate vincuntur, quę peruadens, ipsas reddit molliores, & extrahit natiuam eorum quæ elixantur humiditatem. Quapropter elixa autore Aristo. interius sicca sunt, & exterius humida, id est amittunt propriam humiditatem, & alienam recipiunt.

Elixa ab initio dura.

APHORIS. XVII.

Frigidum autem conuulsiones, tensiones, denigrationes, & rigores febriles efficit.

COMMENT.

Quemadmodum precedens aph de aqua calida, scriptus est: ita præsens de aqua frigida. Hęc autem si quis ipsa

vtatur

vtatur frequentius,ita vt eam ingrediatur, aut ei superfundatur,hec affert incommoda,conuulsiones corrugatis neruis & ad originem retractis. quod fit aut quoniã frigus densat & contrahit,aut quoniam impedit dissolutionem excrementorum quæ congesta conuulsionẽ efficiunt,aut ob vtramque causam. Sic etiam & tensionem quæ conuulsionis species est,Denigrationes itẽ facit,de mortuo calore natiuo,atque vitali spiritu,à quibus viuidus calor emergit.Rigores autẽ frigida aqua frequentius vsa facit,quoniam calida ac frigida rigores efficere valent,cũ corpora vehementius offendũt.Febriles autẽ dixit,si quidem contracta cute ac cõstipata quæ intus continẽtur nõ difflantur,ac perinde & putrescunt, & febres afferunt.Quæ post rigores fere semper sequuntur,neque tamen semper,vt antiqui existimabant.Ob malam tamẽ victus rationem fieri potest vt frigidi succi aceruentur, qui post commotos rigores non calefiant, neque putrescant,ac propterea neque febres afferant. Aquæ frigidæ incommoda.

APHORIS. XVIII.

Frigidum inimicum oßibus,dentibus,neruis cerebro & spinali medullæ:calidum vero,vtile.

COMMENT.

Postquam retulit mala quæ efficit aqua frigida modo quibus partibus magis officiat refert dicens:Inimicã esse ossibus,quoniã hæc mẽbra sunt pauci sanguinis & caloris remissi,ita vt leui refrigeratione demoriantur. Dentes ossa sunt,sed sentiunt, quod aliis non conuenit, ac propterea eos à numero ossium separauit.Neruos etiam lędit aqua frigida,tum ob sensum qui facile patitur, tum ob natiui caloris imbecillitatem,ob quam à leui frigore in lapsum incidunt frigidum.Cerebrum quoque frigidæ est temperaturæ,sicuti & spinalis medulla,autore. Galc. lib.1.de temperamentis,prope finem, & li. 2.dicit ipsam Frigidum quibus inimicum.

esse

esse de cerebri genere. Sed summatim dicemus omnibus exanguibus particulis aduersam esse aquam frigidam. Calida tamen utilis est & conueniens, quę potest dictorum membrorum temperaturam seruare. Sed obiiciat aliquis

Obiectio. Gal. sententiam qui lib. artis medicinalis docuit similia similibus conseruare: sed ossa & reliqua quorum Hip. meminit sunt frigida: à frigidis igitur non lædentur. calida autem non iuuabunt cũ contraria mutent, corrumpant, & curando, non seruando proficiant. Ad quod dicemus tẽperatis corporibus deberi conseruationem dum sana, atque etiam dum ægra sunt: lapsa vero interim dũ ægrotant seruanda docet Gal. Quamuis sensim aliquam facere mutationem ad meliorem statum liceat, vt lib. 2. de arte medendi docuimus. Vbi tamen sana fuerint si parũ labantur seruari, si multum præseruari debent. Partes tamen corporis si manifestè à temperamento labantur, dũ ægrotant, seruandę sunt, sed vbi sanæ fuerint, cum distinctione dicemus, ossa, & dentes, & neruos, & cerebrum, & spinalem medullam in contrarietate, quæ est in humido & sicco similibus seruari, dum ęgrotant & dũ sana sunt, nisi ipsa mutare in melius fuerit in animo. In calore & frigore tamen intelligere oportet duas temperaturas, quarum vtrãque seruare est necessum, vnam natiuam & innatã quã frigida sunt omnia mẽbra, quorũ meminit Hip. Alteram calidã aduentitio calore, sed actuali, qui à corde & iecore ipsis tribuitur. Prima tẽperatura similibus seruatur, talibus potestate, nã quæ frigida actu sunt, facile poterunt aduentitium calorem corrumpere. Id vero est frigidum esse prędictis partibus inimicum. Calidũ autem vtile est: quoniam secunda temperatura, quæ aduentitia est, & actu talis, calidis eget, quæ etiam talia actu sint, & calori prædicto similia. Atque hinc constabit similia similibus seruari, & ossa actu frigidis lædi, qualis est aqua frigida: & actu calidis iuuari, qualis est aqua calida, quæ calidum seruat aduentitium, sine quo coctio & nutritio deficerent, periretque membrum.

APHORIS. XIX.

Quæcumque frigida sunt calefacere oportet, præterquam ea à quibus sanguis profluit, aut pro fluxurus est.

COMMEN.

Contrariorum contraria esse remedia axioma est in arte medica, idque perpetuo seruatur. Quamuis quibusdā imponat, quòd intelligant in aqua inter cutem medicos vti exiccantibus, & si ęger febre laboret, & in febribus biliosis vti scamonio, & in febribus pituitosis calefacientibus & detergentibus. Verum in complicitis iudicationibus, aut diuersorū morborū, aut morbi & causæ nihil obstat cōplicitas esse curationis rationes, atque remedia diuersa. Ita modo perpetuū est refrigerata quęcūque fuerint, egere calefactione, vt in proprium statum reducātur sublato frigore. Sed fit qn̄que vt alter affectus cōiungatur, qui cogat ad celeriorē curationē, & ut dimissa priori curatione tētemus partē refrigeratā nō tm̄ nō calefacere, sed & refrigerare. Vti cū à parte refrigerata sanguis fluit, aut fluxurus est, refrigeramus etenim ipsam, fluxū præsentē sistentes, aut futuro pręuidentes. Maius etenim intelligimus imminere malum à fluxu sanguinis, quàm à refrigeratione. Pręsertim quoniam fluxus ipse refrigerat. Permanet sane inuariata axiomatis vis, refrigerata esse calefacienda. occasio tamen non semper manet, sed quandoque alteri postponitur, ex præceptis artis.

APHORIS. XX.

Vlceribus frigidum mordax, cutem circum obdurat, dolorem insuppurabilem facit, denigrat, rigores febriles facit, conuulsiones, & tensiones.

COM-

COMMENT.

Frig. mordet.

Quædam alia mala percurrit quæ aqua frigida efficit. Mordet siquidem vlcera, quamuis, vt Gal. in Com. vult, mordere propriè calidorum sit Mordax autem est frigidum comprimendo, vti calidum disgregando, vtrumque enim diuellere potest partes quas subierit: non subit vero nec penetrat duras partes, & quæ cute densiore teguntur. Penetrat tamen frigidum oculos, & nares, & partes vlceratas, quarum particulas ita cōprimit, vt ab aliis sibi coniunctis separentur ac diuellantur. Hæc autem diuulsio sensum mordentis præbet. Circumobdurat cutē, quoniam partes quas non penetrat comprimit, & exprimit, vnde duriores redduntur: tum expresso humore qui ipsas reddebat molles, tum vnitis partibus, & appressis. Dolorem efficit insuppurabilem, quoniam quæ refrigerantur, inepta redduntur suppurationi, quam facit calidum natura sua. Sed dixit dolorem insuppurabilem, vt per dolorem causam doloris significaret, vt in aphor. 6. sect. 2. cum dixit: Quicumque dolentes aliqua parte corporis, magna ex parte dolores non sentiunt, iis mens ægrotat. Reliqua quę in hoc aph. habentur, Com. 17. supra exposita sunt.

Dolor insuppurabilis quomodo fit.

APHORIS. XXI.

Quandoque vero in tensione sine vlcere, iuueni quadrato, æstate media, multę aquæ frigidæ perfusio caloris reuocationem efficit, calor vero hæc sanat.

COMMENT.

Calida & frigida quę possunt nostrum corpus moue-

re,

re,quædam id per se efficiunt,quędam per accidens. Sumunt autem denominationem ab iis quę per se faciunt, veluti medicamentum calidum cum bilem purgat, refrigerat enim ex accidenti,nec tamen propterea frigidum est.Qua tamen via explorari debeant singulorum facultates,& quod est per se ab eo quod est ex accidenti distingui,li.1.de arte medendi.cap.4.patefecimus.Nunc vero dicemus frigidam aquam suapte natura & per se talem esse,calefacere tamen nunquam ex accidenti reuocato intus calore.Reuocat autem ipsum quandoque quemad modum de aere ambiente Hippocrat.dixit, Ventres vere & hyeme calidissimi sunt natura.Verum vt illo loco exposuimus,non omnes ventres hyeme sunt calidissimi, sed illi qui adeo validi sunt vt obsistere possint frigori ambientis,illorum enim calor intus reuocatur,aliorum autem vincitur & superatur penetrante frigore intimas partes corporis. Illud vero modo docet Hippo . Aquam frigidam large profusam aliquando reuocare calorem, & inde posse curare tetanum ex accidenti,non enim frigidæ perfusio curat morbos a frigidis & crassis humoribus ortos,sed hęc reuocat calorem ad interiora , calor autem hęc sanat.Calor enim auctus per se coquit ac discutit humorem efficientem tensionem , frigiditas uero calorem auxit ex accidenti,nempe reuocatione caloris. Quoniam tamen ipsum ex accidenti reuocauit,& auxit, per accidens quoque dicitur tetanũ curasse . Quẽadmodũ igitur diximus languidũ calorẽ ventris vinci ab ambiente frigido non reuocari aut roborari:ita modo dicemus frigidæ largam perfusionem non in omnibus reuocare calorem & tensionem curare , sed in his quorum Hippo mentionem habuit.Videlicet in tensione quæ est sine vlcere,& in iuuene quadrato,& æstate media : sine vlcere sane quoniã aqua frigida est vlceribus mordax , vt dixit.Decet tamen corpus esse valde robustum , ne ab aquæ frigidę larga perfusione vincatur.Talis est iuuenis, cuius tẽperaturã li.de arte medẽdi retulimus.nã puer ob humiditatẽ & mollitudinẽ, & senes ob caloris defectũ, nõ ferẽt eã largã aquæ frigidæ perfusionẽ.Expedit quoq;

Per se & per accidẽs distinguere.

vt

vt sit quadratus, εὔσαρκος dixit,id est modicæ carnis, qui apud Celsum quadratus dicitur. Graciles namque cum non habeant adminiculum,& propugnaculum, facile à frigidis vincuntur,.obesi vero pituitosi sunt,& venarum angustarum,& pauci sanguinis. Neque tamen hæc satisfacere putat vt calor reuocetur, ac deinde vincat,sed temporis naturam ad prædictum remedium tentandum putat esse eligendam. Hyeme enim nullus feret aquæ frigidę largam perfusionem, feret autem ipsam æstate media. Tunc etenim aliis adiunctis conditionibus aquę prędictę perfusio reuocat calorem, is vero roboratus tensionem curat,resolutione,& coctione hnmoris qui tensionem facit.

APHORIS. XXII.

Calidum suppuratorium non omni vlcere, magnum indicium ad securitatem,cutem emollit,extenuat,dolorem lenit, rigores,conuulsiones,tensiones mitigat,capitis grauitatem soluit. Plurimum autem præstat ad oßium fracturas,præcipue ad denudatas,& ex ijs maxime ad eas quæ capitis vlcera habent,& quæcunque à frigore demoriuntur,vel vlcerantur,& ad herpetes exedentes,ad.sedem,pudendum,vterum,vesicam.His calidum amicum & iudicans,frigidum vero inimicū, & perimens.

COMMENT.

Aqua calida suppurat.

Aquæ calidæ & frigidæ vsus & damna prosequitur, & cum aquæ calidæ dixerit damna apho. 16. modo vtilitates scribit dicens: Aquam calidam habere suppurandi facultatem,ea communi ratione quam Gal.lib.5.De simpli-

pli.med.faculta.tradit. Sunt etenim quæ suppurant nobis similia,& quæ id facere valent quod calor noster natiuus,cuius minus est coquere,ac suppurare. Calor autem natiuus calidus est & humidus moderate, qualis etiam est aqua modicè calida,de qua loco citato Gal.inquit.Igitur omnium ad puris generationem appositissimum est, ex iis vtique quę perfunduntur,aqua temparata. Hęc igitur quatenus nostrum calorem iuuat & attemperat, concoctioni adminiculatur,idque facit in vlceribus quę suppuratione egent.Non efficit id tamen in omnibus, quoniam quę tentantur fluxione, & nimio humore abundant,non suppurantur antequam fluxio cohibeatur,aqua tamen calida concitat ipsam.Quod vero addit.Magnum indicium ad securitatem,obiter dictum est & præter institutum.Sed est verum,nihil mali euenire solere vlceribus à quibus manat humor coctus,& suppuratus. Cutem emollire dicit,obduratur namque cutis, vti & reliqua à siccitate,aut concretione, aut impletione quę potius renitentia,quàm duritiesdicitur, vtcunque tamen aqua temperate calida valet aduersus dura,sicca enim humectat,concreta dissoluit,& laxat,impletitia discutit calefactione & apertione pororum,sed id facit longiore perfusione.Extenuat crassam cutem,quin & crassos humores qui partem aliquam obsident externam.Lenit dolores:quoniam quę temperata sunt aut in primo ordine calida,ea sunt anodina,talis est aqua calida moderate. Rigores mitigat.siquidem rigor est totius corporis inæqualis concussio,quæ à causa mordēte oritur: hæc vero si frigida fuerit,calore temperatur:si calida & sicca,ita vt mordeat & ad excretionem irritet,calore moderato & humiditate mitigabitur.Conuulsiones vero & tensiones quā maxime iuuantur calidæ perfusione:quoniā hæc vim habet laxandi & dissoluendi frigidos & crassos humores neruos implentes.Conuulsionē vero à siccitate miro modo persanat, capitis grauitatem soluit simili ratione,quoniam humorē grauantē dissoluit & extenuat,atque transponit quandoque in partes inferiores.Præstat itē ad fracturas ossiū, maxime ad denudatas,& præsertim ad fra-

Aqua calida cutem emollit.

Aqua cal. dolores lenit.

cturas capitis cum vlcere. Quantum enim frigidũ vlceribus est aduersum, & vt dixit, mordax, tantum calidũ est amicum, & in ossium fracturis quæ cum vlcere fiunt valet ad suppurationem, & perfusa trahit alimẽtum ad ossis consolidationem, & ipsum ad penetrationem parat. In capitis tamen vulneribus fracto osse & vulnerata carne, cerebrum attemperatur calidę perfusione, alimentũ ossa penetrat, excrementum attenuatur & resoluitur, & vlcus ad suppurationem perducitur. Partes item à frigore demortuas calidam perfusam sanare generali ratione cõstat, quæ docet contraria contrariis curare, idem fiet vbi vlcerentur. Solemus autem perniones aquę calidę perfusione sanare. Herpetes exedentes iuuat mitigatione causę, ne tam valide mordeat, & exedat, partim etiam resoluit humorem biliosum. Ad sedem item valet, pudendum, vterum, & vesicam ea ratione qua exangues partes calore iuuantur & frigore facile lęduntur. Atque ita ad finem colligit, partibus iis calidum amicum & iuuans, frigidum vero inimicum & interimens.

APHORIS. XXIII.

In illis tamen frigida uti oportet, unde sanguis fluxurus est, non supra ipsas unde fluit, sed circa ipsas. Et supra quascumque inflammationes, aut ardores ad rubrum, aut subcruentum recenti sanguine tendentes. Veteres namque denigrat: & supra sacrum ignem non ulceratum, nam ulceratum lædit.

COMMENT.

Aqua fri. ad fluxum sang.

Rursus redit ad cõmoditates, quas affert aqua frigida narrandas, confert enim fluxui sanguinis, si admoueatur, inquit, non quidẽ parti à qua fluit, sed circa ipsam, siue enim actu fluat sanguis a parte quapiam vulnerata, siue fluxurus

fluxurus speretur, aqua frigida confert admota, non parti à qua fluit, aut fluxurus est, quoniam vlceratas partes mordet, sed circa ipsas ad prohibendam fluxionem, vti manu vulnerata, brachio admouenda, ac circumligandi panni frigida madefacti. Etsi ab vtero manet, renibus & lumbis admouenda, vnde defluit sanguis, non cruribus, vt qui dā voluit. neque enim frigida cruribus admota delapsum: sanguinis in vterum compescit, sed potius ad ipsum transmittit eum qui in cruribus continetur. cohibentur enim fluxiones admotis repellentibus membris superioribus, & quæ origini venarum sunt propinquiora, non extremis. Fallitur quodque qui putat brachiis, aut cruribus repente immissis in aquam frigidam cohiberi omnem fluxum sanguinis vndecumque fluat. Nam in fluxu sanguinis ex iecoris imbecillitate, aut vasorum apertione, notum est augeri eam dysenteriam occursu aquæ frigidæ. supra inflammationes quoque & partes ardore vexatas, quę rubrę sunt aut subcruentę à recenti sanguine procedētes, frigidā admouemus. Quoniam attemperat & repellit, ob idque dixit, recenti sanguine, vt tempus repellendi significaret, nempe principium. Nam inueteratas inflammationes denigrat. Videmus enim post inflammationes, & cum ardore rubores nimium refrigeratos, post prima morbi tempora, partes liuere & denigrari indelebili macula. Valet etiam ad erysipelata, quæ sine vlcere sunt, quoniam hæc attemperat, & vtraque obest qualitate. Vlcerata vero lædit, est enim frigida vlceribus mordax.

APHORIS. XXIIII.

Frigida, qualis nix & glacies, pectori inimica sunt, tusses mouentia, & sanguinis fluxiones, & distillationes.

COMMENT.

Frigidæ aquę in extremo talis noxas scribit. Est autē

in extremo frigida qualis est nix aut qualis est glacies. Hæc vero mala omnia affert, quæ supra dicta sunt de aqua frigida, particulatim tamen nocet pectori. Videmus namque sæpe ex potu frigidæ incidere homines in respirandi difficultatem, & pulmonis arterias dirrumpi, prius quidem à frigore veluti concretis, quę deinde ad distensionem coactæ dirrumpuntur. Inde quoque tusses mouentur, conante thorace causam nocentem excernere atque tussi vasa pulmonis dilacerantur, vbi non cedant. Ad hęc quoque sequuntur sanguinis duxiones vasis pulmonis ruptis. Præterea cum aqua frigida veluti nix cerebrum refrigeret, distillationes tenuium & crudorum humorum fient, quæ in thoracem descendunt cerebro compresso à frigore, vti à manu spongia. Potest hęc, & multa mala his similia potus aquæ frigidæ veluti nix, aut glacies efficere. nam ventriculum imbecillitat, & intestina, & vesicam, & neruos reddit admodum languidos, & dentibus stuporem infert, & gulam relaxat. Verum neque hęc pertimescunt nostri seculi illustres, & magnates qui non æstate tantum, sed autumno atque hyeme, vinum & aquam niue gelatam bibunt, & se id facere, vel contradicentibus medicis gloriantur.

Aqua ut nix, quæ mala affert.

APHORIS. XXV.

Articulorum tumores atque dolores sine vlcere, & podagricos dolores, & conuulsiones, horum plurima aqua frigida abunde perfusa sanat, & extenuat, et dolorem soluit: stupor enim mediocris dolorem soluit.

COMMENT.

Aqua fri. large perfusa quid facit.

Aquæ frigidę large perfusæ scribit commoda, valere dicens, ad sanandos tumores, & articulorum dolores sine vlcere.

vlcere.nam ulceratis non est admouenda,ut supra docuit οἰδήματα, dixit,ubi nos tumores transtulimus.nam vox hæc omnem tumorem significat apud Hip.ut docuimus lib.1.Prog.in annotationibus supra Comm. 25. Podagricos item dolores sanat, & conuulsiones, non tamen omnia talia,sed plurima dixit sanare & extenuare. Nam supra dixit sanare distensionem sine ulcere, multam aquam frigidam perfusam,sed ex accidenti reuocato calore.Quod non in omnibus fit,sed inualidis iuuenibus, & quadratis,& ætate media.Sanat etiam alia ratione tumores,quoniam repellit humorem qui cum confluit dolorem parti infert.Qua ratione eosdem extenuare recte dixerit:sicuti & dolores qui à calida causa fiunt,ipsam attemperando,& repellendo,& ut dixit,mediocrem inducendo stuporem.nam mediocris stupor dolorem soluit. Non equidem negans magnum stuporem dolorem sedare,sed quoniam aqua frigida largè perfusa,sed non supra modum,mediocrem inducit stuporem: & eo maiorem inducere,aut non erit necessarium, aut non nisi magno urgente usu,& caute tentandum,sępe enim stupefacientium usus membra ad immedicabilem perduxit frigiditatem.

APHORIS. XXVI.

Aqua quæ cito incalescit,ac cito refrigeratur, leuißima est.

COMMENT.

Vnico indicio docet Hippo.optimam aquam cognoscere,quod sumitur ex facili mutatione ad calorem & frigiditatem.Quæ enim cito incalescit, ac deinde cito infrigidatur,læuissima (inquit) est.Eam autem decet intelligere leuissimam,non quæ in lance minus ponderat,sed quæ hypochōdria minus grauat,ac per eadē citius descēdit:foret enim superuacaneum ex facili alteratione ue-

nari leuitatem, quã in trutina examinare est facillimum. Agnoscitur item leuissima aqua quam quærimus, quoniam carnes, pisces, aut herbæ in ipsa facilius & breuius quàm in alia elixantur. Sed sunt etiã notæ aliæ quas medici tradiderunt ad optimam aquam eligendam, ex gustu. decet enim ipsam esse omni sapore priuatam, quã tamen dulcem appellant, ea ratione, & quoniã gustui gratissima est. Odorem nullum habeat: ea enim est elementorum natura, vt omni sapore & odore careant. quo tamen cœnosæ omnes, & stagnantes, & in quibus fuerint herbæ maceratæ, participant. Decet quoque ipsam esse translucentem, & lympidissimã quod ad visum attinet. Foret sanè omnium eligibilior pluuialis, nisi vim quandam adstringẽdi haberet, vt lib. 2. De arte medendi, sect. 3. cap. 1. docuimus.

Aquarum optimarum notæ.

APHORIS. XXVII.

Quicumque vero noctu bibere apertunt: ijs val de sitientibus, si superdormierint, bonum.

COMMEN.

Sunt non pauci à cœna sitientes antequam se ad somnum conuertant. Id vero fit, aut quoniam parum biberunt inter cœnandum, aut quoniam vsi sunt vino meraciori, aut quoniam calida medicamenta, vt piper & zingiberum, cibis immiscuerunt, aut quoniam bilis ad ventriculum peruenit, siue salsus humor, aut ob calorem partium adiacentium. Sitis quoque aut est parua aut magna: si parua, non est necessum bibere. si quidem somnus paruã sitim sedat, coctione ciborum, & omnino humectatione ventriculi, potus autẽ faciet vt ventriculus non apprehendat probe cibos, autore Gal. lib. 7. De metho. med. Si tamen magna fuerit sitis, bibere, non tamen multum, erit ex vsu. Cæterum si sitis excitatur ob paruum potum quod

Sitis à somno iuuatur

quod deest addere oportet, vt cibus liquetur & deinde in sufficienti humore elixetur, ne coinquinationem potius quàm coctionem patiatur. Si is qui valde sitit, vsus est vino meraciori, aquam frigidam bibere debet, cui deinde dormire erit vtile. Si medicamenta calida cum cibis ingessit, aut vinum valde dilutum, aut aquam frigidam bibet, pro consuetudine sua, à quorum quouis iuuabitur, & deinde à somno. Bile autem aut salsa redundante pituita, potus aquæ, aut vini diluti pro consuetudine est vtilis, & deinde somnus. Idem fieret vbi partes adiacentes sitis essent causę suo calore. Non itaque differit Hippo. an bibere sit opus eis qui à cœna ualde sitiunt, sed docet bibentibus, aut non bibentibus somnum iuuamentum afferre, & bonum esse in ratione causæ, quoniã coquit, humectat, & mitigat sitim, & quamuis caliditatẽ aut siccitatem, quę sitis causæ sunt attemperat.

APHORIS. XXVIII.

Mensium prouocatorium ex aromatibus suffitus, sæpe vero & ad alia vtilis foret, nisi capitis grauedines induceret.

COMMENT.

Hic & sequentes aph ad 62. de affectibus mulierũ scribuntur, in hoc uero mensibus suppressis aromatũ suffitũ dicit esse cõmodũ ad prouocationẽ. Docet experimentum quamplurimas mensium retentiones suffitum aromatum sanare, non tamen omnes. Sanat enim eas quę à crassis humoribus obstruentibus uteri uenas fiunt, & eas quę à pororum clausione, & si uterus à frigore fuerit densatus, pariter ipsum laxat. Aromata enim calidę naturę sunt, & siccę, & tenuis substantię, & adhuc magis in fumum uersa, ac proinde penetrant, extenuant, & aperiunt poros uteri; laxant autem uterũ suauitate quadã, quam neruosę partes præsertim internæ amant. Si ta- *Suffitus aromatum menses retentos.*

men ob calidam & siccã intemperiẽ eueniat, aut inflammatione̊m, aut erosionem non conueniet ex aromatibus suffitus, foret autem vtilis ad multa alia, nisi capitis grauitatem induceret. valet sane ad omnem frigidam vteri & ventris intemperiem, & ad vteri præfocationem, & ad flatus vteri discutie ndos, & ad seminis retentionẽ. sed docet intelligere tales suffitus capitis grauitates efficere: implet enim caput per nares inspirato fumo, & odorata omnia calida caput tentant.

APHORIS. XXIX.

Vtero gerentes purgare, si turget humor, quadrimestres, & usque ad septimum mensem, sed minus has, iuniores autem & seniores vitare oportet.

COMMENT.

Hic apho. idem est cum primo sectionis quartæ, quo loco ipsum abunde enarrauimus, repetitur tamen hoc loco, quoniam de affectibus mulierum agitur.

APHORIS. XXX.

Mulieri vtero gerenti capi ab aliquo acuto morbo, læthale.

COMMENT.

Morbi acuti quidam habent febres continuas adiunctas, qui etiam tales proprie sunt, vt pleuritis, pulmonia phrenitis, lethargus, & causus. Quidã febre carent, vt conuulsio, tensio, apoplexia, omnes autem lethales sunt, si mulieri vtero gerenti eueniant. Significat autem lethale hic

quem admodum & aphor.2.huius sectionis,idem quod periculosum,& quod sępius soleat mortem afferre.Quã do igitur morbus acutus febrem adiunctam habet, mortem affert,tũ ob febrẽ quę infantem interimit,tum quo niam quantitas cibi conueniens esse nequit matri & infanti.nam cibus copiosus matrem interimet, quæ morbi ratione eget victu tenui:si tamẽ tenuis exhibeatur,& qua lem morbus exposcit acutus,infans alimenti defectu peribit.Quid igitur in eo discrimine agendum erit, vbi nõ sine manifesta noxa curari potest mater? Dicemus omni modo esse vtrique consulendum,ita vt uictus talis instituatur,ut nullum eorum manifestè lædat. Quod si fieri nequeat quin aut mater pereat cibi copia,aut infans ino pia,melius erit matrem saluare,quam infantẽ.Nam matre salua possibile foret infantem saluare,pereunte tamẽ matre perire infantem est necessum. Si uero morbus sit de acutis,qui sunt sine febre,ipsi sua uehementia interiment fœtum,& sępe matrem.Hę sunt causę quare morbi acuti utero gerentium sunt lethales, quas Gal.quoque in cõmentario refert.Non est tamen lethale, ut quidam putat,utero gerentem capi acuto morbo, quoniam mor bi acuti non aliter curantur quàm sanguinis missione aut purgatione,quorum utrumque est lethale. nam sanguinem mitti denegat apho.sequenti,& purgationem su pra denegauit Hip.utero gerentibus.fallitur tamen aperte:nam multos morbos acutos curat natura in sensili di scussione humorum,aut coctione,aut crisi in fœminis ipsis utero gerentibus,maxime bona uictus ratione accedente.In illis igitur nullum periculum attulerunt sanguinis missio aut purgatio.Manet quoque uerum morbos acutos lethales esse utero gerentibus, ob causas à nobis traditas pariter & à Gal.in Com.

Lethale quid.

APHORIS. XXXI.

Mulieri vtero gerenti,sanguine misso, abortit & magis,si maior est fœtus.

COM-

COMMENT.

Vtero gerētibus quando sang. mitt.

Vtero gerentes, cum incidunt in acutos morbos à sanguine ortos, sanguinis missione egēt. hanc vero exercere non licet sine periculo aborsus, quoniam fœtus detracto sanguine priuatur alimento, non fert autem infans in vtero vel paucissimo tempore à conuenienti alimenti copia priuari. Quam ob rem recte Hippo dixit, sanguine misso vtero gerentibus, aborsum sequi, & magis, si maior est fœtus. Neque tamen putare oportet Hippo. omnino denegare sanguinis missionem vtero gerētibus, sed eam esse vult de iudicationibus, quæ dehortantur à sanguinis missione, & est scopus qui viribus correpugnat, & docet minori copia sanguinem esse mittendum, quàm aliàs. Nos lib. 2. De arte medendi sectio. 5. capit. 2. rem hanc latius pertractauimus, quo loco Auerrois errorem & Fuchsii falsam opinionem confutauimus. Quod vero addit, Et magis si maior est fœtus, ad inopiam alimenti ferendam referendum est, maiores enim fœtus pluri alimento ad conseruationem egent. Videtur tamen huic sententiæ aduersari quod Aristo. lib. 4. De generatione animalium cap. 8. dixit, cuius hæc sunt verba.

Arist. sentētia de vtero gerentibus.

Sed cum fœtus magis magisque perficiatur, plus excrementi superest: minus enim absumitur, idque dulcius est, cum non æque detrahatur quod bene coctum fit; non enim insuper ad fœtus formationem consumitur, sed ad incrementum mediocre, quasi iam fœtus constet, adeptus finem suum. His verbis ostendit alimentum minus assumere fœtum maiorem, & iam conformatum, minus igitur nocebit eo tempore sanguinis missio, ob alimenti detractionem. Neque contradicit sibi Arist. qui eodem lib. cap. 6. vbi causam scripsit quare vtero gerentes ab initio turbationes patiantur, dixit: Principio potius cum concipiunt perturbari solent magna ex parte, conceptus enim purgationē impedit. & p̄ sua exiguitate absumere copiam excrementi inter initia non potest; quā quam

post vbi iam plenius assumere cœperit leuat. In hoc enim loco id tantum vult, fœtus ab initio siue primis mensibus parum accipere. licet enim plurimum augeantur pro quãtitatis suę ratione, totum quod in eo augmento absumitur, est pusillum. cap. tamen 8. rursus dicit, parum assumere alimenti fœtus cum maiores sunt, id vero intelligendum est, ac si diceret, minus ad portionem corporis quàm vbi erant quatuor, quinque, aut sex mensium. siquidem his mensibus fœtus conficitur, ac conformatur: postea vero conformatus & confectus minori augmento, & minori alimento, ad portionem egebit. Sed quid respondebimus? nam si verum est quod Aristo. dixit minus alimentum ad portionem suæ molis capere fœtus maiores, non ita facile excludentur sanguine misso. Dicemus Aristo. eo loco disquirere causam quare lac vltimis mẽsibus generari incipiat, & ipsam reiecisse in copiam sanguinis, qui iam ex vtero ad mãmas regurgitare incipit. Quod verum est, non tamen est, verum, eum sanguinem abundare, quoniam fœtus minus eius absumit, quando maior est: sed quoniam pluribus mensibus sanguis retentus est, & proinde copiosior quàm prioribus mẽsibus. Ita vt quamuis multum in alitionem infantis absumatur, multus quoque superfit, qui ad mãmas regurgitet, qua de causa postremis mensibus lac habent. Atque propterea sanguinis missio vtero gerentibus sæpissime vtilis est, & nos ipsam quotidie exercemus. Et anno quidem superiori illustrissimæ Principi Ebulensi Dominæ Annæ à Mendoca, octauo gestationis mense bis sanguinem misi, & anno præsenti octauo quoque gestationis mense, ad decem vnciarum quantitatem cum magno eius, & fœtus commodo sanguinem detraxi. Non tamen vult. Hippo. esse exercendã sanguinis missionẽ in vtero gerentibus nisi magno vrgente vsu, præsertim vbi fœtus est maior.

Princeps Ebulensis.

APHORIS. XXXII.

Mulieri sanguinem euomenti, menstruis erumpentibus solutio.

COM-

COMMENT.

Omnem sanguinis impetum ad partem quampiam aut qui per uiam fiat, quam lædit, conuertere in partem alteram conuenit. Conuertitur autem reuulsione, aut deriuatione: hæc per proxima, illa uero per contraria exercetur, ueluti cum à superioribus ad inferiora conuertitur. Quo fit, ut Hip. in præsenti apho. docet, menstruorū purgationem soluere sanguinis uomitum. Vbi enim mulier uomat sanguinem, nihil magis cōducet quàm ipsum conuertere ad uterum, & menses descendere, qui causam reuellent, & eandem ut abundantem uacuabunt. Idque arte procurandum ubi à natura non fiat statuto purgationis tempore, si tribus aut quatuor anteuertas diebus, aut malleollorum uenas secare, aut scarificare crura.

APHORIS. XXXIII.

Mulieri menstruis deficientibus sanguinem ex naribus fluere bonum.

COMMENT.

Mensibus detentis: sang. fluxus ex naribus conuenit.

Quoties humor aliquis qui vacuari solet retinetur cursu naturæ aut consueto impedito, bonum erit eundem alia via vacuari, parte ipsa per quam vacuatio fit nō manifeste læsa. Quam ob rem si menses retineantur, sanguinem eum alia via vacuari erit bonum, vti sanguinis ex naribus fluxu: quamuis si per hæmorrhoidas vacuaretur, adhuc esset melius. Sed Hippo. fluxus sanguinis narium meminit, quia sæpe superuenit suppressis mensibus. Quando igitur menses contra naturam retinentur, si sanguis ex naribus fluxerit, erit bonum, aut similis aliqua vacuatio arte procuranda. Si tamen retentio secundum naturam fiat, id non est necessarium: quamuis aliquando conducere soleat, vt in his quæ vtero gerunt. Perperam

autem,

autem quis dixerit (vti Fuchsius) eis quibus menses deficiunt aut ob ætatem, aut quoniam valide admodum exercentur, menses retineri. Quod enim non est, non retinetur, neque aliquam desiderat alia via factam vacuatio nem. Vetulę tamen & saltatrices sanguinem abundantem non habent: non ergo retinetur, neque menses earum supprimi recte dicemus. Fuchsius notatur.

APHORIS. XXXIIII.

Mulieri utero gerenti si aluus plurimum fluat, periculum est aborsus.

COMMENT.

Aluus nimium fluens duo mala affert vtero gerentibus, alimenti defectum, & nimiam lassitudinem ex frequenti surrectione ad deiiciendum. Hoc secundum notum est, sed primum ea ratione constat, quòd sanguis qui prębet fœtui alitionem ex quatuor humoribus constituitur, quorum si vnus aut plures plus ęquo vacuentur, alimentum fœtui deerit, id verò periculum affert abortus, vti aphor. 31. diximus, cum de missione sanguinis ageremus.

APHORIS. XXXV.

Mulieri quæ ab vteri pręfocatione molestatur, vel difficile parit, sternutatio superueniens, bonum.

COMMENT.

De vtero præfocatis fœminis præsens est apho. non de his quibus chorion siue secundæ retinentur, de quibus infra aph. 49. scribitur. Appellat passionē ὑστερικά & mulier

dicitur

ὑστερικά. dicitur, ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλουμένη, id est ab vteri præfoca tione molestata. De hystericis mulieribus Gal. scribit li. 6. de loc. pati. cap. 5. Quas dicit trium specierum morbũ pati. Quasdam sine sensu immobilesque iacẽtes; cũ obscuro & paruo pulsu, ita vt neque percipi possit. Alias sentiẽtes & moueri potẽtes, atq; integra rõne, verum animi defectione, & difficili respiratione laborantes. Alias præter hæc crura & brachia cõtrahentes. Huic affectui si sternutatio superueniat, erit bonum, quoniam humorem aut flatum qui præfocationis causa est, excutiet, & vterum ad locum suum trudet, ventris valida commotione. Gal. namque lib. 2. de causis sympt. de sternutatione dixit: Porro omnibus quæ dicta sunt, vnum cõmune habetur, nempe expultricem facultatem ipsam ad vehementissimos motus concitare, quo excutiat ea quæ infestant. Quòd si non superueniat, hoc est sponte accedat, arte ipsum procurare erit bonum. Si tamen sponte superueniat, bonum signum erit, naturam valere, & ad sua munera redire significans. In quibus vero partus difficile in lucem editur, aut retinetur, viuat maxime sternutatio, partum mouẽs, quatiens, & prouocans.

Hystericis sternutatio bonũ.

APHORIS. XXXVI.

Mulieri menses decolorati, neque semper secundum idem tempus venientes, purgatione indigere significant.

COMMENT.

Menses decolorati quare.

Mulieribus fiunt menses decolorati, id est rubrum colorem & naturalem non seruantes, si pallidi fiant, albicã tes, liuidi, nigri, virides, aut plurium colorum. Id uero pro ratione humoris qui sanguini miscetur, bilis videlicet, aut pituitæ, aut melancholiæ, horum humorum cau-

sa præter coloris mutationem, accidit, vt purgationes mensium non semper eueniant statuto tempore, sed aut ante, aut post, pariter pro humoris commixti sanguini natura, & copia. Bilis etenim accelerat menses, & pituita eosdem retardat, veluti & melancholiæ crassitudo. Mutant quoque tempus consuetum menses ob uteri frigiditatem, aut nimium calorem, & propter obstructioné, aut uasorum nimiam apertionem, qui ad uterum sunt: sed horum causa color non mutatur, nisi temporis processu sanguis detentus putrescat, & in aliam naturam eat. His non debetur purgatio. nam siue calor immodicus, siue nimia frigiditas causa uariationis temporis fuerit, at temperantibus est occurrendum, non uacuantibus, sicuti ubi ob clausionem nimiam uiarum, aut earundem immo dicam apertionem, eueniat. Quam ob rem mira quadã sapientia Hippo. cum temporum uarietate decoloratos menses coniunxit: ut firmum faceret quod dixit, purgatione indigere. Vbi enim colorum mutatio fiat, humorum cum sanguine mixtio significatur, qui purgatione egent. Quod tamen alię mensium suppressiones aliter curari debeant, & quòd purgatis illis quibus purgatio conuenit, deinde aliis medicamentis mouentibus menses sit opus, ac quibus, lib. 3. De arte medendi docuimus. Nos tamen purgationem dicimus conuenire mensibus decoloratis, potius quàm uariantibus tempus: decoloratis enim semper conuenit, tẽpore uariatis nõ semper, ut diximus.

APHORIS. XXXVII.

Mulieri utero gerenti si mammæ graciles repente fiant, abortit.

COMMENT.

Tribus de causis infans secundum naturam prodit in

Partus naturalis causę.

in lucem postquam in vtero perfectus est, quoniam calor cordis adeo increuit vt amplius sine euentatione & refrigerio inspirato aere, viuere non possit, & quoniam alimētū, quod à matre sumit, nō ei satisfacit, sed cogitur quod deest aliūde disquirere, & autore Hip. lib. de natura infantis, calcitrat, & acetabula dirrumpit, & matri parien di initiū affert: & quoniā vterus ipsum non capit ob magnitudinē, & loci angustiā. Quādo vero causæ hæ aut illarū aliqua accedit, antequā infans ad perfectionē ducatur, pariter in lucem coactus prodire tentat. Quo fit vbi mammæ repente graciles fuerint, id est nullo antecedente morbo māmarum, ob quem graciles fieri debeant, vt solent. Tunc enim māmę extenuantur ob inopiam sanguinis, ob quā fœtus alimenti defectū sentit. Siquidem cum alimentum deest māmis, deest quoque & infanti, quoniā māmis & utero sunt communes venæ per ventrē ascendentes, quæ oscula cōmittunt osculis venarum per thoracem descendentium, à quibus māmæ sanguinem accipiunt. Cum uero infans inopiā alimenti sentit; calcitrat & dirrumpit membranas, & aborsum affert, ut interim moritur, & mortuus excluditur. Māmis itaque repente extenuatis aborsus est sperandus.

APHORIS. XXXVIII.

Mulieri utero gerenti si altera mamma extenuetur, geminum habens, alterum abortiet. Et si quidem dextra tenuis fiat; marem: si uero sinistra, fœminam.

COMMENT.

Mulieres super fœtant.

Mulieres vtero gerentes magna ex parte vnum tantum gestant, sed quandoque duos. Visi etiam tres vno partu in lucem producti, & quatuor, & quinque, & heri ad

Carolum

Carolum principē perducti sunt duo ad vmbilicum hęrentes,cōmuni cure & carne,qui adhuc viuunt, trigesimo à partu die.Quando tamen plures in vtero continentur, quidā magis dextrę parti vteri respondēt,quidā sinistræ, atque à venis ei parti respondentibus alimentum suscipiunt,& vbi gemini fuerint,qui dextram vteri partem tenet,alimentū accipit à venis quę cum māma dextra connectuntur:& qui sinistrā,ab iis, quę cū sinistra. Quapropter vti apho.præterito diximus,si māmæ graciles fiunt. aborsus speratur,ita modo dicemus,si altera tantum extenuetur,& gemini contineantur,alterius sequitur aborsus, eius videlicet qui parti eiusdem māmæ respondet, quoniam ob alimenti defectum, vt diximus Com. præcedenti,aborsus fiunt.Dextra autē parte mares contineri magna ex parte,& fœminas in sinistra,infra apho. 48. dicetur.

APHORIS. XXXIX.

Si mulier quæ non concepit,neque peperit, lac habet,menses ei defecerunt.

COMMENT.

Post partum mirabili quadam naturæ lege sanguis qui ad vterum ferebatur fœtus alendi gratia,is ad māmas transmittitur. Quamuis illico à partu sanguis vitiosus qui retentus fuit,conceptionis tempore per vterum purgetur,qui tamen vitio caret sursum latus in māmis,alteratur & coquitur,& in album colorem & lactis speciem mutatur,vt infanti sit alimentum. Octauo tamen & nono mense conceptionis quibusdam sanguis ad māmas defertur,qui ab alitione fœtus superest,& is in lac vertitur.Fit autem,quamuis raro,simili tamen ratione, mensibus suppressis ob causam pręter naturam atque morbosam,vt sanguis delatus ad māmas,coquatur & in lac transeat. Sanguinis ad māmas fertur à partu. Lac in māmis virginis.

transeat. In quibus uera est, & experimento probatá Hippocrat. sententia non enim pepererunt, neque conceperunt, quoniam tamen lac habent, significat quòd eis menses defecerunt: ob mensium igitur defectum, siue suppressionem fit, citra conceptionem & partum ut lac habeant. Vidimus puellam Burgensem, cui mensibus suppressis lac mammis inerat, Medicus uero cui res fuit cõmissa (accusabatur enim ab hero) constantissime affirmabat ipsam grauidã esse, quam ego corám hero & aliis defendi, fieri posse dicens, ut lac habeat mulier ex sola mensium retentione, citra conceptionem. Tempore tamen nouem mensium transacto manifestè constitit mulierem honeste uixisse, & uirginem esse, cui aliquibus postea diebus menses profluxerunt. Quin non tantum in fęminis quibus menses defecerunt lac generari uidemus, sine conceptione, sed & in uiris uisum est lac in mãmis genitum, quod infans eius filius sugebat orbatus matre.

Historia.

Lac in mãmis viri.

APHORIS. XL.

Mulieribus quibus sanguis ad mammas in tumorem colligitur, furorem significat.

COMMENT.

Aphoris. hic id docet quod raro fit, quodque Gal. nunquam uidit, sed forte quod Hippocrat. conspexit, ut rarum, sed memoria dignum, nobis ita tradidit. Si sanguis ad mammas in tumorem colligatur, dicens, mammam significare. συστρέφεται, dixit, & libro 4. de rat. uict. acu. sect. 22. dixit, morborũ συστροφὰς, Galenus uero in Cõmentar. inquit, Verum par est ab ipso dici συστροφὰς morborum, eas quæ fiunt intumescentibus particulis. Audio enim nunc plurimos in nostra Asia, sic nominantes omnes præter naturam tumores. Et libro. antiquarum

συστροφὰς.

quarum Hippocrat. dictionum, dicit συστραφὰς, esse φύματα, & φῦμα omnem tumorem preter naturam significare, ut sectio. 4. Comment. 44. diximus. Recte igitur uerbum, συστρέφεται, in tumorem colligitur, uertimus. Quando autem colligitur sanguis in mammis, indicat eam esse eius malitiam, ut ab eis uinci nequeat, quod fit quandoque ob eius siccitatem, & acrimoniam, qualem habet sanguis melancholicus ustus, qui in mãmis collectus, & uapores in caput mittens, suæ naturæ mãmam efficit, Gal. id. fieri docet ubi sanguis feruens, per totum corpus delatus, caput petit, cuius pars quæ ad mãmas defertur, à temperatura mãmarum, temperari ac moderari nequit, quod ad furorem qui per essentiam fit uidetur esse necessarium: ad eum tamen qui per consensum fit, satis est si in mãmis prædictus humor colligatur, & in caput fumos mittat, quod nos aliquando uidimus.

APHORIS. XLI.

Mulierem si uis scire an conceperit, cum dormitura est, postquam cœnauerit, aquam mulsam eidem potandam dabis: & si tormina circa ventrem patiatur, concepit; sin minus, non concepit.

COMMENT.

Non longe à conceptione, quando uenter non admodum tumet, & menses aut nondum uidentur detenti, quoniam tempus nondum accessit purgationi statutum, aut quoniam adhuc res est suspecta, aut ob causam aliam supprimantur, vias uarias tentare conuenit dignoscendi an mulier conceperit, quarum unam scribit præsenti aphoris. qua præcipit, ut mulsam bibat cum dormitura est, sed postquam cęnauerit, ὑπ᾽ ἄδειπνῳ ἰούσῃ Mulier an conceperit nosse.

id est, postquam cœnauerit. Quæ pars in quibusdã codicibus non legitur, & in aliis legitur sine negatione, & negatiua tamen lectio melior est. Quòd enim vult Hippo. experiri, id melius assequetur, si postea quàm mulier cœnauerit, aquam mulsam bibat. Aqua etenim mulsa cruda, quàm exiberi vult Hippo. autore Gal. in Com. flatuosa est, non ita vbi cocta fuerit, absumpto ab igne flatu simul cum spuma. Ex eius potu mulier tormina sentiet, si concepit, vbi ipsam cũ se ad somnũ conuerterit bibat: si vero tormina non senserit, non concepit. Nã mulieris quę concepit vterus, contrahitur, vt semen contineat, & os eius adeo clauditur, vt neque specili acumẽ capere possit. Ad hanc sequitur, vt imę partes vtero con iunctæ, pariter cum ipso retrahantur, de quibus est rectũ intestinum, & paulo longius à conceptione vterus impletur & dilatatur ac cõprimit aliquatenus rectũ ipsum intestinũ. Ad hanc compressionem sequitut vt flatus ab aqua mulsa leuatus non inueniat exitum, & deuolutus per intestina tormina inferat. Non tamen ita fiet si non concepit, quoniam flatus facile trudetur ima parte non constricta, neque oppressa. Vt igitur id experimentum vim habeat aliquid ostendendi, opus est vt aquã mulsam bibat mulier, & hæc sit cruda, vt conceptionem detegat, Deinde vt eam bibat cum se ad somnum conuertit, quoniam uigilia & motus solent flatum discutere, seruantur autem per somnum & quietem. A cœna uero id accipere conuenit, quoniam uentre pleno, flatus magis distendet ventrem, & tormina magis fient, quàm ventre cibis uacuo. Sed dicẽs, ubi uir aliquis lũborũ dolore laborare soleat, & uentris & intestinorum imbecillitate, bibita aquã mulsa cruda sentiet ventris dolorem, & tormina igitur & mulier simili modo affecta, ex potu aquæ mulsæ crudæ, sentiet tormina, quãuis non conceperit. Non sequitur sane, quoniam ad experiendum decet prius omnẽ alium affectum distinguere, & agnoscere causas omnes alias à potu mulsæ crudæ esse reiiciendas, ut uerum sit indicium affirmatiuum, si tormina senserit concepisse. Quod si tormina non sentiat, pariter distinguendum. nã

Aqur mulsa conceptioné detergit.

possit

posset calor ualidus admodum flatum insensili uacuatione dissoluere,& mulier tormina non sentire, quamuis in utero habeat.

APHORIS. XLII.

Mulier grauida si quidem masculum gerit, bene colorata est: si vero fœminam, male.

COMMENT.

Rem admodum difficilem,& quam integre consequi puto fere impossibile, tentant modo Hippo. docere, qua ratione quibusue signis cognoscere ualeamus, an mulier conceperit marem, an fœminã. Si enim marẽ concepit (inquit) bene colorata est: si tamen fœminam, male. Ratio est quoniam mas calidior est fœmina,& mulieres tũc marẽ concipiunt, quando sunt calidiores: fœminã, cum frigidiores. At vero calidiores, sunt etiam rubidiores,& uiuidiores ac perinde coloratiores. Id tamen intelligendum ubi ad se ipsas compatantur, non ad alias, quę sunt secundum naturã calidiores,& coloratiores. Decet quoque conferre mulieres sibi ipsis, quando alias conceperunt. nam conceptio ex sua natura mutat aliquatenus mulieres colorem. Neque tamen id quod Hipp. dixit,& facta ut nos diximus collatione, uerum est semper, sed ut in plurimum. Nã si maris conceptio reddit mulierẽ coloratiorẽ, quoniã mas est fœmina calidior,& plures sunt fœminæ quibusdam maribus calidiores, & robustiores. Apho. erit de his, qui yt in plurimũ sunt ueri. Quod Gal. in Com. sentit, idem quoque de ualidis motionibus infantis in utero, quod maris indicium est, & pariter non semper est verum: quoniã sunt fœminæ quędam quibusdam maribus robustiores. Sic etiam & quod Hipp. infra apho. 48. dicet, mares gestari in dextra uteri parte, uult esse uerum magna ex parte. Quam ob rem non tantum

Cõceptus mas & fœmina distinguuntur.

hæc signa, sed quæcumque à Medicis tradita sunt, magna ex parte continent veritatem; & vbi plurima ex eis coniungantur. Nunquam tamen ita vera esse existimo, vt vel vnum, vel multa simul iũcta possint infallibile facere iudiciũ. Ponamus enim omnia hęc coniungi, intra nonagesimum diem moueri, pulsum dextrę manus validiorẽ ac duriorem esse, in dextra parte contineri, mulierẽ esse bene coloratã, incipere motum crure dextro, ventrẽ magis prominere, & acuminatũ esse, & summatim talia sentire, qualia alias cum marem gestabat: non erit satis, vt infallibile sit, si quis dixerit, marem gestare. Sed puto prudentem virum non decere suam ferre sententiam, quamuis sit instantissime rogatus, sed expedire magis, in posterum differre coniecturam.

Cõceptus sexus distinguitur.

APHORIS. XLIII.

Si mulieri grauidę in vtero fiat erysipelas, lethale.

COMMENT.

Erysipelas vteri lethale.

Erysipelas inflammatio biliosa est, à flaua bile exquisite orta, vel à sanguine tenuissimo efferuescentẽ. Hæc ubi in utero grauidæ fiat, notum est quantum possit fetũ interimere, cum & febris acuta ipsum interimat. Adde quod uterus irritabitur ab erysipelate, adeo uehementer, ut ipsum excludat, aut conclusum interimat. Quin & inflammatio uteri quæ propriè phlegmone dicitur, à sanguine orta, tum calore, tum etiam tumore, aut aborsum commouebit, aut fœtum intus conclusum, calore & compressione interficiet.

APHORIS. XLIIII.

Quæcumque tenues præter naturam concipiũt,

abortiun

abortiunt mense secundo, priusquam crassescant.

COMMENT.

De extenuatione prẹter naturam, uerum est quod dicit, si ita extenuatæ concepiant, secundo mense abortiẽ antequam crassescant. Quæ namque secundum naturam tenues sunt, sed non admodum non egent incrassatione, sed quales sunt, tales ad partum seruantur, & fœtum seruant. Verum cum tenues sunt, sed præter naturam, restitutione egent, & ad naturalem statum reductione: & tamen cum reducuntur, multo egent alimento, ut seruari possint, & augmentum suscipere. Fœtus quoque secundo à conceptione mense celeriter augetur, & eius augmentum est effatu dignum, ad quod pariter opus est copioso alimento. Difficile autem est mulieri utero gerenti tantam alimenti copiam conficere, ut ad conseruationem suam, & augmentum suum, & fœtus, sit satis. Vnde fiet ut mater tanquam ualidior, sibi commodum arripiat, aborsus uero sequatur fœtu alimento priuato. Siue ergo mater sit ualde extenuata, siue præter naturam talis, uerum est in refectione id mali sequi debere, ut fẹtus alimento priuetur, & deinde aborsus sequatur, quẹ enim ualde tenuis est; non ualebit fẹtum alere, etiam si id fuerit sibi secundum naturam, nisi crassior fiat adaucto sanguine bono.

Abortiuns præter naturam extenuatæ.

APHORIS. XLV.

Quæcumque vero mediocri corporis habitu prædictæ abortiunt, secundo aut tertio mense, sine manifesta occasione, his acetabula plena sunt mucoris, & non ualent præ pondere fœtum tenere, sed dirrumpuntur.

COMMENT.

Sunt non paucæ mulieres quas vidimus, quasque curandas suscepimus, quæ raro perduxerunt fœtum ad perfectionem: quædam etiam ex his nunquam, quarum nonnullæ secundo, aliæ tertio, aliæ quarto mense fecerunt aborsum. Huius aborsus causam docet Hip. in præsenti inuenire, prius habita distinctione, An mulier crassa admodum sit, ita ut compresso ab omento fœtu, cogatur abortire, aut admodum tenuis, ita ut præ imbecillitate fœtum alere nequeat, & si crassior fieri incipiat, ob causam dictam in aphoris. præcedenti, pariter abortiat, sit tamen mediocri corporis habitu. Sed rursus distinguere docet, an ob causam aliquã euidentẽ aborsus eueniat, siue causa illa sit externa, ut saltus, uociferatio, casus, tenuis uictus magna euacuatio arte facta. Aut causa sit interna ut animi ualida turbatio, ira, mœror, lætitia, febris ualida inflammatio, aut erysipelas uteri, aut tenesmus, aut mensium profluuium, aut magna uacuatio quæuis natura facta: quibus demptis putare oportet, si aborsus secũdo aut tertio mense fiat, acetabula uteri quibus fœtus est appensus, & per quæ alimentum ab utero defertur, esse plena mucoris, hoc est abundare nimia pituita, quæ ipsa implet, laxat & rupturę parat, ita ut leui quauis occasione, aut sine ipsa, sed sola fœtus grauitate, deorsum trahente dirrumpantur. Has ego soleo extenuante uictu, antequã concipiant, præcauere. Cum enim conceperunt, non ferunt auxilia adeo ualida, ut ad euacuandam pituitã prædictã sint satis. Huius aphor. ueritatem comprobat. Gal. lib. 6. de lo. pa. capite 5. & ipsum citat lib. de uuluæ dissectione.

APHORIS. XLVI.

Quæcumque præter naturam crassæ non concipiunt, ijs omentum os vteri comprimit, &

priusquam

priusquam extenuentur, non concipiunt.

COMMENT.

Mulieres admodum tenues, ac preter naturam tales abortire dixerat antequam crassescant, modo de crassis preter naturam dicit, non concipere nisi prius extenuentur. Ratio est: quoniam in admodũ crassis omentum comprimit os vteri, ita vt nõ admittat semen pre angustia. Que vero talem habet corporis habitum, non concipiet, prius quam extenuetur, & cedat proiecto semini. Aristoteles lib. 2. De partibus animalium cap. 5. diuersam adhibet rationem, quare obesa animalia non concipiunt, que mulieribus videtur esse communis, dicens: Quin etiam obesa omnia steriliora ea de causa sunt. quantum enim ex sanguine proficisci ad genituram & semen genitale debebat, hoc in adipem aut seuum sumitur: sanguis enim dum coquitur, ad hæc transit.

Mulieres crassæ præter naturã non concipiunt.

Aristo. de sterilitate.

APHORIS. XLVII.

Si uterus coxæ adiacens suppuretur, necessum est linamentum fieri.

COMMENT.

Cum de mulierum affectibus agat, hanc quoque sententiam aliis sine ordine inseruit, dicens: Si vterus coxæ adiacens suppuretur, vterus sane quandoque inflammatur, vergitque inflammatio ad coxam, & in inguine fastigiatur, & quandoque suppuratur ac rumpitur. Quod si fiat, necessum est ἐμμοτὸν fieri: est autem μοτὸν, linamentum, quod Hippocrat. libro 6. de mor. popu. par. 7. appellauit μότωμα. An tamen ἐμμοτὸν sit idem quod μοτὸν, id est linamentum, aut dicat aliud aliquid,

ἐμμοτον.

aliquid, videlicet, aut quod simul cum linamento misceatur, aut linamentum quod immittitur vlceribus, quale est linamentum contortum, non satis constat. Verùm autem dixit, suppuratis & profundis vlceribus, opus esse ἐμμότῳ, id est medicamento quod cum linamento immittitur, aut ipso linamento, quod immittitur. Sic enim vlcera profundiora, & quę non omnino patent, curantur: quale erit si vterus in coxam vergens suppuretur, & rumpatur.

APHORIS. XLVIII.

Fœtus mares quidem in dextris, fœminæ verò in sinistris, magis.

COMMEN.

Mares in dextris vteri.

Similem hic sententiam scripsit libro. 6. de mor. pop. par. 2. ad finem, dicens: Quod in calidiore ac robustiore, dextra scilicet vteri parte, ideo & nigri, & ob id extra prominent venæ, & biliosiores existunt. Et rursus ibidē inquit: Validius ideo biliosius, sanguine abundantiore, quòd locus animalis calidior sit. Et vt Gal. eo loco testatur. Parmenides dixit: Dextris quidem pueros, sinistris vero puellas. Tota ratio apho. ex temperatura dextri lateris pendet, supposito prius fundamento à nobis probato, lib. 1. de arte medendi, cap. de temperamentis, mares fęminis calidiores esse. Quòd si calidiores sunt, iure eos in parte vteri calidiore generari dicemus. Est autem dextra pars calidior, quia iecori adiacet, & quoniā sanguinem habet copiosiorem, & quoniam validius exercetur. Verum ad maris generationem dextra pars vteri admodum conducit, quoniam Gal. teste lib. 2. De semine, & 14. De vsu partium, & anatome, idem docet, Sanguis qui ad dextrum testem fęminę trahitur, qui etiam ibidē in semen vertitur, & in dextram vteri partem funditur

ad generationem, calidior est, & purior, quàm qui ad sinistrum trahitur: quoniam ille à vena caua trahitur, postquam emulgens vena dextra ipsum purgauit, hic tamen ab ipsa emulgente ducitur, impurus. Magis autem dixit, quoniam aliquando, sed raro fit, vt in sinistra parte mares contineantur, & contra.

APHORIS. XLIX.

Vt secundæ procidant, sternutatorio adhibito, nares & os apprehende.

COMMENT.

De numero multorum auxiliorum, quæ valent ad secundarum propulsionem, quorum copia à nobis tradita est libro 3. De arte medendi, vnum hoc tradit modo Hippocrat. Si enim secunda retineatur à partu, vt solet non raro fieri, sternutatorium adhibere docet: & vt validius quod volumus faciat, opus est nares & os apprehendere manibus, & comprimere, ne flatus libere per hæc loca exeat, sed coactus deorsum pellatur, & compresso ventre vehementi ac celeri motu, propellantur quoque secundæ. Docet experimentum id remedium esse præstantissimum, & opus esse breui, remediis vti, ne mulieres interim putrefactis secundis febres, deliria, capitis dolores, remores, & animi deliquia patiantur, ab ore vero & naribus fœtidus odor expiret, scripserat hanc sententiam lib. 2. De mor. pop. par. 5. ad finem. Secundæ vt procidant.

APHORIS. L.

Mulieri menses cohibere si velis, cucurbitulam quàm maximam mammis appone.

COMMENT.

Anatomes peritus Hippo. recte admodum præcipit adsistendos menses immodice fluentes,hoc vti remedio, cucurbitulam quã maximam(videlicet) ad mãmas apponens.Quam maximam dixit,vt validam efficiat ab vtero tractionem,per cõmunes venas mãmis & vtero. Nos sane non vnam,sed duas magnas cucurbitulas affigere solemus,non mammis, sed radicibus mammarum, quod est parum infra mãmas.Nã mãmæ eas non ferent absque dolore,& forte afferrent supra positæ,inflammationem.

APHORIS. LI.

Quæcumque in utero habent, harum os uteri conuenict.

COMMENT.

Cõce ptus signum.

Conceptionis signũ scribit,oris vteri conniuentiam, siue compressionem.quam pariter patiuntur illæ quarũ os vteri phlegmone,aut schirro laborat,sed distinguitur tumor à conceptione,quoniam in grauidis os uteri comprimitur,ac conniuet,ita vt neque specili acumen capere possit,sed sine duritie,in aliis cum duritie. Attinet autem id negotium ad obstetrices,quæ digito immisso cõpressionem agnoscunt sine duritie:Præterea quoniã grauidę secundum naturam se habent,aliæ dolent per inflãmationes,& febrem patiuntur, schirrum vero præcessit phlegmone, aut sensim generatur, menses non descendunt,& ea mala afferunt,quæ solent pati quibus menses præter naturam retinentur.Sed si verum est os vteri claudi,ac conniuere,quomodo eueniet superfętatio? Quæ enim conceperunt clauso ore vteri non admittunt in posterum semen maris.Superfœtare quidem mulieres non

non semel,sed sæpius experimentum docuit,& Hippo.de superfœtatione librum scripsit: Aristoteles vero lib.7.de par.animalium cap.4.inquit:Mulier & equa omnium maxime animalium grauidæ coitum patiuntur: cętera vbi grauida fuerint,fugiunt mares,ea scilicet quorum natura superfętare recusat.verũ equa nunquã superfœtat, sed magna ex parte vnum tantum modo generat. At vero in muliere raro quidem euenit, vt superfœtet,sed factum tamen aliquando est.Qui itaque longo post tempore sunt concepti,nihilo perfici possunt,sed præmaturius dolorem quo ipsi & primus fœtus intereat,mouent. Iam incidit vt facta corruptione duodecim superfœtata puerperia egerentur.At vero si proxime à primo conceptu secundus sit factus,absolui edique potest,quod superfętauit, vt quasi gemini nasci videantur.Quomodo Herculem,& Iphiclẽ procreatos esse fabulantur.Nam id etiam constitit.Adultera quædam quę alterum suo marito,alterum adultero similem peperit,iam & cum geminos, quædam ferret, tertium superfœtauit,& cum tempus pariendi iustum iã instaret,primos vitales peperit,secundum quinto mense elisit,qui statim mortuus est. Altera cum primũ septimo peperisset,qui mortuus est,mox duos iusto mensiũ numero edidit,qui vixerunt. Hęc Aristo. quæ non repugnant sententię aphor.nam post conceptum vterus constringitur quibusdam valde,quę non superfœtant: eis vero quæ superfœtant,non valde,dicente Hippo.lib.De superfœtatione. Superfœtant autem mulieres,quarũ os vteri post primum conceptum non clauditur valde.

Superfœtare.

APHORIS. LII.

Mulieri utero gerenti si ex mammis lac plurimum effluxerit, fœtum imbecillum significat: si uero mammæ solidæ fuerint, fœtum saniorem significat.

COM-

COMMENT.

Non primis ipsis, sed postremis mensibus cõceptionis, lac in mammis secundum naturam generatur, quamuis ante id visum sit lac in mammis, & omnino in virgine, cui menses defecerunt. Postremis autem mensibus sanguis copiosior ad mammas delatus in lac transit, non tamen perinde defluit, nisi multum fuerit. Quandoque vero est adeo multum, vt plurimum effluat, sed non fit nisi cum fœtus paucum sanguinem trahit ad suam alitionem. Probe itaque colligit Hippo. si lac plurimum effluit, fœtus est imbecillus, vtque non valeat alimentũ trahere, aut superare, & propterea paucum trahat, multum autem sanguinem relinquat; qui ad mammas confluens, in lac transeat: & cum non possit contineri ob multitudinem, defluat plurimum. Quod si mammæ fuerint solidę, hoc est modice plenæ, nec tamen obduratæ, sed στιφραὶ, id est solidæ, & firmæ, saniorem fœtum significat: trahit enim quod sibi conuenit, & mammis relinquit quod satis est ad illarum soliditatem, quæ media dispositio est inter duras, & valde laxas.

Lac plurimũ ex mãmis fluẽs.

APHORIS. LIII.

Quæcumque fœtus corruptura sunt, his mammæ extenuantur: quòd si rursus duræ fiant, dolor aderit in mammis, vel in coxis, vel in genibus, vel in oculis, & non corrumpent.*

COMMENT.

Mammę graciles ante fœtus corruptionem.

Hoc vnum putat Hippo. perpetuum, estque rationi consonum, si mulier fœtum corruptura est ante id mammas graciles fieri, siue aborsus sequatur causam prægressam, vt saltum, ictum, laborem, aut animi motum: siue cau

sam materialem & internã, vti phlegmonem, aut erysipelas vteri, aut febrem vehementem. Quoniam ob quam cumque causam fiat, dolores antecedent, & inde sanguinis motus ad partem dolentem, ad quem sequitur vt mammę sanguine priuentur atque extenuentur. Dixerat autem supra aphor. 37. Mulieri vtero gerenti si mãmæ repente graciles fiant, abortit, Modo vero si abortire debet mulier, mammas ante graciles habiturã dicit. Cæterũ prius unum de multis signis aborsus scripsit, processitque à signo ad effectum. Nunc vero à fœminis ipsis abortientibus, & ab ipso aborsu futuro, ad signum procedit, idque vt vnicum atque perpetuum statuit. Si mulier abortire debet, mãmę ante extenuantur. Quod si rursus durę fiãt (inquit) dolor aderit in mammis, aut coxis, aut genibus, aut oculis, & non corrumpet. Duplicem sensum habere potest littera hæc autore Gal. in Com. aut enim vult hæc euenire, ac non corrumpere fœtum si post graciles fiant durę. aut vbi durę fiant, quę dispositio extenuatis est aduersa. Hunc secundum sensum magis probat, ita vt sensus sit, si fœtus corrumpi debet, mammę graciles fient. Durę vero si fiant, non significant fętus corruptionem, sed dolor accedit mammis, retenta ibidem copia sanguinis, aut translata ad coxas, oculos, aut genua: ibi aderit dolor, & non corrumpet mater fętum. Quamuis hec non tollant quominus aliquando ad vterum pellatur abundantia, quę duras efficit mãmas, & in ipso phlegmonem faciat, aut erysipelas, & inde fętus corrumpantur. Verũ si corruptio sequi debeat, quod fiet sanguinis abundantia ad vterum transmissa, non item durę manebunt mãmę, sed tenues fient, quoniam mammarum gracillitas aborsum omnino antecedit.

APHORIS. LIIII.

Quibuscumquæ os uteri durum est, ijs necesse est os uteri conniuere.

COM-

COMMENT.

Os uteri durũ conniuct.

Merito quidem Gal.in Com.teste,is apho.post 51. sequi deberet,ambo enim sunt de vteri conniuentia : ille quidem de ea quę secundum naturam est , quæ sequitur conceptionem:hic vero de conniuentia , quę sequitur aut schirrum,aut phlegmonẽ.Dinstinguit has tactus: nã quę conceptionem sequitur, secundum naturam est , & mollitiem natiuam seruat os vteri , quod intra stomacum vteri est . In conniuentia vero pręter naturam durities adest , siue phlegmonem , siue schirrum sequatur.

APHORIS. LV.

Quæcumque vtero gerentes à febribus capiuntur,& valde extenuantur, absque manifesta occasione,difficile pariunt,& cum periculo aut abor sum facientes periclitantur.

COMMENT.

Vnum duorum accidere docet vtero gerentibus quę à febribus capiuntur,si valde extenuentur & absque causa manifesta:aut quòd parient cum difficultate & periculo,aut quòd aborsum cum periculo facient . Cum enim praui succi in corpore vtero gerentis abundant, aut efficiũt febrem aliquã vehementẽ, aut non talem , sed longam,& quæ sæpe videatur minor esse , & deinde redire ad maiorem vehementiam:id verò fieri solet , quoniam nunquam satis purgantur eas febres patientes , cum non tolerent medicamenta pro ratione abundantię, vtroque modo fit vt ualde extenuentur in acutis , & validis febribus , ob uehementiam , in aliis ob longitudinem , & perseuerantiam . Idque euenit quandoque

sine

sine manifesta causa, cum uidelicet solam sequitur morbi magnitudinem, aut longitudinem extenuatio. Quando uerò causam aliquam manifestam sequitur, ut inediam, uigiliam, fluxum uentris, aut mœrorem, aut aliquid simile, non opus est sequi quod in apho. dixit, nempe vt cum difficultate & periculo pariant, aut cum periculo abortiant. Sed iam monstremus quantam habeat ueritatē apho. vbi namque a febribus capiuntur utero gerentes, si uehementes fuerint febres, & ualde extenuentur ui febris, non alterius causæ, febris adeo uehemens est, ut ipsas abortire cogat, mortuo fœtu, à febris uehementia: si tamen febris non fuerit vehemens, extenuatio magna fiet temporis processu, & fœtus seruabitur ad partum. Pariet autem cum difficultate, & periculo: cum difficultate, quoniam fœtus & mater languēt, ut docet matris extenuatio longo tempore facta: amborum autem uires exiguntur ad pariendum. Pariet autem cum periculo propter eandem rationem, & quia languida non feret uacuationes quæ partum sequuntur sine periculo. Quòd si ob manifestam aliquam causam de dictis, ualde extenuaretur utero gerens, posset breui reparari, & ut Hipp. dixit in Prog. per diem & noctem, & neque opus esset uehementi, neque longa febre ad aborsum, neque inde aborsus aut partus cum periculo fieret, quoniam restituetur facile mulier. Quando tamen utero gerens ualde extenuatur sine manifesta causa de dictis, necessum est febrem esse vehementem, à qua talis procedit extenuatio, aut longam, quorum primum affert aborsum secundum partum, & utrunque cum periculo. Quòd si hæc integra sunt, & luce clariora, quid opus est figmenta quærere, ut fecit Fuchsius, dicens, sine manifesta causa significare id quod, plusquàm ratio postulat? exponit enim quod perspicuum est, nempe sine causa manifesta, per id quod difficile est, & minime uerum. Nam quæ extenuantur ualde in febre uehementi, non extenuantur plus quàm ratio postulat, & hęc ita extenuata abortiet cum periculo. & quæ in febre longa extenuatur ualde, non extenuatur plus quàm ratio postulat, & tamen ita extenuata & Fuchsius. taxatur.

languens pariet difficile,& cum periculo. Superuacaneū igitur foret dixisse plusquam ratio postulat. Vbi diximus extenuantur, Græce habetur, ἰσχναίνονται. legit autem Philotheus, θερμαίνονται, id est, calefiunt, legitque ita apho. Quæcumque vtero gerentes à febribus capiuntur & valde calefiunt, absque manifesta causa. Sed perperam legit. quoniam apho. ita scriptus, de solis febribus validis esset, & quæ valde calefacerent. Verum, vt diximus, de omnibus nota est sententia explicata, & de magnis, & mediocribus ipsam explicat Gale. in Comment. Perperam quoque quidam idem quod Philotheus probat legendum esse, valde calefiunt absque manifesta causa, esseque periphrasim, qua Hippo. significauit febrem putridam ardentem, quoniam ardor absque manifesta causa, nam & in febribus diariis ardor adest, sed à causa manifesta, in ardentibus autem parient cum periculo, aut abortient, non in diariis quę à causa manifesta habent ardorem. An putat ille nullam ardentem febrem ortum habere à causa manifesta? Habent quidem diariæ omnes à causa manifesta ortum, sed non solæ, nam vbi in corpore fuerit morbosus apparatus, à causis prægressis ardentes concitantur febres. Quamuis igitur febris cum magno ardore a causa manifesta oriatur, dum tamen ualeat mulierem grauidam extenuare, & languidam reddere. Verus erit aph. neque opus asset addere absque causa manifesta, febricitans enim mulier cum magno ardore siue quę valde calefit, & languet, aut extenuatur valde, cum periculo abortiet, quamuis ad eum calorem vi causæ manifestę fuerit perducta.

Philotheus taxatur cum aliis.

APHORIS. LVI.

In fluxo muliebri conuulsio, & animi deliquium superueniens, malum.

COM-

COMMENT.

Omnes immodicas vacuationes, prçsertim sanguinis, sequitur animi deliquium, quin & ipsa mors. Sequitur etiam non raro easdem vacuationes conuulsio, quam ex inanitione factâ dicimus, fluxus tamen muliebris, siue fluxus menstruorum siue albarum humiditatum fit, vbi immodicus fuerit, animi deliquia afferens, & conuulsiones, malum esse dicit, atque ita esse, est euidens.

APHORIS. LVII.

Mensibus immodice venientibus morbi accidunt, & non venientibus, ab vtero fiunt morbi.

COMMENT.

De omnibus iis quę à corpore vacuari secundum naturam debent, aut retineri. li. 2. De arte medendi docuimus, quemadmodum & de omnibus causis quas naturales vocant, cum modum seruauerint naturales esse, & sanitatis conseruatrices, cùm verò modum excesserint, causas esse pręter naturam, atque morbosas. In quem modum dictum est ab Hippo. supra, sectione secunda. Somnus, vigilia, vtraque supra modum facta, malum: & modo de mensium purgatione dicit: Mensibus immodicè venientibus morbi accidunt, & non venientibus ab vtero fiunt morbi. Innumeri sanè morbi sunt, qui fiunt si menses immodicè fluant, nam sanguine supra modum vacuato, calor natiuus languet, & partes nobiles calore priuatæ sua munera non perficiunt. Vnde aqua inter cutem manat, ventriculi intemperies frigida, & talis capitis & neruorum. Quod si menses retineantur, morbi quoque innumeri fient. Nam sanguis qui purgari deberet, si in toto corpore retineatur, ibi aquam inter cutem oppresso iecoris calore faciet, &

Mensium immodicę uacuationes aut retentiones.

in cute scabiem, lepram, & inflammationum, omnia genera, & febres putridas. Sed interest, quoniam si menses fluant immodice, id fieri potest aut ob vasorum vteri immodicam apertionē, aut quoniam sanguis acris est, aut tenuis, & serosus, qui à toto corpore per vterum purgatur, in quibus morbi non habent ab vtero ortum, ita vt à morbo vteri malum corpori cōmunicetur, verum & morbi per consensum fiunt. Si menses non eueniant, tūc enim ab vtero morbi fient. Quoniam mensibus retentis, uterus patietur, vt solet schirrū, aut inflāmationē, aut erysipelas, aut cancrum, à quibus morbi fiēt, totius corporis per consensum ab vtero. Hac de causa dixit: si menses immodicè fluunt, morbi fiunt: sed si retinentur, ab vtero fiunt morbi.

APHORIS. LVIII.

Per recti intestini, aut vteri inflammationes, aut renum suppurationem, vrinæ stillicidium superuenit. Per iecoris autem inflammationes singultus superuenit.

COMMENT.

Vrinæ stillicidium. ad quæ sequitur.

Ad plura morborum genera sequitur vrinæ stillicidium, per quod vrina guttatim descendit, aut volentibus nobis, sed nequeuntibus multam vrinam mingere, aut ipsa vrina descendente, vel nolentibus nobis pariter guttatim. Tres tamen horum affectuum scribit modo, recti intestini inflammationem, vteri inflammationem, & renum suppurationem: ad hęc enim mala sequitur vrinæ stillicidium. Nam vrina strangulatur, ac guttatim descēdit, quoniam non continetur, aut quoniam facultas expultrix irritatur intempestiue, aut compresso meatu vrinario, ac reddito angustiori. Inflammationem recti in-

testini dixit, quod ipse appellat ἀρχὸν, teste Gal. lib. de vuluæ dissectione, vbi referens quandam Hippo. sententiam addit. ἀρχὸν μὲν οὖν λέγων, τὸ ὅλον ἀπευθυσμένον, id est ἀρχὸν, appellans totum ipsum rectum intestinū. Dicitur autem ἀρχὸν, id est, principium, quoniam ab imo numerantibus intestina, est primum, & dicitur ἀπευθυσμένον, id est, rectum à figura. Huius inflammatio comprimit sua vicinitate os vesicę, ac perinde cum facultas tentauerit vrinam excernere, parum, ac sensim emittet. Intemperies vero quam inflammatio recti intestini inducet vesicę, manifestum est imbecillitare posse retinentem facultatem mutato temperamento. Vteri tamen inflammatio simili modo valet immutare temperamentū, loci propinquitate accedente, valet etiam meatum vrinarium angustiorem reddere. Quod tamen attinet ad renum suppurationem, constat renum suppuratione, rupta pus mingi. pus autem bifariam efficit vrinæ stillicidium: acrimonia siquidem mordet, ac irritat intempestiue ad excretionem, & crassitudo facit obstructionem, ita vt nobis volentibus vrinam excernere, aut quoniam grauat, aut quoniam mordet, id sensim, ac guttatim fiat. Quod vero in fine aphor. dixit, ad iecoris inflammationem sequi singultum, verum est, vbi inflammatio fuerit magna: tunc enim per consensum tracto ventriculo, aut compresso, concitatur singultus. Sed de hac re sectione. 7. Com. aph. 17. nonnulla dicemus.

APHORIS. LIX.

Mulier si non concepit, velis autem nosse an conceptura sit, vestibus inuolutam de subtus suffias. Quod si tibi videatur odorem per corpus penetrare ad nares, & os, scias ipsam non sui causa prole carere.

COMMENT.

Quando coniugati prole carent,& causa ipsis incognita est,sæpe ad Medicum accedunt,examinare uolentes in quem eorum sit culpa reiicienda,ut ad Medicos remittatur curandus.Mulierem tamen ita in examen ducit, vestibus obuolutam præcipiens,ut de subtus suffumigetur aliquo odorato igni insperso,quale thus est,aut myrrha, aut styrax.Quod si odor per corpus penetrans,ad os & nares perueniat,quod ipsa referet non sui causa,sed mariti, prole caret. Sumpta est ratio à communi omnium partium consensu , nam est vniuersum corpus nostrum,autore Hippo.lib 6.De mor. pop. transfluxile,& transpirabile.fumus ergo,qui ab aromatibus eleuatur,penetrãs os vteri, (per infundibulum pudendo mulieris immissum, ampla parte carbones ignitos tegente,ne vapor extra permeet,& ad nares ducatur,)ad os & nares perueniet : Tũc enim si mulier vterum & corpus sanum habet, ad nares ascendet odor:si tamen vterus frigidus est,sua frigiditate extinguet odorem:si siccus,aut humore plenus , non persuadet odor,si corpus prauis succis plenum fuerit,pari modo non penetrabit,sed corrumpetur . Quapropter si penetrat , non est sua culpa priuata prole. Quantum ego coniicio de huius aphor. veritate , bene colligitur quod Hippo.vult à negatione, non tamen ab affirmatione:si enim odor non penetrat ad nares,mulieris culpa priuantur prole.Non tamen colligitur,si vestibus obuoluta muliere,ita vt non possit per ambientem aerem odor ad nares peruenire,perueniat corpus peruadens , non est sua culpa priuata prole. Posset enim fumus ad nares per corpus penetrare:quia vterus non est frigidus,neque siccus, neque obstructus:verùm quoniam sanguis tenuis est,aut semen ob testiũ intemperiem frigidã,est frigidũ,fieri potest vt inepta sit mulier ad generationem. Preterea vbi uteri os laxum fuerit ob humorem tenuem ibidem instar ...tum,quamuis vterus nulla affectione interius affligatur

tur, non concipiet, quia semẽ nõ retinebit, quamuis odor penetret per corpus ad nares & os. Quod etiam eueniet eis quę cum labore magnos pueros pepererunt, quia vteri os non comprimetur. Idem etiam euenit his quæ ob intemperiem calidam non concipiunt, quamuis fumus ad nares penetrare valeat. Verùm vt Gal. dicit in Com. totus sermo dicetur post, nempe Com. aph. 62.

APHORIS. LX.

Si mulieri vtero gerenti purgationes eant, impossibile est fœtum esse sanum.

COMMENT.

Si purgationes eant, dixit, copiam significare volens, si namque copiose & repetito tempore, quod significauit per purgationes plurali numero, sanguis eat, non est possibile fœtum esse sanum, quãdo enim abundè sanguis ab vtero excernitur, necesse est fœtum alimento priuari, & ea ratione sanus non erit. Quod tamen Gale. in fine Comment. addit videtur examine dignum. inquit enim Verum excretio quæ grauidis fit, videtur ex venis quæ in collo sunt apparere. Nam ab interioribus quæ in cauitate vteri sunt secundæ pendent, quare nihil per eas potest in muliebrem sinum excerni. Idem libro sexto, De loc. pat. cap. 5. Verum sane est aliquid sanguinis per eas venas purgari, præsertim in virginibus, in quibus hyemẽ, obstare posset sanguinis euacuationi. At vero conceptiones fiunt vbi semen affigatur acetabulis, quæ sunt ora venarum interiora vteri penetrantium, illa quidem continent fœtum, & potest grauida, superfœtare, vt diximus Com. 51. aliquæ igitur venę manent quæ aperiri possunt, quibus semen affigatur, per quas poterit quoque sanguis purgari, quamuis mulier grauida sit. Quod vero per interiores venas vteri & cõceptus apprehẽdatur, & sanguinis

purgationes fiant, docuit Gal. lib. De vuluę dissectione, dicens: Chorion vuluæ inhærescit hoc modo, vasa vuluæ quę interiorem partem penetrant, ex quibus etiam menses expurgantur, cum fœmina conceptura est, ora aperiunt. conceptionis vero tempus est vel incipientibus vel cessantibus menstruis Ex his manifeste colligitur vasa eo posse sanguinem purgare, quamuis mulier grauida sit, ea videlicet quæ fœtum non continent, nam non omnia per quę menses descendebant ab intimis vteri partibus, ad fœtum alendum perducunt, sanguinem. per alias igitur descendere poterit, vel parum hiante vteri ore.

APHORIS. LXI.

Si mulieri purgationes non procedunt, neque horrore, neque febre superueniente, cibi vero fastidia incidant, existima hanc in utero habere.

COMMENT.

Prægnãtis signum.

Menses retinentur mulieribus vtero gerentibus, & iis quæ aliquo morbo laborant, aut vteri, aut corporis totius, si retinentur conceptionis ratione, nihil mali sentiunt, aut paruas quasdam mutationes, non morbosas, sed neutras, quamuis quibusdam soleat malum augeri, & nonnulla symptomata afferre, præsertim picam, siue malatiam: ciborum autem fastidium omnibus ferre aduenit, & frequentia sputi: quam dispositionẽ Hispani appellant conchentos. Quando vero retinentur menses morbi causa, horrores accedere solent, & deinde quandoque febres. Quod si retineantur sine horrore aut febre, supperueniat autem cibi fastidium, signum est in vtero mulierem habere. Appellauit cibi fastidium ἄσην, qua voce in eadem significatione vsus est Gal. lib. 4. De sani. tuen. dicens, Sicut rursus omnino non nutrire, ἀσῶδές ἐστι, καὶ κακωτικὸν τοῦ στομάχου, quod est, fastidiũ in-

ἄσην.

fert,

fert,atque ſtomachi prauitatem. Significat autem nonnũquam inquietationem,& anxietatem; vt lib. 1. Prog. in annotationibus, in Com. 12. oſtendimus.

APHORIS. LXII.

Quæcumque frigidos ac denſos uteros habent, non concipiunt: & quæcumqne perhumidos vteros habent, non concipiunt: extinguitur enim in eis genitura, & quæcumque aridos magis, et per calidos: inopia enim alimenti corrumpitur ſemen, quæcumque tamen ex vtriſque temperaturam habent mediocrem, tales fœcundæ ſunt.

COMMENT.

Quamuis ob multas cauſas fiat vt mulieres non concipiant, quæ in omni genere morborum ſunt, vt in compoſitione, vnitate, & temperatura. De ſolis intemperatiis quæ ſteriles efficiunt, ſcripſit aphoriſ. Hippocrat. omnis enim intemperies impedit conceptionem, non tantum in fœminis, ſed etiam in maribus, vbi immodicæ fuerint. nam intemperantiæ quæ non longè à temperamento diſtant, contrarietate emendantur. Frigidos itaque vteros ac denſos dicit non concipere, frigidi autem vteri denſi ſunt, fiunt enim tales à frigore, non admodum paruo. Facit autem frigiditas, vt ſemen non coquatur, & hebetat vim eius qua alimentum trahere debet. Præter id quòd vterus frigidus denſus quoque impediet alimenti tractionem. Humidus verò non concipiet, quoniam nimius humor extinguit ſemen, vti & terra paluſtris ſemina extinguit, & triticum in terram valde humidam ſparſum, quamuis caulem & folia producat, ſemen non

Cóceptionem impedientia.

non feret. Dixit autem per humidos vteros, quoniam pauca humiditas non efficit mulierem sterilem, sicuti neque frigiditas omnis, sed quæ durum efficit vterum. Frigiditas enim seminis fœminę si pauca fuerit, coniuncta semini viri, paulo calidiori, emendabitur, sic & humiditas non valde excedens seminis fœminæ, aut vteri ipsius, siccitate seminis viri emendari valet. Eodem modo in sicca & calida temperatura ea ratione dixit. Quæcumque aridos magis, & percalidos, vtrumque excessum significans, eum videlicet qui seminis contrarietate emendari non possit. Valde namque labentes temperaturas seminis, contrarietas non emendat: tum quòd seminis viri vis non ualet vterum in eo extremo emendare, tū quòd calidus vterus vrit semen vtrumque, & siccus alimento priuat semen, sicuti & frigidus. Humidus tamen vtrumque semen tam fœminę quod cōtinet, quàm maris quod recipit extinguit, & minime ipsum retinet. Sunt hę sterilitatis causæ quas Hippo. tradit, non additis signis ad earum cognitionem, quæ ex totius temperatura cognoscūtur, & ab excrementis quæ ab vtero manant, aut non. Vnum autem signum scripserat aphoris. 59. quem Gal. dicit post hunc fore ordine scribendum, in quo ex suffitu aromatum docuit cognoscere, an mulier sua culpa prole priuetur. Si enim odor suffumigiorum ab imo vtero ad nares penetrat, sterilis non est. Quod si obiicias humidā intēperiem, quæ laxat os vteri, ita vt semen non cōtineat: dicemus eam humiditatem extinguere odorem, Si calidam intemperiem obiicias, quę vbi valde calis fuerit, conceptionem impediet, sed nō transitum odoris, ac poterit odor ad nares peruenire ex aromatum suffumigio, & ipsa erit sua culpa sterilis. Dicemus calorem validum dissipare odorem, aut in calida intemperie magna ex parte ita fieri, quod ad veritatem aphoris. est satis. Cæterum quod diximus Commentar. 59. de vteri laxitate, ob partum magnum qui præcessit, ita vt semen continere non ualeat, neque se ipsum colligere, dubium videtur: aut dices. Hippocratis loqui de his quæ nondum pepererunt, quas an steriles sint, examinare docet.

APHORIS. LXIII.

Simili modo & in maribus, vel enim ob corporis raritatem spiritus extra fertur, ita vt semen transmitti non possit: vel ob densitatem humor non procedit extra, uel ob frigiditatem non accenditur, ita ut aceruetur in hoc loco, uel ob calorem hoc idem fit.

COMMENT.

Galeno non placet hic aphoris. neque putat ipsum esse Hippocrat. ob multas rationes, quas in Comment. scribit. cum enim dixisset simili modo & in maribus, teneretur similes causas sterilitatis scribere in maribus eis, qua in fœminis scriptæ sunt in præcedenti aphor. quod non fecit. siquidem illæ ad temperaturas attinent, vt diximus, quæ sunt quatuor, hic autem non: præter id quod rara corpora sunt, calida & humida, & inde multo semine abundantia, & fœcundissima. Deinde cum dicit ob densitatem non procedere humorem extra, cum loquutus esset de corporis raritate: uidebitur accusare quoque corporis densitatem, cum autem raritas ad poros referatur, sicuti & densitas, dixisset rectius angustiam uasorum eum transitum impedire. Quod deinde dixit ob frigiditatem non accendi semen, recte dicitur, sed non aceruari in eo loco, superuacaneum videtur; ac teneretur locum in quo non aceruatur explicare. Vltimo loco uidetur error magnus: cum enim dixisset semen non accendi ob frigiditatem, addidit, vel ob calorem hoc idem fit, id uero significat pari modo non accendi propter caloré, quod est apertè falsum. Qui

dam

dam aph. Hip. esse affirmauit, & Gale. obiectiones solui posse. At vero quantum attinet ad rationes omnes præter vnam vltimam, Gal. dixit, Et hæc, quidem parua sunt. Ac perinde non erunt magnæ solutiones, neque quas inuenire putauerit, Gal. difficile esse. Sed interim consideremus quàm bene respondeat ad rationes Gal. confutat quod dixit de corporis dẽsitate, respondet ille, ipsum loqui de densitate viarum, ac si densitas dicatur de via. Cum tamen apud eos qui habent vocum peritiam ἀραιότης & πυκνότης, id est raritas, & densitas, ad poros referantur: vti angustia & latitudo ad meatus. Aliàs diceres fistulam æneam ampli canalis raram, & eam, quæ angustum canalem haberet, densam, cum tamen nulla facta mutatione raritatis, aut densitatis aeris, fistula ipsa amplior, aut angustior reddi possit. Ampla preterea est vena caua, & nihilo magis rara quàm vena quæuis manus. Cum igitur densitas pororum sit, & angustia meatuum, si de meatibus per quos semen immittitur loquebatur, angustiam dicere deberet. Præterea cum dixit ob frigiditatem non accruari semen in hoc loco, errauit non explicans locum. Nam si dicas per locum intelligi facile vasa seminaria, bene quidem, si dixisset, in loco: verum tamen cum dixit hoc, tenetur aliquod dictũ referre, quod non fecit. Præterea cum dixit vel ob calorem, hoc idem fit, cum dixisset ob frigiditatem non accendi semen, dicet, modo ob calorem non accendi, quod est falsum. Dixit autem ille intelligendum ob calorem, fieri mares infœcundos, sed prius scrutari teneretur, & aduertere, quid est in aphoris. dictum ad quod referri possit quod dixit, hoc idem, non enim meminit infœcunditatis, meminerat autem frigiditatis, cuius causa semen non accendi dixerat. Quapropter mihi videtur aph. partim falsus, partim enigmaticus, & obscurus. Alius non omnino contẽnendam viam sequutus est, qua contendit quatuor partibus aphoris. ostendisse autorem quatuor intemperies, ob quas mares simili modo vt fœminę fiunt infœcundi: Corporis raritatem, ob quam seminis substantia dissoluitur in spiritum, aut flatum, hęc est sicca intemperies

Raritas & densitas.

ries: Densitatem seminis ob viscidam & crassam substantiam, ob quam non emittitur foras, hæc uero est humida intemperies: Frigiditatem vero impedire seminis aceruationem in loco, (id est in uasis seminariis) dixit. Calorem quoque idem facere dissolutione. & vstione seminis ne aceruetur in loco, id est in vasis seminariis, in quibus secundum naturam aceruari solet. Est verisimilis, sed non omnino vera expositio.

APHORIS. LXIIII.

Lac dare caput dolentibus, malum: malum vero & febricitantibus, & quibus hypochondria sublata murmurant, & sitientibus. Malum autem & quibus in acutis febribus sunt deiectiones biliosæ, & quibus plurimi sanguinis deiectiones factæ sunt. Commodum autem est tabidis, non valde multum febricitantibus, & in febribus longis & paruis, nullo de prædictis signis præsente, præter rationem tamen extenuatis.

COMMENT.

Si quis prius probe perspectas habuerit lactis uires, tam alimentitias quàm medicamentosas, eiusque ad patiendum facilitatem: quæ omnia à nobis abunde tradita sunt libro 2. De arte medendi: facile intelliget quàm uera sint, quæ ab Hippocr. scribuntur in præsenti aphorismo, quo docet, affectus quosdam quibus lac nocet, & alios quibus conducit: initium à capitis dolore faciens, cum dicit: Lac malum esse eis quibus caput dolet.

Quamuis

Lac cap. doloribus malum.

Quamuis enim facillime in ventriculo coquatur, ita vt ob eam quam habet cum chylo similitudinem ante coctionem à iecore trahatur, & infantes nuper nati, qui nullum alimentum superare valent, lac probe superent: tamen inter coquendum vaporem multum à se mittit, cuius pars in caput ascendens, caput grauat, & sanis ipsis qui non admodum robustum caput habent, capitis dolorem infert. Malum etiam est lac febricitantibus exhibitum, intellige per magnas ac validas febres, nam in leuibus ipsum statim concedet. Natura autem lactis & partium diuersitatis (constitutum enim est ex sero, butyro, & caseo) palam ostendit per omnem validam mutationem à causa non nadiua, non coquente, sed potius alterante, & validius mutante, corrumpi, vt ab igne in fumum mutari, & ab aere ambiente frigido acescere sit necessarium. Quod facit in ventre, calido quidem, quoniam amarescit: frigido verò, quoniam acesSit. Per magnas ideo febres amarescet, & in nidorosum saporem transibit. Nocent item hypochondria sublata, id est tumida, habentibus, veluti cum inflammata sunt, aut erysipelas, aut scirrhum patiuntur, quoniam per eas partes non penetrat, sed breuissimo spacio retentum corrumpitur, accedente mala partis affectæ temperatura. Murmurantia quoque hypocondria palàm lædit, quoniam, vt diximus copiosus admodum flatus, ab ipso leuatur, qui hypochondria distendit. Sublata quoque hypochondria frigidam significant intemperiem, quę in acorem lac mutabit: Quę autem dicantur hypochondria murmurantia, Gal. 4. sectio. Commentar. 73. explicuit, sitientibus quoque nocet, si magna sitis sit. nam naturalem, aut paulo maiorem miro modo sedat, magnam autem non sedat, quoniam à valido calore magnam sitim faciente corrumpitur, maxime verò si bilis in stomacho contineatur, sitim efficiens. Malum præterea esse dicit iis qui biliosa deiiciunt per acutas febres, siquidem tum ob immodicum calorem, tum ob bilis abundantiam, facile & corrumpetur lac,

Lac febricitantibus malum

Lac hypochondriis tumidus malum.

Lac sitientibus malum.

& in bilem transibit, & nidorem atque amarorem: vtrisque autem nocere notum est, acutis febribus & iis qui biliosa deiiciunt. quibus etiam plurimi sanguinis deiectiones factæ sunt. Huius loci non meminit Gal. in Comment. Fuchsius verò conatur probare falsam esse sententiam, siquidem lac deiectionibus cruentis est accommodatum, præsertim aut elixum, aut cum lapillis paratum, quod docet Gal. lib. 3. de alimentorum facultatibus. Verùm frustra laborat, sicuti & Philotheus, qui per διαχώρησιν, intelligit omnem vacuationem, quoniam Hippo. non negat lac conuenire deiectionibus sanguinis quæ fiunt, sed iis quæ factæ sunt: γεγονυῖαι, etenim dixit. Illi autem qui plurimi sanguinis deiectiones sunt passi, languidum habent natiuum calorem, & propterea in eis lac corrumpetur in acorem. Deinde quibus affectibus lac accomodetur scribit. Tabidis etenim conuenire dicit, qui videlicet pulmonis vlcus patiuntur. Miro etenim modo eos iuuat detersione puris, & vlceris assolidatione. Addit tamen si nòn valde multum febricitent, nam tales iam videntur febrem putridam habere adiunctam, ob quam non conueniet lac. Conuenit etiam (inquit) febribus longis & paruis, præter rationem tamen extenuatis tales sunt hecticæ febres. Nam sunt paruæ & longæ, & corpora per eas extenuantur, & cum febres paruæ sint & extenuatio magna, erit id prҿter rationem. His itaque lac conuenire dicit, nullo de prædictis signis præsente, id est vbi non adsit febris vehemens, neque talis sitis, neque hypochondria sublata, neque biliosæ deiectiones, neque acutæ febres, neque plurimi sanguinis deiectiones prҿfuerint. Galenus dicit hanc sententiam videri alienam ab aphoristica breuitate, quoniam iam dixerat capite dolentibus, & sitientibus, & quibus hypochondria sublata sunt, & aliis, non conuenire lac. inutiliter igitur additum videtur, cum dixit Tabidis conuenire & præter rationem extenuatis, nullo ex prædictis signis præsente: saluatque id Gal. quoniam cum ab aliquo magnum imminet periculum, si negligentius audiatur,

Fuchsius notatur.

Philotheus notatur

diatur, uidetur bis ac ter repetendum. Sed quidam dicit illam partem esse necessariam, quoniam quamuis dixit, prioribus in apho. scriptis, lac non conuenire, posterioribus conuenire, non tamen dixerat, ubi ambo iungantur, ut hectica febris, & febris alia, aut deiectiones biliosæ, an conueniat, uel non: ut igitur id explicaret dicit, hecticis febribus & consumptis ualde prętor rationem conuenire lac, non tamen si eis accedant, quæ dicta sunt, de quibus fuerat explicitum, illis non conuenire. Cæterum Gal. recte admodum censet bis repetitam esse sententiã, cum dixit, nullo de prædictis signis præsente: nam cum explicuit affectus priores, in quibus non conuenit lac, id citra distinctionem dixit, & ut perpetuum affirmauit, illis nempe non conuenire, neque eis dandum esse. Quòd tamen illis coniungatur alter affectus cui lac conueniat, nihil mutat, quod uere dictum est: non enim illis conueniet.

APHORIS. LXV.

Quibuscumque tumores in vlceribus apparent, ij non valde conuelluntur, neque insaniunt: ijs vero euanescentibus repente, quibus quidem retro, conuulsiones, & distensiones: quibus vero ante, furor, vel costarum dolores acuti, uel empyema, vel dysenteria, si tumores rubri fuerint.

COMMENT.

Ad partem artis quę futura prædicere docet, pertinet præsens sententia. Vlcera si quidem solent sæpe coniunctas habere fluxiones, ad eas uero sequitur ut pars ulcerata inflammetur, & tumorem præter naturã patiatur, id enim significat, οἴδημα, hoc loco, quod tumor præter naturam

naturam. Cum vero pars intumescit & humorem fluentem colligit, æger, neque conuellitur, quoniam non influit ad neruos, neque insanit, quoniam non defluit ad cerebrum: Verum cum fieri possit vt humor adeo copiose influat, & vt partē in tumorē eleuet, & neruos, aut cerebrum occupet, aut vtrumque, recte addit ὑμάλα, hoc est, non frequenter, aut magna ex parte, non conuelluntur, aut insaniunt. Quòd si tumores prædicti repente euanescant, mala fient, quæ dicentur. Dixit autē, ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, Progno. tamen 67. li. 2. dixerat: Si uero abcessus ἀφανίζονται, & Gal. in Com. docet, uocem hanc ἀφανισθῆναι, differre à uoce παύεσθαι, quoniam hęc cessare significat, illa uero repente cessare, quod unica uoce Hispani, uti & Græci significant, desaparerse, cum aliquid repente ab oculis euanescit, dicentes. Quapropter hoc loco pars ἐξαίφνης, uidetur abundare, nisi maioris claritatis gratia scripta sit. In expositione illius prognostici multa diximus ad hunc locum attinentia, atque ostendimus, quàm mali sint tumores, & phymata, & abscessus, & exāthemata repente euanescentia. Ante uidelicet quàm coquantur, & dissoluantur, aut à corpore uacuentur: solent enim talia principes partes infestare. De his autem modo dicit si fuerint retro ulcera cum tumoribus, & repente euanescant, offendent spinalem medullam & neruos, inde uero conuulsiones nascentur, & tetani. Si tamen ulcera anteriores partes corporis occupabant, euanescentibus ipsis tumoribus, offendetur cerebrum, & fiet insania, siue alia quæuis delirii species. Aut lædetur thorax, & ab initio fiet dolor acutus costarū, hoc est pleuritis, & deinde ad suppurationem uersa empyema, aut lęsio perueniet ad intestina humore ad ipsa decurrente, & fiet dysenteria cruenta sine ulcere intestinorum, atque ea de causa dixit si tumores fuerint rubri, & à sanguine mitti. fit enim vt sanguis à tumoribus ad intestina conuersus, & per ipsa excretus, eam difficultatem intestinorum generet quam videmus sine vlcere fieri, solo sanguine deiecto.

Tumores in ulcerib.

ἀφανισθῆναι

APHORIS. LXVI.

Si in vulneribus prauis & validis tumor non appareat, ingens malum.

COMMENT.

Vlcera magna & maligna quæ.

Vulnera valida dicuntur, à prauis distincta, illa quę magna sunt ex propria substantia, longitudine videlicet, latitudine, & profunditate. praua autem sunt ob malitiam, vt quæ in parte consistunt præcipua aut prope articulos. Magna igitur si fuerint, atque etiam praua, dolorem habebunt coniunctum, & deinde fluxionem, & ob ipsam tumorem. Quòd si tumor non appareat, signum est tumorem in partem aliquam nobilem decumbere, ac perinde ingens malum erit, quemadmodum vbi apparuerint, sed repente euanescat, quod dixit apho. præcedenti. Et quamuis legi posset, vt inquit Gal. in Com. Si in vulneribus prauis, & validis, tumor ingens non appareat, malum, alterum elligit lectionem, nempe; Si in uulneribus prauis; & validis, tumor non appareat, ingens est malum Propterea à quibusdam legitur οἰδήματα, numero plurali, id est tumores. legi enim debet οἴδημα, idest. tumor, vti legitur in Aldinis Hippo. codicibus, & in Basiliensibus Galenianis, Si enim numero plurali tumores legatur, non patietur littera priorem constructionem, qua cum voce tumores coniungeretur vox μέγα, id est ingens singularis.

Aph. lectio

APHORIS. LXVII.

Tumores molles boni, crudi vero mali.

COM-

COMMENT.

De tumoribus de quibus in præcedenti aph. dixit malum esse, si non appareant in vulneribus, modo quam naturam habere debeant docet, dicens: Tumores molles bonos esse, quoniam hi cocti sunt, & non admodum renitentes: crudi verò mali sunt, renitentes & contrarii mollibus. Crudi quidem mali sunt, si quidem coctione perficiuntur, molles verò quoniam cocti, boni.

APHORIS. LXVIII.

Dolenti partem capitis posteriorem, vena in fronte recta scissa iuuat.

COMMENT.

Reuulsionis ratione docet mederi doloribus capitis, qui sunt in parte posteriori, secta vena frontis recta. Sunt etenim tres quas in pluribus, vel leuiter compresso collo videmus, duæ obliquæ ad nasum per frontem ducuntur, tertia recta procedit à radice pilorum in nasum: in quibus tamen duæ tantum apparent, quæuis recta dicetur. Sic enim Gal. lib. 6. De mor. pop. par. 2. Comment. 30. exponens hanc sententiam dixit, vtrinque rectam confluere. Intellecta tamen contrarietate locorum, quæ est ante & retro, eam secare præcipit, quoniam iuuat in capitis doloribus posteriora eius molestantibus. Sunt autem in nostro corpore quatuor locorum contrarietates ante & retro, dextrum sinistrum, sursum deorsum, intra & extra. Atque cum antispasis, hoc est reuulsio, exerceatur per contraria, hanc præcepit quæ fit ad anteriora ducto humore, posteriora capitis occupante. Non tamen id uidetur conuenire dolente capite per consensum à toto corpore, siquidè ipso pleno, aut redundante in eodem sanguine, tutius est venam externam secare ab initio

Dolorum in posteriori capite curatio.

Locorũ cõtrarietas.

Deinde eam quæ est in fronte, vbi dolor ab humore fiat sanguinis missionē exposcente. Verum illud videtur dubium, quod in præsenti apho. reuulsionem conuenire velit humori qui iam obsedit partem. Nam aut humor confluit à corpore in caput ascendens, aut à iecore: neque enim aliunde venire solet, aut continetur iam in capite. Si fluit à dictis partibus in caput, non conuenit venam frontis secare, sed eam quæ totum corpus euacuet: si continetur iam in capite, non etiam conueniet reuellere, dicente Galeno lib. 4. De metho. med. Ac si perpetuum est, quod ab eo didicimus, incipientem fluxionem ad contraria trahendam esse, fixam verò iam in laborante particula, vacuandam, aut ab ipsa particula quę affligitur, aut à maxime vicina. Docet ergo vacuationem deberi humori qui continetur in ipsa laborante particula; ac perinde cum humor in capite continetur, vacuandus erit, non autem reuellendus, cum iam non fluat in caput. quod si fluat, alia vena erit secanda. Aut igitur vena frontis non est secanda, aut cum secatur non secabitur reuulsionis gratia, quoniam non secatur nisi cum humor iam in parte continetur.

Dubium

APHORIS. LXIX.

Rigores incipiunt mulieribus quidem ex lumbis magis, & per dorsum ad caput, viris autem magis posteriori quàm anteriori corporis parte, veluti à cubitis & femoribus: verum & cutis rara: ostendit autem hoc pilus.

COMMENT.

Ad huius apho. intelligentiam id non decet ignorare, fœminas maribus esse frigidiores, quod lib. 1. De arte medendi, cap. de temperamentis probauimus. Decet etiā nosse partes posteriores esse frigidiores anterioribus & extremas partes intimis. Hoc postremū notum est: quoniam quo magis pars aliqua secedit ab origine & fon-

extremas

te caloris, eo est frigidior. Anteriores autem partes esse posterioribus calidiores constat: quoniam in ipsis sunt venæ, & arteriæ maiores, & plures. Preterea quoniam posteriores sunt ossuosæ, & neruosæ, & à partibus eis neruis originem trahunt. Accedit indicium ab Hipp. traditum cum dixit: Cutis rara ostendit autem hoc pilus. Nam pilorum copia ostendit calorem, item & raritas, quemadmodum densitas, & glabrities frigiditatem. Ex his notus est apho. quo docet, mulieribus rigores euenire magis ex lumbis, quoniam ibi valde sentiunt frigiditatem ob neruorum copiam, & per dorsum ascendunt rigores, qui coniunctam habent refrigerationem in caput, vt membrum exangue, post mulieres quæ natura sunt frigidiores, de viris dixit, pari modo fieri, vt à posterioribus magis quàm ab anterioribus in ipsis incipiant rigores. Ad posuit tamen exemplum quo probat à posterioribus tanquam à frigidioribus incipere debere rigores, quoniam extrema membra vt cubiti, & femora cum sint frigidiora, quia exteriora, ab eisdem quoque rigores incipiunt. De his tamen habuisse mentionem vt de externis membris, constat ex Hippocrat. lib. 6. De mor. pop. par. 3. ubi hanc eandem sententiam ita scripsit: Rigores incipiunt mulieribus quidem magis ex lumbis, & per dorsum, & tunc ad caput, sed & uiris à tergo magis quàm ante. Horrentque corporis externa magis, quàm interna, ut cubiti, & femora. Annumerantur igitur cubiti, & femora, ut externa, non ut posteriora.

APHORIS. LXX.

A quartanis capiti non valde à conuulsionibus capiuntur. Quod si prius capiantur, quartana superueniente cessant.

COMMENT.

Conuulsiones quæ à siccitate fiunt, nõ curantur superueniente quartana, aut quauis alia febre: sanãtur autem

COMMENT.

Conuulsiones quę à siccitate fiunt, non curantur superueniente quartana, aut quauis alia febre: sanantur autem quę fiunt ab humiditate, replentibus neruos crassis, lentis, ac frigidis humorib. Quod dixit secunda sect. aph. 26. melius qui dem esse, febrem superuenire conuulsioni, quàm conuulsionē febri: in eum omnino modum dicit, A quartanis captos non valde, id est non frequenter capi à conuulsionibus, quia contrarium aliquando fit. Quòd si à conuulsionibus capti fuerint, quartana superueniente liberari. Quam sententiam lib. 6. de mor. pop. par. 6. ita scribit, Qui a quartana capiuntur, à morbo magno non capiuntur, si vero prius capiantur, & superueniat, liberantur. Habet autem hęc sententia firmissimum fundamentum. Siquidem calor, vt Gal. in Comment. dicit, crassos humores coquit, & rigor qui quartanam comitatur, excretionem efficit. Nullo autem alio auxilio opus habet crassus, ac lentus, & pituitosus humor, qui conuulsionem efficit, pręterquam excretione, & coctione, rigor excernit, calor tamē febrilis coquit. Quorum vtrumque quartana facit, & melius multo quam febris alia (quamuis & aliæ idem facere valeant.) quandoquidem quartana pręter id quod rigorem habet adiunctum, calor est non admodū validus, sed diutinus & securus. Qua ratione Hippocrat. lib. 1. De mor. pop. par. 3. dixit: Securissima autem omnino, & facillima, & longissima est quartana. Hæc siquidē non solū ipsa per se talis est, sed etiam ab aliis magnis morbis vindicat. Vocat autem Hipp. magnum morbum epilepsiam, quam appellant morbum puerorum, & morbum Herculeum, non quod ipsum passus fuerit Hercules. (quamuis id Aristo. affirmet problemate. 1. sectionis 30. sed quoniam ita voluerunt eius magnitudinem significare. At vero quemadmodum epilepsia à crassis humoribus fit, ita & conuulsio de qua modo agimus:

Quartana à conuul. liberat.

Quartana diutina est non lathalis.

utrumque

vtrumque tamen morbum prædictis rationibus sanat quartana, excretione quæ rigore fit, & coctione quę fit calore febrili. Neque dubium videtur calorem febrilem coquere posse crassos ac lentos humores. quandoquidem calor natiuus coctiones perficit, & à similibus iuuatur. Cæterum nihil tollit quominus etiam à dissimilibus iuuetur. Quod hinc constare poterit, nam calor non omnem humorem superare ualet, neque enim superat nisi raro humorem qui continetur in scrofula, neque eum qui continetur in scirrho pituitoso, neque superabit, ipsum adiutus à calore simili temperato, vt constat experimento. Si tamen admoueamus morbo piper, aut radicem piretri, videmus calefacta valde particula, humorem incalescere, & attenuari, & deinde vinci à calore natiuo, & suppurari. Iuuant igitur quæ dissimilia sunt. Neque vetat quidpiam quominus temperatum à distemperato iuuetur aduersus distemperatum, & valde obsistens. Talis est aph. ratio quoties crassus est ac lentus humor, qui conuulsionem, aut comitialem morbum efficit, & qui non suppuretur à calore natiuo, calor præter naturam & validior naturali iuuare valebit ipsum. Ille uero qui putauit falso quartanam liberare ad epilepsia, quoniam epilepsia fit à melancholia, quandoque respiciens ad humorem quartanam efficientem, non ad calorem quem diximus coquere humorem, confusus sua imaginatione cogitur dubitare, ac non videre, quare quartana liberet ab epilepsia pituitosa, & parum modeste dicere Galenum tradidisse causam quandam frigidam, & obscuram. Cum tamen, Comment. Galeni tam huius aphoris. quàm illius sententiæ, quam adduximus ex lib. 6. De morb. popu. sit perspicuus, & euidens. Quod aperte indicat eodem loco Gal. Comm. vltimo, vbi postquam Hippo. dixit: Pro quibusdam, quinam morbi, inquit. Nempe vt quartana epilepsiam sanat, & febris quæcumque conuulsionem, non equidem quoniam omnis febris fit ex humore faciente conuulsionem, sed quoniam omnis febris est calor qui coquit, & discutit crassos ac lentos humores. Atque ita quartana sanat conuulsionem,

Calor febrilis coquit.

non quoniam conuulsio & quartana ab vno humore fiút, sed quoniam quartana febris est,& calor facilis & diuturnus,& qui coctionem ac discussionem iuuet.

APHORIS. LXXI.

Quibuscumque circuntenditur cutis arida & dura, ij sine sudore moriuntur: Quibuscumque vero laxa & rara, cum sudore moriuntur.

COMMENT.

Quamplurimi sunt qui iuxta mortem sudant, languente retinente facultate & accedente raritate cutis: in his tamen cutis humescit,& laxa fit. Sunt autē alii, quibus cutis ob densitatē non est peruia humori, neque humescit, sed arida, dura & circumtensa est, Cum tamen morbi ratione morituri sunt, quibus cutis est circumtensa, dura,& arida, ii sine sudore moriuntur. Quibus vero cutis est laxa & rara, ii moriuntur cū sudore. licebit autem ex hac sententia sudorem predicere in his qui morituri sunt, vbi prius probe perspectum habuerit Medicus, an habeat eger cutis raritatem & laxitatem, aut densitatem & duritiem. Habetur hęc sententia lib. 6. de mor. pop. par. 6.

Sudor iuxta mortē.

APHORIS. LXXII.

Morbi regio laborantes, nō valde fiunt flatuosi.

COMMENT.

Flatus ge- neratio.

Flatus à calore præter naturam fit, sed non multum intenso. Non tamen generatur ex omni materia, sed ex humida & lenta magis. Morbus tamen regius ab humore biliosо fit, qui in iecore aut vesica fellis adeo abundat, vt ad cutem cum sanguine delatus ipsam inficiat bilis colo

re,& auri colore. Quando tamen bilis adeo abundat, calor validus est, qui non generat flatum, & materia generationis deest, quæ solet in flatum transire, vti pituitę. At vero fit nonnunquam vt simul cum morbo regio adsit pituitæ abundantia, à qua calor valebit flatum leuare, ac propterea non protulit absolute sententiam, sed cum additione dicens, non valde: siquidem raro habent abundantiam pituitæ, qui morbo regio laborant.

HIPPOCRATIS APHORISMORVM SECTIO SEXTA CHRISTOPHORO A VEGA interprete & expositore.

APHORIS. I.

IN diuturnis leuitatibus inteſtinorum, ructus acidus ſuperueniens, qui prius non erat, ſignum bonum.

COMMENT.

Lyenteriæ cauſæ.

CAuſas leuitatis inteſtinorum, eiuſque naturam late explanauimus lib. 3. De arte medendi. Deſcendunt ſane alimenta per ventrem aut omnino immutata, aut parum, ſed ſuam ſpeciem referentia. Aut quoniam inteſtina irritantur ad celerem excretionem, aut quoniam languidam habent retinentem facultatem. Præterea acidus ructus vbi non ſequatur acidam pituitam in ventriculo contentam, ſequetur cóctionem imperfectam, ſed non omnino ablatam, quod in ſanis quotidie experimur, eſtque par modus generationis ructus acidi in ægris In leuitatibus vero inteſtinorũ quæ ab acida pituita fiunt, ab initio ructant acidum ægri. In quibus nihil boni aut mali indicat, quoniam eſt de aſſidentibus, non de mox apparentibus, aut ſuperuenientibus. Ac perinde Hippo. dixit: In longis leuitatibus inteſtinorum ructus acidus ſuperueniens, qui prius non erat, ſignum bonum. Indicat etenim coquentem facultatem nonnihil agere, & ex parte coquere ac mutare cibos,

cibos, neque omnino otiosam esse, & retinentem aliquã diu retinere cibos, nec sui muneris omnino oblitã. Quan doquidem ructus acidus qui ante non erat, ob extremã cruditatem iam superuenit. Non adesset tamen, nisi coctio aliqua ex parte fieret, quæ ante nulla ex parte fiebat. Quòd bonum est, & ab acido ructu significatum.

APHORIS. II.

Quibus nares natura sunt humidiores & genitura humidior, insalubriores degunt: quibus vero contraria, saniores.

COMMENT.

Ab excremẽtorum abundantia ad securiorem sanitatẽ & magis firmã probandã, recte admodum Hippo. procedit, humiditatum & excremẽtorum abundantiã agnoscere docens, ex narium & seminis humiditate. Quibus enim nares sunt humidiores, cerebrum humiditate abundat excremẽtosa. Quibus vero genitura humidior iusto est totũ corpus abundat excremẽtis, & humores non sunt probe cocti, neque tenuein sensili vaporatione dissoluitur: qui vero tales sunt non adeo integra valetudine fruuntur, sed degũt insalubrius. Quibus tamẽ contra fit, ita ut nares siccæ sint, & genitura siccior, caput & uniuersum corpus minus abũdãt excremẽtis & sanguinis, atq; omniũ humorũ meliores fiũt coctiones. Nã per coctiones tenue dissoluitur, & reliquũ crassius manet & minus humidũ. Hi vero magis tuta sanitate fruũtur. Licet.n. morbi nõ nulli fiãt ex sicca intẽperie, innumeri sunt qui fiũt ex humorũ abũdãtia, & putredine, ad quos natura humidior est quoq; paratior. Natura tñ, dixit, humidiores, quoniã q aliqua occasione tales sunt, nõ pinde insalubres degũt. Similẽ huic sentẽtiã scripsit li. 6. De morb. pop. sect. 6. aph. 19. verũ est deprauata in Græcis codicibus, sed est ad hãc normam

Humidiores insalubriores.

normam restituenda, ὅσοι ῥῖνες ὑγρόταται φύσει, καὶ ἡ γονὴ ὑγροτέρη, καὶ πλείω, ὑγιαίνουσι ἧττοι νοσηρότερον· ὅσοι δὲ τἀναντία, ὑγιεινότερον. quod est, quibus nares humidissime natura, & genitura humidior, & copiosior, ii degunt insalubriores: quibus uero contraria, saniores.

APHORIS. III.

In longis difficultatibus intestinorum ciborum inappetentiæ, malum, & cum febre peius.

COMMEN.

Diffi. intesti. cum inappetétia.

Difficultatibus intestinorum superuenit quandoque ciborum inappetentia, aut ab initio, aut postquā morbus factus est diutinus. Ab initio quidē, ut Gal. in suis Cō. testatur, quoniam bilis quæ morbum efficit detersione intestinorum, abrasione & vlceratione aliqua ex parte ad uentriculum defluit, bilis autem appetitum ciborum deiicit. Contingit tamen ut morbo diutino facto cibos auersentur: quoniam demoritur animalis facultas quæ cibos appetit, ore uidelicet uentriculi consentiente malo reliquorum intestinorum, aut quoniam ulcera intestinorum diutina sordibus implent ora uenarum, per quę alimentum in corpus diducitur, impleta autem non tantum non trahunt à uentre & intestinis alimentum, uerum cupiunt quod in ipsis continetur reiicere in uentrē. Quod cum ita sit, fieri nequit, ut naturalis ciborum appetentia excitetur, quę suctione eget, ut nos lib. De arte medendi docuimus, & Gal. lib. De causis symptomatum primo. Cum febre uero a ratione deterius est, quod febris inflammationem & putredinem intestinorum significat. Lib. 6. De mor. pop. par. 6. habetur hic apho.

APHO-

APHORIS. IIII.

Vlcera circumglabra male morata sunt.

COMMENT.

Maligna siue mali moris ulcera sunt, quę difficile ad cicatricem perducũtur, quod multis de causis euenit, aut quoniam habent intemperiem coniunctam, aut fluxionem. Quãmuis vlcera maligna siue male morata cum magnis confundat Gal. lib. 4. De metho. meden. Quando igitur vlcera circumglabra fiunt, & pili qui in ea parte nasci solebant corrumpuntur, maligna vlcera sunt, & quæ fluxionem habeant adiunctam succorum prauorum, aut intemperiem quę succos ipsos corrumpat, ita vt deinde pilos destruant eo modo quo in alopecia fit, sic enim & plantæ, lixiuio, vrina aut aqua salita irrigatæ pereunt.

APHORIS. V.

Dolores in lateribus, & pectoribus, & alijs mẽbris si valde differant, considerandum.

COMMENT.

Dolorum differentias considerare admonet Hip. rem sane vtilissimam ad dignotionem, pręsagium, & curationem. Agnoscimus in doloribus speciem & magnitudinem, in specie vero an sit punctorius dolor an grauans, an distendens, aut pulsans, an percutienti, an stimulanti similis, & præterea an continuus, an intermittens, ita vt remittat, aut omnino desinat, & iterum redeat. Magnitudo vero intensionem maiorem & minorem dicit. Vlcera mali moris quæ.

Ex

Ex doloribus tamen quemadmodum ex actionibus,excrementis,& corporis affectibus,& tumoribus cognoscimus passionem,& partem patientem,atque causam passionis,veluti cum dolor pungit in partibus capitis,agnoscimus membranas infestari,atque causam esse calidum humorem,frigidus enim membranarum sensum obtundit. Cognita quoque doloris specie, agnoscimus quòd morbus vigilias & phrenitidem minatur,aut præsentem ostendit. Notum autem est hinc totam curationis rationem pendere. Præterea dolor grauans carnem & musculos laborare ostendit,& causam esse multitudinem, crassitudinem,lentorem,& frigiditatem humorum. Dolor distendens non grauans ostendit flatum. Pulsans obstructionem,aut compressionem arteriarum indicat. Magnitudo ostendit magnitudinem causæ,acrimoniam,& acrē sensum:paruitas contraria. Repetentia per interualla causam mittentem aut generantem esse, quæ generat, aut transmittit. Magna igitur interest nosse quantum differant dolores laterum,pectorum, aut aliorum membrorum. Hippo.lib.6. De mor.pop.par.7. similem huic sententiam scripsit,quæ sic habet: Dolorum in lateribus, & pectore,& aliis,tempora an multum differant considerandum. Nam cùm melius habuerint,rursus deterius habebunt,non delinquentes. Non est tamen eadem hęc cū aphoristica sententia,vt quidam putauit. Nam hæc est particularis,qua admonet Hippo. considerare differentias dolorum per tempora. Sunt enim quidam dolores qui certis quibusdam temporibus augentur, & aliis minores fiunt. At vero in apho. præsenti non tantum has temporum differentias, sed omnes in vniuersum comprehendit:quas diximus,quas etiam Gal.in Com. commemorauit.

APHORIS. VI.

Renum paßiones,& quicumque circa uesicam fiunt dolores, in senioribus difficile sanantur.

COM-

COMMENT.

Renum passiones sunt lapis, obstructio, abscessus, vlcus, & inflammatio. dolores in vesica fiunt ob vlcera, lapides, & vrinæ ardores, ac retentiones, & inflammationes. Hi omnes morbi difficile sanantur, præsertim qui ex ipsis fiũt diuturniores. In senioribus autẽ, id est in senibus, nih il enim refert dicere iuuenes, aut iuniores, senes & seniores: sunt autem qui quinquagesimum annum attingunt. Sanantur quidem difficile morbi renum & vesicæ, quoniam per has partes perpetuo deferuntur excrementa, quæ easdem irritant & laborare cogunt, sic etiam & imbecillitas earundem idem facit, in senibus præsertim, li. 6. De mor. pop. par. 7. dicit se non vidisse renum passiones curatas post quinquagesimum annum. Renum passiones.

APHORIS. VId.

Dolores atque tumores qui circa ventrem fiũt, qui quidem sublimes sunt, leuiores: non sublimes vero, vehementiores.

COMMENT.

Galenus apertam & firmam effecit Hippo. sententiã, dicens per sublimes tumores non significari eos qui sunt in partibus ventris supra vmbilicum, sed eos qui sunt externi. Appellamus autẽ externos qui ad externã vergũt superficiẽ, qui etiam extra peritonæũ sunt: Non sublimes vero erunt, qui intra peritonæum continentur. Cõstat autẽ hos infestare ventriculũ aut iecur, aut lienẽ, aut intestina, aut vesicã, aut renes, aut vterũ, aut etiã eisdẽ annumerabis peritonæum ipsum. Nulius autẽ tumor in

his

his locis vacat periculo, quantum qui extra peritoneum consistunt.

APHORIS. VIII.

Aquam inter cutem patientibus, vlcera in corpore facta, non facile sanantur.

COMMENT.

Vlcera facta videmus in toto corpore, maxime in cruribus eorum qui aquam inter cutem patiuntur, non in anasarca tantum, de qua sola aph. esse intelligendum putat Fuchsius. In ascite namque quotidie conspicies in cruribus cutem quasdam bullas pati, quæ dirruptæ in vlcera transeunt, fere immedicabilia. Quoniam tamen in anasarca tota caro humida est, & in ascite aqua ex ventre in crura delabitur, vlcera fiunt, quæ deinde tum ob partium intemperiem, tum ob fluxionem acrem difficile sanationem admittunt, quę exsiccatione perficitur.

APHORIS. IX.

Latæ pustulæ non valde pruriunt.

COMMENT.

Vlcera fiũt in ascite, contra Fuchsium, & difficile sanantur.

Hanc sententiam scripsit lib. 6. De mor. popu. par. 2 quam Simonis exemplo probauit. causam non est difficile inuenire, quare lati tumores minus pruriant, siquidem calidi humores efficiunt tumores magis in acutum fastigiatos, & frigidi magis latos, & humiliores. Quapropter cum pruritus excitetur ab humoribus intra cutem detentis, qui exitũ petunt, & calidi ad id magis vrgeāt, calidi quoque maiorem concitabunt pruritum, & frigidi minorem

minorem. Tum etiam quoniam lati tumores maiorem habent transpirationis locum. Docent id variolæ & morbili, qui morbi in genere sunt exanthematum, de quibus supra tertia sect. Com. 20. diximus.

APHORIS. X.

Laborante capite & circumdolente pus, uel aqua, uel sanguis defluens per nares, uel os, uel aures, soluit morbum.

COMMENT.

Labores capitis qui intra caluariam sunt significauit cum dixit, πονέοντι, idest laborante. Eos autem dolores qui sunt extra, significauit cum dixit, καὶ περιωδυνέοντι, hoc est, & in circuitu dolenti. Constat autem hos labores, aut læsiones, atque dolores, fieri cum humore, aut aqua, aut cum flatu, aut à sola intemperie. Intemperies non curatur vacuatione, sed alteratione, flatus discussione. Humores tamen & aquam eorum vacuatione curamus. Bilem sane purgatione, sanguinem pituitam, & aquam curat sæpe natura uacuatione, quę fit per eas vias per quas solet natura succos caput infestantes vacuare: uiæ sunt nares, aures, palatum, & os. Aqua & pituita curantur aquę euacuatione per dictas vias. Sanguis tamen quandoque manet intra uasa, quandoque efficit inflammationem. Si intra vasa continetur curatur sanguinis vacuatione per nares. Si extra uasa fecerit inflammationem, ea suppurata, atque euacuato pure per loca dicta soluetur morbus. Gal. partem eam, uel sanguis, & illam, & os, non legit, quoniam in Commenta. referens quod Hippoc. dixerat inquit. Verùm ipse non hoc tantum dicit, sed simpliciter quòd pus, aut aqua fluens per nares, uel aures, morbum soluit. Non meminit autem uacuationis sanguinis, neque eius quæ per os fit. Preterea infra cum dixisset, suppurata inflammatione, &

humore excreto solui dolores, qui fiunt ab inflammatione, aut eos qui fiunt ab humore crudo, addit: Si vero propter spiritum flatuosum, aut sanguinis multitudinē, aut bilem mordacem, aut omnino ex intemperie dolor acciderit, per alia sanabitur. Notum autem est, quòd si ipse legisset partem illam, vel sanguinis, non dixisset dolores capitis à sanguine ortos per alia sanari. Sanantur enim sanguine de naribus fluente, quàm optime, cuius ipse memi nerat.

APHORIS. XI.

Melancholicis & renum morbis laborantibus, hæmorrhoides superuenientes, bonum.

COMMENT.

Melancholia quid.

Melancholia delirium est sine febre ab humore melancholico occupante cerebrum: Nephritis morbus est renalis, quem aliàs renum lapidem appellamus. His duobus morborum generibus miro modo auxiliantur hęmorrhoides, siue sanguinis vacuationes per ora venarum quæ sunt ad anū. Quoniam per hanc vacuationē humor eos morbos efficiens expellitur: is vero est sanguis melancholicus, crassus, & fęculentus. Euacuant autem hęmorrhoides à renibus cum deriuatione quæ per proxima fit, à capite vero in melancholia fit reuulsio cum vacuatione.

APHORIS. XII.

Hęmorrhoidas sananti antiquas, si vna non seruetur, periculum est superuenire aquam inter cutem & tabem.

COMMENT.

Hæmorrhoidas antiquas sanare.

Hæmorrhoidas recentes sanare, funditus absque periculo fit: Antiquas vero sanare non sine periculo, quod ab

ab Hip scribitur. Id vero est, incidendi in aquam inter cutem, aut in tabem. Humor enim melancholicus crassus, & fæculentus, qui in iecore genitus per ipsas expurgabatur, clausis omnibus, atque neque vna aperta seruata, necessum est natiuũ calorẽ iecoris opprimi à multitudine crassi humoris retenti, & ipsum sanguinis generatione frustrari, & inde aquam inter cutem sequi, fuso humore in ventrem, aut in totius corporis ambitum. Quòd si fiat, vt solet, vt ad pulmonem transferatur, putrescens ibidem ipsum exulcerabit, & tabem efficiet. Ac proinde lib. 6. De mor. pop. par. 3. à multis malis liberare hæmorrhoidas scribit, & importune curatas eadem afferre mala, cũ inquit, Qui hæmorrhoidas habent, neque pleuritide, neque pulmonia, neque phagedenia, neque foruncul s, neque terminthis, forsan neque lepra, & forsan neque aliis. Curati vero importune, multi subito his correpti sunt, & grauissime. Cæterum vt lib. 3. De arte med. docuimus, Aetius non putat esse necessarium vnam seruare hæmorrhoidam ex antiquis, neque id voluisse Hippo. sed ipsum in aquam inter cutem, aut in tabem incidere dicit, si ab antiquis hæmorrhoidibus curetur, & deinde non seruetur. Vbi tamen seruetur, tũ purgationibus, tũ sanguinis missionibus oportune adhibitis, & debita victus ratione, & iecoris attemperamento, nullum tale imminet periculum. Quemadmodum siquis antiquam quamuis aliã curet vacuationẽ, atque eandem omnino supprimat, vbi probe regatur, non perinde mala succedent.

APHORIS. XIII.

A singultu habito sternutationes superuenientes liberant à singultu.

COMMENT.

Singultus ab inanitione siue siccitate eo modo quo cõuulsio sicca non admittit curationem, qui vero fit ab humore *Singultus curationes*

humore, aut à sola frigida intemperie, curari potest, eiusque curationem late docuimus, lib.3. de arte meden di. sternutationes autem, has singultus species curare do cet modo Hippoc. Vbi enim quis singultu laboret ac mo lestetur, sternutationes superuenientes à natura, uel arte factę causam si fuerit humor excutient: si tamen intemperies, notum est commotione & agitatione ventriculum incalescere. Sunt etiam singultus quidam à siccitate, hoc est à causa sicca adstringente & acerba, quod facere videmus mala cotonea, aut pyra acerba, deuorata quę singultum commouent; sanantur autem esu zucchari, aut potu aquę tepidę.

APHORIS. XIIII.

Ab aqua inter cutem habito, si aqua à uenis in uentrem fluat, solutio.

COMMENT.

Non in omnibus speciebus aquæ inter cutem aqua continetur in uenis, sed in ascite exudat à iecore intra peritonæum, in hac quoque & timpania uentre tumente uenæ inanitæ sunt, & uniuersum corpus ueluti tabe con sumptum, in quibus non est sperandum aquam confluxuram in uentrem ex uenis, ut sanentur. Nam ut uides quãuis uenę omnes euacuentur per uentrem in ascite, & timpania, non perinde ęger sanus fiet, manente adhuc aqua intra peritonęum, aut flatu. Si tamen in anasarca, aut hyposarca pituita, aut serosus humor, à uenis retrocedens in uentrem uacuetur, morbi sequetur solutio: id uerò Medicum imitari conuenit arte.

APHORIS. XV.

A diuturno uentris profluuio habito, uomitus

sponte

ſponte ſuperueniens, ſoluit uentris profluuium.

COMMENT.

Pari modo, ut in ſuperiori Com. diximus, Medicum decet imitari uacuationem hanc ſponte factam, ideſt à natura ſine ope Medici. A contraria etenim reuellere impetum fluentium humorum, unum eſt de preceptis Hippo. contrarius autem eſt uomitus uentris profluuio, ſiquidem in contrarium ducit humores qui impetu quodam deorſum feruntur. Et quamuis uomitus ualeat ſanare fluxum ventris recētem, diuturni fuit exemplum Hippo. quoniam hanc curationis ſpeciem uoluit Medicum imitari, quod facere non conuenit in recentibus, ſed in antiquis, hoc eſt, qui diu iam durant & hominem male habent, ob id enim dixit ἐχομένῳ, ideſt, uexato, & moleſtato. Diuturnum etenim quis recte dicet, quod durat longo tempore.

APHORIS. XVI.

A pleuritide aut pulmonia habito, fluxu ventris ſup erueniente, malum.

COMMEN.

In pluritide aut pulmonia quandoque ſuperuenit fluxus ventris, valente adhuc ęgro & ſignis coctionis apparentibus in vrina, & ſputo: & nihil mali ſignificat. Superuenit autem quandoque cum ęger male habet, & a malo affligitur, de quo dixit Hippo. ἐχομένῳ, ideſt conflictato & moleſtato. quod ſignum malum eſt: ſignificat enim per conſenſum laborare iecur, & ſanguinem non conficere, neque diſtribui. Non conſentit tamen iecur, & in eam imbecillitatem deducitur, ob læſionem inſtrumentorum reſpirationi ſeruiētium, niſi magna ſit. Duas

Fluxus vētris ī pleuritide.

igitur adponit conditiones Gal.ad apho.veritatem, vt sit æger à morbo conflictatus,& molestatus, & vt non eueniat prædictus ventris fluxus à causa prægressa, aut alia à morbo ipso,pulmonis,aut thoracis. Verus autem est apho.etiam si pleuritis,aut pulmonia nondum sint ad suppurationem perductæ.Nam cum non suppurantur ob humoris malitiam,& facultatis imbecillitatem, fluxu ventris superueniente,malum erit,& consensum iecoris significabit.

APHORIS. XVII.

Eum qui lippitudine laborat,à uentris fluxu capi,bonum.

COMMENT.

Euacuationes bonas sponte factas Medicum imitari ad initium quartæ sectionis docuerat: sic & præsentem vtiliter imitabitur Medicus,si fluxum ventris procurauerit medicamento quopiam ventrem subducéte,vbi æger lippitudine laborauerit.id namque natura probe facit, quoties laborantes lippitudine,hoc est inflămatione adnatę membranę,sponte fluxum ventris commouet.

APHORIS. XVIII.

Vesica discissa,aut cerebro,aut corde, aut septo transuerso: aut aliquo tenuium intestinorum, aut ventriculo,aut iecore, lethale.

COMMENT.

Vulnera lethalia.

Refert modo Hippo.vulnera quędam exitialia, quæ ea ratione talia sunt,quod ab eis nemo liberetur, aut quoniam

niam pauci admodum visi sint liberati. sunt autem vulnera penetrantia quæ ipse discissiones appellat. Vesica etenim discissa non curatur si in cauitatem ipsius penetrat vulnus, quia tenuis & exanguis est, & vrinam perpetuo cōtinet, collū autē eius quotidie discindimus ad lapides extrahendos, & post sanantur. Vulnera autem cerebri si ad ventres perueniant, non curantur, sed alia multa vidimus sanata, quæ ad cerebri substantiam peruenie bant, & amissā cerebri ipsius portione, Galenus in Comment. dicit se vidisse sanatum vulnus essatu dignum in Smyrna Ioniç ciuitate, lib. tamen 8. de vsu partium dicit, id vulnus penetrasse alterum cerebri ventrem, nempe anteriorem, sed Dei voluntate sanatum. Corde vulnerato nemo liberatur, nam si vulnus penetrat ventres, pereunt effuso sanguine, & spiritu: si non penetrat, concitato dolore & deinde inflammatione pereunt. Si tamen septum transuersum discindatur, tum ob naturam suam quę ex carnis est, tum ob frequentem & perpetuū motum non consolidabitur. Tenuia præterea intestina perforata non consolidantur, ob frigiditatem, & naturam exanguem, & ob excrementorum perpetuum descensum per ipsa. Ventriculus summa parte vulneratus curatur, discissus ad profundum, non assolidatur, ob officium, & quoniam medicamenta non superponuntur ipsi, quamuis bibantur, sed hæc necessario cibis miscentur, & ideo non prosunt. Chirurgus tamen quidam fide dignus iurabat se curasse hominem, qui sauciato ventriculo nō longe à cibo assumpto per vulnus chylum reiecit. Iecoris vulnera curantur, quæ non transfixerunt venam aliquam mentione dignam, tales enim sanguinis effusione intra peritonæum moriuntur, sicuti & venæ cauæ vulnus celerrimā mortē affert, lib. 4. De vsu partium. Neque refert modo dicere quòd vulnera cerebri & iecoris visa sunt ad sanitatem perducta, mirabili ac diuino auxilio, & nos sane vidimus Compluti mulierem vteri procidentia laborantem, cuius uterus extra computruit. Chirurgus tamen totum abscidit, ad collum vsque, & non paucis deinde annis vixit. Auicenas totū vterum abscissum

Vulnera cerebri quæ sanantur.

Historia.

refert,& iecoris partem,& uixisse.& Galen. lib.4. De usu partium refert,se abscidisse totum fere omētum,sed hoc non adeo graue est.

APHORIS. XIX.

Quū discissum fuerit os,aut cartilago,aut neruus,aut buccæ pars tenuis,aut preputium, neque augetur,neque consolidatur.

COMMENT.

Ossiū, neruorum & præputii discissiões

Catalogum vulnerum lethalium scripsit in apho. præcedenti,in præsenti vero vulnerum quę difficilem admittunt curationem,aut non integram. Ea sunt discissiones ossium,cartilaginum,neruorum, buccæ tenuioris partis, & præputii. Hæ enim partes discissæ non augentur, si pars earum fuerit amissa,neque consolidantur: etiam si vulnera fiant sine partis amissione.Causa in promptu est nam mollia corpora facile vincuntur:& ubi partem carnis amissam uelit quis resarcire, id facile eueniet suppetente sanguinis copia,vt materia.Quapropter si pars ossis amissa fuerit,non recreabitur:quoniam nullibi suppeteret copia materię seminalis,a qua os primam habuit generationem,sicuti & cartilago,& neruus,& buccæ,& pręputium.Pręter id quod interim dum pars aliqua de his generatur,copia sanguinis occurrente, caro loco partis amissę accrescit. De agglutinatione & consolidatione interest quidem:nam agglutinari possunt ossa non consolidari. Agglutinantur enim callo adnato, tāquam glutine,non tamen solidantur per aliquid,quod fit de ossis ipsius substantia. Præterquam si ossa mollia admodum fuerint,qualia puerorum,quorum ossibus seminaria materia suppetit multa,& consolidandi facultas ualida, & partes consolidandæ humidiores, quàm aliarum ętatū,

Hanc

Hanc ſententiam ſcripſit Gale.lib. 5. De metho.meden. Et lib.2.De tempera.oſſa puerorum adeo mollia eſſe dixit,vt nutrices ea conforment, & caſeo recens coagulato ſimilia ſint.De cartilaginibus idem dicemus.Nerui uero præciſi præter alia hoc habent peculiare,quod partes refugiunt,& contrahuntur ad principium,aut finem membri.De eſt quoque illis materia & facultas ualens, & inſeritur interim caro.Idem de tenuis buccæ parte,quæ membranea eſt,& fibroſa. Neque minus dicendum de præputio,pars enim amiſſa,non recreatur, & diſciſſa non conſolidatur,ſed agglutinatur.

APHORIS. XX.

Si ſanguis in uentrem effundatur præter naturam,neceſſum eſt ſuppurari.

COMMENT.

Si ſanguis effuſus fuerit extra proprias cauitates,in vẽtrem quemuis,alium ab iis in quibus ſecundum naturam contineri ſolet,neceſſum eſt ipſum ſuppurari, hoc eſt corrumpi.ita enim exponitur vox ἐμπυηθῆναι, à Gal. in Cõmen.Ventres tamen in quibus ſecundum naturam cõtinetur ſanguis,ſunt venæ,arteriæ,cordis uentres, & cerebri lacunæ.Extra vero funditur,in uentriculum,thoracẽ, vterum,inteſtina,veſicam,& in cauitatibus muſculorum in inflammationibus & in enchymoſi, in poris ſenſum effugientibus.In quibus omnibus corrumpi ſanguinem eſt neceſſum.

APHORIS. XXI.

Inſanientibus uarices,aut hæmorrhoides ſuperuenientes,inſaniæ ſolutio.

COMMENT.

Melancholicus humor est qui insaniam, siue melancholiam morbum facit. Per varices tamen in venis colligitur sanguis melancholia multa mixtus, præsertim autē in his quæ sunt ad suras. Hæmorrhoides sanguinis vacuationes sunt adapertis venis ani. Purgatur quoque per eas sanguis melancholicus. Iure igitur insaniam curabunt varices conuerso humore à capite in crura, aut hæmorrhoides reuulsione vacuantes eundem humorem. Atque eadem ratione hæmorrhoidas aperire ad melancholiam siue insaniam curandam, erit artificiosum.

Hæmorrhoides.

APHORIS. XXII.

Quæcumque rupta à dorso in cubitum descendunt, venæ sectio soluit.

COMMENT.

Gal. in Comment. docet per rupta dolores esse intelligendos. Dolente autem dorso & ceruice, & quandoque musculis qui sunt ad omoplatas lassitudinis speciem patientibus, dolor per brachium ad cubitum, descendit, & nonnumquam ad manum vsque. Conuenit autem in eo affectu, venam cubiti secare. Ducendi siquidem sunt humores & sanguis vacuandus per eam partem qua natura vergit. Nō equidem per eam in qua figitur, & quam obsidet, sed per eam quæ nobis indicat quò vergit sponte natura. Quæ tamen ad euacuationem humoris lassitudinem facientis, & inde ex parte excurrentis ad cubitum est accommoda. Ea vero est in cubiti flexu externa.

APHO-

APHORIS. XXIII.

Si tumor & tristitia multo tempore perseuerent, melancholicum significatur.

COMMENT.

Timor opinio est mali futuri, tristitia vero opinio mali præsentis. In has opiniones quidam incidunt ob causam aliquam euidentem, quidam sine ipsa. Qui sine causa cognita timet atque tristatur, causam habet internam quæ mentem eius perturbet, & in eos affectus deducat. Qualis est humor melancholicus qui cerebrum occupat. Aut certe quod sæpius fit incipiente morbo humor cor occupat, quod est origo turbationum animi: vt li. 1. De arte med. docuimus. Inde vero ascendit vapor in cerebrum qui ducit animam rationalem in consensum. Ac perinde recte dixit: Si tumor & tristitia adsunt, melancholicum, hoc est melancholia morbus, significatur. Quòd si causa adsit quæ verè possit hominem in timorem & tristitiam adducere, diu ipsis perseuerantibus melancholiam inferent, & propterea melancholicum significatur. Generant enim, & in circuitu se ipsa iuuant, & augent timor, tristitia, & melancholia. Nam melancholia infert timorem, & tristitiam, & hęc duo generant melancholiam, quamuis à causa euidenti originem trahant. Vnaquæque tamen earum effectum sibi debitum producit, citius aut tardius, pro ratione causæ generantis, quæ aut valida est, aut imbecilla, & pro corporis præparatione. Sunt enim quidam prompti facile incidere in tristitiam & timorem, quidam minime. Parat autem ad hæc non parum pusillanimitas & cordis languor, siue facilitas ad patiendum, aut compatiendum. Ac de omni tandem timore atque omni tristitia, siue causam habeat euidentem, siue non, recte dictum est: Si timor & tristitia longo tépore habent, melã cholicum

Timor quid.

Timor & tristi. melancho. signi.

Tristitia & melancho. seipsa generant.

cholicum significatur, Quoniam ad hæc, si perseuerauerint, omnino sequetur, si non adest. Si tamen adest, melācholia per hæc eadem, ut præsens ostendetur.

APHORIS. XXIIII.

Si aliquod tenuium intestinorum discissum fuerit, non consolidatur.

COMMENT.

Quoniam hic apho. in 18. continetur, frustra repetitur modo, sed foret ab hoc loco expungendus, ut inquit Gal. in Commen.

APHORIS. XXV.

Erysipelas exterius effusum, si intus uertatur, non bonum: ab interioribus uero extra, bonum.

COMMENT.

Hic apho. adeo notus est, vt non uideatur egere expositione. siquidem notissimum est melius esse conuerti extra erysipelas quàm intra, & omne malum melius est occupare externas, quàm internas partes, præsertim si ante occupabat internas, & ad externas mutetur. Verùm voluit hic Hippo. admonere nonnihil ad partem artis curatiuam pertinens, uidelicet ne Medici temere erysipelata refrigerent, & valide repellant. Solet enim morbus deserere externas partes & ad internas conuerti, quod malum est. Nam & lib. 3. Prog. anginam salubriorem dixit, si ceruix & pectus contraxerunt ruborem: dum tamē erysipelas ita factum non conuertatur intro.

APHORIS. XXVI.

Quibus in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio soluuntur.

COMMENT.

Exemplum hoc esse videtur earum quæ fiunt permutationum: alias inutiliter dixisset, in febribus ardentibus fieri, quod in omnibus eam habet eueniendi promptitudinem. Docet autem humores transponi quandoque à uasis in neruos, & inde tremores fieri. Commotis neruis à causa grauante aut mordente ad expulsionem, uel nequeunte parte seipsam continere præ multitudine grauata. Cęterum illud non videtur reprehēsione carere, quod Gal. in Comm. aduertit cum dixit: Delirio solui, ac si delirium esset sanitas, aut dispositio melior tremore. Propriè enim morbus solui dicitur, cum aut transit in sanitatem, aut in morbum minorem, ac minus periculosum. Delirium autem fit translato humore à neruis in originem & præcipuam particulam, nempe cerebrum. solui igitur, improprie dictum est.

APHORIS. XXVII.

Quicumque suppurati aut aquam inter cutem patientes, uruntur aut secantur: si pus aut aqua confertim effluxerit, omnino moriuntur.

COMMENT.

Quando aliis remediis suppurati, aut ascitem patientes curari nequeunt, expedit (quod etiam erat Medicis

in

in usu) eos secare aut urere, neque enim aliter fieri posse putandum; ut pus quod intra thoracis cauitatem continetur, aut aqua quę intra peritonęum uacuētur, quàm facta ustione, aut sectione, si multum abundant. Quiddam autem magni momenti modo docet Hippocrat. ut facta apertione, aqua aut pus sensim educantur, & per interualla, ut interim uires roborentur. Si namque confertim euacuatio fiat omninó ægri moriuntur: Effluet etenim multus spiritus ab osculis arteriarum, quæ adaperta sunt ob magnam distensionem, ab aquā aut pure factā. Præter id quod in ascite aqua, uti fulcrū continet iecur durum, (id enim solet aquam inter cutem adducere) quod deinde uacuata aqua trahit secum uiscera alia. Poteris quoque, ab hoc pręcepto ad alias uacuationes omnes, maximè quę fiunt in longis morbis transferre usum, & in omnibus in quibus uires non ualde constant, euacuationes per partes facere. Nam & suppurati & aquam inter cutem patientes, aliis iam tentatis remediis, numquam satis ualent, neque aliquam confertam ferunt uacuationem. Qua tamen ratione uri aut secari debeant suppurati & qui aquam inter cutem patiuntur, Paulus li. 6 probe docuit.

Pus aut aqua sensim educi debent.

APHORIS. XXVIII.

Eunuchi neque podraga laborant, nec calui fiunt.

COMMENT.

Eunuchi Grecis dicebantur, quoniam lectum seruabāt mlierum, quas custodire oportebat, uti principes & uirgines. Verum castrati ita appellabantur, quibus genitalia erant abscissa. His si soli testes desint, uenerem tamen appetunt. Dicebantur etiam, thlibę eunuchi qui attritos habeant testes, & ea ratione erant ad generationem inepti. Atteruntur autem testes pueris laxatis

Eunuchi qui sunt

Testium attritio.

tis ipsis prius in balneo, deinde manibus cõpressis donec euanescant, aut ipsis contortis ualde, donec uia sangui nis interclusa tandem contabescant, quo modo equos & mulos generationi reddimus ineptos, & minime coitum appetentes. Sunt etiam eunuchi quos Gal. libr. de usu patium ὑποσπαδιαίους hoc est subuullos appel lat, Latini uero spadones, qui quodam ueluti freno interposito coguntnr semen non eiaculare recta uia intra uterum, ac propterea non generant. Eunuchi igitur qui abscissis genita libus, aut attritis testibus sunt, uenerem non appetentes effœminati, molles etiam & humidiores fiunt, ita ut hac in re cum fœminis contendant. Quapropter sicuti fœminę non caluescunt, ita neque illi. Podagra uero non laborant, sed raro & ra rius Hippo. temporibus, erant enim eunuchi continentes, parce uiuebant, & à uenere abstinebant. Quorũ omnium contraria podagram adducunt. Non tãtum enim imbecillitas articulorum quam quisquam habere potest, aut ex morbis, aut à generatione ad podagram est satis, sed opus est mittentem esse particulam aliquã, aut totum corpus excrementis redundare, quod illo tempore non eueniebat eunuchis probè admodum & cum omni moderatione uiuentibus. Sed nunc & Gal. temporibus cum immodicè uiuant in otio, & epulis, & ueneri indulgeant: non pauci sunt ex eis, qui inci dant in podagram. Illud uero in animo semper habere debet, qui antiquorum dogmata enarranda susceperit, ut ea amice magis definiat, quam morose redarguat.

APHORIS. XXIX.

Mulier non laborat podagra, nisi ipsi menses defuerint.

COMMENT.

Hęc quoque sententia ueluti & præcedens cum

moderatione legenda. nam uidemus mulieres non paucas podagra laborare, nondum detentis menstruis, cum non sit unica tantum causa ob quam soleant abundare excrementa. nam & ob uitam otiosam & in uictu omnimodam intemperantiam, accedente articulorum imbecillitate podagra euenire ualet, auctis excrementis. Temporibus tamen Hippo. cum nullum horum adesset mulieribus, non aderant abundantiæ excrementorum nisi cum mẽsium purgatio cohibebatur, ac proinde non laborabãt podagra, nisi ob mensium defectum.

Podagrę causę

APHORIS. XXX.

Puer non laborat podagra ante ueneris usum.

COMMENT.

Quamuis pueri à prima ipsa generatione habere possint articulorum imbecillitatem, hæc tamen non se ostẽdit, donec laborent, & exercitentur. Neque tamen ad podagram idest satis, sed opus est redundantia cruditatum, & excrrmentorum. Quam tamen pueri non habent propter coctricis uigorẽ, & quia in alitione omnia absumũtur, prius superata. At uerò cum primum uenere uti incipiunt, non tantum absumitur in alitionem, & articuli lãguent, uenere id efficiente, atque ita quod superest, ad articulos transmissum efficiet podagram.

APHORIS. XXXI.

Oculorum dolores meri potio, uel balneum, uel fomẽtum, uel sanguinis missio, uel purgatio soluit.

COM-

COMMENT.

Quod de oculorum doloribus docet Hippo.hoc loco, de omnibus doloribus ferè docere posset eadem ratione & quãdoquidem cuiusuis partis dolores eas habent causarum differentias, quas dolores oculorum, & curandi viæ à causis desumuntur, & distinctionem accipiunt: Non enim aliter Hippocrat. curationes oculorum distinxisset, dicens, oculorum dolores curari meri potione, & reliquis. Prætermitamus modo dolores qui à nuda intemperie nascuntur, quos contrarietate curare ars medica docet. Cum materia uerò facti potissimam habent curationem, euacuationem. Si in toto corpore humor abundat, & fluxionem in oculos committit, redundante sanguine, uenam externam cubiti secabimus, & sanguinẽ ducemus pro uirium robore, & causę morbi copia. Quòd si fuerit qui abũdat prauus aliquis succus, purganti medicamento ipsum ducemus. Si tamen deposita redundantia aliquid causę prioris in oculos fluere uideatur, balneum commodum erit aquæ dulcis. Quòd si in oculis tantum causa doloris contineatur, si crassus fuerit sanguis uini potione attenuabitur, & discutietur, uti & flatus: Si tamen fuerit tenuis, acris, ac mordax, optimum erit remedium fomentum, uacuato quidem corpore tutum erit eo uti: non præuacuato tamen experiundi gratia ad mouendum, nam si dolorem non in totum mitigauerit, credendum est in corpore subesse copiam, quæ trahetur ad partem ipsam dolentem. πυρίη dixit, quã uocẽ Marcellus Vergilius in Dioscoridis interpretatione cap. De oleo trãsfert, fomẽtũ siccũ sed malè. nã ad oculorũ dolores cõmodius est humidũ fomẽtũ. Thomas uerò Linacrus li. 12. De meth. med. transfert fomẽtũ calidum, sed non malè, nam id fert uox Græca, & res ipsa. Quoniam uero Hippocrat. hunc aphoris. sine distinctione scripsit, ut uult quoque Gal. in Com. neque ut rationalis, neque ut empyricus, lib. 6. De simpli. medica. facult. cap. de abrotono, ipsum excusauit, dicens, Sane

Oculos curandi metho.

πυρίη.

Cc Hip.

Hippo. cum in apho. scripsit: Dolores occulorum meri potio, uel balneum, uel fomentum, uel sanguinis missio, uel purgatio soluit, neque adiecit quosnam dolores uini potio, quos balneum, quos fomentum, quos sanguinis missio, & quos purgatio. Ignoscendum forsan quis arbitretur, tribus ut puto de causis, siquidem aphoristicam scribebat doctrinam, in qua propter breuitatē & compendium pleraque ita dici concessum est. Et omnia quæ dolores soluunt enarrauit, tametsi non diffiniuit ad quem dolorem quodnam ex illis congrueret. Tū multis in locis aliorum librorum occasiones nobis præstitit, distinctiones in his quæ hoc pacto dicuntur inueniendi.

APHORIS. XXXII.

Balbi à longo alui profluuio maximè capiũtur.

COMMENT.

Balbi. Balbos Latini appellant eos qui lingua sunt impediti, & blæsos, quos τραυλίζαν Græci dicunt, ab eo quod ρ, & ρ simul proferre nequeunt, & inde traulos. Cęterum qui lingua impediti sunt, quidam literas aliquas proferre nequeunt, ut diximus, quidam detenti tandem confuse & cum trepidatione loquuntur. Quorum uitium ad linguæ cōpositionē attinet, quæ ob breuitatē nequit firmari dentibus anterioribus, qualis dispositio pariter cōtingit iis qui imbecillā habent facultatem mouentē linguam. Redditur autem imbecilla ob siccitatem, idque raro, quandoque ob humiditatem quæ à cerebro in musculos & neruos linguam mouentes defluit. Deinde quoque in uentrem, atque id frequentius. Cum uerò in linguam descendit, efficit hominem balbum: cū in uentrem, adducit fluxum uentris prædicta humiditas. Est autē is longus: quoniā balbi qui tales à natura sunt, lōgo tempore aut tota ipsa vita humiditatis abundātia laborant,

Trauli

laborant, sic & eorū uentres. Dixit autem, maximè, quoniam magna ex parte balbi fiunt ob prædictam humiditatem, quamuis ob malam compositionem, & ob siccitatem aliquando fiant: qui tamen ad uentris proflu iū non sunt parati.

APHORIS. XXXIII.

Qui acidum ructant, non valde capiuntur morbo laterali.

COMMENT.

Non est difficile inuenire causam ueritatis huius aph. Acidi ructus causæ. iis qui nouerunt, acidum ructum significare in uentriculo acidam pituitam, aut cibos ibidem corrumpi in acidum saporem. Acida sanè pituita frigida est, & acidus ructus frigiditatis soboles. Morbus autem lateralis quamuis ab omnibus humoribus fieri possit, quos ostēdit sputum, quod si spumosum fuerit, ostendit pituitam: flauum, bilem: rubrum, sanguinem: subnigrum melancholiam, sæpius fit à calidis humoribus, rarius à frigidis, qui difficile membranæ substantiam peruadunt. Probe igitur admodum dixit, eos qui acidum ructant, raro à morbo laterali capi.

APHORIS. XXXIIII.

Quicumque caluitio laborant, ijs magnæ varices non fiunt. Quibus verò caluitio laborantibus varices superueniunt, ijs rursus capilli nascuntur.

COMMEN.

φαλακροί. Non utitur Hippo.in hoc apho. uoce φαλακροί, id est qui caluitio laborant, proprie, sed eam mutuat pro μαδαροί, id est pilorum defluuium patientes. Nam in propria significatione falsum est, uarices liberare homines à caluitio,(si quidem caluis nõ amplius pili nascuntur) sed illos qui morbi ratione pilorum defluuium sunt passi. Euenit autem pilorum defluuium, ut lib.3. De arte medendi docuimus, aut ob inopiam alimenti pilorũ, aut ob eiusdem malitiam, atque id frequentius. Hunc autem affectum non patiuntur qui magnas habent uarices, prauis succis ad crura reuulsis. Quòd si fiat ut pillorum defluuium præcedat superueniant tamen uarices, pariter cute liberata à prauis succis aliò translatis, liberabitur à profluuio pilorum, redibuntque pili ut ante.

APHORIS. XXXV.

Aquam intercutem patientibus tußis superueniens, malum.

COMMENT.

Aquam intercutem patiẽtes possunt etiam pati tussim ob causam quanuis, sicuti & reliqui, neque tamen inde malum aliquod coniiciendum. Quòd si morbi ipsius ratione tussis fiat, id enim significat uox ἐπιγινομένη, id est superueniens, malum adeo graue significat, ut aquæ copia uentrem implens septum transuersum comprimat, & instrumenta respirationi seruientia in consensum adducat. Hoc quidem frequentius fit, minus frequenter uerò quod Galen. dicit significare tussim, humiditatem aquosam in tantum fuisse adauctam, ut asperas arterias occupet.

APHO-

APHORIS. XXXVI.

Defficultatem vrinæ venæ sectio soluit, secare uerò interiores.

COMMENT.

Duabus de causis Gal. uisum est aph. hunc esse de adiectis, siue spuriis. Prima, quoniam dixit, uenæ sectionem soluere urinæ difficultatem. Non enim est unica uia curationis eius. oportet autem ita aphor. scribere: Difficultatem urinæ, & uenæ sectio soluit. Quoniam hoc est unũ de remediis soluentibus difficultatẽ urinæ. Nã ubi ab inflãmatione malũ habeat ortũ, uenę sectio malũ curat. Secũda ratio Gal. est, quoniã præcipit secare uenas, interiores: cũ tamẽ nihil referat earum quæ in malleolis sunt internã aut externã secare siquidẽ ambæ ab una oriũtur, quæ ad poplitem est, siue ad genu curuaturam, non sicuti in brachio, in quo interna & externa, non oriuntur ab una & eadem. Hæc uoluit Gal. quamuis experimento constet connexionem partium non parum indicare ad curationem. Cum autem malleolus externus maiorem habeat cum coxendice connexionem, quàm internus, & is magis quàm externus cum utero, in morbis uteri secamus uenam internam malleolorum, & in morbis coxendicum externã. Atq; ita Auicenas, fen. 22. tertii libri, ad coxendicum dolores dixit conferre missionem sanguinis de vena scheatica, quæ externa est. Et libr. 1. fen. 4. capit. De phlebotomia dixit: Et ratio quidem facit oportere ut scheatica & safena similis existant iuuamenti: sed experimentum facit ut operatio scheaticę pluri mum conueniat dolori schiæ, sicuti si hoc esset debitũ. Quamuis igitur Galen. contẽdat, ratione sumpta ex anatome, nihil referre hãc aut illã secare, & ob id aph. nõ esse Hip. experimẽtũ docet nõ esse parẽ usum sectionis ambarum, neque apho. esse reiiciendum. Quòd

Diffi. urinæ soluit uenæ sect.

uerò unicum tantum remedium, nempe missionem sanguinis scripserit, & unam tantum speciem difficultatis vrinæ curare docuerit, parum interest. Quidam tamen aliter saluare nititur Hipp. sentētiam dicens, ipsum præcepisse secare uenas intra cutem, non scarificare eas quę sunt ad cutem. nam hæ sunt externę, & cutaneæ, aliæ internæ & sub cute. Inflāmata autē uesica, nō oportet (inqt) educere serosos humores, quales educūtur scarificata cute, sed crassos, quales educūtur uena secta, quæ interior est, & addit. Quod nō intelligens Gal. negauit faciie aphor. esse Hippocratis turpe sane mihi semper uisum est hominem in literarū studio nutritum, uiris sapientissimis esse cōtumeliosum, præsertim magistris artis, & suis ipsorum præceptoribus; autore etenim Cicerone, omnis animaduersio, atque castigatio omnis contumelia carere debet. Sed iam perpendamus quàm verum sit, & quàm ingeniosum quod nobis nouū attulit. Ipse uult per externas uenas intelligi, quæ sunt ad cutē: & per internas, quæ sunt sub cute. At dicat si placet quando inuenit apud Hipp. hanc appellationem internæ uenæ pro ea quæ est sub cute? nam lib. 2. De ratio. uict. acu. sec. 10. in laterali morbo pręcepit uenam cubiti internam secare, ut ipsam ab externa distingueret, ut Gal. in eius loci Comm. docet, non sanè ut sectionem eam ab scarificatione separaret; sed à sectione venę quę per humerum & partem externam brachii ad curuaturam ipsius fertur, in crure quoque uenæ duæ sunt ad melleolos, quarum altera est interna, id est, in malleolo interno, & altera externa, in melleolo externo. Cū igitur dixit interiores, notissimū est quas significauit, cū venæ secandę sint in malleolis, laborātibus partibus infra iecur, & nō nunquam in poplite. Pręterea Hipp. neque alius unquā scarificationem appellauit phlebotomiam. Cum igitur Hippo. in pręsenti dicat difficultatē urinæ soluere phlebotomiam; frustra addidisset, secare uero interiores, quia per phlebotomiā nunquam secātur exteriores, i. cutaneę, facta scarificatione, quod ille uoluit. Atq; Hip. cū scarificare pręcipit, non φλέβα τάμνειν iubet, sed uti li-

De me-

De medico dixit κατακρούνει, q͞d est κατασχίζειν, ut Gal.in quit libr. De antiquis dict. Hipp.& idem Phauorinus. Sed sumus uenia digni, quòd in huiuscemodi erroribus confutandis toties immoremur, si quidem nullus est error adeo magnus, quem non inferat præceptor animis auditorum, si ueritas defensore careat, & addiscentes admonitore. κατακρούνει

APHORIS. XXXVII.

Ab anginæ molestato, tumorem fieri in collo, bonum.

COMMENT.

Qui anginam patiuntur, suffocationis periculum incidunt, nisi humor qui internos guturis musculos occupat, exterius conuertatur. Quod fiet si in faucibus tumor aliquis effatu dignus appareat, tales enim anginæ & si exitiosæ sunt, morbus longiorem ostendunt. Magis uerò liberantur si fauces & ceruix ruborem contraxerit, & ex iis maxime quibus pectus & ceruix rubent nisi sacer ignis intro recurrat. Tumor igitur in collo, de signis est quæ liberant ab angina, alioqui lethali. Docuit hæc Hip.lt.3.Prog.sectione.16, dicens: Anginæ autem grauissimę sunt, ac celerimè interimunt, quæcumque nihil conspicuum faciunt in faucibus, neq; in ceruice, plurimũ uerò dolorẽ inferunt, atque orthopnœam. Hæ enim eodẽ die strangulant, & secũdo, & tertio, & quarto. Quæcumque uerò dolorem alioqui alteri similí modo inferunt, attolluntur autem, & in faucibus rubores efficiunt, ualde quidem lethales; cęterum pręcedentibus diuturniores si magnus fiat rubor. Quib. uerò fauces & ceruix simul rubent, hoc sunt diuturniores, & maxime ex ipsis liberantur, quibus ceruix & pectus ruborem traxerint, nisi sacer ignis intro recurrat. Anginarum diffe.

APHORIS. XXXVIII.

Quibus cancri occulti fiunt, hos non curare melius est: curati enim pereunt celeriter, non curati vero, longiori tempore durant.

COMMENT.

Cãcros occultos non curare.

Cancros occultos non curare docet hęc sententia, & causam adiecit, quam non omnes in apho. legebant, auctore Gal. in Comment. quoniam curati cito pereunt, & non curati longiori tempore durant. Sunt cancri tumores ab humore atrabiliario geniti, duri, dolentes aut semper, aut per interualla, nigri, quique venulas quasdam nigras in circuitu habent, melancholico sanguine plenas, ita vt totus ipse tumor cum venis cancrum & ipsius brachia referat. Fiunt hi quandoque in partibus internis, vti palato, vtero, intestinis, & intra anum, quidam in partibus externis, vt mammis, facie, & aliis externis membris. Omnes autem hi sunt aut vlcerati, aut sine vlcere. De internis voluit curationem non esse tentandam, siue cũ vlcere, siue sine ipso sint. Quamuis enim omnibus cancris leuia remedia, vti mitigatoria, sint adhibenda, & purgationes, aut sanguinis missiones, hæc omnia potius prę seruare, & dolorem sedare, quàm tumorem curare dicemus. In quem modum internos cancros vlceratos abluere, & detergere ichores, aut saniem præcipimus. Si tamen cancri externi sint vlcerati, detergi, & mitigari, & attemperari, exposcunt, non vlcerati, pariter attemperari, & mitigari desiderant, vtrisque tamen manus opera conducit, si eo loco siti sint vt omnino ferro, aut igne extirpari cum radicibus possint. Id quod Chirurgis facere sępius pręcepimus cum felici successu, potissimum si vlcerati non fuerint.

Cancer.

APHORIS. XXXVIIII.

Conuulsio fit aut à repletione, aut ab inanitione: sic autem & singultus.

COMMENT.

Confert Hippo. modo conuulsionem singultui, dicēs, vtrumque fieri bifariam, ex repletione videlicet, & inanitione. Quemadmodum enim nerui contrahuntur ad originem nobis nolentibus, cum impletur humore, & cū siccantur arescentes: ita ventriculus, aut humore iō fibris eius infarcto, aut substantia arefacta, concutitur ad causam nocentem expellendam, fitque singultus. Quamuis tamen duarum tantum specierum Hippo. meminerit, tres esse nos abunde probauimus aliàs. Est enim tertia quędam species quę consensu fit, quę non est de his quarum Hip. habuit mentionē quæ primogenia fiunt affectione, & neruis in essentia laborantibus, sed ipsis punctis, aut cōmorsis. Qualis conuulsio fit i is qui bilem porraceā vomunt, aut æruginceā, aut aliter vellicantur. Dicet autē quispiā hanc per consensum factā conuulsionē, nō esse verā conuulsionē, siquidē conuulsio autore Gal. li. 2. De cau. sympto. à solo morbo fit, & inuoluntarius motus est. At cum neruus mordetur, aut pungitur, sensus antecedit, ac sequitur voluntas contrahendi particulam, fallitur sane, nam quum neruus aliquis pungitur, aut mordetur, verum est sensum tristem antecedere, falsum autem imperium voluntatis sequi. Nam cum semel bilis æruginea momorderit os ventriculi, sensus tristis adest, conuellitur autem ventriculus vel nolentibus nobis, vt constat. Sic etiam & vniuersum corpus si malum increscat, & puncto neruo conuulsio fit, quam nos vitare non possumus adhuc volentes. Tres igitur sunt & conuulsionis & singultus species, quas nos abunde probauimus

Conuulsionū species tres.

bauimus lib.3. De arte medendi, cap. de conuulsione, & quæ ibidem de conuulsionibus dicta sunt, ad singultus transferre licebit.

APHORIS. XL.

Quibus circa hypochondrium dolor fit absque inflammatione, iis febris superueniens, dolorem soluit.

COMMENT.

Dolores qui à febre curantur.

Dolor circa hypochondrium ab eisdem causis fieri solet, à quibus & cuiusuis partis dolor, nempe ab intemperie cum humore, aut sine ipso & a causa soluente continuitatem. Causa uero soluens, aut est flatus, aut humor atque is aut facit tumorem aut non. Dolor factus ab intemperie calida non sanatur febre superueniente, sanatur tamen qui fit ab intemperie frigida. Si humor adsit frigidus, siue obstructionem faciat, siue non, atque tumorem efficiens in hypochondrio, vel non, febre superueniente, humor is attemperatur, coquitur, & discutitur, flatus quoque à calore febrili dissipatur. Humor autem calidus, si morsum efficiat, aut erysipelas aut inflammationem, non curatur febre superueniente, sed calor atque morsus augetur, & inflãmationis calor augetur, atque ob id dixit: absque inflammatione: Significat autem hoc loco phlegmone, id est inflammatio, omnem inflammationẽ adhuc humore carentem.

APHORIS. XLI.

Quibus pars aliqua corporis pus continet, quod non ostendit, iis aut ob puris, aut loci crassitudinem non innotescit.

COM-

COMMENT.

Solent Medici pus in parte quapiam contentum tactu dignoscere, fluctuat enim quodammodo digitis comprimentis cedens, quandoque vero non agnoscitur tactu, (licet aliis viis possit innotescere,) & ratio est, quam scribit Hippo. quæ sumitur aut à natura puris, aut à natura partis ipsum continentis. A natura puris, quoniam crassum est, & ea ratione non fluctuat, sed speciem præbet carnis partis ipsius quæ laborat, aut diuturnioris. A natura vero partis, quoniam pars dura est, cutis eius crassa, & ita tactui occultat puris notitiam. id vero magis euenict si ambo coniungantur. Pus occultatur quare.

APHORIS. XLII.

Morbo regio laborantibus iecur durum fieri malum.

COMMENT.

Morbus regius multis de causis euenit, nã quandoque fit ob durum iecoris tumorem, quandoque iudicationis ratione natura excernente excrementum ad cutem. Hac postrema ratione si eueniat morbus regius, non est malum, si ab obstructione meatus qui tendit à vesica fellis ad intestina, vel eius qui tendit à iecore in vesicã fellis, malum est, Verum magis malum est, si eueniat ob iecoris duritiem: quæ duplex est: aut enim redditur durũ sine dolore, estque is scirrhus, ad quem facile sequitur aqua inter cutem. Si verò cum dolore fiat, erit phlegmone, quæ quantum afferat periculi, non refert modo dicere.

APHO-

APHORIS. XLIII.

Quicumque lienosi difficultate intestinorum capiuntur, ijs superueniente longa difficultate intestinorum, vel aqua inter cutem, vel læuor intestinorum superuenit, & moriuntur.

COMMENT.

Fit nonnumquam, natura valente, vt is qui lienis antiquum tumorem patitur, qui à Gale. & Hippoc. lienosus dicitur, liberetur, melancholico sanguine transmisso ad intestina. Superuenit autem difficultas intestinorum non exquisita illa quæ cum vlcere fit, sed alia quæ cruenta dicitur, id est quod aphoris. 48. sequenti docet. Prorogatur autem talis intestinorum difficultas, & perducit ad vnum duorum malorum, aut enim iecur compatitur lieni, & ex euacuatione languet, & inde fiet aqua inter cutem, vt solet, aut imbecillitas ex nimia fluxione aduenit intestinis atque ventriculo, & inde sequitur læuor intestinorum. Ad quoduis tamen horum sequi mortem facile est, quoniam post antiquum malum, aliud nō contemnendum sequitur.

Lienosus quis.

APHORIS. XLIIII.

Quibuscumque ad vrinæ stillicidium ileos superuenit, in septem diebus pereunt, nisi febre superueniente, vrina abunde fluat.

COMMENT.

Quamuis Gal. agnoscens causas stillicidii vrinæ, & causas

causas ilei, dixerit, atque abunde probauerit ileum cuius symptoma est fæcum retentio, non euenire ab inflammatione vesicę. Non tamen ignorauit, ileum posse fieri à crassis humoribus. Quòd si crassi humores possunt ileum efficere, & illi occupantes vesicam, efficiant quandoque vrinæ stillicidium, totus aphor. erit verus, atque à Gal. probè enarratus: etiam si videatur dubitare an sit Hippo. propterea quòd non admodum probabile putat ileum fieri à crassis humoribus. Verum hoc concesso, vt Gal. concedit ad finem Com. verus videri posset apho. & a nemine accusandus erit Gal. qui eam inuenit enarrationem, quam quidam sibi arrogat, autorem reprehendens. Ponamus itaque aliquem pati vrinæ stillicidium ob crassos humores, qui vesicam atque eiusdem ceruicem occupant, quorum pars ad tenue intestinum transferatur: is simul patietur vrinæ stillicidium, & ileum, quē intra diem septimum moriturum ob morborum grauitatem & acutiem est existimandum. Si tamen febris superueniat, spes salutis habetur, vbi vrina abunde fluat. Quoniam febris crassos humores coquit, & extenuat & liquat, quos etiam per vrinam abunde fluentem euacuare solet.

Ileus cum vrinæ stillicidio.

Gal. defenditur.

APHORIS. XLV.

Vlcera quæcumque annua sunt, vel longiori tempore vexant, os abscedere est necessum, & cauas fieri cicatrices.

COMMENT.

Non in omnibus vlceribus annuis, aut longius durantibus, antequam curentur, & cicatrix obducatur, opus est os abscedere, aut natura pellente, aut arte ipsum radente. Nam in vlceribus malignis quæ fluxionem

Vlceribus annuis os abscedere

nem prauorum succorum habet adiunctam; aut malam temperaturam ex præcedentibus fluxionibus contraxerunt in carne, id non est necessarium: sed opus est fluxionem prohibere, & carnem ipsam attemperare. Cæterum hæc non sunt proprie ulcera, autore Gal. in Com. sed qualia herpetes, phagedenæ, & anthraces. Quando vero sine aliquo horum fit, vt vlcus annum attingat, Medicis non delinquentibus, neque ægris in curatione: ossis dispositionem causam esse, intelligere oportet, quā etiam emendare est opus. sæpius etenim in vlceribus quæ adeo prorogantur, cicatrix obducitur, & rursus decidit, & vlcus redit, quo tempore detegere oportet os, & ipsum abradere, siquidem ab eo manat sanies, siue ichor, qui impedit vlceris integram sanationem. Annua autem dixit, aut diutius prorogata, vt certum faceret præsagium, quāuis & ante id tempus, in quibusdam sit verum quod dixit.

APHORIS. XLVI.

Quicumque gibi ex asthmate, aut tussi fiunt, ante pubertatem, moriuntur.

COMMENT.

Vertebræ luxantur extra, & qui hanc dispositionem patiuntur, appellantur gibosi, & dispositio gibositas, Græcis κύφωσις, aut ad interiora, & appellatur repanditas, Græcis λόρδωσις, aut ad latus & appellatur, diuaricatio, Græcis σκολίωσις. Verum hæ luxationes quandoque fiūt à causa quapiam manifesta, vt casu, aut ictu, quandoque à causis internis, vt tumoribus, & rel. x. tionem efficientibus humoribus. Nam gibositas fit, vbi duo tumores occupent membranas duarum vertebrarum, quæ non sunt immediatę, tunc etenim conuulsis membranis trahuntur distantes vertebræ ad se ipsas, & mediæ retrorsum pelluntur, & gibum efficiunt. Hunc affectum comitatur difficilis spiratio, quam vocat asthma, & quandoque tussis, si tumor

σκολίωσις

Gibi cum tussi, & asthmate.

tumor serosam aliquã partem à se mittat in pulmonē: Nam si crassi ac tenaces fuerint humores tumores efficientes, suppuratio non speratur,& non tussiunt, aut raro: si tamē tenuiores fuerint, maturari possunt,& tussim mouent. Hi sunt gibi, qui asthmate, aut tussi fiunt, hoc est cum asthmate, aut tussi, aut simul utrisq;. Solet autē mortem afferre, si ante pubertatem eueniat pręsens affectus, siquidem pulmo & cor nondum habent perfectam magnitudinem, sed adhuc augentur: spina autem non augetur in prædictis, autore Hippo. lib. 3. de articulis attestante experimento. Quapropter si interna membra augentur & externa, non necessum est interna in loco angustiori concludi,& minime euentari,& inde febres oriri,& cum difficili spiratione interire. Hoc est quod dixit, si ante pubertatem fiat, moriuntur. Gal. in Com. hæc omnia à parte docet.

APHORIS. XLVII.

Quibuscumque sanguinis mißio, aut expurgans medicamentum conuenit, ÿs uere sanguinem mittere, aut uentrem purgare expedit.

COMMENT.

De iis qui præseruationis ratione uacuantur, præsens scribitur sententia. Sunt autem plurimi in quibus hyberno tempore praui succi congeruntur, quos uacuare conuenit bibito purganti medicamento, ne uere incidant in morbos quos solet ver adferre, ea ratione quæ tradita est supra sectio. tertia. Quorum morbi qui aliàs solebant eos molestare, purgatione, adhibito purganti medicamento, non inuadunt. Sunt & quibus talis purgatio conuenit, cum medicus agnoscit neutram

dispositionem,& præparationem ad eos morbos, quorum gratia præcauentes purgamus incipiente vere, ne tales eueniant, quamuis in eosdem nunquam inciderint. Præbemus autem vnicuique tale medicamentum quale debetur humoribus abundantibus per singulas species. Aliud etenim medicamentum debetur bili,& ei qui timet tertianam,& aliud melancholiæ,& timenti quartanam, aut cancrum. Aliud timenti anasarcam, aut leucophlegmatiam, aut quotidianam febrem. Si tamen sanguinem bonum abundare intelligamus, quem dilatari accedente veris calore est necessum, ac perinde in morbos solitos incidere, siue ipsis aliquando laborauerint, siue non, iure secta vena sanguinem minuemus, qui alias calore veris adueniente effundetur,& morbos à sanguine ortos pariet. Conueniet quoque eis qui malos humores per æstatem aceruarunt, autumno ineunte, purgare, timentes morbos. Quod nos eo tempore facere solemus, extrema s temporum temperaturas fugientes, & morbos futuros præcauentes. Vt enim dicet aphoris. 55. podagrici morbi uere & autumuo magna ex parte mouẽtur. Hęc sunt duo genera remediorum, quę magna uocantur, de quibus est apho. pręsens, ad partem artis prophylacticem pertinens, sanguinis missio & purgatio. Nobis uero latissimam ad dicendum materiam aperuit Hippo. Verùm hęc abũnde tradidimus lib. 2. De arte medendi, singularibus capitibus docentes, quibus corporis affectibus, præsentibus & futuris, quo tempore, qua quantitate conueniat sanguinem mittere, aut uentrem purgare. Quapropter hoc in loco supersedendum duximus.

APHORIS. XLVIII.

Lienosis difficultas intestinorum superueniẽs, bonum.

COM-

COMMENT.

Supra, Commen.43. huius aphoris. sententia à nobis exposita est. ac perinde nõ erit opus eadem hic repetere

APHORIS. XLIX.

Quicumque morbi podagrici fiunt, inflammatione sedata, in quadraginta diebus subsistunt

COMMENT.

Podagricì morbi fiunt, sanguine ad pedum articulos fluente, aut solo, aut simul cum bile, aut pituita, aut vtroque humore, rarò etiam secum defert melancholiam. humores ii occupant articulos & ligamenta ossibus affixa, vnde distensione tendones & musculos proximos comprimentes, dolorem mouent, etiam si eosdem non tentet inflammatio. siquidem vbi inflammarentur, fieret vt quandoque conuulsio sequeretur, quod non videmus. At vero cum dictæ inflammationes finiri debeant, dissoluto humore ipsas faciente, humor autem sit in alto loco fixus, tempore longo erit opus ad dissolutionem. Quod Hippocrat. definiuit, quadragesimum diem esse, dicens. Is enim est terminus morborum acutorum ex decidentia. Nisi enim loci natura impediret curationem, inflammationis ratione, diebus 14. finiretur, vti & aliæ inflammationes, quæ in carne fiunt. Statuit autem limitem diē 40. quemadmodum & morborum acutorum terminum dixit diem 14. atque vti dies 14. non ita est acutornm terminus, quin possint multi acuti ante ipsum finiri (nam est is terminus postremus,) ita ad 40. diem prorogantur podagrici morbi, & reliqui acuti ex decidentia, ita vt ob humorũ tenuitatē, ęgri tēperaturā, temporis, & victus, ante id finiri valeāt. Estque 40. dies postremus terminus. si

Podagrę causa.

Podargræ termiuns.

nihil peccetur à medico, aut ægrotante. Nos sane quam plurimos podagricos morbos & alios arthriticos (de omnibus enim est sententia) sæpius supra 40. diem productos vidimus, nullos errore commisso, quoniam plurimi ac crassissimi inerant humores, quos nostra tempestate aceruant homines gulosissimi, veneri ab ingluuie indulgentes, ab omni exercitationis genere abstinentes. Subsistunt autem diximus, quoniam Græcè habetur, ἀποκαθίσταται, & libro De crisibus hanc eandem sententiam scribens, καθίσταται, dixit. Probauimus tamen contra multorum falsam opinionem, in expositionibus Prognostici, & lib. 1. De arte me. verbum καθίστημι, idem significare, quod Latinis, subsistere. Neque video quempiam adeo rerum, & vocum ignarum, qui putet verbum καθίστημι, hoc loco, aut aliis illic citatis, posse aliud quàm subsistere significare. Consistere autem, aut constare, nullatenus affirmabit.

καθίστημι.

APHORIS. L.

Quibuscumque cerebrum discissum fuerit, iis necessum est febrē, & bilis vomitum superuenire.

COMMENT.

Quemadmodum causis pręsentibus solemus effectus futuros pręnoscere, & pręducere: ita presentibus effectibus agnoscimus à posteriori causas. Propterea vulnerato capite, ab effectibus uenamur, an vulnus ad cerebrum & eius membranas peruenerit, an secus. Si enim hęc duo quę ab Hippoc. traduntur adfuerint, vulnus ad membranas, atque ipsum cerebrum peruenisse putandum est, quã uis neque id perpetuũ sit, quando vnus effectus plures causas habere potest. Sunt autem pręducti effectus febris, & bilis vomitus. Consentit enim cerebro per communes arterias soporiferas, per quas cerebrum plus ęquo incalescens, cor in cõsensum ducit, ac febrẽ affert. Quod non eadem die semper euenit, sed tertia, quinta, & sępius

Vulnus cerebri, aut membranarum.

pius vndecima. Consentit quoque eidem ventriculus per neruos à sexta coniugatione ortos, atque cerebro patiente inflammationem, bilis, ac sereus humor ad ventriculum mouetur, & inde vomitur. Mouetur autem bilis ad ventriculum, per mœrorem, dolorem, & timorem, atque omnem subitam animi turbationem. Illud quoque memoria dignum, quod Hippocrat. in præsenti aphorismo non docet, ex bilis vomitu & febre colligere cerebri vulnus, aut membranarum, quod faciunt nostri Chirurgi, sed iis vulneratis febrem ac bilis vomitum sequi debere. Vidimus enim non paucos, à capitis vulneribus, quę solam carnem occupabant, non vulnerato pericraneo, minimè verò perforata, aut discissa caluaria, febrem pati, & bilem vomere, facta ab ictu, aut casu cerebri, & totius corporis concussione. Quòd si cerebrum, aut eius membranæ vulneratę fuerint, bilis vomitus, & febris necessario superuenient, quod dixit Hip.

Vulnerato cerebro, an semper febris, & bilis uomitu sequātur.

APHORIS. LI.

Quibuscumque sanis capitis dolores repente fiunt, et statim obmutescunt, atque stertunt, septem diebus pereunt, nisi febris apprehenderit.

COMMENT.

Vidimus non paucos, alioqui sanos, subitò, nulla occasione præcedente capitis dolore primùm molestari, deinde obmutescere: quod significat non tantùm vocem amittere, sed omnem à voluntatis imperio ortam functionem. Deinde stertere ob impotentiam mouendi thoracem, & dilatandi laringem. Hos Gale. in Comment. dicit forti apoplexia laborare. Tales autem ob acutiem & uehementiam morbi, intra limites morborum peracutorum mori contingit, nisi febris super-

Obmutescere.

Febris [illegible] apo plexiā sol [illegible]

ueniat. Solet enim hæc crassos & lentos humores, apoplexiam efficientes coquere, & discutere. At uerò si uerum est quod Galen. in com. dixit, Hip. uidelicet, loqui de magna apoplexia, non satis constans uidetur, qui adueniente febre uult eos liberari, cum tamē li 2. dixerit, apoplexiam forté curare impossibile est. Præterea si apoplexia leuis est non habebit stertorem adiunctum, quoniam apoplexiæ magnitudo siue uehementia, ex respirationis specie agnoscitur. Est autem praua admodum respirationis species, quę cum stertore fit. At uerò si talis est, qui fiet ut febre superueniente curetur. Nisi dixerit Hippocrat. non uoluisse superueniente febre eos sanari, sed non mori intra septimum diem, Accedente etenim febre aliquatenus morbus reddetur leuior, & ea ratione facultas eundem diutius feret. Quod significauit, dicens: Septem diebus pereunt, nisi febris superueniat. Hæc ratio potest Hippocrat. à contradictione saluare, non autem Galen. qui in Com. dixit: Atque idcirco febris superueniens soluit dispositionem. Decet tamen febrem hanc non esse leuem, quoniam leuis nihil proficiet ad crassos admodum humores breui extenuandos, & calefaciendos. Ac propterea Hippocr. libr. 2. De morbis, hanc scribens sententiam dixit: ἢν μή μιν πῦρ ἐπιλάβῃ nisi ipsum febris ualida prehēdat πῦρ. n. id est, ignis ualidam febrem significat apud Hippocrat. ut libr. 3. de mor. pop. part. 1. in historia Hermocratis, ubi dixit: Ignis pręhendit, Galen. in commen. inquit Hoc loco πῦρ, id est ignem, uehementem febrem appellauit. Et libr. 1. par. 3. in Commen. historię Sileni, dixit: primum itaque (inquit) corripuit ignis. ita tamen febrem appellare consueuit, quę uehementissima est.

πῦρ.

APHORIS. LII.

Considerare autem oportet & oculorum suspectiones per somnum: si enim aliquid de albo oculi apparuerit commissis palpebris, non ob fluxum uen

tris

tris, aut purgantis medicamenti potionem, malum signum est, & lethale valde.

COMMMENT.

In prognostico septimo, libro primo, simlilis huic sententia scribitur, sed paulò integrior, quo loco nos hunc aphoris. abunde exposuimus.

APHORIS. LIII.

Deliria, quæ quidem cum risu fiunt, securiora sunt: quę vero cum studio periculosiora.

COMMENT.

Deliriant ęgri, imaginibus quibusdam internis facultatibus sentientibus oblati, quarum gratia, quę non sunt esse putantur. Has imagines mutant uapores humorum, unus quisque pro sua natura, sanguis enim gratia præsentat, ac inde risum commouet. Melancholia rerum tristantium imagines offert. Bilis flaua aut atra iram mouent, atque furorem. Propterea ex delirii specie Hippo. periculum agnoscete docet, siquidem quando deliria fiunt cum risu, morbus à sanguine ortus significatur, ac magis securus, quoniam pendet ab humore benigniore. Quando uero cum studio, aut solicitudine, & pertinacia fiunt deliria, bilem flauam, aut atram, aut fæcem ipsam sanguinis, siue melancholicum humorem ostendunt, quod multo est deterius, & cum maiori periculo fit: siquidem ab eis morbis minus liberantur ęgri, ac tardius. Si bilis atra fuerit causa, minus liberabuntur: si melancholia, tardius.

Delirii causæ, species, & pericula.

APHORIS. LIIII.

In acutis paßionibus quę cum febre sunt, luctuosa suspiria, malum.

COMMENT.

Respirationū inęqualium differentię.

Multæ sunt difficilis respirationis differentiæ, de quibus Galen. libr. De difficultate respirationis egit, & nos de ea re multa diximus in expositionibus nostris in libr. 1. Prognosticorum. Sequuntur autem eam diuersitatem differentiarum, quæ in pulsibus reperitur. In pulsibus tamen differētiæ quædam sunt systimaticæ inæqualitates, quæ in diuersis cōtingunt pulsibus, quædā in vno tātum ictu sunt, sic etiā & in respirationibus, quędā sunt inæqualitates in diuersis distensionibus, aut contractionibus thoracis, à naturalibus, & inter se dissidentes, quædam in unica tantum inspiratione, aut expiratione inęquales, & ex iis quædam intercisæ, aut interfectæ, quarum Hippocrat. meminit. in præsenti etenim aphorismo meminit eius inspirationis quę in medio est intercisa, de qua dixit: Luctuosa suspiria. Sunt enim hęc inspirationes intercisæ. quatenus lugentes, pueri pręsertim, medio tempore interfecant inspirationem, & rursus ad inspirandum redeunt. De hac respirationis specie libro sexto De mor. pop. parte tertia, dixit, Dupla intro reuocatio ueluti super inspirantibus. Significat autem aut virium imbecillitatem, quæ nequeunt uno impetu thoracem eleuare, & respirationem ad finem perducere, aut instrumētorū duritiem, quæ aut à frigore, aut siccitate fit. Id acutis sane passionibus, quæ aut continuæ febres sunt, aut continuas febres habent adiunctas, non eueniet inobedientia instrumenti à frigore, sed à siccitate, quod malum est ferè immedicabile. Quandoq; tamē spiratio interfecatur in aeris emissione, siue expiratione De qua differētia li. 2. De ratio. vict. acut. sect. 44. dixit:

Respiratio intercisa.

dixit: Spiritus offendens in ea quæ fit aeris sursum latione, quam dicit fieri ubi à nimio cibo ægrotantes opprimuntur. Fuchsius uerò hanc respirationis speciem quæ in expiratione contingit, cum ea quæ difficilis inspiratio est, de qua in præsenti aphoris. loquitur, confundit in huius aphoris. Commen. suprà uerò aphoris. 67. sect. 4. utramque speciem comprehendit, & significationem explicuit, dicens: In febribus spiritus offendens malum, conulsionem enim significat. Offendit autem spiritus, siue illidit, siue intersecatur, aut in tractione, aut in emissione aeris. Fuchsius notatur.

APHORIS. LV.

Podagrici morbi vere & autumno mouentur magna ex parte.

COMMENT.

Quod de morbis podagricis dixit, de omnibus articularibus est intelligendum: siquidem uere, & autumno magna ex parte eos fieri uidemus. Rationem tamen facilè inueniet, qui legerit quæ à Galen. in Comment. traduntur. Vere etenim morbi fiunt, diffusis humoribus qui concreti continebantur hyeme. Accedit autem robur uirium pellentiũ ea, quæ aut quantitate grauãt, aut qualitate molestant, utriusq; tamen generis excrementa hyeme generantur: uere autem pelluntur à nobilioribus in minus nobiles particulas, quales articuli sunt. Autumno item morbi tales mouentur, trusis ad articulos excrementis mordacibus, quę æstate generantur, autumno uerò continentur, & ab ambientis frigiditate coercentur. His igitur temporibus podagrici morbi mouentur ob prædictas causas magna ex parte, quoniam quandoque fit, ut articulares morbi generentur aliis temporibus, ut ęstate aut hyeme. Poda- gra vere, & autumno quare magis.

APHORIS. LVI.

In morbis melancholicis, ad has partes sunt decubitus periculosi: aut enim apoplexiam corporis, aut conuulsionem, aut furorem, aut cæcitatem significat.

COMMENT.

Melācho͂li corū morborū transmutatio.

In morbis melancholicis hęc solent sperari, si morbi non absoluantur omnino dissoluta & uacuata causa, sed fiat eius in partem aliam transpositio: quod in longis morbis euenire non raro uidemus. Transfertur autem humor aut à liene obstructo, aut inflammato, aut à uenis per quartanas febres, aut à capite ipso per melancholiam morbum. Succedunt autem morbi, quotum meminit Hipp. in aph. atque hi periculosi, quoniam aut difficilè, aut nunquam sanantur. Aut enim transit in uentres cerebri, atque substantiam ipsius occupat melācholia, & fit apoplexia. Quamuis à pituita ferè semper fiat, aut sanguine pituitoso. Dixit autem apoplexiam corporis, quasi dicat totius corporis dissolutionem, & relaxationem. Aut transponitur humor in neruos, & efficit conuulsionem. Aut ubi melancholia ustione genita fuerit, in cerebro existens mutat temperamentum, quod est ad animam conuerti, & efficit furorem. Aut ad oculos conuertitur, pręsertim ad meatus opticorum nernorum, & eos obstruens efficiet cæcitatem. Notum autem est quàm difficile curentur morbi à melancholia pendentes.

APHORIS. LVII.

Apoplectici uerò maximè fiunt in ętate quæ est à quadragesimo in sexagesimum annum.

COMMENT.

Cùm dixisset in apho. præcedenti, eos qui laborant melancholicis morbis, ad quosdam morbos facere transmutationes, & inter eos narrasset apoplexiam, modò refert in qua ætate ad ipsam maxime sunt parati, dicẽs eam esse à quadragesimo in sexagesimum annum. In qua ætate maximè uiget melancholicus humor, eadem omnino ratione qua inter anni tempora in autumno. Nam quẽadmodum in autumno humor ustione genitus æstate cohibetur ab ambientis frigiditate, ne dissoluatur. Ita humorem in iuuentute genitum ustione ex flaua bile, ętas à quadragesimo anno sequens frigiditate suâ seruat, & ita abundat melancholia à quadragesimo anno usque in sexagesimum. Iure igitur cum de apoplexia ab humore melancholico loqueretur, de eadem dixit, maxime fieri cum is humor abundat, quod est à quadragesimo anno usque in sexagesimum. Apoplexiam quâ ętate maximè fit.

APHORIS. LVIII.

Si omentum excidat, necesse est ipsum putrefieri.

COMMENT.

Omentum Latinis dicitur ea pars, quam Græci dicunt ἐπίπλοον, Arabes Zirbum, Hyspani Redano. Pars pinguis intra epigastrium, siue abdomen. Hæc uulnerato abdomine quandoq; excidit extra uulnus, & ibidem refrigeratur, idque plus aut minus pro aeris ambientis temperatura, & pro ratione moræ. Quòd si refrigeratum omentum inde liueat, aut denigretur, non licet ipsum reducere antequam pars ita mutata secetur; quoniam Omentũ. Omẽtum quod liuet aut denigratur, secandum.

niam,ut inquit,necessum est ipsum putrefieri.si verò nõ mutetur adeò manifestè, vt mutet colorem modo dicto non necessium est vt putrescat,neq; partem aliquam eius secare oportet. Neque Hipp. sententia de his est, quę perpetuam continĕt veritatem,sed de iis quæ magna ex parte uera sunt, & ita eueniunt, quoniam on semper cum excidit,ualde mutatur.

APHORIS. LIX.

Quibuscunque à coxendicis malo diuturno molestatis,coxa excidit, ac rursus incidit, ijs mucores insunt.

COMMENT.

Si quis coxendicis malum diuturnum patiatur ita ut coxa excidat,& rursus insidat, signum est mucores eã partem relaxare,ita ut facilè ob ligamentorũ laxitatem os femoris,quod coxę committitur,excidat ex cauitate sua,ac rursus facilè reducatur. Constat autem viscidum ac mucosum humorem in ea parte contentum posse di cta ligamenta relaxare,non alterum. Præter mucores, iuuat maximè ad excidentiam, & reincidentiam ossis femoris, extenuatio, ob quam cutis quoque laxior redditur. Exempla sunt boues apud Hippo.lib. De articulis,sect.25 & 26 ubi Homerum, quoque citat: Boues etenim finiente hyeme, ob pastus inopiam extenuãtur,quorũ os femoris facilè excidit,& incidit. Ad quod non parũ iuuat quod ob inopiam caloris ipsorum & frigiditatem ambientis multam aceruant pituitam,eamq; uiscidam in articulis,quam mactatis ipsis, uidemus, ad facilè luxationem & reditum ossis parantem, quod in aphor.habetur. Dixit autem ἰσχίον, id est,coxam, excidere,cum tamen coxa ipsa excidere nequeat,uerũ appel

Ossis femoris excidẽtis causa.

ἰσχίον

lat

lat articulorum coxę,coxam, cuius articuli os femoris quod coxam ingreditur, excidere poteſt, & rurſus incidere. Vtitur autem articuli nomine pro oſſe articulum ingrediente hic, & libr. 1. De arti. ſecti. 1. dicens: Humeri articulum uno modo luxari noui ad ulnam, conſtat autem non luxari articulum ad ulnam, ſed os, quod articulo inſeritur, ueluti lib. eodem, ſect. 25. dixit: Bobus enim tũc maximè excidunt femora ἐκ τῆς κοτύλης, id eſt, ex cotyle, & rectè quidem. Eſt autem cotyle pars caua, quę caput femoris recipit. Hanc libr. De oſſibus, capitul. 21. appellat coxendicem, Gręci ἰσχίον, qua uoce Homerus Iliados quinto, non totum articulum, vt Hippocr. in hoc aphoriſ. ſiguinficauit, ſed ipſam coxam, ſiue cauitatem prędictam, cùm dixit, τῷ βάλεν Αἰνείαν κατ' ἰσχίον ἔνθα τε μηρὸς ἰσχίῳ ἐνστρέφεται, κοτύλην δέ τέ μιν καλέουσι quod eſt, Hoc percuſſit Aeneam in coxa, qua parte femur in coxa uertitur, cotylem autem ipſam uocant Eritque idem apud ipſum coxa, & cotyle, à qua os femoris excidit, & incidit, per longos eius articuli morbos.

APHORIS. LX.

Quibuſcunque à coxendicis malo diuturno moleſtatis, coxa excid it, ijs crus contabeſcit, & claudicant, ſi non vrantur.

COMMENT.

Rectè admodum Galen. in huius apho. Com. docet hunc pręcedenti eſſe annectendum. Loquitur etenim in ambobus de malo coxendicis diuturno, in qno coxa, id eſt, os coxam ingrediens, excidit. Duo enim autore Hip. inde ſequuntur mala, alterum eſt contabeſcere crus, nam tũ ob pituitę frigiditatẽ, tũ ob defectũ exercitationis, alimentũ nõ ſuggeritur parti, & ob atrophiã τήκεται, id eſt, colliquatur, aut uti in aliis legitur, φθίνει, id eſt cõtabeſcit, Alterum

Coxę exidentis mala.

Coxæ vstio.

Alterum malum est claudicatio: si quidem nullam habet os cruris firmitatem, cum facilè excidat. Quòd si vratur non perindè claudicabit, quoniam ustio mucores absumet, & cutem duram ac firmam reddet, quæ deinde non facilè cedet ossis luxationi. Parat etenim ad id cutis laxitas quàm maximè, autore Hipp. lib. 1. De articulis, quo libro eadem de causa humerum docet vrere.

APHORISMORVM SECTIO SEPTIMA,

CHRISTOPHORO A VEGA interprete & expositore.

APHORIS. I.

IN acutis morbis frigus partium extremarum, malum.

COMMENT.

QVoniam in expositionibus nostris libri 1. Prog. & rursus supra sectione 4. Com. 48. hãc sententiam abunde enarrauimus, hoc loco id ad memoriam reuocare placet, quòd non tãtum ob uisceris alicuius inflãmationẽ cõtingit in acutis morbis extremas partes refrigerari, ut uult Galenus in Commentario, etiam si cum hoc & interiora vrantur, ut dixit sectione quarta, aphorismo citato: sed fit quoque ob innati caloris imbecillitatem, qui non ualet extremas partes attingere, etsi febris adsit. Fit quoque ut extimæ partes refrigerentur ob nimiam crassitudinẽ & multitudinem humorum calorẽ opprimentium. Et fit quandoque ob doloris alicuius vehementiam, ob quam uidemus ęgrotos rigere, & in toto corporis ambitu refrigerari. Id uerò quàm malum sit, notum est. Pertinet autem ferè tota hæc sectio ad prædicendi artem.

Extremorum frigidorũ causæ.

APHORIS. II.

In osse ægrotante caro liuida, malum.

COM-

COMMENT.

Offe ægrotāte liuor.

In expoſitione octaua, lib.2. Prog. docuimus liuidi coloris ſignificationes, aut enim ſignificat internam inflammationem, ob quam extimas partes liuere contingit retracto calore, aut natiui caloris extremam fere imbecillitatem & mortificationem. Cum igitur os ægrotat, ſi malum carni adeò graue communicetur, ut liueſcat, malum eſt: ſignificat enim malam in oſſe putredinem: quæ calorem natiuum extinguit, aut quæ ad ipſius extinctionem ſequitur.

APHORIS. III.

A uomitu ſingultus, & oculi rubētes, malum.

COMMENT.

Singultus poſt uomitum.

Si præcedente uomitu ſingultus maneat, & rubor oculorū, indicat inflāmationē ventriculi, aut cerebri. ſi. n. ſingultus humores mordētes ſequeretur, vomitus ceſſaſſet, ſi à nimio uomitu ſicca intēperies manens ſingultū efficeret, oculos rubeos non efficeret. Propterea ſi duo ab Hip. dicta à uomitu adſint, inflāmatio erit in cauſa vētriculi aut cerebri. Nam uētriculus inflāmatus ſingultū affert, & oculorum ruborem. Cerebro uero inflammato oculi rubent, & uentriculus per conſenſum ſingultit. Malum autem eſt alteram harum partium inflammari. Nec dubito ſæpe fieri, ut poſt uomitum bilioſorum humorum mordentium, quorum pars non potuit uomitu reiici, ſingultus maneat, & ob uehemētiā motus & conatum ad vomendum, oculi rubeant, nec perinde adeſſe inflammationem alicuius dictarum partium, eſſe neceſſarium. Erit autem malum uomitum fuiſſe finitum, & affectum non fuiſſe curatum. Quod ad ueritatem ſententiæ Hippocrat. eſt ſatis.

APHO-

APHORIS. IIII.

A sudore horror, non bonum.

COMMENT.

Quemadmodum in aphor. 56. sect. 4. dixit, Febricitanti si sudor superueniat, febre non deficiente, malum, prorogatur enim morbus, & multam significat humiditatẽ: ita modo horrorem qui à sudore sequitur, dicit non esse bonum. Eadem enim est sententia. Causa namq; ob quam malum esse dixit, non deficere febrem à sudore, est quoniam significat magnam causam, & uires nõ admodum ualentes, & inde morbi longitudinem. Decretoria siquidem, quæ non decernunt, quędam difficulter decernunt, & quędam lethalia sunt. Ita etiam ac pari ratione, si sudore finito æger horrere incipiat, indicium est imperfectam fuisse iudicationem, & multam adesse causam, & inde longum futurum morbum, quod bonum non est. Malum autem dicere potuisset iure, uti in aphorismo citato. Horror à sudore.

APHORIS. V.

A furore, difficultas intestinorum, aut aqua inter cutem, vel magna mentis turbatio, bonum.

COMMENT.

Sunt multorum morborum, alii morbi curationes. De quibus duos scribit in præsenti aphor. Hipp. qui furorem curant. Alter est difficul. intestinorum non ea quæ proprie talis est, cum intestinorum vlcere, sed ea per quã sanguis melancholicus per intestina deiicitur. Sanat autẽ maniã, reuulsionis & uacuationis rõne. Præterea aqua inter cutem liberat & furore trãslato humore Furor quibus curatur.

more in lienē & iecur,& deinde intra vētris cauitates & peritonęum. Addit etiam symptoma quoddam: quo curari aut in meliorem statum transferri furibundos vult: id uero est, ἔκστασις, siue magna mētis turbatio. Hęc enim maniam ea ratione significat in melius mutari, quoniā iuxta indicationes solent magna symptomata superuenire, ac significant paulo post futurā sanitatem, aut in melius mutationem. hæc vult Gal. in Comm. Quod tamen ἔκστασις, de magnis mentis turbationibus sit, constat ex Gal. lib. 3. De mor. pop. par. 1. in Com. Histor. Pithionis quamuis eo loco in numero magnorum deliriorum statuat, ἐκστῆναι, & μανῆναι. Cęterum modo maiorem mentis turbationem dicit significare, ἔκστασιν quam μανίαν idest, furorem. Posses etiā dicere, ἔκστασιν significare hoc loco, φρενῶν ἀλλοίωσιν, id est, mentis alienationem, & θαυμασμόν, id est admirationem, nam id significat, teste Phauorino, atque ita fiet vt mutatio à mania in ἔκστασιν, tanquam in minus malam mentis turbationem, sit bonum.

APHORIS. VI.

In morbo diuturno, ciborum inappetentia, & deiectiones syncerae, malum.

COMMENT.

Ciborum inappetentia in morbis longis — Syncere deiect. in morbis lōgis.

In morbis longis in quibus salus speratur ciborum appetentia adesse solet, quoniam affectus frigidus est, & frigiditas ventriculi appetitum ciborum commouet, nisi forte ad mortificationem natiui caloris, & sensus magnam hebetudinem perducantur, quorum alterum adesse significabit ciborum inappetentia. Deiectiones item syncerę in morbo longo significant periculum, siquidem tales deiectiones non tantum non coquuntur, sed intensam admodum caliditatem, aut vehemens frigus ostendunt, so-

la enim bilis,ac syncera,assatione generatur, absumpta natiua humiditate, quę in singulis humorum est ipsorū serum,& nimia frigiditas inest syncerę pituitę,quæ nullam habet alterius humoris mistionem. Serum autem ipsius nimia frigiditate exprimitur relicta pituita crassiori. Quamuis Gal.in præsentis aphorif. Commen.de solis biliosis & melancholicis deiectionibus exemplum apponat,quas dicit synceras,& impermistas, quoniā carent tenui aquoso humore,qui inest ipsis à natura. Fallitur autem qui putat synceras deiectiones esse malas, quoniam lōgis morbis uariæ deiectiones sunt familiares,ac si non fierent morbi longi à pituita, & melancholia solis,& id frequentius,quàm à uariis & mixtis humoribus. Neque minus fallitur putans synceris deiectionibus opponi variegatas. Quasi verò quæ variegatę non sunt,syncerę esse debeant,cum tamen deiectiones bilis pallidæ, solius neque variegatæ sint, neque syncerę. Nō sunt enim variegatæ,ut constat: syncerę verò non sunt, quia natiuam humiditatem permistam habent, ut Gal. docet in comm.& infra Com.23.Et rursus.lib.2.Progn. Comment.38. inquit Itaque flauam bilem, intueri licet interdum crassam,ac summè flauam uomitione reiectam,& rursus deorsum deiectam,quam quidam vitellinam nominant. Sæpe verò humidiorem ac minus flauam,quę magis proprie pallida nominatur,permistum habens in se tota,pituitosum humorem tenuē,aut aquosum quoddam excrementum. Quo loco synceram deiectionem dicit eam,quę flaua est & impermista cum alia materia: Non synceram uerò, quę permistam habet tenuem pituitam,aut aquosum humorem,quem serum ipsius diximus. Neque tamen ex horum commistione uariegata fieret deiectio nec syncera.

Deiectiones uariegatę.

APHORIS. VII.

Ex multo potu rigor & delirium malum.

COMMENT.

Rigor à potu uini.

A multo potu uini de quo Gal. vult intelligendā sententiam, delirare solent homines turbata ac confusa mente. Non rigent autem nisi cum ad id mali peruentū sit, ut uasa immodice repleantur, & natura tentet abundantiam trudere quod in rigoribus fit. Malumque ideò significare dixit, quoniam nimia oppressio per uini potationem, aut extinctionem natiui caloris, aut apoplexiam minatur.

APHORIS. VIII.

A tuberculi intus ruptione exolutio, uomitus, & animi deliquium fit.

COMMENT.

φῦμα

φῦμα hoc loco significat tumorem omnem præter naturam, qui celeriter tendit in suppurationem. Hunc contingit introrumpi ad uentriculum, quod significat uomitus in præsenti dictus, ad hanc rupturam duo sequi solent, dissolutio & animi deliquium, quorum alterum ad uitalem, alterum ad animalem facultatem attinet. Exsolutio enim uitalis facultatis ideo fit, quoniam cor uentriculo compatitur, & puris fumus aut fętidus vapor spiritum vitalem corrūpit. Deliquium animi fit consentiente animali facultate medio corde, ac per neruos sextæ coniugationis.

APHORIS. IX.

A sanguinis profluuio delirium, aut etiam conuulsio, malum.

COM-

COMMEMT.

Ad sanguinis profluuio multa mala atque mors ipsa sequi solet, vt aph. 16. sect. 5. dixerat. Sanguine enim immodice fluente natiuus calor dissoluitur, vniuersum corpus refrigeratur, & pulsus languet, ac deficit. Animalis quoque facultas laborat, tum sentiens, tum loco mouens. Sentiens sane quæ interna est cũ non habeat spiritus animalis copiam, non ualet formas rerum cõponere, sed singula confundens, delirare cogitur. Cum minime constet ad aliquid componendum & agnoscendum. Laborante facultate quæ loco mouet, ob inopiam sanguinis & spiritus neruorum conuulsio fit, quæ siccitatẽ & inanitionem sequitur. Delirium malum est, sed quod per refectionem sanguinis facilè curetur. Conuulsio maius malum est & fere immedicabile, siue quod difficilè curetur, ut inquit Gal. infra Comm. 13. Quòd si ambo iungantur deterius erit. Delirium à proflu. sang.

APHORIS. X.

Ab ileo uomitus, uel singultus, uel conuulsio, uel delirium, malum.

COMMENT.

Ileos inflammatio est in intestino ileo: quæ dispositio lethalis est, & magna ex parte interimens. Affert autem quandoque praua symptomata, de quibus est uómitus, conante natura, causam mordentem, aut eam quæ dolorem efficit, atque in flammationem deorsum pellere: facta autem compressione quod deorsum non cedit cogitur sursum repelli uomitione. Solet quandoque concitari singultus mordentibus excrementis ad os uẽtriculi ascendentibus. Consentiente autem cerebro, si malũ animalẽ facultatem sentientem offendat, fiet delirium: si mouentem, conuulsiones quandoque fient. Ileur.

APHORIS. XI.

A pleuritide peripneumonia, malum.

COMMENT.

Pulmonia upueniẽs aterali morbo.

De pulmonia superueniente morbo laterali dicit malam esse, ostendens eam esse copiam mali humoris morbum facientis, vt membranam subcingentem constas, atque ipsum pulmonem occupet. Non enim loquitur modo Hippo. de pulmonia quæ sequitur morbum lateralẽ qui cessauit, sed eã quę fit laterali adhuc manente. Quòd si de pulmonia quę succederet loqueretur, vera quoque esset sententia. Malum etenim est pulmoniam euenire pleuritide cessante: quoniam laborans pleuritide iam lã guidus ẽ morbo, difficile ferret alterum, & quoniam pulmonia maius malum est pleuritide. Quamuis enim pleuritis cum dolore fiat, pulmonia uero sola graui sensatione, hæc citius hominem strãgulat. A pulmonia uero pleuritis raro sequitur, ob id quod aut per sputum purgatur, aut hominem citius strangulat quàm in pleuritidem mutetur, autore Gal. in Com. Quòd si superueniat, malum quoque erit, ut constat.

APHORIS. XII.

A peripneumonia phrenitis, malum.

COMMENT.

Peripneumonia sępe delirare facit, quoniam uapores ascendentes ab inflammatione pulmonis ualent mentem interturbare. Quòd ea ratione malum est qua magnitudinem significat inflammationis, & cerebri per consensum lęsionẽ. Quòd si de uera phrenitide loquatur, hęc

mala

mala est superueniens pulmoniç, ita ut comprobatione non egeat sententia.

APHORIS. XIII.

Ab ardoribus vehementibus conuulsio, aut distensio, malum.

COMMENT.

Ad vehementem calorem aut ardorem fortem non solent conuulsiones, aut distensiones superuenire, nisi ob nimiam ariditatem, talis autem dispositio aut immedicabilis est, aut difficile admodum curatur. & ita, malum recte dixit.

APHORIS. XIIII.

A capitis ictu stupor, uel delirium, malum.

COMMENT.

Cum caput percussum fuerit ualido ictu, lapide, aut ligno, aut ferro percutiente, cõtundente potius quàm scindente, aut homine ab alto cadente, solent percussi mente turbari, & attoniti manere per territorum instar, animali facultate in totum soluta, & à suo munere cessante. Talis est quam Hipp. modo ἔκπληξιν, nominat. Solent etiam ad se redeuntes delirare, aliqua ex parte restituta animali facultate, fiunt quoque attoniti percussi, vulnere ad membranas & cerebrum ipsum penetrante, & caluaria fracta, atque osse aliquo fracto comprimente cerebrum. Sed hi sopore detinẽtur alto, & oculos claudunt, non oẽs. Attoniti quoq; manent & toto corpore stupidi, ob magnã cerebri cõcussionem, & conquassationẽ sine uulnere effatu digno. Quod ex alto loco cadenti- Stupor à uulnere capitis. Ἔκπληξις. Attoniti qui fiunt.

 bus

bus euenire conspeximus multoties,quos etiam nō mul to post restitutos vidimus.quod non euenisset si vulnus aut fractura essatu digna ipsis contigisset.Id quoque eue nisse vidi cuidam cuius caput alter subito à tergo culci- tra percussit,is enim me præsente cecidit attonitus,& in- tra horam ad se rediit.Solent autem hi antequam in to- tum restituantur delirare.Quapropter non opus est ab accidentibus scriptis in aph.colligere vulnus capitis cal- uariam penetrasse,aut cerebrum ipsum violasse.

APHORIS. XV.

A sanguinis sputo puris sputum,malum.

COMMENT.

Sanguis spui solet rupta vena quapiam in pulmone, pus vero spuitur ab inflammatione rupta, aut vlcere pus generanti.Quoniam vero per inflāmationes sanguis nō spuitur,de eis non est apho.sed de ulcere pulmonis,à quo primum manat sanguis resudatione,aut vulnere, aut exe sione.Puris vero sputum significat non fuisse vlcus cōsoli datum,sed opus esse detersione,& mundificatione ulce- ris,& deinde cōsolidatione,antequam phthisis fiat,quod malum esse constat.

APHORIS. XVI.

A puris sputo tabes,& fluxus:quum uero pus retinetur,moriuntur.

COMMENT.

Tabes fit ab spu:o puris.

Si sanguinis sputum in sputum puris eat,à puris spu- to tabes speratur,nisi cito pus repurgetur.Nā ad pulmo- nis ulcera totius corporis sequitur consumpto cum febre habituali,

habituali,sequitur quoque fluxus capillorum, aut fluxus uentris,ut Gal.in Comm. testatur, uocem, ῥυέντες dicens alterum horum significare,quę duo Hippo. ut signa mala tabidorum scripserat sectione 5. aphor. 11.& 12. fallitur autem aperte qui putat prædictam uocem significare fluxum sputi,& non proprie dici capillorum fluxum. Cum tamen nullus unquam dixerit sputum fluere, sed reiectari,& à pulmone pelli tussi. Capillos autem sponte decidere dicunt & fluere,qua dicendi forma Hippo. ipse usus est,cum loco citato apho.12.dixit, Quibuscumque tabidis capilli de capite ῥέουσι, idest fluxerint. ῥυέντες igitur, id est fluxus,de capillis dicitur apud Hippo. Quòd si sputum retineatur morientur sane. nam sputi purgatione seruant respirationem & uitam,retento uero sputo strãgulantur,citius quum aut uentre,aut capillis fluentibus, quamuis & ad hæc non longe mors sequatur.

APHORIS. XVII.

A iecoris inflammatione singultus,malum.

COMMENT.

Malum esse dicit si quis iecoris inflammatione laborans singultiat,significat enim magnam esse inflammationem,quæ secum in consensum ducit uentriculum per communes neruos sextæ cõiugationis. Huic rationi Gal. addit bilis generationem,quæ inflammmato iecore augetur,feruensque ad uentriculum missa mordens, singultum mouet. Quemadmodum & ob magnitudinem comprimens uentriculum singultum mouere posse non est dubium.

APHORIS. XVIII.

A uigilia conuulsio,vel delirium.

COMMENT.

Gal. in Commen. testatur huic aphoris. in quibusdam codicibus additum esse, malum, etiam si sine ipso cogni ta sit aphoris. sententia, & conuulsionis & delirii malitia. In quibusdam quoque inquit, absque parte illa delirium, scribi aphoris. quoniam conuulsio magis mala est quæ uigiliam sequitur, & quod magis malum est id scribit. Conuulsio tamen ad uigiliam sequens sicca est, & delirium biliosos ostendit factos humores: siquidem uigilia siccat & bilem auget.

APHORIS. XIX.

Ab oßis denudatione erysipelas.

COMMENT.

Osse nudato erysi pelas.

Aphoris. hic vnum duorum significat, aut ob osse nudato sequi erysipelas, quæ passio carnis est: aut ab osse nudato, ubi sequatur erysipelas, malum significare. Hoc secundum uerum est, quoniam malum significat graue, & quod rursus tegi carne os non possit, nisi curato erysipelate. Si uero primum significet, uerum non erit, siquidē id non est de his quæ magna ex parte eueniunt, aut semper fiunt, qualia solent in apho. scribi.

APHORIS. XX.

a *Ab erysipelate putredo, aut suppuratio.*

COMMENT.

Magnam corruptionem significat adesse ubi cum erysipelate putrescit caro, ad putrefactionem uero sequi suppu-

ſuppurationem quandoque, notum eſt. Putredinem autem & ſuppurationem carnis quæ eryſipelate moleſtatur, intelligendum eſt. Hæc coniungi eryſipelatibus uidemus, ſi phlegmonem coniunctam habeant. Quod anno ſuperiori uidemus Carolum Principem noſtrum paſſum fuiſſe in facie & palpebris. Idem paſſus eſt in fronte Magiſter equeſtris diſciplinæ, illuſtris admodum Ludouicus Quixada. Illi quoque qui cum bile commixtam habent melancholiam, phagedenam & cancrum patiuntur, in quibus cum eryſipelate adeſt putredo & puris effuſio.

Caroli Principis morbus.

APHORIS. XXI.

A uehementi pulſu in ulceribus, ſanguinis fluxus.

COMMENT.

Vlcera patiuntur inflammationem aliquando adeo magnam, ut pulſus in ipſis ſentiatur uehemens. Sentiri ſane pulſum contingit, quoniam caro ab arteriis comprimitur, ad quarum pulſum manifeſta compreſſio fit partium, quæ alioqui inflammationis ratione ſunt oppreſſæ. Malum autem eſt partem ulceratam magna inflammatione uexari, & inde in ea parte uehementem pulſum ſentiri. Sãguinis autem αἱμοῤῥαγίαν, ſequi quoque teſtatur. eſt autem αἱμοῤῥαγία, ſanguinis fluxus ex naribus, teſte Galen. lib. 1. De morb. pop. par. 1. Commen. 9. dicente, uocat autem Hippocrat. αἱμοῤῥαγίαν, ubi non adiecerit partem ex qua ſanguis uacuatur, ſanguinis ex naribus fluxionem. Hęc autem iure ſequitur ad uehementes pulſus in ulceribus, quæ nihil mali ſignificat.

Pulſus inflammationum.

αἱμοῤῥαγία

APHORIS. XXII.

A dolore diuturno partium quæ sunt circa uentrem, suppuratio.

COMMENT.

Quamuis Galen. Commen. 18. dixerit Hippo. hoc loco, id est in his aph. apponetur pessima quę superueniunt, in hoc non tantum malum nullum superuenire diuturnis doloribus partium quę sunt circa uentrem scribit, sed bonum potius, suppurationem dicens. Hæc autem sequitur prędictos dolores, ubi aflatu non fiant, neque ab acribus humoribus, sed ab inflammatione. Perseuerante enim dolore si mors nō prępeniat, suppuratio fiet. Colliges autem dolorem eum ab inflammatione fieri, si adhibitis remediis oportuno non curetur attemperamento, aut dissolutione. Attemperamento enim curatur distemperies, dissolutione uero flatus, & tumor qui dissoluentibus cedat: qui uero non cędit, & à calidis humoribus dolorem facientibus fit, inflammationem facit, quæ suppurabitur, non præueniente morte suppurationem.

APHORIS. XXXIII.

A syncera deiectione difficultas intestinorum.

COMMENT.

Suprà Comment. 6. explicuimus quas appellare conueniat synceras deiectiones: Galenum quoque melancholicas aut biliosas eas intelligere. Verum tales syncerę cum fuerint, & humiditate priuatæ intestina detergentes & abradentes, dysenteriam facile inducent.

APHORIS. XXIIII.

In oßis discisione delirium, si uacuum præhendat.

COMENT

COMMENT.

Fieri sane potest ut discisio ossis capitis de qua præsens sermo est,(ut Galen.uult.) ad cauitatem perueniat, neque tamen æger deliret.quod sæpe fieri uidemus adhuc membrana ipsa dura læsa,uerum Hippoc.quod magna ex parte fieri uidit,id docuit.

APHORIS. XXV.

Ex medicamenti purgantis potu conuulsio,lethalis.

COMMENT.

Est hic aphoris. generalior primo sect.5 . quoniam hic de conuulsione sequente purgationem à quouis medicamento purgante factam , ille de sola ea quę ab elleboro fit , scribitur . Vt cumque tamen magnę euacuationes siccas conuulsiones afferunt , quæ fere immedicabiles sunt.

APHORIS. XXVI.

In vehementi dolore partium quę circa uentrem sunt , extremarum partium refrigeratio, malum.

COMMENT.

Dolor omnis naturam commouet : ipsa uero sanguinem & spiritum ad dolentem partem transmittit,ueluti auxilia- Extremorū refrig. à dolore.

auxiliares copias, interim tamen cum hęc partes alias deferant, necessum est ipsas refrigerari. Dolentibus itaque partibus quæ ad uentrem sunt, extremę, vt manus, pedes, caput, & cutis vniuersa frigidæ relinquentur. Sed & fit, vt partes extremæ refrigerentur ob caloris natiui languorem, & nimiam eiusdem oppressionem, & ob animi deliquium, aut ob visceris cuiusuis inflammationem, de qua apho. 1. huius sectionis diximus.

APHORIS. XXVII.

Mulieri utero gerenti si tenesmus superueniat, aborsum facit.

COMMENT.

Experimentum docet veram esse apho. sententiam, neque tamen ratio est inuentu difficilis: nam si mulier dolet ob recti intestini inflammationem, & causam doloris in vanum conatur expellere, ex vehementi labore, ad imas partes compresso ventre, fiet vt fœtus quoque impellatur, & excludatur.

APHORIS. XXVIII.

Quodcumque os, aut cartilago, aut neruus abscindatur in corpore, neque augetur, neque consolidatur.

COMMENT.

Hic apho. abunde expositus est supra sect. 6. estq; decimusnonus.

APHORIS. XXIX.

Si ei qui ab alba pituita molestatur uehemens diarrhæa superueniat soluit morbum.

COMMENT.

Quod fluxus ventris quem diarrhæam vocant, leuco phlegmatiam sanet, vt in hoc habetur apho. atque omnem malorum succorum redũdantiam, notissimum est; verùm quod in hoc apho. speciatim significare voluit; idest non tantum diarrhæam esse conuenientem ad curationem eius speciei hydropis, sed vehemẽtem esse debere, siue diuturnam. Quoniam adeo magnam abundantiam ut possit uniuersum corpus in tumorem ędematosum éleuare, non nisi magna vacuatio sanare valet.

APHORIS. XXX.

Quibus in ventris profluuio spumosæ sunt deiectiones, ijs à capite pituita defluit.

COMMENT.

Spumosæ deiectiones fiunt vbi in ventre spuma generetur, aut à vasis ad ipsum transfundatur, aut à capite descendat. Quapropter cum spumosæ deiectiones fiãt à causis pluribus, rectè Gal. dixit indistinctè loquutum fuisse Hippocrat. Nec saluat ipsum, quòd quidam dixit aphor. esse de his quæ magna ex parte eueniunt. Nam spumosę deiectiones maiori ex parte fiunt à calore ventris, aut venarum agentium in lentam pituitam, spumæ autem generatio motu fit, vt in patientibus comi-

Spumosæ deiectiones.

Spumę generatio.

Spumæ generatio.

comitialem morbum, & in mari uentis agitato. Fit etiam a calore ſubiecta pituita, uti in colico morbo deiectiones apparent,& in febribus pituitoſis,& in lebetibus eſſe rueſcentibus ſuccis. Ambæ cauſæ coniunguntur, in equis ex celeri curſu. Spumoſum autem à pulmone in uentrem defluere poſſe Galen.in Commen.docet, & libr.6.De lo.pa.cap.4.de pulmonis abceſſu.

APHORIS. XXXI.

Quibuſcumque febricitantibus in urinis ſedimenta fiunt farinæ craßiori ſimilia, longum morbum ſignificat.

COMMENT.

Sedimentum referens ſpeciē farinę craſſioris.

Sedimentum referens ſpeciem farinæ craſſioris damnatur hic,& libr.2.Prog. hic ſane longitudinem morbi ſignificare dicens illic malum,ſiue mortem. In quibus enim facultas ualida eſt & quæ morbum ferre poſſit,prorogabitur morbus,quoniam craſſus humor qualis qui ſedimentum prædictum facit,non niſi longo tempore uincetur,ut æger liberetur à morbo. Languentibus autem uiribus morbus cito finietur,& ad malum. Quapropter non uidetur eundem terminum habere morbus ad ſalutem,& ad mortem,cuius contrarium docuit Hip.Prog. 1.libri.3.ſed eo loco nos dubium hoc ſoluimus.li. vero ſecundo in expoſitione.18.hunc aphoriſ. abunde enarrauimus,ad quam lectores remittimus.

APHORIS. XXXII.

Quibuſcumque uero bilioſæ ſubſidentię, ſuperius tenues,acutum morbum ſignificant.

COMMENT.

COMMENT.

Biſariam legi poſſe hunc aphoriſ.Galen.in Commen. teſtatur.aut enim ſignificat acutum fore morbum, ſi in urinis fuerint hypoſtaſeis bilioſæ,& ἄνωθεν,,id eſt ſuperiori parte te nues,hoc eſt aquoſæ,aut ita ut,ἄνωθεν tem poris ſuperioritatem,non loci,ſignificet,eritque ſenſus. Si in vrinis hypoſtaſeis fuerint bilioſę modo,& ante tenues,ſiue aquoſæ,acutum morbum indicant. Primum ſenſum reprehendit,dicens:Ego autem numquam uidi urinam,cuius ſubſidentia in ipſa ſit bilioſa, quod uero ſupernarat aquoſum.Sed dices,ut quidam, parum modeſte,Galen.falli,& Grammaticam ſyntaxim ignoraſſe, qui partem illam, λεπταὶ id.eſt tenues, quę habetur in aphoriſ.ad urinas referre uoluerit,cum tamen,οὖρον,generis neutrius ſit,λεπταὶ uero adiectiuum fœmininum. Cæterũ ut multa alia prętermittamus,nullus eſt in Gal. monumentis uerſatus,pręſertim ſi li.de uſu partium legerit,qui nõ facile intelligat neminẽ in Gręcia aut Latio,in dicendi peritia eo fuiſſe ſuperiorem, nedum ut in nominũ ſyntaxi credatur erraſſe.Cũ enim dixit,Pars autem illa, ἄνωθεν δὲ λεπταὶ, id eſt ſuperius tenues, hoc eſt aquoſę (ita enim aſſueuit Hippocrat uti appellatione tennis)uidetur non recte dici,quoniã urina aquoſa cruda eſt,& diuturna.In hac oratione partẽ;λεπταὶ,non refert ad urinas,ſed ad hypoſtaſeis, uult autem urinam quæ continet ſuperius tenues hypoſtaſes crudum ac longum morbum ſignificare,uti & urinę aquoſę. Vrinam uero dicit ſe non uidiſſe,quę bilioſas habeat hypoſtaſeis,& quod ſupernatat aquoſum. Appellat autem aquoſum Galen.quod Hippocrat.tenue.Et his uerbis aperte cõſtat aquoſum quod ſignificare dixit uocem λεπταὶ,id eſt tenues,non referri ad urinas, ſed ad hypoſtaſeis ſupernatantes,quas dicit ſe nõ uidiſſe tenues,hoc eſt aquoſas,cum ſubſidentibus bilioſis.Non tamen negat ſe uidiſſe urinas aquoſas ſuprema parte, cum bilioſis ſubſidentiis.

Galen.à calumnia uindica-tur.

dentiis. Improbe enim collegiſſet aduerſus eos qui partem illam, ἄνωθεν, referebant ad ſuperiorem partem vrinæ, reddens rationem, quoniam non eſſent uiſa ſupernatantia tenuia, ſiue aquoſa, cum bilioſis ſubſidentiis. Si enim tenuia & tenues ad urinas referre vellet, ad ueritatem opinionis illorum id non eſſet neceſſarium. ſatisfaceret enim ſi urinæ aliquę eſſent ſuprema parte tenues, cum bilioſo ſedimento. Ex lectione tamen Gal. qua tenues ad contenta urinarum refert; optime reprobatur primus ſenſus apho. Cum inquit Gal. Quæ talia ſunt, crudum ac longum morbum ſignificant, id eſt contenta aquoſa, crudũ ac longũ morbũ ſignificãt. Quę ſi eſſe poſſent cum ſedimento bilioſo, falſum eſſet quod Hipp. dixit, acutum morbum ſignificare. Quòd ſi apho. falſus nõ eſt, ſenſus illorum quorum Gal. meminit primo loco nõ erit verus. Alter ſenſus eſt facilis ac uerus, quo docet ſi poſt contenta tenuia ſupernatantia ſequantur hypoſtaſeis bilioſę, morbum acutum ſignificari, quatenus bilioſi acuti ſunt, & maxime ſi ex crudis cocti iam appareant. Vult igitur Gal. partem λεπταὶ, referre ad hypoſtaſeis in utroque ſenſu, ſed in priori ἄνωθεν, ſignificat locum ſuperiorem, quò continetur contentum tenue, id eſt aquoſum, quò ibidem apparente urina dicetur aquoſa & cruda, quę non ſignificaſſet acutum morbum, ut uult Hip. ſed longum. In ſecunda uero lectione ἄνωθεν, id eſt ſupra, temporis ſignificat differentiam, ob quam hypoſtaſeis primum tenues apparent, & poſtea bilioſę, acutum morbum ſignificantes, quod uerum eſt.

APHORIS. XXXIII.

Quibuſcunque vrinę diſſidentes fiunt, ijs magna perturbatio in corpore adeſt.

COMMENT.

Vrinæ deſſidentes quæ.

Magna turbatio atque confuſio adeſt in corpore quoties, quoſdã humores coquit ac ſuperat natura, alios ſuperare

ſuperare non ualens. Quod oſtendunt vrinæ diſſidentes colore videlicet,ſubſtantia,aut contento diuerſę:Differentes humores oſtendentes temperatura, atque ſubſtãtia. Hinc quoque morbi longitudinem prędicere licebit, ſiquidem temporis longo ſpacio erit opus, ſi natura omnes eos ad vnam formam & ſpeciem reducere debet,& quoniam interim cum multis eſt pugnatura.

APHORIS. XXXIIII.

Quibuſcunque in urinis bullę ſupernatant morbos renum ſignificant,& lõgum futurum morbũ.

COMMENT.

In morbis renum pendentibus à craſſis humoribus bullę ſolent in vrinis ſupernatare, generationem quidem habentes à craſſo humore, pręſertim tenaci & viſcido,qui à calore in bullas uertitur intercluſo flatu.Supernatant autem ob leuitatem, quoniam à flatu ſubleuantur. Craſſi autem humores quique frigidi ſunt, longum efficiunt morbum: tales etenim ſunt omnes morbi qui à ſimili pendent cauſa.

APHORIS. XXXV.

Quibuſcunque autem pingue eſt quod ſupernatat, atque accumulatum, ijs renum morbum acutum ſignificat.

COMMENT.

Si in urinis appareat pinguedo, notum eſt ipſam eſſe ſupernatantem,ex pinguedinis natura,uerum ſi hęc ſenſim deſcendat, quod fiet vbi febris aliqua vehemens mẽbrorum pinguedinem colliquauerit, acutus morbus erit, ſed non renalis. Cum aũt accumulatum pingue Pinguedo ſupernatans.

descendit, id vitium renum est, atque acutum. Prog. tamen 35. lib. 2. colliquationem dixit significare vrinam cui supernatant pinguedines similes telis arachneorũ. Quo loco illã & præsentem sententiã late exposuimus.

APHORIS. XXXVI.

Quibuscunque morbo renali laborantibus prę dicta signa contigerunt, & dolores circa dorsales musculos fiunt, siquidem circa externa loca fiant, abscessus quoque extra futuros spera: si tamen dolores magis circa interna loca fiant, abscessus quoque intus futuros magis spera.

COMMENT.

Si apparuerint signa in duobus præcedentibus. apho. scripta, quæ renum morbos ostendunt, præterea etiam accesserit dolor dorsalium musculorum, abscessus futuros sperare docet, sed cum distinctione quæ ad locum patientem pertinet. Sunt enim musculi dorsales quidã interni, qui ad renes pertinent, quidam externi siue extra dorsum aut post dorsum. In qua parte tamen dolor fuerit, in ea est abscessus sperandus. Solet enim per com munes venas renum & lũborum humor in eos musculos transfundi, & à renibus distrahi in partem aliquã de dictis, in qua abscessum facit. Id uero magna ex parte di xit fieri, nam sæpe accidit, vt qui talia patiuntur liberentur à morbo renali, humore per vrinam excreto, aut in aerem dissoluto.

APHORIS. XXXVII.

Quicunque sanguinem vomunt si sine febre quidem, salutare: si veró cum febre malum. Curare autem oportet ad astringentibus, et refrigerantibus.

COM-

COMMENT.

Prima pars apho. ad prædictionem ſpectat, ſecunda ad curationem. In prima docet ſanguinis vomitum ſine febre eſſe bonum: cum febre vero malum, verum cum apho. 25. dixerit, ſanguinem qualemcunque ſupra malũ eſſe, & id citra diſtinctionem dictum ſit: reliquum eſt ut bonum ſiue ſalutare hoc loco idem ſit, quod minus malum. Nam minus periclitantur qui ſine febre ſanguinem vomunt, atque plures ab ea diſpoſitione liberãtur, cum qua febris non iungitur: quamuis cum febre & ſine febre ſanguinem vomere, ſit malum. Docet autem vlcus ventriculi curare ubi cum febre non fiat, quia id non habet coniunctam inflammationem, adſtringentibus & refrigerantibus. Talia etenim ſunt quę valent ad aſſolidanda vlcera, & ſanguinis emanationem cõpeſcendam.

APHORIS. XXXVIII.

Defluxionę ad uentrem ſuperiorem, in uiginti diebus ſuppurantur.

COMMENT.

Terminum præfinit quo ſuppurari ſolent defluxiones quæ fiunt ad pulmonem, & thoracem. Cauitas eñi thoracis hic ſuperior uenter appellatur. Quòd vero tumores, & humorum collectiones quæ defluctione fiunt ad thoracem, in 20. diebus ſupperentur, ideo fit, quia locus calidus eſt, & morbus eorum locorum acutus, terminus uero dies quartus decimus, ex his quæ ab Hip. aliàs dicta ſunt. Eſt autem 14. terminus internus morborum acutorum: externus tamen, vt nos quoque docuimus, 20. eſt, intra quem limitem ſolẽt ſuppurari tumores qui

mobos faciunt acutos, quales sunt qui ad superiorem ventrem spectant.

APHORIS. XXXIX.

Si sanguinem minxerit, & grumos, & stillicidium urinæ patiatur, & dolor incidat in interfœmineum, & imum uentrem, & pectinem, qua circa uesicam sunt ægrotare significant.

COMMENT.

Hic aphor. expungendus esset alibi scriptus, nempè sect. 4. ordine 80. quo loco à nobis expositus est.

APHORIS. XL.

Si lingua subito incontinens fiat, aut pars aliqua corporis resoluatur, hoc melancholicum est.

COMMENT.

Subitã incontinentiam linguę, & partis alicuius resolutionem dicit significare melancholicum humorem. Quòd si crassum humorem in causa esse dixisset, in vniuersum vera esset sententia. Nam intemperies subito nõ euenit, & tenues humores non solent obstructiones effi cere, à quibus incontinens fit lingua, & parti alicui aduenit resolutio, nisi inflammationem efficerent. Sed hęc non fit repente. Crassi vero humores quidam sicci sunt, quidam humidi: utrique facere possunt prędictas passiones. nam pituita non tantum solet subito facere linguę incontinentiam, qualem affectum ebrii patiuntur, sed & resolutiones, & apoplexias. Res hęc plana est & vera, cui nullus hucusque contradixit. Humorem vero melancholicum hæc eadem facere posse, non est dubium, sed non adeo frequenter, vti pituita.

APHO-

APHORIS. XLI.

Si senibus supra modum purgatis singultus superueniat, non bonum.

COMMENT.

Quamuis Hipp. aph. 4. sec. 5. dixerit malum esse ex superpurgatione aduenire conuulsionem, aut singultum: hoc in loco non immerito repetit de senū singultu sententiam, ibidem etenim dixit malum, hic vero non bonum. Nam etsi in vniuersum malum sit, vt eo loco dictū est, singultum purgationi immodicæ superuenire: senibus tamen non est adeo malum, qui naturali temperatura sicci sunt, & malum sequens immodicas vacuationes facile sentiunt. Ideoque cum non adeo malum sit, vti in aliis ętatibus, in quibus tardius ad ariditatem quę singultum adducat peruenitur, recte non bonum esse dixit, & senum particulatim meminit.

APHORIS. XLII.

Si febris apprehenderit non à bile aqua calida plurima superfusa capiti, soluit febrem.

COMMENT.

Gal. in huius apho. Com. conatur (uti solet) veram facere Hipp. sentētiam qua docet in febribus aliis ab iis quæ à bile fiunt, multam aquam calidam capiti perfusam curare febrem. quod de balneis in vniuersum intelligit. Conuenit. n. febribus hæcticis quibus nō est cōiuncta inflāmatio, aut alterū febris genus, & febribus diariis quę fiunt ex lassitudine, obstructione, refrigeratione, aut exustione: non conuenit tamen eis quæ à bile putrescēte fiunt, siue flaua, siue atra fuerit, nisi oportune

adhibeatur coctis humoribus, & pro maiori parte purgatis. Hipp. namque sine hac distinctione absolute loquitur. Neque contradicit huic sententiæ, quòd febribus ortis ab inflammatione iecoris, lienis, pulmonis, & similibus balneum noxium sit. nam cum Hippocr. dixit in febribus, solas eas intellexit quæ non sunt aliorum morborum symptomata, siue febres accidentes, quales sunt quæ sequuntur partium inflammationes. Febres autem à sanguinis putredine ortas. ut alibi docuimus, iam quodam modo biliosas esse, recte quis affirmauerit. In his uero quæ à pituita putrescente fiunt, non uidetur apho. uerus, nisi pituitam quoque putrescentem in bilem uerti dixerit, quod mihi non satis placet. Sicuti neque illud quod docuit li. 6. de mor. pop. par. 5. cum inquit Elleborum bibentem citius purgare si uelis, lauare atque comedere. Cui sententię subscribit Gal. in Com. dicens: Quo itaque modo quibus est sanguis crassus lotis, his sanguinem detrahi præcipit, ita & quos purgaturi sumus, lauacris esse utendum, ut tum citius, tum citra molestiam magis expurgentur. Placet sane lauare eos qui crassis humoribus abundant, non tamen ualde multis, sed ipsis alia ratione prius attenuatis, & magna parte purgatis. Lauabat autem Hippocrat. eos qui multos ac crassos humores congesserant, quos uidelicet ad eam quæ per elleborum purgationem parabat. Hanc nostram sententiam comprobat Galen. infra Comment. 46. cum inquit: Neque enim uinum, neque balneum tollerat pletorica dispositio, & infra: Si uero multitudo fuerit, recte quidem uenæ utentur sectione: non recte autem lauabunt, & uinum dabunt.

Febris apud Hipp.

Apho. ueritas examinatur.

APHORIS. XLIII.

Mulier ambidextera non fit.

COMMENT.

COMMENT.

Galen.in huius aphoris.Comment. uocis huius, ambidexter, significationem exponit,& aphoris.rationem reddit quæ tota ad naturam seu temperaturam maris & fœminæ refertur, ut enim li.De arte medēdi c. de tēperamentis docuimus, Mares fœminis in omni genere sunt calidiores ac robustiores.Quapropter & si robur uiris adesse possit tantū,ut ambas manus dextras habeāt, hoc est ut ambabus manibus uti ad exercitationes & ualidas acti nes, liberaliter,& facile ualeant: non propterea ad idem ualebunt fœminę, quibus mollior est musculorum constructio ,& paucior calor natiuus, cum spiritu, tum uitali, tum animali. Experimentum quoque fulcri bit huic rationi, ac comprobat apho.ueritatem. Mulier ambidextera non fit.

APHORIS. XLIIII.

Quicumque suppurati uruntur, aut secantur, si pus purum effluxerit, & album, liberantur: si uero subcruentum, cænosum, & fœtidum moriuntur.

COMMENT.

Aphoris. hic sicuti neque 27. sect.6.docet an empyrici secari aut uri debeat, neque qua p arte. docuerat au-

Empyicos urit Hippo.

tem id libr. de internis passionibus dicens: Si tamen pus in pectus erumpit, qua parte tibi uidetur significare ea urens aut secans, detrahe parum imprimis. Docet tamen in prȩsenti ex puris natura & eiusdem conditionibus, prȩdicere an æger saluari, an mori debeat. Si enim pus album & purum, id est unius formæ fuerit, non ex diuersis naturis commixtum, liberabitur. Quòd si pus fuerit subcruentum colore, cœnosum substantia, fœtidum odore, morietur. Id est quod dixerat Prog. ultimo libr. 1. his uerbis, Pus autem optmum album esse debet, æquale, ac læue, & quam minime fœtidum. Huic uero maxime contrarium, pessimum est. Hunc aphoris. scripserat Prog. 70. libr. 3. cum inquit: Quicunque uero ex empyicis uruntur, quibus pus purum, album & sine prauo odore fuerit, seruantur: quibus uero subcruentum, & cœnosum, moriuntur. Cuius loci expositionem à nobis traditam legent, qui uoluerint huius aphoris. habere integram enarrationem.

APORIS. XLV.

Quibuscumque iecur suppuratum uritur aut secatur: si pus purum effluxerit, & album, liberantur, in membrana enim pus continetur. Si vero amurcȩ simile effluxerit, moriuntur.

COMMENT.

Exemplo docet quod in aphoris. 44. dixerat. iecur enim si inflammationem patiatur, & suppuretur, ubi secetur, aut uratur (quod raro facere conuenit, nisi prius rumpatur, & pus intra peritonęum fluctuet) si pus

album

album effluxerit & purum, ualidam significat coctricem facultatem iecoris, & pus, ut inquit Hippocrat. in membrana contineri, neque substantiam iecoris læsisse; id uero salutare est. Quod si cœnosum effluxerit, & amurcæ simile, id est fæci olei, morientur, quoniam inualidam significat naturalem coctricem iecoris & pus ipsius substantiam penetrasse, & putrefecisse.

APHORIS. XLVI.

Dolores oculorum, postquam merum potandum dederis, & aqua plurima calida laueris, venæ sectione curato.

COMMENT.

Aphoris. hic adscriptus est, ut ex eius doctrina constat, siquidem integer est & uerus 3. sectio. 6. quo loco fuit à nobis enarratus. Male autem docet curare dolores oculorum primum meri potu, & balneis, deinde sectione uenæ: si enim adfuerit humorum copia in corpore, balneum & meri potio non conuenient ab initio: si uero ea abundantia non adfuerit, sanguinis missio non conueniet.

APHORIS. XLVII.

Si eum qui aqua inter cutem laborat, tußis prebendat, disperatus est.

COM-

COMMENT.

Hic apho. est 35. sectionis 6. quo loco est à nobis expositus.

APHORIS. XLVIII.

Stillicidium urinæ atque eius difficultatem uini potio, & sanguinis mißio soluit, secare uero interiores.

COMMENT.

In Com. 36. sectionis 6. hunc apho. exposuimus, quantum attinet ad uenę sectionem. Quòd uero de uini potu meracioris dixit, ad nonnullas urinæ distillationes & mingendi difficultates valet, ad eas nempe quę fiunt à crassis, aut frigidis humoribus, aut ab spiritu flatuoso, aut frigida intemperie.

APHORIS. XLIX.

Ab angina molestato tumor & rubor in thorace superueniens, bonum: extra enim uertitur morbus.

COMMENT.

Hunc apho. exposuimus Com. 36. sectionis 6. & iste videtur additus.

APHORIS. L.

Quibuscunque cerebrum sphacelo laborauerit, in tribus diebus pereunt: si uero hos effugerint, sani fiunt.

COMEN-

COMMENT.

Σφακελισμὸς, de corruptione dicitur, qualis quæ sequitur gangrænam,& de ea corruptione quæ adhuc corrigi poteſt,ſed eſt ueluti incipiens corruptio quo modo hic ab Hipp.accipitur. Talem enim corruptionem,qualis in demortuis particulis inuenitur, quæ abſciſſione & vſtione egent,non dixiſſet in cerebro fieri,& poſſe ſanari,ubi tertium exceſſerit diem. Quando igitur cerebrum mortificationi ſimilem diſpoſitionem patitur, ob morbi magnitudinem & vehementiam ,citiſſime mors ſequetur,aut deinde ſalus ſperabitur,tanquam ab acutiſſimo morbo cuius terminus eſt dies quartus. Quòd ſi tertium effugerit æger. uires habere ualentes eſt coniiciendum,& ſalus ſperanda ab ſphacelo σφακελίζειν quoque oſſa dicit,in libris de articulis tertio, & de fracturis ſecundo,ſæpe,& Ariſto.de plantis quæ à nimia frigiditate,aut uehementi æſtu ſuperantur,¦libro de iuuentute & ſenectute loquens, prædicta utitur uoce Sphaceli. præterea uarias ſignificationes lib.2.de lo.pa.ca.2.tradit & pro magno dolore,& gangræna accipi dicit, & lib.6.de morbis,curandis,ſphacelum appellat cariem oſſis & totius ſubſtantiæ corruptionem. Σφακελισμὸς σφακελίζειν σφακελος.

APHORIS. LII.

Sternutatio fit ex capite,calefacto cerebro, humectato eo quod eſt in capite inani.effunditur enim extra aer intus contentus: ſonat autem, quoniam anguſtus eſt ei exitus.

COMMENT.

Gal.hunc aphoriſ. abunde declarat in ipſis Comm. atque ea de cauſa ad eum locum lectores remittens, ab enarratione abſtinuiſſem, niſi dubium mihi uideretur quod de ſternutamento Gal. dicit, copiam humoris in cere-

Sternutamentum si ne generatione flatus fit.

cerebro sternutationem non facere, nisi in flatu osum spiritum conuertatur, argumento sumpto ab iis qui multũ humorem à capite purgant, non tamen necessario sternutant. Cum enim nares intus penna irritamus, sternutatio sequitur: non tamen quoties id facimus conuertimus in flatum humorem. Preterea si humor aliquis acris internam narium membranam momorderit, sternutatio commouetur, etiam si nullus commoueatur flatus. Quod verò ad excretionis tempus attinet, in quo flatus a pulmone sursum fertur, & à capite alter expellitur: dicemus flatum excerni per nares & os. Verum is totus à pulmone pulsus impetu magno per nares & palatum mittitur, & pars eius caluariam penetrat, per palatum & per nares, qui exiens secum defert humorem qui caput grauat, atque eum qui mordet.

APHORIS. LII.

Quibuscunque iecur circumdolet, ijs febris superueniens, soluit dolorem.

COMMENT.

Cum dolor aliquis uehemens, iecur vexauerit, is aut ab inflammatione procedet, aut a flatu: si ab inflammatione, febrem habebit coniunctam, ac proinde Hip. non loquitur de eo dolore, cum dixerit febre superueuire, doloribus autem à flatu febris superuenit, hæc tamen soluit dolorẽ vehementem. Sic enim Gal. exponit uocem περιοδυνέοντι. flatũ autẽ à calore febrili dissipati notũ est.

APHORIS. LIII.

Quibuscunque conuenit sanguinem à uenis detrahere, ijs conuenit uere uenam secare.

COMMENT.

Hic apho. integer scriptus est supra, atque est 47. sect. 6. quo loco ipsum ennarrauimus.

APHORIS. LIIII.

Quibuſcunque inter ſeptum tranſuerſum, & ventrem, pituitȧ concluditur, & dolorem, prębet, non inueniens exitum, nec in aliam cauitatem, ijs pituita à uenis in ueſicam conuerſa, ſolutio morbi fit.

COMMENT.

Hac parte docet Hippo. vnum de naturę miraculis· vbi enim pituita concludatur inter ſeptum tranſuerſum & ventrem, quę pars intra peritonęum eſt, & ibi dolorem efficiat, morbi ſolutionem fieri poſſe dicit, translata pituita in ueſicam. Id ſane difficilimum uidetur. nulla enim eſt uia cognita, qua humor contentus intra peritonęum tranſeat in veſicam, aut prius in uenas transferatur. Verum, vt Gal. in Com. inquit, Valenti naturę nō eſt impoſſibile inuenire viam materiebus, & omnino per vias, non naturę tantum, ſed & peritis quoque Medicis incognitas, excrementa tranſmittit, & oſſibus alimenta demandat, & excrementa oſſium defundit, & euacuat. Quod lib. 6. De morb. pop. par. 5. ita ſcripſit Hippoc. Natura per ſe impetus, motioneſq; citra intellectum reperit ut tum nictare, & ea quibus lingua ſubſeruit, & quęuis alia ſimilia, indocta exiſtit natura, & citra diſciplinam quę oportet facit. Sunt ſane multa non tantum in humano corpore, ſed extra ipſum quę nobis in frequenti uſu ſunt, & eadem quotidie inſpicimus, portenta maxima, quę ea ratione in miraculorum cenſu non habentur, ꝙ eadem quotidie videamus. Exemplo ſunt in nobis muſculorū motus, quos mouemus, ut membra ipſa pariter moueamus. Nullo prius docente nos, aut eos muſculos, aut eorundē uſum ad motū corporis: Et infans ad lac trahendum ex mammis, ſtatim natus mouet linguā, & labia, nūquā eius rei doctus. Et ut sūmatim dicā, nihil magis

Naturę ualenti uię latent.

Miraculæ naturæ.

gis videtur miraculosum, quàm quod rationalis anima sua libera uoluntate imperat motum secundum locum cuiusuis partis, ipsa vero statim subaudit, voluntatis imperio. Preterea motum corporeum ab anima rationali procedere, quæ tamen incorporea est, nec valens musculos, aut neruos comprehendere admirationem mouet. eget enim quod aliud apprehendit & trahit, apprehensorio instrumento, quo rationalis anima caret, neruos apprehendens & musculos & per eosdem membra contrahens, atque distendens.

APHORIS. LV.

Quibuscunq; iecur aqua plenum in omentum erumpit, ijs uenter aqua impletur, & moriuntur.

COMMENT.

Vidimus sæpe iecur non in nobis tantum, sed etiam in animalibus occisis plenum aqua, quoniam in membrana ipsum obuoluente continetur, plures efficiens uesicas. Hæ quoque rumpuntur, & aqua defluit intra peritonæum, cui omentum est adiunctum. Hac ratione aqua inter cutem quæ ascites dicitur generatur. impleri autem ventrem dicit, id est eam cauitatē quæ intra abdomen est, continens iecur, lienem, ventriculum, intestina, uterum, vesicam, renes. Ab hoc affectu dicit mori ægros, lethalem scribens affectum, per quem multi, quin & plures, moriuntur, quamuis multi quoq; liberentur, purgatione, & vrinæ prouocatione, & iis quæ humorem resoluunt.

Membra intra peritonæum.

APHORIS. LVI.

Anxietudinem, oscitationem, horrorem, uinum æquali aqua mixtum potum soluit morbum.

COM-

COMMENT.

Anxietatem patiuntur ægri quandoque ob humorem aliquem qui grauat, & molestat os uentriculi, & quandoque ob febrium malignitatem, quando uidelicet humor malignus est, qui febrem facit. Exemplum est lib. 3. de morb. pop. par. 2. in historia, Mulieré ex abortiuo fętu. cũ enim Hippoc. dixit, ἀσώδης id est anxia, Galen. in Com. inquit: Verbum Anxia malignitatis febris est indicium. Cuius vocis significationem nos in expositione Progno. 12. li. primi aperuimus late. ἀλύκη enim hic dicitur, quæ illic ἄση. Significat etiam anxietas imbecillitatem facultatis, quam ostendunt languentes nimiam passi uacuationem sanguinis, qui quieti manere nequeũt, sed se à capite in pedes lecti proiiciunt, ab ossium pondere grauatis musculis ipsisque tentantibus meliorem figuram, & cum minori labore inuenire. vinum autem modice temperatum ualet abluens & dissoluens malum humorum uentriculi. Malignis febribus obest, & causas attemperat ob aquæ mistionem, & uires languentes post uacuationem, miro modo reparat. Oscitatio pręterea à flatu fit, musculis temporalibus, & iis qui maxillas mouent, inserto. hunc dissoluit uini potus. Horror fit à prauis succis cutem attigentibus, & ipsam mordentibus, cum leui quodam motu. Vinum uero modice attemperatum, qua uinum est, excrementa dissoluit: qua uero aquam defert, causæ acrimoniam attemperat.

Anxietatis causæ.

Oscitatio.

Orror.

APHORIS. LVII.

Quibuscumque in urinaria fistula tubercula fiunt, ijs suppuratione ac ruptura soluitur labor.

Hic

COMMENT.

Hic aphoris.fuit 82.sectionis 4.& ibidem est à nobis ennarratus.

APHORIS. LVIII.

Quibuscumque cerebrum ab aliqua manifesta causa concussum fuerit, necessum est statim sine uoce fieri.

COMMENT.

Cerebri concussionis causæ.

A causa manifesta cerebrum concutitur, ueluti à casu ex alto, aut ictu præsertim cum lapide,aut ligno,potius contundentibus, quàm secantibus. Ex tali concussione cerebrum commotum patitur deuolutionem spirituum,& subitam animalis facultatis turbationem,ob quam ueluti perterrita se ipsam colligit, unde instrumenta motus & sensus facultate animali priuātur.quod est mutos fieri,& quasi toto corpore stupentes , ut Gal. in Commen.docet,& supra sect.6.Commen.51. Accidit quoque id magis quibus cerebrum pro caluariæ amplitudine est paruum,aut ætatis ratione inaruit, ut senibus.Quòd si præterea fibra aliqua membranarum cerebri fuerit auulsa,aut dirrupta,aut neruus aliquis, qui à cerebro habeat exortum,prædicta repente & maiori cũ incremento fient.His quæ diximus subscribit quotidianum experimentum

APHORIS. LIX.

Corporibus humidas carnes habentibus,famem adhibere conuenit.fames enim corpora exsiccat.

COM-

COMMENT.

Quemadmodum cibus qua cibus est humectat, quoniam reficit: ita inedia siue fames, siue modica quędam abstinentia à cibis, corpora siccat. Ex accidenti uero, quoniam non humectat, uel quoniam non reficiuntur corpora. Nouum autem est omnem abundantiam oblatione emendari, & contrariorum contraria esse remedia, & ita humidarum carnium remedium est exsiccatio, quæ fame dicta perficitur. Calor præterea noster per alimenti inopiam acrior redditur, bilem quadantenus auget, & pituitam absumit, quæ posset coctione & sua propria natura carnes aut humidas reddere, aut humidas seruare. Valet autem calor auctus atque acrior redditus per inediam, carnes ipsas siccare dissoluta humidiori ac tenuiori parte, aquea & pituitosa. Hæc de moderata fame dicta sint, nam maior hac imbecillitat natiuum calorem, & uentriculum implet pituita. Fauces exsiccat.

APHORIS. LX.

Et ubi in toto corpore mutationes, & si corpus infrigidetur, ac rursus calefiat, aut color alter ex altero fiat morbi longitudinem significat.

COMMENT.

Est hoc aphor. 40. sectionis quartæ, quo loco ipsum enarrauimus, & hoc loco uidetur adiectus.

APHORIS. LXI.

Sudor plurimus calidus aut frigidus semper fluens, humoris abundantiam significat. Abduce-

re igitur oportet, robusto quidem sursum: imbecillo uero deorsum.

COMMENT.

Hic est apho.42.sectio.4.quo docuit, sudorem plurimum siue calidum, siue frigidum, indicare morbum, & calidum minorem, hoc est breuiorem, frigidum maiorē, id est longiorem. Quoniam tamen in præsenti curationem adiungit, uidetur fuisse ex adiectis, non enim semper uerum est humorum abundantiam quam sudor ostēdit, in robustis esse uomitu curandam, & in languidis per uentrem inferiorem. Nam sunt multi ualentes quibus nō conuenit uomitus, aut ob compositionem, aut quia ipsum difficile ferunt, aut quoniam humoris peccantis natura potius exposcit uentris purgationem.

APHORIS. LXII.

Si quis febrienti cibum dederit, sano quidem robur, laboranti uero morbum.

COMMENT.

Febricitanticibus quid affert

Quamuis Gal.uideatur hic apho.de interpositis, & autorem eius male æmulari Hipp.doctrinam, mihi nō uidetur falsus, neque à ratione alienus. Est autem eius sententia talis: Si quis cibum obtulerit febricitanti, ita ei morbum adiiciet, ut sano homini adiiceret robur. Vt enim sanis robur præstat cibus, ita ægris siue febrientibus adauget morbi causam, & inde morbum, si quidem non pura corpora quo magis nutries, eo magis lædes. Male autem Fuchsius aphoris.sententiam reprehendit: quoniam dixit, Si febricitanti cibum dederis: sano robur, & laboranti morbum: cum tamen febricitās sanus non sit, neque ipsi febricitanti adiiciat robur. Nam non

non uult Hip. sanum esse febricitantem, sed uti febricitanti addit morbum, ita sano si offeratur addit robur, quod uerum est, & ab Hip. scriptum, febricitanti quoque cum sanus fuerit, robur adiiciet.

Fuchsius notatur.

APHORIS. XLIII.

Quę per urinam excernuntur inspicere oportet qualia sanis secedunt, quę enim iis minime similia sunt, hæc sunt morbosiora: quæ uero sanis sunt similiora, minime morbosa.

COMMENT.

Sana similia sanis.

Quum Gal. intelligeret ueram esse hanc sententiam, & in Prognosticis probatam sæpius, ea esse sana quæ talia sunt, qualia sanis eueniunt, & ea ægra quæ à sanis recedunt, & pessima quæ sanis maxime contraria sunt. Decreuit formam dicendi reprehendere, siquidem (inquit) cum dixit: Quę enim iis minime similia sunt, hæc sunt morbosiora, dicturus esset, morbosissima. eo enim aliquid magis morbosum est, quominus est sanis simile, & quod minime simile est, erit morbosissimum. Ceterum ego de hac re aliter sentio, nam cum aph. uerus sit, loquendi modus non est inusitatus. Differt enim non parum aliquid dici maxime contrarium sano, & esse ei minime simile. Vrina enim quæ a naturali differt colore, substantia, & contento, quoniam rufa est, & crassa, & cōtentum habet rubrum, & non subsidens, minime est sanis similis. Quæ uero nigra est, & contentum nigrum habet, maxime contraria est. Prima quidem urina, morbosa est, non morbosissima: secunda uero ut maxime contraria, ita & morbosissima. sic itaque puto sententiam aph. posse defendi, neque esse intolerabile peccatum, si quod in aph commissum est, quoniam non statim si quid simile non est, erit & maxime contrarium.

APHORIS. LXIIII.

Et quibus deiectiones si stare permiseris, & non moueris, subsideut veluti ramenta: & si pauca fuerint, paruus erit morbus: si uero multa, magnus: ijs conuenit deorsum ventrem purgare: si autem non purgato sorbitiones dederis, nocebis: quanto vero plures dederis, magis nocebis.

COMMENT.

Hic apho. de adiectis est, & minime legitimus, ut Gal. late in Com. probat. Neque enim recte de deiectionibus dicitur, si stare permiseris & non moueris, nam id ad urinas inspiciendas solemus præcipere: falsum etiam est purgationem conuenire iis quorum deiectiones ramentosæ sunt. Præter id quod eisdem sorbitiones dare non est malum,

APHORIS. LXV.

Excretiones in febribus non intermittentibus liuidæ, & cruentę, & biliosę & fœtidæ omnes malæ: quæ uerò bene excernuntur, bonæ, & per uentrem, & per vrinam: & vbi id quod secedere deberet, steterit non purgatum, malum.

COMMENT.

Supra sectione 4. fuit is aph. scriptus 47. & ibidem fuit integer & uerus, a nobis enarratus.

APHO-

APHORIS. LXVI.

Corpora ubi quispiam purgare uoluerit, fluida facere debet, & si sursum ventrem sistestere, siue ro deorsum fluidum facere uentrem.

COMMENT.

Aphoris. hic in 2. sect. fuit à nobis enrratus, nam quod in secunda parte additum est, cum dixit, Si sursum uentrem sistere, & si deorsum fluidum facere uentrem, primum non conuenit, uentrem sistere ad uomendum, secundum autem quamuis facere conueniat, non est id quod Hippocrates intendit, cum dixit, fluida corpora facere, uidelicet uentrem humectare, sed meatus omnes laxiores reddere, & humores fluxibiliores, quod Galenus illic exposuit, & nos patefecimus late.

APHORIS. LXVII.

Somnus, uigilia, ābo modo magis facta morbus.

COMMENT.

Hic aphorismus fuit tertius sectionis secundæ, quāuis illic melius scriptus sit, & à nobis est enarratus.

APHORIS. LXVIII.

In febribus non intermittentibus si exteriora frigida fuerint, interiora uerò urantur, & febrem habeant, lethale.

COMMENT.

Hic est aphori s.48. sect.4. & si in hoc pars illa, & febrem habeant, abundet, dixerat enim in febribus non intermittentibus.

APHORIS. LXIX.

In febre non intermittente si labrum, aut nasus, aut oculus, aut supercilium peruertatur, si non uideat, si non audiat debili existente, quodcumque horum fiat, mors proxima est.

COMMENT.

Fuit hic aphorismus 49. sect.4.

APHORIS. LXX

Ab alba pituita aqua inter cutem superuenit.

COMMENT.

Hoc unum docet Hippocra. in hoc aphorismo albam pituitam in uenis aceruatam aliquando leucophlegmatiam afferre posse.

APHORIS. LXXI.

A diarrhœa difficultas intestinorum.

COMMENT.

Non omnis diarrhœa affert intestinorum difficultatem,

tem, sed ea quæ à syncero fit humore, qui facultatem habeat abradendi intestina, & ulcerandi, de quo scriptus est 13. aphorismus supra, & ibidem enarratus.

APHORIS. LXXII.

A difficultate intestinorum læuor intestinorum superuenit.

COMMENT.

Hic aphoris. in 43 sectionis sextæ continetur, & ibidem est enarratus.

APHORIS. LXXIII.

Ab ossis corruptione abscessus.

COMMENT.

Si os corrumpatur, carnem proximam abscedere docet, aut quoniam secedat ab osse, aut quoniam abscessum patitur, corruptos ichores recipiens

APHORIS. LXXIIII.

In sanguinis uomitu tabes & puris purgatio supra, fluxus à capite, à fluxione diarrhœa, à diarrhœa retentio infernæ purgationis, à retentione mors.

COMMENT.

Hic aphorismus spurius est, & falsus.

APHORIS. LXXV.

Qualia & in quibusdam per vrinam & per uentrem descendũt, & quibus per carnes, & sic ubi aliter corpus naturam excesserit, si parum, paruus erit morbus, si multum, magnus, si ualde multum lethale hoc est.

COMMENT.

Hic aphoris. quamuis quędam doceat quæ uera sunt, non uidetur Hippocratis scripturas imitari. Docet autem considerare vrinas, deiectiones, & sudores, & præterea quantum ab his quæ secundum naturã sunt distent. nam si parum, paruus erit morbus: si multum, magnus: si ualde multum, lethalem esse affectum dicit.

Finitis Comm. illud ad finem dicere non grauabor: quòd in hoc opere multa taxantur quæ dicta sunt ab eo qui controuersias scripsit loco differentiarum Conciliatoris. Sed uereor ne cùm hos nostros Commentarios legerit, quædam obliteret, & quędam surripiat, quod fecit in secunda editione controuersiarum cum legit librum nostrum De arte medendi. Quod si fecerit, laudabo hominis ingenium. quòd si tertiam quoque fecerit editionem quę cum prima & secunda nil habeat commune, argento fuerit fuluo ęquiparandus, & auro, ut inquit Theognis Poeta Megarensis.

Christophorus à Vega, Complutensis, huic operi finem imposuit, suę ętatis anno quinquagesimo secundo.

INDEX VERBORV
ac rerum quæ in hiſce Chriſtophori à Vega in Hippocratis Aphoriſmos Commentarijs continentur.

A   Alimentorum

Atto-

B

C

D

E

Etenim

G

H

I

K

L

Magnitudo

M

N

O

P

Q

Stupor

INDEX FINIS.

